Енциклопедія Української Діяспори

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ

АВСТРАЛІЯ. АДМІНІСТРАТИВНА КАРТА
Масштаб 1:15 000 000
в 1 сантиметрі 150 кілометрів
150 0 150 300 450 600 750 км
110° на схід від Ґрінвіча
115°
120°
125°
130°
10°
15°
20°
25°
30°
35°
40°
100°
105°
110°
115°
120°
125°
130°
ТІМОРСЬКЕ МОРЕ
остр. Мелвіл
остр. Батерст
Дарвін
півострів Ар
риф Ашфор
остр. Картьє
затока Жозеф-Бонапарт
архіпелаг Бонапарт
Вікторія
Віндгем
мис Левек
рифи Роулі
Брум
ПІВН
ТЕРИ
Порт Гедленд
мис Північно-Західний
оз. Маккай
ЗАХІДНЯ АВСТРАЛІЯ
оз. Дісаппойнтмент
Ашбертон
оз. Мак-Лаод
Карнарвон
Гаскойн
остр. Дерк-Гартог
Мерчісон
Мікатарра
оз. Карнегі
оз. Остін
Леонора
Джералдтон
оз. Барлі
оз. Мур
Калгурлі
Гейг
ПІВДЕ
АВС
Пенонг
оз. Кавап
ПЕРТ
Банбері
Есперанс
мис Натураліста
Албані
Велика Австралійська
ІНДІЙСЬКИЙ ОКЕАН
Населені пункти
понад 1 000 000 мешканців
від 500 000 до 1 000 000 мешканців
від 100 000 до 500 000 мешканців
менше 100 000 мешканців
КАНБЕРРА Столиця Австралії
ПЕРТ Центри штатів
Шляхи сполучення
Головні залізниці
Головні автомобільні шляхи
Морські порти
Межі штатів
Коралові рифи
Озера
Річки, що пересихають
Піски
Примітка. На карті цифрою 1 позначено Австралійську Столичну Територію

КОРАЛОВЕ МОРЕ
ТАСМАНСЬКЕ МОРЕ
затока Карпентарія
КВІНСЛЕНД
НОВИЙ ПІВДЕННИЙ ВЕЛС
ВІКТОРІЯ
ТАСМАНІЯ
БРІЗБАН
СІДНЕЙ
МЕЛЬБОРН
АДЕЛАЇДА
КАНБЕРРА
ГОБАРТ
НЬЮКАСТЕЛЬ
ВОЛЛОНГОНГ
Бассова протока
Великий Бар'єрний риф
мис Мелвіл
мис Грей
мис Південно-Східний
остр. Грут-Айленд
остр. Кенгуру
остр. Тасманія
остр. Фрейзер
остр. Флíндерс
остр. Кінг
оз. Ейр
оз. Торренс
оз. Гердинер
оз. Фром
затока Спенсер
Кернс
Маккай
Рокгемптон
Бандаберг
Маріборо
Тувумба
Іпсвіч
Графтон
Тамворт
Вінтон
Баркалдайн
Чарлвіл
Маунт Айза
Хюгенден
Караmба
Аліс Спрінгс
Брокен Гіл
Порт Августа
Вагга Вагга
Шеппертон
Балларат
Джілонг
Лонсестон
Муррей
Дарлінг
Лаклан
Мітчелл
Бердекін
Таунсвіл
півостр. Кейп-Йорк
Вейпа
острови Весел
острови Сер-Едуард-Пелью
острови Веслі
Арнгем-Ленд
АРАФУРСЬКЕ МОРЕ
ТИХИЙ ОКЕАН

Знаному керівнику, який успішно славить Україну у світі, — Петру Кравченку від Державного Комітету України у справах національностей та міграції з компліментами і побажаннями.

Голова Комітету
Микола Рудько.

4/12-98 р.

Shevchenko Scientific Society, Inc. USA
National Academy of Sciences of Ukraine, Kiev

ENCYCLOPEDIA OF UKRAINIAN DIASPORA

Vol. 4 (Australia – Asia – Africa)

VASYL MARKUS, EDITOR
MARKO PAVLYSHYN, ASSOCIATE EDITOR
VOLODYMYR TROSHCHYNSKY, ASSOCIATE EDITOR

SPONSORED BY
SHEVCHENKO SCIENTIFIC SOCIETY IN USA
AND THE FOUNDATION OF FRIENDS OF ENCYCLOPEDIA OF UKRAINE

Kiev – New York – Chicago – Melbourne

1995

Наукове Товариство ім. Шевченка
Національна Академія Наук України

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДІЯСПОРИ

том 4 (Австралія – Азія – Африка)

СПОНСОРИ ВИДАННЯ

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМ. ШЕВЧЕНКА В АМЕРИЦІ

ТА ФУНДАЦІЯ ПРИЯТЕЛІВ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ УКРАЇНОЗНАВСТВА

Київ – Нью-Йорк – Чікаґо – Мельборн

1995

ББК Т3(4Австр)я2

Том видано коштами Фундації приятелів Енциклопедії Українознавства в Австралії

ISBN - 5 - 7702 - 1069 - 9

ПЕРЕДМОВА

Енциклопедія Української Діяспори (ЕУД) є галузевим енциклопедичним довідником про одну ділянку українознавства, а саме – минуле й сучасне українського етносу поза межами України. Тим самим, за своїм характером, вона перегукується з подібними галузевими енциклопедіями, виданими останнім часом в Україні (Радянська Енциклопедія Історії України, Українська Літературна Енциклопедія, Географічна Енциклопедія України та ін.).

Але генетично та ідеологічно ЕУД виходить з іншого джерела. Йдеться про відоме діяспорне видання – Енциклопедію Українознавства (ЕУ), започатковану наприкінці 1940-их рр. у Німеччині й продовжувану вже понад 40 років у Франції. Зачинателем і промотором цього монументального видання (21 том) був видатний учений-географ Володимир Кубійович. Ідейну ж спонуку розпочати цей твір у складних умовах еміґрації надала та обставина, що українознавство в Україні з 1930-их рр. було занедбане. Будь-які дослідження у цій галузі підпорядковувались тезам національної політики КПРС. Існувала нагальна потреба представити у правдивому світлі увесь комплекс знань про Україну, заповнити прогалини (так звані "білі плями") й включити в контекст українознавства заборонені ділянки про українську діяспору.

ЕУ це завдання виконала задовільно у своїх трьох томах статтейного варіянту за галузями-дисциплінами, у десяти томах абеткової ЕУ та у їх доповнених і перероблених англомовних версіях. Робота над ЕУ за межами України якоюсь мірою стимулювала появу Української Радянської Енциклопедії та її галузевих видань й, не виключено, внесла до неї деякі корективи.

Місце діяспори у загальній ЕУ, зрозуміло, знайшло належне віддзеркалення. Можливо, воно було й не пропорційно перенаголошене, на що були свої причини. По-перше, ця "книга знань" (ЕУ), перша у своєму жанрі, готувалася ученими, редакторами та авторами поза Україною й призначалась, насамперед, для читачів у діяспорі. Для них вона була джерелом самопізнання та інформацій про себе. Керувались вони також думкою зберегти відомості про українських людей поза межами батьківщини, їхній стан посідання, сліди і зв'язки з неукраїнським світом. Такі відомості в силу мінливого становища діяспорних спільнот дуже швидко губляться. Їх потрібно було десь зафіксувати – задокументувати факти, людей, події і джерела (навіть дрібнішого значення), щоб вони не згубилися.

Тому, природно, що феномен української діяспори відбито в ЕУ порівняно повніше, аніж життя-буття усієї України. Головний редактор ЕУ був свідомий того, що діяспора зобов'язана зберегти якнайдокладнішу і якнайвичерпнішу інформацію про себе. Це можна було зробити тільки у спеціялізованій енциклопедії-довіднику про діяспору. В.Кубійович неодноразово про це говорив, але складна праця над ЕУ в українському й англійському варіянтах не дала йому змоги цим зайнятись.

Отже, ідея ЕУД, як можливого продовження загальної ЕУ, належить В.Кубійовичу. На жаль, не залишив він якихось проспектів задуманого ним твору чи якогось детального пляну. Сама концепція і енциклопедичний жанр виходять з ЕУ. Це той модель, який себе виправдав і який потрібно було застосувати і в праці над діяспорною енциклопедією, відповідно його модифікуючи. І в цьому сенсі простежується тісний зв'язок між ЕУ та ЕУД.

Українська діяспора є поняттям водночас складним і простим. Це сукупність людей українського роду, що упродовж довшого чи коротшого часу перебувають поза межами сьогоднішньої державної території України і там утвердили свою присутність. У більшості випадків вони створили свої спільноти-громади, але іноді в тих чи інших місцях лише відбились сліди одиниць, які деколи були досить помітними; подекуди ця діяспорна спільнота була тільки етнічною масою, що мінімально характеризувалася суспільною самоорганізацією і національною свідомістю.

Існує ще одне визначення цього умовного поняття – "діяспора". Це не тільки вихідці з українських земель та їхні нащадки, розпорошені по різних країнах і континентах в результаті еміґрації, але й етнічні українці, що живуть вже довший час на корінних українських землях (тепер поза Українською державою). В сусідніх з Україною державах вони становлять українську меншість. З практичних причин їх також зараховуємо до діяспори. Сьогодні цей термін чужого походження набув "права громадянства" у світі й українському контексті і тому вважаємо доцільним його вживати замість понять – "зарубіжні українці", "еміґранти" , "втікачі" тощо. Тим більше, що цей термін уже добре апробований стосовно єврейської, вірменської та інших діяспор.

Таким чином, до української діяспори зараховуємо як еміґрантів з України, так й етнічних українців поза Українською державою, себто українські меншості у суміжних з Україною державах. Подібно на Україні живуть іншонаціональні діяспори.

В діяспорі проживає четвертина світового українства. Найбільше діяспорних українців мешкає в державах колишнього СРСР; їх називаємо східньою діяспорою. Доля цієї діяспори на території великої імперії склалася так, що вона не створила суцільної діяспорної спільноти та типового діяспорного життя і структури. Щойно у 1990-их рр. покладено початки в цьому напрямі. Проте низка етнічних властивостей українців (побут, деякою мірою мова, етнографічна культура, а головне – елементи духовности) в державах колишнього СРСР збереглася. Більше чи менше засимільована, східня діяспора надається до її вивчення та енциклопедичного охоплення.

Самобутність і національно-етнічну свідомість більшою мірою зберігають люди українського роду, що знайшлися в західних країнах з визнаними правами людини й практикованою чи тільки декларованою політикою охорони прав меншостей і багатокультурности. Саме завдяки їм розвинулося багатогранне етнокультурне життя української діяспори поза межами колишньої Російської імперії, а пізніше – Радянського Союзу. Це самобутнє життя специфічно плекала та частина діяспори, яку доповнювали свідомі вихідці з України, політичні еміґранти різних періодів.

У висліді процесів еміґрації (соціяльно-економічної і політичної у 19-20 ст.) зформувалася чисельна західня діяспора, яка вже включає 3-4 покоління осіб українського роду (у випадку колишньої Юґославії – 10 поколінь). Там розвинулися різні форми суспільного життя, виникли організовані структури (релігійні, освітні, культурні тощо), окремі одиниці відзначилися фаховими, науковими і мистецькими досягненнями, зберігаючи свою ідентичність та сприяючи престижеві українства серед свого оточення. Цю присутність українських людей у світі та їхню творчість бажано задокументувати, що і є головною метою ЕУД.

Отже, головним складником цієї енциклопедії будуть біографії з найрізноманітніших царин життя і людської творчости. Сюди, насамперед, увійдуть українці в діяспорі або люди українського роду, що підпадають під катеґорію енциклопедичних постатей. Разом з тим, і неукраїнці, які мали позитивне чи навіть неґативне відношення до України та української діяспори, але були пов`язані з реґіонами діяспори, повинні знайти своє місце в ЕУД.

Наступною катеґорією статтей-гасел будуть географічні поняття – країни, провінції, стейти, області, міста поселення української діяспори, так звані українські осередки-громади чи колонії. Зокрема, слід подати відомості і про малі села та місцевості, де століттями жили українці, навіть якщо сьогодні їх там немає, бо були звідти виселені або засимільовані. Це стосується, передовсім, деяких суміжних з Україною реґіонів. Варто зафіксувати присутність українців скрізь на земній кулі, щоб вклад української людини та її присутність у світі були відомими і своїм, і чужим.

Так само організоване життя українських громад у кожній країні має знайти своє відображення в ЕУД. Є установи та організації, які проіснували десятки років, інші – тільки одне покоління, а, можливо, навіть протягом меншого періоду. Але якщо вони чимось помітним себе виявили, то про них будуть уміщені короткі відомості в ЕУД. До цієї катеґорії належать різні організації – громадські, культурні, наукові, освітні, мистецькі, творчі, харитативно-допомогові, професійні тощо. Водночас в ЕУД мають бути зафіксовані й видимі вияви (продукти) праці організованого діяспорного суспільства – школи, видавництва, бібліотеки, музеї, пресові органи, створені українцями, як і чужі установи, що мали і мають відношення до українства.

Велику групу гасел складатимуть статті, присвячені цілим ділянкам суспільного та культурного життя (театр, музична творчість, шкільництво, спорт тощо), а також поняттям соціологічного, політичного, економічного і демографічного характеру (наприклад, переписи населення, асиміляція, натуралізація, мовна практика). Майже усі ділянки знання-дисципліни будуть застосовані у відношенні до діяспори: географія, історія, релігія, етнографія, мовознавство, література, політологія, соціологія, економіка, право, освіта, наука, мистецтво, спорт і фізкультура, видавництва та преса й інші.

У редакційній практиці користуємося саме цим галузевим принципом; є особи в мережі співробітників, відповідальні за окремі ділянки знання. А другий підхід – реґіональний: з певного реґіону чи великого міського осередку знавці даного терену доповнюють наші матеріяли відомостями з усіх ділянок. Це подвійне охоплення людей, місць та установ-організацій сприяє тому, щоб перевірка й селекція гасел та матеріялу були, по можливості, найповнішими та об`єктивними.

Метода анкетування людей, установ-організацій, осередків діяспори та преси-видавництв дає змогу зібрати точні відомості, які ще перевіряються шляхом рецензування. Ілюстрації та карти унаочнюють поміщений матеріял. Щоб уникнути повторень, широко застосовується техніка посилання. В деяких збірних статтях, очевидно, неминуче траплятимуться окремі повторення, але дуже свідомо редакція прагне їх вистерігатися. Стиль ЕУД – стандартизований, максимально сконденсований; вживаємо певну кількість скорочень, список яких подається окремо. В необхідних випадках для кращого розуміння тексту визначені скорочення вживаються як ціле слово. Гасла редаґуються за нормами українського правопису Всеукраїнської Академії Наук, виданого у Харкові 1929 р. (Правописний словник Г.Голоскевича).

Прізвища, яким в ЕУД присвячуються окремі гасла, подаються лише за ініціялами хресного імені. В разі, коли ім`я і прізвище в статті вже згадані, то після першої згадки вживається тільки ініціял або й без нього, якщо з контексту ясно, про кого йдеться. Ніяких титулів при прізвищах у тексті не вжи-

вається; іноді (рідко) є визначення лише церковних титулів чи посад. Подекуди подаємо тільки ініціяли навіть тих осіб, про кого в ЕУД немає спеціяльного гасла (статті); це у тих випадках, коли нам не вдалося розкрити ініціяли.

Ілюстрації підбирались відповідно до ваги гасла-сюжету, проте цей критерій не міг бути повністю застосований. Нам бракувало певних фотографій та ілюстрацій, однак, щоб зберегти рівновагу між енциклопедичним текстом й ілюстративним матеріялом, змушені були вміщувати інші (хоча вони могли б бути пропущені).

Коротші замітки подаємо без підписів або підписуємо ініціялами автора, більші статті (понад 35 рядків) – ініціялом і прізвищем автора. Ряд заміток і статтей спільного авторства підписуємо знаками р.м. (редакційний матеріял).

Без самовиправдання за недоліки, необхідно сказати, що якась частина матеріялів може бути доповнена й уточнена, але при всіх зусиллях редакція здобула тільки ці відомості. Тому будь-які поправки до надрукованих тут даних були б дуже побажані. Все це може придатися в майбутньому. Зокрема, в пляні редакції є видати зведену ЕУД, де матеріяли поділятимуться абетково з усіх континентів, а деякі гасла й статті будуть об`єднані й відповідно перероблені. Саме під цим кутом зауваження, доповнення й уточнення слід надсилати до головної редакції. Не виключене й видання реґіональних томів у перекладі на мову панівного суспільства для даної діяспори (англійську, еспанську, німецьку, французьку, польську і російську). Але це стане можливим тільки тоді, коли окремі томи появляться українською мовою.

В підсумку цей амбітний проєкт, що складатиметься з семи томів – 1-Сполучені Штати Америки, 2-Канада, 3-Південна Америка, 4-Австралія, Азія, Африка, 5-Західня Европа, 6-Середньо-Східня Европа і 7-країни колишнього СРСР – розпочинаємо так званим "австралійським" томом. Інші будуть виходити в міру їх редакційного завершення. Працю над ними вже розпочато, а окремі томи навіть заавансовані.

Проєкт видання ЕУД реалізується в результаті домовлення між Науковим Товариством ім. Шевченка в Америці та Фундацією ЕУ в США у 1987; з 1988 до праці приступила редакція ЕУД в Чікаґо, США, а в окремих країнах створено редакційні групи. 1993 проєкт поширено на східню діяспору, у зв`язку з чим організовано редакційне відділення у Києві при Інституті Соціології Національної Академії Наук України. Керівні особи з НТШ, вказаної Фундації, НАН України, а також авторитетні громадські діячі в Україні творять Головну Редакційну Раду ЕУД. Слід згадати вклад і тих осіб з Фундації ЕУ, які належали до зачинателів проєкту, зокрема, її скарбника Володимира Пушкаря, а також блаженної пам`яті першого голови Фундації Атанаса Фіґоля і секретаря Ярослави Олесницької.

ЕУД твориться спільними зусиллями установ та людей в Україні і діяспорі. Таким чином здійснюється на практиці програма співпраці світового українства, інтеґрація українознавчої науки в Україні та діяспорі. А провідна ідея цього енциклопедичного проєкту полягає в тому, щоб Україна була і займала гідне місце у "народів вольних колі".

Василь Маркусь
головний редактор ЕУД

ВІД РЕДАКЦІЇ 4 ТОМУ ЕУД

Хронологічно першим появляється 4 том ЕУД, присвячений минулому і сучасному українського поселення в Австралії; частково йдеться тут й про два інші континенти – Азію та Африку, де коротше чи довше перебували люди з України й утворили окремі поселення-громади або залишили індивідуальні сліди своєї творчої праці та присутности.

Все ж, основою цього тому є статті і замітки про українську етнічну спільноту в Австралії (понад 95% матеріялу). Українське поселення в Австралії являє собою дуже ориґінальну й цікаву діяспорну спільноту. Вона наймолодша, бо як організована громада заявила про себе, у порівнянні з іншими діяспорами, пізно – з кінця 1940-их рр., часу організованого переселення українців в Австралію з таборів переміщених осіб у Західній Німеччині й Австрії.

Будучи нечисельною (25-30 тисяч осіб), ця громада людей різних прошарків та територіяльного походження створила унікальне поселення і складну організовану структуру, що дає підстави визначати її як повноцінну малу спільноту (міні-спільноту) у рамках великого австралійського суспільного організму. Українська спільнота інтеґрувалася економічно, соціяльно та культурно в австралійське середовище й загальний процес життя австралійської нації. Проте, у найвищій мірі вона зберегла свою українську ідентичність як австралійських українців або українських австралійців. Рівночасно вона органічно включена в різні прояви життя та структури світової української діяспори.

Динаміка і специфіка життєдіяльности цієї діяспори зумовили те, що в багатокультурному австралійському суспільстві вона стала однією з найсамобутніших і найбільш відпорною до асиміляції. Головними виявами окремого етнонаціонального обличчя українців Австралії є релігійна ідентичність, а також українська культура в її різних формах. В Австралії знайшлося винятково багато культурних діячів з різних частин України і тому деякі ділянки культури (театр, література, хорове мистецтво, танок, образотворче мистецтво, народне прикладне мистецтво) розвинулися тут порівняно ширше, ніж в інших реґіонах поселення української діяспори. Цій культурній діяльності, окремим її творцям, праці яких стали відомими і поза українською спільнотою, установам, ансамблям, присвячено доволі багато місця в даній праці. Загалом релігійна і культурна ідентичність української спільноти найповніше представлена в 4 томі ЕУД. Менше вдалося редакції й авторам представити економічний аспект життя українських поселенців в Австралії, які прибули сюди більш ніж 45 років тому без засобів, тільки з робочими руками, освітою й готовністю працювати і внести свій вклад у розбудову цієї країни. Сьогодні вони загосподарені й професійно влаштовані, належать до відносно заможних громадян і в жодному разі не є тягарем для держави.

Вже дві ґенерації українських австралійців народилися на п`ятому континенті. Хоча вони зберігають багато елементів із своєї етнічної самобутности й у своїй масі ідентифікують себе як особи українського походження, проте ці люди стали повноцінними австралійцями, а деякі (у більшій чи меншій мірі) асимілюються культурно і втрачають мову батьків. Різнопляновий вклад українців усіх поколінь в австралійське життя знайшов своє відображення у цьому томі.

Одним з визначальних чинників їхньої самоідентифікації як українців є сучасна незалежна Українська держава, що, безперечно, дасть змогу продовжити існування українства в Австралії, дітей і внуків перших поселенців, навіть якщо не буде свіжого припливу еміґрантів. Але і це останнє можливе як спонтанний процес або як свідома еміґраційна політика. Одне і друге забезпечить існування української діяспори в Австралії не як феномену тимчасового й ефемерного, але тривалого. Тимчасовим явищем була українська діяспора в Китаї, яка, у зв`язку з радикальними змінами та у висліді повної ізоляції від батьківщини (шляхом виселення та асиміляції), перестала існувати. Про неї та інші переходові громади в Азії й Африці пишемо тут радше в історичному пляні.

В цілому цей том ЕУД якоюсь мірою визначає концепцію, жанр, структуру і характер наступних томів задуманого твору.

ПРІЗВИЩА АВТОРІВ СТАТТЕЙ І ЗАМІТОК, ПІДПИСАНИХ ІНІЦІЯЛАМИ

М.Б. – Мирослав Болюх
О.Б. – Омелян Бучацький
А.Г. – Андрій Глуханич
І.Г. – Ігор Гордіїв
А.Ж. – Анатолій Жуківський
Г.К. – Григорій Комишан
М.Л. – Мирон Лапка
В.М. – Василь Маркусь
М.М. – Марія Менцінська
Р.М. – Роман Микитович
Д.Н. – Дмитро Нитченко
М.П. – Марко Павлишин
Р.П. – Роман Павлишин
р.м. – редакційний матеріял
С.Р. – Степан Радіон
Л.Р. – Лідія Ростек
С.С. – Стефанія Строкон
Т.С. – Теофіль Судомляк
О.Т. – Оксана Тарнавська
В.Т. – Володимир Трощинський
о. І.Ш. – отець Іван Шевців
Т.Я. – Тарас Яськевич

СПИСОК ОСНОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АБН – Антибольшевицький Бльок Народів
австр. – австрійський
австрал. – австралійський
аґрон. – аґрономічний
адміністр. – адміністративний
амер. – американський
АН – Академія Наук
англ. – англійський
архиєп. – архиєпископ
АСТ – Австралійська Столична Територія
б. – біля
більш. – більшовицький
бл. – близько
бріт. – брітійський
вел. – великий
вид. – видання
вид-во – видавництво
вип. – випуск
візант. – візантійський
військ. – військовий
Вік. – Вікторія
внутр. – внутрішній
в.о. – виконуючий обов`язки
вол. – волинський
вул. – вулиця
газ. – газета
гал. – галицький
ген. – генерал, генеральний
геогр. – географічний
год. – година
гол. – голова, головний, головно
госп. – господарський
госп-во – господарство
гром. – громадський
губ. – губернія
дем. – демократичний
держ. – державний
дир. – директор
дол. – доляри
ДП – переміщені особи (з англ. D.P. – Displaced Persons)
д-р – доктор
драм. – драматичний

д. чл. – дійсний член
европ. – европейський
екон. – економічний
ЕУ – Енциклопедія Українознавства
ЕУД – Енциклопедія Української Діяспори
єп. – єпископ
журн. – журнал
ЗА – Західня Австралія
закорд. – закордонний
запор. – запорозький
засн. – засновано, заснований
зах. – західний, захід
зб. – збірка, збірник
звич. – звичайно, звичайний
зовн. – зовнішній
ЗУНР – Західньо-Українська Народна Республіка
ЗЧ ОУН – Закордонні Частини Організації Українських Націоналістів
ім. – імени
ін. – інший
інд. – індійський
інж. – інженер
ІРО – Міжнародна Організація для справ Втікачів (з англ. – International Refugee Organization)
істор. – історичний
італ. – італійський
канад. – канадський
кард. – кардинал
карп. – карпатський
кат. – католицький
кв. км, км – квадратний кілометр, кілометр
Квінс. – Квінсленд
кит. – китайський
кін. – кінець, кінцем
кн. – князь, княгиня
коз. – козацький
кол. – колишній
ком. – комуністичний
кооп. – кооперативний
культ. – культурний
лат. – латинський
літ. – літературний
м. – місто
мед. – медичний
мист. – мистецький
митр. – митрополит
міжнар. – міжнародний
м.ін. – між іншим
мін. – міністер
м-ко – містечко
млн – мільйон
млрд – мільярд
мол. – молодший
муз. – музичний
н. – народився
напр. – наприклад
нар. – народний

нас. – населення
наук. – науковий
наук.-досл. – науково-дослідний
нац. – національний
нім. – німецький
НПВ – Новий Південний Велс
НТШ – Наукове Товариство ім. Шевченка
о., оо. – отець, отці
обл. – область
ООН – Організація Об'єднаних Націй
осв. – освітній
остр. – острів
ОУН – Організація Українських Націоналістів
п. – помер
ПА – Південна Австралія
пед. – педагогічний
перев. – переважно
п.з. – під заголовком
письм. – письменник
півд. – південний, південь
півн. – північний, північ
півостр. – півострів
пов. – повіт
пол. – половина
політ. – політичний
полк. – полковник
поль. – польський
поч. – початок
правос. – православний
прибл. – приблизно, приблизний
прим. – примірник
пров. – провінція
пром. – промисловий
пром-сть – промисловість
проф. – професор
псевд. – псевдонім
р., рр. – річка, рік, роки
рад. – радянський
ред. – редактор
рел. – релігійний
р-н – район
рос. – російський
с. – село
СГД – Союз Гетьманців Державників
св. – святий
світ. – світовий
свящ. – священик
сер. – середина, середній
сіль.-госп. – сільсько-господарський
СКВУ – Світовий Конґрес Вільних Українців
сотн. – сотник
співред. – співредактор
співроб. – співробітник
ст. – стаття, століття
СУА - Союз Українок Австралії
СУМ – Спілка Української Молоді

СУОА – Союз Українських Організацій Австралії
сх. – східний, схід
США – Сполучені Штати Америки
т., тт. – том, томи
танц. – танцювальний
Тасм. – Тасманія
татар. – татарський
т-во – товариство
театр. – театральний
техн. – технічний
т.зв. – так званий
тис. – тисяча
торг. – торговельний, торговий
тур. – турецький
в. т.ч. – в тому числі
УАПЦ – Українська Автокефальна Православна Церква
УАПЦ (Соборноправна) – Українська Автокефальна Православна Церква (Соборноправна)
УВАН – Українська Вільна Академія Наук
УВУ – Український Вільний Університет
УГ – Українська Громада
УГА – Українська Галицька Армія
УГВ – Українська Громада Вікторії
УГВР – Українська Головна Визвольна Рада
УГ ЗА – Українська Громада Західньої Австралії
УГ Квінс. – Українська Громада Квінсленду
УГ НПВ – Українська Громада Нового Південного Велсу
УГ ПА – Українська Громада Південної Австралії
укр. – український
УКЦ – Українська Католицька Церква
УНДО – Українське Національно-Демократичне Об'єднання
УНР – Українська Народна Республіка
УНРада – Українська Національна Рада
УПА – Українська Повстанська Армія
УПЦА – Українська Православна Церква Австралії
УРДП – Українська Революційна (Республіканська) Демократична Партія
УТГІ – Український Технічно-Господарський Інститут
УЦРада – Українська Центральна Рада
фед. – федеральний
фіз. – фізичний
філолог. – філологічний
філософ. – філософічний
фін. – фінансовий
франц. – французький
хем. – хемічний
христ. – християнський
центр. – центральний
церк. – церковний
ч., чч. – число, числа
чесь. – чеський
чл. – член, члени
чл.-кор. – член-кореспондент
ЧСВВ – Чин св. Василія Великого
швед. – шведський
ЮНЕСКО – Міжнародна Організація в справах освіти, науки і культури
япон. – японський

СКОРОЧЕННЯ, ПРИЙНЯТІ В БІБЛІОГРАФІЧНИХ ВКАЗІВКАХ

Альм. А. – Альманах-Літопис українського життя в Австралії. Сідней, 1994.
Альм. УАПЦ – Альманах 40-ліття УАПЦ в Австралії і Новій Зеляндії, 1948-1988. Сідней, 1990.
"В.Д." – газета "Вільна Думка" (Сідней).
Зб. Іст. укр. пос. А. – серія збірників: Історія українського поселення в Австралії (Мельборн чи Сідней).
Зб. Укр. А. – збірник: Українці в Австралії. Мельборн, 1966.
Зб. Укр. кооп. діяспори – збірник: Українська кооперація діяспори. Чікаґо-Торонто-Мельборн, 1994.
К. – Київ.
М. – Мельборн, Melbourne.
"Н.О." – альманах "Новий Обрій" (Мельборн).
С., S. – Сідней, Sydney.
Ukr. Settl. A. – series: Ukrainian Settlement in Australia (Melbourne or Sydney).
"Ц.Ж." – газета "Церква і Життя" (Мельборн).

А

АВСТРАЛІЗМИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ (Australianisms in Ukrainian language), мовні явища, запозичені з англ. мови у її австрал. варіянті. До наслідків уживання А. належить збагачення укр. лексики словами, які пов'язані з австрал. побутом та культурою, напр., *коала* (koala), *ему* (emu), *білабонг* (billabong), *евкаліпт* (eucalyptus), *бумеранг* (boomerang). Неґативний вплив А. проявляється у мовній інтерференції, яка пов'язана з двомовністю молодших поколінь. Мовна інтерференція виявляється у фонології, морфології, синтаксі й лексиці.

Фонетична інтерференція помітна в недостатній диференціяції укр. фонем і в невмінні відрізняти укр. фонеми від англ. Наслідком інтерференції є вживання англ. фонеми у випадках, де вимовляння англ. фонеми відрізняється від вживання укр. фонеми, або де укр. фонема не існує в англ. фонетичній системі. Наступні заміни відбуваються в укр. твердих приголосних: англ. недрижачий *r* замінює укр. дрижачий *р*; англ. шиплячі (м'якші по вимові ніж укр.) заміняють укр. шиплячі *ш*, *ч*, *ж* і *щ*; англ. *j* (м'якший по вимові) замінює укр. *дж*. Англ. придихові приголосні *t* і *d* замінюють укр. непридихові зубні *т* і *д*. Наслідком фонетичної інтерференції є також невміння розрізнювати укр. глухий *х* і укр. дзвінкий *г* (та англ. *h*), що проявляється у вживанні дзвінкого *г* для обох приголосних. Значніше поширена фонетична інтерференція у вимові укр. м'яких приголосних: *ть, дь, сь, зь, ць та зь*, які не існують у фонетичній системі англ. мови. М'які приголосні набувають нових замін, які відрізняються від твердих *т*, *д*, *с*, *з*, *ц* і *дз*, але не наближаються до м'якої вимови. Наслідком у вимові є: *(ч)ітка* (тітка), *(дж)якую* (дякую), *(ш)яду* (сяду), *(ж)ілля* (зілля), *(ч)я* (ця), *(дж)ьоб* (дзьоб).

Граматична (морфологічна й синтаксична) інтерференція проявляється у відсутності відчуття граматичних явищ, які не існують в англ. мові. У граматиці помітні брак відчуття роду, відмінка й виду. Брак відчуття роду проявляється в неправильних узгодженнях, як: *(гарний) авто* замість *гарне авто*; *вона (було)* замість *вона була*.

Брак відчуття відмінка також проявляється в неправильних узгодженнях, напр.: *він знав (моя) маму* замість *мою маму* (знахідний відмінок). Ще більш поширеним є вживання відмінків у невластивих для них функціях, напр.: *я стою в (кімнату)* замість *в кімнаті* (місцевий відмінок); *він пішов у (хаті)* замість *у хату* (знахідний відмінок). Брак відчуття виду помітний, зокрема, у відношенні до дієслів руху, які не існують в англ. мові. Напр.: *Він часто (поїхав або їхав)* замість *він часто їздив*.

Граматична інтерференція виникає також у синтаксі. Помітний буквальний переклад англ. порядку слів і словосполучень, напр.: *(воно є) тепло* замість *тепло* (*It is* warm), *я (є) тут* замість *я тут* (I *am* here), *(там є) молоко тут* замість *молоко тут* (*There is* milk here).

Лексична інтерференція виникає в неологізмах, які приймають укр. граматичну форму, напр.: *паркувати авто* (*to park* a car). Деякі укр. слова набувають значення подібних англ. слів, напр.: *партія* (політична) отримує додаткове значення *вечірка* (англ. party). Запозичення англ. слів або значень часто розцінюється неґативно. Однак, деякі запозичені слова з часом входять у лексику літ. мови, що вказує на творчу ролю інтерференції в лексиці. Натомість фонетична та граматична інтерференція є явищем безумовно неґативним.

Літ.: Dackiw-Rosalion O. Phonetic Interference in the Pronunciation of Ukrainian Students in Australia. Ukr. Settl. A. M., 1986; Koscharskij H. First Language Retention in Unfavourable Circumstances. Зб. Іст. укр. пос. А. М., 1986; Chekaluk W.P. Australianisms in Ukrainian Authors. Ukrainian Studies Foundation in Australia. Canberra, S., 1979.

О.Дацків-Розаліон

АВСТРАЛІЙСЬКА ФУНДАЦІЯ ДОПОМОГИ ДІТЯМ ЧОРНОБИЛЯ (Australian Chernobyl Children's Relief Foundation, Inc.), гуманітарна організація, засн. 1990 в Мельборні австрал.-укр. активістами молодшої та сер. ґенерацій за участю також неукраїнців. Мета Фундації – всебічно допомагати жертвам і потенційно загроженим внаслідок Чорнобильської катастрофи, головно дітям. Практична допомога зводиться до висилки в Україну ліків, харчів, одягу, мед. інструментів (навіть дуже софістикованих), експертної допомоги в ділянці подолання наслідків трагедії, сприяння відвідин австрал. експертами і філантропами України та виїзду людей з України на стажування в Австралію. А.Ф.Д.Д.Ч. збирає засоби і речеву допомогу серед приватних австрал. підприємців та інституцій. Заанґажувалися в допомогову дію чл. австрал. клюбів "Ротарі", які збудували літні хати-"колиби" в Карпатах для відпочинку дітей з Чорнобильської зони. Фундація співпрацює також з харитативною установою Caritas Christi. В Україні Фундація спілкується з урядовими й неурядовими колами, Чорнобильською Комісією Верховної Ради, Київським Фондом Дітей Чорнобиля та Т-вом "Братство Колиска". Багато праці вклала перша гол. Фундації З.Ботте, з 1992 почесний консул України в Австралії, яку відзначено в Україні званням "Мати Чорнобиля". Ін. діячі А.Ф.Д.Д.Ч. – гол. з 1992 Богдан Бриндзя, заступник гол. Наталка Макогон, Роман Маклок, Галина і Роланд Кармоді, Олеся Вотерфол, Андрій Ляхович. Фундація збирає фонди шляхом телемаратону, продажу мист. творів, влаштуванням добродійних концертів тощо.

В.Маркусь

АВСТРАЛІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО в Південній Австралії (Australian-Ukrainian Association), зорганізоване за допомогою Добросусідської Ради (Good Neighbour Council) 1957. Завданням А.-У.Т., яке мало 50-60 чл., було пізнати культуру та істор. і політ. проблематику укр. і австрал. народів й ширити приязні зв'язки між укр. і австрал. членами т-ва. Воно організовувало художні вечори, доповіді та дискусії. Після дворічної жвавої діяльности т-во занепало й згодом було розв'язане, гол. через опір австрал. чл. проти введення політ. моментів до його програми. Гол. діячі з українців: Ю.Гавришкевич, О.Голубович, З. і Л.Ростеки, І.Ващишин, С.Григоріїв.

АВСТРАЛІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ОГЛЯД, див. *Australian Ukrainian Review.*

АВСТРАЛІЯ (Commonwealth of Australia), країна, розташована на остр.-континенті півд. півкулі того ж імени та прибережних островах (в тому ч. Тасм.). Австрал. остр.-материк омивається на сх. Тихим океаном з його морями – Тасманським і Кораловим, на півд. і зах. – Індійським океаном, на півн. – Тіморським і Арафурським морями. Популярно називають А. "п'ятим континентом". Площа 7 млн 682 тис. кв. км, нас. 17 млн 730 тис. (1993). Багата тропікальна і субтропікальна природа (фльора і фавна), пустелі, евкаліптові ліси. На півд.-сх. і сх. країни – гори, що складають Великий Вододільний Хребет. Найгустіше заселене півд.-сх. побережжя, частково сх. і зах., де знаходяться гол. екон. і демографічні центри та ресурси країни. Нар. господарство А. різноманітне: сіль. госп-во (збіжжя, садівництво, городина) покриває потреби населення і працює на експорт, високопродуктивне тваринництво, рибальство та лісництво. Багаті копалини (залізна руда, вугілля, боксити, цинк, оливо, нікель), нафта з морського шельфу, газ тощо є основою австрал. промисловости. Добре розвинені залізничний, автомобільний, морський та повітряний види транспорту. Економіка А. спрямована на експорт, в чому австралійцям конкурують США, Зах. Европа та сусідні країни Сх. Азії. Нац. продукт – 300 млрд амер. дол. (1992).

Корінні жителі А. – австрал. абориґени. А. відкрито европейцями (голляндськими й англ. мореплавцями) в 17 ст.; 1788 засн. перше бріт. поселення. Спочатку в А. осідали засланці з Англії. Згодом (в 19 ст.) поселилися імігранти, гол. чином англосакси. Окремі бріт. колонії А. стали автономними в 2-ій пол. 19 ст., а 1901 були об'єднані у федеративний союз, що складається з 6 стейтів і 2 адміністр. територій. Сьогодні А. – суверенна держава у складі Співдружности націй (Commonwealth of Nations) з бріт. монархом на чолі, якого заступає ген.-губернатор; законодавча влада належить фед. парляментові, що складається з палати представників і сенату; виконавчу владу здійснює кабінет міністрів. Шість стейтів (Вік., НПВ, ПА, ЗА, Квінс. і Тасм.) творять федерацію або Коммонвелт А. Столиця Канберра на території АСТ є анклавом НПВ. Австрал. стейти мають своїх губернаторів, парляменти й уряди.

У внутр. і зовн. політиці А. поступово усамостійнювалася від Великобрітанії. Сьогодні підкреслюється й культ. самобутність та свідомо формується австрал. нац. ідеологія.

Австрал.-укр. зв'язки і перші укр. поселенці

А. як країна іміґрантів, насамперед, була такою для мешканців Великобрітанії та Ірляндії, згодом колоній і доміній імперії. Із Зах. Европи лише частково (і то нечисельно) прибували з кін. 19 ст. нім., франц., пізніше італ. та грец. іміґранти. Серед них було чимало евреїв. З українців приїжджали тільки одиниці. Про цих перших поселенців або тимчасових відвідувачів маємо деякі скупі відомості. Дехто з українців був серед рос. чи поль. подорожників і поселенців. 1820 до Сіднею прибув рос. корабель "Открытие"; з цієї експедиції залишився тут хворий матрос Федір Зубенко, уродженець Полтавщини, подальші сліди якого губляться. За деякими даними, українцями були еміґранти зі Львова: лікар Джон Луцький (або Лоцький), що прибув до А. 1832 і займав посаду держ. ботаніка; також в Тасм. проживали Казимир Кабат та Володимир Коссак, які працювали згодом у поліції. 1854 осів у Джілонгу, Вік., 16-річний юнак із Шотляндії, син спольонізованого українця, Юрко Горецький.

У 1850-их рр. до А. приїхав укр. вояк Михайло Гриб з австр. армії, поселився в Квінс. і тут доробився значного майна на фармі; до нього приїхав 1860 селянин Яцко Пелєвський, який успадкував майно Гриба. Ін. укр. юнак І.Займак прибув 1869 до Брізбану, а потім поселився в НПВ, де займався вирощуванням устриць.

Пам'ятник іміґрантам у Ферфільді, Сідней, роботи Л. і Ю. Денисенків

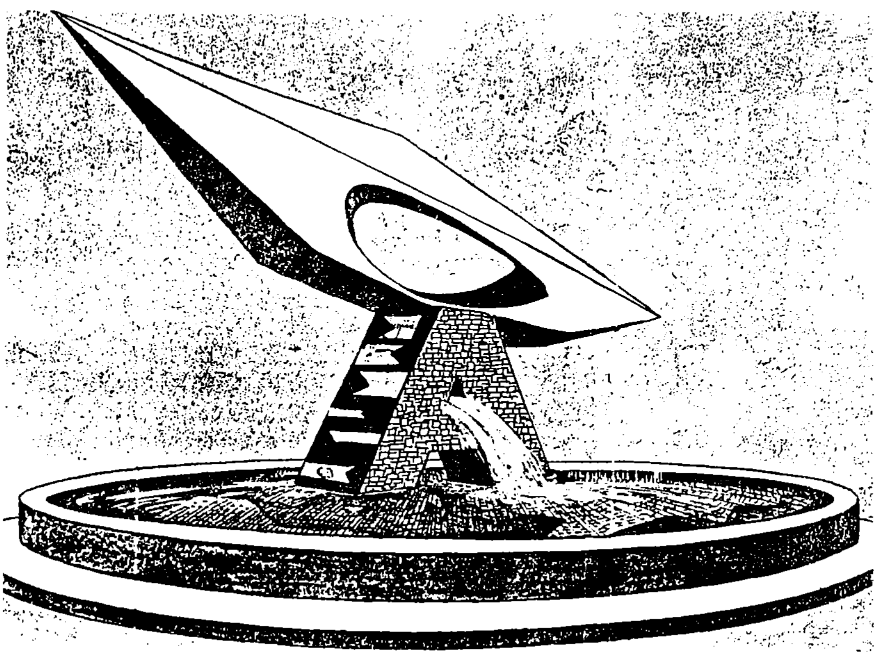

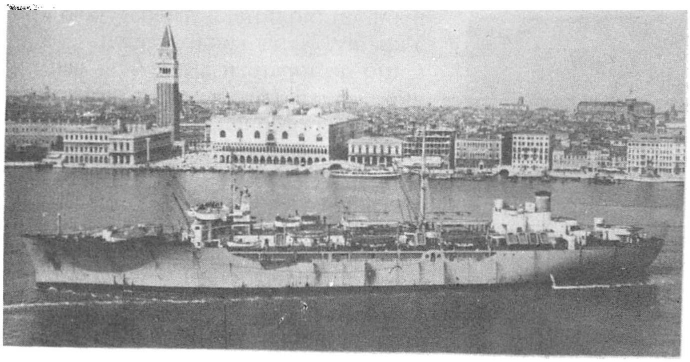

Корабель General Sturgis, яким прибули перші поселенці до Австралії, 1948 р.

Посадження пам`ятного дуба в Сентеніел Парку у Сіднеї на відзнаку 50-річчя голодомору в Україні, 1983 р.

Перед 1 світ. війною прибули вже більші групи еміґрантів з Росії, які працювали в її далекосхідних реґіонах та в Китаї. Серед них були й українці, перев. робітники залізничних та корабельних компаній. Вони поселилися в Квінс., зокрема в столиці стейту Брізбані, і працювали в промисловості та сіль. госп-ві. Ці еміґранти засн. рос. клюби, навіть виходила газ. "Австралийское Эхо". Саме в такому спільному культ. клюбі у Брізбані на поч. 20 ст. виник етнічний конфлікт між українцями і росіянами (рос. керівництво клюбу відмовилося передплатити укр. пресу з Европи й Америки). Тоді створено окрему організацію – Укр. Робітничий Клюб в Квінс. Є відомості, що один з діячів клюбу, В.Харченко, організував театр. трупу, яка поставила першу укр. виставу в А. – "Назар Стодоля". Виглядає, що це було нечисельне земляцьке об`єднання, яке згодом знову влилося в рос. культ. і рел. життя, бо окремих укр. організацій вже не зареєстровано. Більша частина їх швидко асимілювалася. Про цих українців у Квінс. пише журналіст Григорій Піддубний з Полтавщини (чи не єдиний інтеліґент серед цих укр. еміґрантів) в журн. "Зах. Україна" (1930). Сам Піддубний перебував в А. у 1913-17, потім повернувся в Україну й помер на засланні. У 1911-17 в А. жив відомий більш. діяч Артем (Ф.Сергеєв).

1912 до А. прибув лікар і журналіст, подорожник і любитель пригод *С.Барчинський*. Він тричі повертався до А., найдовше жив і працював у Сіднеї і помер у ЗА. Барчинський популяризував відомості про А. в галицькій пресі між двома війнами, а по 2 світ. війні був одним з небагатьох, хто ділився досвідом і порадами з новими іміґрантами. Після закінчення подій 1917-20 в Росії до А. прибув українець із Сибіру Іван Іванець, який став власником та розбудував велику фарму в околиці м. Дарвін, Півн. Територія. Серед міжвоєнних еміґрантів був і *Є.Антонишин*, що 1932 приїхав до Сіднею, а згодом поселився в Квінс. У 1920-их рр. прибуло ще кілька українців з Далекого Сходу й Китаю; їх значно більше втекло з Китаю перед комуністами у 1940-их рр. Вони були активними в укр. культ. і гром. житті (*М.Мережаний*, Микола Пирогів, Григорій Дончак й ін.). Разом з тим, чимало українців, що перебували серед рос. білої еміґрації в Китаї і Японії, після 2 світ. війни приєдналися до рос. церкви й рос. нац. еміґрації в А.

Видатною постаттю в укр.-австрал. взаєминах залишається *М.Миклухо-Маклай*, визначний мандрівник, океаніст та етнолог, що у 1870-их рр. досліджував Нову Ґвінею, острови Малайського архіпелягу, перебував у Сіднеї, де одружився з австралійкою, й вніс великий вклад у вивчення тубільних культур та географії А.

Щойно в 1940-их рр., з прибуттям нової еміґрації із таборів ДП в Европі, А. зустрілася з суспільними проблемами українців та укр. культурою (див. *Іміґрація, Міґраційні Процеси* і *Переселенчі Табори*).

Укр.-австрал. взаємини після 1948-50

Стаття "Іміґрація, Міґраційні Процеси" з`ясовує умови, за яких укр. втікачі в Европі еміґрували до А. і тут поселилися. В очах австрал. уряду та суспільства це були іміґранти, що з людських (екон. і суспільних) міркувань шукали нової країни поселення, щоб почати нормальне соц.-екон. життя. А. (разом з ін. зах. країнами) з гуманітарних мотивів, а також власного екон. і політ. інтересу відкрила ворота еміґрантам зі Сх. Европи. Їх прийняли в основному індиферентно, як ще одну хвилю іміґрантів, й трактовано як кандидатів на "новоавстралійців". Про кількість українців А. див. *Переписи Населення*.

Більшість політ. втікачів зі Сх. Европи, хоч технічно і юридично вважали себе за таких, проте не були схильні швидко позбуватися своєї нац. ідентичности, а значна частина і своєї місії політ. (антиком.) еміґрації. Це характеризувало всіх еміґрантів зі Сх. Европи, а особливо балтійців та українців, які не лише політично, але й нац.-культ. були загрожені на території, підвладній більшовикам. Вони вбачали одну із своїх місій в тому, щоб зберегти й розвивати культ. життя своєї етнічної групи як суроґат загроженої нац. культури в батьківщині. Друга місія полягала в ширенні правдивих відомостей про свої країни, тому що панівні ком. режими й СРСР застосували до них тактику промовчування та дезинформації. Шляхом розповсюдження знань про свої народи вони сподівалися здобути приятелів визвольної справи своїх країн серед австрал. суспільства та його

Прес-конференція на оборону укр. імени: журналіст Орест Питляр, лідер опозиції А.Колвел і М.Болюх

Демонстрація за звільнення Юрія Шухевича, Сідней, 1982 р.

впливових чинників. Такою була ідеологія іміґрантських спільнот і цьому імперативу вони підпорядкували свою суспільну діяльність на різних відтинках.

Австрал. кола неохоче сприймали таку настанову іміґрантів. Вони воліли бачити їх "новоавстралійцями" і схильні були допомогти в їхньому соціально-екон. та професійному інтеґруванні в австрал. суспільство. Але скоро переконалися, що ця маса іміґрантів не асимілюється швидко. З огляду на зовнішньополіт. міркування частина австралійців радше симпатизувала антирад. наставленню еміґрантів. У холодній війні еміґранти зі Сх. Европи виявилися корисним ідеологічним союзником, в тому ч. і в боротьбі з австрал. проком. групами. Такі симпатії були помітними гол. в кат. і деяких лейбористських колах та в частині преси (журналіст Б.А.Сантамарія).

Окремі австрал. кола підтримували такі антирад. ініціятиви як Тиждень Поневолених Націй. Слідом за ін. країнами, зокрема Канадою, А. ввела політику багатокультурности. Українці намагалися впливати на австрал. політиків, політ. партії, здобуваючи приятелів у фед. уряді й парляменті (ліберальні сенатори А.Міссен і Дж.Шорт, лейбористський депутат А.Теофанос). Але зважаючи на свою малочисельність, вони здобули тільки незначні осяги. Мало хто з українців (частково через етноцентризм) вибився в австрал. політ. житті на рівень нац. політика; ніде вони не мали вирішального виборчого голосу. Дещо активізувалися в австрал. партіях О.Присташевський, Т.Яськевич, О.Булка, З.Яськевич, І.Контек та ін. Участь австрал. політиків в укр. заходах відносно незначна. Проте укр. організовані сили не припиняли своїх зусиль здобути прихильність – протестували, спростовували й доносили до свідомости австралійців свої погляди. Найбільшої підтримки і прихильности зазнавали укр. рел. дезидерати від своїх австрал. одновірців. Також висилалися різні меморіяли, відбувалися візити, інтерв'ю укр. політ. лідерів з діяспори; дещо з цього пробивалося на сторінки преси. Українці подавали інформації англ. мовою про укр. життя, гол. про змагання укр. народу до визволення з-під контролю Москви (Australian-Ukrainian Review, Ukrainian Issues). Деякі видання мали пропагандивне значення, інші – наук.-публіцистичне. З цією ж метою доповнювалися публічні бібліотеки літературою про Україну, а на вищому рівні – відкрито лекторати й академічні центри укр. студій (Університети Макворі в Сіднеї та Монаша в Мельборні).

Але поступово укр. іміґранти інтеґрувалися в австрал. суспільство; процес *натуралізації* народжених поза А. на 1990 охопив майже 90% українців. При цьому українці намагалися зберігати культ. спадщину, в тому ч. і мову, шляхом творення власного *шкільництва* для молоді, активністю молодечих організацій, сприянням укр. *пресі* та *радіомовленню.*

Українці цікавилися А. й поза укр. поселеннями. Кілька прикладів: в травні 1954 зорганізувалася з новоприбулих молодих людей експедиція подорожників, які виїхали з Сіднею вглиб континенту з метою вивчити Півн. Територію (околиці Арнгем Ленду) й відзняти фільм про життя аборигенів. Експедиція не вдалася, зокрема й з огляду на те, що учасники мріяли піти слідами "шукачів золота". Серед них був українець Іван Стоцький, який описав цю експедицію в "Н.О." (чч. 1, 2). Мистець В.Савчак перебував у 1956-58 в Аліс Спрінґс, де працював у місійній школі для аборигенів і створив ряд картин з місцевих краєвидів. Ін. українець Аркадій Вовчок з Донеччини також жив у 1970-их рр. серед аборигенів в околиці Аліс Спрінґс; він вивчив кілька їхніх діалектів та пізнав організацію й систему землеволодіння. Вовчок захопився світоглядом і культурою тубільців та став речником їхніх прав. Брус Четвін (Chatwin) написав про це свою популярну книгу The Songlines.

Правос. церква св. Миколая в Брізбані

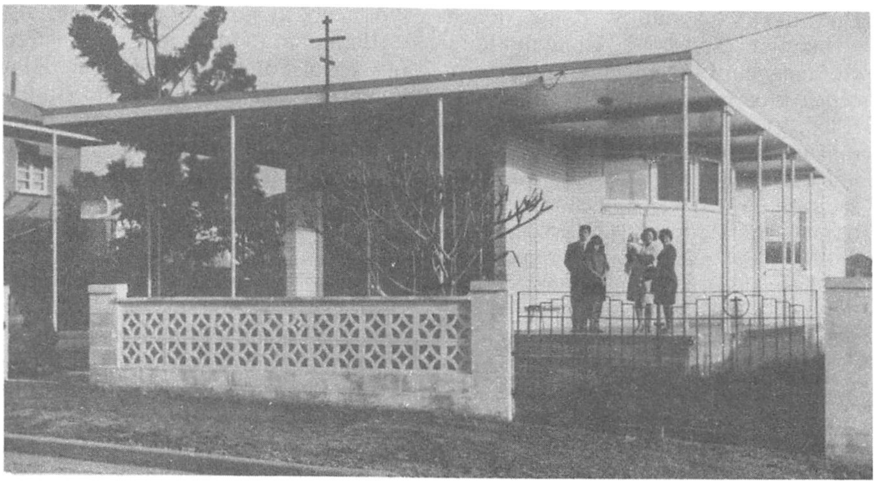

Культ. діяльність

Основні зусилля й засоби укр. діяспора в А. за майже півстоліття віддала культ. праці, плеканню та поширенню нар. культури, українознавства, а то й оригінальній творчості в галузях мови, літератури, театру, образотворчого мистецтва, музики, науки, тощо. До А. прибули культ. діячі у відносно великому ч. Були це люди – педагоги, артисти, літератори, мистці, – які вже в Україні брали участь у культ. процесі, продовжили цю діяльність у таборах ДП, а потім вважали своїм суспільним обов'язком та особистим переконанням залишитися в статусі культ. діячів, незважаючи на те, що на поч. майже всі були приречені на фіз. працю. Знову ж, за невеликими винятками, це була гром. безкорислива, що виконувалась з ідейних спонук, праця, хоча між діячами були й професіонали. Укр. громада, через свою нечисельність, не мала змоги утримувати цих культ. працівників. Тому вони для прожитку займалися нефаховою заробітчанською працею.

Зокрема, протягом перших десятиліть (у 1950-60-их рр.) на високий рівень піднесено театр. діяльність шляхом заснування театр. труп в усіх більших осередках (див. *Театр*); спонтанно і масово поширилися муз. ансамблі, гол. хорове мистецтво (див. *Музичне Життя, Хори*). Великої популярности, зокрема в молодечих організаціях, набули укр. нар. *танці*.

В укр. громаді діяло понад два десятки малярів, графіків, скульпторів (див. *Образотворче Мистецтво*); деякі стали відомими в загальноавстрал. середовищі. Останнім часом вибивається друга ґенерація мистців, вже народжених в А. З України прийшли тільки деякі визнані літератори, ін. стали ними в А., в тому ч. й серед народжених на континенті; дехто пробує перо англ. мовою (див. *Література*). Дуже професійно зорганізовано українознавче *шкільництво*, включно з виданням підручників в А. Своєю культ. працею укр. діяспора в А. конкурує з усіма ін. громадами в діяспорі, часто значно чисельнішими.

Стрижнем укр. життя в А. є укр. Церкви. Будучи юридично нац. рел. об'єднаннями з власною ієрархічною владою, вони висунулися на провідне місце в укр. громаді. *Українська Католицька Церква* лише на верхах пов'язувалася з римо-католицькою (участь у спільних єпископських конференціях); загалом залишилася вповні автономною, хоча користувалася допомогою римо-кат. більшости в А. Укр. правос. юрисдикції (в певний час аж три) так само розвивалися незалежно від іншоетнічних церк. організацій й користувалися прихильністю деяких протестантських і кат. спільнот. Міжюрисдикційна і міжперсональна боротьба в рамках Укр. Правос. Церкви (див. окремі церк. об'єднання), хоч в сутності була прикрою, але включила більше ч. активістів в організоване рел. життя.

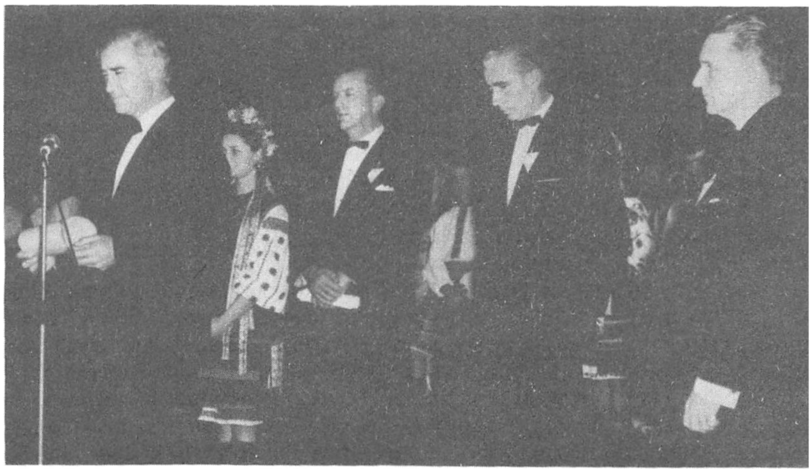

Делеґація СУОА в Канберрі з нагоди Мист. фестивалю; промовляє лідер опозиції Сир Біл Снеден, біля нього спікер парляменту та М.Болюх і С.Місько (гол. святкового комітету)

Екон. відносини

Найлегше і найповніше українці інтеґрувалися в австрал. госп. структуру. До приїзду нових іміґрантів 1948-50 не було якогось укр. поселення й укр. підприємців. Укр. іміґранти прибули без жодного капіталу. Треба було відпрацювати контрактові зобов'язання на найчорніших і низькооплачуваних роботах, зокрема на заводах, будівництві шляхів та в різних службах. Тому на початках ніхто не міг думати про підприємництво. Насамперед скромний заробіток вкладено в житлове будівництво. Загальним явищем серед повоєнних іміґрантів було те, що вони купували дешеві приміські земельні ділянки і на них будували самотужки доволі скромні житла, а згодом і нормальні будинки. Сьогодні українці володіють на 80-85% власними будинками з гарними городами, а деякі ще мають позаміські садиби-дачі. Симптоматично, що навіть літні (овдовілі) люди воліють жити у власній хаті, аніж у винаймленій квартирі чи в будинку для старших осіб. Народжені в А. й ті, що вже тут здобули освіту і кваліфікацію, скоро оформилися на престижніших роботах та у вільних професіях, придбали кращі будинки і в кращих дільницях міста. Вони, за заробітком й соціяльно-екон. статусом, зараховують себе до середньо-вищої кляси австрал. суспільства. Але ґро українців належить до сер. і нижчої сер. кляси (lower middle class). Живуть скрізь розпорошено, не творять ніде компактно заселеної частини міста. Це пояснюється великими просторами австрал. міст, малим ч. укр. поселенців, а можливо й природним потягом українців до індивідуалізму (відоме "хуторянство").

За рівнем заробітку українці належать до середніх груп з-поміж усіх повоєнних новоприбулих іміґрантів. Українці назагал люблять щадити, але менше інвестувати в незалежні підприємства. Серед них відносно мало акціонерів або тих, що оперують на біржах. Порівняно небагато українців створили власні малі, а вже поготів великі підприємства. Є кілька десятків малих аґенцій продажу реальностей, асекураційних, бл. 30 малих торг. та інж.-ремонтних і понад 20 інж.-техн. й будівельних підприємств. Понад 60 укр. лікарів та мед. персоналу зареєстровані в Ukrainian Professional & Business Directory (1991). Існують професійні т-ва лікарів, інженерів, юристів.

Чимало бізнесменів та професійних людей належать до стейтових т-в укр. професіоналістів і підприємців, які спільно видають неперіодичне вид. *Ukrainian Professional & Business Directory of Australia* (1987-91, 6 випусків).

Організована екон. діяльність виявилася гол. у кредитових спілках (див. *Кредитові Кооперативи*), які розвинулися щойно з кін. 1950-их рр. В 1959-62 постало в А. 6 укр. кредитових спілок, 1 торг. і 1 будівельна кооперативи з бл. 10 тис. чл. в 1987, 54 млн активів, 50 млн депозитів та 37,7 млн позичок. У 1992 7 укр. кооператив мали 12,9 тис. чл., 63,5 млн оборотного капіталу, 55,8 млн ощадностей, видали 37,8 млн позик і мали резерв 6,2 млн (9,8% з капіталу). Цікаво ще зазначити, що пересічна ощадність на 1 чл. виносила 4,3 тис. дол.; ця цифра значно нижча в порівнянні з ощадністю серед членів укр. кредитових кооператив в ін. країнах діяспори (50% відносно до США). Проте членство в кредитових кооперативах А. високе (прибл. 1/3 усіх українців, в той час як в США – прибл. 1/10, а в Канаді – 1/15). Зі своїх прибутків ці кредитові спілки жертвували на гром., культ. і рел. цілі бл. 160 тис. дол. річно. Відносно високе ч. членів (30% усіх українців) перевищує відповідну цифру загальноавстрал. членства у кредитових спілках. Слабше розвивалися некредитові кооп. організації. Укр. кооп. спілки об'єднані в *Раді Українських Кооператив Австралії.* Не розвинулися харчові кооп. крамниці, що мало велику традицію в Україні до 1939; відкрито лише кілька приватних харчових крамниць. На кооп. основах (акціях) створено деякі укр. нар. доми. Вся гром. і церк. власність українців А. становила 1966 800 тис. фунтів, а в 1990-их рр. – 30-40 млн дол.

Організована суспільна структура

Укр. організоване життя А. формувалося протягом 45 рр. самотужки й оригінально. Новоприбулі іміґранти принесли з собою досвід з рідного краю та організовані зразки із таборів ДП. Проте життя і нові умови вимагали пристосувати ці форми до австрал. реалій.

Першими в перехідних таборах постали культ. одиниці (хори, ансамблі); вони довго не проіснували. Згодом виникли подібні культ.-мист. одиниці при громадах. Укр. *громади* (місцеві і стейтові) виявилися тривалими утвореннями. Вони об'єднують членів індивідуально, а на рівні стейтів – також ін. організації. Стейтові громади та крайові організації різного типу завершуються в централі – *Союзі Українських Організацій Австралії.*

Важливим елементом організованого життя українців А. є Церква – укр. кат. та правос. в її кількох юрисдикціях. При них існують релігійно-зорієнтовані організації і установи. Укр. Церкви мають у своїх реєстрах найбільше українців, створили доволі сильну матеріяльну базу та організаційну структуру (див. *Релігійне Життя*).

Виявляють тенденцію до продовження свого існування організації й установи, що володіють фіз.-матеріяльною базою (будинки, посілість і апарат). Це – нар. доми (як правило, осідки громад), школи, організації молоді – Пласт і СУМ (зі своїми домівками й оселями-таборами), кредитові спілки, деякі спортові клюби. Але ч. їх зменшується до кількох активних осередків у місцях більшого скупчення українців. Йдеться, передовсім, про столичні міста трьох більших стейтів (Мельборн, Сідней, Аделаїда), двох менших (Брізбан, Перт) та столицю А. (Канберра); в трьох останніх суспільне життя з недавніх пір послабло. Різко зменшилося ч. укр. суботніх шкіл та дітей, які у них навчаються.

Об'єднання молоді зазнають аналогічного скорочення організованих одиниць-осередків та членства. Слабо було зорганізоване укр. студентство, бо це мобільна і переходова категорія населення. Натомість не виявляє якогось поважного зменшення членство СУА; ця жіноча організація має широкий засяг праці (від культ. до харитативної) і дуже яскраво визначену клієнтелю. Єдиним типом організації, що виказує зріст членства, є різні т-ва літніх людей (пенсіонерів). Виникли ці т-ва останнім часом, бо люди, що приїхали до А. молодими, доходять пенсійного віку. Однак представники цієї ґенерації залишаються далі суспільно активними. Це відбивається на провідниках гром. організацій, серед яких дуже мало людей сер. і молодшого віку, а переважають літні особи, які в більшості виконують гром. працю без матеріяльної винагороди. Помітно занепадають, а то й зникають, організації політ. характеру (див. *Політичні Партії*); така ж доля комбатантських організацій ветеранів укр. військових формацій. Українці, що служили чи служать в австрал. збройних силах, не організуються на етнічній основі.

Загалом укр. етнічна група А. виявила значну суспільну організованість і спаяність своїх організованих структур. Але водночас укр. організоване життя є етноцентричним. Австрал. соціолог Джін Мартін відзначає, що укр. організації, як правило, не належать до споріднених загальноавстрал. централь, хоч існувала певна співпраця з організаціями ін. еміґрацій із Сх. і Сер. Европи (Тиждень Поневолених Націй, АБН, скавтінґ) на основі спільних політ. цілей. Про насиченість укр. життя свідчить хоча б те, що,

Маніфестація українців у Сіднеї з приводу річниці Чорнобильської катастрофи, 1987 р.

Перше приміщення почесного Ген. Консульства України у Мельборні

напр., в Аделаїді 75% українців у 1960-70-их рр. були гром. активними (за цим показником вони займали друге місце серед імігрантських спільнот); в тій же Аделаїді, подає Мартін, 67% дітей укр. походження вчилися в укр. суботній школі (найвищий відсоток серед усіх етнічних груп).

Важливим чинником гром. організованости й динаміки є преса. Укр. преса в А. ніколи не була професійною, а базувалася на добровільній праці та фін. підтримці різних установ. Перев. існували газети і видання-ефемериди, які через обмежену клієнтелю і брак фін. засобів перестали з'являтися. На 1994 у двох найбільших осередках залишилися два тижневики з відносно малим тиражем: "Церква і Життя", що утримується добре організованою УКЦ, і "Вільна Думка", яка виходить завдяки ентузіязмові видавців та авторів. Обидві газети запровадили англомовні сторінки, але і в такий спосіб вони не знаходять бажаного читача.

Важливу ролю в організації укр. діяспори А. виконує живе слово, подане на радіохвилях. Цю форму діяльности можна визнати задовільною, тим більше, що вона мала фін. підтримку уряду в рамках австрал. політики *багатокультурности* (див. *Радіомовлення*). Подібно до того, як у минулому укр. громадянство активізувалось на політ. відтинку (визвольна справа) і для цього творило окремі ад гок організації та комітети дій, так доля незалежної України сьогодні викликає інтерес до зміцнення з нею практичних зв'язків (Фонд Допомоги Дипломатичній Службі України, Нац. Фонд СУОА, Австрал. Фундація Допомоги Дітям Чорнобиля, туризм, культ. обмін, спільні підприємства тощо). Укр. державу А. визнала після того, як її визнали ін. зах. країни (26.12.1991), але прямих дипломатичних зв'язків не встановлено. Австрал. посол у Москві за сумісництвом представляє А. в Україні. У Києві діє австрал. консульство на чолі з почесним консулом Сергієм Березовенком. Почесним ген. консулом України в А. є громадянка А. З.Ботте з Мельборну. У 1993-94 в А. перебувало кілька укр. політ. і госп.-торг. делегацій.

Літ.: Мельників Ф. До історії укр. еміграції в Австралії. Зб. Українці у вільному світі. Нью-Йорк, 1954; Плянко Б. Матеріяльні здобутки українців в Австралії. "Укр. Самостійник" (Мюнхен), ч. 2, 1961; Zubrzycki J. Settlers of the Latrobe Valley. Canberra, 1964; Буткевич М. Історія організованого гром. життя українців ЗА. Зб. Укр. А.; Рибчин І. Психосоціяльне обличчя укр. поселення в Австралії. Зб. Укр. А.; Martin J. Community and Identity. Refugee Groups in Adelaide. Canberra, 1972; Болюх М. Українська громада в Австралії. "Сучасність" (Мюнхен), ч. 4, 1973; Smolicz J.J. Migrant or Ethnic Education. Journal of South Australian Education, vol. 2, no. 3, 1975; Воловина О., Гордіїв І., Гордіїв Л. Українці в Австралії. Укр. поселення. Довідник. Нью-Йорк, 1980; Chub Dmytro. So This is Australia: The Adventures of a Ukrainian Migrant in Australia. M., 1980; Boshyk Y., Balan B. Political Refugees and Displaced Persons, 1945-54. A Select Bibliography and Guide to Research with Special Reference to Ukrainians. Edmonton, 1982; Radion S. Dictionary of Ukrainian Graduates in Australia. M., 1983; Australia: Terra Incognita. Dacdalus, Spring 1985; Zachariak T., Lawriwsky M. A Sociological Profile and Need: Survey of Aged Migrants in Australia. Ukr. Settl. A. M., 1986; Маркусь В. Українці на п'ятому континенті. "Свобода" (Джерсі Сіті), 7-13.5.1986; Питляр О. Етнічна політика уряду і можливості тривання укр. еміґрації в Австралії. Зб. Іст. укр. пос. А. М., 1986; Seneta E. On the Number of Ukrainians in Australia. Journal of Ukrainian Studies (Edmonton), vol. 21, no. 2, 1986; Умриш І. Успіхи та проблеми укр. поселення в Австралії 1947-84. Зб. Іст. укр. пос. А. М., 1986; Lawriwsky M. The Ukrainian Community Needs: Problems and Prospects. Ukr. Settl. A. S., 1989; Matiasz S. Ukrainians and Welfare. Ukr. Settl. A. S., 1989; Сенета Є. До питання числа українців в Австралії. Зб. Іст. укр. пос. А. С., 1990; Зернецька О., Трощинський В. Австралія. Українці в зарубіжному світі. К., 1991; Михайленко А. "Заки море перелечу". К., 1992; Пожоджук Д. З України на чужину діти розійшлися. "Гомін Карпат" (Коломия), ч. 8-9, 1992; Маркусь В. Поновні відвідини укр. Австралії. "Ц.Ж.", 28.7. – 1.8.1993; Зб. Укр. кооп. діяспори.

В.Маркусь

АДЕЛАЇДА (Adelaide), портове м. на півд. побережжі Австралії, столиця стейту ПА, один із культ. і пром. центрів країни. Нас. понад 1 млн (1990).

Перші українці приїхали до А. в липні 1948 з імігрантських таборів у Бонеґілля (Bonegilla), Вік., і Баттерст (Bathurst), НПВ. Відробляючи дворічні контракти, чоловіки працювали, як правило, на залізниці, жінки в лікарнях і ресторанах. Пізніше більшість чоловіків знайшли працю в залізничних майстернях, автомобільній промисловості (фірми Ґолден і Крайслер) і в будівництві, жінки на елек-

Правос. церква св. Михаїла в Аделаїді

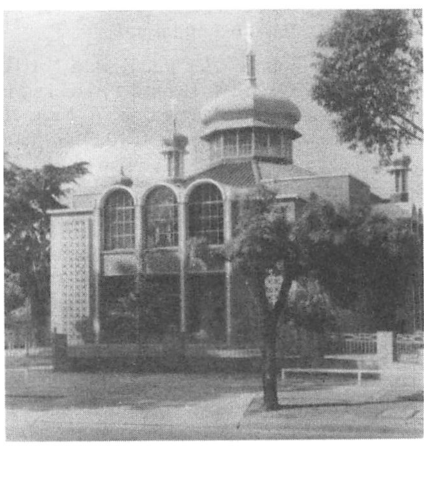

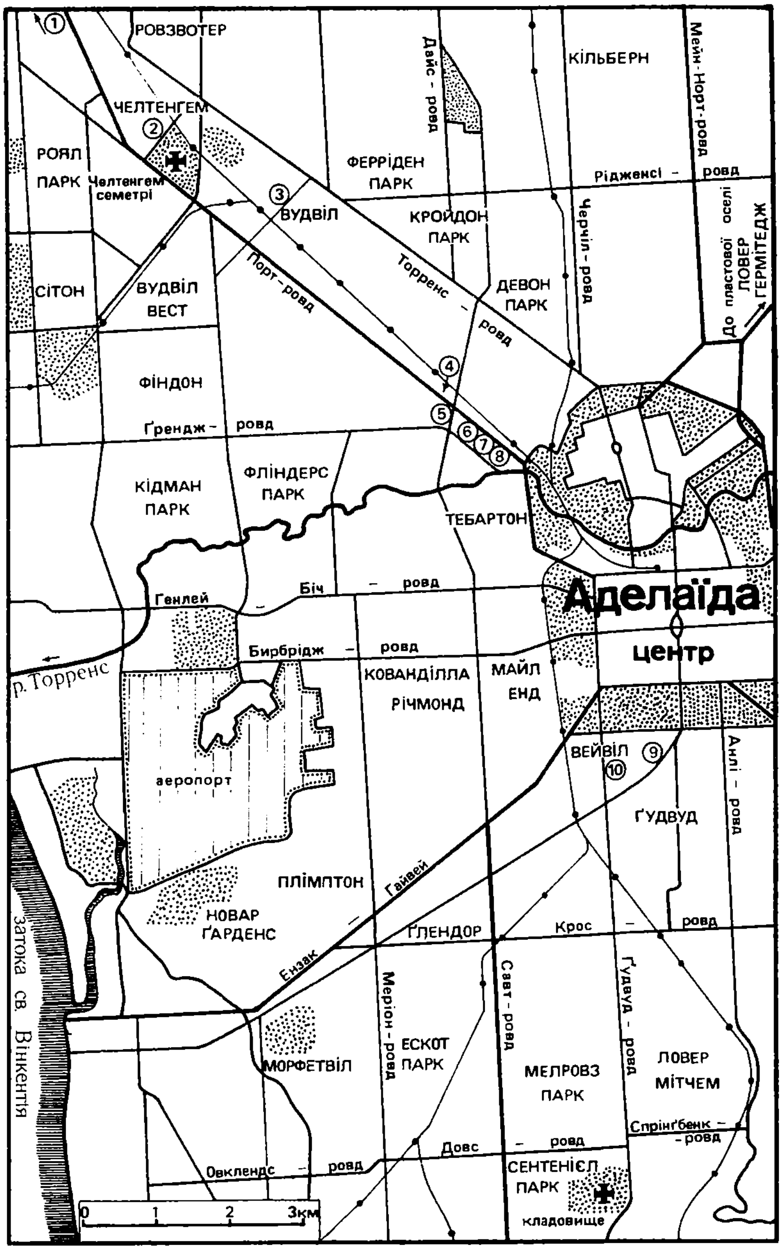

Плян Аделаїди з околицями:

1. Спортовий клюб "Лев"; 2. Церква УАПЦ св.Трійці; 3. Церква УКЦ св. Володимира й Ольги; 4. Церква УАПЦ св.Михаїла; 5. Церква УПЦА св. Михаїла; 6. Музей Укр. Мистецтва; 7. Укр. Нар. Дім; 8. Кооператива "Говерля"; 9. Церква УКЦ св.Покрови; 10. Укр. кат. манастир Сестер Василіянок

тротехн. заводах (Філіпс), у виробництві домашнього обладнання. З поч. 1949 на працю до А., звільнившись з контрактів, почали напливати українці з долини річки Маррі (Беррі, Локстон), з міст Порт Августа, Порт Пірі, Мавнт Ґембієр. Більшість поселювалася на півн. захід від центру А., купуючи ділянки й ставлячи намети або гаражі, де жили до побудови хати.

Плянування укр. організованого життя почалось навесні 1949. 15.5.1949 загальні збори українців А. засн. *Українську Громаду Південної Австралії* (УГ ПА), першу укр. громаду в Австралії, яка в 1957-62 побудувала, а потім тричі побільшувала нар. дім (див. *Український Народний Дім ім. Т. Шевченка в Аделаїді*).

З 1949 в А. почав діяти хор "*Гомін*", друкувався тижневик "*Єдність*" (1950-55). З 1950 запрацював *Український Театр Малих Форм* і створено *Союз Українок Південної Австралії*. 1-ий крайовий з'їзд пластунів сеньйорів відбувся 1951 і після цього оформлено організацію Пласт в А. У 1951 створилася також організація молоді СУМ, організовано укр. спортове т-во "Лев". Тоді ж зорганізовано укр. школу (керівник Т. Пасічинський), яка в 1950-их рр. мала філії в дільницях А. – Оттовей, Енфілд і Роял Парк. Школа в 1962 мала 360 учнів і була найбільшою укр. школою в Австралії. При школі 1975 введено матуральні курси. У 1954 студентська молодь організувала *Українську Студентську Громаду Південної Австралії*. В А. діє НТШ, при якому існував мовно-літ. гурток. 1955 засн. *Товариство Приятелів Творчости І. Зерова* в Австралії. 1960 постала танц. група молоді "*Коломийка*". Роком пізніше засн. кредитову кооперативу "*Говерля*".

Регулярні богослужіння УКЦ відбуваються від 1949 (о. Д.Качмар), правос. – від 1950 (о. П.Грушецький). А. – осідок парафії УКЦ, проголошеної 1958; 2 церкви – св. Володимира й Ольги у Вудвіл (Woodville, збудована в 1964) і св. Покрови у Вейвіл (Wayville, 1975). Крім цього, у Вейвіл є манастир Сестер Василіянок (з 1977). При церквах діють церк. братства і сестрицтва. Одна правос. парафія св. Михаїла була створена 1950 в юрисдикції УАПЦ в районі А. – Гебартон, а церкву збудовано 1975 в Кройдоні. 1952 постала парафія св. Трійці УАПЦ (Соборноправної) в передмісті Челтенгем. 1957 виникла ще одна правос. парафія – Святопокровська (об'єднаної епархії); в останній активні сестрицтво, братство і церк. хор.

На основі даних укр. парафій і статистики на весь стейт (див. *Південна Австралія*), можна стверджувати, що в А. 1990 проживало прибл. 4 тис. осі[illegible] укр. походження; в 1960-их рр.в м[illegible] жило понад 2,5 тис. українців. Третя за величиною в Австралії укр. громада в А. загально вважається добре організованою. Хоча за кількістю українці А. не є найбільшою сх.-європ. етнічною групою, проте організаційно вони найбільш здиференційовані та мають найбільше установ (в 1960-их рр. понад 30). Гром. організації фін. забезпечені, але культ. життя за 40 рр. змінилося. Колись активний театр не діє, зате активні чотири аматорські хори: гром. – "*Гомін*", Союзу Українок – "*Ластівка*",

молоді – "*Каштани*", старших – "*Калина*", *Ансамбль Бандуристів ім. Г. Китастого* і танц. групи "Євшан" та "*Гопак*". Створено *Товариство Українсько-Австралійських Ґрадуатів*, *Музей Українського Мистецтва* і *Пластовий Музей-Архів*; виходить місячний журн. "*Наша Громада*", діє друкарня М.Цюрака. Пласт і СУМ тепер менш активні, ніж у минулому, хоча обидві організації мають власні великі площі (бл. 20 га) для таборів з будівлями за містом. Молодша ґенерація мовно асимілюється, до чого багато спричиняються мішані подружжя. В Аделаїдському Університеті Л.Ростек провадила 1990 курси укр. мови.

Літ.: Ващишин І. УГ ПА – найстарша укр. громада в Австралії. Зб. Укр. А.

І.Ващишин

АЗІЯ (Asia), найбільший континент світу; площа бл. 44 млн кв. км, нас. понад 3 млрд (1992). Майже вся А. знаходиться в півн. півкулі. Її омивають три океани: з півн. – Півн. Льодовитий, зі сх. – Тихий, з півд. – Індійський, а також їх окраїнні моря. На зах. А. межує з Европою, з якою складає фактично єдиний материк, й омивається Середземним та Чорним морями. Через останнє з А. стикається Україна.

А. була колискою стародавньої цивілізації. Зокрема, народи, що населяли Китай, Індію, Сер. Азію, басейн Тіґра і Евфрата, ще задовго до нашої ери мали розвинуту економіку, науку й культуру. Починаючи з 16-17 ст., переважна більшість країн А. поступово опинилась в колоніяльній або напівколоніяльній залежності від европ. держав. Для багатьох з них колоніяльний період скінчився лише в другій пол. 20 ст. На території сучасної А. розташовано понад 50 країн, в яких загалом живе 56% населення земної кулі.

Перші зв`язки між Україною-Руссю й азійським континентом

Укр., а перед тим давньоруські сліди в А. мають свою історію. Одними з перших їх проклали давньоруські прочани до Палестини: Варлаам-ігумен і *Данило-ігумен*. Варлаам жив у 11 ст. і був ігуменом Печерської Лаври в Києві, а згодом манастиря св. Димитрія; із "Житія Теодосія Печерського" давньоруського письм. і літописця Нестора (бл. 1101) довідуємося, що в останній період життя Варлаам пішов до св. м. Єрусалиму, а потім повернувся до свого манастиря. Наслідком мандрівки до Палестини Данила-ігумена на поч. 12 ст. став його твір "Паломник", в якому містились цінні культ.-істор. інформації про цей знаменитий край у півд. частині Передньої Азії. Львів`янин Петро Бойма (1612-59) відбув мандрівку до Сіяму. Подорожі до Палестини продовжувались і в наступних століттях. Напр., 1764 одну з таких подорожей відбув ієромонах Хрестовоздвиженського полтавського манастиря Л.Яценко.

З ін. боку, азійські мандрівники неодноразово відвідували Україну. В арабських істориків є відомості про Русь-Україну. Так, уродженець Сирії Павло Халебський або Алепський (арабською Булос-аль-Халебі) двічі побував на Україні у 1654 й 1656. Він докладно описав свої особисті зустрічі та розмови з Б. Хмельницьким, подав важливі відомості про політ. становище, економіку й побут України, особливо відзначивши високий рівень її культ. розвитку.

Геогр. наближеність укр. земель до кордонів кол. Османської імперії позначилась на тривалій й неоднозначній історії укр.-тур. взаємин (див. *Туреччина*). Боронячись від постійних тур.-татарських набігів (з кін. 15 ст.), українці у період Коз. Гетьманської Держави (17-18 ст.) прагнули в ряді випадків опертися на Туреччину з метою протидії натискові з боку Польщі і Росії. У числі перших українців у Туреччині були полонені, які потім нерідко продавалися на невільничих ринках. Запор. козаки через Чорне море робили відплатні напади на Туреччину. Є свідчення, що з укр. полонених вибилися два паші, котрі правили в Йемені у кін. 17-го – першій пол. 18-го ст. А укр. козак на оттоманській службі Яків Малик став у 18-му ст. великим везіром князівства Гуджарат у зах. Індії.

Ще в 17-18 ст. українці у складі рос. дипломатичних, рел. і торг. місій (нерідко на чолі їх) побували в Китаї, а згодом і в Японії. У 1820-21 відбув мандрівку до Китаю через Монголію укр. синолог і подорожник Юрій Тимківський, залишивши її опис у своєму щоденнику ("Путешествия в Китай через Монголию 1820 и 1821 гг.", 3 тт., Петербург, 1824). Більше десяти років (з 1819) провів у Китаї в боротьбі з епідеміями холери укр. лікар, родом з Черкащини, Йосип Войцехівський. У 1840 і 1851 здійснив подорож по Монголії укр. інж. і мандрівник *Є.Ковалевський*. У міжчасі він побував у Палестині і Сирії (1848) й очолював велику експедицію з Кяхти до Пекіна (1848-50). Певний час рос. консулом у япон. м. Гокодате був дипломат укр. роду Й.Гашкевич, який 1857 видав перший рос.-япон. словник. До революції 1917 пост імператорського посла в Пекіні займав уродженець Чернігівщини Іван Коростовець. У 1870-80-их рр. Нову Ґвінею – найбільший остр. меланезійської острівної групи в Океанії, досліджував (передовсім з етнографічного погляду) видатний укр. вчений *М.Миклухо-Маклай*. Учасником наук. експедицій до Центр. А. (1905-08) та Індії (1929) був видатний укр. архітект і завзятий подорожник В. *Городецький*, який тривалий час жив у Тегерані, де й помер.

Укр. поселення в А.

Виникнення більших укр. поселень в А. припадає на останню чверть 19 ст. Їх заснування було пов`язане з еміграцією українців із Лівобережної України в азійську частину Рос. імперії. Цей процес розпочався у 1870-их й особливо посилився у 1890-их рр. Його зумовили аґрарне перенаселення ряду губерній Лівобережжя (насамперед – Полтавської, Чернігівської, Київської й Харківської) та тяжкі соціяльно-екон. умови життя селянства. Українці осідали гол. на Далекому Сході, в півд.-зах. Сибіру й півн. Туркестані. Із врахуванням часткового повернення емігрантів на рідні землі загальне ч. тих, хто до 1914 напостійно оселився в азійській частині Росії, становило бл. 2 млн осіб. (Цим поселенням буде приділена спеціяльна увага в сьомому томі ЕУД, присвяченому укр. східній діяспорі в державах кол. СРСР). Поза азійською частиною Росії, єдиною країною в А., де у висліді цілеспрямованої укр. еміґрації дійшло до заснування укр. поселень, став Китай. В самому ж Китаї центром більших укр. скупчень була його півн.-сх. частина – *Манджурія*, а головно м. *Харбін*. Українці почали прибувати до Манджурії в кін. 19 ст. з тих же причин, що і в азійські реґіони Рос. імперії. Будівництво сх.-кит. залізниці, яке провадила тут за згодою кит. влади Росія, давало їм можливість праці й доброго, як на ті часи, заробітку. Згодом значна частина українців в

Р.Турянський на шляху до Сайґона, 1968 р.

Манджурії, зокрема у Харбіні, влаштувалася службовцями цієї залізниці. Після поразки в Україні визвольних змагань 1917-20 та укр. нац. руху в Сибіру й на Далекому Сході на поч. 1920-их рр. укр. колонія в Манджурії поповнилася політ. еміґрантами. В цій колонії було налагоджене гром., рел. й культ.-осв. життя, з'явилися укр. часописи, радіопередачі тощо.

Крім Манджурії, менше укр. поселення в Китаї виникло у *Шанхаї*, а невеличкі громади були засновані в *Тяньтзіні* і *Ціндао*. Загальне ч. українців у Китаї у 1920-40-их рр. обраховується у межах 35-50 тис. осіб. З них переважна більшість проживала у Манджурії. З поступовим встановленням ком. влади організоване укр. життя в Китаї до кінця 1940-их рр. перестало існувати. Переходовими місцями осідку груп українців, що перебували в Китаї і на поч. 1949 евакуювались, зокрема із Шанхаю, стали остр. Формоза (Тайвань) і Філіппіни. Невдовзі вони переїхали звідти до Австралії, Півд. й Півн. Америки. У 1950-60-их рр. на Формозі діяла станиця АБН, до складу якої належали Володимир Косик (гол.), Юліян Заблоцький та ін.

Укр. сліди в ін. країнах А.

Окремі українці побували в багатьох країнах А. як подорожники і науковці, літератори і журналісти, комерсанти і перекладачі, спортсмени, туристи, шукачі пригод або просто поселенці в силу тих чи ін. життєвих обставин. Так, гарний слід залишив по собі в Японії талановитий письм. і музикант, знавець мови есперанто *В.Єрошенко,* що перебував у цій країні з 1914 до 1921. Потім він на кілька років замешкав у Китаї, відбув також подорожі до Сіяму (Тайлянду), Індії, Бірми. Дружиною престолонаслідника Сіяму князя Чакрабонга була киянка *К.Десницька.*

Протягом 15 рр. (у 1930-40-их рр.) в Китаї жила укр. журналістка й мандрівниця Софія Яблонська-Уден. Перед тим (1927) вона виїхала з Парижу до Африки, а потім через Порт-Саїд, Джібуті, Цейлон дісталась до франц. Індокитаю; відвідала Ляос, Камбоджу, Ангкор і Юнан, Сіям, Малайські остр., Яву і Балі, остр. Тагіті, Австралію й Нову Зеляндію. Її репортажі з подорожей друкувались як в часописах Зах. України, так і виходили окремими вид. ("З країни рижу та опію", 1936; "Далекі обрії", 1939 та ін.). Від 1936 у поль. консульстві в Харбіні працював укр. письм. і подорожник *С.Левинський.* Згодом він коротко мешкав у Шанхаї й Пекіні, побував у Японії, а у 1942-46 займав посаду перекладача з япон. мови у Сайґоні при правлінні губернатора франц. Індокитаю. Деякий час у 1920-1930-их рр. (з перервами) працював комерційним аґентом, подорожуючи по Китаю та навідуючись до Японії, Олександер Божко. З 1929 він жив у Харбіні, де по закінченню пед. інституту був перекладачем з укр., рос. та англ. мов на кит. й вчителював у кит. гімназії.

Майже легендарним стало ім'я уродженця Одещини *Б.Лісаневича.* Відбувши на поч. 1930-их рр. як балетмайстер турне по Індії, Цейлону, Сінгапуру, Індонезії, В'єтнаму, він осів на стале замешкання спочатку в Калькутті, а потім у столиці Непалю м. Катманду, де й помер. Тут Лісаневич проявив себе не тільки вмілим підприємцем, але й відважним тигроловом та ризиковним шукачем пригод. Видатний укр. альпініст Михайло Погребецький у 1926-36 очолив 20 вперше здійснених сходжень на безіменні вершини Тянь-Шаню, в 1935 керував переходом з півночі на південь центр. Тянь-Шаню; у 1938 організував Укр. альпініяду. Його ім'ям названо дві вершини в Тянь-Шані і одну на Памірі. У 1992 харків'янин Ігор Свергун підкорив найвищу вершину світу Еверест в Гімалаях.

Певне ч. українців побувало в ряді країн А. як вояки різних чужоземних армій. Так, у лавах амер. армії українці зі США під час 2 світ. війни були в Японії і на Філіппінах, в 1940-50-их рр. – у Кореї, в 1960-70-их рр. – у В'єтнамі (один з учасників війни у В'єтнамі Р.Купчинський опублікував в Альманасі Укр. Нар. Союзу на 1971 уривок зі свого "В'єтнамського щоденника"). В складі амер. армії у в'єтнамській війні брали участь українці-амер. громадяни, серед яких високі старшини: гол. лікар 7 повітряної дивізії Володимир Ткач, пізніше ген. Микола Кравців, майор Петро Содоль, полк. Степан Домашевський, підполк. Тарас Новаківський, майор Орест Гаврилюк, сотник Мирон Дідурик (згинув у В'єтнамі), майор-пілот Володимир Заверуха та ін. Загалом з-поміж загиблих у війні було кількадесят амер. українців. Також полягли два українці в австрал. експедиційному корпусі. Ю.Венґльовський, мол., з Австралії брав участь у в'єтнамській війні в ранзі полк.; пізніше був австрал. дипломатом в Півд. Кореї. У складі франц. *Чужоземного Леґіону* деякі українці воювали в Індокитаї, зокрема у В'єтнамі, у 1940-50-их рр. Серед рад. вояків в Ірані у 1940-их рр., військ. радників у В'єтнамі та Ляосі в 1960-80-их рр., у рад. збройних силах під час війни в Афганістані у 1970-80-их рр., у з'єднаннях дислькованих у Монголії (до поч. 1990-их рр.) були ук-раїнці з кол. СРСР. В афганській війні (1979-89) загинуло понад 3 тис.осіб з України, а кількадесят попало в полон до моджахедів (повстанців).

Дипломати укр. роду Микола Світуха та Михайло Метрінко у 1970-их рр. працювали в посольствах, відпо-

відно Канади в Японії й США в Ірані. Останній був у групі заложників, яких іранці деякий час утримували після захоплення в листопаді 1979 амер. посольства в Тегерані. В числі рад. дипломатичних співроб. були українці в різних країнах А. Так, після 1945 на рад. дипломатичній службі в азійських країнах перебували: консул СРСР в Саппоро, Японія (1969-72), Микола Бандура; посол у Сирії (1961-68) та Іраку (1973-82) Анатолій Барковський; посол в Афганістані (1953-60) та Пакістані (1965-71) Михайло Дігтяр; посол в Непалі (1965-70) Григорій Дзюбенко; посол в Тайлянді (1950-56) Федір Доля; радник посольства в Індії (1972-75) Віктор Кривда; посол в Малайзії (1978-89) Борис Кулик; посол в Японії (1976-82) Дмитро Полянський; посол в Сінгапурі (1980-84), а згодом почергово в Малайзії та Індонезії Станіслав Семиволос; посол в Йорданії (1965-70) Петро Слюсаренко; посол в Пакістані (1950-56) Олександер Стеценко; посол в Індонезії (1965-69) Михайло Ситенко; посол в Японії (1958-62) Микола Федоренко; посол в Монголії (з 1985) Костянтин Фомиченко; посол в Кит. Нар. Республіці (1959-65) Степан Червоненко; посол в Пакістані (1956-60) та Індонезії (1976-85) Іван Шпедько.

Незалежна Україна нав'язала дипломатичні відносини з рядом азійських країн. Такі держави А. (поза кол. СРСР) мають свої посольства в Києві: В'єтнам, Індія, Іран, Ізраїль, Китай, Півд. Корея, Півн. Корея, Монголія, Туреччина, Японія. Укр. посольства і представництва діють в Китаї (посол Анатолій Плюшко), Ізраїлі (перший посол Юрій Щербак), Туреччині (Ігор Турянський), Індії (Георгій Ходоровський), Ірані (Іван Майдан).

Лікар Степан Зощук з Австрії бл. 10 рр. працював у Сирії (з 1956), а лікарі Б. та І.Сірки з Австралії майже 17 рр. у Новій Ґвінеї (з 1950). Інж. Роман Шехович та його брат Володимир з родинами у 1950-60-их рр. працювали на Цейлоні (тепер – Срі-Ланка). Загалом на цьому остр. в той час проживало 8 українців, в тому ч. Ася Левицька (вдова по видатному політ. діячеві в Галичині Д.Левицькому). По закінченню контракту на Цейлоні Р.Шехович був інж. на керівних посадах у Пакістані та Індонезії (до 1973).

Невеличка укр. громада існувала в сер. 1970-их рр. у *Савдійській Арабії*. Вона складалася з амер. фахівців укр. роду (родин Богдана Неганова, Остапа Олесницького, А. Гром'яка), що працювали тоді в цій країні.

Десятки й сотні українців працювали у повоєнний період в ряді країн А. (Китаї, В'єтнамі, Ляосі, Камбоджі, Монголії, Індії, Пакістані, Афганістані, Сирії, Іраку та ін.) як рад. спеціялісти, передовсім, інж., лікарі та викладачі сер. і високих шкіл. Водночас чимало громадян із цих країн одержали фахову освіту у різних вищих навчальних закладах України.

У 1945-47 у Палестині перебувала невелика група українців (до 30 осіб), що складалась із втікачів з польськ. армії ген. Владіслава Андерса. Ця група на чолі з полк. Павлом Базилевським була зорганізована як відділ Союзу Українців Брітанії. По створенню (1948) держави *Ізраїль* більше ч. українців переїхало сюди у складі змішаних подруж з кол. СРСР. Ізраїль неодноразово відвідували українці з діяспори, зокрема, мистці Василь Авраменко, Володимир Луців, учені і гром. діячі, відбувалися рел. прощі тощо. До кін. 1950-их рр. проіснувала невеличка *Українська Громада в Туреччині*.

Деякі українці перебували в 1940-их рр. як втікачі з СРСР в Ірані. У липні 1959 укр. пластова делегація в складі Ігоря Осідача, Євгена Барановського, Богдана Білинського, Юрія Нестора-Легіня (Австралія) та М.Світухи (Канада) брала участь у десятому Всесвітньому скавтському злеті (Джемборі), що проходив у столиці Філіппін – Манілі. Укр. футбольний клюб "Київ" з Перту (Австралія) в 1977 змагався з командами Сінгапуру, Малайзії та Індонезії.

З кін. 1960-их рр. в Японії постійно проживає журналіст, завзятий та відважний мандрівник *Р.Турянський*, який відбув кілька довколосвітніх і континентальних подорожей; відвідав понад 150 країн, в тому ч. майже всі держави А., написав про свої враження низку репортажів, статтей і книг, що здобули широку міжнар. популярність; його репортажі друкувалися також в укр. журн. "Овид" (Чікаґо, США).

Загалом укр. присутність в країнах А., хоча й була здебільшого спорадичною, спричинилася до певного пізнання народами цих країн феномену українства, його самобутньої культури, психології і способу життя. З другого боку, значний вклад у вивчення суспільного й культ. розвитку народів А. внесли укр. вчені: тюркологи Агатангел Кримський, Омелян Пріцак, Ігор Черніков; синологи Василь Волковинський і Роман Бродський; арабісти Костянтин Жолковський та Віктор Нагайчук. З відновленням незалежности України відкриваються кращі перспективи її безпосередніх екон. і культ. зв'язків з країнами А.

Літ.: Кримський А. Історія Туреччини. К., 1924; Шехович Р. Українці на Цейлоні. Зб. Українці у вільному світі. Нью-Йорк, 1954; Шпитковський І. Довкола світу. Вінніпеґ, 1967; Рудницький Я. З подорожі довкола світу 1970-1971. Вінніпеґ, 1972; Світ І. Укр.-япон. взаємини 1903-1945. Нью-Йорк, 1972; Драган М. Амбасада України в Савдійській Арабії. Альманах Укр. Нар. Союзу на 1979; Світ І. Втікачі-українці в Манджурії. Альманах Укр. Нар. Союзу на 1980.

В.Трощинський

АНДРІЯ СВ. ХРАМ, (Ukrainian Catholic Church of St. Andrew), укр. кат. церква в Сіднеї, збудована в кін. 1950-их рр. при вул. Чирч-стріт в *Лідкомбі* (частина Сіднею) для постійно зростаючої громади укр. католиків. Храм споруджено за проєктом австрал. фірми Кевин Кертин, враховуючи пропозиції укр. дорадників, у модернізованому сх. стилі. Простору церкву благословив єп. І.Прашко в 1961, розмалював у 1979-80 у неовізант. стилі Мирон Левицький (Канада); він же автор прозорого іконостасу. Першим парохом був о. *П.Дячишин* (до трагічної смерти 1962, похоронений у притворі храму). Наступні парохи: о. М.Мельник (до 1967) і з того часу о. *І.Шевців*. З 1959 при А. св. Х. є свящ.-помічник. За душпастирювання о. Шевціва побудовано приходство ("Андріївку") в 1968, будинок для укр. школи й церк. залі (1970), манастир Сестер Василіянок (1975-76), ювілейний пам'ятник 1000-ліття Хрещення України (1988) та будинок пенсіонера (1990). Всі ці будівлі творять гармонійний архітектурний ансамбль і є важливим осередком укр. життя для м.Сіднею й околиці. Парафія св. Андрія має зареєстрованих 1500 родин, що становить бл. 6 тис. душ (1990). При церкві діють *Братство св. Андрія, Сестрицтво Покрова Матері Божої, Братська Рідна Школа,* манастир Сестер Василіянок, дім пенсіонера, церк. хори, бібліотека та ін. До 1982 священики А. св. Х. обслуговували осередки в Канберрі і Квінбієні.

Літ.: Пам'ятка посвячення Храму св. Андрія. Лідкомб-С., 1971.

о. І.Шевців

АНДРУХОВИЧ Євгенія (Eugenia Andruchowycz), з роду Сорочак, дружина *Андруховича Ярослава*, хореограф, акторка, педагог; н.6.12.1913 в с. Явірник Руський Добромильського пов., Лемківщина. У Перемишлі закінчила учительський семінар (1932), режисерські курси та курси танку. Від 1925 чл. Пласту, від 1930 чл. ОУН. На Лемківщині вела дитячі садки, вчителювала (1930-44), збирала зразки нар. мистецтва для О.Кульчицької, ставила п'єси, зокрема, для дітей. З чоловіком Я.Андруховичем (постановник, хореограф, актор) діячка театру при Укр. Допомоговому Комітеті в Перемишлі (1941-44). У таборі ДП Зоммерказерне в Авґсбурзі (Німеччина) керувала танц. групою "Коломийка". До Австралії приїхала 1949 і поселилася в Аделаїді. Виступала в Укр. Театрі Малих Форм (1951-65) і вела його танц. групу. Організатор і керівник танц. групи "Коломийка" при УГ ПА (1959-63). 1959 переїхала в Порт Ноарланга (Port Noarlunga), ПА; повернулася до Аделаїди 1977.

Є.Андрухович

р.м.

АНДРУХОВИЧ Ярослав Сергій (Jaroslaw Andruchowycz), актор, режисер; н. 8.4.1907 у Станиславові, Галичина, п. 1.2.1975 у Порт Ноарланзі (Port Noarlunga), ПА. Учительську і торг. освіту одержав у Станиславові, де до 1935 був актором драм. гуртка "Сфінкс". Належав до Укр. Військ. Організації, а від 1929 – до ОУН; чл. Пласту від 1923. Переїхавши до Перемишля, став режисером у драм. гуртку ім. Л.Українки. У 1939-41 управитель Маслосоюзу в Ярославі, а 1941-44 дир. Маслосоюзу в Перемишлі. Тут А. був днр. та актором театру при Укр. Допомоговому Комітеті. Еміґрував з дружиною Є.Андрухович до Авґсбургу, Німеччина (1944-49), а 1949 приїхав до Аделаїди, ПА. Засновник, адміністратор і актор *Українського Театру Малих Форм ім.В.Блавацького* (1950-65) та режисер постановок "Миколай для старших" (1951), "Скампольо-Жевчик" (1953) і "Старі гріховодники" (1959). Переїхав 1959 в Порт Ноарланга, ПА.

Я.Андрухович

р.м.

АНСАМБЛЬ БАНДУРИСТІВ ім. ГНАТА ХОТКЕВИЧА в Сіднеї (Ukrainian Bandurist Ensemble of Sydney) був зорганізований у червні 1964 бандуристом Григорієм Бажулом (учпем Г.Хоткевича) з метою плекати кобзарське мистецтво в Австралії і, зокрема, вдосконалювати харківський спосіб гри на бандурі, що його винайшов Хоткевич. 1972 ансамбль нараховував 12 чл., 1988 – 9. До 1971 ансамбль очолював Г.Бажул, а потім П.Деряжний. Від 1978 заступником керівників був Петро Чокула. Ансамбль має членів у Сіднеї (більшість), у Мельборні (місцевий керівник – Григорій Березняк) і в Аделаїді. Репертуар включає коз. і нар., а також істор. й сучасні ліричні пісні. Перший самостійний концерт колектив дав у березні 1970 у м. Воллонґонґ, НПВ. Турне по Австралії в 1978 охопило Перт, Аделаїду, Джілонг, Мельборн, Брізбан і Воллонґонґ. Того ж року в Австралії вийшла перша кобзарська платівка "Кобза і пісня". Ансамбль виступав на Здвизі українців Австралії, на фольклорному фестивалі в Сіднейській Опері, на сіднейському радіо й телебаченні. В 1972 засн. при ансамблі школу гри на бандурі на чолі з Деряжним. Школа згодом перейшла до Центр. Рідної Школи в Сіднеї, а її адміністратором став Іван Жестовський. Під керівництвом Деряжного ансамбль 1985 влаштував у Сіднеї крайовий кобзарський семінар (26 учасників).

О.Тарнавська

АНСАМБЛЬ БАНДУРИСТІВ ім. ГРИГОРІЯ КИТАСТОГО (Kytasty Bandura Ensemble), засн. 1974 при пластовій станиці в Аделаїді. Керівниками були: Богдан Жолкевич, Леся Гавришкевич, Андрій Ростек та Юрій Полішко. 1978 ансамбль перейшов під патронат УГ ПА й доповнив свій склад вокальною секцією. 1979 А.Б.К. відбув турне з ін. укр. мист. одиницями Півд. Австралії в сх. стейтах країни. Згодом праця ансамблю зосередилася виключно на кобзарстві. Композитор Г.Китастий зі США, на честь якого названо ансамбль, присвятив йому свою композицію "Вперед до щастя і мети" (слова К.Рошко).

р.м.

АНСАМБЛЬ БАНДУРИСТІВ ім. ЛЕСІ УКРАЇНКИ в Мельборні (Lesia Ukrainka Bandura Ensemble) постав при школі гри на бандурі, яку заснував 1978 і постійно веде Ігор Якубович. 1984 він зорганізував кращих учнів школи в ансамбль. Першими чл. ансамблю і школи стали учні Рідної Школи ім. Л.Українки в Нобл Парку, Вік. Школа, а потім ансамбль брали участь в укр. концертах і академіях, часто виступаючи з Молодечим Катедральним Хором у Мельборні і з хором "Черемош". Чл. ансамблю були учасниками фольклорних фестивалів компанії Шел (щорічно від 1982), а також крайових семінарів бандуристів у Сіднеї (1981, 1985) і Мельборні (1983, 1984). Завдяки старанням І.Якубовича, гру на бандурі прийнято в Мельборнській Міській Консерваторії як матуральний предмет; першим матурантом з бандури став Генрі Батицький.

О.Т.

АНТАРКТИКА (Antarctica), півд. полярна територія довкола півд. геогр. полюсу (включає материк Антарктиду), оточена Атлантійським, Тихим та Індійським океанами, покрита льодовиками; лише вузькі смуги на побережжі А. та півостр. Пальмера короткочасно звільняються від льодовиків. Площа А. сягає бл. 52,5 млн кв. км. Надра А. багаті на різні мінеральні родовища, а континентальний шельф – на нафту; покищо їх не використовують у зв'язку з недосконалою технологією і високими коштами. Проте екон. можливості А. перспективні; між-

нар. рибальський промисел уже широко практикується. Частини побережжя А. були відкриті ще у кін. 18 ст. До найвидатніших дослідників належать брітієць Роберт Скотт та норвежець Роалд Амундсен. В експедиції Р.Скотта (1891) брав участь українець з Полтавщини А.Омельченко. З 20 ст. в експедиціях та антарктичних дослідах беруть участь різні країни, зокрема, США та кол. СРСР. Серед дослідників А. було чимало укр. мореплавців та учених. 1956 на рад. станції "Мирний" загинув українець Іван Хмара. Укр. техніка (всюдихід "Харків'янка", літак АН-74, флагман, збудований на Херсонському суднобудівельному заводі, тощо) широко використовувалася рад. полярниками. Українці брали участь у складанні "Атласу А.", а також "Атласу сніжнольодових ресурсів світу" (за програмою ЮНЕСКО). СРСР відкрив після 1956 8 станцій та кілька баз, серед них найважливіші: "Восток", "Радянська", "Комсомольська", "Полюс недоступности".

Правовий режим А. Незважаючи на "титул відкриття" й односторонні претенсії різних країн стосовно територіяльного суверенітету над А. (сумнівна теорія "секторів"), ця територія залишається нейтральною, демілітаризованою і доступною для дослідження всіх. Такий стан закріплено Вашінгтонською міжнар. конвенцією 1958. Цей договір підписали бл. 40 країн (1993). Українська держава, як частковий правонаступник СРСР, є стороною цього договору, хоча Рос. Федерація прагне заперечити такий стан справ. Україна має всі підстави домагатися статусу чл.-засновника Договору про А., бути постійним чл. консультативних нарад та вимагати від Росії передачі кількох станцій і баз кол. СРСР. В Україні створено при Нац. Академії Наук Центр антарктичних досліджень (дир. П.Гожник), а восени 1994 відправлена перша укр. антарктична експедиція. Великобрітанія передала свою антарктичну станцію "Фарадей" у користування Україні для наук. дослідів. Це не перерішує правової та політ. проблеми про розподіл майна кол. СРСР в А.

Літ.: Колодко М. Антарктика: сувора екзотика і жорстока політика. "Універсум" (К.), ч. 1-2, 1994.

В.Маркусь

АНТИБОЛЬШЕВИЦЬКОГО БЛЬОКУ НАРОДІВ УКРАЇНСЬКА ДЕЛЕҐАТУРА на Австралію, див. *Українська Антибольшевицька Ліґа в Австралії і Новій Зеляндії.*

АНТОНИШИН Євстахій (Ewstachy Antoniszyn), піонер укр. поселення в Австралії; н. 3.8.1896 в м. Стрий, Галичина, п. 2.2.1946 в м. Макай (Mackay), півн. Квінс. Після закінчення торг. школи був співроб. податкового уряду в Бориславі. 1928 приїхав до Сіднею. Працював комерційним аґентом і продавцем, вивчив м'ясарський фах. З 1932 жив у Квінс., спочатку в Рокгамптоні (Rockhampton), потім у Макаї. Передплачував укр. пресу з Галичини й США і ширив нац. свідомість серед поселенців укр. роду, які прибули раніше з України через Китай. 1937 одружився з Анною Чушак, яка емігрувала з Борислава і живе досі (1994) в Брізбані.

Є.Антонишин

Р.П.

АНТОНОВИЧ Богдан (Bohdan Antonowycz), інж.-аґроном; н. 18.1.1906 в м. Сколе Стрийського пов., Галичина, п. 7.2.1986 в Сіднеї. Навчався в Університеті м. Вільно та у Львівській Політехніці, де залишився асистентом і працював у дослідному відділі аґрон. факультету в Дублянах б. Львова. Містив наук.-популярні статті в часописі "Сіль.Господар" та наук. праці в поль. вид. Під час війни працював у Рільничій Палаті у Львові. З 1943 у Регенсбурзі, Німеччина; з 1945 викладач на аґрон. факультеті УТГІ. По приїзді до Австралії працював у Комісії збереження води (Water Conservation & Irrigation Commission). Чл. Інституту Агрономів (Institute of Agriculture Science), чл. управи Укр. Т-ва Інженерів Австралії та його довголітній секретар.

В.М.

АПОСТОЛЬСЬКИЙ ЕКЗАРХАТ (Apostolic Exarchate), у кат. Церкві представництво папи на території, що не становить канонічно завершеної дієцезії чи епархії, або для вірних іншого, як латинський, обряду на визначеній території. Екзарх, звич. єп., має повновласті єпископа. Такий А.Е. для українців католиків в Австралії, Новій Зеляндії та Океанії створив папа Пій XII 10.5.1958, а першим екзархом призначив о. І.Прашка, душпастиря Мельборну, якого хіротонізовано на єп. 19.10.1958. А.Е. в Австралії підніс до статусу епархії папа Іван Павло II 24.6.1982 (див. *Епархія св. Петра і Павла в Мельборні*).

о. І.Ш.

Ансамбль бандуристів ім. Г.Хоткевича, Сідней, 1973 р.

АРДІР-САНШАЙН (Ardeer-Sunshine), приміське поселення б. Мельборну, створене після 2 світ. війни, розташоване на відстані 16 км на зах. від центру м. Сьогодні окремий муніципалітет, частина великого Мельборну. Нас. 96 тис. (1990), у тому ч. українців бл. 150 родин. Перші укр. іміґранти поселилися на незалюднених полях й збудували власні будинки на поч. 1950-их рр. 1954 тут вже проживало 120-130 укр. родин. 1952 засн. філію УГВ з власною домівкою. 1956 збудовано великий нар. дім, в якому знаходилася укр. школа (з 1963 в окремому приміщенні). При філії діяв драм. гурток ім. Володимира Блавацького. Існує відділ СУА та філія кооперативи "Дністер". Гол. філії УГВ в А.-С. були: Василь Левинський, Теодор Кривуляк, Лев Томин (всі по кілька років), а також Микола Давидюк й Микола Павліш (кількакратно). Ін. гром. і культ. діячі в А.-С.: Дмитро Носяра, Л.Гаєвська-Денес, Іван Слинько, Віктор Пікач, Іван Деркач.Рел. обслугу подавали кат. і правос. священики з Мельборну. Греко-кат. церкву Успення Пресв. Богородиці збудовано 1963. Суспільно-гром. життя досьогодні розвивається при Громаді, школі та при відділі СУА.

В.М.

АРХІВИ (Archives). Укр. організації та установи в Австралії у процесі своєї діяльности накопичували різного роду архівні матеріяли: протоколи, касові книги, кореспонденцію, програмки виставок чи виступів мист. одиниць (хорів, танц. груп, драм. гуртків), альбоми фотографій тощо. У більшості випадків ці архівні матеріяли знаходяться в руках окремих осіб, часом через те, що відповідна організація перестала існувати, іноді тому, що не має центр. приміщення. А. зберігають цінні джерела для досліджень історії українців в Австралії. Одним з найбільших А. володіє Епархія св. Петра і Павла для українців католиків в Австралії, Новій Зеляндії та Океанії. В ньому зберігаються матеріали, що стосуються заснування УКЦ в Австралії і Новій Зеляндії та діяльности різних церк. установ й організацій за увесь час укр. поселення. Тут відклалася також переписка з центром УКЦ в Римі та з різними ватиканськими декастеріями.

Подібний А. існує *при Українському Православному Центрі-Пам'ятнику 1000-ліття Хрещення України-Руси* в Канберрі, яка є осідком УАПЦ. В цьому А., щоправда, знаходяться не всі матеріяли, оскільки діяли різні правос. юрисдикції. Частина А. УПЦА зберігається в катедральному Соборі св. Покрови в Мельборні.

Добре впорядкованим є А. при *Лекtoраті Українiстики ім. М.Зерова* в Університеті Монаша. Зокрема, тут зберігаються матеріяли проєкту "Укр. Театр в Австралії 1948-1989", що включають комп'ютерний реєстр відомих постановок укр. театр. одиниць від 1948, зб. фотокопій рецензій та оголошень про театр. виступи, окремі фотографії, програмки тощо. Тут же знаходиться частина особистого А. І.Залеської; зб. вирізок з преси про сам лекторат та зб. його видань, а також книг і журналів, де публікувалися праці чл. лекторату та ряду ін. українiстів. Аналогічний А. функціонує в *Центрі Українознавчих Студій* при Університеті Макворі, в якому зберігаються, зокрема, цінні матеріяли Фундації Українознавчих Студій в Австралії.

В *Пластовому Музеї-Архіві* в Австралії (Аделаїда) накопичено багатий матеріял з історії Пласту в Австралії. Куратором та архіваром цього А. є Омелян Слободян. Архівні матеріяли *Української Центральної Шкільної Ради* в Австралії зберігаються в М. і Т.Сліпецьких (укр. школа в Нобл Парку, Вік.). Документи про розвиток укр. кооперації знаходяться в канцелярії Ради Укр. Кооператив Австралії в Мельборні (Український Кооперативний Центр).

Цінний А. має крайова управа СУА. Окремі стейтові УГ та їхні філії, парафії, нар. доми, різні гром. й осв. організації упорядкували свої А., де зберігаються протоколи, звіти, фін. книги, хроніка, кореспонденція цих установ, що є підставовим матеріялом для дослідження укр. життя в Австралії.

З приватних архівних зб. найбільшою є А. С.Радіопа в Мельборні. Крім значного ч. документів (програмок, каталогів, листівок), видрукуваних з нагоди різних укр. імпрез від 1951, у приватному А. Радіона зберігались й ін. важливі матеріяли, які він передав до Нац. Бібліотеки (National Library of Australia) в Канберрі. Це різні джерела, які документують історію укр. поселення в Австралії. Серед них: бібліографія укр. видань та словник укр. прізвищ в Австралії, покажчик укр. ґрадуатів у цій країні, огляд історії НТШ в Австралії. Ці матеріяли появилися друком в опрацюванні Радіона.

В різних фед. урядових установах зберігаються документальні матеріяли стосовно приїзду укр. еміґрантів до Австралії. Особливу цінність з-поміж них складають, зокрема, матеріяли (papers) кол. міністра А.А.Колвела.

Д.Федевич

АРХІТЕКТУРА ЦЕРКОВНА (Church Architecture) належить до важливих досягнень укр. спільноти в Австралії, зуживаючи водночас істотну частину її суспільних зусиль і ресурсів. Її належить розцінювати у парі з організацією церк. життя усіх укр. церк. об'єднань.

Істор. огляд

Поряд із зусиллями в розбудові гром. життя українців, які прибули до Австралії в 1948-52, йшли їхні намагання організувати церк. громади на місцях поселення і забезпечити їх рел. обслугою. Усі новоприбулі були зобов'язані контрактом до дворічної праці робітниками за призначенням. Правос. священики, які приїхали як робітники, почали вже з кінця 1949 організовувати церк. життя і творити правос. парафії. Укр. кат. священики, призначені для рел. обслуги вірних відповідними церк. чинниками, стали прибувати від 1950.

Укр. кат. церк. громади могли відносно легко користуватися позиченими місцевими римо-кат. церквами, а правос. таких можливостей не мали і тому одразу ж спрямували зусилля на придбання власних церк. приміщень. Тому перші 8 укр. храмів, придбаних в Австралії у 1953-60, належали правос. парафіям. У наступному періоді, 1961-64, побудовано 6 кат. церков. На 2 рр. (1965-67) припадає

Правос. церква св.Афанасія Лубенського у Ґренвілі, НПВ.

спорудження ще 3 кат. і 3 правос. храмів. Коли не рахувати укр. кат. церкви – Пам'ятника св. Володимира в Канберрі і Укр. Правос. Центру в Канберрі, приурочених ювілеєві Хрещення України-Руси, період будівництва укр. церков закінчився в Австралії у 1978.

За небагатьма винятками, церкви будувалися добровільною працею парафіян; окремі роботи виконувалися за контрактом. Як правило, професійні архітекти не були затруднені, хоча для більших церков використовувались послуги місцевих архітектурних фірм, при цьому вони не були пов'язані певними вимогами щодо вигляду церкви. Тільки в окремих випадках архітекти-українці відповідали за повні архітектурні послуги. Часто відповідальність за будову церков, зокрема малих, була в руках професійно некваліфікованих осіб.

Укр. кат. церква св.Покрови у Брізбані

Архітектурні впливи

Можна вести мову про три гол. джерела впливів на А.Ц.:

1. Місцевий спосіб будівництва і місцеві матеріяли та традиційні місцеві конструкційні методи: двосхилий дах, відкрита цегла ззовні і всередині, черепичний дах, рифлена бляха, гіпсові аркуші для обшивки нутра і т.п. Ці впливи помітні, зокрема, в малих церквах;

2. Сучасні архітектурні форми, часто пов'язані з сучасними конструкційними розв'язками;

3. Укр. традиційні стилі: візант.-романський княжої доби XI-XIII ст. і з часу від XVII ст., зокрема, укр. барокко. Ці впливи проявляються як в певних елементах – банях, фронтонах, у трактуванні нутра, зокрема в іконостасах, так і в загальному характері цілости. Вони поєднуються з сучасними архітектурними впливами і творять гібридні, естетично більш або менш вдалі, архітектурні форми.

Клясифікація церков

Тут застосовано клясифікацію церков за величиною й архітектурною формою. За величиною церкви поділено на три групи; в дужках подається ч. церков у групі: 1) малі, які вміщують до 250 осіб (16); 2) сер., від 250 до 500 (10); 3) більші, понад 500 (4).

За архітектурною формою виділено 7 категорій; в дужках подається ч. церков даної категорії:

а) існуючі церк. будівлі, закуплені та пристосовані до власних потреб (4); б) дерев'яної конструкції, місцевого типу з двосхилим дахом і рифленою бляхою (3); в) загальноприйнятого місцевого характеру – відкрита цегла, двосхилий дах, звич. з доданими банями (9); г) в сучасній архітектурній манері з центр. копулою сучасного стилю (2); ґ) в сучасній архітектурній манері зі стилізованими банями (9); д) сучасна інтерпретація архітектурних форм княжої доби (2); е) сучасна інтерпретація форм церк. архітектури XVII-XVIII ст. (4).

Хронологічний список церков

У списку подаються місцевість (в дужках англійською), юрисдикція і назва церкви, рік відкриття, клясифікація за критеріями, визначеними вище. Тут же вказуються відповідальні особи за таким принципом: свящ. або особа відповідальна від церкви у часі відкриття – наст.(оятель); гол. парафіяльної ради (братства) і будівельного комітету – гпр, гбк; особи відповідальні за проєкт, пляни, нагляд – ппн; за будову або координацію будівельних робіт – буд; за іконопис і стінний розпис – ікп, стр; гол. працівники і фахівці – гпф.

1. Т е б а р т о н - А д е л а ї д а , ПА. (Thebarton); УАПЦ св. Михаїла; закуплено від англіканської церкви 1953; 1; б; о. П.Грушецький – наст.; від 1975 парафія користується новою церквою (див. 26); площу закупила міська рада для дороги.

2. Ч е л т е н г е м - А д е л а ї д а , ПА. (Cheltenham); УАПЦ св. Трійці; закуплено від англіканської церкви 1954; 1; а; о. О.Зелінський – наст.; М.Словачевський – гпр; В.Біловол – ікп.

3. Б л е к т а в н - С і д н е й , Н П В . (Blacktown); УАПЦ св. Преображення; 1956; 1; б; архиєп. С.Гаєвський – наст.; С.Домазар – ппн; А.Аксе – ікп; А.Тисячний, В.Гордієнко, О.Волошин – гпф.

4. К а р л т о н - М е л ь б о р н , В і к . (Carlton); УПЦА св. Трійці; закуплено від баптистської громади 1954; 2; а; о. В.Пиндюра – наст.; В.Мартиненко – гпр; В.Цибульський і М.Радченко – ікп; Я.Петренко, М.Левицький – гпф.

5. Г о м б у ш В е с т - С і д н е й , Н П В . (Homebush West); УАПЦ св. Покрови; 1958; 2; е; о. А.Теодорович – наст.; А.Дейнека – ппн; В.Кулик – буд.; О.Міщук – ікп.

6. Мейлендс-Перт, ЗА. (Maylands); УАПЦ св. Миколая; 1959; 1; в; о. І.Перелазний – наст.; В.Шнейдер – гбк; Ю.Дідусь – ппн; В.Марченко – ікп; Т.Безік – дереворізьба; О.Редько, П.Шліхта, Т.Бершак, С.Ушко – гпф.

Іконостас укр. кат. церкви Івана Хрестителя в Перті

7. Іслінґтон-Ньюкастель, НПВ. (Islington); УПЦА св. Василія Вел. Київського; 1960; 1; б; о. М.Мурза – наст.; В.Мурза, М.Сімановський – ппн; о. Г.В.Голокіз – ікп; О.Тарнавський – дереворізьба; А.Вострел, С.Костирко – гпф.

8. Ґренвіл-Сідней, НПВ. (Granville); УАПЦ св. Афанасія Лубенського; 1960; 2; в; о. І.Манько – наст.; Ф.Скаржевський – ппн; Ф.Налуковий, Л.Бажул і Л.Міщук – ікп; Д.Любчик, П.Стеценко – гпф.

9. Лідкомб-Сідней, НПВ. (Lidcombe); УКЦ св. Андрія; 1961; 3; г; о. П.Дячишин – наст.; Кевін Дж. Киртін, Є. Пеленський – ппн; контрактова фірма – буд.; М.Левицький – ікп, стр.

10. Вуллунґабба-Брізбан, Квінс. (Woolloongabba); УКЦ св. Покрови; 1961; 2; е; о. С.Масло – наст.; С.Слободян – гпр; Р.Павлишин – ппн; контрактова фірма Л.А.Стівенс (L.A.Stevens) – буд.; М.Левицький – ікп, стр.

11. Водонґа, Вік. (Wodonga); УКЦ св. Ольги; куплена у методистської громади; 1962; 1; а; І.Береза та В.Різняк – гпр; І.Сорока – буд.; Я.Вовк, І.Лазурко – гпф.

12. Півн. Мельборн, Вік. (North Melbourne); УКЦ катедра св. апостолів Петра і Павла; 1963; 3; д; єп. І.Прашко – наст.; Я.Волощук – гбк; О.Венгринович – прелімінарний проєкт; архітектурна фірма Сміт і Трейсі, відповідальний архітектор Сальвадор Брасіро (Salvadore Brasiro c/o Smith & Tracey) – ппн; С.Гординський – ікп, запрестольна мозаїка; Б.Макаренко – стр.

13. Вудвіл-Аделаїда, ПА. (Woodville); УКЦ св. Володимира і Ольги; 1963; 2; г; о. Є.Лацик – наст.; О.Середа – гбк; Я.Воєвідка і С.Ваврик – ппн; М.Левицький – ікп, стр.

14. Ардір-Мельборн, Вік. (Ardeer); УКЦ Успення Пресв. Богородиці; 1963; 2; б; О.Ярка і Й.Поточний – гпр; Й.Сютрик – гбк; І.Слинько – ппн; Дж.Піраліс – ікп; В.Савчак – стр; Р.Слинько, В.Ярем'як – гпф.

15. Водоиґа, Вік. (Wodonga); УАПЦ св. Володимира; 1964; 1; б; єп. В.Соловій – наст.; І.Фурс, Ф.Шаповаленко, В.Товстоп'ят, Я.Якубовський, М.Чередниченко – гпф.

16. Аннерлей-Брізбан, Квінс. (Annerley); УПЦА св.Миколая; 1966; 1; г; о. М.Сердюк – наст.; М.Панченко – гпр, буд.; П.Приступа – ппн; М.Іващенко, М.Печений, І.Семко – гпф.

17. Мейлендс-Перт, ЗА. (Maylands); УКЦ св. Івана Хрестителя; 1966; 2; г; о. І.Шевців, о. І.Шпитковський, о. Д.Сенів – наст.; М.Яковина – гпр; архітектурна фірма Й.Томпсон (J.Thompson & Co.) – ппн; С.Гординський – ікп, стр; П.Ґутей, В.Поповський, І.Годьо, А.Везденко – гпф.

18. Белл Парк-Джілонг, Вік. (Bell Park); УКЦ св. Покрови; 1966; 2; е; о. З.Хоркавий – наст.; С.Береза – гбк; В.Кюлмар – ппн; о. З.Хоркавий – ікп, стр; Є.Стахів – дереворізьба; б. церкви дзвіниця, Пам'ятник Тисячоліття Християнства в Україні.

19. Ессендон-Мельборн, Вік. (Essendon); УПЦА катедральний собор св. Покрови; 1966; 3; е; о. Б.Стасишин – наст.; І.Слинько – гбк, ппн; іконопис та іконостас – грец. фірма.

20. Квінбієн, НПВ. (Queenbeyan); УКЦ св. Михаїла; 1967; 1; в; о. П.Дячишин і о. М.Іванчо – наст.; М.Грабовський – гбк, буд.; А.Ляхета – ппн; Л.Денисенко – ікп; С.Ставицький, Б.Кашицький – гпф.

21. Гобарт, Тасм. (Hobart); УАПЦ св. Володимира; закуплена від австрал. Христової Церкви (Church of Christ); 1969; 1; а; о. Б.Стасишин і о. В.Подригуля – наст.; Л.Лягеревський – гпр; В.Туневич – гбк; В.Цибульський – ікп; П.Черкаський, П.Красноруський, В.Шевченко – гпф.

22. Адамставн-Ньюкастель, НПВ. (Adamstown); УКЦ св. Покрови; 1969; 1; в; о. Я.Креспо – наст.; І.Савка – гбк; архітектурна фірма П.Ґеннон (P.Gannon) – ппн; фірма Дж.Морріс (J.N.Morris Ltd.) – буд.; О.Тарнавський – дереворізьба.

23А. Тирнер-Канберра, АСТ. (Turner); УАПЦ катедра св. Миколая; 1972; 2; г; о. А.Теодорович – наст.; І.Гордієнко – гбк; архітектурна фірма М.Віллоубі-Томас (M.Willoughby-Thomas) – ппн; В.Цибульський – ікп.

23Б. Там же; Укр. Правос. Центр – Пам'ятник Тисячоліття Християнства в Україні, комплекс з церквою св. Миколая; 1988; Я.Соловій – гбк; Ю.Денисенко і Я.Соловій – проєкт; Л.Тризна – нагляд; фірма Раджа Гомс (Raja Homes Ltd.) – буд.; Л.Денисенко – мозаїка.

24. Вуллунгабба-Брізбан, Квінс. (Woolloongabba); УАПЦ св. Покрови; 1972; 1; в; о. С.Шумський – наст.; Г.Самійленко – гбк; Р.Павлишин – проєкт; В.Лапа – ікп; І.Лантух – гпф.

25. Вейвіл-Аделаїда, ПА. (Wayville); УКЦ св.Покрови; 1973; 3; г; о. Є.Лацик – наст.; архітектурна фірма Сміт і Трейсі (Smith & Tracey) – ппн; Б.Макаренко – ікп; М.Цюрак, В.Іванів, П.Двулят, М.Лесів, В.Лабаз, Б.Лапка – гпф.

26. Кройдон-Аделаїда, ПА. (Croydon); УПЦА св. Михаїла; 1975; 2; г; о. П.Грушецький – наст.; Я.Довбня – гбк; Й.Стрільчук і Я.Довбня – ппн; Т.Мисак – ікп; Т.Прадун, М. і Б.Борисевичі – гпф.

27. Нортгам, ЗА. (Northam); УКЦ Різдва Матері Божої; 1975; 1; в; о. І.Шпитковський – наст.; Й.Котляр – ппн, буд.; С.Гординський – ікп; І.Сокіл, М.Яремович – гпф.

28. Джілонг, Вік. (Geelong); УАПЦ Різдва Пресв. Богородиці (перебудована заля Армії Спасіння);

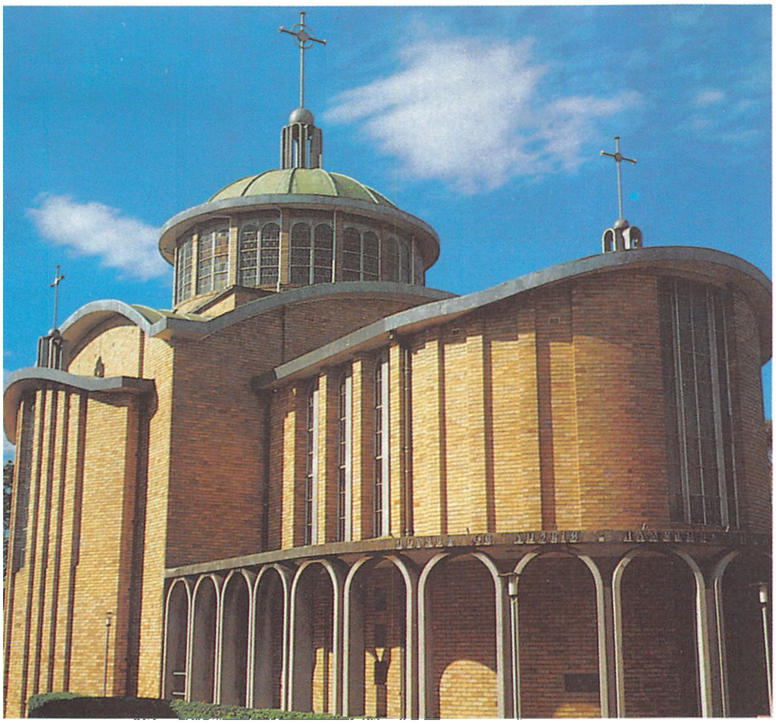

1. Укр. правос. катедральний собор св. Покрови, Ессендон-Мельборн. 2. Укр. кат. церква св. Андрія, Лідкомб-Сідней. 3. Укр. кат. церква св. Володимира, Пам'ятник Тисячоліття Християнства в Україні, Лайнгем-Канберра. 4. Укр. кат. церква св. Покрови, Вуллунґабба-Брізбан. 5. Укр. правос. церква св. Михаїла, Кройдон-Аделаїда.

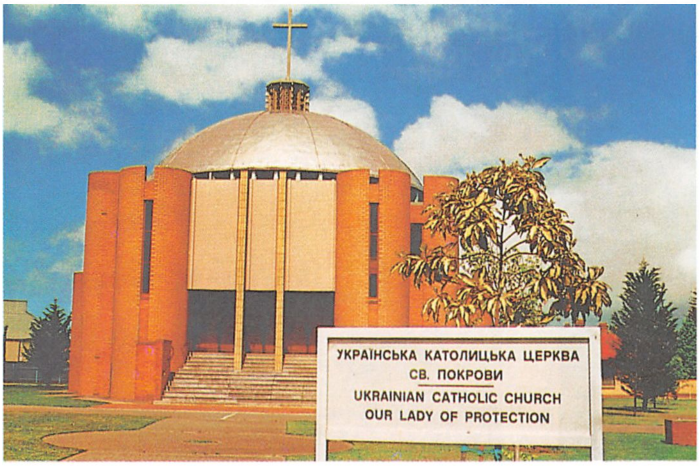

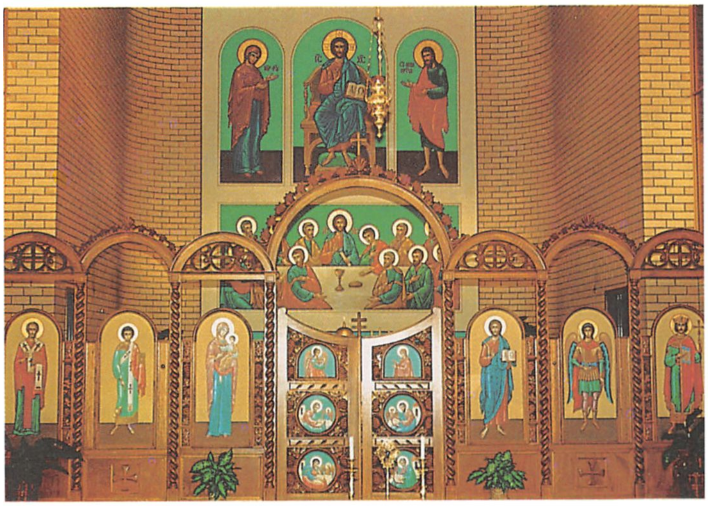

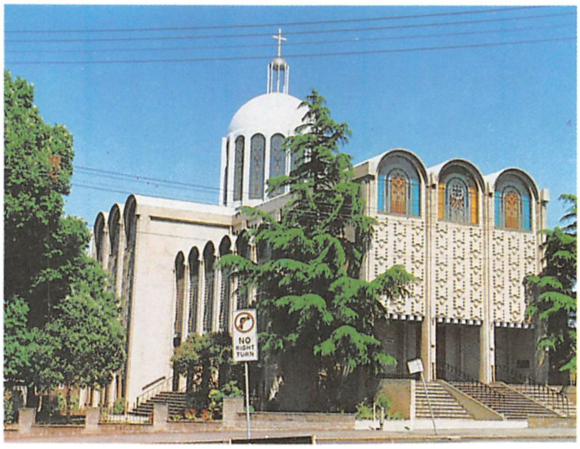

1. Укр. кат. церква св. Покрови, Вейвіл-Аделаїда. 2. Інтер'єр Святопокровської церкви у Вейвілі. 3. Укр. кат. церква св. Івана Хрестителя, Мейлендс-Перт. 4. Укр. кат. церква св. Михаїла, Квінбієн. 5. Інтер'єр укр. правос. церкви св. Миколая, Мейлендс-Перт. 6. Укр. кат. катедра св. апостолів Петра і Павла, Півн. Мельборн.

1976; 1; б; о. Д.Лащук – наст.; М.Лисенко і Г.Кулик – ппн; В.Цибульський – ікп; В.Панченко, І.Повзик, С.Ставицький, С.Мороз – гпф.

29. Балаклава-Мельборн, Вік. (Balaclava); УАПЦ св. Успення, закуплена в Армії Спасіння; 1976; 1; а; о. С.Дзібій – наст.; С.Радіон – гпр; М.Скиба – гбк, буд.; В.Цибульський – ікп; І.Гура, О.Мартиненко, Кузьма Косенко, П.Олійник – гпф.

30. Воллонгонг, НПВ. (Wollongong); УКЦ св. Володимира; 1978; 1; в; о. Б.Шемечко – наст.; Б.Томашек – гпр; Д.Майкович – гбк; о. З.Хоркавий – проєкт; фірма Темпо – буд.; М.Чорній – запрестольна ікона; Л.Денисенко – ікп; Дж.Сангвінетті, В.Марушенко, С.Віра – гпф.

31. Лайнгем-Канберра, АСТ. (Lyneham); УКЦ св.Володимира, Пам'ятник Тисячоліття Християнства в Україні; 1984; 1; д; о. І.Шевців – наст.; архітектурна фірма Маннс-Слай (Munns-Sly) – ппн; фірма Гюз Брадерс (Hughes Bros.) – буд.; М.Левицький – ікп, стр; Б.Лапка – гпф.

32. Вінчелсі, Вік. (Winchelsea); пластова оселя "Сокіл"; каплиця св. Юрія; 1988; в стилі дерев'яного церк. будівництва, відкрита; О.Венгринович – ппн, буд.; А.Дроздовський, П.Цюпак, Т.Венгринович – гпф.

Церкви окремих категорій (стилів)

Категорія а. Із 6 церков цієї категорії, закуплених і пристосованих до власних потреб, 5 правос. (у списку під чч.: 1, 2, 4, 21, 29) і 1 кат. (11). Коли не рахувати першої, це церк. будівлі з цегли, виконані в місцевій архітектурній манері часу їх будування (1920–30-ті рр.). Їх зовн. вигляд залишився незміненим, хібащо у двох випадках було додано малі декоративні бані. В усіх церквах цієї категорії значно змінено інтер'єр, зокрема, додано іконостаси і традиційне церк. обладнання.

Категорія б. Сюди належать 4 правос. церкви – закуплена (1) і збудовані (3, 7, 15) – найменші і найскромніші з усіх. Вони не відрізняються ззовні від утилітарних місцевих гром. заль, хібащо у двох випадках додано бані. Водночас найстаріша з усіх новозбудованих церков, УАПЦ св. Трійці у Блектавні, Сідней (3), несподівано вдало поєднує свої спрощені форми із типовою укр. банею.

Категорія в. Ця група найчисленніша. Із 9 церков – 4 правос. (6, 8, 24, 28) і 5 кат. (14, 20, 22, 27, 30). Їхньою спільною характерною прикметою є те, що своєю архітектурною формою вони, в основному, мало відрізняються від австрал. церков, хібащо додані бані часто вносять чужий елемент у загальний вигляд церкви. У групі вирізняються своєю величиною і характером дві церкви: УАПЦ св. Афанасія в Ґренвіл, Сідней (8) – проєкт Федора Скаржевського і УКЦ Успення Пресв. Богородиці в Ардірі, Мельборн (14) – проєкт Івана Слинька. У них чимало спільного, хоч різняться вони формою бань. Перша має дві бані форми укр. барокко. Більш конвенційна півсферична копула другої гармонізує з цілістю композиції.

Категорія г. До найбільших за розміром і архітектурно найвдаліших зразків А.Ц. належить витримана в сучасній архітектурній манері церква св. Андрія в Сіднеї (9) – архітект Кевін Дж. Киртін при співучасті, у концепційній стадії, Є. Пеленського. Незважаючи на сучасне трактування як зовн. елементів, так й інтер'єру, в усіх архітектурних розв'язках відчувається певний вплив візант. духу. Копула значних розмірів з оскленим барабаном, що завершує центр. частину будівлі, колонада, яка півколом обводить передню частину церкви, цікаве просторове розташування корпусу – все це дає в результаті послідовно виважену архітектурну композицію. З нею поєднується гармонійно підібраний інтер'єр (див. *Андрія св.Храм*).

Ін. характерним прикладом цієї групи є церква св. Покрови у Вейвіл, Аделаїда (25) – проєкт архітектурної фірми Сміт і Трейсі. Центр. плян церкви обводять стіпні елементи циліндричної форми, а завершує її плоска копула на повну ширину будівлі з низьким оскленим барабаном. Будівля, не без архітектурного інтересу і певних орієнтальних асоціяцій, відходить від традиційних форм укр. церков.

До цієї групи належить ще мала церква, витримана у сучасній архітектурній манері, св. Миколая в Аннерлей, Брізбан (16) – архітект Петро Приступа.

Категорія г. Сюди належать 2 кат. церкви (13, 17) та 2 правос. (23А, 26). І тут бані є гол. елементом, який визначає характер церков. Оскільки трактування пляну й архітектурних елементів цілком сучасне, намагання стилізувати бані під традиційну форму рідко коли дає в результаті гармонійну цілість. Визначною в цій групі є УПЦА св. Михаїла у Кройдоні, Аделаїда (26)

Інтер'єр Святопокровського правос. храму в Ессендоні, Мельборн

– архітект Йосиф Стрільчук. Окрім центр. і 4 малих бань, характер церкви визначають тридільні арки фронтону і бічних стін.

Категорія д. Найбільшою й архітектурно найдовершенішою церквою цієї групи треба вважати укр. кат. св. Петра і Павла Верховних Апостолів Собор в Мельборні (12) – архітект Сальвадор Брасіро з фірми Сміт і Трейсі при співучасті, у концепційному вирішенні пляну, архітекта О.Венгриновича. Плян у формі хреста. Трисклепінні, поздовжня і поперечна, нави завершуються у схрещенні центр. півсферичною копулою, яка домінує в гармонійній архітектурній композиції будівлі. Бічні колонади, формою струнких колон і поперечних циліндричних склепінь, перекликаються з тридільними арками фронтонів. У залізобетонній будівлі застосовано безкомпромісно сучасні методи конструкції та вирішення архітектурних деталей. В архітектурній композиції, зокрема в розчленуванні корпусу і в формі копули, помітно проявляється вплив романсько-візант. стилю А.Ц. княжого Чернігова і Галицько-Вол. землі.

Більш пряме наслідування форм середньовічної А.Ц. помітне в св. Володимира Храмі-Пам'ятнику в Канберрі (31), проєкт архітектурної фірми Маннс-Слай. Церква малих розмірів.

Категорія е. У цій групі – 2 правос. церкви (7, 19) і 2 кат. (10, 19).

Належить сюди також Укр. Правос. Центр (23Б) – єдина будівля в списку, яка не є церквою з уваги на її характер і архітектурний стиль.

Наведемо два приклади будівель в стилі коз. барокко із сучасною інтерпретацією деталей. Перший з них – св. Покрови церква УАПЦ в Сіднеї (5), проєкт Антона Дейнеки; це однонавна церква, характерна своїм стилево витриманим фронтоном і чітким трактуванням архітектурної композиції. Копула, уміщена в передній частині двосхилого даху, гармонізує з цілістю архітектурної композиції. Другий – Правос. Центр-Пам'ятник Тисячоліття Хрещення України в Канберрі (23Б), розташований поруч катедри св. Миколая, займає помітне місце бл. центру міста. На розі площі стоїть триярусний восьмигранний будинок музею, який своєю формою перекликається з моделем церк. дзвіниць. З боку площі розташовані під прямим кутом одне до одного два крила будинку центру з двома фронтонами до перехресних вулиць. Стіни тиньковані, дах музею з мідної бляхи, а його яруси і фронтони центру оздоблені мозаїками. Цілість, включно з деталями, витримана в стилі.

Церквою, яка своїм виглядом і розв'язкою інтер'єра додержується основних рис укр. А.Ц. від часу барокко, є Святопокровський Собор УПЦА в Мельборні (19), проєкт І.Слинька. Центр. і дві менші бані обабіч фронтону витримані стилево і творять гармонійну цілість з корпусом церкви. Інтер'єр з колонами і арками надає будівлі традиційного, але своєрідного характеру. Подібно церква УКЦ св. Покрови в Джілонгу (18), проєкт В.Кюлмара, своїм центр. пляном і банею масивних розмірів становить архітектурно характерний, хоч не зовсім в деталях виважений, приклад сучасної інтерпретації істор. впливів. Менша баня над притвором і дзвіниця відповідної форми доповнюють цілість. На особливу увагу заслуговує унікальний розпис інтер'єру.

Укр. кат. церква св. Покрови у Брізбані (10), архітект Р.Павлишин, є прикладом застосування істор. форм у сучасній їх інтерпретації. Трибанний фронтон церкви під стиль укр. барокко, однонавний корпус з двосхилим дахом та святилище з плоскою копулою творять своєрідну цілість, обумовлену обставинами площі. Послідовність у розв'язанні архітектурних деталей ззовні та всередині визначає естетичне обличчя церкви.

Інтер'єри

Подана вгорі клясифікація церков за архітектурними властивостями базувалася в основному на їх зовн. вигляді. Коли ж мова йде про інтер'єр, то правос. і кат. церкви творять дві окремі групи із притаманними їм особливостями. Якщо просторове розв'язання проєкту визначає основний характер інтер'єру, тоді церк. обладнання, форма іконостасу, іконопис, викінчення і оздоблення відіграють важливу ролю, і саме в цьому помітні розбіжності між церквами обох віровизнань. Правос. церкви всередині, як правило, більш традиційні і однорідні. У церквах немає лавок, хібащо довкола стін. Іконостас – це суцільна стіна з іконами і царськими та дияконськими дверима, яка візуально відділяє святилище від церк. нави. Стіни храму звич. штукатурені, без стінопису, зате оздоблені численними іконами в рамках і вишиваних рушниках. Підлога дерев'яна, застелена килимом. Як правило, у церкві один, а то й більше скляних традиційних канделябрів.

Інтер'єри кат. церков звич. менш традиційні, більш під впливом архітектурного характеру церкви. В усіх випадках у церк. наві вживаються лавки. Іконостаси – різної конструкції і з різного матеріялу – так запляновані, щоб зменшити зорове відмежування святилища від церк. нави. Стіни церков часто з відкритої цегли – нетиньковані. Стінопис зустрічається в усіх більших церквах, при цьому тиньк вжитий тільки під стінописом.

Мист. засоби

Іконостас церкви визначає у великій мірі характер її інтер'єру. Між мистцями церк. розпису є троє з-поза Австралії: Мирон Левицький з Канади, виготовив іконостаси і стінопис для укр. кат. церков у Сіднеї (9), Брізбані (10), Аделаїді – Вудвіл (13) і Канберрі (31); Святослав Гординський, США, виготовив іконостаси для кат. катедри в Мельборні (12) і церков у Перті – Мейлендс (17) та Нортгамі (27), стінопис у Нортгамі; Борис Макаренко, також зі США, виготовив іконостас для церкви УАПЦ у Мейлендс (6), катедри УКЦ в Мельборні (12) і церкви в Аделаїді – Вейвіл (25). Із місцевих мистців В.Цибульський розписав іконостаси для чотирьох церков (4, 21, 28, 29), а Л.Денисенко для двох (20, 30). Шість ін. мистців розписали по одному іконостасові (5, 7, 8, 18, 24, 26).

Увесь церк. іконопис, як і мозаїка (12, 23Б), демонструють більший або менший вплив візант. стилю. В окремих випадках цей стиль, доповнений укр. істор. впливами, дає в результаті своєрідний і усучаснений візант.-укр. іконопис. Його представниками в першу чергу є С.Гординський та Б.Макаренко, автори розписів у катедрі св. апостолів Петра і Павла в Мельборні. Іконопис М.Левицького, хоч не без помітних візант. впливів

Інтер'єр укр. кат. церкви св.Андрія у Сіднеї

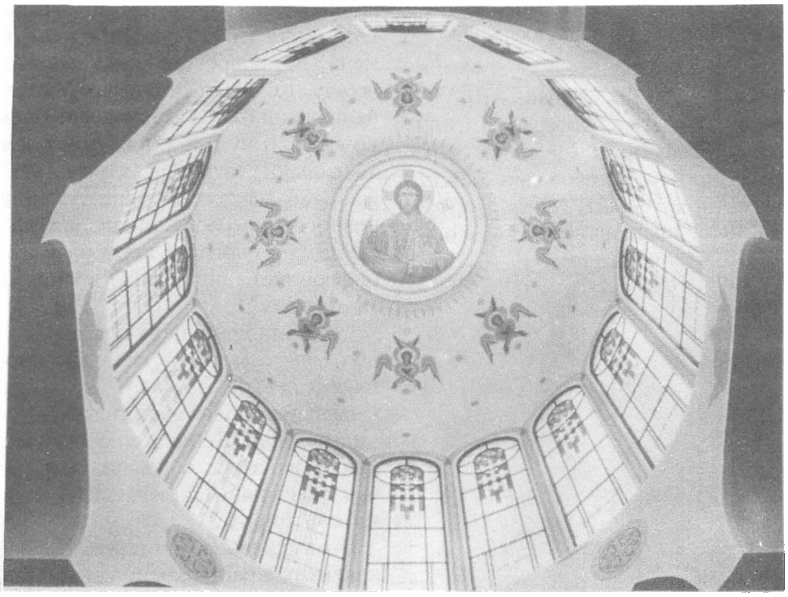

Христос-Пантократор у куполі кат. катедри-храму св. Петра і Павла у Мельборні

і певних рис, притаманних укр. малярству, підходить найбільш індивідуально та сучасно до трактування рисунку, композиції і кольорів. Характер іконопису в цих випадках збігається з характером церков, при цьому у канберрській церкві св. Володимира значно більш помітне наближення до візант. стилю. Новаторськими треба вважати ікони Левицького в сіднейській церкві св. Андрія, мальовані на склі і розміщені у металевій рамі іконостасу.

Незважаючи на подібності в стилі та виконанні іконопису, кожен із мистців вносить щось індивідуальне і своєрідне. В.Цибульський виказує найбільш реалістичний підхід у трактуванні ікон, а о. *З.Хоркавий* у своєму розписі церкви св. Покрови в Джілонгу, яким суцільно покриті всі стіни копули, створює дещо схематизований, але стилево послідовний неовізант. характер іконопису. Останній також розмалював домашні каплиці Сестер Василіянок в Мельборні і Лідкомбі.

Різьба по дереву зустрічається в іконостасах та різних предметах церк. обладнання. У своїх працях Осип Тарнавський (7, 22) та Євген Стахів (18) вживають нар. різьбу гуцульського стилю. В деяких церквах (9, 17, 18, 31) вжито для оздоби іконостасів геометричні та рослинні мотиви в нар. техніці виконання. В ін. (8, 12, 14, 20, 25, 28) застосовано традиційну форму в сучасній інтерпретації. У двох церквах (6, 19) іконостаси оздоблені багатою різьбою традиційного бароккового стилю.

Вишивані речі, як, напр., рушники і хоругви, вживаються в усіх церквах, особливо правос., надаючи їм всередині своєрідного укр. характеру.

Місце А.Ц. в істор. і культ. процесі

Одним із завдань укр. церкви в діяспорі є зберегти укр. церк. і нац. традиції. За таких обставин А.Ц. в Австралії відіграла значну ролю. Незважаючи на відмінність архітектурних розв'язок укр. церков в Австралії, їх єднає по-різному виявлений зв'язок з традиційними формами укр. А.Ц.

Шукаючи синтезу нових форм з традиційними вартостями минулого, укр. А.Ц. в Астралії не дала визначних мист. зразків. Але, беручи до уваги нечисленність укр. громад та обмеженість фін. і людських ресурсів, не можна не визнати великих досягнень не тільки у придбанні (за короткий час) власних церков, але й у стандарті їх побудови, устаткування й оздоблення. А.Ц. в Австралії внесла гідний вклад не лише у скарбницю культ. здобутків укр. спільноти, але й австрал. культури.

Літ.: Павлишин Р. Укр. церкви в Австралії. М., 1993.

Р.Павлишин

АСИМІЛЯЦІЯ (Assimilation), соціологічно-психологічний і культ. процес, у якому етнічна меншість, зокрема новоприбулі люди, пристосовуються до більшости суспільства, переймаючи стиль життя, культуру, мову цієї більшости. Укр. спільнота в Австралії доклала надзвичайних зусиль, щоб затримати мову, культуру та ідентичність. Соціолог Джейн Мартін оцінила укр. спільноту як найкраще організовану та відпорну до А. серед усіх іміґрантських спільнот зі Сх. Европи, а проф. Єжи Зубжицький давно передбачав, що укр. іміґранти у Вік. не будуть асимільовані так швидко як, напр., голляндці.

Гол. причина збереження укр. ідентичности полягає в тому, що ті ж голляндці та ін. групи із Зах. Европи приїхали до Австралії як екон. іміґранти, а українці як політ. еміґрація. До того ж укр. настанова реагувати проти насильної русифікації на рідних землях сприяла їх власному плеканню ідентичности. Українці мали сильнішу антиасиміляційну иастанову, ніж, напр., угорці, котрі також були політ. еміґрантами. Найближча аналогія може бути між українцями й литовськими еміґрантами.

В порівнянні з балтійцями, які так само не мали допливу нових іміґрантів, українці краще зберегли рідну мову; навіть у порівнянні з чехами, словаками, угорцями і поляками, що мали новий доплив еміґрації в 1950-их, 60-их і 80-их рр., українці краще стоять у питанні збереження мови. З другого боку, кількість рідномовних українців у 1990-их рр. становить тільки половину усіх осіб укр. походження. Припускаючи, що більшість народжених в Україні користується і далі укр. мовою, можна гадати, що прибл. четвертина народженнх не в Україні вживають вдома укр. мову. Найбільше вживається укр. мова у Вік., тоді як НПВ і ПА мають менше рідномовних австрал. українців. Однак, у всіх стейтах загальне ч. україномовних осіб зменшилося протягом 1967-77. Ситуація в Аделаїді, третьому найбільшому україномовному м. після Мельборну і Сіднею, викликає стурбованість серед українців. У 1986 там було тільки 59 дітей у віці до 4 рр., яких батьки навчали укр. мови вдома. Це може становити лише 10-20% загального ч. дітей укр. походження такого ж віку. Аналогічна цифра і в ін. осередках; в Мельборні і Сіднеї, мабуть, 30-40%.

Одна з гол. причин мовної А. – мішані подружжя, які зростають з часом до 70-80% у відношенні до соціяльно-екон. стану батьків. Досліди показують, що діти технічно кваліфі-

кованих батьків вступають пропорційно менше в мішані подружжя. Випадок мішаних подруж також зменшується з мірою активности батьків у суспільному житті. Але найбільший вплив на пропорцію мішаних подруж має сама кількість та геогр. концентрація укр. спільноти. Тому менший відсоток мішаних подруж знаходимо в Мельборні, а найвищий в ізольованих містечках як, напр., Водонґа, де понад 85% другого покоління одружувалися поза укр. спільнотою. З цього погляду цікаво порівняти геогр. розміщення укр. спільноти з поль. та єврейською. Укр. спільнота розкинена, як і поль., коли єврейська у висліді довгої історії життя у діяспорі багато більше сконцентрована у двох гол. містах – Мельборні і Сіднеї. Але відсоток мішаних подруж у всіх групах однаковий.

Літ.: Feather N.T. & Wasylyk G. Subjective Assimilation among Ukrainian Migrants: Value Similarity and Parent-Child Differences. Australian and New Zeeland Journal of Sociology, vol.9, 1973.

Л.Лаврівський

АСОЦІЯЦІЯ УКРАЇНІСТІВ АВСТРАЛІЇ (Ukrainian Studies Association of Australia) створена в Мельборні 16.2.1990. Об'єднує вчених, аспірантів з різних галузей українознавства та ін. зацікавлених осіб з метою сприяти розвиткові україністики в австрал. університетах. З 1990 А.У.А. входить до Міжнар. Асоціяції Українознавців, з 1991 підтримує зв'язок з Асоціяцією Славістів Австралії та Нової Зеляндії. Гол. А.У.А. –М.Павлишин. 1992 вона нараховувала 16 чл. У січні 1992 під егідою А.У.А. відбулася міжнар. конференція "Україна в 1990-их рр." Однойменну книгу випустив Університет ім. Монаша (1992). Видається бюлетень А.У.А.

р.м.

AUSTRALIAN UKRAINIAN REVIEW (Австрал.-укр. огляд), квартальний бюлетень Укр. Дослідно-Інформаційного Центру в Мельборні. У 1982 вид. започаткував Л.Лаврівський, постійний гол. ред. Співред. були: Л.Гаврилів, А.Мандичевський, Андрій Пирч, Таня Кутна, Наталія Сікора; співроб. – Роман Новосільський. Журн. виходив англ. мовою, подавав інформації і коментарі про події в Україні і в укр. житті Австралії. Спрямований на неукр. читача, він розсилався безкоштовно діячам австрал. політ. і культ. життя та фінансувався пожертвами читачів й укр. спільноти. Тираж – 2 тис. прим. Виходив до 1989; усього з'явилося 26 чч.

С.Р.

АФІНЕЦЬ Марія (Maria Afinec), монахиня Чину Василіянок; н. 11.1.1919 в м. Апостолес, пров. Місіонес, Арґентіна. Здобула учительську освіту в Буенос-Айресі (1942). Монаші обіти склала 1945; працювала учителькою,

М.Афінець

дир. нар. шкіл і настоятелькою манастирів в Арґентіні. У 1956-66 – провінційна настоятелька Василіянок. 1967 приїхала до Сіднею, де стала настоятелькою манастиря св. Йосифа в Лідкомбі і гол. Делеґатури Сестер Василіянок в Австралії (від 1967). Завдяки її старанням побудовано новий манастир (1975-76). Діяльна у шкільництві, рел. вихованні дітей і молоді, керуванні Марійською і вівтарною дружинами, церк. молодечим хором та в харитативній праці.

В.М.

АФРИКА (Africa), другий за величиною (після Азії) континент. Площа понад 30,3 млн кв. км. Протяжність А. з півн. на півд. становить бл. 8 тис. км, з зах. на сх. – бл. 7,5 тис. км. Від Европи А. відокремлена Середземним морем та Ґібралтарською протокою, від Азії – Суезьким каналом, Червоним морем, Баб-ель-Мандебською протокою, Аденською затокою; на сх. вона омивається Індійським, а на зах. – Атлантійським океанами. Майже посередині А. перетинає екватор. На території А. нині розташовано понад 60 країн із загальною кількістю нас. 795 млн (1990). В основному це кол. колонії европ. держав, що здобули незалежність в 1950-1970-их рр. До европ. колонізації народи А. стояли на різних щаблях суспільного розвитку. Поряд з державами давньої високої культури (Єгипет, Етіопія та ін.), жили численні племена, що зберігали риси первісного побуту. Колоніяльний період не тільки не спричинився до піднесення соціяльно-екон. й культ. рівня цих племен, а, навпаки, затримав їх розвиток. За роки незалежности країни А. досягли певного прогресу, однак значна частина їх і сьогодні перебуває на периферії світ. цивілізації (країни "Третього світу").

А. не стала осідком постійних укр. поселень, оскільки у своїх початкових плянах ні екон., ні політ. укр. еміграція не виявляла до неї якогось спеціяльного зацікавлення. Проте, в силу різних причин та життєвих обставин, спорадична укр. присутність позначилась і на цьому континенті.

Правдоподібно, що серед усіх африканських країн окремі українці найперше побували в *Єгипті.* Так, лікар укр. роду О.Уманець у складі рос. мед. урядової комісії у 1842-43 відвідав Близький Схід, в тому ч. Єгипет, де лікував хворих на чуму. Інший укр. лікар А.Рафалович провадив епідеміологічні дослідження в Єгипті, а також у Тунісі й Альжірі у 1846-48. Укр. інж. й мандрівник *Є.Ковалевський* у 1847-48 займався пошуком і розробкою покладів золота в Судані, вивчив й описав побут та звичаї місцевих жителів, а також населення Єгипту та Етіопії. У 1880-их рр. в Єгипті поселився й зайнявся аптекарською справою фармацевт з Галичини *Й.Білинський*, який організував невелику укр. громаду в Каїрі. Кілька разів до Єгипту на лікування приїздила Л.Українка (1909-13). У 1911-12 учасником однієї з наук. рос. експедицій до А. був архітект *В.Городецький.* Наслідком цієї його мандрівки стала книга про джунґлі А., проілюстрована самим автором.

На поч. 1920-их рр. в Єгипті і Тунісі коротко перебувало більше ч. українців, що з'явилися тут у складі решток рос. армії ген. Денікіна і Врангеля. Зокрема, серед 6 тис. врангелівців, що 1921 на 34 кораблях дісталися до Тунісу, було бл. 2 тис. українців, але, як правило, зросійщених та малосвідомих. Їх було розміщено по таборах в околицях Бізерти. У таборі Садібішр (б. Олександрії) в Єгипті, де перебували інтерновані денікінці, свідоміші українці засн. навіть Укр. громаду. По ліквідації таборів більшість їхніх мешканців повернулась до Европи; частина за-

лишилась в Єгипті й Тунісі; інші, записавшись до франц. *Чужоземного Леґіону*, були відправлені на службу до Марокко та Альжіру; дехто дістався до італ. Триполітанії, Киренайки, бельгійського Конґо і т.д.

У 1921-22 в єгипетському м. Порт-Саїд діяла укр. студентська громада, що нараховувала до 30 чл. Після цього довший час організованого укр. життя в А. не існувало. Певна кількість українців, в тому ч. з-поміж укр. еміґрантів в Европі, продовжувала воювати у складі франц. Чужоземного Леґіону в Альжірі і Марокко. З воєнними пригодами пов'язаний цікавий епізод участи українця в бурській війні. Юрій Будяк з Полтавщини (1878-1942), майбутній письменник (псевд. Ю.Покос), зголосився добровольцем на війну бурів проти брітійців. Незабаром командував невеликим загоном бурів, який після однієї з битв стеріг англ. полонених. Тоді Будяк допоміг втекти з полону майбутньому бріт. політикові Вінстонові Черчелеві, що був у той час воєнним кореспондентом. Є також відомості, що окремі українці з Галичини в другій пол. 1930-их рр. перебували в італ. окупаційній армії в Етіопії. В той же час прагнення екзильного уряду УНР знайти прихильність серед різних держав світу відбилось у символічному жесті – призначенні у червні 1925 своїм представником при імператорському уряді в Аддіс-Абебі Є.Бачинського (він туди не поїхав). В кін. 1920-их рр. в А., зокрема в Марокко, побувала укр. журналістка й мандрівниця Софія Яблонська-Уден, що дісталася сюди з Парижа. Її враження про цю поїздку були описані у спогадах "Чар Марокко" (Львів, 1932). В 1928-32 у тодішньому франц. Судані працював відомий фізіолог і бактеріолог, проф. УВУ в Празі й Бактеріологічного (Пастерівського) Інституту в Парижі Петро Андрієвський. Він займався гол. дослідами з метою виготовлення протичумної вакцини. У міжвоєнний період в Єгипті певний час жив укр. мистець Василь Масютин.

По 2 світ. війні невеликі групи українців тимчасово переїхали до окремих країн А. з таборів ДП в Німеччині й Австрії. Так, б. 60 українців переселилось до франц. Марокко. Ще одна група укр. скитальців у складі поль. переселенців з СРСР ненадовго осіла в Танґері на території Танганайки (нині – Танзанія) у Сх. А., як також в ін. таборах поль. біжен-ців. Невелика ч. укр. колонія (до 300 осіб) з вересня 1947 до літа 1953 проживала в с. *Бен Метір* (Туніс), де було налагоджене повнокровне гром. життя. Згодом чл. цих колоній у своїй більшості переїхали до Канади і США або повернулися до Зах. Европи.

Африканський маршрут Р.Турянського, 1948-1961 рр.

Серед поодиноких українців з діяспори, котрі в післявоєнний період з тих чи ін. країн прибували до А., найчисельнішу категорію склали лікарі. В їх ч. був, зокрема, укр. лікар з Австрії Степан Зощук, який 16 рр. пропрацював в Етіопії й коротко у Кенії в 1960-70-их рр. В Етіопії Зощук був провідним хірургом прибічних військ. з'єднань імператора Гайле Селасіє I; він консультував імператора і його сім'ю. У цій же країні, а також в Тунісі, Єгипті і Сомалі довший час працював ветеринарний лікар Клавдій Коваленко, котрий приїхав до Етіопії з таборів ДП в Німеччині й навіть набув етіопське громадянство. У Танганайці й Кенії в 1960-их рр. займався лікарською практикою Роман Могильницький (родом з Волині, помер у Лондоні); у бельгійському Конґо (нині – Заїр) в 1947-54 працював лікар Іван Белей (помер у США), а пізніше – українка Ціховляс; абсольвент медицини в Кракові Роман Кичун довгі роки працював у Республіці Берег Слонової Кістки (Cote d'Ivoire), де й помер; в Марокко працював випускник Лювенського Університету (Бельгія), геолог Володимир Беренфельд, звідки переїхав до Рванда-Бурунді, де керував держ. адміністрацією водного господарства. У 1960-70-их рр. Борис Витязь мав клініку в Маракеші (Марокко), а з 1990-их рр. працює як лікар у Каптавні (Півд. Африка). У 1978-79 лікар з Австралії В.Сакало був консультантом із загальної хірургії в Півд. Африканській Республіці, опублікувавши згодом у Бріт. Мед. Журн. спогади про своє відрядження. На остр. Мадагаскар в 1950-60-их рр. працював лікар з Франції Ігор Кодельський.

Ряд українців з діяспори тимчасово перебували в А. на становищі університетських викладачів або співроб. наук.-дослідних установ, урядовців або інженерів. Напр., археолог Юрій Шумовський у 1951-56 працював у Франц. Інституті Чорної А. в Судані; якийсь час він був дир. істор. музею в Бамако. В 1950-их рр. провадив геологічні дослідження в Ма-

Лікар і мандрівник Степан Зощук біля водопаду Голубого Ніла, 1970 р.

рокко проф. Григорій Махів, що опрацював низку геологічних і геодезійних карт цієї країни. У 1950-60-их рр. у Нац. Університеті в Заїрі викладав відомий спеціяліст міжнар. права з Бельгії Роман Якемчук. У 1977-82 в Альжірському Інституті Нафти працював Іван Лобай зі США. Випускники Лювенського Університету працювали в бельгійському Конґо (Заїр): Анатоль Романюк провадив демографічні дослідження; Федір Сметанко був інж. у фірмі SYMETAIN (1952-61); Іван Левицький працював у Конго інж.-хеміком. У 1970-80-их рр. співроб. амер. посольств в Альжірі і Верхній Вольті (нині – Буркіна Фасо) були українці зі США, відповідно Євген Скоцко та Ігор Нестерчук.

У 1958-61 сміливий експеримент – обійти одинцем пішки довкола А. успішно здійснив укр. подорожник з Японії Р.Турянський. В 1978-80 він разом з дружиною відбув ще одну мандрівку довкола цього континенту. Книга подорожніх вражень Турянського про А. користується популярністю серед япон. дипломатів. По 2 світ. війні у Півд. Африканській Республіці ще жив племінник митр. А.Шептицького, син брата Лева, граф Іван Л.Шептицький, що попав туди із Сибіру в кін. 1940-их рр. з поль. армією. Мешкав у Преторії, де й помер у 1980.

Чимало українців побувало в різних країнах А. в складі рад. фахівців – інженерів, лікарів, геологів тощо, а також як військ. консультанти, зокрема в Сомалі, Альжірі, Анголі, Мозамбіку, Етіопії та ін. У Єгипті укр. спеціялісти будували Асванський гідротехнічний комплекс, Гелуанський металюрґійний та коксохем. комбінати, Олександрійську суднобудівну верф, в Тунісі – греблю на р. Кассаб, у Ґвінеї – комплекс для видобутку бокситів, у Зімбабве – електростанцію в Гараре. Як рад. дипломати в А. працювали: Євген Афанасенко, посол СРСР у Руанді (1966-72), у Конго (1972-78) та в Сан Томе і Прінсіпе (за сумісництвом); Микола Бандура, посол в Маврикії (1973-76); Дмитро Білоколос, посол в Замбії та за сумісництвом у Ботсвані (1970-76); Микола Білоус, посол в Екваторіяльній Ґвінеї (1977-80); Дмитро Дігтяр, посол в Ґвінеї (1962-64); Федір Доля, посол в Нігерії (1961-64); Всеволод Кізиченко, посол в Тунісі у 1980-их рр.; Іван Мельник, посол в Малі (1962-65) та Камеруні (1968-72); Борис Мірошниченко, посол в Кенії (1973-83); Євген Мусійко, посол в Уганді (1976-79) та в Судані у 1980-их рр.; Лука Паламарчук, посол в Марокко (1965-72); Василь Сафрончук, посол в Ґані (1967-71); Сергій Сліпченко, посол в Замбії (1965-70) і Танзанії (1977-80); Петро Слюсаренко, посол в Того (1970-78); Данило Солод, посол в Єгипті (1953-56) та Ґвінеї (1959-62); Михайло Ситенко, посол в Ґані (1959-62); Василь Таратута, посол в Альжірі у 1980-их рр.; Костянтин Фомиченко, посол в Етіопії (1958-62).

У вузах, технікумах та фахових училищах України здобули освіту тисячі громадян з багатьох африканських країн. А. зайняла певне місце в істор., екон., геогр., природознавчих та ін. дослідженнях укр. вчених. Серед африканістів-дослідників й авторів праць про А. слід згадати українців – Дмитра Філіпенка, Романа Міхньова, Андрія Озадовського, Віктора Гуру, Миколу Несука, Володимира Плачинду, Василя Чумака та ін.

Після відновлення незалежности Укр. держави почали налагоджуватись її прямі й різнобічні відносини

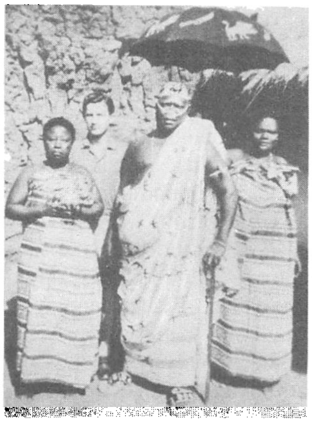

Р.Турянський з королем Абомею в Дагомеї, 1959 р.

з африканськими країнами; у Єгипті відкрилось укр. посольство (очолює Віктор Нагайчук). У Києві діють посольства Альжіру, Єгипту, Лівії, Півд. Африканської Республіки і Тунісу (1994). Невелике ч. осіб з України прибуло на поч. 1990-их рр. в деякі країни А., зокрема в Півд. Африканську Республіку, Мозамбік та ін., в складі новітньої заробітчанської і шлюбної еміграції.

Літ.: Божок Г. Українці в Єгипті. Реґенсбурґ, 1946; Шумовський Ю. По слідах давньоминулого Африки. Нью-Йорк, 1976; Варварич А. 25 фунтів за голову Черчіля. "Літ. Україна" (К.), ч. 29, 1993.

В.Трощинський

Б

БАБІЙ Тетяна (Tatiana Babij), педагог, гром. діячка; н. 20.12.1910 у Києві. Закінчила студії зах. мов і літератур у Київському Університеті. До Австралії приїхала з родиною 1949 і поселилася в Сіднеї. Від 1960-их рр. репрезентувала СУА при Австрал. Жіночій Раді Сіднею, була делеґаткою від укр. жінок на міжнар. з'їзді університетських жінок у Брізбані (1965). У Сіднеї вчителювала в школі українознавства та була керівником пед. курсів, де викладала укр. літературу й педагогіку (1963-79). У 1965-67 – співред. жіночого журн. "Наше Слово". Автор конспектів двох курсів з педагогіки для укр. пед. шкіл (1980).

І.Г.

БАБІЙ Тома (Toma Babij), син *Бабій Тетяни*, біохемік, гром. діяч; н. 5.9.1932 в Києві, п. 24.3.1983 в Сіднеї. На еміграції з 1944 в Австрії; в Австралії з 1949. Сер. освіту розпочав в Австрії, а закінчив в Ольбурі, Вік. 1964 здобув бакалярат фіз. наук в Університеті НПВ, а 1979 там же докторат з біохемії, захистивши дисертацію на тему Studies of Methanol, Utilizing Microorganisms. Працював як біохемік при факультеті біотехнології в Університеті НПВ. Виступав на фахових австрал. і міжнар. конференціях, друкувався в наук. журналах. Б. був обраний д. чл. Австрал. Королівського Хемічного Т-ва, звич. чл. НТШ Австралії, гол. академічної ради Фундації Українознавчих Студій в Австралії, гол. Т-ва Укр. Ґрадуатів в Сіднеї.

І.Г.

БАГАТОКУЛЬТУРНІСТЬ (Multiculturalism), явище і політика в Австралії, пов'язані з наявністю еміграції й етнічних груп з різних країн Европи та Азії. Б. була зформульована як політика міністерством іміграції в 1973 у рапорті "Багатокультурне суспільство майбутнього" (A Multicultural Society for the Future) під впливом вже практикованої політики Б. в Канаді. Статусу ж узаконеної урядової політики Б. набула щойно 1985, з одного боку, у відповідь на всебічні зусилля повоєнної еміграції з півд. і сх. Европи зберегти свою етнічну культуру в новій країні поселення, а з другого, в обличчі ще більш масового припливу в 1970-80-их рр. іміґрантів з півд.-сх. Азії.

До того часу австрал. політика щодо іміґрантів змагала до їх асиміляції в англосаксонському горнилі. З послабленням залежности Австралії від Великобрітанії та у висліді свіжих хвиль іміґрантів, які не піддавалися швидкій асиміляції, австрал. уряд і суспільство мовчазно прийняли факт етнічного розвитку різних нац. груп. Згодом толерування змінилося позитивним ставленням і наголошуванням радше інтеграції, аніж асиміляції еміґрантів. Австралійці дійшли переконання, що важко зберегти монопольний статус англосаксонської культури і що культ. плюралізм не буде шкідливим для австрал. нації. Відбувалася публічна дискусія, чи толерування багатоетнічности не викличе структурну диференціяцію і не призведе до визнання етнічних груп як леґітимних груп інтересу (якими, напр., стали аборигени).

Політиці Б. передували закони, що підкреслювали рівність громадян, людські права та вимогу усувати дискримінаційну практику супроти еміґрантів в галузі працевлаштування й освіти. Засобами досягнення цієї рівности служили рудиментарні групи й інфраструктури серед самих етнічних спільнот; тому їм треба було сприяти. Це – етнічні школи, радіомовлення та ін. засоби комунікації, розвагово-товариські заходи та інституції суспільної опіки. Стейтові, а згодом фед. уряди запровадили етнічні радіослужби (спочатку в Мельборні і Сіднеї), створюючи Австрал. Радіомовну Комісію (Australian Broadcasting Commission). Відповідно до кількости етнічного населення, окремі групи одержували фінансовані державою редакторські штати та оплачувані радіопрограми (див. *Радіомовлення*). До 1974 необхідні для всіх іміґрантів служби і потреби задовольняв відділ іміґрації, згодом це перейняли відділи освіти, здоров'я і суспільної опіки. При них створено різні дорадчі групи, у яких брали участь й речники етнічних спільнот.

Зокрема, етнічні суботні школи отримували допомогу в пропорції до ч. учнів у них, як також установи суспільної опіки, будинки для літніх осіб та т-ва пенсіонерів. Нац. мови стали визнаними матрикуляційними предметами. На фед. рівні у 1979-85 існував Австрал. Інститут для справ Б., як дорадче тіло, а потім створено Бюро Б. (Office of Multicultural Affairs) при уряді прем'єр-міністра. Подібні установи засн. і на рівні стейтів. Першим у 1977 стейтову Комісію етнічних справ (State Ethnic Affairs Commission) створив НПВ. З укр. боку в цьому стейті на відтинку Б. значний вклад внесла серед ін. Марта Зибачинська. За НПВ пішли ін. стейти: Вік. (1983), ЗА (1984), згодом Тасм., Квінс. і Півн. Територія.

Українці Австралії найбільше скористали з цих переваг Б. у тому, що укр. мова була визнана матрикуляційною (як предмет до вступного іспиту у високі школи) й що отримали часткову допомогу дві українознавчі програми в університетах Мельборну (*Лекторат Українїстики ім. М.Зерова* та *Центр Українознавчих Студій при Університеті Макворі*). Окремих українців призначено до різних дорадчих груп, а також затруднено як службовців у певних бюрах, зокрема на становищі працівників суспільної опіки (Grant in Aid Workers та Aged Care Workers); деякі департаменти освіти спонсорували обмін науковців та студентів між Австралією й Україною. Укр. громади в Ньюкастелі, Мельборні та Аделаїді скористали з допомоги для побудови будинків для старших.

У 1970-80-их рр. австрал. політика Б. мала підтримку головних політ. партій. Вона, однак, проводиться з метою пришвидшення процесу асиміляції, що передбачає включення етнічних спільнот у загальноавстрал. суспільство та їх поступове зникнення. Деякі автори (напр., Дж.Джуп) все ж відзначають намагання окремих груп, зокрема українців, зберегти на довше

свою культ. спадщину та ідентичність. Постання незалежної України та можливі хвилі нових емігрантів можуть вплинути на ін. трактування ситуації й перспектив Б. серед українців Австралії.

Літ.: Australian Government Publishing Service: Report of the Committee on the Teaching of Migrant Languages in Schools. Canberra, 1976; Committee of Review of the Australian Institute of Multicultural Affairs: Report to the Minister for Immigration and Ethnic Affairs. Vol. 1. Canberra, 1983; Chekaluk E. Some Perspectives on Bicultural Development. Зб. Іст. укр. пос. А. М., 1986; Galbally F. Migrant Services and Programs: Report of the Review of Post-Arrival Programs and Services to Migrants. Vol. 1, 2. Canberra, 1988; Australian Government Publishing Service: A National Agenda for a Multicultural Australia. Sharing our Future. Canberra, 1989; Lo Bianco J. The role of ethnic communities in the implementation of National Policy on languages. Ukr. Settl. A. S., 1989; Jupp J. Immigration. S., 1991.

С. Матіяш

БАЗАЛНЦЬКИЙ Григорій (Hryhorii Bazalytsky), гром., церк. і комбатантський діяч; н. 17.11.1898 у Вінниці, п. 17.9.1982 в Сіднеї. Учасник визвольних змагань 1917-20, підпоручник Армії УНР. На еміграції в Польщі, у Варшаві працював бухгальтером і техн. будівельником. В кін. 2 світ. війни перебував у нім. армії, 1945 полонений у Ліхтенштайні; згодом у таборі ДП в Регенсбурзі, Німеччина. З 1949 проживав у Сіднеї. 10 рр. виконував функцію секретаря крайової управи Союзу Укр. Комбатантів Австралії. Був секретарем консисторії УАПЦ (1965-82), співред. журн. "Праця і Життя" й деякий час гол. Об'єднання кол. Вояків Українців у НПВ.

р.м.

"БАЙДА" (Bayda Books), вид-во і книгарня в Мельборні, засн. 1978 Ю.Ткачем з метою видавати укр. літературу в перекладі на англ. мову та твори укр. авторів діяспори. До 1990 вийшло 12 книг англ. мовою в перекладах Ткача, серед них: Across the Bridge А.Дімарова (1977), Because Deserters Are Immortal І.Качуровського (1979), Behind the Curtain Б.Антоненка-Давидовича (1980), Blood Brothers Василя Шевчука (1980), So This is Australia Д.Чуба (1980), Apostle of Immortality О.Бердника (1984), Hard Times О.Вишні (1981).Укр. мовою вийшло 5 книг: Л.Богуславець – "Який Сава, така й слава" (1979), "На прощу до рідної землі" (1984) і "Від Находки до Чернівців" (1988), твори Л.Костенко та В.Симоненка. Випущено 8 книг на замовлення ін. вид-в. Вид-во "Б." розповсюджує свої видання в Австралії, Україні, США, Канаді й Европі. Книгарня "Б." видає щорічні каталоги з двомісячними додатками і пропагує українікy укр., англ. та ін. мовами. Секретарем "Б." є О.Ткач.

М.П.

БАЙДА КОЗАКИ, див. *Козаки Байда.*

БАЛЕТ, див. *Танці.*

БАЛЛАРАТ (Ballarat), м. у стейті Вік., положене бл. 120 км на півн. захід від Мельборну. Нас. 80 тис. (1990). Б. відомий з копалин золота в околиці, а пізніше як туристичний центр (ботанічний сад, "фестиваль бегонії"). Українці стали поселюватися в Б. на поч. 1950-их рр. (у 1955 їх було бл. 150, у 1991 – 50 осіб). Філію УГВ засн. 1952. Існувала укр. суботня школа (1962-72), пластовий гурток, відділ СУА та активна танц. група під проводом Ганни Овчаренко. Серед діячів: Юрій Овчаренко, Касіян Косенко, Іван Бурбан, Я.Гвоздецький, О.Пона, Ярослав Николюк, Річард і Віра Жилани, Василь Івасів. Громада активна й досі.

М.Б.

Ансамбль бандуристів "Кольорит" у Мельборні, 1978; керівник Г.Корінь

"БАНДУРА" (Bandura Choir), хор УГ ЗА, засн. 1951 у Перті. Він зріс від початкових 18 чл. до 30 в 1965, а 1988 нараховував 24 хористи. Диригентами були: О.Менцінський, Петро Шигимага, Ксаверій Уласевич і М.Менцінська. Хор брав участь у гром. імпрезах, давав концерти в провінційних містах Колі (Collie), Албані (Albany) і Нортгамі (Northam), виступав і перед загальноавстрал. публікою ("Коляди при свічках", фольклорний фестиваль компанії Shell). До солістів хору належали З.Дощак, Мірко Ґутей і Богдан Гавриляк.

БАНДУРНСТИ (Bandura players). Від середини 1950-их рр. бандура здобула широку популярність серед укр. спільноти в Австралії, зокрема, серед молоді. Спочатку в Сіднеї, потім у Мельборні й Аделаїді створилися групи з метою навчання гри на бандурі та ансамблі Б., які самостійно або в поєднанні з ін. мист. одиницями виступали на укр. святах і репрезентували укр. музику перед ширшою австрал. публікою. У Сіднеї кобзарське мистецтво популяризував Г.Бажул, учень славного кобзаря Гната Хоткевича. Підготовча група, зформована 1954, розвинулася в ансамбль, який виступав з хором "*Боян*". Група самоліквідувалася 1964, але того самого року з ініціятиви Пласту Г.Бажул створив і вів до 1971 *Ансамбль Бандуристів ім.Г.Хоткевича*, доки його не очолив П.Деряжний. При ансамблі 1972 була зорганізована сіднейська школа юних бандуристів, яка поєдналася з Укр. Центр. Школою. Школу бандуристів згодом очолював її кол. учень В.Мішалов, який у 1980-их рр. побував в Україні з метою удосконалення свого кобзарського мистецтва, а також виступав з концертами у Півн. Америці. Після Мішалова керівництво школи перебрали Є.Кульчицький та Михайлина Кенцало. 1974 постав в Аделаїді *Ансамбль Бандуристів ім. Г.Китастого*.

У Мельборні кобзарське мистецтво започаткував Дмитро Носяра, який виступав як соліст на гром. концертах. 1978 Ігор Якубович створив Школу

гри на бандурі ім. Л.Українки в Нобл Парку, Мельборн, а в 1984 одноймений ансамбль. Ансамбль бандуристів "Кольорит" був засн. у Мельборні 1978 при УГВ під керівництвом Г.Корінь. В Аделаїді діяв пластовий ансамбль Б. під керівництвом Лесі Гавришкевич. В Перті створено групу Б. "Відгомін" (керівник Сузанна Прушинська). У Сіднеї (1981, 1985) і Мельборні (1983, 1984) відбулися крайові семінари Б. В стейті Вік. гра на бандурі прийнята як предмет до матуральних іспитів. З 1976 появлявся неперіодично журн. "Бандурист" (ред. М. Мішалов і його внук Віктор М.). У жовтні 1980 турне по Австралії здійснила Укр. Капеля Бандуристів ім. Т.Шевченка із США під керівництвом Г.Китастого.

О.Тарнавська

БАПТИСТИ, див. *Об'єднання Українських Євангельсько-Баптистських Церков в Австралії.*

БАРАНОВСЬКИЙ Євген (Eugene Baranowsky), ветеринар, гром. діяч; н. 11.2.1914 в Бучачі, Галичина, п. 4.2.1985 в Каямі (Kiama), НПВ. Гімназію закінчив у Бучачі (1934), студіював ветеринарію у Варшаві, Відні, Львові і Ляйпцігу, докторат здобув у Ганновері (1946). До Австралії приїхав 1950 і поселився в Каямі б. Сіднею, де провадив клініку малих тварин. Був одним з ініціяторів Укр. Лікарського Т-ва Австралії та довголітнім чл. його управи. Активний у Пласті, м.ін. очолював укр. делеґацію на скавтському Джемборі на Філіппінах; діяльний в Ліберальній партії Австралії, Австрал. Ветеринарній Асоціяції (її гол. у районі Іллявора) і в клюбі "Ротарі". Автор статтей на ветеринарні теми в "Інформативному листку Об'єднання Укр. Ветеринарних Лікарів".

Р.М.

БАРЧЕНКО Дмитро (Dmytro Barchenko), лікар, гром. діяч; дати та місця народження і смерти невідомі. Брав участь у визвольних змаганнях 1917-20, на еміґрації в Польщі. Б. був одним з найактивніших діячів укр. еміґрантських організацій в Манджурії, куди приїхав 1931 з Волині. Продовжував тут лікарську практику, а ще більше зусиль докладав до розбудови укр. гром. життя в Харбіні, спираючись на підтримку групи політ. однодумців, що називалася "чвіркою" (Д.Б., Петро Марчишин, Іван Світ, Павло Яхно). Деякий час обіймав посаду гол. правління *Українського Національного Дому*, в 1935 був обраний гол. ради *Української Національної Колонії* в Манджурії. Після відміни япон. військ. місією в жовтні 1936 принципу виборности ради колонії Б. зрезиґнував з посади її гол. й перейшов в опозицію. Його діяльність була пов'язана передовсім з очолюваним ним Союзом Укр. Еміґрантів в Манджурії, який об'єднував у своїх лавах представників молодшої ґенерації еміґрантів й політ. орієнтувався на екзильний уряд УНР в Европі. Перекладав кит. поезії на укр. мову.

В.Т.

БАРЧИНСЬКА Євгенія-Елеонора (Eugenia-Eleonora Barchynsky), дівоче прізвище Фрайт, дружина *Барчинського Ореста*, педагог, гром. діячка; н. 25.4.1926 в Дрогобичі, Галичина. На еміґрації в Німеччині з 1944, студіювала природознавчі науки у Франкфурті. З 1950 в Австралії, в 1953 поселилася у Сіднеї. Активна в СУА, з 1969 учителька в Братській Рідній Школі св. Андрія в Лідкомбі, з 1980 дир. школи, а з 1981 гол. Укр. Шкільної Ради НПВ.

БАРЧИНСЬКИЙ Орест (Orest Barchynsky), небіж *Барчинського Степана*, письм.; н. 17.8.1923 в Золочеві, Галичина. До гімназії ходив у Золочеві, іспит зрілости склав у холмській укр. гімназії (1941). До Австралії прибув 1950. Перші літ. спроби з 1938 в жанрі поезії. Деякі вірші

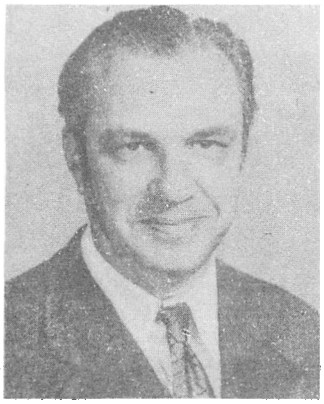

О.Барчинський

з'явились у львівських виданнях. В Австралії почав писати фейлетони до місцевої укр. преси, а згодом і до заокеанських газет. 1980 появилась його перша зб. гуморесок і фейлетонів п.з. "І таке буває". З 1986 пише оповідання із життя українців Австралії. Окремі з них друкувались в "Укр. Голосі" (Вінніпеґ) та "Сучасності" (Мюнхен). Повна зб. оповідань "Самотність" вийшла 1988 в Сіднеї. Автор радіодрами "Останній визов на літак 486 в Сінґапур", що передавалась по укр. радіопрограмах в Австралії, а також на радіохвилях Києва, Львова і Варшави.

І.Г.

БАРЧИНСЬКИЙ Степан (Stepan Barchynsky), ветеринар, ранній поселенець в Австралії; н. 6.12.1885 у Золочеві, Галичина, п. 15.6.1961 у

С.Барчинський

Перті; перепохований на цвинтарі Руквуд у Сіднеї. В 1910 закінчив Ветеринарний Інститут ім. Кайзера Вільгельма в Берліні зі ступенем доктора. У 1912 приїхав до Австралії і поселився в Перті. Перед 1 світ. війною повернувся до Галичини, з 1918 служив як старшина в Укр. Галицькій Армії. Згодом працював міським ветеринаром в Золочеві. Вдруге до Австралії прибув у 1936 і поселився в Сіднеї. Його статті про Австралію появлялися в газ. "Діло" (Львів). В 1939 знову повертається до Галичини; 2 світ. війну пережив в Югославії, Італії та Швайцарії. 1946 остаточно (втретє) переїхав до Австралії. У 1946-49 дописував до укр. преси в Німеччині про можливості еміґрації й професійної праці в Австралії. В час приїзду укр. післявоєнних поселенців був дорадником і помічником в гром. організаційних заходах.

І.Г.

БАТҐЕРСТ (Bathurst), м. в НПВ, прибл. 130 км на півн. захід від Сіднею, нас. 25 тис. (1990). В 1948-51 тут містився переходовий табір для новоприбулих еміґрантів з Европи, серед яких перебувало й багато укр.

Бен Метір у 1950-их рр. Гол. вулиця

родин. Б. став великим міжнар. табором з кількома сотнями українців. Перша група, складена з кільканадцятьох українців, прибула в листопаді 1948. У червні 1949 прибув другий великий транспорт з Европи; при цьому жінки і діти роз'їхалися по різних родинних таборах, а чоловіки лишилися в Б., доїжджаючи на різні роботи, гол. до Сіднею. На поч. 1950 постала філія УГ в Б., яка співпрацювала з Радою УГ НПВ. Активним був відділ Об'єднання Українок Австралії. В таборовій адміністрації цього міжнар. табору працювали й українці С.Барчинський та В.Савчак. На поч. 1950-их рр. українці роз'їхалися з табору в Б. до ін. місцевостей, гол. до Сіднею. Організоване життя припинилося.

В.М.

БЕНКСТАВН (Bankstown), передмістя-муніципалітет *Сіднею*, 20 км на півд. захід від центру м.; нас. бл. 155 тис. (1991). Тут поселялися в 1950-их рр. українці з переселенчих таборів і працювали в індустрії. 1953 постала УГ з-понад 100 чл. (1956), яка згодом влилася в укр. організоване життя у *Сефтоні*, *Бас Гіл* та *Честерфілд*.

БЕН МЕТІР (арабською Beni Metir), селище б. м-ка Аїн Драгам у півн.-зах. частині *Тунісу* бл. альжірського кордону. В Б. М. існувала у 1947-56 укр. громада, що складалась із поселенців з таборів ДП в Австрії та Німеччині. В цьому часі Туніс був під протекторатом Франції. Інж.-будівельник Сидір Тим'як уклав у червні 1947 угоду з франц. фірмою Кампенон-Бернар про виїзд укр. фахівців і робітників, які перебували в таборах ДП, на будову греблі в Тунісі. Для них передбачалось створити окрему оселю.

В 1947-48 до Б. М. прибуло кількома транспортами 285 українців, у тому ч. жінки і діти. Спочатку укр. групою керувала техн. рада в складі С.Тим'яка (гол.), Миколи Маслова, Володимира Петрачека і Йосифа Роніша, а згодом оформилася УГ в Тунісі з управою, що обиралась. Її гол.: С.Тим'як, Прокіп Татарчук, Ігор Федів, Петро Гордійчук, Анатолій Пашковський. Громада проіснувала до 1956, але окремі мешканці почали виїжджати, перев. за океан, вже на поч. 1950-их рр.

У Б. М. розвинулося укр. рел. і культ. життя. 1949 тут коротко перебував укр. кат. свящ. о. Степан Чеховський, пізніше приїжджали укр. свящ. з Риму і Франції. Діяли церк. рада, культ.-осв. комісія, чоловічий і мішаний хори, танц. група, оркестра, драм. гурток, нар. школа і дитячий садок (1948 налічувалось 50 дітей до 16 років), Пласт, СУМ, Спілка Визволення України, жіноча секція, кооператива "Взаємна поміч" (коротко) та допомоговий "Суспільний фонд", який спільно з фірмою утримував укр. лікаря Івана Мусійчука і укр. медсестру. Добре зорганізована укр. громада в Б. М., крім задоволення власних потреб, популяризувала укр. культуру та укр. справу серед населення Тунісу.

Греблю на річці Уед-ель-Ліль й штучне озеро для постачання води до м. Тунісу закінчено 1954. Внаслідок виїзду українців за океан і до Европи укр. громада в Б. М. зліквідувалася в 1956.

Літ.: Савчак В. Три роки на чорному континенті. "Ми і світ" (Міттенвальд), ч.5, 1950; Гладилович А. Укр. громада у Бен Метірі. "Укр. Діаспора" (К.-Чикаго), ч. 1, 1992.

А.Гладилович

Закінчення будови греблі на річці Уед-ель-Ліль

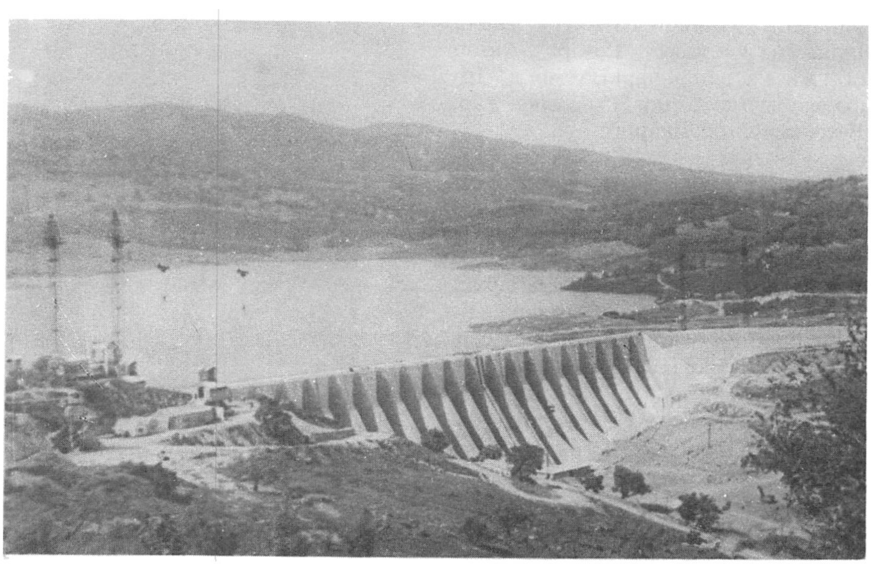

БЕРЕЗОВСЬКА Марина (Marina Berezowsky), дочка мистця-графіка Юрія Нарбута, клясична танцівниця, хореограф, учитель танку; н. 14.2.1914 у Санкт-Петербурзі. Вчилася клясичного танку в Києві, була танцюристкою Київського Держ. Театру Муз. Комедії (1935-36) й балету Оперного Театру в м. Горькому, Росія (1937-38). Під час 2 світ. війни стала чл. Укр. Муз. Театру, з яким 1943 виїхала на Зах. Україну, а потім до Берліну. У таборі ДП б. Гамбургу навчала танку. 1949 еміґрувала до

М.Березовська

Австралії і поселилась в Перті, де почала вчити клясичного балету. У 1950 стала співзасновницею Балетної Компанії Зах. Австралії (West Australian Ballet Company), для якої створила хореографію балетів Le Parasolle (музика Ф.Шуберта, обробка Дж.Пемберті), Romaine (муз. обробка Тамарченка) і "Половецькі танці" (музика О.Бородіна).

1956 Б. переїхала до Мельборну. Була вчителькою, зокрема виразу характеру танцю, в різних балетних школах, у тому ч. в Балетній Академії Борованського (Borovansky Ballet Company, 1957-59), Австрал. Балетній Школі (1969-75) та Вікторіянському Колежі Мистецтва (1979-84). Працювала мист. керівником танц. групи "Соняшний промінь" при УГВ (1960-66), аматорської, а згодом професійної танц. компанії "Колобок" (1970-80). З 1988 проводила семінари з клясичного й характерного танцю в університетах США; з 1989 є хореографом укр. ансамблю "*Байда Козаки*". За заслуги в розвитку балетного мистецтва австрал. уряд надав Б. звання чл. Ордену Австралії (А.М.).

М.Павлишин

"БЕСКИД" (Beskyd Campsite), пластова оселя станиці в Аделаїді у Ловер Гермітедж (Lower Hermitage), 27 км на півн. схід від Аделаїди. 1966 Пластприят (Приятелі Пласту) придбав терен над річкою, який упорядковано, збудовано необхідні для таборування приміщення, купальний басейн, дерев'яні будинки (колиби) для новацтва (див. *Пласт*) тощо. Тут відбуваються щорічні пластові табори, ювілейні зустрічі, з'їзди. Найбільші з них – ювілейні міжкрайові зустрічі з нагод 60-річчя Пласту (1971-72) та 75-річчя Пласту (1986-87). У грудні 1988 було проведено зустріч у зв'язку з ювілеєм Тисячоліття Хрещення України-Руси. Тоді ж посвячено оселю за участю архиєп. УАПЦ Володимира Дідовича, правос. та кат. духовенства. Частину площі названо "Парком св. Володимира". Відзначився у придбанні і впорядкуванні оселі "Б." пластовий діяч Я.Воєвідка. Власником "Б." є пластова станиця в Аделаїді. Оселею користуються також ін. організації.

М.Л.

БІБЛІОТЕКИ (Libraries). З часу першого масового поселення українців в Австралії у 1949 укр. спільнота надбала значні зб. друкованих матеріялів стосовно укр. тематики. Дещо з укр. книг еміґранти привезли з собою, а згодом книжкова продукція надходила з країн, де існували укр. вид-ва та книгарні. В основному, ці зб. можна поділити на приватні та інституційні (організаційні). Тоді як приватні зб. віддзеркалюють специфічні зацікавлення власників і доступ до них обмежений, організаційні зб.-бібліотеки, що належать церквам, громадам, школам, установам чи університетам, звич., створені з наміром охопити ширші галузі знання, зокрема, українознавства (історія, література, мовознавство, політика тощо). Доступ до них в більшості відкритий усім.

До помітніших зб.-бібліотек (тобто таких, що нараховують понад 2 тис. книжок) можна віднести у стосунку до власників такі:

Церковні. Епархіяльна Б. в Мельборні, яка мала в 1993 понад 14 тис. книжок, – богословських, з історії України, передовсім, з історії укр. Церков, літературо- і мовознавчих, а також рідкісних стародруків. Крім цього, тут знаходиться великий відділ укр. мистецтва, етнографії, поважна зб. укр. дитячої літератури, шкільних підручників, відділ словників. Цінним є також відділ періодики. Посаду бібліотекарки займає О.Тарнавська; Б. відкрита для дослідників. Б. УКЦ в Сіднеї нараховує бл. 5 тис. книжок (українознавчих, істор., рел. та белетристичних). Святопокровська парафія УКЦ в Аделаїді має Б. з-понад 2 тис. книжок (художня література, спогади та істор. оповідання, історія, церк. література, філософія).

Університетські. Головна Б. (Main Library) Університету ім. Монаша в Мельборні, де знаходиться Лекторат Україністики ім. М.Зерова, включає поважну зб. укр. матеріялів, розміщених в загальних збірках (дослідній і навчальній). Ці матеріяли стосуються укр. літератури і літературознавства, лінгвістики, історії, політики і фольклору. Є також понад 30 назв укр. періодики. В цілому укр. зб. в Б. Університету ім. Монаша нараховує прибл. 2,5 тис. книжок і постійно зростає. Б. Центру Українознавчих Студій при Університеті ім. Макворі у Сіднеї включає понад 2 тис. книг з історії, мовознавства, літератури й культури.

Приватні. Б. Д.Нитченка в Ньюпорті б. Мельборну налічує бл. 6 тис. книжок (белетристика, історія України та укр. літератури, літературознавство, мовознавство, мистецтвознавство). Серед них рідкісні видання з минулого століття та раннього рад. періоду. Є також значна зб. Шевченкіяни. Б. свящ. І.Шевціва в Лідкомбі, НПВ, нараховує бл. 2 тис. книжок. Тематика здебільшого істор., рел. та загальноукраїнознавча. Б. П.Кравченка, також в Лідкомбі, складається з 4 тис. книжок, передовсім, мистецтвознавчих (балет, театр, музика, малярство) та історичних.

Менші зб. знаходяться майже при кожній УГ, нар. домах, школах, церквах і в багатьох інтеліґентів.

Д.Федевич

БІЛИК Меланія (Melania Bilyk), діячка жіночого руху, правник; н. 18.11.1911 в Чернівцях, п. 4.4.1988 в Аделаїді. Юридичні студії закінчила в Букарешті; працювала правником у Румунії. 1943 переїхала до Німеччини, а 1949 прибула до Австралії і поселилася в Аделаїді. Чл. багатьох управ СУ ПА та його гол. (1952, 1961-63, 1968-73). Була промотором ідеї заснування *Музею Українського Мистецтва* в Аделаїді.

БІЛИНСЬКИЙ Андрій (Andrii Bilynsky), син *Білинського Клавдія*, інж.-електрик; н. 24.5.1943 в Німеччи-

ні. Приїхав з батьками до Австралії 1949. Закінчив Сіднейський Університет. Працював у відділі телекомунікації в Телеком Австралії на становищі старш. інж. та керівника секції техн.- комунікаційних операцій. Був відповідальним за торг. трансакції Телекому. Від 1986 має власну фірму Tele-Communication Consultants. Його замовниками є приватні і держ. фірми; співпрацював з нім. фірмою Wandel und Holtermann та франц. центр. телекомунікаційною лябораторією. Чл. Інституту Інженерів Австралії та чл. управи Укр. Т-ва Інженерів Австралії.

В.М.

БІЛИНСЬКИЙ Володимир (Volodymyr Bilynsky), юрист, журналіст, гром. діяч; н. 27.5.1910 у Чернівцях, п. 22.12.1967 в м. Туреку, Вік. Правничі студії закінчив у Чернівецькому Університеті. Активний у студентському житті, чл. багатьох суспільних організацій Буковини. З 1944 на еміграції в Австрії; гол. укр. делеґатури суспільної служби у франц. окупаційній зоні у Форальбергу. З 1949 в Мельборні; брав участь в укр. культ. житті, зокрема, як керівник культ.-осв. відділу СУОА в 1960-67. Співроб. зб. "Українці в Австралії" (1966), автор довшої статті про укр. культ.-мист. сили у цій країні.

В.М.

БІЛИНСЬКИЙ Йосип (Josyp Bilynsky), фармацевт, гром. діяч; н. 1859 або 1860 в с. Козівка, Галичина, п. 1925 або 1926 у Швайцарії. По закінченні Самбірської гімназії студіював на фармацевтичному відділенні Львівського Університету. У 1880-их рр. прибув до Єгипту, де поселився й зайнявся аптекарською справою та опанував арабську медицину. На поч. 1890-их рр. став власником невеликої аптеки по вул. Муські в Каїрі; згодом значно розширив її, відкривши дослідні лябораторії і склади готових ліків. Тоді ж був прийнятий на службу до хедива (намісника султана Оттоманської імперії в Єгипті) придворним аптекарем. Супроводжував єгипетського правителя у мандрах на верблюдах по Сінаю. 1904 одержав від хедива звання бея (полк.), а Віденська Академія надрукувала наук. працю з методики лікування, успішно застосованої Б. Починаючи з кін. 19 ст. навколо нього гуртувалася невелика укр. колонія.

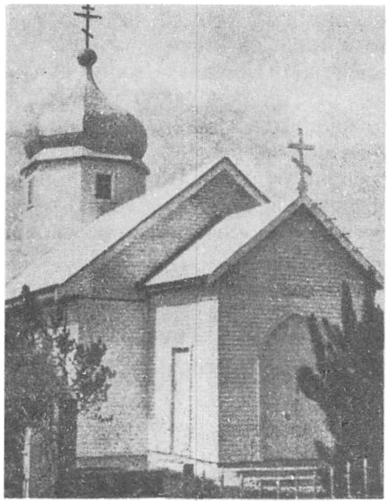

Святопреображенська правос. церква у Блектавні

Б. піклувався про лікування і побут приїжджих земляків, зокрема Лесі Українки, Д.Яворницького, Б.Грінченка. Сприяв виступам у Каїрі та Олександрії краянина, молодого оперного співака, А.Дідура. Приятелював з С.Крушельницькою, яка приїздила на гастролі до Єгипту. Передавав великі кошти на видання у рідному краї творів укр. письменників, періодиків, розбудову освіти й суспільних рухів в Галичині. Вийшовши на емеритуру і продавши свій маєток, на поч. 1 світ. війни повернувся в Европу. У Відні займався забезпеченням укр. полків мед. персоналом і медикаментами. Останні роки свого життя провів у швайцарському м-ку Монтус.

Літ.: Горак Р. Загадковий Йосип Білинський. "Культура і Життя" (К.), 22.10. 1989.

М.Варварцев

БІЛИНСЬКИЙ Клавдій (Klavdii Bilynsky), урядовець, гром.-політ. діяч; н. 16.6.1918 в Чернівцях. Гімназію закінчив 1935 у Бережанах, Галичина. Студіював економіку і право в Академії Закорд. Торгівлі у Львові (1935-38) та Екон. Інституті (Wirtschaftshochschule) в Берліні (1940-43). В Інсбруцькому Університеті (Австрія) промувався на доктора політ. наук (1948); пізніше доповнював правничі студії у Сіднеї. В Австрії працював в адміністрації ІРО, а по прибутті 1949 до Австралії – у переселенчому таборі в Чулорі, НПВ, та в стейтовій адміністрації. В час студій активний у студентському житті. Останній гол. Союзу Укр. Студентських Організацій під Польщею (1939), гол. Центр. Союзу Укр. Студентства (ЦеСУС) в 1940-47. Політ. в'язень у Польщі (1939) та Німеччині (1943-44). Організатор укр. гром. життя в Австралії: гол. УГ в Сіднеї (1950-52), 1-ий заступник гол. Об'єднання Українців Австралії (1950-51), 1974-76 чл. фед. комісії австрал. уряду для впровадження навчання мов імігрантських груп (Committee on the Teaching of Migrant Languages in Schools), в 1990 засновник та гол. "Форуму" (студійної групи) у Сіднеї.

В.М.

БЛАВАЦЬКОГО В. ім. УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР МАЛИХ ФОРМ, див. *Український Театр Малих Форм ім. В.Блавацького.*

БЛЕКТАВН (Blacktown), місцевість у НПВ, окремий муніципалітет – частина метрополітального Сіднею, 30 км на зах. від центру м.; нас. 140 тис., в тому ч. бл. 100 українців. 1952 постав відділ УГ НПВ, а в грудні того ж року засн. місцеву УГ; чл. на поч. 72, в 1956 – 375, у 1988 – 75, у 1993 – 30 (усі пенсіонери). Гол. були: Андрій Тисячний, С.Клочко, В.Нога, І.Зінченко, С.Мазур, Й.Гриневич, М.Володимирів, Іван Верчик, М.Максименко, Т.Мироненко. Святопреображенська парафія УАПЦ з власною церквою (найстаршою з усіх новозбудованих укр. церков в Австралії; споруджена 1954-56, церк. заля 1960-62). Школи: ім. Шевченка (засн. 1954, у 1965 – 43 учні) та ім. В.Липківського (засн. 1962, 12 учнів).

В.М.

БОВДЕН Іван Францiск (John Francis Bowden), укр. кат. свящ., австралієць за національністю; н. 6.7.1916 у м. Доналд (Donald), Вік., п.17.6.1986 у Мельборні. Сер. і тео-

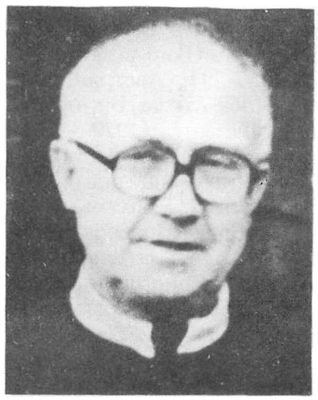

о.І.Бовден

логічну освіту здобув у Балдараті, Вік. (1939-46). Прийняв чернечий сан

у Чині Редемптористів (1939), став свящ. (1944) і був магістром новиків у Ньюкастелі, НПВ (1947-53). 1952 прийняв укр. обряд, вивчив укр. мову і душпастирював серед українців, спочатку в Ньюкастелі, де допомагав о. М.Коп`яківському, а потім у Мельборні (1958-86). Канцлер укр. апостольського екзархату, а потім епархії св. Петра і Павла (1960-86). Зареєстрований як "муж довір`я" УКЦ в Австралії. Був приятелем і оборонцем українців, з якими себе ототожнював. Здобув велику популярність в укр. спільноті й був прозваний "Бовденком". За ревну працю для українців Патріярх Мирослав Іван Любачівський іменував його архимандритом (1986).

о. І.Ш.

БОГАЦЬКИЙ Павло (Pavlo Bohatsky), літературознавець, редактор, видавець, письм., бібліограф, гром., політ. і пластовий діяч; н. 17.3.1883 в м. Купині Подільської губ., п. 23.12.1962 в Тірулі (Thirroul), НПВ. Після навчання в духовній семінарії у Кам`янці

П.Богацький

Подільському та закінчення офіцерської юнацької школи у Вільні (1906) вчився на агрон. відділі Київської Політехніки (1907-08). Літ. діяльність розпочав у 1906, пишучи оповідання та повісті. Видавав і редагував у Києві журн. "Хрін" (1908) та "Укр. Хата" (1909-14), брав участь у виданні літ. альманаха "Терновий вінок" (1908). Повернувшись із заслання в Наримському краю на Сибіру (1914-17) до Києва, працював на різних посадах в міліції та столичним отаманом Коша охорони республіки. В часі гетьманської влади арештований. У складі Січових Стрільців брав участь у боях за Київ, Радивилів, Чорноострів, Кам`янець Подільський. В 1917-19 співпрацював з редакціями журн. "Книгар", "Україна", "Шляхи", "Слово", "Подільський Шлях" та працював як архівар у Кам`янець Подільському Університеті. В 1920 еміґрував до Польщі, де співпрацював в газ. "Укр. Трибуна" (Варшава, 1920), потім до Чехії (Прага, 1922), де редагував "Нову Україну" (1922-23) та був чл. Комітету й Укр. Гром. Видавничого Фонду. В 1940 виїхав до Німеччини. Працював в "Укр. Віснику" (Берлін, 1943-45), навчав історії укр. літератури в гімназії й учительській семінарії в таборі Міттенвальд, Баварія (1945-49).

До Австралії приїхав у 1949, поселившись в Тірулі, НПВ, де працював на фабриці і продовжував літ. діяльність, публікуючись в газ. "Вільна Думка" (Сідней). Друковані твори Б.: зб. оповідань "Камелії" (1919), "На шляху до освіти" (1941), новеля "Під баштою слонової кості", есей "Сучасний стан світ. мистецтва" (1923), "Нове про Шевченка" (зб. "Громадянство", I-III, 1929), хронологічний покажчик творів у зредагованій Б. книзі Григорія Чупринки "Твори" (1926), ред. "Вибраних творів М. Драгоманова" (1932), "Кобзар Т.Шевченка за сто років. 1840-1940" (1942) та ін. За активну діяльність у Пласті (Україна, Чехія, Німеччина) нагороджений Орденом св. Юрія в золоті; був д. чл. Філологічної Секції НТШ (з 1953) та одержав у 1930-их рр. докторат гоноріс кавза від Укр. Соціологічного Інституту в Празі; д. чл. Укр. Істор.-Філолог. Т-ва в Празі.

Літ.: Mykytowycz R. Pavlo Bohatsky: a Founding Member of the Shevchenko Scientific Society in Australia. Ukr. Settl. A. M., 1986.

Р.Микитович

БОГУСЛАВЕЦЬ Леся, див. *Ткач Олександра (Леся).*

БОЖОК Григорій (Hryhorii Boshok), інж.-технолог, гром.діяч; н. 4.8.1890 в с. Холопків б. Глухова Чернігівської губ., п. 8.8.1993 в Аделаїді. В 1919 перебував у більш. тюрмі; 1920 з Криму разом з армією Денікіна попав до Єгипту, де організу-вав українців у таборі інтернованих. У 1922 переїхав до Чехії і в Подебрадах закінчив Укр. Госп. Академію (1931). В 1930-их рр. працював на Закарпатті, коротко виступав у театрі "Нова Сцена" в Хусті, 1939 арештований угорцями. До 1944 вчив у сіль.-госп. сер. школі на Лемківщині; з 1945 в Реґенсбурзі викладав в УТГІ, 1948 еміґрував до Австралії. Живе в Аделаїді, чл. багатьох організацій. Автор спогадів "Українці в Єгипті" (Реґенсбург, 1946).

БОЙКО Роман (Roman Bojko), гром. діяч; н. 12.2.1924 в с. Ремезівці Золочівського пов., Галичина, п. 7.6.1991 в Аделаїді. З юних років чл. ОУН; вояк УПА, поранений в битві з партизанами С. Ковпака (1943). Служив в Укр. Дивізії "Галичина", у 1945-46 полонений в Ріміні, Італія. До Австралії прибув у 1949. Після дворічного контракту в пустині НПВ поселився в Аделаїді (1952). Тут був чл. управи кооперативи "Говерля", чл. управ УГ ПА (1967-87) і 19 рр. адміністратором нар. дому. Гол. місцевого братства укр. кат. церкви (1982-88), активний у Братстві УПА і СУМ, зокрема при розбудові сумівської оселі на остр. Гайндмарш.

БОЛЕСТА Михайло (Michael Bolesta), інж.-будівельник; н. 24.11.1918 в Стрию, Галичина. Закінчив Берлінську Політехніку, в 1947 еміґрував до Канади, з 1962 в Австралії. Працював інж.-конструктором у департаменті публічних робіт стейту Вік. Визначний спеціяліст, одержав за будову держ. будівель у стейті ряд урядових відзначень. Чл. Укр. Т-ва Інженерів Австралії.

БОЛЮХ Василь (Wasyl Boluch), гром., військ., політ. і госп. діяч; н. 12.1.1889 в Тернополі, Галичина,

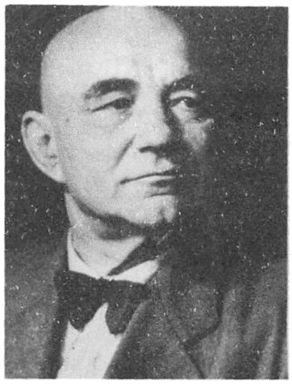

В.Болюх

п. 17.10.1953 в Мельборні. 1918 як капітан австр. армії перейшов з українцями своєї військ. частини до УГА. Як сотник УГА був військ. комендантом спершу Тернополя і Теребовлі, а з переходом УГА за Збруч – Житомира і Проскурова. Б. належав

до УНДО і був чл. його повітової екзекутиви в Тернополі, обраний послом до поль. сейму з округи Тернопіль-Збараж-Золочів (1935-39). Особистий приятель провідних діячів УНДО Василя Мудрого і Степана Барана. В сеймі Б. був відомий своїми виступами проти поселювання поляків на зах. укр. землях, заступав інтереси укр. населення Галичини проти поль. колоністів, захищав перед владою переслідуваних членів підпілля ОУН та здобував для них паспорти на виїзд за кордон. В Тернополі був гол. Украïнбанку та почесним гол. Т-ва укр. купців і промисловців. За нім. окупації, разом з В.Мудрим, співпрацював з укр. підпіллям. В 1945 еміґрував до Австрії, де був гол. Укр. Центр. Комітету Австрії. Потім очолював Контрольну комісію і Раду зонального представництва укр. еміграції франц. окупаційної зони Німеччини. З рамени УНДО брав активну участь у створенні УНРади і був чл. її контрольного органу.

В 1949 переїхав до Австралії, спершу до Перту, де був одним з ініціяторів створення УГ. В 1950 перебував у Мельборні і тут брав участь в організації гром. життя, особливо в підготуванні 1-го з'їзду делеґатів укр. організацій Австралії (1950). Його обрано першим гол. Об'єднання Українців Австралії. Був також гол. управи УГВ (1951-52) та почесним чл. Союзу Укр. Комбатантів Вік.

М.Павлишин

БОЛЮХ Мирослав (Myroslaw Boluch), інж.-агроном, гром., політ. і кооп. діяч; н. 12.1.1921 в Тернополі.

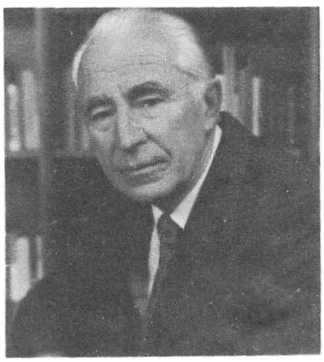

М.Болюх

Син *Болюха Василя*. Гімназію закінчив 1940 в Холмі. Студії, розпочаті у Відні (1940-44), завершив 1945 в Мюнхені, отримавши диплом інж.-агронома в УТГІ. До Австралії приїхав 1949 і поселився в Мельборні. Тут став одним із найвпливовіших діячів укр. спільноти, зокрема її центр. гром. та кооп. установ. Б. був найдовше діючим гол. *Союзу Українських Організацій Австралії* (1959-71), гол. контрольної комісії СУОА (1956-58, 1971-74 і 1984-92), одним із заступників президента Секретаріяту СКВУ (1967-72). Активний в допомозі визвольним процесам на батьківщині, Б. очолив Комітет Оборони Нац. і Людських Прав в Україні (від 1972), був організатором і мужем довір'я Фонду Допомоги Україні (від 1989). Як кооп. діяч обіймав посаду гол. дирекції укр. кредитової кооперативи "Дністер" (від 1976); чл. Ради Укр. Кооператив Австралії (1976-80) і від 1980 її гол., заступник гол. Укр. Світової Кооп. Ради (від 1982), чл. Міжнар. кооп. комісії для відродження кооп. руху в Україні (від 1991). В НТШ Австралії Б. організував фонди на ЕУ, був довголітнім гол. організаційного комітету та промотором "Акції Сарсель". Тепер чл. цього комітету і дирекції Фундації Приятелів ЕУ в Нью-Йорку; чл. дирекції Нац. Фонду СУОА (1972-93), меценат Укр. Народного Дому УГВ, українознавчих студій Університету Монаша, почесний чл. УГВ (1983). Б. – журналіст, автор низки популярних статтей на гром.-політ., кооп. теми та про події в Україні; ред. місячника "Кооперативне Слово" (Мельборн, 1975-78), зб. документів Укр. Гельсінкської Групи "За права народу" (1980), "Кооп. Альманаха" (1984), англомовного зб. СУОА Human Courage and Dignity (1968), співред. книги "Українці в Австралії" (1966), ред. тижневика "Церква і Життя" (1988-94). 1935 Б. став чл. ОУН. Провідник юнацтва в Тернопільській гімназії, за що арештований поляками і суджений на процесі Василя Охримовича та ін. у Тернополі (1937), активний чл. підпілля за нім. окупації на Холмщині (1939-40), згодом у Відні (1940-44), учасник Дружини Укр. Націоналістів "Ролянд". Діяч ОУН в Австралії і середовища УГВР; чл. його президії (від 1984).

М.Павлишин

БОЛЮХ Ярослава (Yaroslava Boluch), пластова і гром. діячка; н. 13.2.1925 у с. Грушовичі Яворівського пов., Галичина. Закінчила ґімназію в Тернополі (1942). Еміґрувала до Австрії, де в Ґраці студіювала германістику (1943-45), потім до Німеччини. 1949 приїхала до Австралії і поселилася в Мельборні, а пізніше в Мавнт Еджертоні (Mount Edgerton) б. Балларату, Вік. Відома як енергійна організаторка Пласту; гол. Пластприяту (1959-62), комендантка обласної (1962-64) і станичної (1973-75, 1981-83) старшин на Вік., гол. станичної ради (від 1987). Відзначена Орденом св. Юрія в золоті (1986). Референт преси СУОА у 1984-86. Ініціяторка й особа довір'я Фундації О. і Є.Понів, яка допомагає українознавчим студіям в Університеті Монаша.

М.П.

БОМБА Іван (Ivan Bomba), інж.; н. 4.11.1917 в с. Терпилівка Збаразького пов., Галичина. 1939-44 студіював у Львівському Університеті і Політехніці; 1943 в'язень ґестапо у Львові. Пізніше жив у Ґраці, Австрія (1944-45), та в Мюнхені (1945-48), де закінчив місцеву Політехніку зі званням інж.-машинобудівельника. 1948 приїхав до Австралії і поселився в Сіднеї. У держ. службі НПВ проєктував водні електростанції, сталеві та залізобетонні конструкції для електричної мережі і радіостанцій (1949-82). Співзасновник Укр. Т-ва Інженерів Австралії, 1954-73 чл. управи т-ва, а від 1973 його гол. Від 1988 заступник гол. Світ. Федерації Укр. Інженерних Т-в. Автор ряду статтей і матеріялів до історії укр. інженерів. Чл. Інституту Інженерів Австралії (Institution of Engineers) та його кваліфікаційного комітету (1975-79); чл. Професійної Спілки Інженерів Австралії (Association of Professional Engineers); консультант

І.Бомба

будівельного комітету УКЦ в Лідкомбі, Сідней.

І.Г.

БОРЕЦЬ Юрій (Jurij Borec, до 1947 прізвище Ю.Пашковський), під-

приємець, учасник УПА, гром. діяч; н. 26.3.1922 у с. Лубна, пов. Ланьцут, Зах. Галичина. З кін. 1930-их рр. займався торгівлею в м. Динів, Перемищина. Від 1939 чл. ОУН, 1944-47 булавний в УПА під псевд. Чумак. Учасник боїв та рейду УПА на Захід, які описав у спогадах "У вирі боротьби" (1971), "Рейд без зброї" (1982) і "З найкращими" (1986). До Австралії приїхав 1949 і поселився в Сіднеї. Заснував фірму будівельних матеріялів Баро і став успішним будівельником-підприємцем на зах. периферіях Сіднею. Тут завдяки старанням Б. міська рада м. Пенріт (Penrith) надала вулицям назви "Мазепа", "Бандера" і "Лемко". Одну вул. названо "Борець" на його честь. Гол. Станиці Вояків УПА в Австралії (1972-82). Довголітній чл. теренового і обласного проводів ОУН (С.Бандери) в Австралії. Під псевд. Юрій Чумак автор контроверсійної книжки Why Is One Holocaust Worth More Than Others (С., 1986) та брошури In Defence of Captive Nations. Діяльний в СУМ, фін. референт осередку в Сіднеї (1960-75) і крайової управи (1963-69).

Ю.Борець

М.Б., І.Г.

БОТТЕ Валерій (Larry Botte), підприємець, співак; н. 1.1.1940 в Сумах (з родини українізованих бельгійців). Еміґрувавши разом з сім'єю до Австралії 1949, поселився в Мельборні; студіював на інженерному факультеті Королівського Мельборнського Технологічного Інституту і працював проєкт-інж. 1969 збудував власний мотель і заснував сімейне підприємство мотелів-готелів (Red Carpet Inns). Довголітній чл. та соліст-баритон хору "Чайка". Перший гол. Допомогового фонду українознавчих студій (1986). Чл. бізнесменської організації "Ротарі", жертводавець на укр. гром. цілі.

М.П.

БОТТЕ Зіна (Zina Botte), з роду Чуйко; вчителька, гром. діячка, почесний ген. консул України в Австралії; н. 5.10.1940 в м. Глобино Полтавської обл. Вивезена дитиною в Німеччину; 1949 еміґрувала разом з батьками до Австралії і поселилася в Мельборні. У Мельборнському Університеті отримала диплом бакаляра гуманітарних наук (1963). В австрал. сер. школах викладала англ., нім. та франц. мови; була вчителькою укр. суботніх шкіл, у 1989-91 – екзамінатор укр. мови на матуральних іспитах міністерства освіти Вік. Чл. Пласту, СУА, укр. студентського т-ва, хору "Чайка", Театру ім. Л.Курбаса, Літ.-мист. клюбу ім. В.Симоненка. Разом з чоловіком В.Ботте заснувала підприємство мотелів. Б. активізувалася, зокрема, в допомозі жертвам Чорнобильської аварії. 1990 стала співзасновником та першим гол. Австрал. Фундації Допомоги Дітям Чорнобиля; разом з членами комісій Верховної Ради України з питань Чорнобильської катастрофи та у справах жінки, сім'ї і дитини Б. брала участь у першій офіційній подорожі до Чорнобильської АЕС. За працю для дітей Чорнобиля вшанована Верховною Радою та Кабінетом Міністрів України званням "Чорнобильська мати" (1991). Тоді ж відзначена пластовим Орденом "Вічного вогню". Від 1992 Б. – перший почесний ген. консул України в Австралії з осідком у Мельборні.

З.Ботте

М.П.

"БОЯН", укр. співоче т-во в Сіднеї (Boyan, Ukrainian Musical Society), засн. 15.9.1951 за ініціятивою П.Лопати з метою пропагувати укр., зокрема хорову, музику в Австралії та обслуговувати укр. спільноту Сіднею. Перший укр. хор у Сіднеї зорганізували в другій пол. 1949 Маркіян Струк (диригент) і Петро Харів. Після відходу М.Струка хор переорганізовано під назвою "Боян" уже з виборною управою. При заснуванні "Б." нараховував 22 чл.; до 1989 через нього пройшло 219 осіб. У 1966 т-во мало два хори – мішаний і чоловічий (31 чоловік і 30 жінок). Гол. т-ва були: П.Лопата (1951-53, 1955-58), Б.Островський (1953-55), Я.Микитович (1958-59), Ростислав Теодорович (1959-72), Степан Крук (1972-74), Павло Чудакевич (1974-79 і від 1989), Сергій Цимбалюк (1979-84) і Юрій Сивак (1984-89). Диригенти хору – Т.Фіголь (1951-52), Володимир Майковський (1952-53), В.Матіяш (1953-82), П.Деряжний (1982-86) і Т.Тарас (від 1989). Зокрема, за довголітнього мист. проводу В.Матіяша хор став однією з найшанованіших укр. муз. одиниць в Австралії. В час його диригування хором діяв "Юний Б.", складений гол. з пластунів. До 1989 хор дав 82 власні концерти, мав загалом 325 виступів, випустив 13 платівок, був записаний австрал. кінохроніками (1955) та (разом з Укр. Народним Балетом Н.Тиравської) телевізійною станцією Ей Бі Сі (ABC). Хор виступав на концертах під егідою уряду НПВ на користь жертв повені (1955), фонду будови Оперного Театру в Сіднеї (1957), брав участь в офіційному відкритті Опери (1973). Концертував з малою симфонічною оркестрою у будинках Міських рад в Сіднеї (1961) і Мельборні (1963). Визначними серед солістів були З.Мороз (сопрано), В.Матіяш та Семен Мойсієнко. Фортеп'яновий супровід хору вели Ерна Джіованеллі-Матіяш, К.Скрипченко, Віктор Терпак і Віктор Буряк. У квітні 1992 скоординовано працю та обрано спільне керівництво з двох управ т-ва "Б". і нац. хору "*Сурма*".

О.Тарнавська

БРАТСТВА, див. *Церковні Братства і Сестрицтва.*

БРАТСТВО СВ. АНДРІЯ (Saint Andrew Brotherhood), прицерк. мирянська організація, засн. 1957 при парафії *св. Андрія (Храм)* в Сіднеї (Лідкомб). Метою Б.А. є допомагати церкві, організовувати різні прицерк. заходи,

Управа Братства св.Андрія в Сіднеї; опікун о. І.Шевців, праворуч гол. І.Кобрин

сприяти рел. життю громади, вести харитативну діяльність, відновляти братські традиції в діяспорі. Спочатку було 50 чл., в 1990 понад 60. Гол. Б. А.: Я.Микитович (1957-67), Микола Винарчук (1967-68), М.Німців (1968-75), Юрій Сивак (1975-77), Ярослав Хіцяк (1977-82), Володимир Драбина (1982-90). Духовним опікуном Б. А. постійно є о. І.Шевців. З 1968 Б.А. веде *Братську Рідну Школу*; у 1971-80 при ньому діяла кредитова кооператива "Карпати". Б. А. було співорганізатором й функціонує в рамках Об'єднання Укр. Кат. Організацій Австралії.

о.І.Шевців

БРАТСТВО кол. ВОЯКІВ 1-ої УКР. ДИВІЗІЇ УКР. НАЦ. АРМІЇ в Австралії – Б.У.Д.У.Н.А., комбатантська організація учасників укр. нац. військ. формації в системі нім. армії під час 2 світ. війни(1943-45). Серед повоєнних укр. еміґрантів з Европи до Австралії прибули і кол. вояки Дивізії, що початково називалась "Галичина". Частина їх приїхала з Англії, де вони опинилися 1947 після перебування в таборі полонених у Ріміні (Італія). Вони організувалися в окреме Братство, яке має кілька станиць в Австралії – у Мельборні (засн. 1951), в Аделаїді (1952), Сіднеї (1953) та в Перті (1985). На з'їзді у грудні 1954 оформлено крайову управу Б.У.Д.У.Н.А. Діяльними її гол. були: Осип Швайлик, Михайло Процьь, М.Кіналь, Б.Тарнавський (з 1988). Станицю в Аделаїді очолювали: Юліян Юринець, Василь Шепетюк, М.Кіналь, Микола Висоцький, Мирослав Котис, П.Вакуленко, Михайло Добриденко, Степан Трушкевич (з 1990); гол. станиці в Мельборні: Борис Курдієнко, Любомир Білик, Євген Стахів, Роман Ґіжовський, Маріян Куціль, О.Швайлик, Тарас Ґут, Володимир Климків, М.Процьь, Я.Ліщинський, Володимир Каспенкович (з 1992); гол. станиці в Сіднеї: В.Клос, Т.Ґут, Степан Добровний, О.Майка, М.Кулик, Володимир Фіґурка, П.Хоптій, Микола Мик, Ярослав Хіцяк (з 1987). Станицею в Перті з 1986 керує Корнило Медвідь. Діяльність Б.У.Д.У.Н.А. полягає у плеканні укр. військ. традицій, товариського співжиття, захисті чести і гром. патріотизму вояків Дивізії "Галичина", участі в загальногром. акціях, харитативній допомозі кол. воякам, гол. інвалідам та їхнім родинам, збереженні могил ветеранів війни тощо. Станиці Братства та окремі чл. співпрацюють з ін. комбатантськими організаціями. Крайова управа видає неперіодичний "Бюлетень"; зусиллями окремих станиць споруджено пропам'ятні плити "поляглим за волю України", створено "фонд доброго імени дивізійників". В Мельборні деякий час діяв хор чл. Б.У.Д.У.Н.А. Загалом Братство налічувало у 1990 бл. 50 осіб.

Літ.: Кіналь М. (ред.). За свій рідний край. Аделаїда-М.-С., 1984.

Б.Тарнавський

БРАТСЬКА РІДНА ШКОЛА ім. СВ. Андрія (St. Andrew's Ukrainian Ethnic School) в Лідкомбі (Сідней), одна з найбільших українознавчих шкіл в Австралії, пов'язана з парафією св. Андрія. Спочатку в Лідкомбі була єдина укр. школа (ім. св. Ольги), яка в 1962-67 містилася у приміщеннях церкви св. Андрія. Від 1968 школою заопікувалося *Братство св. Андрія*. 1969 біля церкви збудовано новий шкільний будинок, тоді ж школа прийняла теперішню назву, а частина учнів кол. Школи ім. св. Ольги перейшла до окремої школи при Укр. Народному Домі; у Б.Р.Ш. залишилося понад 65 дітей з-поміж українців католиків. Б.Р.Ш. має десять кляс, а іноді влаштовує й пед. курси; діє також дитячий садок, який провадять Сестри Василіянки. Дир. школи були: М.Німців (1969-75), С.Сивенька (початкові кляси, 1975-79), Я.Масляк (вищі кляси і пед. курси, 1975-79), Є.Барчинська (з 1980 в обох відділеннях). У 1979 навчалося 150 учнів, у 1989 – 172. За весь час існування Б.Р.Ш. (1969-93) через неї перейшло бл. 1200 учнів, працювало 58 учителів. Школа входить у мережу Укр. Центр. Шкільної Ради в Австралії і користується її програмами. У 1974-80 Б.Р.Ш. видавала річний учнівський журн. "Перо". З 1971 діє молодечий хор, а з 1974 драм. гурток "Летюча естрада".

Літ.: Шевців І. Братська Рідна Школа ім. св. Андрія в Сіднеї, Н.П.В. "Ц.Ж.", 22.7.1979.

о. І.Шевців

БРИНЗА Іван (Ivan Brynza), вчитель, працівник сцени, гром. діяч; н. 9.10.1924 в Харкові. На еміґрації в Мюнхені (1945-49), Аделаїді (1949-51) і Брізбані (від 1951). Чл. управи УГ Квінс. від 1953 на постах культ.-осв. референта, секретаря і гол. (1985-87); сприяв гостинним виступам на місцевій сцені укр. артистів і мист. ансамблів з ін. стейтів і з-поза Австралії. Від 1966 працює вчителем укр. суботньої школи в Брізбані, а від 1982 її керівником. Виступав на сценах театрів ім. М.Садовського в Мюнхені, Малих Форм в Аделаїді і аматорського в Брізбані. Діяч УРДП від 1948, чл. її крайового комітету (1971-88) і його гол. (1978-79).

Р.П.

БРІЗБАН (Brisbane), портове м. на сх. побережжі Австралії, столиця стейту Квінс. Нас. 1 млн 325 тис. (1991). Б. транспортний і пром. (важке і легке машинобудування, харчова і хем. пром-сть, нафтові продукти, цемент, дерево), а також наук.-культ. й адміністр. (три університети, англіканська й кат. катедри, парлямент, верховний суд, міська рада, ґалерія мистецтва, оперний театр, концертна заля, музей, стейтова бібліотека – комплекс реалізовано 1973-87 за провідною участю українця Р.Павлишина) центр.

Перші українці з`явилися в Б. на поч. 20 ст. (див. *Квінсленд*). Більша група поселилася в 1948-51. Основи організованого гром. і церк. життя закладено 1949, коли постала *Українська Громада Квінсленду*, яка 1954 придбала нар. дім у дільниці Савт Брізбан. УГ Квінс. створила філію в передмісті Окслей, яка з 1963 є окремою громадою. При УГ існував драм. гурток та оркестра "Смерічки", діють хор, т-во старших громадян, станиця Пласту, танц. ансамбль "Калина", радіот-во "Дніпро" з укр. програмою на станції 4ЕБ. Суботні школи, в Окслей з 1954 (в 1960-их рр. 50-60 учнів) і в Савт Брізбані (в 1960-их рр. бл.70-80 учнів). 1982 засн. кредитову кооперативу "Єдність".

Рел. життя українців Б. забезпечують від поч. 1950-их рр. кілька церков. Б. є осідком парафій УКЦ (св. Покрови, проголошена 1958, першу укр. кат. церкву в Австралії збудовано 1961), УПЦА (св. Миколая, від 1954, церква – 1972) і УАПЦ (св. Покрови, від 1951, церква – 1966). Від 1951 існує євангелицько-баптистська громада. В укр. організованому житті бере участь прибл. 500 осіб (1990).

Р.Павлишин

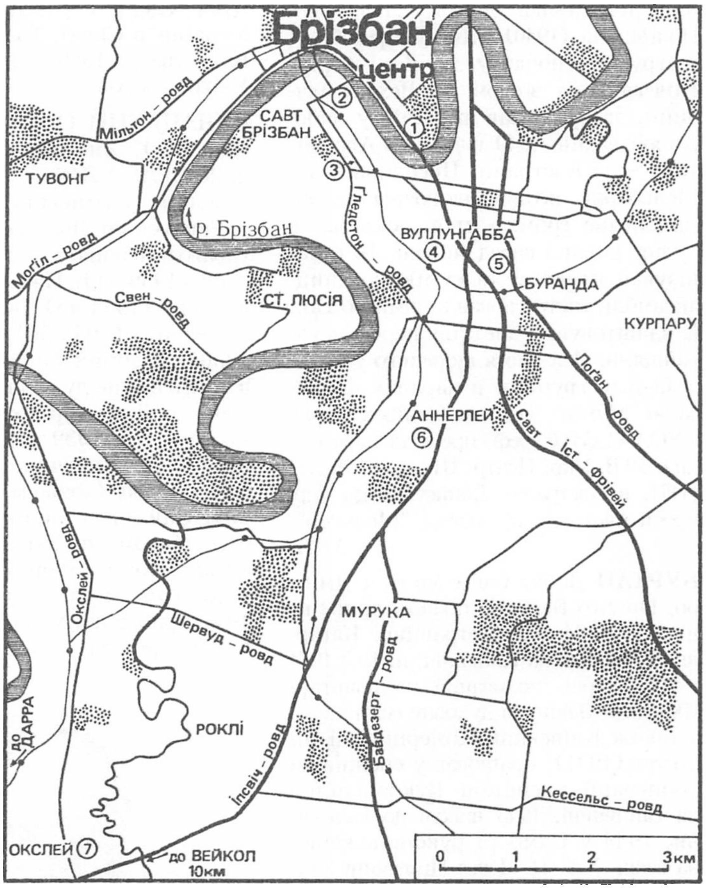

Плян Брізбана з околицями:
1. Парлямент; 2. Культурний центр; 3. Укр. Нар.Дім.; 4. Церква св.Покрови УАПЦ (Вуллунґабба); 5. Церква св. Покрови УКЦ (Вуллунґабба); 6. Церква св. Миколая УПЦА (Аннерлей); 7. УГ Квінс. з обмеженою порукою

БРОЗНИЦЬКИЙ Іван (Iwan Broznyckyj), педагог, гром. діяч; н. 6.9.1909 в с.Рудка Смотрицького пов. Подільської губ., п. у жовтні 1991 в Мельборні. Вчився в Кам`янець Подільському Інституті Нар. Освіти, закінчив Всеукр. заочний Інститут Нар. Освіти. Вчителював на Луганщині. 1930 був арештований і засуджений на 7 рр. Ґулагу; перебував у таборах Явас та

І.Брозницький

на Біломорсько-Балтійському каналі. По звільненню жив за межами України, 1942 попав у нім. полон на Півн. Кавказі. З 1944 перебував у Німеччині; в 1945-52 служив у франц. Чужоземному Леґіоні в Африці, Індокитаї та Німеччині. 1952 виїхав до Австралії, брав активну участь в діяльності гром. організацій, особливо УГВ, навчав у суботніх укр. школах. Керівник Школи ім. Т.Шевченка при Святопокровській катедрі УПЦА в Ессендоні (Мельборн), учитель на курсах українознавства в Саншайні (1970-80). Чл. Укр. Центр. Шкільної Ради і її гол. (1965-68); чл. управи СУОА (1964-70). Редагував Бюлетень Укр. Центр. Шкільної Ради та місячник "Дитяче Слово" (1964-65); довголітній співроб. "Вільної Думки", автор низки статтей на гром. і осв. теми.

М.Б.

БУЛКА Олег Роман (Oleh Roman Bulka), правник, гром. і кооп. діяч, син *Булки Ярослава*; н. 21.4.1936 в м-ку Угнів, пов. Рава Руська, Галичина. До Австралії приїхав 1950. Студії права в Мельборнському Університеті закінчив 1960; веде власну адвокатську практику в Ессендоні, Мельборн, є адвокатом і нотарем Верховного Суду Вік. Правний дорадник та гол. гром. судів при СУОА та УГВ. Чл. дирекції кредитової кооперативи "Дністер" (1960-72) і її гол. (1964-66), активний в багатьох гром. організаційних комітетах. У 1965-75 відповідальний за юридичне оформлення кооп. життя в Мельборні. 1976 був співініціятором 1-го укр. кооп. з`їзду й став правним референтом Ради Укр. Кооператив Австралії; чл. управи укр. дому старших в Мельборні та її правний дорадник.

М.Б.

БУЛКА Ярослав (Jaroslav Bulka), інж., культ.-гром. діяч; н. 16.6.1906 в с. Григорів Рогатинського пов., Галичина, п. 9.9.1973 в Мельборні.

Фах інж.-хеміка здобув у Львівській Політехніці (1940). Жив у Дрогобичі; еміґрував спочатку до Бромберґу, Німеччина, а згодом до Чехословаччини, де працював як хемік у лябораторії нафти. 1949 виїхав до Австрії, 1950 – до Австралії. Поселившись у Мельборні, активно включився в організоване гром. життя, зокрема, в культ. ділянці серед молоді. Б. організував пластові та сумівські танц. ансамблі, гастролював з ними по Вік. й влаштовував виступи перед неукраїнцями. Вславився щорічною участю зі своїми групами в парадах фестивалю "Мумба". Був чл. багатьох управ СУОА (1955-66, реф. преси та інформації), УГВ, Укр. Центр. Шкільної Ради і НТШ в Австралії. Дописував до укр. преси Австралії під псевд. "Мелькор".
М.Б.

БУРТАН Донат (світське ім'я Дмитро, Dmytro Burtan), правос. архиєп.; н. 8.11.1894 в с. Петрашівці Кагарлицького пов. на Київщині, п. 15.3.1971 у Мельборні, похований на цвинтарі Фовкнер. Закінчив духовну семінарію, а також Київський Комерційний Інститут (1931); працював у споживчій кооперації в системі Вукоопспілки на Вінничині. 1943 виїхав до Галичини, 1944 у Самборі рукоположений на свящ. УАПЦ. Через Німеччину (табір ДП Ельванген) 1950 приїхав до Австралії і був правос. душпастирем переселенчих таборів у Вік., згодом у Джілонгу. Тимчасовий перехід Б. до УАПЦ (Соборноправної) 1953 та питання канонічности єпископської хіротонії (його висвятив 1955 архиєп. Григорій Огійчук у Чікаго) сприяли розділам в Укр. Правос. Церкві в Австралії. Заснував соборноправну парафію св. Трійці в Мельборні. 1960 його хіротонію доповнили архиєп. Сергій Охотенко і С.Гаєвський в Перті. 1962 Б. замість архиєп. Гаєвського очолив т.зв. об'єднану епархію УАПЦ. Від 1965 Б. в системі УАПЦ митр. Нікарора Абрамовича, спочатку вікарій при архиєп. В.Соловієві, згодом правлячий єп. УАПЦ в Австралії і Новій Зеляндії з титулом архиєп.
С.Р.

БУРЯК Василь (Vasyl Buriak), підприємець, гром. діяч; н. 23.3.1915 в с. Машівка Чернігівської губ. Вчився на вечірньому відділенні Донецького Політехн. Інституту в Макіївці. Співпрацював з похідними групами ОУН в 1941-43, перебував у таборі ДП в Австрії; з 1949 в Австралії. Діяч СУМ і Спілки Визволення України в Сіднеї. Гол. Укр. Вільного Козацтва і з 1986 Спілки Визволення України в Австралії.

БУЧАЦЬКИЙ Омелян (Omelan Butchatsky), спортсмен, журналіст; н. 20.3.1918 у Львові. Там же закінчив Академічну гімназію (1936), вчився в Університеті Яна Казимира до 1939 (право), пізніше в Інституті Рад. Торгівлі (1939-41). На еміґрації у Словаччині (1944-45), в Міттенвальді, Німеччина (1945-50), і в Сіднеї (від 1950). Відомий спортсмен, зокрема в гокеї на льоду; був гравцем і тренером у Львові (репрезентував збірну цього міста, 1939-41), Братіславі, в Австрії та Німеччині (1948-50); згодом у Сіднеї (команда Bombers, 1951-69). Займався також волейболом, баскетболом і футболом. Спортивний організатор у таборах ДП, чл. Укр. Ради Фіз. Культури в Німеччині. 1948 отримав другу нагороду газ. "Час" в конкурсі за звання "найкращого

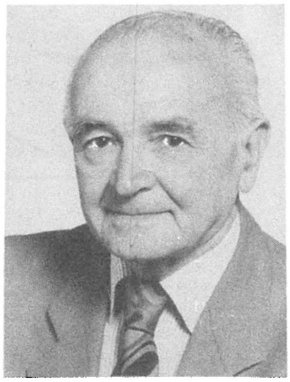

О.Бучацький

укр. спортсмена на еміґрації". Від 1938 дописував до преси на спортивні, гром., екон. й політ. теми. Від 1951 співроб. "Вільної Думки" (Сідней), в якій у 1960-63 з'являлася його сатирична колонка "В країні коаля бер", згодом також "Церкви і Життя" (Мельборн). Гол. укр. т-ва старших громадян у Сіднеї (1985-86), Декади укр. родини, чл. управ багатьох гром. і церк. організацій, активіст в обороні укр. політв'язнів та І.Дем'янюка. Автор гумористичних скетчів та одноактівок (тематика – з укр. еміґраційних буднів). Співред. "Альманаха Фіз. Культури" (Мюнхен, 1950) та Альманаха СТ "Україна" (Філядельфія, 1981).
І.Г.

БУШТЕДТ Володимир (Wolodymyr Bushtedt), гром., церк. і політ. діяч; н. 10.9.1922 в Бересті над Бугом (Полісся). На еміграції у Білефельді, Німеччина (1944-49). До Австралії прибув у 1949 і поселився в Мельборні. Від 1960 активний в УАПЦ як секретар і фін. діловод консисторії та довголітній заступник гол. парафіяльної ради; гол. братства при Святопокровській катедрі в Ессендоні. Чл. багатьох управ УГВ,1970-71 заступник її гол.; фін. референт нар. дому (1964-70 і 1977-85), чл. контрольної комісії і почесний чл. УГВ (1990-93). Фін. референт СУОА (1985-86), чл. Комітету оборони нац. і людських прав в Україні, а від 1992 один з організаторів і фін. референт Фонду Допомоги Україні. Засновник дому старших в Мельборні, його гол., а потім довголітній фін. референт. Діяч ОУН полк. А.Мельника.
М.Б.

"БЮЛЕТЕНЬ ОУКОА", неперіодичне вид. президії Ради Об'єднання Укр. Кат. Організацій в Австралії (ОУКОА). Почав виходити у грудні 1964 в Сіднеї за ініціятивою гол. ОУКОА Я.Микитовича з метою підтримувати зв'язок між Радою та клітинами ОУКОА – братствами і сестрицтвами. Від квітня 1968 замість "Б." виходить "Обіжник ОУКОА". До 1989 з'явилося 50 чч.

"БЮЛЕТЕНЬ ОУН", місячник, орган теренового проводу ОУН А.Мельника. Засн. 1968 як "Б. ОУН", 1971 перейменований на "Боротьбу"; виходить під нинішньою назвою з 1973. Видається пресовою референтурою теренового проводу ОУН в Австралії (Сідней). Ред.: А.Жуківський (до 1982), Святослав Книш (1982-88), Богдан Гузій. Ксероксне вид. з публіцистичним змістом. Тираж 300 прим.

"БЮЛЕТЕНЬ ОУНз", див. *Політичні Партії.*

"БЮЛЕТЕНЬ СУОА", періодичне вид. управи СУОА в 1962-63, задумане спочатку як квартальник. У ньому подавався огляд праці управи та членських організацій, а також обговорювались проблеми організованого гром. життя українців Австралії. Вийшло 5 чч. По довшій перерві, 1984 управа почала видавати неперіодично "Інформативний листок СУОА" з продовженням змісту "Б. СУОА". До кін. 1992 появилося 15 чч.

В

ВАВРИК Софія (Sofija Wawryk), учителька, діячка укр. жіночого руху; н. 27.10.1902 в с. Бубнище Долинського пов., Галичина. Вищі учительські курси закінчила у Львові. Виїхала до Німеччини у 1944; до Австралії прибула 1949 і поселилася в Аделаїді. Була першим гол. СУ ПА (1950-51, 1953) та довголітнім чл. його управ; гол. крайової управи СУА (1972-73). Як фундатор СУ ПА нагороджена грамотою СУА. Постійно працювала учителькою в Укр. Школі ім. І.Франка в Аделаїді від її заснування 1949.

ВАКУЛЕНКО Пилип (Philip Wakulenko), учитель, журналіст, поліграфіст; н. 21.7.1923 в с. Ново-Софіївка б. Богодухова на Харківщині. Закінчив сер. школу в Богодухові, вчительські курси у Вовчанську. Перед 2 світ. війною був учителем в Україні, 1942 вивезений на примусові роботи до Німеччини. Після війни студіював у Регенсбурзі, Німеччина. У 1948 прибув до Австралії, відпрацював контракт у залізничому депо в Порт Августі, ПА, й поселився згодом в Аделаїді. 1950 закінчив заочний курс Мельборнського Інституту Прикладного Мистецтва й розпочав працю в полі-

П.Вакуленко

графічній індустрії в Аделаїді. 1962 заснував власне підприємство фотонабору (вид-во Australiana). Оповідання В., зокрема для дітей, друкувалися в Австралії в укр. газетах і журналах, часто з його власними ілюстраціями. Окремими книжками вийшли репортажі з подорожей "В джунглях Нової Ґвінеї" (1952), "У царстві коралів" (1977), "Папуа Нова Ґвінея" (1979), "Романтика і дикі квіти" (1987) та твори для дітей – "Весела кукабара" і "Мої австрал. сороки". В. є гол. Т-ва укр. мови в Аделаїді.

М.П.

ВАНЧИЦЬКИЙ Степан Юліян (Stepan Wanchyckyi), правник, гром. діяч; н. 14.10.1888 у с. Красне Скалатського пов., Галичина, п. 18.11.1969 в Сіднеї. Закінчив гімназію у Тернополі та правничий факультет Львівського Університету. Був учасником визвольних змагань у лавах Укр. Січових Стрільців. Працював адвокатом у Сяноці до 1944. Діяльний в т-вах "Просвіта" і "Сіль. Господар"; в Галичині співпрацював у газ. "Діло" та "Укр. Слово". На еміґрації з 1944, до Австралії прибув 1952. Активіст укр. гром. життя у Сіднеї; заступник гол. УГ НПВ (1957 і 1959), діючий гол. осередку праці НТШ (1957).

о. І.Ш.

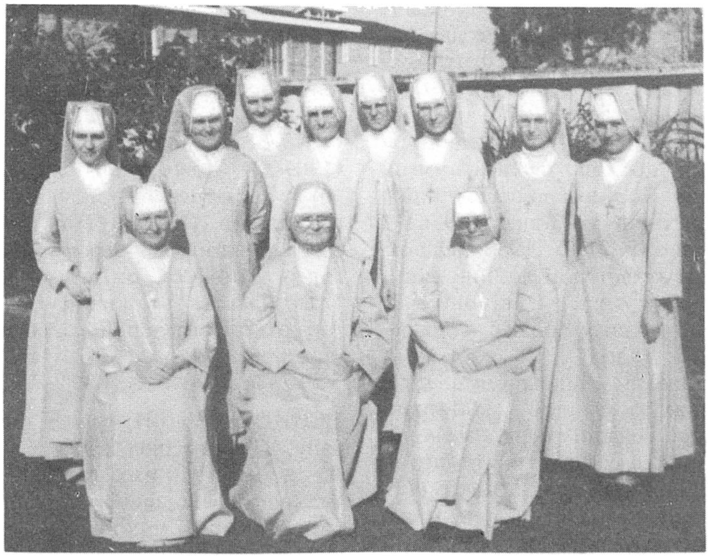

Сестри Василіянки в час духовних вправ у Сіднеї, 1992 р.

ВАСИЛІЯНИ (Basilian Fathers), чл. чернечого Чину св. Василія Вел. (ЧСВВ) в УКЦ. Чин засн. у 4 ст. на засадах вчення св. Василія про перевагу спільного життя над пустельним як віддзеркалення євангельської науки про досконалість. На укр. землях чернецтво розвивалося в такому дусі від 11 ст. Скріплені як кат. чин після Берестейської Унії (1596), В. у 17-18 ст. відіграли важливу ролю в її поширенні на Правобережжі, Галичині і Закарпатті, а так само в житті УКЦ у діяспорі – Канаді (з 1902), США (з 1911), Бразилії (з 1897) і Арґентіні (з 1909). До Австралії 1962 прибули з грец. манастиря в Ґроттафераті б. Риму 2 укр. священики В. – о. Є.Лацик і о. Спиридон Мигаль, які тут провадили душпастирську працю.

о. І.Ш.

ВАСИЛІЯНКИ (Sisters of St. Basil the Great), чин монахинь сх. обряду, засн. у 4 ст. згідно з правилами св. Василія Вел. про чистоту, убогість і послух, які проявляються контемплятивно і активно (працею в спільноті). Жіноче монаше життя розвивалося в Україні за Київської Руси

та по упадку Києва на Зах. Україні. Після Добромильської реформи чоловічого чину св. Василія Вел. (1882) наступила також реформа кат. манастирів Сестер В. і поширення їхньої праці в спільноті, зокрема у вихованні дівчат. Від поч. 20 ст. манастирі укр. Сестер В. засн. поза Україною – в США, Югославії, Чехословаччині, Румунії, Аргентіні, Польщі.

На прохання єп. І.Прашка 1967 приїхали з Аргентіни до Сіднею і відкрили манастир ігуменя *М.Афінець* та сестри А.Шевчук, Константина Запай і Лукія Ангелюк. З приїздом ін. монахинь В. створено ще два манастирі: в Мельборні (1970, настоятелька А.Шевчук) та Аделаїді (1977). 1989 в Сіднеї було 6 сестер, у Мельборні – 4, в Аделаїді – 2. Делегатуру в Австралії постійно очолює ігуменя М.Афінець. Побудовано нові будинки для манастирів у Сіднеї (1976) і Мельборні (1987). У 1988 першою українкою з Австралії до чину вступила Марія Ґугляк з Джілонгу. В. відіграють важливу ролю в катехізації дітей і молоді в укр. дитячих садках і школах, вихованні дівчат у Марійських, а хлопців у вівтарних дружинах, веденні церк. молодечих хорів і в харитативній праці. У Мельборні В. керують комп'ютерною епархіяльною друкарнею, яка видає, м.ін., тижневик "Церква і Життя".

Літ.: Срібний ювілей праці Сестер Василіянок, 28.3.1967-28.3.1992. М., 1992.

о. І.Шевців

ВАЩИШИН (також Ващин) Матвій Іван (Matheus John Washchyshyn,

М.Ващишин

також Washyn), гром. діяч, педагог; н. 23.7.1913 в с. Куличків Сокальського пов., Галичина. Закінчивши 1940 студії гуманістики у Львівському Університеті, досліджував проблеми шкільної освіти в княжій Україні під керівництвом проф. І.Крип'якевича. Д-р філософії УВУ в Мюнхені з ділянки історії освіти (1947). На еміграцію виїхав 1944. Працював учителем таборових гімназій в Бамбергу і Дінкельсбюлі (Dinkelsbuhl) у Німеччині та референтом суспільної опіки для полонених в Укр. Червоному Хресті. До Австралії приїхав 1949 і поселився в Аделаїді, де вчителював у держ. сер. школах та в українознавчій школі. Чл. держ. іспитової комісії матуральних іспитів в ПА. Звич. чл. і гол. НТШ в ПА, гол. НТШ Австралії (1977-88). Заступник гол. СУОА (1969-72). Довголітній чл. управ УГ ПА та з 1984 гол. укр. клюбу старших громадян в ПА. Гол. Т-ва приятелів творчости Миколи Зерова (1959-84); гол. стейтового Комітету 1000-ліття Християнства в Україні (1987-89). Автор статтей, дописів і рецензій в укр. пресі.

р.м.

ВЕЙКОЛ (Wacol), передмістя Брізбану, 23 км на півд. захід від центру м. В кін. 1940-их і в 1950-их рр. тут був переходовий табір для іміґрантів небріт. походження. Багато українців проходило через цей табір, а частина з них закупила землю у В. й сусідніх передмістях Брізбану – Окслей (Oxley), Дарра (Darra), Куперс Плейнс (Coopers Plains) та ін. – і там поселилася (прибл. 100 родин).

ВЕЛЛІНҐТОН (Wellington), столиця *Нової Зеляндії*, розташована на півд.-зах. побережжі Півн. Острова. Нас. 140 тис. (1990). Укр. еміґранти поселилися на поч. 1950-их рр. в незначній кількості (бл. 60 осіб). 1951 створено Укр. Клюб у В. (перший гол. Василь Федорко). Існували хор (диригент М.Харитоненко), група танцюристів, коротко діяла укр. школа; відбуваються різні культ.-мист. зустрічі. З 1950-их рр. перебував у В. свящ. УАПЦ для обслуговування правос. українців. Ін. перші гром. діячі: Є.Стецюренко, М.Ілляшенко, З.Демченко. Невелика громада існує досьогодні.

В.М.

ВЕНҐРИНОВИЧ Оріон (Orion Wenhrynowycz), архітект, кооп. і пластовий діяч; н. 24.7.1922 в Дрогобичі, Галичина. Студії архітектури розпочав у Львівській Політехніці у 1942-44, продовжував у 1946-48 у Високій Техн. Школі у Бравншвайґу, Німеччина, закінчив у Технологічному

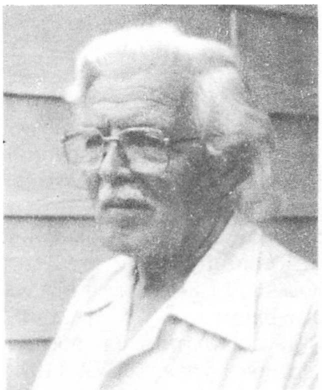

О.Венгринович

Інституті в Мельборні 1958. До Австралії приїхав 1948 і поселився в Мельборні. Працював у держ. банку Вік. Активний в організації кооп. руху; чл. дирекції кооперативи "Дністер" у Мельборні (1959-62, 1969-73), а згодом гол. (1961-62, 1970-72); співорганізатор торг. кооперативи "Поступ", чл. її дирекції (1959-84) та гол. (1973-82); чл. екзекутиви Ради Укр. Кооператив Австралії (1978-84) і від 1990 її секретар. В. був чл. пластової старшини (1963-81) й особливо проявив себе як проєктодавець каплиці на оселі "Сокіл". Чл. комітетів будови укр. кат. катедри св. ап. Петра і Павла в Мельборні (1961-63) та автор проєкту іконостасу (1969). Там же чл. дирекції Музею Укр. Мистецтва (від 1977). Від 1988 в управі клюбу старших громадян. Оформив низку жетонів, поштівок, обкладинок (бл. 200 проєктів), упорядкував і видав твори батька Степана В. у зб. "Добровільно" (Аделаїда, 1989), матеріяли "Моя рідня" (1992) та "Церкви Лемківщини" (1992).

М.Б.

ВЕНҐЛЬОВСЬКИЙ Юрій (Jurij Wenglowskyj), церк., політ. і гром. діяч; н. 5.11.1921 в с. Берештів Львівського пов., Галичина, п. 5.11.1989 в Мельборні. Сер. освіту здобув в укр. гімназії у Львові. У 1939-41 за дорученням ОУН працював в укр. шкільництві і в акції повернення укр. правос. церков до УАПЦ на Холмщині. 1941 повернувся до Львова, а 1945 еміґрував до Нового Ульму, Німеччина. До Мельборна прибув 1949, де відразу активізувався в гром.,

церк., а згодом і політ. житті. Близько співпрацював з єп. І.Прашком. Був довголітнім гол. церк. братства в Мельборні (1957-84), гол. Об'єднання Укр. Кат. Організацій (від 1984) і заступником гол. Укр. Світ. Патріярхального Об'єднання. Від 1967 ред. тижневика "Церква і Життя" і гол. вид-ва "Просвіта". Діяльний також в укр. кооперації; належав до засновників кредитової кооперативи "Дністер" в Мельборні, був гол. Ради Укр. Кооператив Австралії (1976-80) і її контрольної комісії. Співзасновник і піонер УГВ, був чл. її управи

Ю.Венгльовський

(1949-55), заступником гол. СУОА (1968-71), організаційним референтом та чл. контрольної комісії СКВУ. Один з визначних діячів Визвольного Фронту, займав провідні пости в Закорд. Частинах ОУН; 1981-89 гол. теренового проводу ОУН С.Бандери на Австралію.

М.Б.

ВЕНҐЛЬОВСЬКИЙ Юрій, мол. (Jurij Wenglowskyj), австрал. військовик і дипломат; н. 13.10.1945 у Новому Ульмі (Neu Ulm), Німеччина. 1949 прибув з батьками до Австралії. Вчився у Військ. Академії (Military College). Від 1969 залишився в армії як професійний старшина; з 1986 має рангу полк. Відзначений військ. орденом (Military Cross) за участь у воєнних операціях у В'єтнамі. Перебував на австрал. дипломатичній службі у Півд. Кореї (воєнний аташе); нині — аналітик у міністерстві оборони в Канберрі. Нагороджений Хрестом відваги в золоті і сріблі. Активний в Пласті.

В.М.

ВЕРЕЩАКА Панас (Panas Wereshchaka), інж.-електрик, гром. діяч; н. 29.10.1903 на хуторі Веселому б. Сосниці Чернігівської губ., п. 16.6.1972 в Мельборні. Вчився у гімназії в Сосниці. Брав участь у Червоному Козацтві в 1920. 1929 закінчив Київський Енерго-Техн. Інститут. Працював дир. та гол. інженером в "Доненерго" на Донбасі, згодом в "Дніпроенерго" у Запоріжжі. 1938-39 арештований більшовиками. 1944 еміґрував до Праги, пізніше до Німеччини; жив у таборах ДП в Майнц Кастелі й Еттлінґені. Працюючи в адміністрації ІРО, зблизився з центром екзильного уряду УНР й брав участь у його діяльності. До Австралії приїхав 1949; спочатку поселився в м. Беналля, а потім у Мельборні, де активізувався в гром. і політ. житті. Довголітній крайовий гол. партії Укр. Нац. Держ. Союз, чл.-засновник Т-ва Сприяння УН-Раді в Австралії, чл. управи і заступник гол. СУОА (1964-65), гол. Політ. ради СУОА (1959-61), чл. управ УГВ та Укр. Центр. Шкільної Ради. Діяльний в церк. житті УАПЦ.

Д.Н.

"ВЕРХОВИНА" (Verchovyna), аматорська танц. група СУМ у Мельборні. Засн. на базі танц. колективу, що його організував у 1950 Я.Булка. Після кількалітньої перерви, 1966 група відновила діяльність і згодом прийняла назву "В." В її репертуарі – традиційні нар. та обрядові танці різних реґіонів України. Група виступала з власними концертами у Мельборні, Аделаїді, Сіднеї, Канберрі, Джілонгу, Мое, Олборі і Водонзі, Шепертоні і в Тасм. Брала участь у фестивалях Shell Folkloric та Moomba. Мист. керівниками "В." були: А. і Г.Цибульські (1966-69), С.Худяк (1969-75), Н.Моравська (з 1975). Ч. танцюристів зросло з 50 у 1966 до 150 в 1991. Група приймає дітей та молодь, що бажають навчатися укр. танцю. "В." ділиться на 5 вікових груп і має свою оркестру.

М.П.

"ВЕСЕЛКА", укр. нар. танц. ансамбль у Сіднеї (Ukrainian Dance Ensemble Veselka – Rainbow), створений 1965 на основі існуючого ансамблю Укр. Нар. Балет під керівництвом Н.Тиравської. Під тим же керівництвом і за допомогою адміністратора Івана Жестовського "В." продовжує традиції плекання укр. нар. хореографічного мистецтва. 1985, разом з хором "Чайка" із Мельборну, "В." відбула турне по США і Канаді й виступала в будинку Об'єднаних Націй у Нью-Йорку на відзначення 40-ліття ООН. 1990 відбула турне по Україні, концертуючи в Києві, Луцьку, Тернополі, Івано-Франківську та Львові.

ВИДАВНИЦТВА (Publishing). Укр. В. в Австралії з'явилися з огляду на те, що потрібно було задовольняти культ. запити укр. громади. Оскільки ж ця громада була невеликою й ще не зміцнілою матеріяльно, видавничі заходи та ініціятиви не розвинулися у нормальні В., а радше були дрібними, ефемерними й аматорськими. На це впливав і факт відсутности достатнього книжкового ринку.

Повноцінних укр. В. з усіма атрибутами – поліграфічною базою, редакцією, мережею розповсюдження видань – в Австралії не було і немає. Автори або зацікавлені установи та організації самі видають свої публікації дуже обмеженим накладом і розповсюджують їх власними засобами, здебільшого у ближчому середовищі. Книжковий ринок обмежується самою Австралією і лише 10-15% накладу видань поширюється поза нею. Укр. книгарень, за винятком малих кіосків в укр. установах, майже немає.

Першими почали видавати книги редакції газет просто тому, що мали мінімальні друкарські засоби. В газ. "*Єдність*" (Аделаїда) та "*Вільна Думка*" (Сідней) видали в 1950-их рр. кілька невеликих книг укр. австрал. авторів. Спеціяльне В. "*Ластівка*" створив у Мельборні 1953 письм. Д.Нитченко. "Ластівка" видає гол. белетристику та альманах "*Новий Обрій*". Приватне В. намагався створити в кін. 1950-их рр. ред. *Б.Ігнатів* у Мельборні, спромігшись випустити кілька книжечок. Ще була спроба друкування книжок і брошур під фірмою Укр. висилкової книгарні в Мельборні.

Заходами В. "Рідна Мова" появлялися в Мельборні у 1960-70-их рр. шкільні читанки, гол. М.Дейко, які мали деякий збут і поза Австралією; видано 6 читанок для нижчих кляс українознавчих шкіл, а також в 1979 укр.-англ. та англ.-укр. словники у двох частинах. Програми навчання та шкільні підручні матеріяли друкувала й Укр. Центр. Шкільна Рада, подаючи місцем своїх видань різні міста.

Найбільшим досі укр. В. в Австралії є "*Просвіта*", засн. 1969 в Мельборні (власник УКЦ). Крім рел. літера-

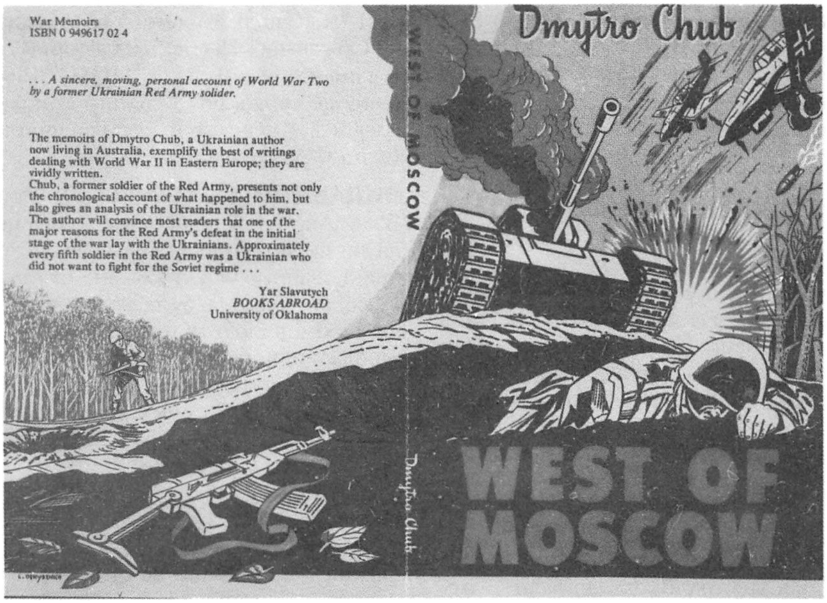

Обкладинка спогадів Д.Чуба (Нитченка) англ. мовою, виконана Л.Денисенком

тури, "Просвіта" видає літ. твори та поточні інформаційні матеріяли. Укр. Правос. Церква друкує свої рел. вид. у різних В., останньо (з кін. 1980-их рр.) у Канберрі при журн. "*Праця і Життя*". В Аделаїді створено 1982 приватне В. "Книга" (керівник і власник М.Цюрак), яке опублікувало кілька передруків та оригінальних творів.

Під фірмою НТШ Австралії випущено кілька книг різного характеру – від дитячих до белетристики і наук.-документальних. До останніх належить зб. "Українці в Австралії" (М., 1966) та бібліографічні зб. С.Радіона. Цей автор видав частину ним зредагованих та написаних у 1984-89 праць циклостильним способом під егідою представництва Укр. Могилянсько-Мазепинської Академії в Мельборні.

Деякі автори видавали свої твори власним коштом, користуючись різними фірмами. Мабуть, першою виданою в Австралії укр. книгою стала зб. новель В.Русальського (Аделаїда, 1951) під одноразовою етикеткою В. "Світ"; М.Лазорський видав 1973 зб. нар. оповідань та спогадів "Світлотіні" (філія літ. об`єднання "Слово"); у 1988 О.Барчинський опублікував у Сіднеї зб. оповідань "Самотність" (під маркою В. "Світ").

Пласт, СУМ та ін. організації видають власними засобами виховні і пропам`ятні матеріяли. Деякі австрал. укр. автори друкують свої твори поза Австралією у більших укр. В. Німеччини, Англії, Америки, Канади, останньо в Україні.

Спробу поставити справу на професійну основу виявив Ю.Ткач у Мельборні, заснувавши 1978 В. "*Байда*", яке спеціялізується в англомовних вид. (переклади з укр.) та в передруках творів з України. З 1991 Ю.Ткач бере участь у видавничій справі в Києві. В активі "Байди" бл. 10 книг англ. мовою, низка оригінальних укр. творів. П.Кардаш почав випускати репрезентативні ілюстративні книги-альбоми про Україну і діяспору у своєму В. "*Фортуна*" також у Мельборні, але його продукція друкується в Гонконґу.

Кілька фахових праць укр. авторів, в тому ч. і зредагованих зб. (конференцій, симпозій), появилося в австрал. університетських В.

За 45 рр. існування укр. організованої громади видано в Австралії понад 130 книжкових назв, збірний тираж яких не перевищив 200 тис. прим. Ці вид. були розраховані перев. на укр. читача в Австралії. Проте українці Австралії купували і читали книги, що видавались й в ін. країнах діяспори, гол. в Німеччині і Півн. Америці, та (від початку) на Україні. Останнім часом кількість імпортованих книг з України зросла. Укр. видавнича справа в Австралії не є прибутковою. Але видавнича продукція українців Австралії свідчить про значний вклад цього поселення в збереження укр. культури та ідентичности.

Літ.: Радіон С. Бібліографічний огляд. Зб. Укр. А.; Радіон С. Бібліографія. Україніка Австраліяна. Вип. 2-4, 6-7. М., 1978-90; Cipko S. Bibliography of Ukrainians in Australia and New Zealand. Ukrainian Studies Center. S., 1988.

В.Маркусь, С.Радіон

ВИНАРЧИК Микола (Mykola Wynarczyk), робітник-нафтовик, гром. і церк. діяч; н. 30.11.1893 в с. Роґізно Яворівського пов., Галичина, п. 17.6.1985 в Сіднеї. Учасник 1 світ. війни в складі австр. армії, згодом чотовий в УГА. Працював у Бориславі як нафтовий вертач. На еміґрації з 1944 в Німеччині; з 1949 в Австралії. Гол. братства св. Андрія в Лідкомбі (1967-68) та Об`єднання Укр. Кат. Організацій Австралії (1967).

ВИТЯЗЬ Борис (Borys Witjas), лікар; н. 2.4.1928 у Харкові. На еміґрації з 1943; 1958 закінчив мед. факультет Лювенського Університету в Бельгії, стажувався у Філядельфії, США, та в Парижі і Ліоні, Франція. Працював як хірург та адміністратор у різних лікарнях Марракешу, Марокко (1959-86); згодом у Півд. Африканській Республіці. Писав про

Б.Витязь

питання гігієни в Марокко та видав короткий курс леґальної медицини для офіцерів марокканської жандармерії.

ВИШНЕВИЙ Григорій (Gregory Vyshnevy), педагог, публіцист, поет; н. 1.1.1919 на хуторі Займищі Блотницької волости на Чернігівщині. Диплом учителя укр. мови й літератури одержав у Києві (1940). В час війни вивезений на роботи до Німеччини; учителював у таборі ДП в Ганновері. До Австралії прибув

1949; доповнив студії журналістики в Мельборні 1970, славістики – в Університеті ім. Монаша 1979. Вчив укр., рос., нім. та англ. мов в Україні, Німеччині і в Австралії. Був учителем і керівником укр. суботніх шкіл у Мельборні (1953-73), вчителем в австрал. сер. школах (1963-81), координатором укр. програми в держ. Школі Модерних Мов (University High School) у Мельборні від її засн. 1975 до 1992. В Німеччині вийшли його "Фонетика укр. мови" (1946) і "Морфологія укр. мови" (1947); в Австралії – дві антології укр. літератури для шкіл (циклостилем). Перекладав укр. мовою твори з нім., поль., рос. та англ. літератур. Поезії В., часто істор. змісту, появлялися в укр. періодиці Австралії та ін. країн діяспори. В Україні вийшла його зб. поезій "Моя любов порання і вечорова" (Дніпропетровськ, 1992).

Д.Н.

ВИЩЕ ЦЕРКОВНЕ УПРАВЛІННЯ УАПЦ в Австралії (Higher Church Administration of Ukrainian Autocephalous Orthodox Church), встановлене декретом митр. УАПЦ Полікарпа Сікорського 17.1.1950 для допомоги адміністраторові УАПЦ в Австралії свящ. *А.Теодоровичу*. В.Ц.У. працювало у такому складі: о. А.Теодорович (гол.), Є.Тиравський (секретар), диякон О.Пігулевський і В.Соловій. Воно мало свій осідок у Сіднеї і керувало розвитком УАПЦ в Австралії до 1 Церк. Собору, який відбувся 26-29.12.1953. В.Ц.У. перестало існувати, коли на Соборі обрано на правлячого єп. УАПЦ в Австралії і Новій Зеляндії С.Гаєвського та епархіяльну раду. Остання з-поміж своїх чл. обрала консисторію як постійно діючий виконавчий орган УАПЦ в Австралії (див. *Українська Автокефальна Православна Церква в Австралії*).

С.Р.

"ВІДРОДЖЕННЯ", укр. т-во "В." (Ukrainian Rebirth Society), створене 1977 у Сіднеї в дусі т-в тверезости в Україні. Його мета – відвертати укр. людей від вживання алькоголю та ін. наркотиків. "В." об'єднує укр. прихильників абстиненції з різних країн, котрі готові популяризувати антиалькогольні ідеї. Ініціяторами т-ва були *Л.Денисенко* (його постійний керівник та ідеолог), Степан Смеречук, В.Матіяш, П. і Ніля Деряжні, пастори Г.Лутан та Леонід Семенець. "В." має 7 осередків в Австралії з бл. 60 чл. та окремих представників за кордоном. В США "В." репрезентує Микола Ценко, а в Европі Ярослав Рудницький. Деякі укр. правос. та кат. свящ. активно підтримують діяльність "В.", яка має перев. виховний характер (статті в пресі, листівки, заклики, карикатури, фільми, доповіді, радіопрограми). Газ. "Церква і Життя" та "Вільна Думка" щотижня вміщують матеріяли "В." (заклики п.з. "Голос сумління"). Секретаріят "В." знаходиться в Лідкомбі, НПВ.

В.М.

ВІКТОРІЯ (Victoria), стейт Австралії на півд. сході континенту, положений над Тасманським морем. Площа 227,6 тис. кв. км, нас. 4 млн 450 тис. (1992). В., спочатку бріт. колонія, 1855 здобула самоврядування з власним парляментом. З 1901 стейт Австрал. Коммонвелту з високо розвиненою пром-стю, сіль. госп-вом та гірництвом. Великі поклади вугілля, золота і гіпсу, металообробна пром-сть (на імпортованих металах), суднобудівництво, хем. та текстильна пром-сть, будівельні матеріяли, електроенергія, тваринництво та інтенсивна харчова пром-сть. Столиця В. – Мельборн, де живе 70% нас. стейту.

Українці у В. (бл. 12 тис.) почали поселюватися з 1949. Крім *Мельборну* з передмістями – Норт Мельборн, *Ессендон*, *Нобл Парк*, *Ардір-Саншайн*, *Ньюпорт*, *Сейнт Албанс*, вони живуть також у містах поза Мельборном – *Джілонг*, *Водонґа-Альбур*, *Балларат*, *Ньюборов*, Лятроб-Вейл і *Сеймур*, де діють філії *Української Громади Вікторії* (УГВ) і є організовані укр. осередки. Укр. організоване життя у В. має свої структури, в тому ч. центральні на рівні стейту. Діє УГВ, що є чл. СУОА. При УГВ 1952 постала Шкільна Рада В. Існують СУ В., Пласт (обласна пластова старшина на В. створена 1962 для координації пластових осередків), СУМ (осередок в Мельборні фактично керує діяльністю СУМ в ін. місцевостях стейту). Деякі професійні, культ., осв. та мист. установи також зорганізовані на рівні стейту. СУМ придбав в 1963 оселю-табір під назвою "Карпати" в околиці Гілсвіл над річкою Акерон. Подібну оселю, що має назву "*Сокіл*" і положена на півд. схід від Джілонгу, має Пласт. У Вікторіянських Альпах (Mt. Hotham) укр. лещатарський клюб "*Калина*" володіє своїм будинком (Kalyna lodge).

На території В. діють 4 парафії УКЦ (катедральна в Півн. Мельборні, в Ардірі, Водонзі і Джілонгу). Так само є 4 правос. парафії – в Ессендоні, Балаклаві, Карлстоні і Джілонгу.

Літ.: Зб. Укр. А.

В.Маркусь, М.Моравський, Т.Яськевич

Карта стейту Вікторія

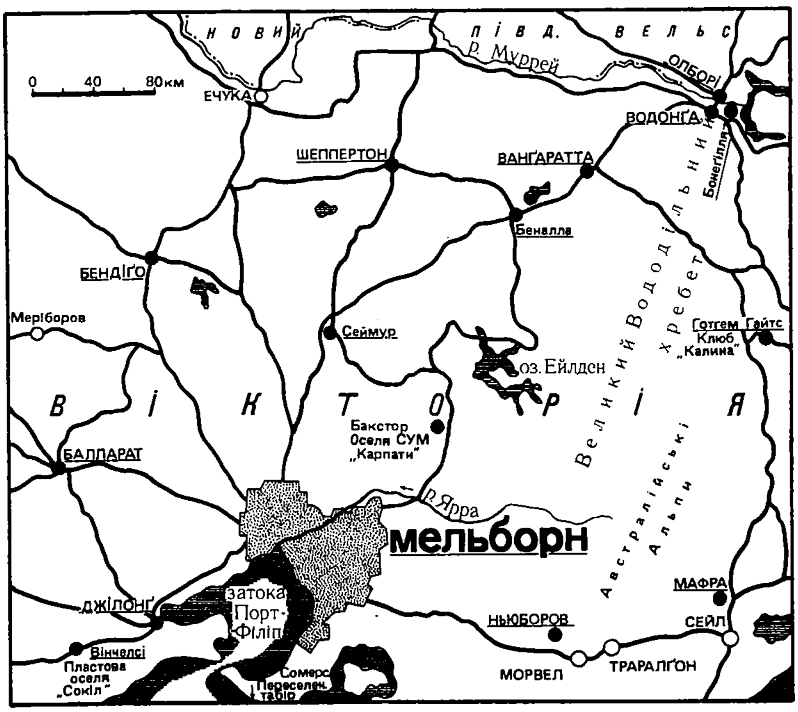

"ВІЛЬНА ДУМКА" (Free Thought), тижневик, найстарша укр. газ. в Австралії, засн. 1949 в м. Беррі, НПВ. Засновник, довголітній власник і ред. *В.Шумський*. Перше ч. надруковане 10.7.1949. У 1950 редакцію перенесено до Сіднею; з 1962 вона знаходилася у власному приміщенні з друкарнею у передмісті Панчбовл, а згодом придбано нове приміщення у Лідкомбі при 67-69 Джозеф стріт. Газ. нормально появлялася тижнево, але були періоди, коли через різні труднощі виходила двічі на місяць.

"В.Д." спочатку редагувала колегія (В.Шумський, Б.Подолянко, О.Питляр, О.Сіверський), хоча основний тягар праці ніс В.Шумський, який понад 40 рр. був ред., адміністратором, лінотипістом і друкарем. Все-таки чимало людей співпрацювало як автори, кореспонденти, представники газ. в різних містах. Склад редколегії часто мінявся; крім згаданих, до неї належали у різні роки: О.Бучацький, Є.Гаран, Р.Драган, І.Дубровський, І.Дурбак, А.Жуківський, Я.Масляк, В.Онуфрієнко, Є.Ю.Пеленський, І.Пеленська, Л.Слепкович, І.Стоцький, В.Ступницький, М.Чигрин та ін. "В.Д." стоїть на позапартійних позиціях. У ній публікуються автори різних політ. переконань та регіонального походження. Газ. вела, коротше чи довше, постійні сторінки – літ. (довголітній ред. Є.Гаран), сумівську, пластову, жіночу, для дітей тощо. Окремі співроб. мали свої рубрики – О.Бучацький, А.Жуківський, В.Онуфрієнко, Т.Пасічинський, М.Строкон та ін. Увесь час, а зокрема в останні роки, "В.Д." присвячує велику увагу Україні, в тому ч. містить матеріяли материкових укр. авторів. Журналіст Анатолій Михайленко з Києва став 1994 постійним кореспондентом "В.Д.".

Газ. видається тижнево на 10-12 ст., з чого 1 ст. англ. мовою. Ч. передплатників у 1960-их рр. досягало 2,5 тис.; нині їх 1,5 тис., хоч газ. має 3-4 тис. читачів. З 1989 бл. 100 прим. висилається тижнево в Україну. З нагоди ювілеїв "В.Д." видано спеціяльні підсумкові чч., які мають джерельну вартість (1959, 1969, 1974, 1989). До 45-ліття (1994) появився "Альманах В.Д. та Фундації Українознавчих Студій в Австралії". З вересня 1990 ред. і керівником газ. став син її засновника – Марко Шумський, який працює у вид-ві від 1978. Він продовжує видавати "В.Д." в дусі батька і тримає її на високому техн. рівні.

Загалом, "В.Д." є цінним джерелом інформацій до історії укр. діяспори в Австралії.

Літ.: Подолянко Б. З історії газ. "Вільна Думка". "Н.О.", ч. 2, 1960; "В.Д.", 21-28.7.1974 (ювілейне ч.).

р.м.

"ВІСНИК УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ ВІКТОРІЇ" (Ukrainian Community Herald), квартальник, офіціоз УГВ, почав виходити в Мельборні у квітні 1984; засновник і ред. Петро Ленкавський. Інформує про діяльність УГВ, її філій, окремих секцій та комітетів, а також про ситуацію в Україні і діяспорі. Співроб.: Петро Малиновський, Михайло Дякун та Остап Матіяш. Журнальний формат, неілюстрований, пересічно 56 ст. кожне ч. Наклад 1200 прим.; до кін. 1992 з'явилося 34 чч.

ВІТКОВСЬКИЙ Олександер (Olexander Witkowsky), інж., гром. і політ. діяч; н. 6.2.1886 в Ямполі Подільської губ. Брав участь у визвольних змаганнях, на еміграції в Польщі. 1932 переїхав з Польщі через Шанхай до Харбіну, Китай, де одержав контракти на будови у місті. Активно включився у розбудову укр. гром. життя у *Манджурії*. Підтримував контакти з укр. політ. чинниками в Европі, зокрема листуючись довший час з президентом УНР в екзилі Андрієм Лівицьким. Двічі обраний на посаду гол. *Української Національної Колонії* у Манджурії (1940 і 1944). Після вступу в Манджурію рад. військ (1945) вивезений в СРСР, подальша доля його невідома.

В.Т.

ВОДОНҐА (Wodonga), пром. м. у стейті Вік., 320 км на півн. від Мельборну; нас. разом із сусіднім м. Обирн (Auburn), НПВ, 60 тис. (1989), в тому ч. понад 100 українців (1990). Укр. іміґранти поселялися тут з кін. 1940-их та поч. 1950-их рр., гол. з переходового табору в Бонеґіллі (Bonegilla). 1951 створено філію УГВ, 1960 збудовано нар. дім, діяли Рідна Школа (до 1991), відділ СУА, гром. хор, танц. група та осередок

Члени філії УГ у Водонзі, 1965 р.

СУМ. 1958 постала укр. кат. парафія св. Ольги (бл. 100 парафіян; 1962 відкрито церкву), а також церква УАПЦ св. Володимира (від 1964 об`єднана з двох юрисдикцій; 1965 збудовано власний храм). До громади у Вік. тяжіють малі групи українців в Олборі (Albury), Вангаратті (Wangaratta), Беналлі (Benalla) та Шепертоні (Shepparton). Серед діячів: Ераст Бурачинський, Іван Береза, Василь Товстоп`ят, О.Черкаський, Ярема Якубовський, Леонід Ревкун, Ярослав Вовк, Юрій Павловський. У 1990-их рр. мером В. стала українка Валентина Онішко-Гілард.

А.Г.

ВОЄВІДКА Ярослав (Jaroslav E.O.Woewidka), інж.-будівельник, гром. діяч; н. 12.5.1919 у Львові, п. 1.7.1973 в Аделаїді. Закінчив Львівську Політехніку; 1944 виїхав до Німеччини. У 1947 в Мюнхені одержав диплом інж. В Куфштайні, Австрія, проєктував і будував укр. кат. церкву та різьблений іконостас, який сьогодні знаходиться в держ. музеї цього м. До Австралії прибув 1949, де працював будівельним інж. у відділі конструкцій міністерства держ. будівель ПА, був чл. професійних організацій. В Аделаїді проєктував і вів будову Укр. Нар. Дому ім. Т.Шевченка (1956) та укр. кат. церкви св. Володимира і Ольги (1953-63), займався перебудовою пластової оселі "Бескид" у ПА. Нагороджений пластовим Орденом Вічного вогню в золоті (1974).

р.м.

ВОЛОДИМИРА СВ. ХРАМ у Канберрі (Church of St. Volodymyr – A Memorial of the Millenium of Christianity in Ukraine), церква-пам`ятник з нагоди 1000-ліття укр. християнства, побудований з ініціятиви Патріярха Йосифа Сліпого за рахунок пожертв укр. католиків усієї Австралії (950 тис. дол.), зокрема сіднейської парафії (480 тис. дол.). Храм споруджено в стилі укр. церков 12 ст., архітект Ерік Маннс. Будову виконала фірма Брати Гюс у 1983-85 під проводом о. І.Шевціва, пароха Сіднею. Мист. оформлення нутра храму виконав Мирон Левицький з Торонто в українізованому неовізант. стилі. Біля храму окремі будинки: школа з залею, яка служить як культ. осередок спільноти, та парафіяльний дім. Всі три будівлі розташовані б. підніжжя горбка у дільниці Лайнгем (Lyneham), 5 км від центру *м. Канберри.*

В.Х., осідок парафії св. Володимира, відкрито у грудні 1983, посвячено 28.7.1991. Свящ. парафії були: П.Дячишин (1952-62), І.Шевців (1959-61), М.Іванчо (1962-67), Д.Сенів (1967-78, 1984-89), Володимир Волочій (від 1989).

о. І.Ш.

ВОЛЛОНҐОНҐ (Wollongong), портове м. в НПВ на побережжі Тихого океану, 75 км на півд. від Сіднею. Нас. 175 тис. (1992), в тому ч. українців (разом з укр. поселенцями навколишніх місцевостей) бл. 600 осіб у 1950-их рр.; в 1980-90-их рр. це ч. значно зменшилось. Спочатку імігранти жили в переходових таборах (1948), згодом придбали власні хати. Працювали здебільшого в копальнях, на сталеливарних та ін. заводах. Першу організацію (культ.-осв. т-во) створено 1950; пізніше вона прийняла назву Укр. Громада-Кооператива та придбала власну домівку. 1954 засн. укр. школу, діяли самодіяльні гуртки, хор; 1962 постав відділ СУМ. 1974 збудовано нар. дім та відкрито в ньому клюб. Першим гол. Громади-Кооперативи був І.Баран. Пізніше її очолювали: Ю.Шилкевич (1964-66), В.Олендер (1967-73), О.Колопельник (1974-77), В.Островський (1978-81), Д.Майкович (1982-84) та І.Колопельник (з 1985). Ін. діячі організованого укр. життя у В.: П.Богацький, Михайло Олендер, Зенон Новосільський, Іванка Пойдинець, Петро Ґрох, укр. кат. свящ. З.Хоркавий, Б.Томашек. Рел. обслугу українцям католикам подавали спочатку свящ. в Сіднеї, потім створено окрему парафію. 1979 збудовано церкву св. Володимира (1985 – бл. 100 родин). Правос. українці належать до парафій УАПЦ в Сіднеї. У 1980-их рр. активність громади зменшилася; школа припинила існування, молоді люди залишають В., а мішані подружжя сприяють асиміляції. Півмільйонне майно українців В. під загрозою, бо до керівництва нар. дому-клюбу увійшло багато неукраїнців.

р.м.

"ВОЛОШКИ" (Woloshky, Ukrainian-Australian singing group), укр.-австрал. жіноча вокальна група з фортепіяновим супроводом, засн. 1962 в Канберрі Філонідою Габелко. Виступала з укр. репертуаром в австрал. церк. домівках, клюбах, шпиталях, будинках для літніх людей та на етнічних імпрезах в АСТ, Сіднеї й Мельборні. Чл.: Ф.Габелко, Лариса Тризна, а також неукраїнки – Ліоні Мур (Leonie Moore), Джанет Віден (Janet Weeden), Анне Віден (Anne Weeden). На базі групи "В." 1977 постало *Українсько-Австралійське Мистецьке Товариство ім. М.Лисенка.*

р.м.

ВОЛЬФ Юхим (Yukhym Wolf), укр.-єврейський діяч, літератор; н. 13.4.1932 в м-ку Джурин Вінницької обл. В час 2 світ. війни врятований з ґетто укр. жінкою. Засуджений за участь в єврейському підпіллі проти рад. влади, 1949-54 відбував покарання в Мордовії. 1961 закінчив Уманський Пед. Інститут, працював учителем математики в сер. школах України; з 1973 живе в Ізраїлі. Автор кількох творів на їдиш, а також рос. й укр. мовами (вірші, проза), спогадів про таборове життя та праць про єврейство в Україні і Росії у 1917-20. Активний чл. правління Т-ва єврейсько-укр. зв`язків в Єрусалимі.

р.м.

Г

ГАБЕЛКО Федір (Fedir Habelko, він же Ілля Малетич), фотограф, видавець, культ.-гром. діяч; н. 1.3.1918 в с. Березоточа Полтавської губ. Сер. освіту здобув в Лубнах, згодом навчався у Харківському Кіноінституті. Під час 2 світ. війни служив у Червоній Армії, попав в нім. полон. З 1945 активний у гром. житті в Регенсбурзі, Німеччина. 1949 виїхав до Австралії, де в Аделаїді заснував вид-во "Дніпро". Брав участь у діяльності Театру ім. Л.Курбаса в Мельборні, драм. гуртка ім. В.Блавацького. Діяч УРДП, очолював її крайовий комітет (з 1987); від 1987 гол. Леґіону ім. С.Петлюри. Активний в австрал. Ліберальній партії. Співзасновник Укр.-Австрал. Мист. Т-ва ім. М.Лисенка в Канберрі та 1988 – Мист. Об'єднання Вік. в Мельборні.

р.м.

ГАВРИЛІВ Лев (Lev Havryliv), лікар, гром. діяч; н. 5.10.1949 в Новому Ульмі, Німеччина. Закінчив мед. факультет Сіднейського Університету (1974). Гол. Т-ва Студентів ім. Міхновського (1970-71) і Т-ва Укр. Ґрадуатів у Сіднеї (1982); гол. осв. комісії при СУОА (1984-87), чл. Комітету оборони Юрія Шухевича (1979-83), виховник СУМ (1968-69). Співроб. журн. *Australian-Ukrainian Review* (Мельборн), автор багатьох листів і статтей, опублікованих в австрал. періодиці на укр. теми.

ГАВРИШКЕВИЧ Ігор (Ihor Hawryskiewicz), син *Гавришкевича Юрія*, науковець в галузі комп'ютерів, проф., гром. діяч; н. 1.1.1939 в с. Чернява б. Долини, Галичина. Прибув до Австралії 1949. В Аделаїдському Університеті одержав ступені бакаляра (1961) і маґістра (1965) інженерних наук. Докторат з кібернетики здобув у Массачусетському Інституті Технології, США (1973). Інж.-дослідник в Телекомунікаційній Комісії (1973-75), гол. лектор у відділі інформаційних систем Канберрського Колежу Вищої Освіти (1975-86), дир. (1986-88), а згодом проф. відділу інформаційних систем та центру

І.Гавришкевич

комп'ютерних наук в Технологічному Університеті у Сіднеї. Проф.-гість в університетах Меріленду (Балтимор), США (1978-79), та Сіднею (1988). Автор книг Database Analysis and Design (Чікаго, 1984) та Introduction to Systems Analysis and Design (Сідней, 1987), а також 30 ін. публікацій. В Аделаїді був гол. Студентської Громади та чл. балетної групи "Коломийка", в Канберрі – гол. станиці Пласту, дир. Рідної Школи й чл. управи укр. кат. братства, в Сіднеї – одним із дир. Фундації Укр. Студій в Австралії. Д. чл. НТШ в Математично-Фіз. Секції. З 1981 чл. крайової управи НТШ Австралії.

Р.М.

ГАВРИШКЕВИЧ Юрій Євген (Jurij Hawryskiewycz), правник, працівник суспільної опіки; н. 14.11.1909 в с. Угерці Незабитовські на Львівщині. Юридичні студії закінчив у Львівському Університеті (1931). Працював адвокатом у Рудках б. Самбора (1932-37) й входив до складу дирекції місцевого Повітового Союзу Кооператив; в Турці б. Стрию – гол. Рідної Школи (1937-38). Чл. львівської палати адвокатів (з 1937). На еміграції в Ґеттінгені, Німеччина (з 1945), і в Австралії (з 1949). Поселився в Аделаїді, де спочатку був робітником на фабриці. Одержавши диплом суспільної опіки в Аделаїдському Університеті (1969), працював за фахом як дорадник для імігрантів. Гол. УГ ПА (1956); дописував до газ. "Вільна Думка" (Сідней) і "Наша Громада" (Аделаїда).

р.м.

ГАЄВСЬКА-ДЕНЕС Лідія (Lydia Hajevskyj-Denes), дочка *Гаєвського Сильвестра*, учителька, гром. і культ. діячка; н. 22.7.1909 у Києві, п. 15.8.1989 у Мельборні. В Києві навчалася у держ. гімназії, кооп. професійній школі, Муз. Інституті ім. Лисенка, на пед. факультеті Київського Інституту Нар. Освіти і в театр. студії. 1931 вийшла заміж за Віктора Дубровського і через нього увійшла в товариство М.Павлушкова, Б.Матушевського, І.Багряного, О.Вишні, П.Тичини, В.Сосюри, М.Рильського і Б.Антоненка-Давидовича, що мало значний вплив на формування її світогляду. У зв'язку з арештом, засланням і розстрілом чоловіка, Г.-Д. зазнала переслідувань і змушена була змінювати місця проживання. Під час 2 світ. війни вона опинилася в Зах. Україні, а

Л.Гаєвська-Денес

згодом у Німеччині й Австрії. Тут активізувалася в жіночих і шкільницьких організаціях укр. еміграції.

1949 Г.-Д. приїхала до Австралії і поселилася в Сіднеї, потім у Мельборні, де стала визначною діячкою укр. гром. життя. По одній каденції була гол. СУОА (1956-57) і УГВ (1955-56); довголітній гол. крайової управи СУА, чл. управи СУОА. Як досвідчений педагог Г.-Д. діяльно проявила себе в праці Укр. Центр. Шкільної Ради та її комісій, постійно навчала у Братській та ін. школах Мельборну, викладала на пед. та українознавчих курсах. Г.-Д. автор оповідань, сценок та інсценізацій для дітей, численних статтей, нарисів і репортажів в укр. пресі.

М.Болюх

ГАЄВСЬКИЙ Сильвестр, у мирі Степан (Sylvester Hajevskyj), правос. архиєп., мовознавець; н. 9.1.1876 в с. Михиринці Базалійської волости Волинської губ., п. 9.9.1975 в Мельборні. Вчився у духовному училищі в Почаївській Лаврі та Житомирській духовній семінарії. Вчителював на Горохівщині. 1908-12 студіював на філолог. факультеті Київського Університету, де захистив дисертацію про середньовічну повість "Александрія". В час 1 світ. війни був у рос. армії на гал. фронті. 1917 працював у ген. секретаріяті УЦРади; 1920 став проф. Укр. Держ. Університету в Кам`яниці Подільському. За рад. влади викладав у різних вузах України й Сер. Азії, останньо в Пед. Інституті у Кременчуці; був репресований. 1942 обраний єп. УАПЦ і хіротонізований як єп. Лубенський. 1943 виїхав до Німеччини; з 1949 в Австралії. Жив спочатку у Сіднеї, де мав окрему парафію св. Афанасія Лубенського. 1953 став єп.-вікарієм архиєп. І.Данилюка, а на соборі УАПЦ 25.12.1953 обраний правлячим єп. з титулом архиєп. Мельборнського та Австрал.-Новозеляндського. Г. був прихильником об`єднання УАПЦ і її Соборноправної вітки в одній епархії. Хоча 1962 він вийшов на пенсію, проте очолив групу вірних, невдоволених станом у митрополичій епархії, й 1965 приєднався до УПЦА в юрисдикції канад. митрополії. Г. був ученим філологом і літературознавцем, д. чл. НТШ й УВАН. У Києві співпрацював над "Словником укр. мови"; автор праць "Теорія поезії" (1924), "Літ. діяльність О.Кобилянської" (1928), "Александрія в давній укр. літературі" (1929), "Церк. устрій в Україні" (1946), "Заповіт митр. П.Могили" (1947), "Франків Мойсей" (1948), "Берестейська Унія 1596" (1963) та ін. Видав кілька чисел "Церк. Вісинка" в Сіднеї, друкувався у "Рідній Церкві" та укр. періодиці Австралії.

Літ.: Владика Сильвестер. Альм. УАПЦ.

В.Маркусь

ГАЛАБУРДА-ЧИГРИН Марія (Maria Halaburda-Czyhryn), співачка, радіожурналістка; н. 31.8.1950 в Ґенті, Бельгія. Вчилася співу у Консерваторії в Антверпені, у співака Міро Скаля-Старицького і в Римі. До Австралії приїхала у 1970-их рр.; виступала з концертами в Сіднеї, Мельборні та ін. містах. Активна в СУМ, дописувала до журн. "Крилаті" та "Авангард". З 1977 працювала в Сіднеї як диктор і автор скриптів для укр. програми на держ. радіостанції SBS 2EA. Співзасновниця хору ім. В.Івасюка. Організовує візити діячів з України, часто перебуває в Україні як закорд. кореспондентка.

В.М.

ГАРАН Євген (Eugene Haran), письм., журналіст, педагог; н. 26.3.1926 на Запоріжжі. Вчився у сер. школі в Харкові, де почав писати оповідання. 1943 еміґрував до Німеччини, студіював чужі мови в Ґеттінґені. Прибувши до Австралії, поселився у Сіднеї, де 1963 закінчив Пед. Інститут, а 1966 Сіднейський Університет. Викладав у сер. школах нім., франц., індонезійську та укр. мови. Друкував статті, рецензії і фантастичні оповідання (т. зв. "євгеніки") в журн. "На Дозвіллі" (м. Пляуен), "Арка" (Мюнхен), "Нові Дні" (Торонто), в газ. "Вільна Думка" і в альманасі "Новий Обрій". Переклав "Історію Карла XII" Вольтера, низку оповідань з індонезійської мови. Чл. сіднейського осередку ПЕН-Клюбу; ред. сторінки "Література, мистецтво" в газ. "Вільна Думка".

р.м.

ГВОЗДЕЦЬКИЙ Яків (Jakiw Hvozdecky), інж., гром. діяч; н. 22.10.1911 в Лохвиці на Полтавщині, п. 20.12.1985 в Мельборні. Закінчив Залізничний Інститут, спеціялізуючись на будівництві залізничих мостів; працював на лінії Курськ-Вороніж. 1937 репресований і засуджений до ув`язнення. В час війни перебував у нім. полоні, потім у таборах ДП в Німеччині, де став активістом гром. організацій напряму УРДП. В Австралії з 1949. У 1979-81 в Мельборні видавав циклостильний журн. "Укр. Демократ". Належав до крайового керівництва УРДП в Австралії й очолював його у 1970-72.

В.М.

ГЕВЕЛЕНКО Іван, див. *Русальський Володимир.*

ГЕВКО Ярослав (Jaroslaw Hewko), артист, театр. і гром. діяч; н. 27.10.1908 у Львові, п. 24.3.1987 у Мельборні. Організатор театр. груп у 1930-их рр.,

Я.Гевко

актор в театрі Йосипа Стадника, співроб. Володимира Блавацького у Львівській Опері (1941-44). На еміґрації в Німеччині з 1944, співпрацював з театром Блавацького. Від 1949 в Австралії; співорганізатор, адміністратор і актор *Театру ім. Л.Курбаса* в Мельборні (1950-63). Одночасно був мист. керівником аматорських гуртків СУМ в Ньюпорті, гуртка "Заграва" в Мельборні (режисер п`єс: "Ліс шумить" В. Нетича, 1962; "Епілог прийде" М.Кощуна, 1964), а згодом драм. гуртка "Червоні маки" при філії УГВ в Сейнт Албансі. Відомий як конферансьє-гуморист. В 1966 Г. був режисером комедії "Мина Мазайло" М.Куліша у Мельборні. Займав низку гром. постів у філії УГВ в Ньюпорті, чл. управ УГВ і СУОА (культ.-осв. і фін. референт). Як культ.-осв. референт СУОА (1952-59) організував Місяці укр. культури, конкурси на постановку театр. п`єс, фестивалі укр. театру тощо. Останні роки працював у редакції газ. "Церква і Життя" та у вид-ві "Просвіта". Активний у середовищі УГВР, а згодом в ОУН за кордоном.

М.Б.

Будинок кооперативи "Говерля" в Аделаїді

ГІММЕЛЬРАЙХ Єлизавета (Elizabeth Himmelreich), з роду Попова, лікар-гінеколог; н. 1890 в Луганську, п. 1955 в Мельборні, дружина Гіммельрайха Павла. 1913 закінчила Вищі жіночі курси в Санкт-Петербурзі, а 1918 мед. студії в Харківському Університеті. Була лікарем у Каневі (1919-23), співроб. наук.-дослідних інститутів у Вірменії і Туркменії, а в 1932-41 викладала у Ветеринарно-Зоотехн. Інституті в Білій Церкві. Готувала кандидатську і докторську дисертації в Олександра Богомольця. 1942-44 працювала за фахом у Зах. Україні, з 1945 – у Мюнхені. В 1952 емігрувала до Австралії.

М.П.

ГІММЕЛЬРАЙХ Константин (Konstantyn Himmelreich), син *Гіммельрайха Павла*, іхтіолог, гром. і політ. діяч; н. 22.12.1912 в Івангороді на Чернігівщині, п. 6.9.1991 в Мельборні. Закінчив аспірантуру в Гідробіологічному Інституті при АН УРСР (1940) і тут займав посаду старш. наук. співроб. Від 1941 співпрацював у Києві з ОУН А. Мельника. У 1943-46 учасник УПА і начальник штабу Р. Шухевича (повстанські псевд. Кий, Шелест), нагороджений відзнакою УПА та Золотим хрестом заслуги. На еміграції спочатку в Мюнхені, з 1951 – в Австралії. Поселившись в Мельборні, Г. активізувався як провідний чл. УРДП. У 1950-60-их рр. висунувся на одного з чільних діячів укр. гром. життя в Австралії; займав пости в управах СУОА та УГВ, був засновником газ. "Українець в Австралії" (1956). Автор мемуарів "Річка обіточна" (1941) та "Спомини командира відділу особливого призначення УПА-Схід" (1987) в серії Літопису УПА.

М.Б.

ГІММЕЛЬРАЙХ Павло (Pavlo Himmelreich), ветеринар; н. 19.1.1883 в Івангороді на Чернігівщині, п. 1961 у Львові. Закінчив Київський Ветеринарний Інститут (1908) і спеціялізувався спочатку в патології, а від 1924 в терапії. Проф. Сіль.-Госп. Інституту у Білій Церкві (1934-41) і Київського Ветеринарного Інституту (від 1942). На еміграції в Мюнхені, де викладав в УТГІ й очолював Укр. Наук. Асоціяцію (1948-52). 1952 переїхав до Мельборну, а 1959 повернувся в Україну. Автор друкованих праць з ветеринарії.

ГЛУХАНИЧ Андрій (Andrij Hluchanic), гром. і політ. діяч; н. 20.3.1921

А.Глуханич

в с. Мирча Велико-Березнянської округи на Закарпатті. Закінчив Укр. Торг. Академію в Братіславі, Словаччина (1940). З 1937 чл. підпілля ОУН. У квітні 1941 був одним із трьох представників Закарпаття на 2-ому зборі ОУН С.Бандери в Кракові. Повернувся на Закарпаття, де увійшов до крайової екзекутиви ОУН. У квітні 1942 арештований угорцями в Мукачеві, звідки втік із слідчої тюрми на Словаччину. З 1948 на еміграції у Зах. Німеччині. 1950 переселився до Австралії. Жив у Перті, а від 1951 в Мельборні, де одразу ж включився в гром. і культ. життя. Впродовж 30 рр. чл. управи УГВ, її гол. (1964-67) і перший заступник гол. (від 1967). У початковій період перебування в Австралії відомий з культ.-мист. праці; співорганізатор і чл. проводу хору "Чайка". Засновник і перший гол. Комітету оборони прав людини при УГВ (1970-72); гол. Карп. Союзу Австралії. Відзначився при розбудові нар. дому і дому молоді УГВ. Діяч ОУН за кордоном, чл. і гол. (від 1970) її Політ. Ради в Австралії.

М.Б.

ГОБАРТ (Hobart), столиця стейту Тасм., нас. 184 тис. (1990). Портове м., центр туристичної індустрії; пром. центр (рафінування металів, виробництво паперу, тканин, меблів, переробка садовини). Стейтовий парлямент, університет, видатне касино. Українці почали поселюватися в околицях Г. з 1948 (див. *Тасманія*); закуповували землю й будували хати, гол. в новій дільниці – Спрінгфільд (Springfield). Г. є осідком парафії УАПЦ св. Володимира (без постійного свящ.). Від 1963 діє парафіяльна рада з власною церквою (1976) і залею. Осередок УКЦ належить до Мельборнської парафії. 1954 у Г. засн. ***Українську Громаду Тасманії***, яку найдовше очолював Г.Комишан. У 1955 відкрито Укр. Школу ім. Лесі Українки (у 60-их рр. – пересічно 20 учнів), Союз Укр. Комбатантів Тасм. (діячі: І.Павленко, П.Черкаський, Л.Лагевревський; Союз проіснував до 1971) та спортове т-во "*Дніпро*". В дільниці Муна (Moonah) 1963 побудовано нар. дім. У 1960-их рр. в Г. проживало 70 укр. родин, у 1989 – бл. 50 укр. поселенців.

Г.К., М.П.

"ГОВЕРЛЯ", укр. кредитова кооператива в Аделаїді, ПА. (Hoverla – Ukrainian Credit Co-op Ltd.),

засн. 22.2.1962. Чл.-організаторами були Тарас Чубатий, Ярослав Кривов'яза, М.Кіналь, Василь Слободян, Ярослав Лавришко та Іван Полатайко. 1989 кооператива нараховувала 840 чл. Її активи 1963 складали 5 тис. дол., а на 1993

Дирекція "Говерлі", 1987 р.

зросли до 7 мли дол. "Г." є власником двох приміщень при 60-62 Ормонд стріт в Гайндмарші, Аделаїда, б. нар. дому – старого будинку вартістю 180 тис. дол. і нового кількаповерхового вартістю 700 тис. дол. Вона належить до Ради Укр. Кооператив Австралії. Гол. дирекції (до 1990) в хронологічному порядку були: Я. Кривов'яза, Л.Зозуля, В.Слободян, Мирон Микита, Ярослав Довбня, Володимир Ткачук, Степан Ваврик, І.Полатайко, Михайло Іванів і Теодосій Андрушко. Особливе піднесення кооперативи спостерігалось в 1984-88, коли її екзекутивним дир. був М.Кіналь. З 1990 у "Г." працюють управитель Анна Дацків, 2 повночасні і 2 неповночасні співроб.

Літ.: Полатайко І. Укр. кредитова кооператива "Говерля" в Аделаїді. Зб. Укр. кооп. діяспори.

М.Б.

ГОЛОКІЗ Генадій (Henry Holokiz), хемік, винахідник, правос. свящ.; н. 25.12.1917 на Херсонщині. Закінчив Дніпропетровський Хем.-Технологічний Інститут (1936-41); 1942 вивезений до Німеччини. До Австралії приїхав 1950 і відробляв держ. контракт у таборі Ґрета, НПВ. Працював на металюргійному заводі (1952-55). У 1955-56 і 1958-79 був керівником хем. дослідної лябораторії фірми Мейсонайт (Masonite Corporation) у Реймонд Террас (Raymond Terrace) б. Ньюкастелю, НПВ; тут винайшов і в 1979 запатентував будівельну дошку Ветертекс (Weathertex). У 1956-58 був викладачем хем. інженерії Університету НПВ в Сіднеї. Публікував статті в техн. періодиці. 1965 висвячений на свящ. УАПЦ (Соборноправної), став настоятелем парафії св. Василія в Ньюкастелі, НПВ.

С.Р.

ГОЛУБОВИЧ Олег (Oleh Holubowycz), *гром. і пластовий діяч*; н. 21.11.1915 в Чернівцях. Юридичні студії розпочав у Львові (1934-37), продовжив у Відні (1942-44), а закінчив в УВУ у Мюнхені (1948). В 1947-49 працював у Тюбінґені у правничому відділі військ. влади франц. окупаційної зони Німеччини. До Австралії прибув 1949, жив спочатку у Воллангарі, Вік., а від 1951 в Аделаїді. Співзасновник і гол. укр. спортового т-ва "Лев" в Аделаїді (1951-54), гол. УГ ПА (1955-56), двічі гол. її контрольної комісії та одноразово гол. аделаїдського осередку НТШ. Пластовий виховник, 2 рр. гол. станиці в Аделаїді, гол. крайової пластової старшини (1982-84); відзначений Орденом св. Юрія в золоті.

р.м.

"ГОМІН", хор УГ ПА (Homin, Ukrainian Choir), спочатку чоловічий, згодом мішаний, засн. 8.6.1949 в Аделаїді. Нараховував 28 чл., 1963 – 55, 1988 – 72. Упродовж 39 рр. дириґентом "Г." був Й.Кліш, а від 1989 ним диригує Андрій Ситник. До 1989 хор мав 72 виступи на укр. гром. імпрезах, 49 перед загальною публікою і 28 самостійних концертів. "Г." 5 разів брав участь в укр. фестивалях, відбув турне до Сіднею, Мельборну і Джілонгу, Вік., співав в університетах Аделаїди, мав 12 виступів по радіо і записав одну платівку (1987). Солісти: О.Дубовська, Рома Нестор, Олена Соловій, Христя Ярова, Я. Ліщинський, Стефан Місяйло, Іван Полатайко, Андрій Теплий, Петро Яровий та ін.

О.Т.

"ГОПАК" (Hopak, Ukrainian Folk Dancing Group), танц. група при Укр. Школі ім. І.Франка в Аделаїді, засн. 1965 за ініціятивою дир. школи Т.Пасічинського. Керівники групи – Антін Кривецький (1965-66) та В.Лабаз (від 1966). "Г." виступає майже на всіх укр. імпрезах в Аделаїді. У складі 76 танцюристів та музикантів група відбула турне до Мельборну 1965 і 1966 з танц. ансамблем "Коломийка" (разом 204 виконавці). У 1965-84 "Г." брав участь у кожному аделаїдському фестивалі мистецтв (Adelaide Festival of Arts), в трьох Здвигах Українців Австралії (1971, 1974 та 1985) і в міжнар. фестивалях ПА (1973 і 1978).

р.м.

"ГОПАК" (Hopak, Ukrainian Cossack Dance Ensemble), танц. ансамбль в Мельборні, засн. у січні 1992; мист. керівник Тарас Ґалас. "Г." виступає також на неукр. сценах поза Мельборном; у травні 1993 здобув перше

Мішаний хор "Гомін", 1984 р.
У першому ряду посередині дириґент Й.Кліш

місце на етнічному фестивалі Вік. (Ethnofest). У серпні 1994 ансамбль представляв Австралію на фолкльорамі Канади у Вінніпеґу та на Фльориді, США (Walt Disney World). Репертуар – укр. нар. танці, в тому ч. оброблені в стилі Павла Вірського. Частиною "Г." є власна чотиричленна оркестра.

ГОРДІЇВ Ігор (Ihor Hordijew), економіст, педагог і гром. діяч; н. 2.11.1933 в Полтаві. Диплом бакаляра екон.

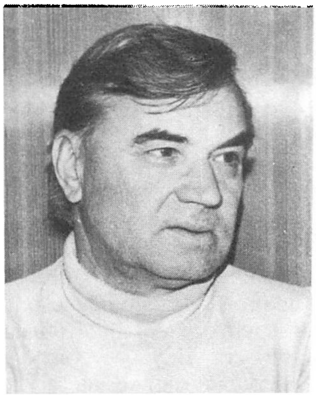

І.Гордіїв

наук здобув у Сіднейському Університеті 1957, доктора – в Університеті НПВ 1975 за дисертацію "Джерела фінансування капіталовкладень в рад. промисловості між 1960 і 1970". Викладав в університетах: Сіднейському (1959-60), Нового Півд. Велсу (1960-75) та ім. Макворі (від 1975). Відіграв провідну ролю в плянуванні академічної структури – *Центру Українознавчих Студій в Університеті ім. Макворі*. Гол. Академічної Ради Фундації Укр. Студій Австралії (ФУСА) з 1980, гол. дирекції ФУСА з 1981 до 1990, дир. Центру Українознавчих Студій (1985-90). Д. чл. НТШ в Істор.-Філософ. Секції (з 1988), гол. крайової управи НТШ в Австралії (1975) та осередку праці в Сіднеї (з 1972). З 1976 чл. правління Етнічної Ради НПВ (Ethnic Communities Council of NSW). Автор праць про економіку рад. України (у співавторстві з Іваном Коропецьким) і рад. Молдавії в книзі Economics of Soviet Regions (ред. І.Коропецький й Ф.Шредер, Нью-Йорк, 1981), розвідки Recent Plans for Restructuring the Soviet Union в книзі Market Reform in the Changing Socialist World (С., 1992) та ін.

Р.М.

ГОРДІЇВА Любов (Lubov Hordiewa), з дому Юхимець, мати *Гордіїва Ігоря*, метеоролог, гром. діячка; н. 22.6.1907 в Полтаві, п. 23.11.1989 в Сіднеї. Вчилася в Полтавському Сіль.-Госп. Інституті, переїхала в Сер. Азію, де в Ташкенті закінчила курси метеорологів-синоптиків. До Австралії прибула 1951 й поселилась в Сіднеї. Активіст суспільної опіки, пресова референтка СУА (1961-64), ред. і видавець жіночого журн. "*Наше Слово*" (1965-67); вела жіночу сторінку в газ. "Вільна Думка" (Сідней).

ГОРНСБІ (Hornsby), передмістя (муніципалітет) Сіднею, 25 км на півн. захід від центру, де в 1950-их рр. поселилася нечисельна група укр. імігрантів (бл. 25 родин). Нас. в Г. 130 тис. (1992), у тому ч. бл. 80 українців. 1954 засн. філію УГ НПВ, а також Укр. Школу ім. Тараса Чупринки, яка проіснувала коротко (1965 – 18 учнів). Активними гол. філії були: Н.Турцевич, І.Зраїтель та ін. З кін. 1960-их рр. УГ перестала діяти.

ГОРОВИЙ Петро (Petro Horovy), кооператор, активний гром.-політ. діяч на Приамурщині і в Манджурії; н. 1890 на Полтавщині, п. 3.1.1939 в Харбіні, Китай. У 1921-22 очолював Укр. Нац. Комітет у Микольську Уссурійському та Далекосх. крайову кооперативу "Чумак" у Владивостоці. Як один із лідерів укр. руху спротиву рад. владі на Далекому Сході, у 1924 на судовому процесі в Читі був засуджений на кару смерти, замінену потім на 10 рр. ув'язнення. Після втечі 1930 продовжував гром. роботу в Харбіні. По смерті Г. значна частина його майна, яку він заповів *Українській Національній Колонії* в Манджурії, була використана на гром. потреби. Зокрема, на ці кошти був підготовлений і виданий "Укр.-япон. словник" (Харбін, 1944).

Літ.: Зелений П. П.І.Горовий. Наук.-Дослідний Інститут Зеленої України. Нью-Йорк – Шанхай, 1949.

В.Т.

ГОРОДЕЦЬКИЙ Володислав (Wladislav Horodecki), видатний архітект.; н. 23.5.1863 в с.Шолудьки Подільської губ., п. 3.1.1930 в Тегерані, Іран. Фах здобув у Петербурзькій Академії Мистецтв (архітектурний відділ), яку закінчив 1890 з срібною медалею. Працював у різних містах України. Довший час жив у Києві, де збудував низку споруд: будинок кол. Художньо-істор. музею (1897-1900), нині Держ. музей укр. мистецтва, розташований на вул. М.Грушевського; Миколаївський костьол, витриманий у ґотицькому стилі (1898-1909) на вул. Червоноармійській; караїмську кенасу, зроблену в мавританському стилі (1899-1900) на вул. Ярославів Вал; житловий будинок на вул. Банківській, 10, із скульптурним оздобленням на мітологічні та мисливські теми (1902-03). Г. розробив архітектурні проєкти й для ін. міст України (напр., в Умані і Черкасах він збудував гімназії, а в с.Печора на Вінничині – мавзолей Потоцького).

1920-23 Г. працював у Польщі, де за його проєктами були побудовані

Учасники танц. групи "Гопак"

м`ясокомбінати в Люблині і Радомі, касино в Отвоцьку, куиальні в Згежі тощо. З 1928 жив у Тегерані, прийнявши запрошення на посаду гол. будівничого залізниць Ірану. У Тегерані Г. збудував театр і готель, а також палац шаха. Г. був завзятим подорожником, брав участь у наук. експедиціях до Центр. Азії (1905-08), Африки (1911-12) та Індії (1929). Написав і видав книгу спогадів із мандрівки по Африці, яку сам і проілюстрував.

В.Трощинський

ГОРСЬКИЙ Сергій (Sergei Horsky), гром. і осв. діяч, учасник визвольної боротьби; н. 22.10.1893 в Катеринославі, п. 11.12.1979 в Брізбані. Закінчив юридичний факультет Московського Університету (1914) і студії соціології докторською дисертацією в Карловому Університеті у Празі (1929). Випускник військ. старшинської школи в Москві, у ранзі капітана брав участь у боях укр. Богучарського полку і був двічі ранений. За Директорії УНР служив у Херсонській та Вол. дивізіях і старшиною окремих доручень у штабі ген. Михайла Омеляновича-Павленка. Інтернований в Польщі; 1921 перейшов нелегально до Чехословаччини. Працював асистентом при катедрі психології в Карловому Університеті і в УВУ у Празі, де брав участь в укр. культ. й політ. житті. В 1930-их рр. був учителем на Закарпатті. Один із організаторів Карп. Січі та учасник боротьби з диверсантами в Березнянській і Воловецькій округах. У таборі ДП в Ерлянгені, Німеччина, працював у культ.-осв. ділянці та вчителем і дир. укр. гімназії.

С.Горський

Від 1949 в Австралії, був робітником у Брізбані. Відіграв провідну ролю в організації місцевого укр. життя, зокрема, як співзасновник УГ Квінс. та фундатор укр. шкільництва в Брізбані.

Р.П.

ГРИГОРОВИЧ-БАРСЬКИЙ Василь (Vasyl Hryhorovych-Barsky), видатний укр. подорожник і письм.; н. 1701 у Києві, п. 7.10.1747 там же. Навчався в Києво-Могилянській Академії та у Львівській Єзуїтській Академії, з якої був виключений за підміну справжнього прізвища (Григорович) на вигадане (Барський). Г.-Б. разом із супутником вирушає у вимріяну ним ще з дитинства мандрівку до італ. м. Барі. За кілька місяців (з квітня по серпень 1724) вони, пройшовши Кошиці, Егер, Пешт, Відень, Венецію, Падую, Болонью, Феррару, прибули в Рим, а невдовзі добрались і до Барі. У 1726, після ще важчої подорожі, що супроводжувалась вкрай небезпечними пригодами, Г.-Б. досягає Єрусалиму. Понад 17 рр. провів він на Близькому Сході – у Палестині, Сирії, Арабії та Єгипті. Г.-Б. викладав тут у школах грец. і лат. мови, лікував хворих, допомагав бідним. А водночас вів докладні записи про історію, економіку, традиції та держ. устрій країн, в яких побував; склав детальні маршрути своїх подорожей. Відомості про видатного мандрівника завдяки графові О.Розумовському дійшли до імператриці Єлизавети. Але навіть її покровительство не врятувало Г.-Б. від переслідувань з боку впливових недругів. Ледве уникнувши арешту, Г.-Б. через 24 рр. скитань по чужині, знову пішки, через Салоніки, Пловдів, Букарешт й Могилів (на Дністрі), у вересні 1747 невиліковно хворий повертається до Києва. Похований у Києво-Троїцькому Богоявленському манастирі.

Залишений Г.-Б. щоденник (560 сторінок) зі зробленими ним же ілюстраціями ще в рукописному вигляді у багатьох копіях ходив по Україні й користувався величезною популярністю. Згодом він витримав сім видань (перше – 1778; останнє, найновіше, що має назву "Странствования Василия Григоровича-Барского по святым местам Востока с 1723 по 1747 г.", ред. М.Барсуков, Петербург, 1885-87). Праці про Г.-Б. писали В.Аскоченський (1854) та І.Родиченко (1967).

Літ.: Гресько М. З України в світ. Укр. календар 1985. Варшава, 1984.

В.Трощинський

ГРИГОРЦІВ Северин (Severyn Hryhorciw), інж.-хемік, учитель, гром. діяч; н. 8.3.1918 у с.Мишин Коломийського пов., Галичина. Студії хемії закінчив у Львівській Політехніці (1944). Еміґрував 1944 до Братіслави, Словаччина, 1945 – до Вассербурґу (Wasserburg), Німеччина, 1949 – до Аделаїди. Працював хеміком на фабриці фарб (1955-61) і у Фед. Інституті Оборони в Солсбурі (Salisbury), ПА (1961-84). Від 1954, з перервами, був чл. управ УГ ПА і її гол. (від 1985). Гол. австрал. крайової управи АБН, пізніше Ліги Визволення України (1971-80). Учитель укр. школи в Аделаїді (1963-88), гол. мовно-літ. гуртка (1965-75), співроб. журн. "Наша Громада".

С.Григорців

р.м.

ГРИНЕВИЧ Володимир Тарас (Volodymyr Hrynevych), юрист, гром. діяч; н. 26.3.1896 у Львові, п. 8.4.1958 в Мельборні. У 1918-20 як чотовий воював у складі УГА та Січових Стрільців, попав у полон і перебував у рад. таборі на Волзі. Закінчив юридичні студії і працював суддею у Львові, Городенці, Перемишлі, а згодом адвокатом у Бережанах. У 1939-44 на еміграції в Кракові; з 1944 в Німеччині. 1949 переїхав до Австралії, де брав активну участь у гром. житті; гол. суду СУОА (1954-57) та контрольної комісії УГВ.

ГРИНКЕВИЧ Осип (Osyp Hrynkewych), адвокат, гром. діяч; н. 13.11.1892 в Тернополі, п. 10.7.1973 в Мельборні. Під час 1 світ. війни був старшиною в австр. армії, потім поручником УГА. Після війни включився в гром.-екон. працю у Тернополі, займав посаду секретаря місцевої

повітової екзекутиви УНДО. Закінчив правничі студії у Львівському Університеті (ступінь магістра 1927, доктора 1932). Згодом провадив адвокатську канцелярію в Тернополі (до 1939) і виступав оборонцем укр. політ. в'язнів в поль. судах. В роки нім. окупації був посадником Тернополя. 1944 емігрував до Німеччини, а пізніше до Австрії, де активізувався в зональному представництві укр. еміґрації франц. зони. Працюючи при ІРО в Тюбінгені, Німеччина (1948-50), допомагав українцям правними порадами при виїзді на еміґрацію. 1950 прибув до Австралії і поселився в Мельборні. Включився у початкові заходи організації гром. життя, був діяльним в УГВ і Союзі Укр. Комбатантів; гол. суду СУОА (1960-63).

М.Б.

ГРІН Пилип (Phillip Green), інж.-архітект, письм., гром. діяч; за походженням з Полтавщини, п. 2.5.1994 в Канберрі. Одержав диплом Інженерно-будівельного Інституту (відділ архітектури) в Україні. До Австралії прибув 1950. Працював проєктувальником у різних будівельних фірмах й викладав у Колежі Вищої Освіти у Канберрі. Згодом був архітектом-консультантом та співроб. гол. інженера Австрал. Військ. Академії. Належав до Спілки Архітектів, Інженерів та Мірників (Association of Architects, Engineers, Surveyors and Draftsmen) і Укр. Т-ва Інженерів Австралії. Займав становище секретаря управи філії УГ НПВ у Блектавні.

В.М.

ГРОМАДИ, традиційна назва укр. гром. організацій. Розрізняють Г. місцеві (за осередками), професійні (напр., учительська Г.), студентські тощо. В Австралії ціла гром. структура прийняла форму і назву Г. Основними одиницями є стейтові Г., які складаються з місцевих філій. Стейтові Г. разом з ін. організаціями (культ., рел., мист. тощо) завершуються крайовою централею – СУОА. Провідними стейтовими Г. є: *Українська Громада Вікторії, Українська Громада Західної Австралії, Українська Громада Квінсленду, Українська Громада Нового Південного Велсу, Українська Громада Південної Австралії та Українська Громада Тасманії.*

В.М.

ГРОМАДСЬКИЙ ХОР УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ КВІНСЛЕНДУ (Ukrainian Choir of Queensland). Хор діяв у Брізбані від 14.5.1950 як складова частина УГ; у 1950-60-их рр. брав участь в усіх гром. імпрезах і нац. святах, виступав на публічних концертах з мист. одиницями ін. нац. груп. Ч. хористів коливалося між 20 і 35. Диригентами були: Василь Голояд, М.Мережаний, Я.Пиріжок (найдовше), І.Джуфер та свящ. М.Сердюк.

ГРОМ'ЯК Адріян (Adrian Hromiak), військ. інж.-будівельник; н. 31.1.1938 в с. Плазів Любачівського пов., Галичина, п. 10.8.1994 в Чікаго, куди перебрався з Єгипту вже смертельно хворим. З родиною 1944 прибув до Німеччини, а 1950 переїхав до США. В юнацьких роках активний у Пласті та спортовому т-ві "Леви" в Чікаґо. Інженерний фах здобув 1963 в Іллінойському Університеті, згодом навчався на курсах менеджменту і права. 1964-66 служив в амер. інженерному корпусі в Азії й Африці: у м. Адана, Туреччина, наглядав і керував будівництвом кількох тур. військ. об'єктів, продовжував ту саму інженерно-будівельну працю з рамени амер. армії в Італії (база в Ліворно), Пакістані, Ірані, Савдійській Арабії та Малайзії. Здійснював будівельний проєкт військ. міста савдійського короля Халіда (вартістю 10 млрд дол.), приміщення радіостудії в Ріяді.

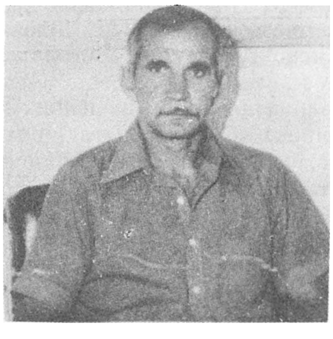

А.Гром'як

З 1980 в Каїрі наглядав за будівництвом біохем. дослідної лябораторії. Від 1985 працював як реґіональний інж. амер. збройних сил з осідком в Каїрі.

В.М.

ГРУДКА Мая (Maja Hrudka), медсестра-адміністратор і гром. діячка; н. 18.1.1925 в Краснограді Харківської обл. Через Австрію (1943-45) і

М.Грудка

Німеччину (1945-49) еміґрувала до Австралії, де поселилася в Аделаїді, потім у Балляраті, Вік., а згодом у Мельборні (від 1956). Тут закінчила колеж, здобувши диплом медсестри-адміністратора (1976). Від 1964 Г. працювала у шпитальній адміністрації, у 1981-88 на посаді старш. медсестри у бюрі психіятричних послуг департаменту здоров'я стейту Вік. Г. авторка статтей у фаховій періодиці, рапортів до фед. уряду у справах багатокультурности, співред. журн. "*Наше Слово*" (1968-79). Активна в укр. жіночому русі, зокрема в зовн. репрезентації та харитативній роботі. Чл. управи (1950-80) і заступниця гол. (1967-70, 1973-80) СУА, чл. управи (1966-89) і гол. (1966-68) СУ Вік., чл. Комітету оборони нац. і людських прав при УГВ, представник УГВ в Раді Етнічних Спільнот Вік. (Ethnic Community Council). Перший гол. (1968-71 та від 1985) комітету дому для старших у Вік.; з 1993 дир. цього дому.

М.Б.

ГРУШЕЦЬКИЙ Іван (Iwan Hruszecky), економіст і політ. діяч, автор статтей і дописів у пресі; н. 25.9.1901 у Києві, п. 31.12.1976 в Мельборні. Був поручником Армії УНР до її розв'язання. 1922 еміґрував до Чехословаччини, де на поч. 1930-их рр. студіював у Празькій Політехніці. В час голоду на Україні 1932-33 видав у Празі чесь. мовою кілька чисел інформативної газ. Ukrajina. 1938-39 на Закарпатті працював у Підкарп. банку в Хусті, потім в'я-

зень угор. тюрми. 1945 переїхав до Німеччини, а 1948 до Австралії. Поселившись у Мельборні, Г. став одним із фундаторів укр. гром. життя. Був організатором першого з'їзду Об'єднання Українців Австралії (1950) і першим гол. УГВ (1949-51). Активний у проводі Союзу Укр. Комбатантів і в УАПЦ, провідний чл. Укр. Соціялістичної Партії (Павла Феденка) і Держ. Центру УНР.

М.Б.

ГРУШЕЦЬКИЙ Неван Нікандер (Nevan Nicander Hruszecky), син *Грушецького Івана*, економіст, учитель шкіл українознавства, гром. діяч, письм.-гуморист; н. 20.11.1930 в Празі. 1945 виїхав до Німеччини, а 1948 до Австралії. Поселившись в Мельборні, закінчив у місцевому Університеті студії торгівлі (1956). Працював економістом у ґазовій корпорації стейту Вік. Учителював в укр. суботній школі у Нобл Парку (1967-90) і був фін. референтом Укр. Центр. Шкільної Ради (від 1975). Гол. першого комітету укр. радіомовлення і впродовж 1975-88 укладач програм та диктор. Як один із організаторів Пласту в Мельборні очолював пластову станицю (1954). Чл. управ УГВ (1960-61, 1964-65) і СУОА (1968-71), діяльний в УПЦА. З 1986 секретар Допомогового Фонду Українознавчих Студій. Його гуморески і статті друкувалися в укр. пресі Австралії й Півн. Америки. Твори Г. багаті на гру слів, підкреслюють ґротескне й абсурдне в еміґрантському побуті. П'єса на 3 дії "Незнані герої" була відзначена 1956 в конкурсі СУОА на кращий драм. твір.

М.П.

ГРУШЕЦЬКИЙ Петро (Petro Hruscheckyj), правос. свящ.; н. 11.5.1900 в м-ку Дружкополі Горохівського пов. Вол. губ., п. 6.2.1992 в Аделаїді. Вчився у Житомирській духовній семінарії; у 1918 в Армії УНР (учасник Юнацької Школи). З 1944 в Німеччині, 1949 приїхав до Австралії; настоятель і засновник Святомихайлівської парафії УАПЦ в Кройдоні (Croydon), Аделаїда (до 1964), чл. епархіяльної ради (1960-64). Заборонений у священослужінні єп. В.Соловієм, перейшов до УПЦА, яка відзначила його протопресвітерством.

ГУПАЛО Петро (Peter Hupalo), гром. діяч; н. 29.1.1925 в с. Фільварки Золочівського пов., Галичина. На еміґрації в Кілі, Німеччина (1945-48), Деррі, Англія (1948-60), і в Брізбані з 1960. Належачи до управи УГ Квінс. і будучи її гол. (1970-72, 1983-85), присвятив особливу увагу справам молоді та зовн. зв'язків, зокрема як чл. комітету популярного щорічного фестивалю "Варана" (Warana). Від 1960 активний у Пласті, новацький виховник, гол. пластової станиці (1961-67, 1988-89). Працював у парафіяльній раді місцевої укр. кат. церкви Покрова Пресв. Богородиці на постах секретаря і гол. (1974-77, 1980-84). Співзасновник кредитової спілки "Єдність" і чл. її дирекції від 1982. За заслуги перед укр. спільнотою був нагороджений австрал. урядом медалею Ордену Австралії (1988).

Р.П.

ГУРТОК КНИГОЛЮБІВ ім. Л.СТАРИЦЬКОЇ-ЧЕРНЯХІВСЬКОЇ діє від 1976 у Лідкомбі, Сідней (1990 – 24 чл.). Засновники: Валя Кравченко, Олена Борис, Софія Цуньовська. Керівництво у 1978-89 здійснювала О.Борис, від 1989 О.Ільків. Гурток, який працює при управі СУА стейту НПВ, влаштовує літ. вечори, дискусії, прилюдні доповіді для громадськости та щорічні "Дні власної творчости".

ГУЦАЛО Григорій (Hryhorij Hucalo), церк. і гром. діяч; н. 1925 на Сумщині, п. 28.7.1991 в Брізбані, куди прибув через Німеччину 1949. Займав посади гол. контрольної комісії при епархіяльному правлінні УАПЦ в Австралії, диктора (від 1967) і координатора укр. програми радіостанції 4ЕВ у Брізбані (від 1985), гол. радіот-ва "Дніпро" (від 1986), гол. т-ва старших членів УГ Квінс. (від 1988).

Ґ

ҐОЛЬДЕЛЬМАН Соломон (Solomon I.Goldelman), економіст, соціолог, педагог, єврейсько-укр. гром.-політ. діяч; н. 17.12.1885 у м. Сороки, Басарабія, п. 3.1.1974 в Єрусалимі. Закінчив реальну школу в Кишиневі. Вищу освіту здобув у Київському Комерційному Інституті (1907-13). В 1913 призначений на посаду асистента екон. факультету цього ж інституту. Одночасно включається в політ. діяльність як активіст єврейської соціял-дем. партії "Поалей Ціон" (у 1905 організатор партійного гуртка в Кишиневі, потім, до 1907, секретар комітету партії Басарабії, Поділля та Херсонщини).

У 1917-18 – чл. УЦРади та Малої Ради від "Поалей Ціон". За Директорії у 1918-19 – секретар праці, в.о. секретаря в справах нац. меншостей, товариш (заступник) мін. торгівлі і пром-сти, товариш мін. праці в урядах УНР.

З липня 1920 на еміграції у Відні, від грудня 1920 – у Празі, від 1922 – у Подєбрадах (Чехословаччина). Ґ. був одним із фундаторів Укр. Госп. Академії (УГА) у Подєбрадах, в 1922 обраний її доцентом, а в 1925 – проф. У 1923-24 був продеканом екон.-кооп. факультету УГА. Викладав економіку пром-сти, міжнар. екон. політику (зовн. торгівлю), транспортову політику тощо. По ліквідації УГА 1935 став проф. УТГІ позаочного навчання, з проєктом організації якого виступав ще 1931. Паралельно з працею в УГА та УТГІ (до 1939) брав активну участь у діяльності низки ін. укр. наук. інституцій, що існували у 1920-30-их рр. в Чехословаччині. Від 1933 Ґ. був організатором Інституту сіоністської освіти й проф. Сіоністської високої школи у Празі.

З 1939 жив у Палестині, від 1948 – в Ізраїлі. У 1940-60-их рр. очолював створений ним Інститут позаочної сіоністської освіти в Єрусалимі. 1959 був обраний чл.-кор. Інституту вивчення СРСР у Мюнхені, 1961 – почесний доктор УТГІ, 1964 – д. чл. УВАН. Ґ. до кінця життя був активним речником єврейсько-укр. порозуміння та співпраці. Від політ. життя Ізраїля був ізольований, гол. через свої проукр. та виразно антиком. погляди.

Ґ. – автор численних публікацій різними мовами із проблем економіки та соціології (підручників "Економія пром-сти" та "Зовн. торг. політика", 1924; "Міжнар. госп. політика", 1924; "Теорія акційного підприємства", 1925; "Населення і ком. партія на рад. Україні у нац. та соціяльному розрізі", 1930; Lost der Kommunismus die Judenfrage?, 1937; та ін.), а також стосовно укр.-єврейських взаємин найвизначніша праця "Жидівська нац. автономія на Україні, 1917-20 рр." (1961 – ідиш, 1963 і 1967 – укр. мовою, 1968 – англ. мовою).

Літ.: Ґольдельман С. Спомини з моєї укр. доби. УТП. 1932-1952. Нью-Йорк, 1962; Биковський Л. Соломон Ізраїлевич Гольдельман. "Нові Дні" (Торонто), липень-серпень, 1974; Bykovsky L. Solomon I. Goldelman: A Portrait of a Politician and Educator (1885-1974). New York-Toronto-Munich, 1980.

В.Трощинський

ҐОРЧИНСЬКИЙ Йосиф (Iosyf Gorchynsky), кат. свящ.; н. 16.7.1897 у Чернівцях, п. 23.1.1969 у Сіднеї. Сер. освіту здобув у гімназії в Чернівцях. Розпочав вивчати теологію у духовній семінарії в Станиславові, а закінчив у Блажі, Румунія, де 1923 був висвячений. До 1940 душпастирював у різних місцевостях на Буковині, потім серед українців у Румунії (Мармарощина, Банат). Залишився підпільним греко-кат. свящ. в Румунії. 1959 приїхав до сина в Сідней, де став свящ.-помічником у парафії св. Андрія й обслуговував, зокрема, громаду в Кабраматті. Верховний архиєп. Йосиф Сліпий іменував його титулярним митрополичим радником.

р.м.

ҐРЕНВІЛ (Granville), район метрополітального *Сіднею*, 22 км на зах. від центру м. Нас. 110 тис. (1991), в тому ч. прибл. 80-100 українців. Укр. еміґранти почали поселятися на поч. 1950-их рр. з переходових таборів (бл. 100 родин). Правос. парафія УАПЦ під юрисдикцією еп. С.Гаєвського, перенесена з Редферну (Redfern), 1956 побудувала тут церкву св. Афанасія Лубенського та 1988 нову церк. залю. Членів парафії спочатку 45, в 1988 – бл. 300 з різних передмість. При парафії діяла укр. школа. Серед діячів парафії: В.Оловаренко, Л.Спесивий, П.Стеценко та ін. Українці Ґ. належать до організованої громади в Меріленді й беруть участь в укр. культ. і гром. житті м. Сіднею. В Ґ. існує також мала укр. баптистська громада.

О.Б.

ҐРЕТА (Greta), пром. місцевість в НПВ, 130 км на півн. від Сіднею; українців бл. 80. Укр. поселенці з'явилися тут 1949. В околиці був табір новоіміґрантів з бл. 200 укр. родинами. Чоловіки працювали в сталеварнях, копальнях, текстильних фабриках. 1950 постала філія УГ НПВ з власним нар. домом. 1962 укр. кат. парафія відкрила каплицю Покрова Богородиці, яку обслуговують свящ. з Ньюкастелю. З кін. 1960-их рр. українці переселюються з Ґ. до ін. міст, гол. до *Ньюкастелю.*

ҐРІН Пилип, див. *Грін Пилип.*

ҐУТ Богдан (Bohdan Goot), гром. діяч; н. 26.11.1915 у Відні, п. 21.10.1992 в Сіднеї. Закінчив гімназію у Перемишлі (1936) і торг. курси у Львові (1938); 1940-44 працював учителем на Холмщині, в 1944 виїхав до Німеччини. Перебував у таборі ДП в Цуфенгавзені; гол. Санітарно-Харитативної Служби у Баден-Вюртемберзі (1946-48). 1949 приїхав до Австралії і поселився в Ліверпулі (Liverpool), передмісті Сіднею. Гол. УГ в Кабраматті (1959), гол. осередку СУМ в Сіднеї (1962-70), гол. збірщик на будову Дому Укр. Молоді в Лідкомбі та (від 1968) завідувач Укр. Культ.-Товариського Клюбу. Займав також пости секретаря Об'єднання Укр. Громад НПВ

(1975-80) і чл. управи СУОА (1976). Відіграв ключову ролю у збиранні фондів для Центру Українознавчих Студій в Університеті ім. Макворі, Сідней. Співроб. укр. газет в Австралії.

І.Г.

ҐУТЕЙ Павло (Paul Gutej), гром. і церк. діяч; н. 23.6.1921 у с. Ямна Горішня Добромильського пов., Галичина, п. 22.9.1992 в Перті. У рідному селі закінчив початкову школу; у 1942-52 жив в Австрії, опісля еміґрував до Австралії. Активний в укр. гром. житті Перту. Був гол. УГ ЗА і постійно чл. її управи (38 рр.); скарбник укр. кат. братства. Спричинився до побудови нар. дому, утримував зв'язки з Добросусідською Радою ЗА.

Д

ДАЛЕКА Лідія, див. *Чорнобривець Олена.*

ДАНИЛО ігумен (Danylo Hegumen), давньоруський подорожник і письм.; жив прибл. в кін. 11 – першій пол. 12 ст. Автор "Хожденія Даніїла Руськія Земли Ігумена", найпопулярнішого твору, що належить до т. зв. паломничої літератури давньоруської доби. В цьому творі, пройнятому духом нац. гідности і патріотизму, подано детальний опис подорожі автора до Палестини, із зазначенням її часу і тривалости, за панування короля єрусалимського Бальдуїна I і його походу на Дамаск, десь між 1106 і 1108, "во княженіє руськоє великого князя Святополка Із`яславича". З деяких наведених автором відомостей можна здогадатися, що він походив, можливо,

Архиєп. І.Данилюк і протопресвітер А.Теодорович, 1953 р.

з-над р. Снови на Чернігівщині. "Хожденіє", відоме також як "Паломник", містить цінні культ.-істор. інформації про Святу Землю, її пам`ятки і традиції, зокрема про Єрусалим, Назарет, Єрихон, Віфлеєм. Як видатний апокрифічний твір він є важливим доповненням до канонічної історії Христа, Богородиці, Апостолів тощо. В описі знаходимо також цікаві подорожні розповіді про Константинопіль, Ефес, острови Кіпр, Лерос, Патмос, Кос та ін. міста й місцевості, котрі відвідав Д. на шляху до Палестини. Дослідникам відомі бл. сотні списків (найдавніші з 15 ст.) "Паломника", в тому ч. під назвами "Путешествіє", "Житіє і хожденіє" Д. та ін. Цей твір перекладено також на европ. мови.

Літ.: Грушевський М. Історія України-Руси. Т. 3. Львів, 1905; Грушевський М. Історія укр. літератури. Т. 2. К.-Львів, 1923; Данилов В. К характеристике "Хождения" игумена Даниила. Труды отдела древнерусской литературы. Т. 10. Москва-Ленинград, 1954.

В.Трощинський

ДАНИЛЮК Іван (Ivan Danyliuk), церк. і гром. діяч, архиєп. УАПЦ; н. 1.8.1896 в Чернівцях на Буковині, п. 7.11.1953 у Сіднеї, там же похований на правос. секції цвинтаря Руквуд. Закінчив теологічний факультет Чернівецького Університету зі ступенем магістра теології (1925). Активний в укр. студентському житті; гол. Комітету Укр. Студентства Буковини (1922). Був рукоположений на правос. свящ. і душпастирював у селах Шептиці й Оршівка. Настоятель парафій у с. Луки над Дністром (1935-40) і в с. Шістка на Холмщині (1940); іменований протоєреєм. Виїхавши до Зах. Німеччини, обслуговував парафії УАПЦ і став канцлером єп. Мстислава Скрипника в Ґросгессенській епархії. 1949 еміґрував до Канади, де обслуговував парафії Укр. Греко-Правос. Церкви у Веґревіллі, Калґарі й Оттаві. У 1950 прийняв від архиєп. Скрипника чернечий постриг і став архимандритом. 7.9.1952 у Парижі був хіротонізований з титулом архиєп. УАПЦ Сіднейського та Австрал.-Новозеляндського. Д. прибув до Сіднею 1953, осягнув порозуміння з єп. С.Гаєвським, відбув візитацію усіх австрал. парафій УАПЦ та розпочав підготовку до 1 собору УАПЦ в Австралії. Того ж року несподівано помер, здобувши загальну пошану спільноти й зробивши чимало для об`єднання правос. громади.

С.Р.

ДАНЬКО Галина (Helen Danko), гром. діячка; н. 10.12.1922 у Квілл Лейк (Quill Lake), Саскачеван, Канада. У Канаді закінчила сер. школу (1939), торг. колеж (1940-42), студії археології та антропології у Торонтському Університеті (1970-73). Активна в укр. молодіжних організаціях Канади на поч. 1940-их рр. Приїхавши до Австралії, жила в Мельборні (1976-79), потім у Сіднеї. Тут діяльна в крайовій управі СУА як гол. референтури зовн. зв`язків (від 1983) і заступниця гол. СУА (від 1986). З 1984 Д. займає також пост заступника гол. Крайової Ради Жінок НПВ (National Council of Women), а в 1990 обрана міжнар. секретарем Нац. Ради Жінок Австралії. Свою участь у Світ. Жіночому З`їзді (Centennial Conference of the International Council of Women) у Вашінґтоні 1988

Г.Данько

використала для інформації про вплив Чорнобиля на жінок України.

С.С.

ДАЮК Стефанія (Stephania Dajuk), економіст, педагог, консультант; н. 20.6.1947 в м. Ценґ Варден (Zeng Warden), Німеччина. До Австралії приїхала з батьками 1949. В Університеті НПВ 1969 одержала ступінь бакаляра гуманітарних наук за екон. спеціялізацією. Працювала як економіст у Резервному Банку Австралії (1969-83); чл. парляментарного комі-

тету НПВ у справах кінцевого середньошкільного іспиту з модерних мов (1978-81), з 1983 чл. дорадчого

С.Даюк

комітету уряду НПВ в ділянці навчальних програм початкових шкіл, організатор курсів підвищення кваліфікації для учителів укр. суботніх шкіл в НПВ (1978-84). Консультант держ. радіостанції 2ЕА (Сідней) у справах персоналу укр. програм (1980-85), відома також як консультант з проблем багатокультурности. Викладала економіку у школах вищої техн. освіти, була референтом зовн. зв'язків Укр. Шкільної Ради НПВ (від 1976). Автор підручника для початкових кляс "Моя абетка" (С., 1988). Нагороджена медалею Ордену Австралії за працю в шкільній та суспільній ділянках (1983).

І.Г.

ДВОМІСЯЧНИК УКРАЇНСЬКОЇ КНИЖКИ І ПРЕСИ в Австралії. Від 1958 за ініціятивою тодішнього гол. Укр. Центр. Шкільної Ради (УЦШР) в Австралії *Д.Нитченка* щороку з рамени УЦШР та за підтримкою СУОА відбуваються Д.У.К.П. Двомісячники супроводжуються закликами, звідомленнями та підсумковими інформаціями в пресі, в ході яких відзначаються всі, хто придбав або розповсюдив книг не менше, ніж на суму 100 дол. Гол. рушіями Д.У.К.П. є шкільна мережа, книжкові крамниці, кольпортери та окремі книголюби. Кількість таких відзначених сягає бл. 50 осіб. Упродовж 1958-93 під час проведення Д.У.К.П. в Австралії продано книг на загальну суму 400 тис. дол.

Літ.: Нитченко Д. Укр. книжка в Австралії, 1949-83. Зб. Іст. укр. пос. А. С., 1990.

Д.Н.

ДЕЙКО Марія (Maria Dejko), мовознавець, педагог, осв. діячка; н. 14.10.1889 в м-ку Паричі Вол. губ., п. 30.4.1969 в Мельборні. Високу освіту здобула на Вищих жіночих курсах в Петербурзі та на філософ. факультеті Сорбонни у Парижі. Керувала катедрою методики навчання у Пед. Інституті в Харкові. Від 1944 на еміґрації у таборах ДП в Німеччині; з 1949 в Австралії. Діячка Рідної Школи, почесний чл. Укр. Центр. Шкільної Ради в Австралії. Уклала низку читанок для укр. шкіл: "Буквар", "Рідне слово", "Волошки" (1963), "Рідний край" і "Євшан зілля" (1965), "Про що тирса шелестіла" (1969). Ці читанки вживалися також в укр. школах поза Австралією. Автор п'єси для дітей і юнацтва "Оля Перевізниківна"; укладач укр.-англ. та англ.-укр. словників, виданих посмертно (1979).

М.Дейко

С.Р.

ДЕЙНЕКА Антін (Anton Deyneka), інж.-механік, гром. діяч; н. 4.5.1904, п. 4.11.1964 в Сіднеї. Закінчив Харківський Механіко-Машинобудівний Інститут (1932). З 1944 на еміґрації в Німеччині; від 1949 в Австралії. Працював при проєктуванні конвейєрів для вуглевидобувної пром-сти. Співзасновник і перший гол. Укр. Т-ва Інженерів Австралії (1954); брав участь у проєктуванні укр. правос. церкви в Гомбуші б. Сіднею.

ДЕКАДА УКРАЇНСЬКОЇ РОДИНИ (Decade of Ukrainian Family), акція СУА, започаткована під головуванням О.Шевчик; з 1982 стала частиною Декади родини при Світ. Федерації Укр. Жіночих Організацій (СФУЖО). Гром. комітет Декади у складі М.Свідерського, Я.Масляка, В.Нечипорук, С.Строкон метою акції визначив піклування про здорову укр. родину. Під час Д.У.Р. було

проведено дискусії під проводом О.Бучацького, заслухано доповіді фахівців про нац. виховання в умовах двомовности та переглянуто кінематографічні й драм. постановки з традиційного родинного життя в Україні.

С.С.

ДЕКАНАТИ, див. *Протопресвітерати, Деканати.*

ДЕМОКРАТИЧНЕ ОБ'ЄДНАННЯ БУВШИХ РЕПРЕСОВАНИХ УКРАЇНЦІВ СОВЄТАМИ (ДОБРУС) в Австралії, крайове відділення гром.-політ. організації еміґрантів з підрад. України, засн. 1948 у Німеччині. В Австралії постали осередки в кількох стейтах: в Аделаїді 1952 на ПА, гол. Василь Матіяшевський (до 1957); у Сіднеї – Терентій Мироненко. 1957 у Мельборні відбувся загальноавстрал. з'їзд ДОБРУС, на якому гол. управи обрано Івана Кириленка. Особливу активність в цій організації проявляли чл. і прихильники УРДП. Серед діячів: Б.Григорович, Григорій Дворцовий, А.Кривченко та ін. З кін. 1960-их рр. діяльність ДОБРУС припинилася.

В.М.

ДЕМ'ЯНЮКА ПРОЦЕС (Demjanjuk's Trial), голосний процес в Єрусалимі у 1988-93 над українцем Іваном Дем'янюком, жителем США, висланим з Америки і переданим правосуддю Ізраїля за підозрою і

звинуваченням у тому, що він начебто був відомим катом "Іваном Грозним" (Лютим), причетним до масових вбивств єврейських в`язнів у концтаборі Треблінка (Польща).

Як громадянин СРСР Д. (н. 3.4.1920 в с. Дубовій Махарівці Запорізької обл.) служив у Червоній Армії і під час 2 світ. війни опинився у нім. полоні. Перебував у таборах ДП в Німеччині, звідки 1952 переїхав до США; працював в автомобільній індустрії у м. Клівленді. Тут попав у поле зору дослідного центру Симона Візенталя, який стежить за воєнними злочинцями і намагається їх звинувачувати перед судами на Заході. У США при міністерстві юстиції створено спеціяльне слідче бюро (Office of Special Investigation), яке розшукувало таких людей серед сх.-европ. еміґрантів та мало право їх депортувати до країн походження або до Ізраїля. 1978 амер. прокуратура почала процес за позбавлення Д. громадянства США та видалення з країни. 1981 його було позбавлено громадянства, а 1986 депортовано в Ізраїль. 1988 ізраїльський суд першої інстанції на підставі вищевказаного звинувачення засудив Д. до смертної кари.

Оборона Д. твердила, що в його випадку йдеться про "помилкову особу" і що він не був "Іваном Лютим". Неправомірність вироку обґрунтовувалась тим, що він базувався на основі переданої рад. КҐБ довідки та емоційних свідчень уцілілих в`язнів табору в Треблінці. Відклик Д. до Верховного Суду Ізраїля тривав 5 рр. Суд в останній інстанції виніс вирок 29.7.1993, звільняючи Д. від вини за браком доказів "поза всяким сумнівом" щодо ідентичности підсудного. В час апеляції прийшли свідчення (самих учасників каральних нім. відділів у Треблінці) з рад. архівів про те, що справжній "Іван Лютий" – це Іван Марченко, сліди якого губляться після війни. Ці свідчення прийнято судом за основу концепції про "помилкову ідентичність". На тій підставі Верховний Суд Ізраїля звільнив Д. від інкримінованої йому вини, не входячи в ін. підозріння, зокрема відносно того, що Д. міг бути наглядачем в ін. концтаборах. Оборонцем Д. перед ізраїльським судом в останній його фазі був місцевий адвокат Йорам Шефтель.

Після звільнення Д. амер. прокуратура доводила, що постанова про його денатуралізацію та видалення були виправдані, оскільки він подав неправдиві відомості про себе в час еміґрації, і тому не має права на повернення до США. Водночас амер. суди розглядали правосильність рішення ген. прокуратури США про позбавлення Д. громадянства та його видалення до Ізраїля. Апеляційний суд 6-го дистрикту визнав ці акти неправосильними, що дало змогу Д. повернутися до США. Справа відновлення його громадянства не вирішена. Верховний Суд США ствердив 3.10.1994, що амер. прокуратура

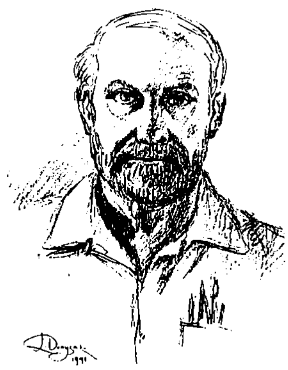

Л.Денисенко. Автопортрет

поступила неправильно, приховуючи певні інформації, які під час процедури денатуралізації і депортації Д. могли б послужити матеріялом на його користь.

Д.П. змобілізував ізраїльську опінію, щоб використати цю справу для утривалення пам`яті про жертви Голокосту. Укр. опінія в діяспорі та в Україні трактувала ці зусилля деяких єврейських кіл як антиукр. акцію (також підтримувану рад. органами) з метою компромітації укр. незалежницького руху. У діяспорі постали комітети захисту Д. та збиралися фонди на покриття коштів Д.П.

Літ.: Rullman H.P. Der Fall Demjanjuk. Unschuldiger oder Massenmoerderer? Sonnenbuehl, 1987; Gollancz V. The Demjanjuk Affair: The Rise and Fall of a Schow-Trial. London, 1994.

В.Маркусь

ДЕНИС Іван (Ivan Denys), гром. діяч, організатор й учитель українознавчих шкіл, меценат; н. 28.9.1900 у Жовкві, Галичина, п. 18.7.1989 в Сіднеї. Після закінчення гімназії у Жовкві служив як старшина австр. армії на італ. фронті, згодом в УГА. Закінчив студії права у Львівському Університеті. Учитель нар. шкіл на Равщині (Рава Руська) до 1939, у 1939-44 – на Лемківщині. Після 1944 в Німеччині, у таборі ДП в Карльсруге; з 1949 в Австралії, учитель Рідної Школи у Ферфільді, НПВ. Меценат Центру Українознавчих Студій в Австралії (бл. 30 тис. дол.) та ряду ін. культ. інституцій і заходів.

О.Б.

ДЕНИСЕНКО Леонід (Leonid Denysenko), графік, педагог, гром. діяч; н. 25.7.1926 у Варшаві. Студіював у Варшаві (Академія Графічних Мистецтв, 1943, та Правос. духовна семінарія, 1944) і в Німеччині (вчительський диплом, 1948). Прибувши до Австралії, поселився в Сіднеї, де працював у міністерстві іміграції, потім професійним мистцем, учителем мистецтва в сіднейських школах (1961-69), ілюстратором підручників міністерства техн. освіти НПВ (1976-86). Організатор укр. і білоруського відділів об`їздної виставки образотворчого та нар. мистецтва, що її влаштував австрал. фед. уряд 1951. Д. розробив власну графічну техніку "літерографії" (образ витворюється виключно з тексту), за допомогою якої виконав, м. ін., відому ікону "Бог-Любов". Автор мозаїки на фасадах Укр. Правос. Центру в Канберрі (1988). Відомий як ілюстратор, карикатурист, оформлювач святочних листівок. Діяч Світ. Місії "Бог – це любов" (God is Love, World Mission), співзасновник і гол. протиалкогольного т-ва "*Відродження*" (1977).

М.П.

ДЕНИСЕНКО Ніна (Nina Denysenko), мати *Денисенків Леоніда і Юрія*, балетмайстер, культ-осв. діячка; н. 15.1.1906 на Запоріжжі, п. 30.6.1978 у Сіднеї. На еміґрації у Варшаві. У 1920-их рр. вивчала танок у В.Авраменка та в Балетній Академії Т.Висоцької; спеціялізувалася в укр. танку. Працювала в поль. фільмовому підприємстві та в Укр. Театрі у Варшаві. Під час війни опікувалася українцями в нім. таборі полонених. З 1950 в Австралії; організатор культ.-осв. життя, учителька українознавчих шкіл, керівник укр. балетної школи та ансамблю "*Дніпро*" в Сіднеї і Ньюкастелі, НПВ. Створила нар. балети "Довбуш" і "Причинна".

В.М.

ДЕНИСЕНКО Юрій (Jurij Denysenko), інж.-архітект, гром. діяч, брат *Денисенка Л.*; н. 10.7.1929 у Варшаві.

Закінчив матуру в укр. гімназії в Діллінґені, Німеччина. До Австралії еміґрував 1949 і поселився в Сіднеї. Згодом вчився у Лондоні (1953-54), де одержав диплом інж. конструкції і шляхів; 1989 в Університеті Сомерсет, Англія, здобув ступінь маґістра архітектури. Студіював також у духовній семінарії в Бавнд Бруку, США (1986-89). В Сіднеї вчив мистецтва і архітектури у різних установах (1957-63), вів власну школу малярства і скульптури (1959-63), працював у кількох приватних і держ. будівельних фірмах. Автор низки архітектурних та скульптурних проєктів, у тому ч. *Українського Православного Центру-Пам`ятника 1000-ліття Хрещення України-Руси* в Канберрі, будинку сіль.-госп. колежу на остр. Тонґа і пам`ятника еміґрантам у Ферфільді, Сідней. Активний в укр. гром. житті; гол. СУОА (1977-84) і чл. президії СКВУ, співзасновник і чл. управи Т-ва Укр. Інженерів в Австралії, довголітній танцівник та адміністратор Укр. Нар. Балету "Дніпро" в Сіднеї, отаман паланки Укр. Вільного Козацтва в Австралії (1979-92). Діяльний у Пласті. З 1986 працює у власній студії у Вайонгу (Wyong), НПВ.

І.Г., М.П.

Укр. кат. церква св.Покрови в Джілонґу, Вік.

ДЕРЯЖНИЙ Петро (Peter Deriashnyj), диригент, бандурист; н. 2.7.1946 у Кальдені (Kalden), Німеччина. Приїхав до Австралії 1950, жив у Ньюкастелі (1951-66), опісля в Сіднеї. Закінчив Сіднейський Інститут Тех-

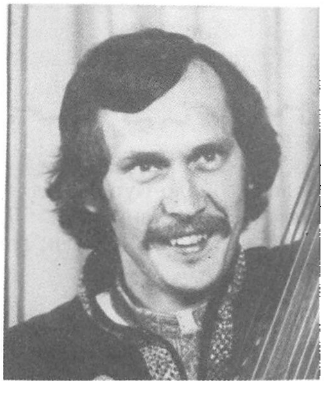

П.Деряжний

нології за спеціяльністю інж.-електрика (1972), згодом отримав кваліфікації вчителя співу (1978) та співака-виконавця Австрал. правління муз. іспитів (1980). В Едмонтоні, Канада, вивчав хорову диригентуру (у Володимира Колесника) та церк. музику (1983-84). Керівник Ансамблю бандуристів ім. Г.Хоткевича (від 1972), диригент хору "Боян" (1982-86), жіночого хору "Суцвіття" (від 1986), Ансамблю ім. В.Івасюка (від часу його заснування 1984) та хору укр. правос. парафії св. Покрови в Гомбуші (Homebush), Сідней (1984-85, 1987-88). Музично оформив "Думу про С.Петлюру" на слова Кучугура-Кучеренка та ліричні пісні на слова укр. поетів Австралії й Канади; аранжував нар. пісні для мішаного хору в різних інструментальних супроводах; укладав вокально-хореографічні монтажі на тему укр. нар. звичаїв. Д. плекає т. зв. полтавську техніку гри на бандурі, випустив платівку "Кобза і пісня". Був культ.-осв. референтом СУОА (1980-83), УГ Сіднею (1984-88) та УГ в Пенріт-Сейнт Меріс (1978-80).

О.Т.

ДЕСНИЦЬКА Катерина (Katharine Desnytski), дружина кн. Чакрабонґа, престолонаслідника Сіяму (Тайланду); н. 1885 у Києві, п. 1960 у Парижі. По закінченні у Петербурзі курсів сестер-жалібниць служила в санітарному поїзді під час рос.-япон. війни 1904-05. Потім повернулася до Петербургу, де познайомилася з сином сіямського короля кн. Чакрабонгом, котрий вчився там у Пажеському корпусі. Одружившись з Чакрабонґом, переїхала з ним до Банґкоку. Дістала титул Сомденс Шауфа (Королівська Величність), ім`я Герцогині Пітсанульокської, два палаци – зимовий і літній – та окремий власний двір, влаштований на азійський зразок. Як друга дама у країні Д. в церемоніялах, коли королева була відсутня, заступала її, сидячи поруч з королем на золотому троні. Разом з чоловіком, котрий виконував дипломатичні доручення батька, об`їхала майже всю Азію, Европу й Америку. По смерті Чакрабонґа виїхала до Англії, де після навчання залишився жити

К.Десницька

її син – кн. Чула. Останні роки життя провела у Парижі.

Літ.: Єреміїв М. Катя ІІ-Киянка – королевою Сіяму. Альманах Укр. Нар. Союзу на 1972 (Джерзі Сити – Нью-Йорк).

В.Т.

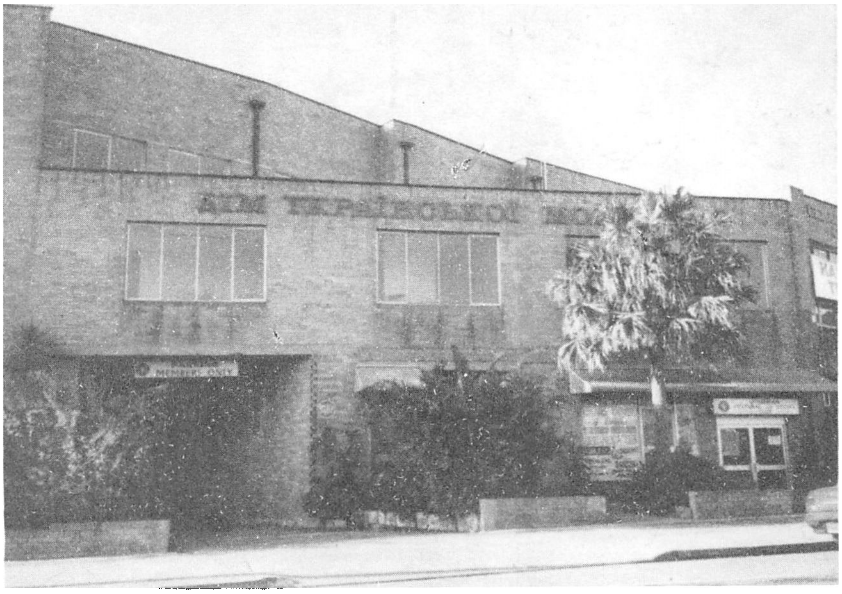

Дім Укр. Молоді в Лідкомбі, Сідней

ДЖЕЗАЛЕНКО Олександер, див. *Єсавленко Олександер.*

ДЖІЛОНҐ (Geelong), пром. м. у стейті Вік., важливий порт у затоці Порт-Філіп, розташоване на півд. захід від Мельборну (76 км віддалі). Українців бл. 1 тис. Укр. еміґранти прибули в Дж. після 2 світ. війни з таборів ДП в Зах. Европі; майже всі вони початково скупчились у передмісті Белл Парк. 1952 засн. філію УГВ. 1959 збудовано великий нар. дім, у якому гуртувалося все культ. і гром. життя. З 1952 діє укр. суботня школа. Постали осередки Пласту і СУМ (з власним будинком). Укр. кат. парафію створено 1977, тоді ж парохом став о. З.Хоркавий; церкву Покрова Богородиці збудовано 1966, а дзвіницю 1988. Правос. парафія Різдва Пресв. Богородиці (УАПЦ) організована 1967, а церкву споруджено 1976; свящ. М.Майно, І.Винницький, Ф.Фомічевський та ін. При обох парафіях активні братства і сестрицтва. У 1968-73 до Дж. й околиць переселилося прибл. 50 укр. родин з Юґославії. Провідні гром. і культ. діячі в Дж.: Богдан Хамчук, Іван Стефанів, Артим Кричко, В.Цибульський, Дмитро Сем`янів, Василь Піскун, Б.Назар.

Т.Я.

ДЖУФЕР Іван (Ivan Dzufer), диригент, вчитель музики; н. 7.7.1912 в с. Підгородці Стрийського пов., Галичина, п. 4.2.1991 в м. Александра Гедленд (Alexandra Headland), Квінс. Закінчив Вищий Муз. Інститут ім. М.Лисенка у Львові (1934-38) у клясі скрипки і фортепіяно. Працював скрипалем у Театрі ім. І.Франка в Тернополі (1939), а згодом у Театрі-Студії Йосифа Гірняка в Австрії та у Баварії (1945-48). Прибув до Австралії і зорганізував перший хор у Перті. 1949 переїхав до Сіднею і того ж року до Мельборну, де заснував муз. школу, учні якої постійно виступали на імпрезах УГВ (1950-72). З 1973 жив у м-ку Ворбуртоні (Warburton), Вік., а з 1981 на остр. Брайбі (Bribie Island) б. Брізбану. Тут зорганізував оркестру "Смерічки" (1983-88), диригував гром. хором (1986-88) і, разом з дружиною Любою (солістка-сопрано), брав участь у гром. концертах. Д. аранжував муз. репертуар для хору й оркестри і компонував музику легкого жанру на власні слова. Від 1988 жив в Александра Гедленд.

Р.П.

ДІМ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ (Ukrainian Youth Center), великий культ.-гром. центр СУМ (власником є осередок ім. Т.Чупринки-Шухевича), збудований 1967-69 в Лідкомбі, Сідней; розташований на Черч стріт (11-15 Church St.) поблизу Свято-андріївського церк. осередку. Ініціятором і гол. меценатом Д.У.М. був Ю.Борець, за чиїми плянами дім збудовано. Він має 1200 кв. м площі, в тому ч. велику залю на 1000 осіб. Частина кімнат відведена для СУМ; розміщені також бібліотека, канцелярія Укр. Центр. Інформаційної Служби, домівки ін. організацій, зокрема Культ.-товариського клюбу, та кіоск-крамниця. Тут відбуваються гром. зустрічі і культ. імпрези. Д.У.М. – гол. центр укр. суспільного життя Сіднею.

О.Б.

"ДІЯЛОҐИ-ДИАЛОГИ", неперіодичний журн. *Товариства Єврейсько-Українських Зв`язків* в Єрусалимі, засн. 1983; присвячений взаєминам між українцями та євреями. До 1988 з`явилося 20 чч. на 200-300 ст. кожне 1992 вийшов спеціяльний вип. з матеріялами Форуму єврейсько-укр. громадськости, що відбувся 1-8 вересня того ж року. Ред. Я.Сусленський, гол. співроб. – Юхим Вольф, Юрій Мандрик, Яків Сорокер, Михайло Френкін, Юхим Майданик, а також українці з-поза Ізраїля – Василь Михальчук, Валеріян Ревуцький,

Магдалена Ласло-Куцюк, Ілля Демиденко, Любов Білик та ін. "Д.-Д." видається укр. і рос. мовами; наклад 500 прим.

р.м.

"ДНІПРО", укр. балетний ансамбль в Сіднеї (Dnipro, Ukrainian-Australian Ballet Group of N.Denysenko), танц. група, створена балетмайстром Н.Денисенко 1955. Спочатку існувала тільки школа нар. танків, яка згодом перетворилася в ансамбль "Д." Він виступав у Сіднеї та в ін. містах, у тому ч. і перед загальноавстрал. публікою, а також на телебаченні. Серед

оригінальних постановок у репертуарі ансамблю слід відзначити балети "Причинна" (за Т. Шевченком) й "Довбуш" хореографії Н.Денисенко. В "Д.", крім мист. керівника, активно виявили себе В.Проць (муз. керівник), М.Садовський (вокальний керівник), О.Дейнека (оперний співак), Л.Денисенко (режисер), В.Поважук (диригент балетного хору і бандури). У різний час в ансамблі брало участь бл. 120 виконавців; діяв відділ у Ньюкастелі, НПВ (60 чл.). 1977 "Д." розв'язався, а окремі танцюристи з його складу започаткували свої школи укр. танку й хореографії або включилися до існуючих ансамблів.

р.м.

Балетна група "Дніпро" в Ньюкастелі, 1970 р.

"ДНІПРО", укр. футбольне т-во (Dnipro, Ukrainian Soccer Club) у Брізбані. Засн. 1953 на базі баскетбольної команди юнаків-українців, які гуртувалися на поч. 1950-их рр. довкруги поліцейського спортивного клюбу молоді в дільниці Педдінґтон. Коли 1976 квінслендська футбольна федерація відмовилася визнавати членство т-в з етнічними назвами, "Д." прийняло назву – футбольне т-во "Тризуб" (Soccer Club Trident). Із зростанням неукр. частини членства, т-во стало називатися у 1984 "Тризуб Велей" (Trident Valley – за назвою передмістя), а з 1988 цілком втратило свій первісний характер і назву.

Перша команда "Д." перейшла 1965 до 2-ої, а 1979 до 1-ої дивізії футбольних команд стейту. У 1981 "Тризуб" виграв чемпіонат 1-ої дивізії, перейшов до стейтової ліґи і того ж року здобув престижний у стейті Кубок Амполь (Ampol Cup), що трапилось тільки один раз в історії стейтової футбольної федерації.

Гол. т-ва у 1953-88 були: Степан Савчин, Володимир Ґапун, Михайло Матула, Яків Баґайлюк, Юрій Шумський, Петро Ґуляк, Михайло Матула (мол.), Ігор Стасишин. У 1981 чл. "Тризуба" М.Гречка кількакратно репрезентував футбольну федерацію як менеджер стейтової команди. У той час в "Тризубі" діяли команди у 5 сеньйорських і 3 юньйорських дивізіях, а членство доходило до 200, включаючи прибл. четвертину чл. неукр. походження.

Р.П.

"ДНІПРО", спортове т-во (Dnipro, Soccer Club) в Гобарті, Тасм.; засн. 1962 з ініціятиви постійного гол. т-ва Л.Лагеревського. При створенні нараховувало бл. 50 чл. Найактивнішою була футбольна ланка, яка мала 1 ліґову дружину, 1 резервну та 2 молодечі; діяла також 1 жіноча дружина "нет бол" та 1 волейбольна. У січні 1981 через брак фінансових засобів т-во "Д." розв'язалося.

"ДНІПРО", волейбольне т-во (Dnipro, Volleyball Club), засн. 1984 у Канберрі за ініціятивою Степана Гошовського. Чоловіча команда успішно виступала у змаганнях в АСТ і в крайових річних чемпіонатах Всеавстрал. Волейбольної Укр. Ліґи. Чл. (1989) – 20 чоловіків і 9 жінок.

"ДНІПРО", укр. кредитова спілка (Dnipro, Ukrainian Credit Union), одна з найстарших кредитівок, що була засн. ще 1952 і діяла упродовж 42 рр. Ініціятива її створення вийшла з кіл УГ Лідкомбу (Сідней), але в процесі своєї діяльности кооператива не зуміла стати сильною фін. установою. Деяке пожвавлення спостерігалось в останній період її існування за головівства П.Чудакевича. На поч. 1993 у важких екон. умовах, через неможливість утриматися самостійно, вона влилася в ін. укр. кооперативу "Карпати". Це було виправдано, бо в одній місцевості не було місця на дві кредитівки. У той час кооператива "Д." мала ще понад 250 чл., 620 тис. дол. активів, 590 тис. дол. ощадностей і 360 тис. дол. позичок. Провідними чл. дирекції були: Б.Шехович, Ю.Голобродський, П.Середюк, В.Рихтовський, Ю.Терпак, Ю.Дехніч і С.Балко.

М.Б.

"ДНІПРО", укр. радіот-во станції 4 ЕБ (Dnipro, Ukrainian Broadcasters Group of Radio Station 4EB) в Брізбані, засн. 1985 за ініціятивою його першого гол. Анатолія Жуківського (мол.). 1987 посаду гол. зайняв Г.Гуцало; диктори – Галина Симонів, Людмила Сердюк-Ґоросов, Олександер Шептун, Микола та Марійка Дмитерки. У 1990 т-во нараховувало 163 чл. і подавало три 45- і одну 60-хвилинну програми на день.

"ДНІСТЕР", укр. кредитова кооператива у Вік. (Dnister, Ukrainian Cooperative Credit Society), найстарша і найбагатша укр. кооператива в Австралії. Її передвісником була позичкова каса укр. кат. братства, що постала у 1951. 1959 касу переорганізовано на кредитову кооперативу; ініціятор та довголітній гол. М.Ліщинський. Кредитівка "Д." відіграла ключову ролю в організації укр. кооп. життя Австралії, заініціювала і спочатку фінансувала *Раду Українських Кооператив Австралії* (РУКА). Хоча перші роки були важкими, а ріст повільний, кооператива "Д." вже 1966 придбала власне приміщення при вул. Мавнт Алексан-

Дирекція кооперативи "Дністер", 1993 р.
Сидять: М.Болюх (гол.), єп. І.Прашко (спонсор), М.Когут та Д.Моравський

дер (Mt. Alexander Rd.) в Ессендоні, Мельборн. 1983 побудовано імпозантний Кооп. Центр з модерним облаштуванням. "Д." служить членам асекураційною агенцією, чековими контами, кредитними картками тощо. Кооператива має допомоговий фонд, з якого виплачується членам допомога або безвідсоткова позичка у випадку тяжких особистих чи фін. умов. Крім гол. бюра, де постійно затруднено 14 працівників, діє відділ у Джілонгу з 2 постійними співроб. Агенції "Д." функціонують у передмістях Мельборну (Нобл Парк, Саншайн, Марібирнонг) і по неділях при укр. кат. і правос. церквах. Спонсором кооперативи є єп. І.Прашко. Гол. дирекції: М.Ліщинський (1959-60, 1962-64, 1973-77), О.Венгринович (1961-62, 1970-72), О.Булка (1964-70), М.Болюх (1977-92). "Д." займає в укр. світ. кооперації третє місце щодо розміру пожертв на гром.-нац. цілі, виплативши до 1988 120 тис. дол.; фактично, через винятковий зиск і особливі гром. вимоги, "Д." виплатив до 1990 бл. 240 тис. дол., в тому ч. 8 тис. на ЕУД. Українознавчі студії в Університеті ім. Монаша стали дійсністю завдяки дотаціям "Д." (до 1990 – 60 тис. дол.). "Д." є чл. РУКА і Вікторіянської централі кооператив (Victorian Credit Cooperative Association); став єдиною укр. кооперативою в Австралії з власним квартальним бюлетенем "Кооп. Слово". У 1990 "Д." мав 3870 чл. і 38,3 млн дол. активів. Крім згаданого модерного будинку, "Д." є власником ін. п'яти будинків. Винайм приміщень приносить кооперативі щорічно бл. 600 тис. дол. доходу. Це дозволяє надавати членам "Д." послуги на вигідних умовах.

Літ.: Болюх М. Кредитова кооператива "Дністер" в Мельборні. Зб. Укр. кооп. діяспори.

М.Болюх

ДОБРОСУСІДСЬКІ РАДИ (Good Neighbour Councils), заініційований 1949 фед. урядом Австралії рух сприяння іміґрантам зі Сх. Европи з метою кращої інтеґрації в австрал. життя. Спочатку це була суто австрал. організація з відділами у більшості стейтів, але з 1951 включила представників східноевроп. іміґрантів, в тому ч. українців, які творили Дорадчий Комітет Національностей (Nationality Advisory Committee). Д.Р. сприяли деяким харитативним заходам серед іміґрантів (новоавстралійців), як також ініціювали деяку культ. діяльність та спільні імпрези (мист. фестивалі тощо). Окремі етнічні групи, а насамперед українці, ставилися критично до асиміляторських тенденцій Д.Р., тому співпраця в них не була щирою. З 1970-их рр. Д.Р. занепали і припинили діяльність.

р.м.

ДОМАЗАР Сергій (Serhij Domazar), журналіст, письм., гром. діяч; н. 29.8.1900 у Пирятині на Полтавщині, п. 18.7.1987 у Сіднеї. Широкі знання набув самоосвітою. Закінчив школу старшин УГА у Гуті Чуговській; був учасником визвольної боротьби 1918-20. В Україні працював коректором у вид-вах. 1942 еміґрував до Німеччини; 1949 переїхав до Австралії, поселившись в Сіднеї. Автор публіцистичної праці "Великі питання" (Мюнхен, 1948), що вийшла під псевд. "Іван Сагайда", роману "Замок над Водаєм" (Мюнхен, 1964; англ. переклад Castle on the Voday, С., 1971), а також численних статтей ("Кордони володаря сімох морів", "Реставратори голубих мрій", "Знаряддя мови" та ін.). Д. був дописувачем газ. "Вільна Думка", друкувався у журн. "Сучасність" (Мюнхен) та "Нові Дні" (Торонто).

Д.Н.

ДОМБРОВСЬКИЙ Маркіян (Markian Dombrowski), інж.-електрик; н. 9.11.1911 в с. Ворона Товмацького пов., Галичина. Сер. освіту здобув в Укр. Гімназії у Ржевницях, Чехія. 1937 закінчив Львівську Політехніку. До 1945 працював інж. у Варшаві, Львові і Празі. Співроб. УТГІ в Реґенсбурзі, Німеччина (1945-49). Видав укр. мовою "Підручник шоферів" (1946). В Австралії з 1949; працював до пенсійного віку у стейтовій комісії електрифікації м. Сіднею. Чл.-засновник Укр. Т-ва Інженерів в Австралії і його гол. (1959-61). Від 1975 живе у Сирфес Парадайс (Surfers Paradise), Квінс.

Р.П.

ДОПОМОГОВИЙ ФОНД УКРАЇНОЗНАВЧИХ СТУДІЙ – ДОФУС (Ukrainian Studies Support Fund), засн. 14.6.1986 у Мельборні при УГВ з метою фінансування укр. студій в Університеті ім. Монаша чи якомусь ін. університеті Австралії. УГВ, яка від 1983 під головуванням С.Лисенка безпосередньо фінансувала укр. програму в Університеті ім. Монаша, 1986 створила окремий фонд (мужі довір'я – В.Ботте, перший гол. ДОФУС, Я.Болюх і Ярослав Михайлишин). Комітет цього фонду став підкомітетом управи УГВ. Від 1987 його очолює С.Лисенко, а чл. є Я.Михайлишин (скарбник), М.Сліпецький, Н. і Настя Грушецькі та О.Тарнавська. ДОФУС розгорнув широку інформаційну і збіркову акцію по всій Австралії і до червня 1988 зібрав 500 тис. дол., суму, потрібну для підписання тривалого договору з Університетом. Важливу

ролю для збірки фондів відіграли дар землі О. і Євгенії Понів 1986 й постійна підтримка з боку укр. кооперативи "Дністер" (Мельборн). До 1990 ДОФУС приєднав 725 жертводавців, у тому ч. меценатів Олену Іванну Куцик, Василя Голойду, Степана Салдата (посмертно), Василя та Стефанію Фокшанів і Степана Демиду. Від 1989 ДОФУС спільно з Лекторатом Україністики у Монаші двічі на рік видає бюлетень "Монашська Україністика".

М.П.

ДОЩАК Зірка (Zirka Doszczak), дочка *Менцінського Осипа*, співачка-сопрано і гром. діячка; н. 18.9.1940 в с. Літовищі, пов. Турка, Галичина. З 1944 у Німеччині; з 1949 в Австралії, поселилася у Перті. 1978 одержала диплом опікуна над дітьми, вчилася співу у приватних викладачів. Солістка Західно-Австрал. Оперної Компанії (1971-77). Відбула сольо-турне по Австралії (1978), виступає на різних укр. концертах. Гол. сестрицтва при парафії св. Івана Хрестителя в Перті (1985-89).

ДРАҐАН Роман (Roman Dragan), журналіст, гром.-культ. діяч; н. 13.3.1907 у Тустановичах Бориславського пов., Галичина. По закінченні гімназії у Бориславі студіював мови і філософію у Львівському Університеті. 1928 виїхав на рад. Україну, де був учителем чужоземних мов. У 1930-их рр. арештований і засланий до Сибіру. В час війни виїхав з поляками до Ірану, а потім до Палестини. Служив у франц. Чужоземному Леґіоні, звідки дезертував. 1945 опинився у таборі ДП в Карльсфельді (Німеччина), згодом еміґрував до Австралії, поселившись в Сіднеї. Активний в організаціях Визвольного Фронту і Пласті; чл. управи і гол. стейтової Ради Громад НПВ (1954, 1957), ініціятор придбання нар. дому в Редферні, НПВ. Автор статтей філософ. змісту в пресі (псевд. Ярослав Оріон), виданих у Гамільтоні (Канада) праць "В блудному колі" (1976), "Природне і надприродне" (1978), "Бог і релігія" (1984) та ін. Під власним прізвищем випустив працю "Велика сім`я" (1978). Його погляди перегукуються з доктриною *Рідної Української Національної Віри*, якої був симпатиком. Великий меценат Фонду Українознавчих Студій в Австралії; високоосвічена, хоч і контроверсійна постать.

О.Б.

ДРАМАТИЧНА СЕКЦІЯ ім. М.ЗАНЬКОВЕЦЬКОЇ при Об`єднанні Укр. Громад НПВ (M.Zankovetska Drama Section at the Ukrainian Council of NSW), драм. група, створена 1962 у Сіднеї на базі трьох попередніх драм. гуртків (Укр. Мист. Т-ва, Мист. Об`єднання Зах. Сіднею і драм. гуртка при УГ Сефтону, Бас Гіл, Честер Гіл). Постійний режисер – К.Фольц, мист. керівники – Л.Дорошенко (1962-66) та К.Фольц (1966-76). Гол. секції – Іван Лясківський і, згодом, Олександер Якубовський. Крім названих, діяльними в драм. секції були: П., Р., Б. і Т. Гузії, А. й І.Василюки, Г. і М. Свідерські, Г. Домазар, Р.Шока, Т. і С.Базалицькі, Г. Станько, Г.Сохань. Д.С.З. поставила такі п`єси: "Безталанна" І.Тобілевича (1962), "За двома зайцями" М.Старицького (1963), "Степовий гість" Б.Грінченка (1964), "Тітка" амер. автора В. Брендон-Томаса (1966), "Заморські гості" В.Онуфрієнка (1967-70), "Ясні зорі" Б.Грінченка (1969-70), "Воскресіння" В.Чубатого (1971), "Одруження Льолі" (1973) і "Зрада" автора Г.К. (1976). Найбільше схвалення критики отримали постановки "Заморські гості" і "Ясні зорі". Чл. секції ґастролювали в Канберрі і Мельборні. Д.С.З. мала свій осідок в Укр. Нар. Домі у Лідкомбі. Остання постановка у 1976.

М.П.

ДРАМАТИЧНИЙ ГУРТОК ім. ЛЕСІ УКРАЇНКИ (Lesia Ukrainka Drama Club), засн. при СУМ у Перті 1956. Ініціятори – М.Малетин і М.Бойчук, перший режисер – Мирослав Лібер. 1958 гурток виділився як окрема мист. одиниця. Поставлено (гол. під режисурою О.Менцінського) п`єси: "Десятник Люлька" , "Сон матері", "Мати-наймичка", "Мартин Боруля", "Сто тисяч" І.Карпенка-Карого, "Старі гріховодники", "Назар Стодоля" Т.Шевченка, "Чий злочин", "По ревізії" М. Кропивницького, "Ваші знайомі" Діми, "За двома зайцями" та "Ой, не ходи, Грицю" М.Старицького , "Батькова казка" , "Пересаджені квіти" М.Понеділка, "Епілог прийде" М.Ковшина, "Степовий гість" Б.Грінченка. Більшість п`єс було показано також у Нортгамі, ЗА. Найактивніші чл.: Л.Шнайдер, М.Бойчук, М.Малетин, Я.Кучма (адміністратор) та ін. Гурток діяв до 1969 і в 1985-88.

М.П.

ДРАМАТИЧНИЙ ГУРТОК ПРИ УКРАЇНСЬКІЙ ГРОМАДІ КВІНСЛЕНДУ в Брізбані (Ukrainian Drama Group of Queensland), діяльний у 1951-69. Ініціятори – Іван Осмоловський (режисер) та І.Бринза (адміністратор). Гурток поставив п`єси: "Мартин Боруля" (1951 і 1964), "Безталанна" й "Сто тисяч" І.Тобілевича, "Наталка Полтавка" І.Котляревського (1952), "Бояриня" Л.Українки (англ. мовою, режисери Ф.О`Дваєр і А.Новицький), "Назар Стодоля" Т.Шевченка (1961), "Пошились у дурні" М.Кропивницького (1968) та "Ох, та не кохай двох" (обробка С.Горського, 1969).

М.П.

ДРАМАТИЧНИЙ ГУРТОК ПРИ УКРАЇНСЬКІЙ ГРОМАДІ В СЕФТОНІ, БАС ГІЛ, ЧЕСТЕР ГІЛ (Drama Group of the Ukrainian Association in Sefton, Bass Hill and Chester Hill), засн. у Сіднеї 1954. Постійним режисером був Андрій Шевченко, управу очолювали Петро Козел (1954-56) та Юрій Матвієнко (1956-61). Гурток поставив п`єси: "Назар Стодоля" Т.Шевченка (1956), "Сотниківна" Б.Лепкого (1956), "Сватання на Гончарівці" Г.Квітки-Основ`яненка (1957), "Наймичка" І.Тобілевича (1958), "Галя" Д.Тягнигори (1959), "Зрада" автора Г.К. (1960), "По ревізії" М.Кропивницького та "На перші гулі" С.Васильченка (1961). Найактивніші чл.: Є.Гривка, О.Козел, М.Лебідь, Т.Тима, А.Білик, Ю.Клоків, В.Стрикайло, Й.Гурба, М.Горбунов, Л.Тима, П.Цимбалюк (декорації), Т.Гривка (музика) та ін. 1961 гурток об`єднався з *Драматичною Секцією ім. М.Заньковецької*, але більшість акторів вирішила не входити до нової одиниці.

М.П.

ДУБИК Гліб Орест (Hlib Orest Dubyk), дантист, гром. і пластовий діяч; н. 26.6.1926 у м-ку Вашківці на Буковині. Служив у 1 Дивізії Укр. Нац. Армії. Сер. освіту, розпочату на Закарпатті і в Модржанах б. Праги, завершив 1946 у Мюнхені. До Австралії прибув 1948; працював на будові водосховища Рокландс, Вік. 1964 закінчив дантистичний факультет Сіднейського Університету. Чл. австрал. фахових дантистичних об`єднань, співзасновник Укр. Лікарського Т-ва Австралії і його секретар від 1976. Від 1936 чл. Пласту, станичної старшини Сіднею (1951-

-52), крайової пластової старшини Австралії (1954-55, 1975-79). Меценат Фундації Українознавчих Студій Австралії і чл. її першої дирекції та дирекції кооперативи "Дніпро".

І.Г.

ДУБІВ Володимир (Wolodymyr Dubiv), економіст, гром. і політ. діяч; н. 27.7.1890 на Полтавщині, п. 23.2.1973 в Мельборні. Професійну освіту інж.-економіста здобув у Київському Торг. Інституті. 1916 захистив дисертацію на тему "Дрібновласницький сектор і його роля в нар. госп-ві України", одержавши ступінь кандидата наук та звання доцента. Працював у Полтавській кооп. централі, де навчав інструкторів і був керівником організаційно-інструкторського відділу. Автор підручників з нар. госп-ва. З приходом армії Денікіна переїхав до Харкова і там влаштувався інструктором в кооперативах "Сільський господар" і "Буряктрест". Зазнав рад. арешту і звільнення з роботи. Пізніше, до вивезення його родини 1942 на примусові роботи до Німеччини, працював на харчовому підприємстві. У таборі ДП в Ашафенбурзі Д. став чл. дирекції кооперативи "Самопоміч" і заступником гол. надзірної ради укр. кооператив. У 1949 переїхав до Австралії і поселився в Мельборні. З перших днів включився в гром. життя; чл. контрольної комісії СУОА, звич. чл. НТШ Австралії, УВАН, ряду гром. комітетів для відзначення нац. річниць. Дописував до укр. газ. "Єдність", "Вільна Думка", "Українець в Австралії", журн. "Визвольний Шлях", "Укр. Селянин", "Наш Світ", "Наук. Записки УТГІ". Навчав в укр. школі у Ньюпорті та був інспектором шкіл Укр. Шкільної Ради Вік. Почесний чл. УГВ; політ. активний у Союзі Соборних Земель України (Володимира Доленка). Автор зб. поезій "Струни вічностей" (М., 1984).

М.Болюх

ДУБОВСЬКА Оксана (Oksana Dubowska), співачка-сопрано; н. 24.1.1900 в Києві, п. 2.3.1973 в Аделаїді. Закінчила студії вокалу у Київській Консерваторії; співала в Опері та на радіо в Алма-Аті, Казахстан (1931-33), брала участь в концертах на Україні. З 1944 на еміґрації у Німеччині, працювала у таборах ДП в театрі Григорія Манька-Ярошевича. До Австралії прибула 1951 і поселилася в Аделаїді. Співала у театрах, гром. і церк. хорах. У 1950-их рр. організатор і керівник вокально-муз. студії в Аделаїді, солістка хору "Гомін"; учасниця майже всіх гром. концертів та імпрез.

р.м.

ДУМА Марія, див. *Сенькович-Дума Марія.*

ДЯЧИШИН Петро (Petro Diachyshyn), кат. свящ., церк. і гром. діяч; н. 12.3.1910 в с. Оброшин, пов. Городок, Галичина, п. 4.8.1962 в Ґундаґай (Gundagai), НПВ. Закінчив у Львові Академічну Гімназію і розпочав студії у Богословській Академії. У 1932-38 студіював теологію в Римі, свящ. став 1937. Тут же 1942 здобув докторати – з богословія в Урбаніянському і церк. права в Лятеранському Університетах. В час 2 світ. війни побував в Україні у ролі перекладача і капеляна італ. армії. Після війни працював у Римі в Укр. Допомоговому Комітеті. Як представник Папської Допомогової Комісії відвідував укр. поселенців у таборах в Німеччині. Був почесним консулом Республіки Параґвай у Римі (до 1947). В уніформі полоненого 1 Укр. Дивізії виїхав з її учасниками до Англії 1947, де в Лондоні працював як заступник ген. вікарія апостольського візитатора. Там купив церкву на Саффон Гіл і пристосував її до укр. обряду. 1952 прибув до Сіднею і став душпастирем укр. католиків в НПВ. Тут розгорнув активну рел. й організаційну діяльність. Допомагав вірним і в побутових справах, зокрема при купівлі домів. Придбав площу під будову церкви і спорудив храм св. Андрія в Лідкомбі, Сідней (1959-61). Діяльний в гром. житті; як чл. НТШ в Австралії виголошував доповіді, дописував до преси. 1958, після створення апостольського екзархату в Австралії, став радником і ген. вікарієм екзарха, а в 1962 папським шамбеляном.

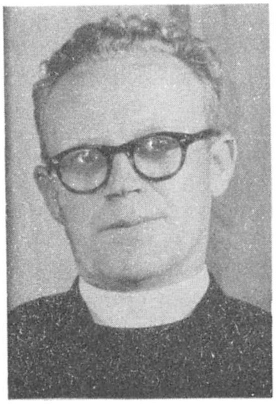

о. П.Дячишин

Загинув в автомобільній аварії під час душпастирської подорожі. Похований у притворі церкви св. Андрія в Лідкомбі, НПВ.

о.І.Шевців

Е

ЕКЗАРХ, див. *Апостольський Екзархат.*

ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ українців в Австралії, див. *Австралія.*

ЕПАРХІЯ СВ. ПЕТРА І ПАВЛА для українців католиків в Австралії, Новій Зеляндії та Океанії (Eparchy of SS. Peter and Paul of Melbourne for Ukrainian Catholics in Australia, New Zealand and Oceania), канонічна назва УКЦ в Австралії з осідком у Мельборні. Епархія – тривала організаційна одиниця в Церкві, очолена єп.-епархом, у протиставленні до екзархату – тимчасової одиниці, створеної на бажання папи чи патріярха у відповідь на спеціяльні чи тимчасові потреби. На поч. укр. поселення в Австралії укр. католики були підпорядковані місцевим єпископам. лат. обряду. 10.5.1958, після звідомлення митр. Максима Германюка (Канада) з його апостольської візитації укр. католиків в Австралії, папа Пій XII створив *Апостольський Екзархат* для українців католиків візант. обряду в Австралії. Єп. і апостольським екзархом був призначений свящ. *Іван Прашко.* 19.10.1983 папа Іван Павло II підніс екзархат до статусу епархії на чолі з єп. І.Прашком. Епархія ділиться на два деканати – *протопресвітерати.* Юрисдикція епарха поширюється на українців католиків в Австралії, Новій Зеляндії та Океанії. (Детальніше див. *Українська Католицька Церква*).

о. І.Ш.

ЕССЕНДОН (Essendon), передмістя, окремий муніципалітет в півн. частині Мельборну. В самому Е. проживає не більше 40 укр. родин, проте, з огляду на зручне розташування і зв'язок з ін. передмістями, тут знаходиться суспільно-гром. центр українців Мельборну. В Е. споруджено правос. катедральний собор св. Покрови (1966), *Український Народний Дім* (1977), Дім Молоді, яким користуються Пласт і СУМ, *Український Кооперативний Центр* (1984), де розміщуються кооп. та ін. гром. установи, а з 1993 почесне Ген. Консульство України.

Є

ЄВАНГЕЛИКИ, див. *Об'єднання Українських Євангельсько-Баптистських Церков.*

"ЄВШАН" (Song and Dance Ensemble Yevshan), ансамбль пісні і танцю в ПА, засн. 1987 в Аделаїді з ініціятиви Віктора Бовкуна й Ростислава Бекера. Плекає укр. вокальне і танц. мистецтво серед молоді. Брав участь в укр. і багатокульт. мист. заходах, давав самостійні концерти (1987, 1990); 1988 відбув турне до Перту. 1990 "Є." поділився на дві групи: танц. (хореографи – Ірина і Дем'ян Гнатюки, В.Бовкун) і вокальну (очолює Р.Бекер). Вокальна група "Є." разом з танц. ансамблем "*Веселка*" із Сіднею відбули 1990 концертове турне по Україні під патронатом Нар. Руху України (перше таке турне укр. мист. одиниць з Австралії). Танц. група 1990 нараховувала 34 чл. Муз. керівник "Є." – Марко Кандибко, техн. керівник – Петро Словачевський.

р.м.

ЄГИПЕТ, Арабська Республіка Єгипет (по-арабськи Jumhuriyah Misr-al-Arabiya), держава на півн. сх. Африки; площа 995 тис. кв. км, нас. 54,2 млн (1990). Є. – країна найдавнішої із відомих цивілізацій з цінними залишками культури. Столиця Каїр (Al-Quahirah) на р. Ніл, нас. 6,3 млн.

Зв'язки Є. з Україною вивчені недостатньо. Окремі українці могли перебувати в Є. раніше, але відомо, що у 1842-43 тут провадив дослідження наслідків зараження чумою лікар Олександер Уманець разом з одеськими лікарями М.Врачком і М.Черниковим. У 1850 О.Уманець видав подорожні записки зі свого перебування на Близькому Сході (Єгипет, Арабія, Палестина) й описав карантени в Ізмаїлі та Теодозії. В наступній епідеміологічній експедиції лікарів з Росії 1846-48 брав участь українець Артем Рафалович з Одеси, так само автор опису подорожей по нижньому Є. та внутр. областях дельти (1850). У 1847-48 на запрошення тодішнього правителя Є. паші Мухаммеда-Алі пошуками золота в районі притоки Голубого Ніла – р.Тумат займався укр. інж., письм. і мандрівник *Є.Ковалевський.* Свої враження з цієї подорожі він описав окремою книгою. В кін. 19 ст. невелику укр. громаду в Каїрі згуртував фармацевт з Галичини *Й.Білинський*, який був довголітнім придворним аптекарем у хедива (намісника султана Оттоманської імперії в Є.). Й.Білинський, м. ін., опікувався перебуванням в м.Гелуан б. Каїра Лесі Українки, яка тут тричі лікувалася (1909-10, 1911-12, 1912-13). Відомо, що Л.Українка відвідувала Каїрський Музей і була ним дуже захоплена. Відгомін її перебування в Є. знаходимо у циклі віршів "Весна в Єгипті" (1910). У 1904 в Каїрській Опері співала славна оперна солістка Соломія Крушельницька.

Під кін. 1 світ. війни група українців опинилася в Є. у складі рос. армії ген. Денікіна і на поч. 1920-их рр. коротко була інтернована в бріт. таборах. Жили спочатку в таборі Тель-ель-Кібір б.Каїру, а потім в таборі Сідібішр б. Александрії (комендант табору – ген. рос. армії, українець Цвітанович). Переважна більшість українців у таборі Сідібішр виявилась несвідомою; активних було лише бл. 60 осіб. Цими останніми було засн. УГ, яка утримувала зв'язок з укр. організаціями в Туреччині та Центр. і Зах. Европі. Найдіяльніші чл.: Микола Косюра, просвітницький діяч Гриць Пустовар, Григорій Радченко, Василенко, Федір Ільченко, Г.Божок та ін.

Поволі зростала нац. свідомість серед кол. рос. вояків і старшин укр. роду. Рос. військ. командування намагалося тут вишколювати вояків і висилати їх проти більшовиків у тил та для підтримки ген. Врангеля. Українці назагал відмовлялися від такої місії. На цьому тлі виникали конфлікти. Дехто з українців вписався до франц. *Чужоземного Легіону*, ін. від'їхали до Европи, перев. до Чехословаччини, дехто залишився в Є. і тут влаштувався. Серед тих, що залишилися, були Василь Жиленко, Ф.Ільченко, Круглий та ін. Але організованого укр. життя в Є. у міжвоєнний період не було. Серед інтернованих вояків спостерігались спроби виїхати кудись спільно, напр., до Етіопії, але вони не увінчалися успіхом. Ген. Армії УНР Сергій Дельвіґ, гол. укр. місії в Румунії на поч. 1920-их рр., 1944 емігрував до Є., де й помер. На поч. 1950-их рр. прибула до Є. невелика група укр. втікачів з Китаю. У 1970-их рр. тут жив і працював викладачем англ. мови правос. укр. свящ. Михайло Губ'як. У 1980-90-их рр. в Каїрі керівником реґіонального будівельного бюра армії США працював амер. українець А.Гром'як.

Після 1956 серед рад. спеціялістів, що допомагали у спорудженні Асванської греблі, були й українці, як також серед рад. дипломатів був посол СРСР Данило Солод (1953-56). Україна репрезентована в Є. з 1993 послом Віктором Нагайчуком, а Є. в Україні послом Хусейном Камаль – Ельдін Шалашем.

Єгипетська історія й культура стали предметом деякого зацікавлення учених в Україні; серед них були відомі єгиптологи В.Авдієв та В.Бузескул. Видатний укр. візантолог Ігор Шевченко з Гарвардського Університету у 1970-80-их рр. побував кілька разів на Сінайському півостр. в манастирі св. Катерини з метою дослідження манускриптів, що там зберігаються.

Літ.: Божок Г. Українці в Єгипті. Реґенсбурґ, 1946; Авдієв В. Історія стародавнього Сходу. К., 1954.

В.Маркусь

"ЄДНІСТЬ" (The Concord), газ.-тижневик. Виходила в Аделаїді від жовтня 1949 до вересня 1956 (318 чч.); засновник, видавець і ред. Я.Логин. Газ. містила матеріяли на гром., гром.-політ. та культ. теми, заступаючи позиції екзильного уря-

ЄДНІСТЬ

ОРГАН УКРАЇНСЬКОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДУМКИ В АВСТРАЛІЇ

Registered at the General Post Office, Adelaide, for transmission through the post as a newspaper

Ч. 26 (309.) МЕЛЬБОРН, НЕДІЛЯ 15. ЛИПНЯ 1956.

ду УНР. Деякий час "Є." мала додаток англ. мовою The Flag. Наклад 500 прим.

"ЄДНІСТЬ", укр. кредитова спілка з обмеженою порукою (Concord, Ukrainian Credit Union Ltd.) у Брізбані, чл. Ради Укр. Кооператив Австралії, засн. 1982. Бюро спілки розміщується в Укр. Нар. Домі Брізбану. Ініціяторами були Р.Павлишин, О.Сухарський і С.Піскор. 1992 "Є." мала 215 чл.; активи виносили 2,8 млн дол., позички членам – 1,3 млн дол., резерва – 81 тис. дол., зиск – 12 тис. дол., пожертви укр. спільноті – 5 тис. дол. Склад дирекції від 1986: Р.Павлишин (гол.), С.Піскор (від 1987 – управитель), Антін Столяр, Анатолій Жуківський, Ніл Томкінс, П.Гупало, Ольга Кравченко, О.Сухарський і Роман Тринів. 1992 гол. "Є." став Антін Столяр, новим чл. Мирослава Квік.

Літ.: Павлишин Р. Кредитова спілка "Єдність" в Брізбані. Зб. Укр. кооп. діяспори.

Р.П.

ЄРОШЕНКО Василь (япон. вимова Айлосянке), визначний письм., поліглот, музикант, подорожник; н. 31.12.1890 в с. Обухівка Білгородської губ., Росія, п. 25.12.1952 там же. Сліпий від дитинства, Є. 1908 закінчив школу-інтернат для сліпих дітей у Москві й став професійним музикантом. Завдяки меценатській підтримці й знанню мови есперанто здобув вищу освіту в Лондонській Муз. Академії для сліпих. Водночас у колежі в Лондоні вивчав англ., а самотужки – япон., нім., швед., франц. та ін. мови. Коротко відвідав Францію й повернувся в Росію.

1914 Є. виїхав до Токіо, де викладав в одному з університетів есперанто. Поглиблено вивчав япон. мову, літературу, філософію й мистецтво; викладацьку діяльність в університеті поєднував з працею у школі для сліпих. У Токіо Є. проявив себе як талановитий письм. (перші літ. твори – казки – він опублікував англ. мовою ще під час перебування в Лондоні). Його літ. дебютом в Японії стало автобіографічне "Оповідання про ліхтарик" (1916). Пізніше, у 1920-их рр., (Є. перебував в Японії з 1914 по 1921) тут були видані три його зб.: "Пісні досвітньої зорі", "Останнє зітхання" і "Заради людства". У 1959-61 в Японії двічі перевидавався тритомник творів Є., а 1956 була опублікована монографія Т.Ітіро "Сліпий поет Єрошенко". За свідченням очевидців, портрет Є. висить у палаці імператора в Токіо.

Полишивши Японію, Є. прибув до Китаю, де короткий час жив у Шанхаї, а в лютому 1922 переїхав до Пекіна. Тут він за рекомендацією кит. письм. Лу Сіня, з яким дружив, викладав есперанто у Пекінському Університеті. В тому часі Є. відбув також короткі поїздки в Сіям (Тайланд), Індію та Бірму, де вивчав мови, традиції і побут народів цих країн.

З 1924 Є. працював перекладачем у Ком. Університеті Трудящих Сходу у Москві. Як визначний знавець есперанто брав участь у роботі багатьох наук. міжнар. конгресів. 1929 кілька місяців перебував на Чукотському півостр. (півн.-сх. Сибір), знайомлячись з побутом народів Півночі; потім працював викладачем різних предметів у сер. школах та коректором у друкарні в Москві. У 1934-45 був дир. дитячого будинку-інтернату для сліпих у Туркменії. В 1945-49 викладав англ. мову для сліпих у Москві, а 1949-51 в Ташкенті. Будучи вже тяжко хворим, Є. 1952 повернувся в рідне село, де й помер. 1969 у Києві була видана укр. мовою його книжка "Квітка справедливості".

Літ.: Єрмоленко В. Про нашого земляка, сліпого письм. В.Єрошенка. "Америка" (Філядельфія), 13-15.11.1985.

В.Трощинський

ЄРУСАЛИМ (Jerusalem, на івриті – Єрушалаїм), старовинне м., яке держава *Ізраїль* вважає своєю столицею, а монотеїстичні релігії – юдаїзм, християнство та мусулманство – за святе місто і свій духовний центр. Веде початок з 11 ст. до Христа; Є. був столицею Юдейського царства до 70-го р. по Христі, а потім знаходився під різними окупаціями – римлян, Візантії, арабів, Персії, хрестоносців, Османської імперії, брітійців.

Як місце життя, діяльности і смерти Христа, Є. притягав упродовж усієї христ. ери паломників з усього світу, в тому ч. і з України. Чимало з них залишили описи своїх подорожей. Ігумен Чернігівського манастиря Данило описав своє паломництво 1106-08. Пізніше залишив спогади про свою подорож (опубліковані 1906) Данило Корсунський, ігумен манастиря в м-ку Ґродно ("Перегринація или путь до Ієрусалиму"). Більше укр. прочан подорожувало до Є. в коз. добу: монахи Новгород-Сіверського манастиря Макарій і Сильвестер 1704; І.Вишенський залишив спогади "Путешествіє ієромонаха Іполіта Вишенського в Єрусалим, на Синай і Афон" в 1707-09 (опубліковані 1914); Варлаам Ліницький з Києво-Печерського манастиря відвідав Є. 1712-14.

Відомий подорожник *В.Григорович-Барський* у 1723-47 відбув мандрівки по країнах Сходу й детально описав своє п'ятимісячне перебування в Є. із власними зарисовками міста. Монах Мотронинського Святотроїцького манастиря з Чигирина Серапіон описав своє паломництво до Є. 1749 у творі "Путник или путешествіє во Святую Землю" (опублікованому 1873). Продовжувалися паломництва до Святої Землі і в 19 ст., а описи цих подорожей залишили: уродженець Волині Іполіт Терлецький ("Записки второго поклонического путешествія с Рима в Єрусалим", 2 тт., 1861), галичанин Л.Турянський ("Опис з уст паломника", 1886). Маємо також подорожні враження про Є. свящ. А.Полянського, Т.Дуткевича та Б.Кирчева.

Велике паломництво з Галичини до Є. і Палестини організував 1904 і 1906 митр. А.Шептицький, про що повідав свящ. Юрій Дзерович у "Пропам'ятній книзі першого русько-народного паломництва в Святу Землю

від 5 до 28 вересня 1906". 1935 побачила світ праця "Паломництво до Святої Землі" ректора Духовної Академії у Львові Йосифа Сліпого, а в новітні часи написали свої мемуари свящ. Юрій Федорів та М.Жишка.

Укр. паломники, рел. та світські діячі залишали меморабілії в церквах Є. Гетьман І.Мазепа подарував велику срібну тарілку-плащаницю з гравюрою погребення Христа церкві Воскресення або Святого Гробу. Так само кошовий отаман Петро Кальнишевський був щедрим меценатом цієї церкви. А.Олесницький, проф. Київської Духовної Академії, спеціяліст з біблійної археології, написав працю "Святая Земля" (2 тт., 1875-76). В Є. перебувала невелика укр. громада під час і після 2 світ. війни (див. *Ізраїль*). Прощі до Святої Землі і Є. продовжувалися і по війні, гол. з діяспори. Частим провідником прощ був студитський єромонах Євтимій Волянський з Канади.

В Є. живе чисельна група євреїв, іміґрантів з України. Активніші з-поміж них зорганізовані в *Товаристві Єврейсько-Українських Зв'язків*, що має свій осідок в цьому м. З 1977 діє катедра українознавства в Єврейському Університеті в Є. У 1950-их рр. в м. побудовано меморіял єврейського голокосту "Яд ва-Шем",

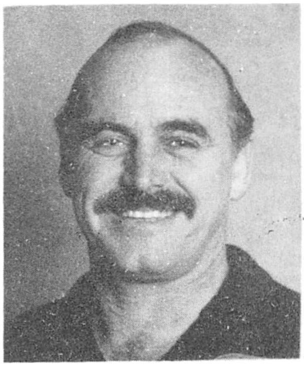

О.Єсавленко

де посаджено дерева на пошану представників тих народів, які рятували життя євреям у час гітлерівського геноциду. Серед цих "праведників світу" є бл. 300 українців. 1985 завдяки українцеві Юрієві Дибі зі США було відкрито скромний нам'ятник укр. і єврейським жертвам нацизму і більшовизму поблизу могили короля Давида. Кількома місяцями пізніше невідома рука його знищила; цей акт приписують анти-укр. екстремістам.

1988-93 у тюрмі в Є. перебував українець Іван Дем'янюк, запідозрений у воєнних злочинах проти євреїв під час нім. окупації; тут же відбувався *Дем'янюка Процес*. Верховний суд Ізраїля звільнив його 1993 (див. також *Ізраїль*).

А.Жуковський

ЄСАВЛЕНКО Олександер (Alexander Yesawlenko), відомий з англ. вимови як Джезаленко, визначний австрал. футболіст і тренер футбольної команди (за австрал. правилами – Australian rules) Карлтону в Мельборні; н. 1945 в Зальцбурґу, Австрія. До Австралії приїхав 1949, вчився в колежі Сейнт Едмундса в Канберрі. Крім футболу, працював як керівник курортних готелів і мотелів у Сирфес Парадайс (Surface Paradise), Квінс.

Ж

ЖОВНІРУК Тарас (Taras Shovniruk), економіст, підприємець; н. 9.8.1922 у с. Хлібичин Пільний Снятинського пов., Галичина. Під час 2 світ. війни був старшиною Дивізії "Галичина". 1951 одержав звання магістра політ. наук в ділянці економіки в Ерлянґенському Університеті, Німеччина. 1954 нриїхав до Австралії і поселився в Аделаїді, де спочатку був урядником харчової фірми, а з 1962 її дир. У 1963 переїхав до Мельборну, займав посаду гол. управителя фабрики харчових виробів з курятини (1964-67); 1967-73 – дир. такої ж фабрики у Сіднеї. З 1973 працював дорадником у різних фірмах, а в 1984 заснував власне підприємство Universal Poultry Equipment. Бере участь в укр. гром., зокрема спортивному, житті Австралії; гол. мельборнської футбольної команди "Леви", меценат на церк. і гром. цілі.

о. І.Ш.

ЖОЛКЕВИЧ Богдан (Bohdan Sholkewych), культ. діяч; н. 14.8.1912 в с. Серафинка Городенського пов., Галичина, п. 22.9.1983 в Аделаїді. Виїхав до Німеччини 1945, переселився до Австралії 1949; жив спочатку в Мельборні, а від 1951 в Аделаїді. Муз. обдарований, 1952 організував церк. хор при укр. кат. парафії Аделаїди, яким диригував до кінця життя. У 1950-их рр. активний в Укр. Театрі Малих Форм ім. В.Блавацького. Диригував хором СУ ПА "Ластівка" (1961-83). Заснував і вів Капелю Бандуристів ім. Г.Китастого (1974-80).

ЖУК Вадим (Vadym Shuk), інж., діяч культури; н. 22.6.1911 в с. Перегуби б. Києва, п. 24.3.1980 в Аделаїді. Закінчив Політехн. Інститут у Києві зі званням інж. хем.-технолога. Після 2 світ. війни був учителем хемії та фізики, у таборових школах Майнц-Кастелю та Етлінґену (Німеччина). До Австралії прибув 1949 і поселився в Сіднеї, де працював гол. ляборантом у відділі хемії Університету НПВ. Гол. Укр. Т-ва Інженерів Австралії (1961-63, 1969-72). Проєктував іконостас і внутр. оформлення Покровського храму в Сіднеї. 1974 переїхав до Аделаїди, де підготував дві великі виставки фотографій та ін. документів: 1978 з нагоди 60-ліття укр. державности і 1979 на тему архітектури укр. церков. Остання демонструвалася в держ. бібліотеці ПА та в ряді міст Австралії.

р.м.

ЖУКІВСЬКИЙ Анатолій (Anatolij Zukiwskyj), журналіст, військ., гром., політ. і пластовий діяч; н. 13.10.1912 в с. Пигарівка Новгород-Сіверського пов. Чернігівської губ. З батьками виїхав на еміграцію до Польщі, жив на зах. Волині. Закінчив гімназію у Луцьку. Студіював на факультеті архітектури в Політехніці у Данціґу (1933-37). З 1929 чл. ОУН, 1941 учасник похідних груп ОУН (А.Мельника) на Сх. Україну, провідник ОУН в Луцьку. Призначений до штабу "Поліської Січі – УПА", зв`язковий у Києві. 1945 старшина для доручень у штабі Укр. Нац. Армії в ген. Павла Шандрука. Нагороджений екзильним урядом УНР Воєнним Хрестом та Хрестом Укр. Армії і піднесений до ранги майора. Емігрувавши до Австралії, Ж. поселився спочатку в Сіднеї (1949), потім у Канберрі (1961). Тут працював у відділі плянування фед. міністерства будівництва. Провідний діяч Пласту, чл. (1954-56) і гол. (1956-61, 1975-77) крайової пластової старшини; отримав пластовий Орден св. Юрія в золоті. Чл. управ УГ АСТ (від 1979), головно як секретар і її гол. (1981-

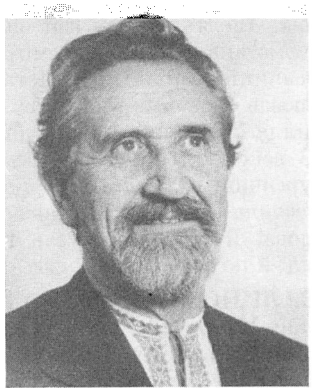

А.Жуківський

82). Активний у комбатантських організаціях; 1951 співзасновник Союзу Укр. Комбатантів Австралії. Як коментатор поточних подій і проблем Ж. співпрацює з періодиками "Вільна Думка" (Сідней), "Новий Шлях" (Торонто), "Самостійна Україна" (Чікаго) і "Укр. Слово" (Париж). Видавець і ред. журн. "Праця і Життя" та ін. правос. церк. літератури, а також зб. церк. співу.

Р.М.

З

ЗАБІЛЛО Катерина, з роду Бабич, дружина *Забілла Миколи*, учасниця визвольних змагань, гром. діячка; н. 1900 в Заславі на Житомирщині, п. 1943 в Істамбулі. У 1917-18 бунчужна полку кінноти Армії УНР. На еміґрації в Істамбулі. З 1928 – активний чл. УГ в Туреччині.

ЗАБІЛЛО Микола (також Забєлло), військ. і гром. діяч, родом з Кам'янця Подільського (дати народження і смерти невідомі). В Армії УНР – сотник. Після поразки нац.-визвольних змагань 1917-20 на еміґрації в Туреччині. Спочатку в Істамбулі очолював Укр. Сполучене Землячтво Поділля та Волині. З об'єднанням 1928 всіх укр. округових землячтв у Туреччині в *Українську Громаду Туреччини* став її ген. писарем, а невдовзі й гол. Перебував на цій посаді й по закінченні 2 світ. війни.

ЗАВАЛИНСЬКИЙ Євген (Jewhen Zawalinski), орієнталіст, наук. і церк. діяч; н. 15.8.1911 у Львові. Студії у Львівському Університеті завершив докторатом (1936). До Австралії прибув 1949, поселився в Мельборні. Публікації про використання тур. джерел у вивченні історії України й Польщі. Чл. Поль. Сходознавчого Т-ва (1938), співроб. Інституту Орієнтальних Живих Мов (Institut des Langues Orientales Vivantes) у Парижі (1948), д. чл. НТШ у Філолог. Секції з 1975.

ЗАЙМАК Іван Зиновій (John Zanovi Ziymack), один з перших відомих укр. іміґрантів в Австралії; н. 30 або 31.10. (1852 або 1853) в Херсоні, п. 25.2.1923 у Вейверлі (Waverley), НПВ. Син Василя Займака й Елени Шрайбер; підлітком утік до морської фльоти, прибл. 1869 прибув до Брізбану. Відмовився від порад вкласти ощадности (б. 100 фунтів стерлінгів) в акції фірми Mount Morgan Mines, а натомість купив перегонового коня. До НПВ переїхав з Квінс. прибл. 1880; 1899 прийняв бріт. громадянство. Працюючи робітником в Окслей (Oxley), НПВ, одружився з вдовою Варварою Гілл (1895). У подружжя народилася дочка Ольга Еллен (1896). При кін. життя займався розведенням устриць у Нелсон Бей (Nelson Bay), НПВ. За кілька днів перед смертю став католиком.

о.І.Ш.

ЗАКРЕВСЬКИЙ Яків (Yakiw Zakrevskyj), гром. і військ. діяч; н. 23.10. 1893 в с. Рубань під Немировом Подільської губ., п. 19.6.1965 в Аделаїді. В час 1 світ. війни служив у рос. армії. Як підполк. Армії УНР брав участь у боях та операціях визвольних змагань 1917-20. Нагороджений Орденом Залізного Хреста, Хрестом С.Петлюри та Воєнним Хрестом. У 1920-44 жив у Володимирі-Вол. До Австралії приїхав 1950 і поселився в Аделаїді. Активний у гром. і комбатантському житті; гол. УГ ПА (1951-53), довголітній гол. Союзу Укр. Комбатантів ПА (1950-65), гол. суду чести Союзу та почесний гол. УГ ПА.

Я.Закревський

В.М.

ЗАЛЕСЬКА Ірина (Irene Zaleskyj), з роду Кобзяр, дружина *Залеського Степана*, акторка, хореограф; н. 26.1.1918 у Львові, п. 25.1.1988 у Мельборні. В юнацьких роках активна спортсменка. Навчалася у школі ритмо-пластики в Оксани Суховерської; 1941 стала чл. студії художнього слова Івана Бендерського, закінчила драм. студію при НТШ у Львові у клясі Йосипа Гірняка. На поч. 1940-их рр. виступала в Театрі Опери й Балету у драмах: "Камінний господар", "Оргія" Л.Українки, "Пошились у дурні" М.Кропивницького, "Слуга двох панів" Ґольдоні та ін. На еміґрації в Німеччині входила до складу балетної групи Дмитра Саєнка (1945), а пізніше – Театру-Студії Й.Гірняка (1946-49). Вела ритмо-пластичну студію в Міттенвальді (1946). 1949 приїхала до Австралії і поселилася в Мельборні. Тут виступала у провідних ролях в *Театрі ім. Курбаса*, зокрема в п'єсах: "Тайна доктора Горошка" І.Керницького (1956), "Ой, не ходи, Грицю" М.Старицького (1957), "Украдене щастя" І.Франка (1957), "Маруся Богуславка" М.Старицького (1958), "Химерне щастя" М.Люсі (1959), "Лісова пісня" Л.Українки (1960), "Актори" Л.Полтави (1963). Заснувала і вела ритмо-пластичну студію при укр. школі в Нобл Парку (1962-88), з якою поставила дитячу п'єсу "В чужім пір'ї" М.Підгір'янки (1963). Разом з поетесою З.Когут ґастролювала по США й Канаді (1973). Активна в СУА.

Подружжя С. та І.Залеських
у п'єсі Л.Полтави "Актори"

М.П.

ЗАЛЕСЬКИЙ Степан (Stephen Zaleskyj), актор, чоловік *Залеської Ірини*; н. 16.12.1915 у Львові, п. 1.11.1970 у Мельборні. Почав виступати 1931 в драм. гуртку при читальні "Просвіта" на Личакові. 1939 вступив на вокальний факультет Муз. Інституту ім.М.Лисенка, опісля до драм. студії при Театрі ім. Л.Українки. 1941 влився у склад драм. ансамблю Львівського Оперного Театру. Рівночасно підвищував кваліфікації в театр. школі, у клясі Й.Гірняка. Від 1944 на еміґрації в Німеччині. Чл. Театру-Студії Й.Гірняка в Міттенвальді (1945-48). Приїхав до Австралії 1949 і поселився в Мельборні. Від 1951 виступав у провідних ролях *Театру ім. Л.Курбаса* й був його мист. керівником (1958-63). Режисер-постановник п`єс: "Маруся Богуславка" М.Старицького (1958), "Химерне щастя" М.Люсі (1959), "Лісова пісня" Л.Українки (1960), "Актори" Л.Полтави (1963).

М.П.

ЗАНЬКОВЕЦЬКОЇ М. ім. ДРАМАТИЧНА СЕКЦІЯ, див. *Драматична Секція ім. М.Заньковецької.*

ЗАХІДНЯ АВСТРАЛІЯ (Western Australia), найбільший стейт Австрал. Коммонвелту; площа 2 525 тис. кв. км, нас. 1,2 млн. Столиця Перт на півд.-зах. побережжі. Українці почали поселюватися після 2 світ. війни як іміґранти з таборів ДП у Німеччині й Австрії; всіх укр. іміґрантів прибуло до ЗА бл. 1500 осіб. За переписом 1986 у цьому стейті проживало 2150 українців, гол. в столиці Перті та у м. Нортгам. Організоване укр. рел. і культ. життя в ЗА було започатковане ще в перехідних таборах – Ґрейлянд (Greyland), Кандердін (Cunderdin) та Голден (Holden), – а потім зосередилося у двох названих містах. Постали правос. і кат. церкви, громада євангеликів-баптистів, а також відділи й осередки різних гром., культ. і виховних організацій. З огляду на геогр. віддалення від великих осередків, укр. життя розвивалося більш відокремлено. Проте, завдяки зусиллям активістів, воно у 1950-70-их рр. було досить динамічним. У 1990-их рр., внаслідок зменшення кількости активніших українців та недостатнього суспільного зацікавлення сер. і молодшої ґенерацій, укр. діяльність послабла.

р.м.

ЗЕРОВА М. ім. ЛЕКТОРАТ УКРАЇНІСТИКИ, див. *Лекторат Україністики ім. М.Зерова.*

ЗИБАЧИНСЬКИЙ Орест (Orest Sybaczynsky), псевд. Орлан, політ. діяч, провідний чл. ОУН (А.Мельника), журналіст; н. 15.5.1912 в Чернівцях, п. 13.9.1993 у Сіднеї. Студіював у Чернівецькому Університеті, згодом у Празі і Букарешті; активний в укр. студентському русі на Буковині. Співзасновник Леґії Укр. Революціонерів; крайовий провідник ОУН Буковини, Басарабії й Мармарощини (1934-40), ініціятор протибільш. повстання на Буковині (1941), учасник похідних груп ОУН, провідник ОУН (А.Мельника) Донбасу (1941), Волині і Полісся (1942-43), чл. Проводу Укр. Націоналістів (1947-49); ініціятор і ген. секретар міжнар. організації "Інтернаціонал Свободи" (1946-49), чл. УНРади з фракції ОУН (1948-49). У 1930-их рр. співпрацював у чернівецьких часописах "Самостійність" і "Самостійна Думка", ред. квартальника "Інтернаціонал Свободи" в Мюнхені (1946-49). З 1949 в Австралії, поселився у Сіднеї. Автор брошур "До питання укр.-поль. взаємин" (1948), "Конфедерація Народів Інтерконтиненту" (1948), "Свободарність" (1954), "Інтегральна революція" (1956) та ін. Ред. "Нового Шляху" в Торонто, Канада (1978-79).

А.Ж.

ЗІМНИЦЬКИЙ Михайло (Mychaylo Zimnytsky), інж.-аґроном, гром. і політ. діяч; н. 12.10.1892 в слободі Липці на Харківщині, п. 25.10.1965 у Мельборні. Сер. освіту здобув у Харкові. Під час 1 світ. війни служив у рос. армії і потрапив в австр. полон. В таборі у Йозефштадті (Австрія) став вояком "Сірої Дивізії", з якою переїхав 1918 на Україну і включився у визвольну боротьбу. 1920 інтернований у Польщі, де згодом закінчив школу хорунжих (1923). 1925 переїхав до Чехії і в Укр. Госп. Академії у Подєбрадах одержав звання інж. (1932). У Празі закінчив школу садівництва. В роки 2 світ. війни був керівником хліборобської школи в Сяноку, Галичина. По приїзді в Австралію (1949) поселився у Мельборні. Чл. СГД від 1930, у 1959-65 очолював його відділ в Мельборні.

М.П.

ЗОЗЕ Євген (Eugene Zoze, справжнє прізвище Є.Шведченко), поет; н. 1917 на Полтавщині, де здобув техн. освіту. Під час 2 світ. війни був вивезений на примусову працю до Німеччини. 1948 переїхав до Франції, а 1951 до Австралії. Тут поселився в Аделаїді. Почав писати вірші в Україні, друкувався в укр. часописах Австралії, Франції та Німеччини. Для його поезій характерні довільність форми, фрагментарність, зосередження на суб`єктивних враженнях.

ЗОЗУЛЯ Лярго (Largo Sosula), інж.-лісівник, учасник визвольних змагань 1917-20, гром. діяч; н. 21.6.1903 в с. Стружки Ново-Ущицького пов. Подільської губ., п. у Сіднеї. Хорунжий в 3-ій Залізній Дивізії Армії УНР. На еміґрації з 1921 в Польщі, Чехословаччині й Німеччині. 1950 переїхав до Австралії. Вчив у суботніх школах в Аделаїді й брав участь у діяльності багатьох гром. організацій; довголітній секретар УГ ПА, гол. Союзу Укр. Комбатантів. Лицар Ордену С.Петлюри, відзначений Воєнним Хрестом УНР.

І

ІВАН, правос. св.; н. у кін. 17 ст. в Україні у селянській родині, п. 27.5.1730 в Туреччині. Служив у війську, 1711 попав у татар. полон. Був проданий татарами в тур. неволю. Зазнав знущань від господаря-турка за те, що не хотів відступити від христ. віри. І. вдень працював, а вночі молився у печері. Ще за життя про нього оповідали як про св. людину. По смерті Грец. Правос. Церква канонізувала І. Його мощі знаходяться на остр. Євбеї.

ІВАНЧО Василь (Vasyl Ivancho), кат. свящ., брат *Іванчо Миколи* ; н. 1.2.1926 в с. Веряця на Закарпатті. Сер. освіту здобув у Хусті і Пряшеві. Прибув до Австралії 1949 і поселився в Мельборні. Спочатку працював на залізниці. Був чл. хору "Чайка", співав у церк. хорі; чл.-засновник УГВ. Після приватної підготовки у єп. І. Прашка став свящ.-помічником (1984). Від 1986 адміністратор катедральної парафії св. Апостолів Петра і Павла в Мельборні; заступник гол. Карп. Союзу в Австралії.

ІВАНЧО Микола (Mykola Ivancho), кат. свящ.; н. 8.12.1927 у с. Веряця, Закарпаття, п. 5.1.1982 в Ньюкастелі, НПВ, похований у Мельборні. Сер. освіту здобув у Хусті і Пряшеві; богословські студії розпочав у Пряшеві, а закінчив в Урбанському Університеті у Римі (1948-53), де одержав бакалярат з філософії і ліценціят теології. Свячений у Римі архиєп. Іваном Бучком. 1955 приїхав до Австралії; був свящ.-помічником у Мельборні (1955-57), душпастирем у Перті (1958-62), знову свящ.-помічником у Сіднеї і Канберрі (1962-72), Мельборні (1972-78) та парохом у Ньюкастелі (1978-82). Здобув пошану мирян як відданий духовний наставник.

о. І.Ш.

ІГНАТІВ Борис (Boris Ihnativ), видавець, друкар; н. 1921 у Сх. Україні, п. 2.6.1979 в Мельборні. Закінчив Київський поліграфічний технікум, одержавши спеціяльність друкаря. Був складачем у провінційних газ. Київщини. Під час 2 світ. війни попав у нім. полон, перебував на примусовій роботі у Німеччині. Після розвалу останньої займав посаду друкаря в укр. газ. і вид-вах; видав зб. поезій Олега Зуєвського "Золоті ворота" (1947). Був керівником друкарні тижневика "Неділя" в Ашафенбурзі. 1949 приїхав до Австралії, де спочатку працював у друкарнях газ. "Єдність" (Аделаїда) та "Вільна Думка" (Сідней). Згодом у Мельборні організував власну друкарню. Крім комерційних робіт, видавав сатиричний журн. "Перець" (1950-52) і газ. "Українець в Австралії" (від 1957). Друкарня І. виконувала численні замовлення укр. організацій, зокрема, у Вік. Найбільшим її досягненням став друк вид. СУОА "Українці в Австралії" (1966, 862 ст.).

М.Б.

ІЗРАЇЛЬ (єврейською Medinat Yisra'el), держава єврейського народу на території кол. бріт. мандатної посілости Палестина; виникла 1948 у висліді визвольної війни євреїв з брітійцями та боротьби з палестинськими арабами. Площа 20 700 кв. км, не включаючи окупованої 1967 Палестини та Ґоланської височини. Нас. (5 млн 450 тис. – 1993) постійно зростає, гол. за рахунок еміґрації, в тому ч. із укр. земель. Євреї складають бл. 82% населення, решта – араби, друзи, бедуїни та ін. На окупованих територіях проживає бл. 1,5 млн арабів. Офіційно столицею є істор. м. Єрусалим, хоча ряд центр. держ. установ та іноземних дипломатичних місій знаходиться в Тель-Авіві.

Істор. зв'язки між Палестиною та Україною розвивалися на рел. основі. Це була для гол. релігій – юдаїзму, мусулманства і християнства – Свята Земля, куди вже з 11 ст. прибували паломники з Руси (див. *Єрусалим*). Крім паломника *Данила* ігумена, що перебував у Святій Землі в 11-12 ст., відомий також ігумен Варлаам, який, на думку Івана Франка, був першим давньоруським паломником до Святої Землі; він не залишив опису своєї подорожі, але згадується в "Повісті временних літ". Мандрували до Палестини й рел. діячі коз. періоду. Гетьман Іван Мазепа щедро обдаровував через своїх емісарів церкви і манастирі Святої Землі. Серед правос. монахів і монахинь з Росії були й українці у кількох манастирях, що знаходилися під юрисдикцією Рос. Синоду (церкви Вознесення, Марії Магдалини, рос. правос. подвір'я з церквою св. Трійці). По революційних подіях 1917-20 сюди (у манастир Олександра Невського) попали деякі рос. білі еміґранти, а між ними й деякі українці. Перша велика проща укр. грекокатоликів відбулася у вересні 1906, яку провадив митр. Андрей Шептицький.

В час 2 світ. війни і одразу ж після неї на території теперішнього І. перебували окремі українці (військові або цивільні), що були пов'язані з поль. військ. формаціями. У 1942-48 існувала Громада українців, що знаходились у Палестині. До цієї громади входило кілька десятків осіб з різних місцевостей Палестини: полк. П.Базилевський (гол.), Ростислав Глувко, Теодор Ковальський, Василь Луців, Олександер Пожар, Мирон Лядек та ін. З ініціятиви громади, а особливо завдяки зусиллям В.Луціва, 6.10.1947 посвячено в Єрусалимі на Оливній Горі у соборі "Патер Ностер" плиту з україномовним текстом молитви "Отче наш". УГ в Палестині у 1946-48 утримувала тісний контакт з Союзом Українців у Великій Брітанії та уважалася його філією. В кін. 1940-их рр. громада перестала існувати, а українці в більшості виїхали з І. На поч. 1940-их рр. знаходився в екзилі у Палестині українець із Закарпаття Віктор Бараній, що був високим чехословацьким урядовцем (помер в Єрусалимі 1943). З 1950-их рр. нав'язалася деяка співпраця між укр. діяспорою та діячами й установами І., що виявляли прихильність до укр. справи (контакти між науковцями, журналістами тощо).

1988 І. відвідала група укр. журналістів зі США і Канади (бл. 30), яка мала на меті підготувати більші паломництва українців до Святої Землі з нагоди Ювілею Тисячоліття Хрещення Руси-України. У квітні 1988 розпочався відомий *процес І.Дем`янюка* в Єрусалимі, який мав великий розголос не лише в І., але й у світі та на Україні. Цей процес, проте, не підважив нормалізацію укр.-єврейських відносин, яка стала фактом ще раніше на Україні та в діяспорі.

У творенні та в розбудові держави І. відігравали визначну ролю євреї з України. Серед лідерів світ. сіоністського руху були відомі єврейські діячі: провідник Гіббат Сіону Ієху-Лейб Пінкснер (1821-91), виходець з м. Томашів на Холмщині, який здобув освіту в Одесі; ідеолог соціялістичного сіонізму Б.Горохов також походив з України. З Україною пов`язаний і теоретик антисоціялістичного сіонізму Володимир Жаботинський; на Україні народився і жив (до 1921) видатний єврейський поет Хаїм-Нахман Бялик (1873-1934), потім він переїхав на працю до Палестини. З України веде своє походження ряд політ. і суспільних діячів І.: 2-ий президент цієї держави Іцак Бен-Зві (1884-1963), прем`єр уряду Ґолда Меїр (1898-1978), міністер закорд. справ Моше Шарет, гол. кнессету Шевах Вайс, засновник індустрії І. А.Шенкар та ін.

Перманентна еміґрація до І. зростала у висліді дискримінаційної політики супроти євреїв в СРСР. До 1985 виїхало з України понад 100 тис. євреїв, але тільки половина з них поселилася в І., решта осіла в США, Канаді та Зах. Европі. Маємо деяку статистику цієї еміґрації з більших міських скупчень єврейського населення у 1968-81:

Місто	Усього виїхало з даного міста за вказаний період (в тис.)	Серед них до І. (в тис. і в процентах від загальної кількости тих, що виїхали)
Київ	23,6	4 (20%)
Харків	4	0,6 (14,5%)
Одеса	24,8	4,25 (17,1%)
Львів	8,2	3,5 (42,3%)
Чернівці	17,8	16,3 (91,6%)
Мукачево	1,1	1 (94,4%)

Такі тенденції процесу єврейської еміґрації простежувалися і в наступних роках, будучи характерними й для ряду ін. міст у відповідних реґіонах України. З цього випливає висновок, що євреї із Зах. України в пропорційно більшій кількості еміґрували до І., аніж із Центр. та Сх. України. Серед єврейських еміґрантів є деяке ч. й етнічних українців, особливо у випадку мішаних подруж; усіх етнічних українців в І. налічується бл. 3-4 тис. За оцінками фахівців, на 1994 в І. жило бл. 300 тис. євреїв, котрі мають своє коріння в Україні (сюди зараховуються також діти, батьки яких прибули з України). Останнім часом вже дедалі більше громадян визначають себе як "укр. євреї", хоча самовизначення "рос. євреї" ще дуже популярне. Укр. мову зберігають євреї із Зах. України, а закарп. євреї користуються нею навіть у домашньому побуті, оскільки молодша ґенерація не навчилася ідиш. Серед укр. євреїв популярна укр. музика, фолкльор, страви. Транслюються по одній годині тижнево програми київського телебачення. Найбільша концентрація укр. євреїв припадає на міста Тель-Авів, Беер-Шева, Єрусалим (бл. 30 тис.) та Гайфа. У деяких сіль.-госп. кооперативах (кіббуцах) взагалі переважають євреї з України (напр., кіббуц Мерхавія був засн. 1929 вихідцями з Галичини). В м. Назарет кілька років діяла укр. місійна станиця, яка працювала гол. з арабськими християнами (керівник о. Ярослав Свищук).

1979 створено *Товариство Єврейсько-Українських Зв`язків*, у якому гуртуються євреї з України, що залишилися більш прив`язаними до країни походження та укр. культури. Його засновником і лідером є *Я.Сусленський*. Т-во видавало неперіодичний журн. "*Діялоги-Диалоги*" зі статтями укр., рос. мовами та на мові іврит. Євреї з України згуртовані також в окремих укр. земляцтвах (Київському, Львівському, Чернівецькому, Одеському, Миколаївському, Коломийському, Закарпатському та ін). Серед них найактивніше *Київсько-Українське Єврейське Земляцтво.* У листопаді 1992 постала Ізраїльська Асоціяція Укр. Студій (засновник і гол. *В.Москович*), яка провела в березні 1993 перші Шевченківські читання. Укр. науковці та публіцисти і раніше брали участь у групових та індивідуальних поїздках до І. 1977 запроваджено курси українознавства в Єврейському Університеті в Єрусалимі; відбуваються семінари на укр. теми. У червні 1993 на конференції, присвяченій Святому Письму в слов`янському світі, виголошено доповідь про Біблію в укр. культурі. На тему укр.-єврейських взаємин в Єрусалимі 1993 відбувся окремий форум (наук. конференція) за участю бл. 70 україністів із України та діяспори.

Зв`язки між І. й Україною пожвавилися після проголошення останньою незалежности. Між обома державами встановлено дипломатичні відносини. Першим послом України в І. був Юрій Щербак, а І. в Україні Цві Маген. У Києві 1991 постало т-во "Україна-Ізраїль", гол. якого обрано В.Крижанівського. У січні 1993 президент України Леонід Кравчук відвідав І., а в Україні з держ. візитами побувало кілька керівників І., в тому ч. прем`єр-міністер Іцак Рабін.

Літ.: Чечва В. Мандрівка паломника по Святій Землі. "Дзвони" (Рим-Детройт), ч. 1, 1978; Gitelman Z. Becoming Israelis: Political Resocialization of Soviet and American Immigrants. New York, 1982; Михаели М. Израиль, географический справочник. Ерусалим, 1989; Проблеми укр.-єврейських відносин. Матеріали міжнар. наук. конференції. К., 1991; Сусленський Я. Справжні герої. К., 1993.

І.Клейнер, В.Маркусь, В.Москович

ІЛИК Петро Микола (Peter Michael Ilyk), правник, держ. урядовець, культ. діяч; н. 11.11.1949 у Канберрі. Бакаляр гуманітарних (1970) та юридичних (1977) наук Австрал. Нац. Університету. Займав посади заступника адміністратора остр. Норфольк (Norfolk Island) і правного дорадника австрал. парляменту; від 1989 є заступником секретаря Відомства Цивільної Авіації (Civil Aviation Authority). Неповночасний викладач в Канберрському Колежі Вищої Освіти (Canberra College of Advanced Education), вчитель Рідної Школи у Канберрі (1988) та учасник муз. ансамблів Канберри і Квінбієну.

Р.М.

ІЛЬКІВ Ольга (Olha Ilkiw), з роду Гарасименко, гром. діячка; н. 10.10.1923 в с. Кулеші Житомирської обл. З 1944 на еміґрації в Німеччині; 1949 прибула до Австралії, живе в Меррілендс, НПВ. Активна в жіночих організаціях: гол. стейтової управи СУА (1977-89), заступник гол. крайової управи СУА (1983-92); чл. дирекції Фундації Українознавчих Студій в

Австралії, організатор багатьох гром. і культ. заходів (Рік дитини, Декада укр. родини тощо). Авторка статтей в жіночих журналах, гол. в "Нашому Слові" та в альманаху "Новий Обрій".

ІМІҐРАЦІЯ, МІҐРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ (Immigration, Migration). Укр. діяспора в Австралії – вислід цілеспрямованої І. частини українців як переміщених осіб (ДП) із Зах. Европи по 2 світ. війні. Деяка І. українців мала місце і раніше, перед 1 світ. війною в рамках загальнорос. І. з Далекого Сходу, а в другій пол. 1940-их рр. з Китаю. Але вона не була чисельною. До того ж, за винятком одиниць, ці іміґранти не створили або не приєдналися до укр. гром. структур.

Повоєнна східноевроп. І. змінила природу й статус І. до Австралії взагалі. До того часу в Австралію прибували гол. чином піддані Бріт. корони, які не уважалися юридично чужинцями. Першу виразну групу чужинців (aliens) склали бл. 170 тис. ДП, до яких стосувався ін. режим, ніж до англосаксонських поселенців. Серед них була 21 тис. українців різного підданства, але які наполягали на тому, щоб їх вважати етнічно українцями, а з юридичного погляду – бездержавними.

Укр. іміґранти, як і політ. втікачі з ін. держав Сх. Европи, прибули до Австралії на підставі угоди 1947 між ІРО та австрал. урядом. Фед. урядовою установою, що відала справами І., був однойменний відділ (департамент), який, з одного боку, застосовував чинне законодавство щодо іміґрантів ("обмежена іміґрація" стосовно білих, гол. англосаксонців), а з другого, в силу нових міжнар. і внутр. умов в Австралії, впливав на його еволюцію. В стейтах та реґіонах діяли представники (директори) департаменту І. Як небріт. громадяни укр. іміґранти були спочатку позбавлені не лише політ., але й деяких соціяльно-екон. прав, навіть таких, які підпадали під загальні права людини. Зокрема, іміґранти-чужинці зазнавали леґальної дискримінації в справах зайнятости й професії та соціяльного забезпечення.

Хоча Австралія погодилася в кін. 1940-их рр. прийняти відносно велику масу східноевроп. іміґрантів, проте не було достатньої підготовки, щоб нормально забезпечити й інтеґрувати їх в австрал. суспільство. Після приїзду людей (у більшості чоловіків мол. віку) приміщено їх в робочих готелях (гуртожитках) і трудовлаштовано у пром-сті або на будівництві, що перебували у віданні уряду. Термін обов'язкової визначеної праці для цих іміґрантів складав 2 рр. Жінок і дітей поселено в спеціяльних таборах, окремо від чоловіків і батьків (див. *Переселенчі Табори*). Життєві умови були нижче сер. стандарту, хоча у порівнянні до таборів ДП, можливо, і кращі. Спочатку було важко одержати дозвіл на приватне помешкання; деякі стейти законом обмежували оренду житла іміґрантами. Це спонукало багатьох будувати власні мешкання, хоча спочатку дуже примітивні. Дешевої землі для будівництва було вдосталь. По 1964 держава надавала деякі пільги для спорудження будинків (кредити на вигідних умовах). З-поміж австрал. політиків найбільше причинився до східноевроп. І. перший фед. мін. іміґрації А.А.Колвел, м. ін., великий приятель українців.

Після спаду основної хвилі укр. І. (1948-51) лише незначне число українців прибуло до Австралії; були це головно кол. військові з Англії, деякі переселенці з Польщі та Югославії. Разом з тим, спостерігався невеликий відплив українців з Австралії, особливо до США і Канади. Деякі укр. іміґранти знаходили кращі професійні умови поза Австралією або бажали поєднатися з родичами, друзями чи односельчанами. Загалом, кількість українців, яка виїхала з Австралії упродовж 1950-70-их рр., компенсувалася тими, які в той же період прибували. Останнім часом (протягом 1980-90-их рр.) додалося незначне число людей з України (прибл. 1 тис.), які знову ж таки приїхали здебільшого до родичів, але на індивідуальній основі. Лише євреї з України іміґрували до Австралії у вислідї певної іміґраційної політики урядів СРСР (пізніше Росії) та Австралії. Але ці іміґранти стоять окремо від укр. спільноти. На сьогодні 90% укр. іміґрантів прийняли австрал. громадянство і суспільно та юридично прирівняні до австралійців. (Див. *Натуралізація*).

Слід згадати ще про міґраційні рухи укр. іміґрантів всередині країни. По розв'язанню переселенчих таборів лише частина українців залишилася жити у відповідних місцевостях. Справа в тому, що ці табори, як правило, знаходилися поза великими містами. Більшість же укр. іміґрантів переїхала на помешкання до великих, зокрема пром., центрів. Також між цими містами відбувався рух іміґрантів на індивідуальній основі (пошуки кращої праці, бажання жити в більшій укр. громаді тощо). В результаті з 1980-их рр. понад 85% українців Австралії живе в метрополітальній околиці п'ятьох найбільших міст (Сідней, Мельборн, Аделаїда, Брізбан, Перт). Але ніде не виникло компактного району (дільниці) поселення українців в якому-небудь австрал. місті. Лише подекуди сконцентровано важливі укр. установи: Ессендон в Мельборні, Лідкомб в Сіднеї, Вудвіл в Аделаїді. З 1960-их рр. внутр. рух укр. поселенців в Австралії майже припинився (див. також *Переписи Населення*).

Літ.: J u p p J. Immigration. Sydney University Press. M., 1991.

С.Матіяш

ІНДІЯ (Union of Indian States), друга найбільша держава в азійсько-тихоокеанському реґіоні (після Китаю) за територією та кількістю нас.; розташована на півд. Азії, в основному на півостр. Гіндустан. Площа понад 3,28 млн кв. км, нас. бл. 900 млн (1994), що складає майже 15,5% загальної кількости нас. земної кулі. В І. проживає понад двісті націй, народностей, племінних і мовних груп (найчисельнішими серед них є гіндустанці, біхарці, бенгальці та деякі ін.). Столиця І. – Нью-Делі (New Delhi).

З далекої давнини між Україною та І. традиційно існують відносини обопільного інтересу й співпраці. Ще до відважної мандрівки росіянина Афанасія Нікітіна і його славнозвісного твору "Хожения за три моря" (15 ст.), освічене нас. Київської Русі знайомилося з життям І. за працями, що діставалися з Візантії та балканських держав. Історія не зберегла свідчень про те, хто першим з українців відвідав І. Але відомі імена тих, хто довший час мешкав в І. і своєю працею допоміг зближенню та порозумінню двох народів. На особливу увагу заслуговує Яків Попов (1844-1918) – перекладач і видавець творів інд. філософа Свамі Вівекананди. Виходець з дворянської сім'ї у Чернігівській губ., військовик і всебічно освічена людина, Я.Попов на поч. 20 ст. здійснив подорож до І., де зустрічався з С.Вівеканандою,

вивчав інд. філософію та релігію. Після повернення в Україну він почав перекладати філософ. праці інд. мислителя. Завдяки його зусиллям упродовж 1906-14 були перекладені й видані "Практична Веданта", "Карма-йога", "Бхагаті-йога", "Джаяна-йога", "Раджа-йога".

В кін. 19 – на поч. 20 ст. гуманістичну традицію у розвитку укр.-інд. зв'язків в галузі науки і культури продовжив видатний учений-епідеміолог Володимир Хавкін (1866-1930), що також походив з України. Понад 20 рр. свого життя (1893-1915) присвятив він праці в І. Випускник Одеського (Новоросійського) Університету, співроб. Інституту Пастера в Парижі В.Хавкін 1893 був призначений держ. бактеріологом інд. уряду. В І. він організував і налагодив працю першої інд. лябораторії по виготовленню протихолерної вакцини, здійснив величезну роботу з вакцинації інд. нас. 1897 до І. прибула нова група рос. та укр. епідеміологів, серед них – Данило Заболотний, майбутній президент АН України, і проф. Київського Університету Володимир Високович. Вони співпрацювали з В.Хавкіним в ділянці поборювання чуми. Заслуги укр. вченого перед інд. народом високо оцінив Махатма Ґанді, який неодноразово зустрічався з В.Хавкіним; 1925 Бомбейська бактеріологічна лябораторія була перейменована на Інститут ім. В.Хавкіна.

У наш час велику роботу в І. провели співроб. Київського наук.-дослідного інституту епідеміології та інфекційних захворювань – учасники міжнар. програми ліквідації віспи в цій країні.

Добрий слід залишив по собі в І. визначний укр. танцюрист, підприємець і подорожник *Б.Лісаневич*, який тут проживав в 1930-40-их рр. 1929 у наук. експедиції до І. брав участь видатний укр. архітект *В.Городецький*. Великий внесок у поширення наук. знань про інд. культуру зробили Іван Франко, Леся Українка, а також низка укр. індологів – І.Срезневський, М.Лунін, О.Баранников, Д.Овсянніко-Куліковський, П.Ріттер та ін.

Із здобуттям І. незалежности (січень 1947) розпочинається цілеспрямована співпраця і наук.-техн. допомога І. з боку укр. учених і фахівців. Протягом 1960-75 при сприянні СРСР, зокрема рад. України, в І. було відкрито понад 20 нафтових і газових родовищ пром. значення. У 1980 уряд І. запросив групу укр. спеціялістів для розробки глобальної концепції розвитку нафтової і газової пром-сти. Серед них були такі відомі фахівці як С.Білик, Р.Вінярський, В.Кравець, М.Козій, Б.Шемеляк, А.Шпренк. Значний вклад у становлення нафтової і газової пром-сти І. вніс академік Ю.Балакіров. Розроблена за участю укр. учених і фахівців концепція розвитку цієї галузі до 2005 була прийнята індійською стороною.

Великі групи укр. інженерів і робітників працювали в І. на спорудженні різних пром. та ін. госп. об'єктів. Найважливіші серед них – металюрґійні комбінати в Бхілаї, Бокаро, Візакхапатнамі, машинобудівельні заводи в Ранчі, Дурґапурі, Хардварі, нафтопереробні заводи в Барауні та Матурі, ряд гідро- і теплоелектростанцій тощо. У 1970-80-их рр. багато наук.-дослідних закладів України підтримували тісні контакти з подібними центрами та інститутами І. Найуспішніше працювали у цьому напрямку укр. геофізики. Геофіз. дослідження дали можливість визначити райони, яким загрожує землетрус. Загалом, починаючи з 1972, АН України направляла в І. щорічно понад 50 осіб для проведення спільних наук. досліджень. З-поміж таких укр. посланців слід назвати академіків С.Субботіна, О.Немця, О.Городиського, П.Костюка. З 1980-их рр. успішно розвиваються контакти між Інститутом Електрозварювання ім. Є.Патона АН України та відповідними інд. наук.-дослідними установами.

Україна відіграла помітну ролю у підготовці кадрів та удосконаленні системи нац. освіти І. Серед фахівців-експертів ЮНЕСКО з природничо-математичних дисциплін, які приїхали в І. для практичної реалізації проєкту реформи освіти, були й українці. Разом з інд. колегами вони розробили підручники, методичні вказівки тощо. Керівником групи експертів ЮНЕСКО по створенню матеріяльно-техн. бази вищої освіти в І. був ректор Одеського Технологічного Інституту В.Мартиновський. Роль укр. вчених у наданні наук.-методичної допомоги при реорганізації вищої школи І. особливо виразно проявилася у здійсненні Варанґальського проєкту ЮНЕСКО. Протягом 1965-70 у його виконанні брали участь викладачі Київського Автомобільно-Дорожного, Одеського і Харківського Політехн. Інститутів. В результаті в І. було створено 13 фахових реґіональних колежів.

Свою історію мають і укр.-інд. мист. зв'язки. Зокрема, сучасник М.Реріха, харківський художник Микола Каразін (1842-1908) відвідав І. в кін. 19 ст. й створив цикл картин з інд. життя. Чимало укр. мистців вивчали інд. культуру і в новітні часи. Серед них – художник М.Кривенко, який в І. замальовував стародавні пам'ятники архітектури, художниця В.Цвєткова неодноразово експонувала в Україні та в европ. країнах свої пейзажі, створені в І. та на Цейльоні, скульптор І.Шевцов опанував інд. техніку лиття з бронзи, вивчав досвід художньої освіти в І. Виявом творчого діялогу інд. та укр. культур стали ілюстрації художника М.Пшінки до видань інд. казок, а також книги "Міфи давньої Індії" (1992). Вже кілька років в І. працює київська художниця Тетяна Євсейчик, опановує мистецтво інд. танцю Михайло Крівчук.

Республіка І. однією з перших визнала незалежну Україну (26.12.1991). Протокол про встановлення дипломатичних відносин між двома державами підписано у Києві 17.1.1992. З літа того ж року у Києві діє посольство І., очолюване послом С.Т.Деваре; з лютого 1993 в Нью-Делі розпочало діяльність укр. посольство на чолі з Г.Ходоровським. Підписано двосторонні документи – договір про дружбу та співробітництво між Україною й І. (27.3.1992), угоди про торг. співпрацю та обміни в галузі культури, мистецтва, освіти, туризму, спорту, засобів масової інформації й ін.

Літ.: Лукаш О. Укр. ССР в связях Сов. Союза с развивающимися странами (60-80-е гг.). К., 1990; Рубель К. Укр.-інд. культ. контакти: історія і перспективи розвитку. Вісник Київського Університету. Міжнар. відносини. Вип. 2. К., 1994.

О.Лукаш, К.Рубель

"ІНФОРМАТИВНИЙ ЛИСТОК СУОА" (Australian Federation of Ukrainian Organizations Newsletter), квартальне вид. СУОА, що виходить у Мельборні. Засн. як "Бюлетень СУОА". У 1962-63 опубліковано 5 чч. 1984 поява "Бюлетеня" відновилася, 1985 змінено назву на "І.Л.".

До кін. 1993 вийшло 20 чч. Ред.: Я.Болюх (1984-85), Б.Коваленко й Т.Сліпецька (1986-92). Співроб.: М.Моравський, С.Лисенко, Л.Лаврівський, М.Павлишин та ін. Вид. містить статті загальногром. характеру і хроніку; частина матеріялів англ. мовою. Тираж 150 прим.

"ІНФОРМАТИВНО-МЕТОДИЧНИЙ ЛИСТОК", неперіодичне вид. *Української Центральної Шкільної Ради* в Австралії (УЦШР), що появляється з 1964 двічі або тричі на рік в

Мельборні. Ухвалу щодо випуску "І.-М.Л." прийнято на з'їзді учителів укр. рідних шкіл. Уміщуються матеріяли та методичні вказівки стосовно навчання українознавчих предметів, зокрема історії України, географії, літератури і мови, а також інформація про діяльність УЦШР і рідних шкіл. Спочатку появлявся частіше, згодом як двомісячник, а потім як піврічник (але зі збільшеним обсягом, 30-60 ст.). Редагували: з 1964 І.Брозницький, від 1974 і дотепер Т. Сліпецька у співпраці з Б.Коваленко (1976-90) та Вірою Шевченко (з 1991). До кін. 1993 вийшло 85 чч. "Листок" друкується циклостильною технікою; одноразовий тираж 170-180 прим. (1992).

В.М.

ІРАН (Iran), до 1935 – Персія, держава у півд.-зах. Азії. На півн. межує з Азербайджаном і Туркменістаном та омивається Каспійським морем, на сх. – з Афганістаном і Пакістаном, на зах. – з Іраком і Туреччиною, на півд. – омивається водами Перської та Оманської заток. Площа 1 648 тис. кв. км, нас. бл. 60 млн (1992). Живуть перси, азербайджанці, курди, лури, белуджі, туркмени та представники ряду ін. націй і народностей. Столиця – Тегеран. Відносини між Україною та І. мають свою давню історію. Зокрема, про коз.-перські зв'язки довідуємося з писань італ. подорожника Пієтро делла Валле, який був дорадником шаха Аббаса Вел. Італієць пропонував шахові заанґажувати у протитур. війну 1618-19 запор. козаків, що мали б вести кампанію на Чорному морі. Винагородою стало б створення для козаків постійної фортеці на півд. березі Чорного моря б. Трапезунду. У цій цілі їздив до Персії коз. емісар Степан. Шах бажав запевнитися підтримкою поль. короля щодо участи козаків у протитур. поході. До цього не дійшло, бо 1620 турки закінчили війну з Персією перемир'ям.

З різних причин окремі українці попадали в І., досягаючи тут іноді досить високого становища. Так сталося, напр., з нащадком запорожців, укр. козаком Самсоном Макінцевим, який 1802 у молодому віці опинився у цій країні. Майже 50 рр. прожив С.Макінцев в І., пройшовши шлях від наіба (мол. старшини) перської армії до хана в Азербайджані, що був у той час складовою частиною Перської імперії. Самсон-хан, як величали С.Макінцева в І., виріс на видатного полководця (створив із утікачів з Росії полк, який відзначався особливою військ. майстерністю й використовувався персами у найнебезпечніших операціях), став довіреною особою шаха, заслужив пошану мусулман. С.Макінцев організував свій військ. хор і оркестру, в походах його постійно супроводжував правос. свящ. Помер у 1851, маючи 73 рр. Помітною постаттю в І. був і син С.Макінцева – Гаврило (Джебраїлхан), якого шах призначив своїм особистим ад'ютантом.

Внаслідок людських переміщень в ході 1 світ. війни й особливо після перемоги рад. влади на теренах кол. Рос. імперії певна кількість укр. політ. еміґрантів попала в І. із Сер. Азії. У міжвоєнний період також мали місце переходи кордону окремими українцями. У 1928-30 в Тегерані жив, де й помер, видатний укр. архітект *В.Городецький*, за проєктом якого споруджено шахський палац. В роки 2 світ. війни група українців перебувала в І. у складі рад. військ, введених туди у серпні 1941 на основі рад.-іранського договору від 26.02.1921. Водночас деякі українці попали в І. як втікачі з СРСР. Декому з таких втікачів згодом вдалося виїхати до Америки, Австралії чи ін. країн, а сліди решти губляться. У 1970-их рр. в амер. посольстві в І. працював українець зі США Михайло Метрінко. Він був у групі заложників, утримуваних короткий час іранцями після захоплення в листопаді 1979 посольства США в Тегерані. Певне ч. українців побувало в І. як рад. дипломати і фахівці. Значний вклад у розвиток іраністики – системи гуманітарних наук про І. – вніс видатний укр. вчений Агатангел Кримський.

Після встановлення дипломатичних відносин між Україною та І. (укр. посольство в Тегерані очолює Іван Майдан) відбувся обмін візитами держ.-урядових делеґацій, в тому ч. на найвищому рівні, налагоджується взаємовигідна екон. і культ. співпраця двох країн. Така співпраця має добрі перспективи. Адже, на думку деяких фахівців, укр. та іранська культури мають прадавню духовно-госп. спорідненість, що базується, зокрема, на спільному орійському (праіндоевропейському) генотипі укр. та іранського етносів.

Літ.: Баран О. Коз.-перські взаємини в творах Пієтра делла Валле. Вінніпеґ, 1985; Джеджула Ю. Українець в Персії. "Дума" (К.), ч. 1, 1992; Бенч О., Шокало О. Україна – Іран. "Вісті з України" (К.), ч. 15, 1994.

В.Трощинський

ІСТАМБУЛ, Стамбул (тур. Istanbul), найбільше м. *Туреччини*, кол. Константинопіль (Царгород), розташоване на європ. побережжі Босфору і Мармурового моря, що відділяє європ. частину Туреччини від азійської; передмістя Скутар (Uskudar) в Азії належить до великого І. Нас. 5,8 млн (1988). Істор. столиця Візант. імперії, осідок Вселенської правос. патріярхії, з якими княжа Русь-Україна і Правос. Церква на Україні тривалий час мали тісні зв'язки. Укр. купці з найдавніших часів перебували в І. і, згідно з візант.-руськими угодами, користувалися окремими правами (руське поселення).

До зайняття Константинополя турками і навіть після того в І. виконували свої місії окремі церк. посли з України. В час тур. володіння І. став плацдармом для нападів на півн.

Чорноморське побережжя і Україну. В ході тур.-коз. війн сюди привозили бранців з України, яких на ринках І. продавали до різних країн Зах. Европи. Окремі діячі мазепинської еміґрації коротко перебували зі своїми делеґаціями в І., багато з полонених козаків залишалися иазавжди й тут асимілювалися.

Організованої укр. громади в І. не було до 1918. Після встановлення дипломатичних зв'язків між Туреччиною й Україною в І., столиці Оттоманської імперії, а згодом і Тур. Республіки (до 1923), зорганізовано укр. посольство, яке очолювали: Михайло Суковкін (1918, за гетьманського уряду), Олександер Лотоцький (1919-20, за уряду Директорії) та Ян Токаржевський-Карашевич (1920-21). До складу посольства входили: Л.Кобилянський, П.Чикаленко, Вовченко, В.Приходько, Остафіїв, М.Ковальський та ін. Посол О.Лотоцький провадив тут активні переговори про автокефалію Укр. Правос. Церкви в патріяршому осідку Фонарі (правос. центр в І.). Чимало українців з рос. армій Денікіна і Вранґеля переходово перебували в І. серед "білої" еміґрантської колонії, яка швидко роз'їхалася до Юґославії, Болгарії та Зах. Европи. З-поміж ін. укр. еміґрантів в І. 1919-21 жив і творив видатний мистець Олекса Грищенко.

У 1920-их рр. в І. коротко існувала Укр. Студентська Спілка. Активним у пропаґанді укр. справи був представник екзильного уряду УНР *В.Мурський*, котрий прибув сюди в нол. 1920-их рр. У 1930-их рр. певну активність в І. проявляла *Українська Громада в Туреччині*, яка проіснувала до 1950-их рр.

Група учасників 2 конференції "Історія укр. поселення в Австралії", Мельборн, 1985 р.

В архівах І., гол. в султанському палаці (Topkapi Sarayi), зберігаються цінні матеріяли до історії України, що їх досліджували співроб. Укр. Наук. Інституту Гарвардського Університету Омелян Пріцак і Віктор Остапчук, а також історик з України Ігор Черніков.

Літ.: Лотоцький О. В Царгороді. Варшава, 1939; Грищенко О. Мої роки в Царгороді. Мюнхен, 1961; Черніков І. Рад.-тур. відносини в 1923-1935 рр. К., 1962.

В.Маркусь

"ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО ПОСЕЛЕННЯ В АВСТРАЛІЇ" (Ukrainian Settlement in Australia), серія конференцій, організованих НТШ в Австралії спільно з лекторатами українознавства в Мельборні і Сіднеї та при участі австрал. політиків і науковців. Конференції проводилися в Сіднеї (1983,1988), Мельборні (1985, 1990) і Канберрі (1986). Конференцію 1988, яка була приурочена ювілеям 1000-ліття Хрещення України і 200-ліття европ. поселення в Австралії, відкрив прем'єр НПВ Нік Ґрайнер.

Матеріяли конференцій опубліковані: Pavlyshyn M. (ed.). Ukrainian Settlement in Australia: 2-nd Conference. 5-7 April 1985. M., 1986; Історія укр. поселення в Австралії. Доповіді з другої конференції. М., 5-7 квітня 1985. М., 1986; Gordiew I., Kosharsky H. (eds.). Ukrainian Settlement in Australia: 4th Conference. S., 1989; Кошарська Г. (ред.). Історія укр. поселення в Австралії: 1 і 4 конференції. С., 1990; Pavlyshyn M. (ed.). Ukrainian Settlement in Australia: 5th Conference. M., 1990. M., 1993.

Р.М.

К

КАБРАМАТТА-ФЕРФІЛЬД (Cabramatta-Fairfield), міські райони великого Сіднею, де у 1950-их рр. були засн. укр. осередки. Українці (понад 500 осіб) поселилися тут після відпрацювання контрактів у переходових таборах. 1952 постала перша громада в К., а 1953 у Ф. Обидві громади стали основними осередками багатогранного гром. і культ. життя українців. У К. були організовані укр. школа, СУМ, Пласт, танц. ансамбль; 1958 придбано власну домівку. Посаду гол. громади в К. займали: М.Майно (1952-53), В.Ґуль (1954), Д.Хіцяк (1955), В.Кулик (1956-58, 1960-62), Б.Ґут (1959). Гол. громади в сусідньому Ф. були: Г.Дворцевий (1953), Д.Осіюк (1954), М.Сов'як (1955), В.Баляк (1956), Н.Вовк (1957), Н. Сторощук (1958-62).

1962 на основі об'єднання двох громад виникла єдина громада К.-Ф. (разом 240 чл.; 1988 – 170 чл.). Гол. об'єднаної громади: О.Ференц (1963, 1973-74), М.Ковальчук (1964-66, 1977-85), Б.Андрусів (1967-68), Василь Марушечко (1969-72), Т.Кулик (1975-76), Й.Прендецький (1986-88), Ф.Водяницький (з 1988). УГ К.-Ф. належить до *Об'єднання Українських Громад Нового Південного Велсу*. На поч. 1960-их рр. збудовано велику залю в Укр. Нар. Домі. При громаді К.-Ф. діяли СУА, Пласт, СУМ, Т-во Укр. Студентів, спортові т-ва "Сокіл" і "Київ", бібліотека. Тут також щонедільно правилися укр. кат. та правос. літургії. Крім названих, активними діячами, зокрема в культ. ділянці, були: Н.Тиравська (учителька й керівник танц. групи), Л.Ігнатів (організатор спорту), А.Ґут (гол.СУА) та ін.

р.м.

Управа УГ у Кабраматті, 1961 р.

КАЗДОБА Кузьма (Kusma Kasdoba), гром. діяч, мемуарист; н. 20.10.1907 на хуторі Новий Ставок Арбузинської волости на Херсонщині, п. 11.4.1984 в Аделаїді. У 1930-их рр. під час колективізації К. був вивезений з батьком в Архангельську обл., 1937 звільнений і повернувся на Україну. 1943 виїхав до Німеччини. До Австралії прибув 1948 й активно включився в розбудову укр. гром. життя, спочатку як чл. управи УГ ПА (референт суспільної опіки і допомоги українцям в Німеччині та Австралії, а також організаційний референт), а потім як її гол. (1959-64). 1955 став фундатором, а згодом довголітнім організаційним і фін. референтом *Товариства Приятелів Творчости М.Зерова* з осідком в Аделаїді. Видав спогади "Заметений шлях" (Мюнхен-Аделаїда, 1974) про обезвласнених (т. зв. "розкуркулених") селян та їхній

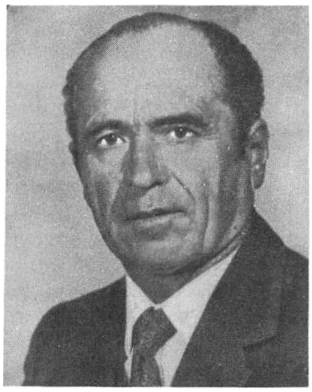

К.Каздоба

шлях і долю на засланні. Автор багатьох статтей та коротких мемуарів в укр. пресі Австралії ("Вільна Думка", "Українець в Австралії", "Новий Обрій", "Батьківщина") та Німеччині ("Укр. Самостійник") на тему колективізації і селянства у 1920-30-их рр. У 1973 К. став співорганізатором і довголітнім гол. першого в Австралії Клюбу Укр. Старших Громадян.

Л.Р.

"КАЛИНА", ансамбль укр. танцю (Kalyna, Ukrainian Dance Ensemble) в Брізбані. Історія цього колективу така: від 1950 при УГ Квінс. діяв гурток укр. нар. танцю. Серед чл. (дорослі і старша молодь) провідними були Іван Ковтан, Іван Биків, А.Новицький і Роман Синенко, який від 1955 до 1969 вчив нар. танців й очолював гурток. У 1970-их рр. гурток працював гол. під проводом Євгенії Осташ-Бобешко, а 1981 зорганізувався як окрема мист. одиниця під назвою "К.". Громада спонсорувала періодичні відвідини майстра нар. балету Н.Тиравської з Сіднею; під її керівництвом "К." підвищила свій рівень. Інструкторами в ансамблі пра-

цювали Є.Бобешко, Алла Бринза, Наталка Шост, Микола та Марія Дмитерки. "К.", кількість учасників якої складає в середньому 20 осіб, виступає на всіх укр. імпрезах, а також перед австрал. публікою, зокрема, на щорічних фестивалях Спадщини (Heritage Festivals) в м. Долбі (Dalby), Квінс. Найуспішнішим став виступ на концерті світ. виставки у Брізбані 1988 (World Expo 88).

Р.П.

"КАЛИНА", укр. кредитова спілка (Kalyna, Ukrainian Credit Union Society Ltd.) в Перті, організована 27.4.1977 (28 чл.-засновників), зареєстрована в лютому 1978 і того ж року розпочала працю. "К." має приміщення у будинку укр. школи при укр. кат. церкві. Число чл. постійно збільшувалося – з 125 (1979) до 225 (1984) і 340 (1992). На вересень 1992 активи "К." сягали 1 млн 82 тис. дол. При спілці діє асекураційна агенція. Від заснування "К." є чл. Ради Укр. Кооператив Австралії. Гол.: М.Яремович (1978-86), Степан Петровський (1986-91), Ігор Шорш (1991-92), Петро Мовчан (з 1992). Активні діячі: Б.Микитюк, П.Ґутей, Юрко Коцюмбас, О.Менцінська, В.Поновський, Едвард Росовський та ін.

Літ.: Яремович М. Кредитова спілка "Калина" в Перті. Альм. Ради Укр. Кооператив Австралії, 1984.

М.Б.

"КАЛИНА", лещатарський клюб (Kalyna, Ski Club), засн. 1979 у Мельборні за ініціятивою Степана Нестеровича, Петра Демедюка, Романа Капка, Леоніда Харуцького, Романа Стельмахова, Дарії Буштедт і Галі Покусай. Усього у той час клюб мав 25 чл., а 1990 – 82. Його очолювали Л.Харуцький, Р.Стельмахів і Юрій Бобурко. 1981 клюб побудував власний будинок (на 40 осіб) для лещатарів у Мавнт Готам (Mt. Hotham), Вік., одному з центрів зимових видів спорту у Вікторіянських Альпах.

База лижного спорту "Калина"

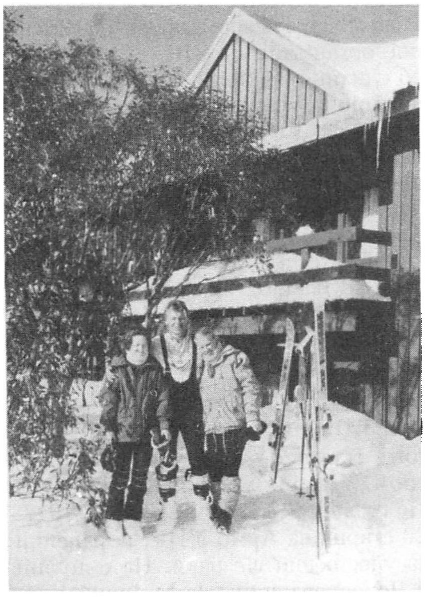

КАНБЕРРА (Canberra), столиця Австрал. Коммонвелту, головне м. Австралії на території АСТ, осідок фед. уряду, адміністр., туристичний, наук. центр. Столиця розбудована за плянами амер. архітекта В.Бирлі Ґріффіна (Walter Burley Griffin) у 1911-27. Модерністичний Парлямент (збудований 1987), Австрал. Нац. Університет, Університет К., Академія Наук, Військ. Академія, Наук.-Пром. Дослідна Організація Коммонвелту, Верховний Суд, Нац. Бібліотека, Нац. Ґалерія Мистецтв, Військ. Музей та ін. Нас. 310 тис. (1990), у тому ч. прибл. 650 українців (1993).

Перші укр. іміґранти поселилися в К. 1948. *Українську Громаду Австралійської Столичної Території* засн. 1950. Діють осередки Ліґи Визволення України, НТШ в Австралії, Пласту, СУМ, СУА, а також Рідна Школа ім. Лесі Українки (засн. 1953, бл. 25 учнів), сніваочий гурток "Волошки", спортове т-во "Дніпро", школа гри на бандурі та укр. радіомовлення на радіостанції 2ХХ. Церква-пам'ятник 1000-ліття Хрещення України (*Володимира св. Храм*) обслуговує бл. 100 укр. кат. родин в австрал. столиці. В залі при церкві розміщується Рідна Школа та бібліотека. Діють укр. кат. братство й сестрицтво. При церкві св. Миколая УАПЦ збудовано церковну залю, резиденцію укр. правос. єпископа, пам'ятник жертвам голоду 1932-33, що творить будівельний комплекс – Укр. Правос. Центр-Пам'ятник 1000-ліття Хрещення України. В К. виходив бюлетень "Голос Громади". Від 1985 появляється правос. журн. "Праця і Життя". Перед фед. парляментом відбувалися укр. демонстрації проти репресій в Україні. В рамках святкувань 1000-ліття Хрещення України проведено наук. конференцію в Австрал. Нац. Університеті. К. відвідували найвищі церк. достойники Укр. Церков (Патріярх Йосиф Сліпий 1968, 1973; Митр. Мстислав Скрипник), представники уряду незалежної України, політ. і культ. діячі з України та діяспори.

Літ.: Maleky J. Ukrainians in Canberra and Queanbeyan. Ukr. Settl. A. M., 1986.

Р.Микитович

КАНДИБКО Василь (Vasyl Kandybko), інж.-електрик, гром. і церк. діяч; н. 30.9.1920 в с. Сергіївка Грищинського пов. на Донеччині. На еміграції в Німеччині (з 1944) та в Австралії (з 1948). Закінчив техн. колеж у Мельборні. Працював перекладачем з рос. та укр. мов; учитель укр. мови в Школі мов у Вік. Гол. Т-ва Сприяння УНРаді (1985-90), чл. управи УГВ. Активний в церк. житті УАПЦ: чл. епархіяльної ради (1953-60) та скарбник консисторії (1956-60).

КАРДАШ Петро (Peter Kardash), кінопостановник, видавець, гром. діяч; н. 19.1.1927 в с. Теляче Підгаєцького пов., Галичина. Вчився в гімназії у Бережанах, був арештований гестапо. Еміґрував до Чехословаччини (1944), з 1945 в Німеччині; студіював економіку в УВУ у Мюнхені. 1948 переїхав до Австралії і в Перті став співорганізатором і чл. управи УГ ЗА (1949). 1951 переселився до Мельборну, де працював культ.-осв. референтом УГВ (1954-55, 1958-60, 1961-64). У 1954, як гол. осередку СУМ у Мельборні, почав видавати молодіжний журн. "Промінь". Постановник двох повнометражних фільмів ("Українці в Австралії" і "Церкви народу") та кількох коротких документальних. Демонстрував укр. фільми в різних місцевостях Австралії. Упорядкував і видав англ. мовою кольоровий альбом Ukraine and Ukrainians (M.,

П.Кардаш

Працівники кредитової кооперативи "Карпати"

1988, тираж 10 тис.; 2 вид. 1991) та Ukraine, its History and its Art (М., 1992). Випускав журн. "Укр. Екран". З 1991 видає, гол. для масового експорту в Україну, молитовники і святкові картки.

Д.Н.

КАРМАЗИН Анна (Anna Karmazyn), з роду Микитович, гром. і церк. діячка; н. 16.4.1911 у Львові, п. 25.12.1983 в Канберрі. Закінчила гімназію у Сестер Василіянок у Львові. До Австралії приїхала 1949 з Гогенемсу (Hohenems), Австрія. Від 1950 жила в Сіднеї, де стала співзасновницею СУА і гол. його стейтової управи (1967-77). Секретар СУОА (1974-76) та Об`єднання Укр. Громад НПВ (1982-83). З братом Я.Микитовичем була співорганізатором братства св. Андрія і Об`єднання Укр. Кат. Організацій Австралії (ОУКОА); постійно працювала секретарем братства (1964-83) та ОУКОА (1964-80). Співала в хорах Оперного Театру і Преображенської церкви у Львові, а також в церк. хорі св. Андрія і в "Бояні" у Сіднеї від їхнього заснування у 1950-их рр.

о. І.Ш.

КАРМАЗИН Василь (Wasyl Karmazyn), педагог, церк. діяч; н. 12.4.1914 в м. Сасів Золочівського пов., Галичина, п. 14.10.1966 у Сіднеї. Студіював у Богословській Академії у Львові (1935-39). До Австралії приїхав 1949. Працював учителем і керівником Рідної Школи в Кабраматті-Ферфільді НПВ; чл. управ Об`єднання Укр. Громад НПВ, Укр. Шкільної Ради, Комітету будови і техн.-мист. комісії укр. кат. церкви св. Андрія в Сіднеї, братства св. Андрія, церк. хору і т-ва "Боян".

КАРМЕЛЮК-КАМЕНСЬКИЙ Костянтин (Kostiantyn Karmeliuk-Kamensky), актор, режисер; н. 1858, п. 1932 в Китаї. Організував театр. трупу, з якою об`їздив від 1904 Кавказ, Туркестан, Сибір і Далекий Схід; з 1916 ґастролював у Японії. У 1920-их рр. перебував у Манджурії та Шанхаї.

"КАРПАТИ", укр. кредитова спілка (Karpaty, Ukrainian Credit Union), засн. 1970 в Лідкомбі, НПВ. Одна з найбільших укр. кредитівок, що базується на кооп. засадах. Спочатку об`єднувала 63 чл., в 1982 – 2260, а в 1992 – понад 2660. Серед ініціяторів: о. І.Шевців, Іван Ільків, Степан Мицак, Роман Менцінський. В стейті НПВ "К." має три філії – у Волонгонгу (засн. 1974, гол. Роман Модзійовський), в Ньюкастелі (1976, гол. Тарас Поважук) та в Квінбієні (1977, гол. Б.Бастик). 1976 спілка "К." стала співзасновником *Ради Українських Кооператив в Австралії* з осідком у Мельборні.

Бюро "К." спочатку містилося при Укр. Школі св. Андрія, а з 1979 працює у власних приміщеннях в Лідкомбі, де закуплено (1976), а згодом розбудовано окремий будинок. Спілка обслуговує укр. членів метрополітального Сіднею, провадить асекураційні операції. Будучи щадничою та позичковою касою, спілка мала у 1990-91 в депозитах бл. 17 млн дол., видала понад 14 млн позичок та виплатила чл. дивіденди у розмірі бл. 2 млн дол. Із власних фондів видавала в тому ж часі щорічно 15-25 тис. дол. на гром. і культ. цілі; за весь період – понад 260 тис. дол. Гол. "К." від засн. є І.Ільків, а чл. дирекції у різні роки були: Віра Боднарук-Меклявд, Богдан Володимирів, Василь Гладкий, Богдан Глушка, Роман Гузій, Марія Ґоян, Л.Денисенко, Мирон Івасик, Ю.Кошарський, Ярослав Лисович, Степан Мицак, Богдан Матвісик, Р. і Ю.Менцінські, Олег Островський, Євген Полохач, Андрій Прудник, Юрій Сивак, М.Строкон, Ростислав Теодорович, Анна Фільварків-Стеценко, о.І.Шевців, Ярослав і Богдан Шияни. Посаду керівника бюра "К." займали В.Гладкий, В.Мельниченко та Ю.Сивак. 1993 у спілці 8 повночасних співроб.

Літ.: Ільків І. Укр. кредитова спілка "Карпати" в Сіднею. Зб. Укр. кооп. діяспори.

М.Болюх

КАРПАТСЬКИЙ СОЮЗ в Австралії (Carpathian Alliance), філія одноіменної організації в США; земляцьке об`єднання вихідців із Закарпаття, що пропагує єдність Закарпаття з Україною та звертає увагу на плекання зв`язків із вужчою батьківщиною. К.С. постав 1968 в Мельборні, але гуртує усіх закарпатців Австралії; чл. бл. 30. Гол. від поч. є А.Глуханич; активні діячі – оо. М. і В.Іванчо, Йосиф Павук, Василь Попадюк, Іван Кенез. К.С. співпрацює з Комісією зв`язку та інформації закарп. українців у діяспорі (осідок у США).

КАРТАШЕВСЬКИЙ Анатоль (Anatolij Kartaszewskyj), інж.-лісівник, гром. і церк. діяч; н. 3.12.1897 у Полтаві, п. 7.2.1986 у Сіднеї. У 1917-20 старшина Армії УНР, поранений та удостоєний відзнаки. На еміграції в Чехословаччині, де закінчив Укр.

Госп. Академію у Подєбрадах (1926); потім працював за фахом у Польщі (1927-44). 1945-49 у таборі ДП в Авґсбурзі (Німеччина), викладав на лісовому факультеті УТГІ. По приїзді в Австралію був гол. УГ ПА (1954-55), гол. укр. кооперативи в Аделаїді, чл. епархіяльної ради УАПЦ (1960-64). Активний при розбудові Свято-михайлівської церкви УАПЦ в Аделаїді. З 1980 живе у Сіднеї.

Т.С.

КАЧАН Ольга (Olha Katchan), з роду Свідерська, психолог, культ.-осв. діячка; н. 23.7.1928 у Почаєві на Волині. Сер. освіту здобула у Польщі й Чехословаччині. До Австралії прибула 1950. Бакаляр гуманітарних наук Сіднейського Університету (1966); викладач, старш. викладач (від 1988) психології у цьому ж університеті. Автор статтей про білінгвізм. Перший гол. Академічної Ради Фундації Українознавчих Студій в Австралії,

О.Качан

звич. чл. НТШ в Австралії. Гол. Об'єднання Правос. Сестрицтв Австралії і Нової Зеляндії (1975-77).

Р.М.

КАЧМАР Дмитро (Dmytro Kachmar), кат. свящ.; н. 13.10.1897 у с. Кульчиці Самбірського пов., Галичина, п. 7.4.1977 у Мельборні. Сер. освіту здобув у Самборі. У 1918-20 служив в УГА. Закінчив богословські студії у Перемишлі й там був висвячений в одруженому стані єп. Й.Коциловським (1925). Свящ.-помічник у Самборі (1925-27), парох у с. Сілець (1927-30) і в с. Старява Синявська (1930-39). 1944 еміґрував, у 1947-49 жив у Фрайбурзі (Німеччина). До Австралії приїхав 1949 і працював контрактовим робітником. Як перший укр. кат. свящ. в Австралії, 26.9.1949 відправив, з дозволу Мельборнського архиєп. Д.Маннікса, перше богослу-

о. Д.Качмар

жіння в укр. обряді в Аделаїді. Був душпастирем Аделаїди і ПА (1949-62), де закупив дві площі для церков, а потім протопресвітером і радником апостольського екзарха та адміністратором катедральної парафії в Мельборні (1963-77). Відомий як добрий проповідник.

о. І.Ш.

"КАШТАН", укр. нар. хор (Kashtan, Ukrainian Folk Ensemble), засн. в Аделаїді у січні 1989. За 2 рр. ч. хористів зросло з 12 до 42, в основному за рахунок представників мол. генерації УГ ПА (чоловіків і жінок). Репертуар складається з укр. нар. пісень, гол. a capella, перев. у супроводі нар. інструментів, найчастіше бандур. З 1990 "К." постійно бере участь у концертах та імпрезах, що відбуваються у ПА та в ін. стейтах Австралії, іноді разом з одноіменною танц. групою та ансамблем бандуристів "Водограй". У 1990 концерт хору "К." транслювало київське радіо. Засновник і художній керівник колективу – Степан Місяйло, гол. хору – Юрій Соболь.

Т.С.

КВІНБІЄН (Queanbeyan), м. в НПВ, 300 км від Сіднею і 12 км від Канберри; нас. 24 тис., у тому ч. прибл. 250 українців (1989). Перші укр. іміґранти поселилися у К. 1948. Працює УГ, яка має власну домівку; діяли школа українознавства (у 1960-их рр. бл. 100 дітей), СУМ ім. Є.Коновальця, Ліґа Визволення України, хор "Ластівка". При укр. кат. церкві Архистратига Михаїла (збудована 1967) працюють церк. братство і Сестрицтво Матері Божої Неустанної Помочі. Активісти гром. життя: Осип і Марія Петрівські, Ольга Домітріяк, Михайло Надурак та ін. З 1970-их рр. доросла молодь залишає К.

Р.М.

КВІНСЛЕНД (Queensland), стейт у півн.-сх. частині Австралії. Площа 1 727 тис. кв. км, нас. 2 млн 743 тис. (1988). Столиця – *Брізбан* (Brisbane). Поблизу побережжя Тихого океану простягається з півн. на півд. Великий Вододільний Хребет (Great Dividing Range), верхи якого сягають 1600 м. На зах. великі низинні простори. Опади між 4 500 мм на півн. сході і 125 мм на півд. заході. У півн. частині переважають вологі тропічні ліси, на сх. схилах гір – евкаліптові ліси, а в центр.-зах. частині – савана, місце випасу великої рогатої худоби й овець. Гол. сіль.-госп. культури – цукрова тростина, пшениця, бавовна, тютюн і земляні горіхи.

Більшість нас. скупчена у півд.-сх. частині стейту, напросторі прибл. 200 км уздовж побережжя і вглиб від

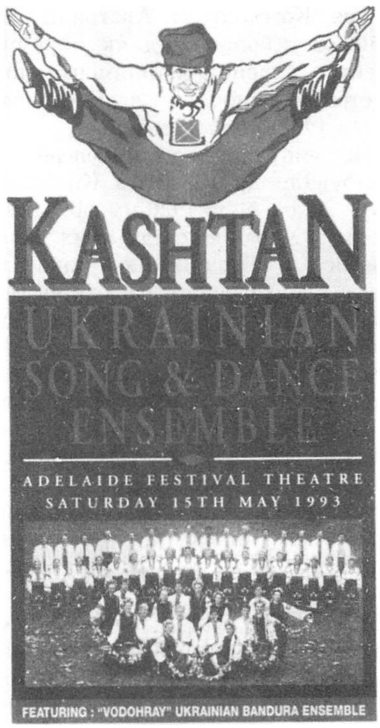

нього, що обіймає багатий сіль.-госп. район Дарлінґ Давнс (Darling Dawns) з містами Тувумба (Toowoomba) і

Рокгамптон (Rockhampton) у центр. К. разом з портом Ґледстон (Gladstone). Останній є гол. пунктом експорту м'яса, вовни, вугілля та алюмінієвої руди, які добуваються у центр. К. Півн. К. славиться вирощуванням цукрової тростини. Торг. центром тут є портове м. Тавнсвіл (Townsville).

Виробнича пром-сть, яка за обсягом продукції дещо перевищує сільгосп-во, зосереджується в околиці Брізбану і базується, в основному, на переробці сирівців. Продукція гірничої пром-сти значно зросла у 1960-их рр. Окрім вугілля і бокситів, добуваються мідь, свинець, цинк, золото, уранова руда, нафта й газ. Туристична індустрія зосереджена навколо Великого бар'єрного рифу та приморських курортів.

У 1770 англ. мореплавець Джеймс Кук (James Cook) проплив уздовж побережжя К., а згодом Джон Окслей (John Oxley) відкрив гирло ріки і визначив місце для поселення каторжників. Тут 1824 постало м. Брізбан. У 1859 К. відділився від НПВ і став окремою бріт. колонією. 1901, коли оформився Коммонвелт Австралії, К. увійшов у його склад як окремий стейт з власною парляментарною системою, спочатку двокамерною, а від 1922 – однокамерною.

Між емігрантами з Рос. імперії, які прибували до К. через Китай на поч. 20 ст. й у 1920-их рр., були люди з України, сліди яких залишилися в іміграційних архівах та списках корабельних пасажирів. На поч. 20 ст. у Брізбані існував Укр. робітничий клюб з бібліотекою. У 1920-их рр. у К. поселився Григорій Дончак, кол. провідник Укр. Нац. Ради на Далекому Сході. 1938 через Манджурію прибув *М.Мережаний*, який у Китаї належав до Укр. Комітету. Ще 1932 до Рокгамптону переїхав з Сіднею *Є.Антонишин*, вірогідно, перший укр. поселенець з Галичини.

Між 1949 і 1952 у К. поселилася відносно невелика група українців з таборів ДП в Европі (не більше 2 тис. осіб). Вони опинилися спочатку в переселенчих таборах у брізбанських передмістях *Вейкол*, Еноґера (Enoggera) і Колмслі (Colmslie). Відробляючи дворічний контракт, багато чоловіків рубали цукрову тростину в півн. К., ін. працювали на фабриках і в транспорті. Згодом більшість поселилася в Брізбані, зокрема, у його півд. дільницях і в півд.-зах. передмістях (Окслей, Дарра, Вейкол, Куперс Плейнс, пізніше Мурука – Moorooka). Тільки одиниці чи невеликі групи залишились у Тувумбі, Тавнсвілі, Кернсі (Cairns) і Мавнт Айза (Mount Isa). Від 1960-их рр. невелике ч. українців переселилося з півд. Австралії до Брізбану та недалеких приморських туристичних міст.

Організоване укр. гром. життя розвинулося тільки в Брізбані і його передмістях. Тут 1949 постала *Українська Громада Квінсленду*, від якої 1963 відділилася менша громада в Окслей. Укр. спільнота зазнала асиміляційних впливів, однак зуміла передати провід більшости своїх організацій членам другого покоління, яке майже суцільно увійшло в сер. клясу суспільства. У 1976 в К. жило 1044 особи, які в переписі населення ствердили, що вживають укр. мову. Згідно з переписом 1986, 2467 осіб назвали себе українцями за етнічною приналежністю чи походженням.

Літ.: Павлишин Р. Укр. Громада Квінсленду. Зб. Укр. А.; Pavlyshyn R. Ukrainians in Queensland. Multicultural Queensland (ed. M.Brandle and Steve Karas). Brisbane, 1988.

Р.Павлишин

КЕРИК Іван (Iwan Keryk), гром. діяч; н. 8.12.1919 в с. Підбуж Дрогобицького пов., Галичина, п. 22.10.1972 в Брізбані. Один із організаторів УГ Квінс., в управі якої займав посади організаційного референта та референта преси й інформації (від 1956). Автор статтей в укр. періодиці; у Брізбані співпрацював з місцевою організацією Citizens for Freedom, зокрема у щорічному відзначенні "Тижня поневолених народів". Активний у батьківському комітеті Рідної Школи і в Пластприяті, діяч ОУН (за кордоном).

"КИЇВ", укр. спортове т-во (Kyiv, Ukrainian Sports Club, від 1971 USC Inglewood-Kiev), засн. в Перті у березні 1951. Гол. ініціятори: Ігор Шорш, Тома Штоник, Є.Темник, Мирон Барановський, Володимир Пономаренко і Анатолій Дудник. До управи, яка виявилась надзвичайно стабільною, належали: І.Шорш (постійно від 1953), Р.Сименишин (1962-85), Петро Мовчан (1973-89), Петро Добрянський (1979-89), Герман Крамер (1962-72), Олесь Мінько (1951-55) та ін. Гол. "К.": О.Мінько (1951-56), Є.Темник (1956-59), І.Мороз (1959-63), Г.Крамер (1963-76), І.Шорш (дотепер). При заснуванні до т-ва входило 30 чл.-українців; поволі його членство зростало, включаючи дедалі більше осіб ін. етнічного походження. Склад футбольної команди 1990-их рр. інтернац. 1992 "К." мав бл. 400 чл. і був найбільшим та найбагатшим укр. спортовим т-вом Австралії.

1971 "К." взяв у 25-річну оренду стадіон з трибунами та повним освітленням в Інглвуді, де споруджено найбільший в ЗА клюбовий будинок (заля 50 х 112 м). Т-во одержує поважні фін. прибутки і видає субсидії укр. громаді, церквам та ін. організаціям. Діють секції чоловічого футболу (одна команда в 1-ій дивізії, дві – у 2-ій, вісім – у дорості), жіночого футболу (3 команди), аеробіки (200 чл.), круглів; 1960-66 працювала секція жіночого баскетболу. Чоловіча футбольна команда 1968 і 1977 зайняла 2-ге місце в стейтових змаганнях; в тому ж 1977 і 1983 вигравала чашу ЗА. Ця ж футбольна команда змагалася в Сінґапурі, Малайзії, Індонезії (1977) і в Новій Зеляндії (1983) з нац. командами названих країн. Серед укр. чл. т-ва, які репрезентували ЗА у чоловічому футболі, були: П.Барчинський, В.Пономаренко, Г.Клімак, В.Жиленко, Ю.Темник. 1981 жіноча футбольна команда здобула першість стейту, а 5 її чл. увійшли до австрал. нац. команди, яка виграла світ. першість (гравець Анна Синющенко була відзначена золотою медалею). При клюбі діє гурток укр. книжки.

О.Бучацький

"КИЇВ", укр. спортовий клюб (Kyiv, Ukrainian Sports Club) у Кабраматті, Сідней, засн. 1962 з ініціятиви Л.Ігнатіва (довголітній гол.), Я.Роде, Я.Батуринського, О.Гулика, П.Гузія, Л.Лазаря, В.Москаля, М.Ґураля, В.Хіцяка, М.Гошовського і Т.Суховерського. Членство зросло від 50 до 150. 1963 клюб став чл. Австрал. Футбольної Асоціації

(Australian Football Association) і грав у її 1-ій дивізії. З переходом 1966 до більш престижної Австрал. Футбольної Федерації (Australian Soccer Federation) з`явилися фін. проблеми, пов`язані з потребою платити професійним гравцям, які в більшості не були українцями. Завдяки заходам П.Чудакевича, клюб став фінансуватися з доходів від азартних (покерних) машин, розміщених у клюбі УГ Кабраматти-Ферфільду. Однак клюбові не вдалось піднести футбол на високий рівень, хоч його команда 1985 здобула першість у турнірі представництв 12-ти етнічних груп НПВ. 1981 "К." доповнився секціями чоловічого і жіночого волейболу з Пласту; діє секція шахів.

О.Б.

КИЇВСЬКО-УКРАЇНСЬКЕ ЄВРЕЙСЬКЕ ЗЕМЛЯЦТВО, створене на поч. 1970-их рр. в Ізраїлі кол. мешканцями Києва і области та їхніми нащадками. В Ізраїлі проживає бл. 26 тис. кол. киян-євреїв, гол. в Єрусалимі, Тель-Авіві, Гайфі, Натанії, Тіватаїмі та ін. містах. У більших скупченнях укр. євреї проводять свої культ. і мист. зустрічі, концерти, відбувається культ. обмін (напр., приїзд з Києва дитячого ансамблю "Сімхеї") тощо. К.-У.Є.З. спонсорувало співпрацю на мед. відтинку, зокрема, зустрічі випускників Київського Мед. Інституту в Ізраїлі та контакти з укр. мед. світом. 1993 величаво проходили святкування 135-річчя від дня народження Шолом-Алейхема. Гол. й ініціятором земляцтва є Моше Лайнер.

р.м.

КИТАЙ, з 1949 Кит. Нар. Республіка – КНР (кит. Zhonghua Rentin Gonghe Guo), держава у сх. та центр. Азії. Площа 9 597 тис. кв. км, нас. 1130 млн (1990). Поза КНР залишились остр. Тайвань (кол. Формоза) і Гонконґ (бріт. самоврядна територія).

Укр.-кит. зв`язки

Тривалий час укр.-кит. взаємини мали опосередкований характер і здійснювалися в рамках відносин Росії з К., які були започатковані у першій чверті 17 ст. Українці входили до складу рос. посольства, рел. і торг. місій тощо. Напр., згідно з Нерчинським договором 1689, Росія одержала право на відкриття у Пекіні постійної духовної правос. місії. Українці не тільки стало перебували серед персоналу цієї місії, а й нерідко очолювали її. Зокрема, першим гол. місії був архимандрит І.Лежайський (з 1716), 2-гим – архимандрит А.Платковський (з 1729), 3-тім – архимандрит І.Трусов (з 1735), 4-тим – архимандрит Г.Линцевський (з 1743), 7-мим – архимандрит М.Цвіт (з 1768), 8-мим – архимандрит С.Грибовський (з 1794), 11-тим – архимандрит В.Морачевич. Важливий вклад у вивчення К. внесли укр. історик та археограф М.Бантиш-Каменський (укладач зб. документів "Дипломатическое собрание дел между Российским и Китайским Государствами с 1619 по 1792 год" – 1882), укр. синолог і мандрівник Юрій Тимківський (автор "Путешествия в Китай через Монголию 1820 и 1821 гг." – 1824) та ін. Довший час імператорським послом у Пекіні був талановитий дипломат Іван Коростовець, родом з Чернігівщини, який, м. ін., лишив кілька праць про К. З 1819 по 1832 у Пекіні працював укр. лікар, випускник Петербурзької Медико-Хірургічної Академії, Йосип Войцехівський, що особливо відзначився у боротьбі з епідеміями холери та ін. недуг. Ще за його життя у Пекіні китайці поставили йому пам`ятник (1829). Після повернення з К. він був проф. першої в Росії катедри кит. і манджурського письменства в Казанському Університеті. Тайпінським повстанням у К. (1850-64) цікавився Т.Шевченко, про що свідчить запис у його щоденнику.

Після революції 1917 значна частина китайців з числа тих, хто перебував у Росії та в Україні, стала по боці більшовиків. У січні 1918 вони, зокрема, брали участь у боях проти УЦ Ради у складі муравйовських військ. У 1920-их рр. на Україні проживало бл. 1 тис. китайців; в Києві виходив часопис "Гуангун-Бао" ("Кит. Робітнича Газ."). В рамках діяльности Всеукр. Наук. Асоціяції Сходознавства (1926-30) велися китаєзнавчі досліди. Українці були серед рад. добровольців у К., котрі воювали з японцями (напр., летун Г.Кулішенко, що загинув 1939, похований у м. Ваньсяні, де йому встановлено пам`ятник).

У зв`язку з політикою зближення між СРСР та К. після проголошення КНР (1949), участь у ній УРСР стає системною та цілеспрямованою. Навчання у вищих школах України кит. студентів, обмін наук., письменницькими та мист. делегаціями, допомога України в розбудові економіки К. – лише деякі прояви цієї участи. У 1958, напр., Україна постачала устаткування для будівництва майже 100 пром. підприємств у КНР. 1957 в Києві було відкрито інтернат з кит. мовою навчання; 1958 започатковано відповідну спеціялізацію у Львівському Університеті. У той час і пізніше в кит. перекладах з`явилися поезії Т. Шевченка (ще 1912 в газ. "Мінсінь Жибао" письм. Чжоу Цзожень розповів про життя і творчість великого Кобзаря; 1934 в К. вперше були опубліковані твори Т.Шевченка), І.Франка, Л.Українки (перший раз 1921, другий 1948 – до 35-ліття від дня смерти славетної поетки), П.Тичини, М.Рильського, прозові твори А.Головка, О.Гончара, М.Коцюбинського, П.Панча, В.Собка, В.Стефаника, Ю.Яновського, двотомник п`єс О.Корнійчука. Книги про К. написали В.Василевська, О.Гончар, Ю.Збанацький та ін. 1956 у К. широко відзначалось 100-річчя з дня народження І.Франка, а 1961 – 100-річчя з дня смерти Т.Шевченка. Ряд творів кит. літераторів видано у перекладі укр. мовою. У К. виходив кит. мовою журн. "Культура й Освіта в Рад. Україні".

У період різкого погіршення рад.-кит. відносин (кінець 1960-их – сер. 1980-их рр.) в К. були перекладені й опубліковані праця І.Дзюби "Інтернаціоналізм чи русифікація?" (1972) та книга П.Шелеста "Україно наша Радянська" (1974). 1979, після візити в К. трьох укр. вчених із зах. діяспори – Богдана Боцюркова, Бориса Левицького та Петра Потічного, зав`язалися контакти кит. вчених з українознавцями Заходу. З проголошенням держ. незалежности України (1991) та встановленням укр.-кит. дипломатичних стосунків у К. помітно зросло зацікавлення до українознавчих студій. Вони провадяться, зокрема, в університетах *Харбіна*, Пекіна, Нанкіна, *Шанхаю* та деяких академічних інститутах. Після перерви відновив працю Центр для вивчення України Уханського Університету (створений ще в 1960-их рр.). Останнім часом він виконав п`ять українознавчих робіт. Дир. центру Хе Жунчан 1990 був на першому конґресі Міжнар. Асоціації Україністів у Києві, а 1991 виступав з доповіддю на міжнар. конференції у Луцьку "Л. Українка і світ. культура". Інститут лексикографії Гейлюндзянського Університету в Харбіні з допомогою Канад. Інституту Укр. Студій Альбер-

тського Університету підготував і видав у вид-ві Шан-у в Пекіні укр.-кит. словник. У дальших плянах Гейлюндзянського Університету – випуск кит.-укр. навчального словника, граматики укр. мови, самовчителя укр. мови для китайців, книги про визначних діячів укр. культури тощо. 1992 в Києві у міжнар. наук.-практичній конференції українознавців взяв участь кит. вчений Лі Мінбін. Спеціялізацію з кит. мови відкрито в Київському Пед. Інституті Іноземних Мов. 1993 відбулася в Києві укр.-кит. наук. конференція. Укр. послом в Пекіні з 1992 є Анатолій Плюшко, а К. відкрив у Києві своє посольство, очолене Чжан Чженем.

Українці в К.

Після тривалого періоду відвідування К. в складі рос. місій українці почали більшими чи меншими групами прибувати у його півн.-сх. частину – *Манджурію* наприкінці 19 ст. Тут вони ставали будівельниками, а потім службовцями сх.-кит. залізниці, яку прокладала й котрою управляла Росія. Найбільша кількість укр. поселенців осіла в Харбіні, місті, засн. щойно 1898, але яке невдовзі стало центром усієї півн. Манджурії. За непрямими підрахунками, у 1920-30-их рр. в Харбіні проживало понад 15 тис. українців, а всього в Манджурії (Харбін, Мукден, Дайрен, Кірін тощо) – від 30 до 45 тис.

Укр. нац. життя в Манджурії розвивалося нерівномірно. До 1917 воно мало виключно культ.-просвітницьку спрямованість і концентрувалось в Укр. Клюбі (засн. 1907) в Харбіні та драм. гуртках, що виникали в укр. скупченнях, розташованих вздовж залізниці. У 1917-21 культ.-осв. праця (відкриття укр. початкової школи, укр. гімназії, укр. правос. парафії, спорудження Укр. Нац. Дому) поєднувалась з політ. (створення і діяльність *Манджурської Окружної Ради* та *Українського Консульства в Харбіні* тощо). Період 1920-их рр. був вкрай несприятливим для укр. гром. діяльности. Після створення 1932 в результаті збройної япон. інтервенції буферної держави Манджу-Го, укр. нац. життя тут знову пожвавилося. Але 1937 укр. організації були закриті, а функції централі для всіх українців в Манджурії перебрала на себе підлегла япон. військ. місії *Українська Національна Колонія* (засн. 1935).

Українці в Манджурії вельми різнилися, з одного боку – за рівнем нац. свідомости, з другого – матеріяльного забезпечення. Перше покоління еміґрантів через 2-3 десятки рр. вже значною мірою зденаціоналізувалося, що майже не стосувалось політ. еміґрантів, які покинули Україну і Зелений Клин після остаточної перемоги більшовиків. Більша частина старш. еміґрантів в 1930-их рр. вже міцно стояла на ногах і зміцнювала таке своє становище купівлею землі та будівлею власних домів (перев. в Харбіні). До цієї катеґорії українців належали також комерсанти, які зуміли поважно поставити свої підприємства, витримати кит. конкуренцію та пережити тяжкі часи частих змін влади. Сюди ж можна зарахувати й т.зв. "пенсіонерів" сх.-кит. залізниці, що мали свої збереження та добре забезпечення.

Значно чисельнішою була ін. катеґорія українців в Манджурії, до якої належали службовці різних комерційних та пром. підприємств, закорд. контор, фірм і банків, а також власники невеликих крамниць, продавці в магазинах тощо. З цієї категорії людей було мало матеріяльно добре забезпечених, проте, загалом і ці люди давали собі раду. Досить часто залишалась безробітною й попадала у важкі життєві умови укр. молодь, що народилась і виросла вже в Манджурії. Серед найменш забезпечених у матеріяльному відношенні знаходились політ. еміґранти.

Матеріяльне становище великої частини українців в Манджурії було значно кращим не тільки в порівнянні з місцевими політ. еміґрантами, а й відповідно до укр. політ. еміґрації в різних європ. осередках. Воно суттєво різнилося також від становища українців у Канаді і США. У Півн. Америці українцям потрібно було пристосовуватись до порядків та народів, що мали досить відмінну культуру й стояли на вищому соціяльно-культ. щаблі. У Манджурії ж перші укр. поселенці самі були піонерами культ. та екон. розбудови краю, а це дуже впливало як на психологію, так і на стосунки між народами. З цього погляду українці в Манджурії довгий час займали цілком окреме місце. Разом з тим постійна домінація в цій частині К. (особливо до створення держави Манджу-Го) росіян, їхній контроль над сх.-кит. залізницею, а відтак й над усім місцевим життям – все це призвело з часом до того, що багато тамтешніх українців, щоб мати добре місце праці на залізниці або в різних сферах її обслуги, переставали називати себе українцями, вживати рідну мову й взагалі відстоювати свою нац. ідентичність.

Поза Манджурією укр. громади в К. у 1920-40-их рр. існували в *Шанхаї*, *Тяньтзіні* і *Ціндао*, а в Ганькоу діяла філія харбінської "*Просвіти*". Найчисельніша серед них – Шанхайська Громада – нараховувала 1938 майже 250 чл. Всього ж українців у Шанхаї (неорганізованих) було до 4 тис. осіб. Таким чином, загальну кількість українців в К. у 1920-40-их рр. можна оцінювати цифрою в межах 35 – 50 тис. душ.

Важливим здобутком укр. гром. життя в К. була власна преса. Зокрема, у різні роки тут виходили такі часописи як "*Українське Життя*", "*Манджурський Вістник*", "Вісті Укр. Нац. Колонії в Манджу-Го" (всі у Харбіні); "Шанхайська Громада", "*Український Голос на Далекому Сході*", The Call of the Ukraine (всі у Шанхаї); "*На Далекому Сході*" (Ціндао). В Харбіні і Шанхаї українці мали свої радіопрограми. Найдіяльнішими в укр. гром. житті в К. були: *Д.Барченко*, Р.Барилович, *О.Вітковський*, *П.Горовий*, О.Дроб'язко, Р.Корда-Федорів, С.Кукуруза, *В.Кулябко-Корецький*, П.Марчишин, В.Мигулин, М.Мілько, І.Мозолевський, І.Паславський, К.Рибка, І.Світ, П.Твердовський, Г.Тоцький, М.Хмелевський, І.Шлендик, М.Юрченко, П.Яхно та ін. Гарний слід залишив по собі перекладач і знавець кит. мови О.Божко, котрий тривалий час жив і працював у Харбіні, а 1938 переїхав до США.

Організоване укр. життя в Манджурії перестало існувати 1945 із вступом рад. армії, а в ін. частинах К. – на поч. 1949, перед приходом ком. кит. військ. Більшість українців у Манджурії була заарештована й вивезена в СРСР; люди, що належали до Укр. Громад в Тяньтзіні, Ціндао і Шанхаї, а також деякі неорганізовані шанхайські українці були евакуйовані трьома групами на Філіппіни з пляном дальшого переїзду до Австралії, Аргентіни, Канади і США. На поч. 1990-их рр., за даними кит. проф. Хе Жунчана, в К. проживало 20 тис. українців та їхніх нащадків, очевидно, цілком засимі-

льованих та інтегрованих в суспільне життя цієї країни.

Літ.: Далекий Схід. Зб., присвячений справам Укр. Далекого Сходу. Харбін, 1936; Світ І. Укр.-япон. взаємини 1903-1945. Нью-Йорк, 1972; Україна-Китай: шляхи співробітництва. Матеріали конференції (К., серпень-вересень 1993). К., 1994.

В.Трощинський

КІНАЛЬ Мирослав (Myroslaw Kinal), підприємець, гром. діяч; н. 10.10.1925 в с. Золота Слобода Бережанського пов., Галичина. На еміграції в Німеччині, де у Байройті, Баварія, закінчив учительську семінарію. 1949 приїхав до Австралії; поселився в Аделаїді, заснувавши власну будівельну фірму. Активний в місцевому укр. гром. житті: скарбник комітету будови Укр. Нар. Дому (1953-56), організатор і гол. Укр. Шахового Клюбу ПА (1962-89), який 1963 здобув першість стейту, гол. аделаїдської станиці Братства кол. Вояків 1-ої Дивізії Укр. Нац. Армії (1965-66, 1975-77) і гол. його крайової управи (1984-86), чл. дирекції укр. кредитової кооперативи "Говерля" (1967-69, 1974-78, 1980-83), її екзекутивний дир. (1984-88) та керівник будови її нового дому (1988-89).

р.м.

КЛІОНОВСЬКИЙ Михайло (Michael Klionowskyj), піяніст, організатор муз. життя; н. 16.4.1922 в Києві, п. 12.3.1987 у Мельборні. Муз. освіту одержав у Київській Консерваторії та у Вищій Муз. Школі "Моцартеум" у Зальцбурзі, Австрія. У цьому ж австр. місті 1945 був концертмайстром в Укр. Муз.-Драм. Театрі, згодом організував Театр Малих Форм. 1949 приїхав до Мельборну. Від 1950 був муз. керівником Театру ім. Л.Курбаса ("Жайворонок" Легара, 1955; "Ой, не ходи, Грицю" Старицького, 1957; "Химерне щастя" М.Люсі, 1959; та ін.). З 1961 працював мист. керівником Укр. Муз. Театру ім. М.Лисенка, який під його керівництвом поставив оперу "Катерина" М.Аркаса (1962), "Сільву" І.Кальмана (1964), а також у власній обробці К. "Їдемо до Румбураю" В.Волосянського (1969) та "На хвилях кохання" С.Гаврилюка (1971). У 1977 К. відбув з Укр. Муз. Театром турне по Англії й Шотляндії.

О.Т.

КЛІШ Йосафат (Josafat Klisch), бухгальтер, диригент, гром. діяч; н. 21.6.1918 в с. Сенява Ярославського пов., Галичина, п. 28.12.1990 в Аделаїді. Після здобуття сер. освіти закінчив Муз. Інститут ім. Лисенка в Перемишлі (1936), Львівську Консерваторію (1939) і Високу Школу Світ. Торгівлі у Відні (1945). Жив у Німеччині (1945-49), потім переїхав до Австралії і поселився в Аделаїді. Тут одержав диплом Аделаїдського Університету за торг.-екон. спеціялізацією (1956), працював бухгальтером, а згодом секретарем великої будівельної фірми. 1949 заснував хор "*Гомін*", яким диригував до 1989 (відзначений за це грамотами СУОА). Активний у секції волейболу укр. спортового т-ва "Лев". Був фін. дорадником УГ ПА.

р.м.

КМІТ Михайло (Michael Kmit), видатний маляр, н. 25.7.1910 у Стрию, Галичина, п. 22.5.1981 у Сіднеї. У Львові закінчив техн. гімназію. Вчився малярства в Краківській Академії Мистецтв у В.Яроцького (1932-35) і Ф.Пауча (1935-39). Одержавши диплом, вчив рисунку в Білій Підляській, Польща (1939-41), і в пром. школі у Львові (1942-44). Емігрував до Австрії, в Брегенці (Bregenz) малював постімпресіоністичні краєвиди. 1948 разом з дружиною Еддою, австрійкою за національністю, приїхав до Австралії. Працював на виробництві цементу у Віллавуді (тодішня периферія Сіднею), потім як прибиральник залізничних вагонів. Увійшовши в контакт з мистцями й критиками

М.Кміт

Сіднейської групи, зокрема Полом Гефлігером та Джеймсом Глісоном, К. приєднався до колонії мистців у будинку "Меріула", Вулара (Woollahra), Сідней. Виставляв свої твори у збірних виставках з відомими австрал. мистцями (Р.Балсон, А.Бойд, Р.Драйздел, Д.Френд, Дж.О'Браєн та ін.); від 1951 мав власні виставки, виграв престижну нагороду Блейка за рел. мистецтво (1953) – картиниа

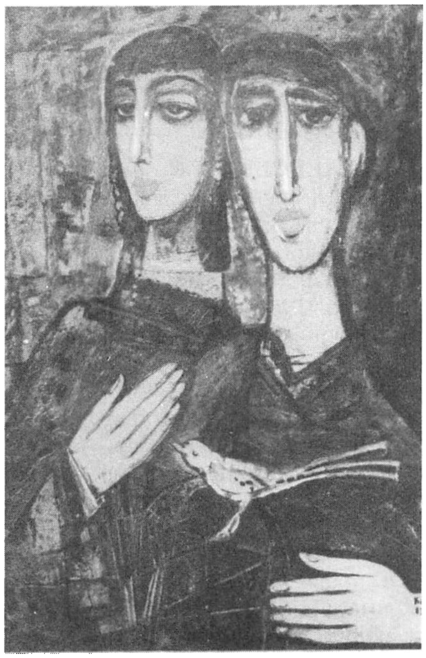

"Приятельки",
олія М.Кміта, 1957 р.

"Євангелист Йоан Марко" (тепер в Галерії Мистецтва НПВ у Сіднеї), потім нагороду м.Перта (1954), нагороду критиків за сучасне мистецтво (1955), нагороду ім. Дарсі Моріса (1956) і Сулмана (1957). У 1950-их рр. критика зараховувала його до провідних малярів, називаючи, зокрема, найвизначнішим кольористом Австралії, підкреслювала поєднання візант. та модерністичних елементів у його творчості. У цей час К. малював майже виключно людські фігури.

1958 К. виїхав до Сан-Франціско, США, де його спіткала низка невдач. Після психологічної кризи він опинився на лікуванні в Стоктоні, Каліфорнія, і тут 1960 знову почав малювати. Його популярність в Австралії не зменшувалася, і 1965 К. повернувся до Сіднею, де вдруге одружився з австралійкою Нормою. Спочатку мав нові мист. успіхи: виграв нагороду Мелроза (1967) та знову Сулмана (1970). Але впродовж 1970-их рр. оцінка малярів Сіднейської групи, і К. серед них, дещо знизилася. В останні роки життя К. відійшов від свого попереднього динамічного і барвистого стилю, малював монохроми. Творчість К. представлена в

Нац. Ґалерії у Канберрі та у всіх стейтових ґалеріях мистецтва й у багатьох приватних колекціях.

Літ.: Ладижинський В. Михайло Кміт (1910-1981). "Нотатки з Мистецтва" (Філядельфія), ч. 23, 1983; Попович В. Михайло Кміт (1910-1981). "Сучасність" (Мюнхен), ч. 7-8, 1986; Gates Merryn. Body and Soul (каталог виставки ґалерії Університету ім. Монаша). М., 1988.

М.Павлишин

КОВАЛЕВСЬКИЙ Єгор (Jehor Kovalevskyi), інж., мандрівник-дослідник, письм.; н. 6.2.1809 в с. Ярошівка Харківського пов. Слобідсько-Укр. губ., п. 20.9.1868, похований на узбережжі Фінської затоки б. Санкт-Петербурга (могила не збереглася). По закінченні 1828 Харківського Університету К. у 1830-их рр. працював інж. та адміністратором на золотодобувних промислах Алтаю і заводах Уралу, де, зокрема, навчав прибулих туди єгиптян гірничій справі. 1847 дістав запрошення від правителя Єгипту паші Мухаммеда-Алі провести пошуки та розробку золота в Судані. У листопаді того ж року відбув пароплавом до Александрії. Після зустрічей та розмов з пашею Єгипту відправився пароплавом по Нілу до Куруску, далі у складі загону бедуїнів зробив виснажливий перехід через Нубійську пустелю до Бербера. На поч. 1848 досяг місця злиття Білого Нілу з Голубим. Об'єктом спеціяльного дослідження К. стала ліва притока Голубого Нілу – Тумат. У Кезані, розташованому на кордоні Судану та Етіопії, розпочав розвідувальні роботи, які увінчалися успіхом. Там же склав плян розробок золотоносних покладів, креслення фабрики, организував її будівництво. Під час поїздок вивчав також життя і побут населення Судану й Етіопії, численні племена негрів, студії про яких стали поважним внеском у світ. етнографічну науку.

Подальшій праці вченого в Африці перешкодила тяжка хвороба. У червні 1848 К. повернувся в Александрію, звідки виїхав до Палестини та Сирії. Подорож по Єгипту, Судану й Етіопії і пов'язану з нею свою багатогранну працю описав у книзі "Путешествие во внутреннюю Африку" (Санкт-Петербург, 1849, 1-2 частини) та в окремих дослідженнях, опублікованих в наук. періодиках Парижа і Берліна – Nouvelles annalles des Voyages (1849), Archiv fur Wissenschaftliche Kunde von Russland (1850). К. належить також значний вклад у вивчення азійського континенту. У 1840 і 1851 він здійснив дослідницькі подорожі по Монголії, а в 1848-50 очолював велику експедицію з Кяхти до Пекіна. Геогр., геологічні та екон. описи цих країн подав у своїй праці "Путешествие в Китай" (Санкт-Петербург, 1853, 1-2 частини). Як літератор виступав з віршами, повістями, нарисами; особисто знав Т.Шевченка, був палким прихильником і пропагатором його Кобзаря.

Літ.: Вальская Б. Путешествия Егора Петровича Ковалевского. Москва, 1956.

М.Варварцев

КОВАЛЕНКО Боженна (Bozenna Kowalenko), з роду Радзієвська, псевд. Олена Рябченко, поетеса, педагог і гром. діячка; н. 22.1.1924 в Києві. Навчалась у Київському Університеті. Еміґрувала через Польщу (1944) та Німеччину (Ерлянґен, 1945-50) до Австралії (1950) і поселилася в Мельборні. Учителька укр. мови в Нобл Парку, Вік. (з 1959), гол. місцевого відділу СУА (від 1973), чл. управ Укр. Центр. Шкільної Ради (від 1974), СУОА (від 1986), філії УГВ в Нобл Парку (культ.-осв. референт від 1978), Літ.-мист. клюбу ім. В.Симоненка (від 1970). Працювала в укр. радіомовленні (1975-78). Автор оповідань, репор-

Б.Коваленко

тажів і ліричних віршів. Вийшла її зб. "Гомін Дніпра" (М., 1983), окремі поезії друкуються з 1970 в "*Новому Обрії*" (М.), "Нових Днях" (Торонто), у зб. Об'єднання Укр. Письменників "Слово" (Едмонтон) та в укр. газетах Австралії.

М.П.

КОВШИК Марія (Maria Kovshyk), учителька, гром. діячка; н. 23.3.1907 в Лубнах на Полтавщині. 1928 закінчила Харківський Держ. Пед. Інститут і до 1932 працювала у різних школах. Приїхавши 1949 до Австралії, вчителювала, була керівником школи в Ардірі, Вік. (1963-75), чл. Укр. Центр. Шкільної Ради (1975-84). Зорганізувала в Саншайні молодечий відділ СУА ім. А.Горської, входила до складу крайової управи СУА та редагувала його орган "Наше Слово". Уклала зб. віршів для дітей і молоді "Декляматор" (1980).

КОГУТ Зоя (Zoya Kohut), з роду Ніконенко, поетеса; н. 21.5.1925 в Сумах. Батька, адвоката, було репресовано (1931). К. жила разом з матір'ю в містах поблизу таборів, куди перевозили батька: Новосибірську, Барнаулі (Алтай), Чимкенті та Алма-Аті (Казахстан), Наманґані,

З.Когут

Самарканді, Ташкенті (Узбекістан). 1939 К. повернулась до Сум, а 1943 еміґрувала до Німеччини. Навчалась на філософ. факультеті Фрайбурзького Університету, Німеччина (від 1946). 1949 переїхала до Австралії і поселилася в Мельборні. Друкується з сер. 1960-их рр.; відома із сатиричних зб. поезій "Культ. арабески" (М., 1969) та "Кучерявий дим" (Нью-Йорк, 1974). У "Культ. арабесках" (доповнене вид. – Полтава, 1992) в іронічно-гротескній формі зображено деталі еміґрантського життя. Її твори з'являються в альманахах "*Новий Обрій*" (М.), "Слово" і "Північне Сяйво" (Едмонтон), в журн. "Лис Микита" (Детройт), "Дзвони" (Рим), "Україна" (К.), в ін. часописах діяспори. Відбула два турне по США й Канаді (одне спільно з артисткою І.Залеською), а також по Англії й Еспанії. На запрошення Патріярха

Йосифа Сліпого тричі їздила до Риму на виступи з власними поезіями.

Літ.: Савчак П. Укр. еміґрантська сатира: поезія З.Когут. Зб. Іст.укр. пос. А. С., 1990.

Д.Нитченко

КОГУТ Михайло (Mykhailo Kohut), промисловець, гром. і кооп. діяч; н. 29.4.1943 в м. Айхендорф, Німеччина. До Австралії прибув 1949, сер. освіту здобув у Мельборні 1962, а диплом інж. 1972. К. є власником будівельної фірми. Гол. СУМ у Вік. (1984-88), гол. Ліги Визволення України Вік. (1989-92) та її контрольної комісії від 1992. Чл. дирекцій укр. кооператив "Одеса" (1984-90), "Поступ" (1984-93) та "Дністер" (1984, а від 1988 заступник гол.). Відомий у мист. житті зі сценічного оформлення та декораційної підготовки гром. імпрез. Меценат гром. і церк. установ.

М.Б.

"КОЗАКИ БАЙДА" (Bayda Cossacks, Ukrainian Dance Ensemble), танц. ансамбль, створений в листопаді 1983 у Мельборні з ініціятиви його постійного хореографа й мист. керівника Валентина Василенка. При заснуванні ансамбль включав 4 танцюристи, у 1989 – 9. В репертуарі укр. нар. танці. Виступає на концертах і в кабаре перед укр. і загальною публікою. 1985 визнаний найкращим фолкльорним ансамблем Мельборнського фестивалю "Сполето" (Spoletto). Відбув ряд турне по Австралії і США, мав виступ перед прем'єр-міністром Австралії Р.Гоком (1990).

"Коломийка" в 1967 р.; керівник Олег Сенчук

"Козаки Байда"

THE CALL OF THE UKRAINE ("Клич України"), англомовне неперіодичне вид. в Шанхаї. Появлялося з липня до грудня 1942; усього вийшло 7 чч. Ред.: спочатку С.Василіїв, потім Іван Світ.

КОЛВЕЛ Артур Авґуст (Arthur Augustus Calwell), політик, один з провідних діячів австрал. Лейбористської партії; н. 28.8.1896 в Мельборні, п. 8.7.1973 там же. За походженням ірляндський католик. З молодих років активний у лейбористському і профспілковому русі. 1940 був обраний чл. фед. парляменту. Займав пост мін. інформації в австрал. уряді (1944-49) і водночас, як перший австрал. мін. іміграції (1945-49), виробив нову іміграційну політику лейбористського уряду. За його урядування відбувся масовий приїзд нових поселенців з Европи до Австралії після 2 світ. війни. 1951 обраний президентом Лейбористської партії у Вік. Був заступником лідера опозиції (1951-60), а згодом її лідером (1960-67). Під час розколу Лейбористської партії через закиди ком. впливів (1955) не став на антиком. позиції, хоча й був проти цих впливів у партії. 1964, коли сенатор Лейбористської партії Коген назвав укр. спільноту "фашистською", що викликало гострий протест управи СУОА, дійшло до особистої зустрічі з К. На пресовій конференції в Укр. Нар. Домі УГВ 25.11.1964

К. спростував свого сенатора. Він прихильно ставився до українців і був добре обізнений з укр. історією.

М.Б.

"КОЛОМИЙКА" (Kolomyika, Ukrainian Folk Dancing Group), танц. група при УГ ПА, засн. у грудні 1959 в Аделаїді з ініціятиви управи Громади під головуванням К.Каздоби. Спочатку група складалася з 13 пар танцюристів. Її першим мист. керівником стала Є.Андрухович (1959-63), яка навчала, крім техніки, історії та стилів укр. нар. танців. "К." з великим успіхом виступала на першому Аделаїдському фестивалі (1960), а відтак часто перед укр. та загальноавстрал. публікою, давала самостійні концерти, записувалась на телебаченні. У зв'язку з виїздом Є.Андрухович у провінцію, мист. керівництво на короткий час перебрав Антін Кривецький. У березні 1963 переорганізовану групу очолив Олег Сенчук, а чл. управи стали Катерина Захарчук і Марійка Голіян. Муз. супроводом керував Володимир Крицький. 1971 групу "К." розв'язано.

р.м.

КОМБАТАНТСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ (Veterans' Organizations). До Австралії із Зах. Европи прибуло у 1948-51 понад сто учасників визвольних змагань 1917-21 та дещо більше вояків Дивізії "Галичина", УПА, а також деяких ін. військ. формацій.

Першими почали організовуватися кол. вояки Армії УНР. Вже у січні 1950 в Мельборні постав Союз Укр. Ветеранів у Вік. (гол.: А.Козачинський, С.Горячко, М.Олійник). Число чл. у 1965 дійшло до 70, включаючи й вояків ін. формацій. В Аделаїді Союз Укр. Ветеранів (гол. Я.Закревський), який підпорядкувався безпосередньо гол. управі в Німеччині, засн. у березні 1950. В Сіднеї Союз Укр. Комбатантів НПВ створено в лютому 1951; 1965 він нараховував бл. 50 чл. (гол.: Зав'янський, І.Любчик, Д.Денисенко, Ю.Голобродський, С.Ванчицький). Так само і в Тасм. створено гурток Союзу Укр. Комбатантів (гол.: І.Павленко, Г.Мирвода, П.Черкаський, Л.Лагеревський, Микитенко). В Перті комбатанти зорганізувалися щойно 1962; гол. Я.Різник.

Деякі відділи Союзу Укр. Комбатантів працювали в системі військ. ресорту екзильного уряду УНР; були спроби об'єднання різних комбатантських організацій чи то на місцевому рівні, чи то в загальноавстрал. маштабі. 1956 в Сіднеї постало Об'єднання кол. Вояків-Українців НПВ (гол. Г.Базалицький), а 1958 виникло Об'єднання Союзів Укр. Комбатантів Австралії як координаційне тіло, яке очолила спільна управа: С.Горячко – гол., В.Буштедт – секретар, Г.Брозницький – чл. Згодом управу Об'єднання очолив І.Грушецький, а в 1963 – Іван Любчик; тоді приєднався до спільного Об'єднання, назву якого змінено на Союз Укр. Комбатантів Австралії, також Союз в ПА.

Група членів Союзу Укр. Комбатантів Вік.

Активність цих К.О. зменшувалася, як зменшувалося і число чл., що відходили з життя, і в 1970-80-их рр. вони практично припинили свою діяльність. Окремо діють Братство кол. Вояків 1-ої Укр. Дивізії Укр. Нац. Армії та Станиця Вояків УПА.

Літ.: Любчик І. Союз Укр. Комбатантів. 36. Укр. А.

В.Маркусь

КОМИШАН Григорій (Gregory Komyshan), геолог, географ, кліматолог, гром. діяч; н. 27.12.1910 в с. Вереміївка на Полтавщині. Закінчив геолого-геогр. факультет Воронізького Університету 1941 і відразу був мобілізований до саперних частин Червоної Армії. Полонений 1942 на Дону. До Австралії прибув 1949 і поселився в Тасм. Працював оператором на паперовій фабриці (1949-77). Один з організаторів УГ Тасм. та постійно її гол., секретар або гол. контрольної комісії (1954-86). Брав активну участь у будові Укр. Нар. Дому в Гобарті.

КОМІСІЯ ДОПОМОГИ УКРАЇНСЬКОМУ СТУДЕНТСТВУ – КоДУС (Ukrainian Students Relief Committee), засн. в Кракові 1940, а з 1945 діяла в Німеччині, згодом у Франції. Австрал. представництво, створене 1952, очолювали Володимир Білик в Аделаїді (1957-79) та Я.Микитюк в Нортгамі, ЗА (від 1980). Представництво упродовж 1952-82 проводило збірки грошей і відсилало їх до централі в Сарселі, Франція, а пізніше в Мюнхені. Від 1983 австрал. представництво безпосередньо допомагає укр. студентам у Польщі, куди висилає прибл. 2 тис. дол. річно. Праці КоДУС в Австралії сприяли єп. І.Прашко, о. І.Шевців, Р.Олесницький, В.Фокшан, Г.Міняйлюк та ін.

М.П.

КОМІТЕТ ОБОРОНИ НАЦІОНАЛЬНИХ І ЛЮДСЬКИХ ПРАВ В УКРАЇНІ (Committee for the Defence of National and Human Rights in Ukraine), створений 1967 в Мельборні з ініціятиви УГВ після першої хвилі арештів інтеліґенції в Україні 1965. Початкову назву – Комітет Оборони Прав Людини – змінено 1980 на К.О.Н.Л.П.У. До основних напрямів його діяльности належали: моральна і фін. допомога політв'язням та їхнім родинам, плекання зв'язків з чл. австрал. парляменту та уряду, підготовка меморіялів на конференції людських прав у Гельсінках, Бео-

граді і Мадріді, співпраця з Міжнар. Амнестією та Міжнар. Червоним Хрестом, здійснення організаційних заходів щодо масового висилання листів і посилок укр. політв`язням в СРСР. Комітет інформував про події в Україні, влаштовуючи "Дні солідарности" 12 січня, маніфестації, доповіді. В укр. і австрал. пресі публікувались відповідні матеріяли;

Члени Комітету Оборони Нац. і Людських Прав в Україні, Мельборн

видано зб. документів Укр. Гельсінської Групи "За права народу" (1980). Організовано приїзд кол. дисидентів та політв`язнів на зустрічі з укр. спільнотою й урядовими колами в Австралії. Найуспішнішою акцією Комітету стало спровадження 1977 Леоніда Плюща та Надії Світличної як свідків в австрал. парляментарній комісії, що досліджувала порушення прав людини в СРСР. Комісія розглянула також свідчення єп. І.Прашка та меморіял М.Болюха і Т.Яськевича. Ці матеріяли були опубліковані в зб. Human Rights in the Soviet Union (Канберра, 1979). Від 1987 праця Комітету, крім допомоги кол. політв`язням, включає також допомогу самостійницьким формаціям в Україні фінансами й модерною технікою друку і зв`язку. 1989 оформлено окремий Фонд Допомоги Україні, яким керують 5 "мужів довір`я" (гол. обох церков, гол. УГВ та 2 чл. Комітету). 1988 Комітет влаштував приїзд Оксани Мешко з Києва на лікування в Мельборні, а 1990 відвідини Левка Лук`яненка. За час свого існування Комітет вислав в Україну допомогу (грошима, посилками і технологією) на суму 150 тис. дол. У 1968-72 Комітет очолював А.Глуханич, від 1972 М.Болюх. Активними в управі були: В.Буштедт, М.Грудка, Володимир Ковалик, Роман Лазорко, Роман Хамула і, згодом, Вадим Стельмахів та Роман Стельмахів. 1993 Комітет фінансував видання у Києві мед. книги з дитячих недуг.

Подібний К.О.Н.Л.П.У. існує у Сіднеї. Його засн. з ініціятиви Об`єднання УГ НПВ 11.10.1978. До складу першої управи входили: Сергій Цимбалюк (гол.), Василь Буряк, Стефан Семків, Ярослав Хіцяк, Галя Яськевич, Оля Менцінська, Марійка Лютак, Оксана Завада. Від 22.2.1981 головування в Комітеті перебрала Г.Яськевич, яка очолює його дотепер. Активістами К.О.Н.Л.П.У. в Сіднеї були: С.Семків, І.Шехович, Юрій Дехніч, Ірина Круцько, Роман Круцько, Таня Шухевич. Заходами сіднейського Комітету в Україну було передано бл. 20 тис. дол. на допомогу переслідуваним. Комітет здійснював також в Австралії оборонну акцію у справі ув`язненого в Ізраїлі І.Дем`янюка, зібравши на його захист 86 тис. дол.

М.Болюх

КОНОНЕНКО ХАРИТІ ім. СУСПІЛЬНА ОПІКА СУА, див. *Суспільна Опіка Союзу Українок Австралії ім. Харитi Кононенко.*

КОНСТАНТИНОПІЛЬ, див. *Істамбул.*

КОНТЕК Іван (John Kontek), підприємець, гром. і політ. діяч; н. 10.12.1927 в с. Маковисько Ярославського пов., Галичина. З молодих років активний в укр. підпіллі (псевд. Грізний) на Лемківщині. 1947 в рейді УПА дістався на Захід, у Німеччину. До Австралії прибув 1951, поселившись у Мельборні. Почав як самостійний агент працювати в ділянці продажу будинків і землі. 1957 зорганізував власну фірму, яка невдовзі стала однією з найбільших у Мельборні. Фірма К. у 1988-89 мала 24 відділи, 130 працівників та 30 млн дол. активу. При фірмі діяли асекураційні і фін. відділи. Фірма К. перепроваджує будівельні проєкти, видає позики та здійснює експертизу оцінки майна. Сам К. відіграє активну ролю в австрал. Ліберальній партії Вік., є чл. дорадчого комітету прем`єра стейту Вік. та стейтової Ліберальної Ради. К. меценат на укр., зокрема церк., цілі. Його дружина Наталія (з дому Когут) є екзекутивним дир. фірми К. і також діяльна в Ліберальній партії.

М.Б.

КОРДОВСЬКИЙ Анатоль (Anatol Kordowskyj), інж.-електрик, гром. і політ. діяч; н. 26.12.1916 в Ніжені на Чернігівщині, п. 9.12.1991 в Сіднеї. Закінчив Харківський Електротехн. Інститут (1939). Емігрував до Німеччини (1945), жив у Бельгії (1947-48); до Австралії приїхав 1950 і поселився в Сіднеї. Працював інж.-проєктувальником у Комісії електрифікації НПВ (Electricity Commission of NSW) в галузях автоматизації електростанцій та програмування енергосистем (1967-82). Гол. стейтової ради УГ НПВ (1953-54), чл. представництва Виконавчого Органу УНРади на Австралію (1961-65), співтворець-гол. Т-ва Сприяння УНРаді в Сіднеї (1967-69), чл.-засновник і чл. управи Т-ва Укр. Інженерів в Австралії. Дописував до укр. часописів у Німеччині й Австралії. Автор праці "Огляд конституційного законодавства УНР" (Новий Ульм, Німеччина, 1959) під псевд. П.Баский та публіцистичних статтей.

І.Г.

КОРДУБА Роман (Roman Korduba), підприємець, меценат; н. 20.6.1920 в с. Гаї Великі б. Тернополя, Галичина. З 1944 на еміграції в Німеччині, 1948 переїхав до Австралії. Працював культ.-осв. референтом в переходовому таборі Бонеґілля. У Сіднеї заснував фірму по продажу лісових матеріялів. Вніс поважну суму на Фонд Українознавчих Студій в Австралії.

КОРІНЬ Галина Анна (Halyna Korin), співачка, муз. діячка, дружина *Кореня Степана*; н. 12.5.1926 в с. Климівка Карлівського р-ну, Полтавська обл. Була актрисою в укр. театрі м. Краснограда на Харківщині. З 1944 на еміграції в Німеччині; 1949 переїхала в Австралію, до Аделаїди. З 1951 живе в Мельборні. Солістка (сопрано) чоловічого хору "Чайка". 1978 заснувала і постійно веде ансамбль бандуристок "Кольорит". Брала участь у багатьох концертах, видала дві платівки сольоспіву; скомпонувала 150 пісень, авторка віршів, скечів і п`єс, що друкувалися в укр. періодиці Австралії і Півн. Америки. Вийшла її зб. "З творчости Г. Корінь" (М., 1989). Виступала як акомпаньяторка на фортепіяно, бандурі, гітарі і як декляматор.

О.Т.

КОРІНЬ Степан (Stefan Korin), хоровий диригент; н. 30.7.1914 в с. Дунаїв Перемишлянського пов., Галичина. Закінчив учительську семінарію в Заліщиках (1934) та Варшавську

Консерваторію (1939). Диригував церк. хором оо. Василіян у Варшаві (1942-44), студентським хором "Січ" у Ґраці, Австрія, церк. хором у м. Кресброн (Kressbronn), Німеччина (1948-49). Водночас заснував у Кресброні і став диригентом мішаного хору "Чайка" (1945-49). 1949 переїхав до Австралії і поселився в Мельборні, де 1951 відновив "*Чайку*". Постійно керував хором і його мист. одиницями, які належали до найповажніших укр. мист. сил Австралії; ініціював концертне турне "Чайки" по США і Канаді (1985). 1966 був муз. дир. австрал. телевізійної передачі "Укр. сюїта". Діяльний також як учитель нар. шкіл і муз. педагог, зокрема, в клясі гри на скрипці. Нагороджений, м. ін., чотирма грамотами СУОА і трьома УГВ.

О.Т.

КОСТЮК Маріян (Marian Kostiuk), диригент хорів; н. 1.1.1926 у с. Волиця Барилова Радехівського пов., Галичина. Вояк 1-ої Дивізії Укр. Нац. Армії в Німеччині, Австрії і Словенії (1944-45). У 1945-47 перебував у таборі полонених в Італії; потім жив в Англії, де в м. Ковентрі був диригентом чоловічого хору "Верховина" (1953-74) та хору СУМ "Юна Верховина" (1968-73). 1974 переїхав до Мельборну; тут очолював сумівський хор "Черемош" (від 1975) і хор кол. дивізійників місцевої станиці (1983-89). З 1982 працює в укр. кооперативі "Дністер".

КОХАНОВСЬКИЙ Олександер (Alexander Kochanowsky), інж.-електрик; н. 25.5.1904 у Вінниці, п. 1.12.1975 в Нортмід (Northmead) б. Сіднею. Закінчив Харківський Технологічний Інститут (1931). На еміграції в Німеччині з 1944 (співроб. Амер. Червоного Хреста у Гайдельберзі) і в Австралії з 1949, де працював у Комісії електрифікації НПВ (Electricity Commission of NSW) як інж.-консультант. Чл. Інституту Інженерів Австралії (Institution of Engineers). Активний чл. Укр. Т-ва Інженерів Австралії. Його праці друкувалися в австрал. фахових журналах.

КОШАРСЬКА Галина (Halyna Koscharsky), з роду Нитченко, дружина *Кошарського Юрія*, викладач укр. літератури; н. 5.8.1944 в м. Форст, Німеччина. Приїхала до Австралії 1949 і жила в Мельборні, від 1968 у Сіднеї. Закінчила Університет ім. Монаша зі ступенем бакаляра гуманітарних наук (1966); магістер гуманітарних наук (спеціялізація з лінгвістики) Університету ім. Макворі (1987) і д-р філології (1994). Докторську дисертацію присвятила творчості Ліни Костенко. Від 1984 працює в Центрі Укр. Студій Університету ім. Макворі (з 1987 є керівником пед. відділу

Г.Кошарська (Нитченко)

цього Центру). Гол. слов'янської секції Школи Модерних Мов Університету ім. Макворі (від 1989), чл. комісії середньошкільного іспиту з укр. мови (від 1978), вчений секретар Асоціяції Україністів Австралії (від 1990), звич. чл. НТШ, австрал. літературознавчих та славістичних організацій. Співред. зб. *Ukrainian Settlement in Australia, Fourth Conference* (С., 1989), автор літературознавчих праць, м. ін., книги "Творчість Ліни Костенко з погляду поетики експресивності" (К., 1994).

р.м.

КОШАРСЬКИЙ Омелян (Omelan Koscharsky), гром. і політ. діяч;

О.Кошарський

н. 28.2.1915 в м-ку Кам'янка Бузька, Галичина, п. 22.9.1988 в Сіднеї. З 1944 на еміграції в Ляндсгуті (Landshut), Німеччина. До Австралії при-був 1949 і поселився в Сіднеї. Гол. УГ в Сефтоні, Бас Гіл, Честер Гіл, НПВ (1954-55), фін. референт осередку СУМ, фундатор Укр. Дому Молоді в Лідкомбі, гол. Укр. Культ.-Товариського Клюбу у Лідкомбі (1967-74) та гол. контрольної комісії СУОА (1979-84). Як діяч ОУН (С.Бандери) був обласним провідником на НПВ (1955-59), крайовим провідником на Австралію (1959-69) і чл. гол. контролю ОУН на Австралію (1969-84). Також гол. контролер Укр. Делегатури АБН на Австралію (1957-65) і її гол. на НПВ (1965-77).

р.м.

КОШАРСЬКИЙ Юрій (Jurij Kosharsky), інж.-електрик, гром. діяч, син *Кошарського Омеляна;* н. 20.05.1942 у Кам'янці Бузькій, Галичина. Студіював у Сіднейському Університеті. Працював в австрал. поштовій системі в галузі удосконалення комунікації; керівник інженерських поштових проєктів НПВ. Д. чл. Інституту Інженерів Австралії. Діяч Пласту, дир. кредитової спілки "Карпати" та заступник гол. Укр. Т-ва Інженерів Австралії.

КРАВЧЕНКО Петро (Peter Kravchenko), маляр; н. 21.6.1921 у Києві. З 1941 на еміграції у Німеччині, 1949 переїхав до Австралії. Студіював у Київській художній школі ім. Шевченка (1940) та в Інституті Комерційного Мистецтва у Мельборні (1958). Працює в галузі станкового живопису, а також як художник-декоратор і художник-бутафорник у телевізійній студії. Виконував мист. оформлення укр. імпрез в Сіднеї. Його картини виставлялися на щорічних виставках Спілки Укр. Образотворчих Мистців Австралії (1967-76).

КРАЄВСЬКИЙ Володимир (Volodymyr Krayevskyj), кат. свящ. і місіонер; н. 7.7.1902 у с. Березка Ліського пов., Галичина, п. 4.4.1979 у Ньюкастелі, НПВ. Закінчив гімназію у Перемишлі. 1924 вступив до монашого Чину Редемптористів. Богословські студії продовжив у Боплато, Бельгія, і 1929 став свящ. Учителював у малій семінарії Отців Редемптористів у Збоїськах, Галичина (1929-35). 1936 виїхав на душпастирську й місіонерську працю до м. Йорктон, Канада. У 1937-46 був місіонером у США, потім парохом у Ньюарку (1947-57), де збудував цілоденну школу, і в Торонто (1958-61). Став провінційним настоятелем

Чину Редемптористів у Канаді (1961-64), служив парохом у Вашінгтоні (1967-68). До Австралії приїхав як місіонер і залишився душпастирювати. Упродовж 1969-71 провів місії в усіх парафіях, навіть у найменших громадах з 5-10 родинами. Був парохом у Ньюкастелі (1971-78). Відомий як знаменитий проповідник.

Літ.: Бахталовський С. Пам'яті Отця Володимира Краєвського. "Нова Зоря" (Чікаго), 30.9.-7.10.1979.

о. І.Ш.

КРЕДИТОВІ КООПЕРАТИВИ (Credit Unions), фін. установи, створені для надання кращих і догідних обслуг та підвищення прибутків своїх членів. Розвиток укр. К.К. в Австралії був запізнений на 10 рр. через незвичність кооп. принципу в загальному екон. житті країни. Кооп. закони появилися пізно, спочатку в НПВ 1923, а у Вік. щойно 1954, вже після приїзду післявоєнних імігрантів. У Вік. перші кредитівки постали при укр. кат. церквах. Згодом виникли К.К., що позичали гроші на будинки й землю. Від 1960-их рр. К.К. стали популярними й відтягнули поважний капітал від банків та ін. фін. установ. Стейтові уряди тоді почали встановлювати контроль, спочатку через т.зв. реґістрарів, а потім і через "резервні ради". Коли, через надуживання чи невідрадні екон. умови, деякі К.К. стали занепадати, уряди зробили кооп. закон суворішим й створили із щорічних виплат К.К. резервний фонд, який забезпечує членські депозити перед банкрутством установ. Щоправда, проблемою є відсутність фед. кооп. закону. 1989 в Австралії нараховувалось 426 кредитівок, які разом мали 7 млрд дол. активів і 2,5 млн членства. Упродовж 1980-их рр. 40% К.К. зникло, тому уряди заохочують менші й слабші кредитівки до об'єднання.

У такому кліматі постали й укр. К.К. Перша ініціятива появилася в Сіднеї при УГ НПВ (кооператива "Дніпро"), але вона не розвинулася належним чином. З ініціятиви укр. кат. братства в Мельборні 1951 була створена позичкова каса "Самопоміч", але й вона не виявила протягом наступних 7 рр. особливої діяльности. Щойно в дальших роках відбулися установчі збори кооператив "*Дністер*" в Мельборні (1959), "Наша Майбутність"(тепер "*Говерля*") в Аделаїді (1961), "*Карпати*" в Сіднеї (1970). Значно пізніше оформилися "*Калина*" в Перті (1977) і "*Єдність*" у Брізбані (1982). 1989 7 укр. К.К. мали 10 тис. чл. і 58 млн дол. капіталу, тобто 5 800 дол. на 1 чл.; найкраще йдуть справи у брізбанської "Єдности" – 11 700 дол. на 1 чл. Укр. К.К. жертвують щорічно бл. 170 тис. дол. на гром. цілі. До кін. 1980-их рр. укр. К.К. в Австралії не мали особливих труднощів. Навіть малі кооперативи Австралії були стабільними і життєздатними.

Пам'ятний знак "Тисячоліття Хрещення Руси";
автор П.Кравченко

У 1989-90 за лейбористського уряду в Австралії витворилася невідрадна екон. ситуація, яка спричинила упадок багатьох фін. компаній і банків, що, у свою чергу, призвело до ліквідації чи злуки слабших К.К. Уряд запровадив суворий контроль (через непрактичну бюрократію) схваленням нових законів, які мають на меті контролювати оборот великої готівки і виявляти джерела доходів готівки та витрат. Упадок фін. компаній допоміг утримати довіру до К.К., які мають запоруку Резервного Держ. Фонду, але кредитовий рух зустрівся з могутнім наступом великих банків, що дуже обмежило фін. діяльність К.К. Укр. К.К. витримали цю незвичну ситуацію, за винятком кооперативи "Дніпро" в Сіднеї, яку через внутр. труднощі перебрала К.К. "Карпати".

Укр. К.К. належать до *Ради Українських Кооператив Австралії*, яка, в свою чергу, входить до Укр. Світ. Кооперативної Ради.

Літ.: Альманах РУКА. М., 1984; Зб. Укр. кооп. діяспори.

М.Болюх

КРИВЕЦЬКИЙ Антін (Antin Kryweckyj), актор, танцюрист; н. 15.6.1911 у Мельниці Борщівського пов., Галичина. Закінчив гімназію Рідної Школи в Чорткові (1928), був актором укр. мандрівних театрів (1933-39), театру в Коломиї (1939-41) та Театру ім. Франка у Станиславові (1941-44). На еміграції в Австрії працював у Театрі-Студії Йосипа Гірняка в м. Ляндек. Прибувши 1949 до Австралії, К. став в Аделаїді актором Укр. Театру Малих Форм та режисером п'єс "Наталка Полтавка" І.Котляревського (1950), "Дует утрьох" Л.Ленца (1952), "Вечорниці" П.Ніщинського (1956) і "Пошилися в дурні" М.Кропивницького (1960). 1973-79 був режисером драм. гуртка СУМ в Аделаїді. Діяльний у навчанні укр. нар. танців, К. займав також становище керівника танц. групи "Гопак" (1965-66).

М.П.

"КУБАНСЬКІ КОЗАКИ" (Kuban Cossaks), професійний танц. ансамбль, створений 1956 у Мельборні з ініціятиви Василя Коваленка, постійного гол. ансамблю. При створенні було 4 танцюристи: В.Коваленко, Олександер і Микола Кумпани (1956-73), Леонід Ященко (1956-59); від 1973 складається з В. і Лілі Коваленків. До 1989 "К.К." мали понад 13 тис. виступів, гол. в касино, клюбах та готелях і майже 160 на телебаченні в Австралії, США, Канаді, Англії, Франції, Німеччині, Швайцарії, Еспанії, Ізраїлі та ін. країнах. Виступали у лондонському "Палладіюмі", "Палаці Голлівуд", тричі брали

участь у концертах для англ. королівської родини (Royal Command Performances). Мали довгі сезони в Лас Вегас, США (Лідо, Тропікана, Сендс, Рів'єра), у Монте-Карло, Монако. Здійснили турне на користь Укр. Наук. Інституту Гарвардського Університету. Хореографічну програму в пізніших роках збагатили інструментальними та вокальними елементами. Муз. керівник – Дмитро Мошняга. Концертували з укр. тематикою в кабаретному жанрі.

М.П.

КУЖІЛЬ Ярослав (Yaroslav Kuzhil), правник, гром., особливо пластовий, діяч; н. 16.10.1912 в Рогатині, Галичина, п. 13.8.1991 в Сіднеї. Після закінчення Рогатинської гімназії студіював право у Віленському (1932-35) та Варшавському (1935-38) Університетах. Під час 2 світ. війни виїхав з Польщі через Чехію до Регенсбургу, Німеччина; 1949 прибув до Австралії і поселився в Сіднеї. Учителював в укр. школі у Чулорі, Сідней, згодом на курсах українознавства в Лідкомбі; чл. управ Об'єднання Укр. Громад НПВ та СУОА в 1960-их рр. Організатор Пласту, чл. його крайової старшини (1952-75) та клітини ОУН (А.Мельника) у Сіднеї. Належав до стейтового і теренового проводів ОУН, управи НТШ в Австралії. Підтримував Т-во Сприяння Держ. Центру УНР та Фундацію ім. Ольжича. 1977 нагороджений пластовим Орденом св. Юрія в золоті. Автор статтей в укр. пресі.

р.м.

КУЛІНАРІЯ (Foods). Страви українців в Австралії мають деякі властивості, що їх не знають українці в ін. країнах діяспори. На форму і зміст харчування, безперечно, мають вплив традиції та види страв, що вживаються на укр. землях, але також місцева харчова пром-сть та їстивні продукти. Австралія славиться багатством сіль.-госп. продукції, різними сортами городини та фруктів. Деякі з них подібні до тих, що їх плекають в Україні і Сх. Европі. Поширені також субтропічні рослини; є й унікальні, суто австрал. харчові сирівці.

В Австралії вирощуються овочі, необхідні для приготування типово укр. страв, напр., буряки для борщу, хрін, часник. Типово укр. страви (борщ, голубці, вареники, налисники, картопляники) готуються в укр. хатах, але рідше, ніж в Україні. Частіше їх заступають страви загальноавстрал. кухні, що готуються простіше і з деякою модифікацією, продиктованою кліматичними умовами та наявністю дешевих і смачних харчових продуктів. Навіть у традиційні укр. страви потрібно було внести певні зміни. Значно зменшена місткість товщів у харчах. Жаркий клімат вплинув також на зміну способу приготування та подавання страв. Їдять більше різних зелених салат, фруктів; м'ясо нерідко подають холодним, а також у вигляді печені чи тушеного м'ясива, шинки. Навчились від австралійців як готувати стейк на барбек'ю або рожні (гріл).

Австралія багата на різні м'ясива, зокрема яловину, свинину, баранину, що є дуже популярними в різних м'ясних стравах, а також на рибні продукти. Хоча ці види м'яса і риби користувалися меншою популярністю серед українців, але, з огляду на дешевизну й зручність у приготуванні, вони витіснили більш традиційні в Україні м'ясні продукти – телятину, м'ясо домашньої птиці та суто укр. м'ясні продукти – ковбасу, копчену шинку, сало. Типові австрал. м'ясива замариновані та підправлені часником і цитриною набувають специфічного смаку, втрачаючи первісний запах, до якого українці менш звиклі; їх подають у вигляді печених шашликів (chops, чопси); тепер це популярна страва серед еміґрантів. Зокрема, молоді люди з другої ґенерації залюбки практикують приготування м'яса у формі барбек'ю на свіжому повітрі. Це обов'язкове заняття чоловіків, у той час як жінки готують салатки.

Щоденна їжа

Традиційне укр. меню на обід чи вечерю, що складається з 3-4 страв – закуска, суп (юшка) або борщ, м'ясиво з городиною та ще десерт (солодке) й кава, – подається вже рідше в укр. домах, бо вимагає довшої підготовки. Такий порядок страв радше практикують на гостинах і під час прийомів. Нормальний полуденок включає просту їжу – сендвіч-"капапку" і каву чи соки. Також спрощена вечеря, але з однією вареною стравою. Подібний сніданок, хоча за вибором і кількістю їжі повніший, ніж т.зв. континентальний сніданок, що його практикували в Україні. Іноді їдять яйця й шинку, п'ють каву, чай, а також різні соки. Популярні каші. Всі ці продукти купуються готовими і вимагають мінімального часу та праці на їхнє приготування.

Традиційні укр. страви подають рідко на обід чи вечерю, хіба в родинах, де зберігаються старі смаки і господиня любить варити та пекти. В неділю чи свята їх ще готують у багатьох родинах, але найчастіше мож-

на все це дістати в їдальнях при церквах, клюбах, де працюють старші і продають їжу на добродійні цілі. Там закуповують укр. страви й для дому. Дітям у літніх таборах господині радо готують укр. страви – вареники і голубці.

Характерно, що українці не пішли в професію ведення ресторанів; за увесь час в Австралії не було більше 4-5 малих ресторанів з укр. стравами. Разом з тим, за останні 20-30 рр. відкрито багато "етнічних" ресторанів, зокрема, італ., грец. та орієнтальних. Вони стають дедалі більше популярними серед укр. молодшої ґенерації. Серед першої ж ґенерації українців ресторани є мало популярними. Для старших людей харчування в ресторані видається зайвим люксусом та й задорогим. Адже власноруч приготовані харчі дешевші, а для декого виглядають і здоровішими. Багато працюючих купують готову їжу, повертаючись з роботи (take away). У численних крамницях делікатесів (delicatessen) є широкий вибір харчів (напів або й зовсім готових), в тому ч. й чимало продуктів та гарячих страв европ. походження і присмаків. У крамницях можна купити, зокрема, різні види м`ясив та хлібів.

Спочатку в Австралії був тільки білий, до того ж м`який хліб, якого укр. та ін. европ. іміґранти недолюблювали й вживали хіба на грінку (тост). Згодом з`явилися різні хліби – нім., франц., італ., поль., литовський, еврейський, грец. паляниці; чорний, сірий, білий чи й "разовий" (з натвердо змеленої пшениці або жита). Не поширено, як в Півн. Америці, укр. видів хліба, бо мало хто з українців пішов у професію пекарів.

Обрядові страви

Спостерігається дуже свідоме і повсідовне намагання зберігати традиційні страви з нагоди великих щорічних свят. Це стосується насамперед Різдва і Свят-Вечері, а також Великодня. В багатьох укр. хатах ще є на Свят-Вечір 12 традиційних страв, в тому ч. рибних, які готуються з морських продуктів – лосося, креветок, навіть раків. Узвар і кисіль готують зі свіжих, а не сушених фруктів. У декого з`являються й імпортовані або "подаровані" карп. чи поліські гриби.

Обід в час Різдва серед українців дуже багатий і традиційно включає, де тільки господиня вміє все підготувати, ряд укр. страв: домашню ковбасу, паштети, печені, холодець, курятину (тушену), київські котлети, а часто й гуску чи запеченого індика, австрал. шинку (ham), прикрашену свіжими або маринованими фруктами (овочами). Серед різного роду салаток не бракує й типового хрону з бурячками. На гаряче подають хіба індика або київську курку, бо Різдво в Австралії – найжаркіша пора року. На десерт готують різні печива: від традиційних укр. маківників, сирників, медівників до дріжджевої роляди зі сливками, франц. рогаликів тощо. Включено до меню і австрал. Christmas cake, який звичайно готується десь за місяць до Різдва, зберігається в сухому місці, декорується білою склицею і подається до кави. Очевидно, популярні на великі свята чи під час ін. роду прийомів укр. торти, які вже готують господині-спеціялісти. До напоїв на святкових обідах чи гостинах належать горілка та зах. вишукані гарячі напої, а з їжею – вино чи пиво. Зокрема, стає популярним добре австрал. вино різних сортів. Ще подекуди відзначають обрядовими стравами Голодну кутю або Щедрий вечір, але здебільшого в церк. залі на спільних вечерях; меню скромніше ніж на Свят-Вечір і, як правило, складене з пісних страв. Ще рідше відзначають "запусти" з традиційними хрустами або пампушками. В час посту зрідка печуть млинці з гарними пісними додатками у формі налисників з грибними, рибними або фруктовими начинками.

Великодній сніданок (обід) є ще однією обрядовою нагодою для традиційних страв. Основу цього сніданку складає те, що було "посвячене" в церкві. Кошик не багатий, але в ньому повинні бути паска, яєчка, сир, ковбаса і неодмінно хрін. Проте вдома стіл далеко багатший. До меню входять яйця, ковбаса, паштет, печеня зі свинини, а подекуди й запечене порося (з хроном у зубах), начинені кури та різні салатки і фрукти (овочі). Гарячий обід складається із печені з телятини або свинини, київських котлет з рижом або гречаною кашею, подекуди й біґосу (квашена капуста, тушена з м`ясом і грибками). Сирну паску, що заступає десерт, споживають з паскою-бабкою. Слід зазначити, що великодній стіл має деякі реґіональні відміни – галицькі, східноукр. та вол. Їх ще дуже дотримуються старші господині.Назагал, підготовка свят-вечірнього і великоднього столів вимагає багато часу, терпіння і знань господині.

Прийоми в час весілля вже втратили етнічний зміст і стиль К. На поч. ще практикувалися деякі типові укр. страви, але поступово українці в Австралії перейшли на стандартне меню австрал. гостин. Це, звичайно, відбувається в ресторанах або, щонайменше, замовляють у них готову їжу (catering). Все ж у деяких осередках весільні гостини відбуваються в укр. залях (нар. або церк. домах); при цьому замовляють укр. кухарок. Тут вже готується меню з укр. присмаками й додатками. Головне, що характерне для таких гостин, – це укр. торти, у випіканні яких деякі українки є справжніми майстринями. Зберігся звичай пекти весільні короваї (вони естетично дуже вишукані), які є радше обрядовими хлібами, аніж такими, що призначені для споживання. Так само подається і готується меню при ін. нагодах, як хрестини, ювілейні гостини.

Поминки, часто у великих осередках, відбуваються в залях під церквою і не мають якогось спеціяльного меню, але коли їх готують укр. жінки, то подаються й деякі укр. страви. Оскільки дієта австрал. українців збагатилася м`ясними стравами, ще більшою мірою вони стали споживати різні фрукти (овочі). Серед них є й екзотичні ананаси, пау-пау, ківі, бабако, кокосові горіхи, какі. Їдять багато винограду. Все це місцеве, не імпортоване.

Популярною їжею, яку можна приготувати нашвидкоруч, є риба в тісті і жарені картоплинки (fish and chips). Їх продають у малих перекусочних крамницях на кожній вулиці. Ця їжа недорога, але й не дуже здорова. Вона найбільше подобається дітям і молоді.

Укр. спільнота в Австралії назагал віддає перевагу здоровим, свіжим і недорогим харчам. Австрал. українці споживають значно більше кальорій, ніж в Европі, хоча спостерігається тенденція до обмеженого споживання м`яса та продуктів, що спричинюють холестероль. Витрачають на харчування від 1/4 до 1/3 заробітної платні. Багато уваги плеканню традиційної укр. К. приділяють жіночі організації (СУА, сестрицтва), а у виховному пляні – і молодечі (Пласт та СУМ), зберігаючи "свячене" (після Великодня), кутю, спільні сніданки. Іноді відділи СУА влаштовують

продаж печива та обрядових страв перед щорічними святами, як також організують для молодших жінок курси К. та готування святкового стола. Бувають також покази святкових (великоднього чи різдвяного) столів для іншонац. публіки. Принагідно з`являються в австрал. пресі описи укр. традиційних страв із поданням рецептів їх приготування (напр., Sunday Telegraph, 9.12.1973).

Д.Володимирів

КУЛЯБКО-КОРЕЦЬКИЙ Віктор (Victor Koulyabko-Korezkyi), інж.-електротехнік, гром. діяч; н. 1874 на Полтавщині. До революції 1917 працював в управлінні пошт і телеграфу в Петербурзі; 1918 очолював департамент пошт і телеграфу, товариш мін. внутр. справ в уряді Ф.Лизогуба. Після упадку гетьманської адміністрації виїхав з України; на поч. 1920-их рр. прибув до Харбіна, де працював в управлінні сх.-кит. залізниці. На поч. 1930-их рр., здеклярувавши себе прихильником гетьманського руху, включився в укр. гром. життя в Харбіні. Разом з В.Опадчим, В.Кушнаренком, П.Горовим, Ф.Тоцьким та ін. увійшов до групи, яка йменувала себе "старими клуб`янами" (продовжувачами Укр. Клюбу). Невдовзі очолив управу Комітету Гром. Уповноважених (відомого ще під назвою Укр. Громада в Харбіні). До цієї організації належали гол. чином старші за віком українці, які виїхали до Манджурії на заробітки ще перед 1 світ. війною. Після відміни япон. військ. місією в жовтні 1936 принципу виборности ради *Української Національної Колонії* К.-К. був призначений заступником її начальника Ю.Роя. 1941 завдяки протекції япон. властей управління Укр. Нац. Дому і керівництво колонії в Харбіні повністю опинилося в руках К.-К. Його політика, спрямована на співпрацю з рос. еміґрантськими шовіністичними колами, підпорядкування укр. гром. життя в Манджурії япон. цілям, завдала чимало шкоди укр. справі. З 1945 сліди К.-К. губляться.

В.Трощинський

КУРБАСА Л. ТЕАТР, див. *Театр ім. Леся Курбаса.*

КУЦІЛЬ Олександер (Alexander Kucil), диригент; н. 14.5.1910 у Мостиськах, Галичина. Сер. освіту здобув в укр. гімназії у Перемишлі, а фах правника у Львівському Університеті (1929-34). Диригував церк. хором у Мостиськах, будучи студентом, співав у львівських хорах "Сурма" і "Бандурист", а під час перебування на еміґрації в Німеччині – у хорі Театру В.Блавацького та хорі "Ватра". Прибувши до Австралії й поселившись у Мельборні, К. зорганізував там 1949 церк. хор, який згодом став хором укр. кат. катедри св. Петра і Павла. Постійно його очолює. Був чл. управ СУОА і УГВ.

О.Т.

Л

ЛАБАЗ Василь (Wasyl Labaz), інж.-землемір, культ.-осв. і пластовий діяч; н. 21.8.1943 в Дельменгорсті (Delmenhorst), Німеччина. Прибув до Австралії з батьками 1949, жив спочатку в Юранквінті (Uranquinty), НПВ, а від 1951 в Аделаїді. Студії землемірства закінчив в Інституті Технології ПА (1971). Референт молоді (1973-77) та культ.-осв. референт (1975-77, 1983-85, 1987-89) в управах УГ ПА. Від 1966 постійно веде танц. групу "Гопак". Співзасновник і заступник гол. (1975-77) Аделаїдського фолкльорного т-ва. Від 1960 пластовий виховник.

ЛАВРІВСЬКИЙ Любомир Михайло (Michael Lawriwsky), економіст-проф., гром. діяч; н. 7.3.1952 в Бармара, ПА. В Аделаїді здобув сер. освіту, в Аделаїдському Університеті – звання бакаляра (1974) та доктора (1982; дисертація Managers and Markets) екон. наук. 1978 переїхав до Мельборну, де у відділі економіки Університету ім. Ля Троба став старш. викладачем (1984) та проф. (1989). Л. – спеціяліст з індустріяльної економіки, фін. менеджменту і теорії бухгальтерії, автор книг Ownership and Control of Australian Corporations (С., 1978) і Corporate Structure and Performance (Лондон, Нью-Йорк, 1984). 1988 працював дослідником Університету у Ворік, Англія; 1990 викладав в Інституті менеджменту у Києві. З 1989 є консультантом торг. банку ANZ-McCoughan. Л. розгорнув широку діяльність як референт зовн. зв'язків УГВ (з 1982) і СУОА (з 1984); 1982 заснував журн. *Australian-Ukrainian Review*, організував конференції: СУОА – Ukrainians in a Multicultural Australia (1985) і міжнар. – Russian Imperialism and the Soviet Union (1988). Чл.-кор. НТШ в Істор.-Філософ. Секції. Статті на укр. теми в газ. The Age (М.), The Advertiser (Аделаїда) і в журн. Quadrant.

М.П

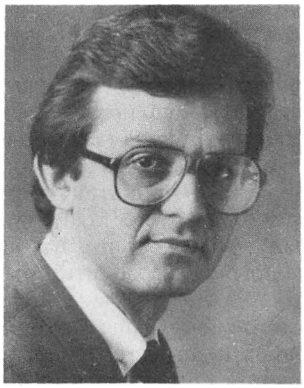

Л.Лаврівський

ЛАГЕРЕВСЬКИЙ Леонид (Leonid Lagerewskij), технік-металюрґ, гром. діяч; н. 3.5.1919 в м. Єнакієво на Донеччині. Там же закінчив металюрґічний технікум (1938), працював старш. техніком на заводі (1938-39). Від 1939 у Червоній Армії, 1941 закінчив військ. школу в Києві, брав участь у війні в ранзі лейтенанта. Був тричі поранений, потрапив до полону. 1945-49 у Німеччині: в Гамбурзі і в таборі ДП у Гайденаві. У 1949 прибув до Австралії і поселився в Гобарті, Тасм., де працював будівельником. Тут Л. був гол. Союзу Українців Ветеранів (1956-71), гол. парафіяльної ради УАПЦ (1963-69, 1975-77 і від 1984), гол. спортового т-ва "Дніпро" (1962-81). Чл. управи УГ Тасм. та її гол. (1982-83, 1986-88).

Д.Н.

ЛАЗОРСЬКИЙ Микола (Mykola Lazorskii), справжнє прізвище Микола Коркішко, письм.; н. 27.10.1884 у Полтаві, п. 13.3.1970 в Мельборні. Здобув сер. освіту у Полтаві, вчився у Харківському Університеті. Співроб. Полтавського земства, потім Полтавського музею. Був ред. місячного "Журнала Губернского Присутствия". У 1920-их рр. працював у шкільному відділі держ. вид-ва України в Харкові. 1929 арештований і засланий на 3 рр. на Соловки. Повернувшись, редагував у Полтаві журн. Експериментального інституту. Під час 2 світ. війни виїхав до Кам'янця Подільського, де був ред. реґіонального часопису "Подолянин". У Німеччині в 1946 почав писати істор. роман "Гетьман Кирило Розумовський" (Мюнхен, 1961). До Австралії приїхав 1950, друкував статті у місцевих часописах і продовжував працю над істор. романами "Степова квітка" (Мюнхен, 1965; 2 вид. К., 1992) та "Патріот" (Мюнхен, 1969; 2 вид.К., 1992). Посмертно вийшла книга "Світлотіні" (М.,1973), зб. істор. нарисів, оповідань, статтей та спогадів.

М.Лазорський

М.П.

ЛАПА Валентин (Walentin Lapa), мистецтвознавець, маляр; н. 1909 в Ніжені на Чернігівщині, п. 1.10.1980 у Брізбані. Після закінчення Київського Художнього Інституту очолював відділ нар. мистецтва в Полтавському художньому музеї. Від 1949 жив у Брізбані, працюючи реставратором картин і вчителем рисунку в сер. школі близького провінційного м. Іпсвіч (Ipswich Grammar School). Малював в академічній манері, зокрема, пейзажі в олії і темпері. Брав участь у церк. житті місцевої Святопокровської парафії УАПЦ і диригував церк. хором; автор іконопису цієї церкви.

Р.П.

ЛАПКА Мирон (Myron Lapka), гром. і пластовий діяч; н. 11.12.1924 в с. Глинна (тепер частина м. Пустомити) Львівського пов., Галичина. Учасник Дивізії "Галичина", після війни полонений у таборі в Ріміні, Італія. 1948 закінчив студії в Папському Університеті (Urbanianum) в Римі. До Австралії прибув 1950 і поселився в Аделаїді. 1971 здобув ступінь бакаляра гуманітарних наук Аделаїдського Університету. Працював бібліотекарем в Держ. бібліотеці ПА. Секретар в управах СУОА (1969-72), УГ ПА (1977-81) і крайової пластової старшини (1983-86). Довголітній вчитель укр. школи в Аделаїді та пластовий виховник; писар (1961-66, 1969-70) і станичний (1967-68, 1988-91) пластової станиці Аделаїди. Чл. пластового куреня "Лісові Чорти".

р.м.

"ЛАСТІВКА" (Lastivka Publishers), в-во *Д.Нитченка.* Діє в Мельборні від 1953; першою випустило книжечку для дітей "На гадючому острові" Дм.Чуба.

У 1953-89 під маркою "Ластівки" вийшло 26 вид., у тому ч. 9 чч. альманаха "Новий Обрій", редакція та упорядкування яких належить Д.Нитченкові; останній вип. редагував Гр.Вишневий. Ін. ґрунтовніші вид.: віршований роман Івана Багряного "Скелька" (1984), "Двісті листів Бориса Антоненка-Давидовича" (1986), його ж повість "Смерть" в англ. перекладі Юрія Ткача під назвою Duel (1986) і ряд книжок Дм.Чуба (Нитченка) – "Люди великого серця" (1982), "У дзеркалі життя і літератури" (1982), 2 вид. та англ. переклад "В лісах під В'язьмою" (обидва 1983), 3 вид. біографії "Живий Шевченко" (1987) та ін. Загальний тираж усіх видань 35 тис. прим.

М.П.

"ЛАСТІВКА" (Lastivka, Ukrainian Women's Association Choir), хор СУ ПА, засн. 1960 в Аделаїді з ініціятиви Катерини Качмарської, Віри Маковійчук, Роми Нестор, Марії Словачевської та Любомири Цюрак. 1988 мав 34 чл. Дириґентами були: Р.Нестор (1960-61), Богдан Жолкевич (1961-83), Люся Ткачук (1983-85) і Галина Чубата (від 1985). Хор бере участь в укр. концертах і виступає перед австрал. публікою; ґастролював у сх. стейтах Австралії.

ЛАЦИК Євген (Evhen Lacyk), кат. свящ., ієромонах-василіянин; н. 25.3.1919 у с. Літовищі, пов. Лісько б. Перемишля, Галичина. Вступив до ЧСВВ у грец. лаврі св. Ніля в Ґроттаферата б. Риму, де 1942 був висвячений на свящ.; там же продовжував працювати. З огляду на недостатнє ч. укр. свящ. в Австралії, Конгреґація для Сх. Церков відрядила туди, скориставшись запрошенням єп. І.Прашка, 2 монахів-василіян, одним з яких був Л. Він приїхав до Австралії 1960 і до 1962 займав становище свящ.-помічника у Мельборні. Душпастирював у Перті (1962-63), потім був парохом в Аделаїді (до 1978). Знятий з посади через конфлікти з єп. І.Прашком і вірними (відмовлявся визнавати патріярший титул Йосифа Сліпого); подав судовий позов проти єпископа, який програв. Не повернувся до манастиря в Італії, живе в Аделаїді.

о.І.Ш.

ЛАЦЬКИЙ Вольф Вільгелм (Wolf Wilhelm Laczky), псевд. Бертольді, єврейсько-укр. політ. діяч, публіцист; н. 1881 в Києві, п. 1940 у Тель-Авіві. Засновник і лідер Єврейської Нар. Партії в Україні, від якої був чл. УЦРади. У квітні 1918 став мін. єврейських справ в уряді УНР. Автор численних публікацій, серед них і про погроми денікінської армії. З України виїхав у 1920-их рр.

"ЛЕВ", укр. спортове т-во (Lion, Ukrainian Sports Club) в Аделаїді, засн. влітку 1951. Гол. ініціяторами виступили: Й.Андріїшин, А.Теплий, Д.Пирогів, А.Кизима, О.Ропіта, Я.Костів і Й.Кліш. Т-во, яке спочатку налічувало 50 чл., 1988 зросло до 180. Гол.: Й.Андріїшин (1951-52), О.Голубович і Д.Пирогів (1952-55), В.Ткачук (1955-58, 1969-74 і 1986), М.Кравчук (1958-59), Є.Колодочка (1960 і 1963), Й.Кривов'яза (1963-68), М.Лаврівський (1976-79), О.Сенчук (1980-81), З.Болецький (1982-84), С.Кущаківський (1985-86), В.Федчишин (1986-89), І.Дністрянський (від 1990). Т-во має секції футболу, волейболу, настільного тенісу, шахів.

Команди "Л." з футболу належали до найкращих у ПА (переможці стейту 1965; 1962 за чашу стейту змагалися 2 команди т-ва). 1960 перша і друга футбольні команди "Л." стали чл. Австрал. Футбольної Асоціяції (Australian Soccer Association). Володимир Ткачук був довгий час чл. управи Асоціяції, її представником в Австрал. Футбольній Федерації та ред. Soccer Review (Аделаїда). За ПА на футбольних чемпіонатах грали українці Богдан і Василь Нискогузи, М. і С.Музики, В.Захарко, Володимир Федчишин і В.Нечвиголод. В.Захарко, брати Нискогузи та В.Федчишин також репрезентували у футболі Австралію.

Організатором і тренером секції волейболу був Й.Кліш. Від 1980 секція стала незалежною, також під назвою укр. спортове т-во "Л.". В процесі своєї діяльности вона перетворилась на найчисельнішу й найбільш успішну укр. волейбольну організацію Австралії (1990 – 100 чл.). Чоловіки перемагали на першостях стейту 1957, 1959-65, 1974, 1978, 1980 і 1983; жінки – 1980, 1985 і 1987. За Австралію грали: чоловіки – А.Варнячка, О.Озолінс, Є.Колодочка, Б.Соловій, Й.Кліш, П.Біщак, В.Бережний, І.Ліпкевич, А.Бурдін та Н.Мольо (всі також репрезентанти стейту); жінки –Л.Суховерська, Д.Демпсей, К.Росон, Ш.Скот; за стейт – Л.Суховерська, Л.Ліпкевич та І.Горнінг. А.Варнячка упродовж 30 рр. був тренером "Л."; тренував також стейтову і австрал. нац. команди. Євген Колодочка, тренер і адміністратор жіночої команди "Л.", займав аналогічні пости у жіночих волейбольних командах стейту й Австралії, був суддею на двох світ. чемпіонатах. З ініціятиви т-ва, зокрема Ю.Федика, постала Укр. Всеавстрал. Волейбольна Ліга, яка від 1978 щороку проводить змагання укр. волейбольних команд Австралії.

В настільному тенісі О.Ропіта був кілька разів переможцем ПА, репрезентантом стейту й Австралії. Секцію шахів заснували 1962 Я.Михайлишин, М.Кіналь та О.Найка. 1964 вона виграла першість стейту у клясі "Б.", 1973 – у клясі "А". Найвизначніший шахіст С.Ваврик.

О.Бучацький

"ЛЕВ", (Lion, Ukrainian Sports Club), найстарше укр. спор-тове т-

во в Австралії, засн. 26.9.1950 у Сіднеї при Раді УГ НПВ. Ініціятори: Б.Козій, М.Строкон, А.Атаманюк, О.Левицький, І.Юзич, П.Коваль, О.Борецький, О.Кононенко та І.Чор. Гол.: Б.Козій (1950-52), Ю.Чаплинський (1952-53), І.Юзич (1953-54), І.Чор (1955-57). Т-во мало секції футболу (2 чоловічі команди), волейболу і настільного тенісу. Футбольна секція спочатку належала до 2-ої, а від 1953 до 1-ої дивізії Сіднейської Міської Ліги (Metropolitan League), у змаганнях якої ніколи не опускалась нижче четвертого місця. 1956 "Л." входив до верхівки Ліги. Т-во було одним із 7 співзасновників Австрал. Футбольної Федерації (Australian Soccer Federation). Не зважаючи на те, що з 1954 т-вом заопікувався СУМ, фін. труднощі змусили футбольну

Зустріч між "Левом" (Сідней) та "Соколом" (Канберра) у 1952 р. "Леви" у темних сорочках

секцію 1957 припинити діяльність. Секція волейболу проіснувала до 1961. Серед футболістів виділялися Б.Соловій, О.Роде, Андрійців, П.Коваль, Й.Магоцький, М.Параска, О.Бучацький, В.Батуринський, Я.Чаплинський і Й.Нагірний, а серед волейболістів – О.Левицький, Ю.Пащук, Б.Соловій, П.Чудакевич і М.Малецький. Тренерами були: у футболі – Р.Томко і О.Бучацький (від 1953), у волейболі – О.Левицький. У.С.Т. "Л." відбуло подорожі на спортивні зустрічі до Мельборну й Канберри.

О.Бучацький

"ЛЕВИ", укр. спортове т-во в Мельборні, див. "*Україна*".

"ЛЕВИ", укр. спортовий клюб (Lions, Ukrainian Sports Club) в Джілонгу, Вік. Його попередником був укр. культ. і спортовий клюб "Тризуб" (USCC Trident), створений як відділ УГ в Джілонгу у жовтні 1972. 1979 назву змінено на

Волейбольна дружина т-ва "Лев" у 1955 р.

сучасну. Від поч. "Л." з успіхом брали участь у змаганнях на першість Джілонгу з волейболу, виграючи чемпіонат міста упродовж 14 рр. (чоловіки). Працюють 3 секції: чоловіча, жіноча і доросту. Кількість чл. "Л." зросла від 24 до 90. 80-85% серед них становлять українці, решту – австралійці ін. етнічного походження.

1979 "Л." стали чл. Укр. Всеавстрал. Волейбольної Ліги, організовували її турніри, під час яких кілька разів виходили переможцями. Клюб так само бере участь у турнірах Вікторіянської Волейбольної Асоціяції. Чимало чл. "Л." вибиралися до репрезентації Джілонгу і Вік. Серед них жінки: І.Ставіська, С.Сем`янов, Л.Ставіська, Д. і Н.Петрович; чоловіки – П.Хвалько, В.Ставіський, П. і С.Сікори. Клюб не має власного спортивного залу, а користується приміщеннями, що їх винаймає. Гол. "Л.": Юрій Любченко (1974), Ілля Каленюк (1979), Юрій Мазур (1984), Лідія Береза (1984), Володимир Ставіський (з 1991).

О.Бучацький

ЛЕВИНСЬКИЙ Степан (Stepan Lewinski), письм., подорожник, дипломат, сходознавець; н. 1897 у Львові, п. 8.10.1946 у м. Гап, Франція. Закінчив гімназію та Політехніку у Львові. Опісля студіював у Паризькому Політехн. Інституті та в Брюссельському Колоніяльному Інституті. Вивчав япон. мову в Держ. Школі Східних Мов у Парижі. Від 1936 до 1940 працював торг.-екон. референтом і перекладачем з япон. мови в поль. консульстві у Харбіні, одержавши цю посаду завдяки заходам проводу УНДО в Галичиниі. Постійний автор укр. часописів у *Манджурії*. Брав участь у підготовці "Укр.-япон. словника" (Харбін, 1944). Після 1940 короткий час жив у *Шанхаї*, звідки переїхав до Пекіну, де до 1941 навчався у Колежі кит. студій. У березні 1942 одержав із Сайгону пропозицію зайняти посаду офіційного перекладача япон. мови у франц.-япон. комітеті при правлінні губернатора Індо-Китаю. На цій посаді перебував до літа 1946.

Літ. спадщину Л. складають передовсім твори, присвячені Близькому та Далекому Сходові, а також його подорожні нариси. Серед них спогади: "Від Везувія до пісків Сагари", "З япон. дому" (1932), "Схід і Захід" (1934), "Хатина буддійського самітника" (1934), "Враження з Японії" (1942-44).

Літ.: Світ І. Укр. подорожник по Далекому Сході. Календар Укр. Нар. Союзу на 1962 (Джерсі Сіті – Нью-Йорк).

В.Трощинський

ЛЕГКИЙ Іван (Iwan Lehkyj), гром. діяч; н. 10.1.1925 у с. Божиків Бережанського пов., Галичина. У 1947-67 жив у Мідлтоні (Middleton), Англія, займаючи провідні пости в СУМ і Союзі Українців Брітанії. 1967 приїхав до Перту, ЗА, де активізувався в СУМ: гол. осередку (1970-80), гол. будівельного комітету сумівської оселі в Чідлов (1982-90). Гол. церк. братства в Перті (1979-84).

ЛЕҐІОН ім. **СИМОНА ПЕТЛЮРИ** (Legion of Symon Petlura), гром.-комбатантська організація наддніпрянської повоєнної еміграції під впливом УРДП. Засн. у Зах. Німеччині 1952. Відділи Л.С.П. постали

в Австралії на поч. 1950-их рр.; гол. тимчасової управи були Ф.Габелко та Іван Чумак. У грудні 1957 в Мельборні відбувся крайовий делегатський з`їзд, на якому обрано крайову управу під головуванням Якова Коваля (до 1962). Наступні гол.: Іван Кириленко (1962-66), Андрій Кривченко (1966-75), Григорій Дворцовий (1975-81), І.Чумак (1981-87), Ф.Габелко (з 1987). В час установчого з`їзду бл. 180 чл., згодом їх число зменшувалося – понад 100 (1975), 70 (1988), бл. 40 (1992) у 5 осередках (Мельборн, Аделаїда, Сідней, Брізбан, Перт). Від 1987 до липня 1992 видавався квартальник "Легіонер" (ред. П.Грін, 23 чч.). Л.С.П. в Австралії належить до міжкрайового об`єднання Л.С.П. Так само співпрацює і входить до складу загальногром. централі СУОА. Осередки й окремі чл. ініціювали та брали участь у багатьох політ. акціях укр. спільноти в Австралії. Крім названих гол., активнішими діячами були: П.Вакуленко, К.Гіммельрайх, П.Грін, С.Домазар, В.Онуфрієнко та ін. Довголітній капелян Л.С.П. свящ. Н.Плічковський.

В.М.

ЛЕКТОРАТ УКРАЇНІСТИКИ ім. М.ЗЕРОВА в Університеті ім. Монаша (Mykola Zerov Lectureship in Ukrainian, Monash University), засн. у Мельборні 1983. Лекторат веде навчальні програми з укр. мови й літератури в рамках відділу славістики, готує аспірантів до дипломів магістра і доктора, здійснює наук.-дослідну діяльність з укр. літературознавства і лінгвістики, публікує книжки. Введенню програми сприяли гол. відділу славістики Ї.Марван, гол. Укр. Центр. Шкільної Ради Т.Сліпецька та УГВ, зокрема, її гол. С.Лисенко. Від початку гол. викладачем є М.Павлишин, з яким від 1985 співпрацює О.Розаліон-Сошальська. Л.У.З. фінансується пожертвами від укр. громади, якими адмініструє з 1986 *Допомоговий Фонд Українознавчих Студій*. 1988, з підписанням договору між Університетом ім. Монаша та УГВ про постійне існування лекторату, його названо на честь поета і вченого М.Зерова.

До 1993 на курсах лекторату навчалося понад 120 студентів; докторат (Ph.D.) отримали 2 кандидати, магістра (M.A.) – 1. Появилося понад 100 журнальних статтей з україністики; вийшли зб. під редакцією М.Павлишина: Monash Scholars in Ukrainian Studies (Торонто, 1986), Slavic Themes: Papers From Two Hemispheres (Нойрід, Німеччина, 1983), Glasnost in Context (Нью-Йорк, 1990); в Мельборні опубліковано – Ukrainian Settlement in Australia (1992), Ukraine in the 1990s (1992). Одержано держ. та приватні дотації на проєкти дослідження укр. театру в Австралії, творчости М.Кміта, укр. лінгвістики. Лекторат організував ряд конференцій (спільно з НТШ Австралії – 1985 і 1990, з Австрал.-Новозеляндською Асоціяцією Славістів – 1988, з Асоціяцією Україністів Австралії – 1992); спільно з ґалерією Університету ім. Монаша влаштував 1988 виставку творів М.Кміта. Лекторат плекає зв`язки з укр., амер. та канад. осередками україністики, пропонує стипендії вченим та аспірантам з України. З квітня 1989 виходить неперіодичний бюлетень "Україністика в Монаші".

М.Павлишин

ЛЕСІВ Михайло (Mychailo Lesiw), підприємець і меценат; н. 13.11.1922 в м. Моршин Стрийського пов., Галичина, п. 2.8.1978 в Аделаїді. Власник м`ясної фабрики й один із перших вел. підприємців серед українців у ПА. Щедрий жертводавець на потреби укр. спільноти в Аделаїді.

"ЛЕТЮЧА ЕСТРАДА" (Flying Estrada), мандрівний театр малих форм, засн. 1974 у Сіднеї Я.Масляком (мист. керівник і режисер) та Є.Барчинською. Вистави "Л.Е." – "Вечір розваги" (1974), "Другий вечір розваги" (1976), "Ображайся на мене, як хочеш" (1979), "Танцювала риба з раком" (1984) – ставились, крім Сіднею, у Мельборні, Саншайні, Джілонгу, Вік., Ньюкастелі, НПВ, та Аделаїді. 1983 "Л.Е." з програмою "Наш сміх для всіх" відвідала Перт. Крім засновників, діяльними в театрі були Степан і Мирон Даниляки. Програми писали Я.Масляк, О.Бучацький та О.Барчинський. В час найбільшого розквіту "Л.Е." об`єднувала 22 чл. У 1984, після ювілейного турне, театр розв`язався.

М.П.

ЛИСЕНКО Мирон (Myron Lysenko), син *Лисенка Степана*, англомовний поет, драматург; н. 15.12.1952 в Гейфілді (Heyfield), Вік. Автор понад ста публікацій (поезії, оповідання, рецензії, статті) в літ. журналах Австралії. Coughing with Confidence ("Самовпевнене кашляння", 1988), зб. легко іронічної лірики про будні жителя сучасного міста викликала схвальну реакцію австрал. критики. Окремі поезії на укр. тематику. Співавтор п`єс I`ll Do Anything ("Я зроблю що завгодно") і Dialogue with Typewriters ("Діялог з друкарськими машинами"), поставлених у Мельборні 1984. Співред. мельборнського літ. журн. Going Down Swinging ("Гойдаючись, спускатися на дно"). Відбув понад 200 поетичних читань у різних частинах Австралії, понад 100 практичних сесій з поезії у школах, бібліотеках, поправних установах. Живе в Мельборні.

М.П.

ЛИСЕНКО Степан (Stepan Lysenko), гром. і політ. діяч; н. 24.10.1924 в с. Стебник Станиславівського пов., Галичина. Під час 2 світ. війни вивезений юнаком до Німеччини (1941). 1945 зорганізував групу (понад 120 українців), яку провів з Саксонії до англ. окупаційної зони і примістив у таборі ДП в Нортгаймі. У таборі закінчив укр. гімназію, в Годенав – електротехн. курси в укр. техн. школі. До Австралії прибув 1949; від 1951 працював електриком у Гейфілді, Вік., 1955 переїхав до Мельборну. Активний в укр. гром. житті. Як діяч УГВ очолив її філію в Мафрі (1954); чл. управ УГВ (1966-70) і її гол. (1976-86). За головування Л. поширено Укр. Нар. Дім, проведено організаційну реформу управи, розвинено суспільну службу, започатковано українознавчі студії в Університеті ім. Монаша. З 1987 очолює

С.Лисенко

Допомоговий Фонд Українознавчих Студій. Чл. управи СУОА (1965-67) і з 1984 заступник гол., а від 1989

чл. контрольної комісії СКВУ. Л. – діяч СУМ, гол. осередку в Мельборні (1959-61, 1964-65), співорганізатор укр. відділу АБН у Вік. (1956), учитель і керівник укр. суботніх шкіл у Нідрі (1962-66) і Саншайні (1967). Був чл. дирекції укр. кооперативи "Дністер" (1973-77) і першої екзекутиви Ради Укр. Кооператив Австралії. Щедрий жертводавець на гром. і наук. цілі (Університет ім. Монаша, фундації українознавчих студій Австралії, Укр. Нар. Дім в Мельборні і Дім Молоді в Сіднеї), почесний чл. УГВ.

М.Болюх, М.Павлишин

"ЛИСТИ З ДАЛЕКОГО СХОДУ" (У ке ла інь юань дун бянь цзян бао, Letters from the Far East), двотижневик, що появлявся у травні-липні 1932 у Харбіні; усього вийшло 7 чч. у вид-ві "Укр. Державники Далекого Сходу".

ЛИТВИН Василь (Wasyl Lytwyn), правник, гром. і політ. діяч, журналіст; н. 27.7.1906 в с. Лолин Долинського пов., Галичина, п. 7.9.1990 в Канберрі. Сер. освіту здобув у гімназії Рідної Школи в Рогатині 1929, юридичні студії закінчив у Львівському Університеті 1935. Чл. УВО від 1925, від 1929 чл. ОУН. З 1939 на еміґрації; діяльний в укр. установах у Кракові, згодом у Німеччині. До Австралії прибув 1949 і поселився спочатку у Мельборні, опісля в Канберрі. Чл. УГВ й управи СУОА (1953-57, 1961-65). Провідний діяч Укр. Визвольного Фронту. Активний у тереновому (на Австралію) проводі Закорд. Частин ОУН і його гол. (коротко у 1970-их рр.). Співзасновник і секретар Делеґатури АБН; активний, зокрема, в акції фінансування місії АБН на Формозі (1957-64). Один із організаторів Укр. Антибольш. Ліґи, згодом *Ліґи Визволення України* (ЛВУ) і її гол. (1971). Почесний чл. ЛВУ і СУМ. Автор численних статтей на суспільно-політ. теми в укр. періодиках діяспори. У 1971-83 гол. ред. "*Нашого Фронту*".

В.Литвин

р.м.

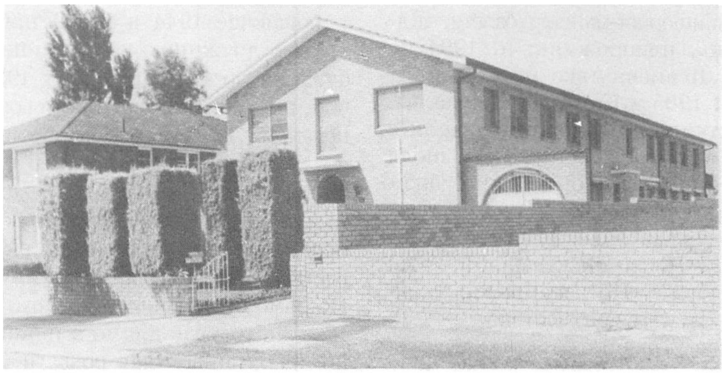

Манастир Сестер Василіянок у Лідкомбі, Сідней

ЛІҐА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ – ЛВУ (Australian League for the Liberation of Ukraine), створена 27.3.1965 як продовження Укр. Антибольш. Ліґи (УАЛ). Назву ЛВУ прийнято на конференції у Мельборні 6.10.1974. Організацію ініціювали М.Шеґедин, В.Литвин, П.Сорока, С.Григорців, Мирослав Шевчик і Лев Новицький. Завдання ЛВУ полягали в тому, щоб створювати умови, сприятливі для відновлення укр. держави, популяризувати укр. визвольну боротьбу, проводити акції в обороні діячів опозиції в Україні, поширювати патріотичну пресу. ЛВУ мала 600 чл. при заснуванні, 500 у 1980, 400 у 1989. Її очолювали М.Шеґедин (1965-70), В.Литвин (1971), С.Григорців (1971-80), Теодосій Андрушко (1980-83), Роман Захаряк (1983-88) і Михайло Добриденко (від 1988). Діяло 6 відділів. УАЛ/ЛВУ проявила особливу активність у фін. підтримці місії АБН на Формозі (1957-64), в акціях відзначення 40- і 50-ліття голоду в Україні, за звільнення Валентина Мороза і Юрія Шухевича, в організуванні маніфестації у Канберрі 1983 з участю Ніни Строкатої. ЛВУ влаштовувала зустрічі і відвідини лідерів Укр. Визвольного Фронту (ОУН і АБН) Ярослава і Слави Стецьків; висилала меморандуми й петиції до австрал. фед. та стейтових урядів, до ООН, видавала журн. "*Наш Фронт*". Крім названих, активними в УАЛ/ЛВУ були: С.Місько, Ю.Венґльовський, М.Менцінська, О.Кошарський, Григорій Панасюк, В.Чор, О.Терлецька, Григорій Гірняк, Матвій Дацків, Ю.Менцінський, Дмитро Решітник та Степан Гриців. Конференція ЛВУ у вересні 1993 в Мельборні змінила назву організації на: Ліґа Вільної України.

М.Павлишин

ЛІДКОМБ (Lidcombe), частина вел. *Сіднею*, міський район, розташований в зах. частині м., 16 км від центру; заселений, в основному, середньою та робітничою клясами; особливо багато проживає в Л. іміґрантів із Сх. Европи, що прибули після 2 світ. війни. Окремий муніципалітет до 1949, тоді приєднаний до муніципалітету Обирн (Auburn). Нас. бл. 55 тис. (1991), в тому ч. 50 укр. родин. Українці почали чисельніше поселюватися з пол. 1950-их рр. Тут містяться головні укр. установи НПВ, зокрема, при Джозеф стріт – *Український Народний Дім в Лідкомбі*, в якому знаходиться Школа Українознавства ім. кн. Ольги (1965 – 85 учнів, 1992 – 35), при Черч стріт – укр. кат. церква *св. Андрія* з парафіяльною резиденцією, домом пенсіонера, манастирем та братською школою, редакція і друкарня "*Вільної Думки*", кредитова кооператива "Карпати", *Дім Української Молоді,* Укр. Культ.-Товариський Клюб та ін. На поч. 1960-их рр. Л. став центром гром. життя і культ. діяльности українців Сіднею. На міському цвинтарі Руквуд (Rookwood) існують окремі ділянки для українців правос. і католиків. Поховано до 1992 бл. 750 католиків і бл. 500 правос.

О.Б.

ЛІСАНЕВИЧ Борис (Boris Lisanewich), танцюрист-майстер балету, підприємець, подорожник; н. 1904 на хуторі Лісаневичівка на Одещині, п. 20.11.1985 у Катманду (Непаль). 1913 вступив до кадетської школи в Одесі, а по революції 1917, після закінчення Одеської балетної школи, став солістом балету у театрі. 1923 одержав дозвіл на виїзд до Парижу з метою стажування в театрі "Альгамбра". По закінченні контракту не повернувся до УРСР; танцював у різних балетних групах і театрах Зах. Европи, в тому ч. у Ballet Russe під керівництвом С.Дягілева, в Опері Монте Карльо, в мілянській La Scala, Лондонському Театрі Опери та Балету тощо. Став европ. балетною зіркою, осягнувши широке визнання.

Захоплений прагненням до подорожей та відкриття незнаних й екзотичних країн, Л. з дружиною (також балериною) 1933 прибув до Бомбею, Індія. Балетна пара робить успішне турне по містах Індії, виступає на Цейльоні, в Сінгапурі, Індонезії, приймає запрошення на концерти в Сайґоні й, зрештою, залишається жити в Калькутті. 1936 в цьому місті з ініціятиви Л. й за фін. підтримкою місцевих промисловців відкрився індійсько-европ. клюб (т.зв. "Клюб-300"), в якому він став адміністратором. Невдовзі клюб перетворився на осередок, де гуртувалася еліта з усієї Індії. Після зрезиґнування з посади адміністратора "Клюбу-300" (1946) Л. деякий час займався в Індії підприємництвом, зокрема в галузі летунських комунікацій, а 1951 на запрошення тодішнього непальського короля Трібгувана (з яким заприятелював ще 1944 в Індії) прибув з другою дружиною на постійне перебування до Катманду. Тут 1954 він відкрив найзнаменитіше своє підприємство Royal Hotel, яке процвітало до 1969, поки його партнер однобічно не розірвав угоду. У цьому готелі з вишуканою европ. кухнею неодмінно поселялись усі визначні гості Непалю з різних країн світу. На замовлення королівського двору Л. влаштовував для них пишні прийоми, організовував розваги, напр., полювання на тигрів тощо.

Разом з індійським підприємцем Л. 1977 побудував новий модерний готель під назвою "Як і Єнті" (Yak and Yenti). Цей чотиризірковий готель й досі є найкращим у Катманду. Похований Л. на цвинтарі бріт. посольства.

Його життя описане в книзі Мішеля Пайселя (Michael Peissel: Tiger for Breakfast – the story of Boris of Kathmandu – Adventurer, Big Game Hunter and Host of Nepal's Famous Royal Hotel. Нью-Делі, 1972). Л., під вигаданим ім'ям "Василія", є також одним з персонажів повісті письменниці Ган Суїн "Гора молода" (Han Suyin: The Mountain is Young. Лондон, 1973). Один із синів Л. (Олександер), одружений з непалкою, та його друга дружина проживають в Катманду. Ін. син (Михайло) живе в Індії, а ще один в Данії. Перша дружина з дочкою мешкають у США.

Літ.: Волчук Р. Борис Лісаневич – батько модерного туризму в Непалі. "Свобода" (Джерзі Сити), 27.6.-15.7.1989.

В.Трощинський

ЛІСОВСЬКА Настя, див. *Роксоляна.*

Учасники конкурсу молодечої творчости у Сіднеї, 1984 р.

ЛІТЕРАТУРА (Literature). Укр. Л. в Австралії, явище, яке охоплює в першу чергу художню літ. творчість укр. мовою, але також творчість ін. мовами осіб укр. походження, що проживають в Австралії, та творчість неукраїнців, яка стосується укр. тематики.

Укр. Л. в Австралії творили майже виключно люди, народжені на Україні в десятиліттях 1900-10 та 1920-30, які еміґрували до Австралії з таборів ДП в Зах. Европі у 1948-52. Зовсім небагато авторів почали писати ще на Україні, інші – в таборах ДП або вже в Австралії. Немає представників ґенерації, народженої в Австралії, які б послідовно займалися літ. творчістю укр. мовою, натомість є окремі особи, що пишуть англійською. Число авторів невелике: бл. 30 опублікували бодай по одній книжці поезії, художньої прози, літератури для дітей чи літ. нарисів або спогадів. Прибл. ще стільки ж публікувалися регулярно в часописах.

За період 1949-83 з 137 книжок, які вийшли укр. мовою в Австралії, 56, або бл. половини, можна віднести до Л.: 9 зб. поезій, 6 романів, 4 повісті, 5 зб. оповідань, 4 зб. гуморесок, 9 випусків альманаха "*Новий Обрій*", 13 творів дитячої Л. і 9 зб. спогадів і нарисів. З першого ч. в 1949 газ. "Вільна Думка" мала літ. сторінку. Газ. "Єдність", "Українець в Австралії" та "Церква і Життя" також уміщували літ. твори місцевих і заморських авторів. Укр. автори Австралії друкувались у періодиці укр. діяспори Канади, США, Европи та Півд. Америки. З поч. 1990-их рр. стали з'являтися журнальні публікації, а то й окремі книжки укр. австрал. авторів на Україні.

Значний стимул укр. літ. життю давали літ. організації, зокрема *Літературно-Мистецький Клюб ім. В.Симоненка* в Мельборні (існував у 1954-58 і від 1966) під проводом *Д.Нитченка*, який у 1992 став лавреатом премії ім. Сковороди за спогади "Від Зінькова до Мельборну", а також *Мовно-Літературний Гурток* при осередку НТШ в Аделаїді. У різних містах організовувалися літ. вечори, проводилися т. зв. *Двомісячники Української Книжки і Преси* (у 1958-93 відбулося 36), конкурси, зокрема для молоді, які організовував Літ.-Мист. Клюб ім. В.Симоненка (до 1993 16 конкурсів).

Тематика і ґама настроїв укр. Л. в Австралії від її початків не зазнала значних змін. Основна проблема, яка постає перед укр. автором в Австралії, – віддалення від України, яке до кін. 1980-их рр. сприймалося як непереборне. З нею пов'язаний домінантний конфлікт між прагненням жити ностальгічними чи політ. мріями про втрачену батьківщину та необхідністю знаходити зв'язок з життям нової країни. Наслідками цього конфлікту є й основні емоційні ключі укр. Л. Австралії: меланхолія, часто виражена мотивом несприйняття австрал. краєвиду й суспільного оточення та смутком за ознаками "рідного"; сентименталізм, що народжується з уяви про ідеальне, хоч і діяспорне, укр. життя; втеча в суб'єктивну сферу (ліричне протистояння контекстові еміґрації), елегія (смуток за втраченим, часто героїчним, минулим, зокрема часів укр. визвольних змагань) та сатира (викриття несумісности еміґраційної ідеології та практики).

Учасники літ. вечора з молодими авторами в Мельборні, 1992 р.

Поезія

Найширшого визнання серед укр. діяспори здобула *З.Когут* за свої сатирично-гумористичні образи еміґрантського життя у зб. "Культ. арабески" (1969; Полтава, 1992) та "Кучерявий дим" (1974). Перебуваючи в стихії неоклясиків, *О.Чорнобривець* (Л.Далека) осягнула значної індивідуальности й виразности образу, зокрема, в зб. лірики "Леґіт і бризи" (1957). Декларативність та патріотичний патос характерний для поезій *В.Онуфрієнка*, автора зб. "Земля незабутня" (1976), довгої сатиричної поеми "Сталін у пеклі" (1956) та драм. комедії "Заморські гості" (1965). В жанрі істор. поеми, а також лірики проявив себе *Г.Вишневий* ("Моя любов порання й вечорова...", Дніпропетровськ, 1992). Д.Нитченко, поруч з ін. літ. діяльністю, пише поезії то гром. змісту, то ліричні, то гумористичні. Поезії *Є.Зозе* вирізнялися незвичним для укр. поетів Австралії формальним експериментуванням. *Б.Коваленко* у зб. "Гомін Дніпра" (1983), мабуть, найпослідовніше висловила еміґраційну ностальгію. Появилися і зб. лірики *В.Дубова*, *О.Терлецької* та автора, який друкувався під псевд. Зореслав. Пишучи англ. мовою, поет та декляматор власних віршів *М.Лисенко* здобув серед австрал. критики схвальне визнання своїх іронічних поезій про будні міського життя. Ближче до модерністичної традиції стоїть лірика Ірини Романовської (н. 1959).

Проза

Великий за обсягом та амбітний за задумом роман *М.Лазорського* "Гетьман Кирило Розумовський" (1961) розглядає проблематику політ. невдачі та меланхолії еміґраційного життя. Згодом появилися його істор. романи "Степова квітка" (1965; К., 1992) та "Патріот" (1969; К., 1992), а також зб. нарисів "Світлотіні" (1973). Досить помітним жанром була більш чи менш белетризована мемуаристика, до якої палежать твори: Д.Нитченка – "Це трапилось в Австралії" (1953), "В лісах під В'язьмою" (1958), "З новоґвінейських вражепь" (1977) і "Від Зінькова до Мельборну" (1990); *С.Домазара* – "Замок над Водаєм" (1964); *Ю.Борця* – "У вирі боротьби" (1971); *К.Каздоби* – "Заметений шлях" (1974). *Б.Сірко*, чешка за походженням, написала твори з екзотичною новоґвінейською тематикою – зб. оповідань "Літаючі самоцвіти" (1957) та роман "Голос крови" (1961).

Л.Вакуленко, крім ілюстрованих наук.-популярних книг, є автором нарису про М.Миклуху-Маклая "В джунглях Нової Ґвінеї" (1952). Своєю літ. продуктивністю виділяється *В.Сокіл*, новий еміґрант з України, який через США прибув до Австралії 1986. Його спогади "Здалека до близького" появилися 1987, а сатирична зб. "Сміюсь, аж плачу" під псевд. Макар Дуда – 1990. Вийшли три книжки І.Стоцького (Смаль-Стоцького). Чимало авторів вправлялися у коротких жанрах. З них випустили окремі зб.: *О.Ткач* (Леся Богуславець) – 4 зб., в тому ч. "Моя австрал. кума" (Дніпропетровськ, 1991), *О.Барчинський* (Опанас Бритва), *Я.Масляк* (Грицько Волокита), С.Радіоп, В.Русальський (Гевеленко), Б.Подолянко та К.Фольц; в періодиці друкувалися, м. ін., Євген Гаран, П.Вакуленко, Н.Грушецький, Ольга Литвин, Л.Гаєвська-Денес, Тетяна Волошка, Н.Яхненко, Я.Ліщинський, Марія Михайлів, Клава Рошко, Михайло Підріз, К.Гіммельрайх, Павло Олійник.

Драма

Велика частипа ориґінальної укр. мовної творчости для сцени не опублікована і навіть бібліографічно не охоплена (див. *Театр*). Виняток становлять одноактівки Я.Масляка, що увійшли до зб. "Дар любови" (1983). Помітною подією на австрал. сцені була п'єса Border Country ("Окраїна") *А.М.Микити* (1985) на тему асиміляційного тиску австрал. суспільства на молоду укр. людину.

На окрему увагу заслуговує біляліт. та літературознавча діяльність. Літ. перекладом з укр. мови на англ. займався *Ю.Ткач*, з англ. на укр., м. ін., В.Онуфрієнко, Г.Вишневий та Д.Нитченко. Для видання творів неоклясиків створилося *Товариство Приятелів Творчости М.Зерова*. Д.Нитченко видав літ. розвідки "Живий Шевченко" (1963, 1983, 1987), зб. спогадів та досліджень, гол. з біографії літ. діячів, "Люди великого серця" (1981) та "У дзеркалі життя і літератури" (1982), а також матеріяли "200 листів Б. Антоненка-Давидовича" (1986), "Листи пи-

сьменників" (1992) та підручник "Елементи теорії літератури і стилістики" (1976,1979). Укр. літературознавством фахово займаються з 1980-их рр. М.Павлишин та Г.Кошарська; ін. літературознавцями в Асоціяції Україністів Австралії є Анна Берегуляк, Соня Мицак і Петро Савчак.

Літ.: *Антології*: Australia's Ukrainian Poets (transl. R.H. Morrison). M., 1973; З-під евкаліптів. M., 1976; Південний хрест. Аделаїда, 1980; On the Fence (transl. Yuri Tkach). M., 1985.

Критика: Pavlyshyn M. Aspects of Ukrainian Literature in Australia. Writing in Multicultural Australia. S., 1984; Pavlyshyn M. The Dislocated Muse: Ukrainian Poetry in Australia, 1948-1985. Canadian Slavonic Papers, Vol. 28, no 2, 1986; Pavlyshyn M. Satire and the Comic in Australia's Ukrainian Literature. Ukr. Settl. A. M., 1986; Павлишин М. "Окраїна" Анни Марії Микити на мельборнській сцені. "Сучасність" (Мюнхен), ч. 7-8, 1986; Павлишин М. Аспекти укр. літератури в Австралії. "Сучасність", ч. 4, 1988; Нитченко Д. Укр. книжка в Австралії 1949-83. Іст. укр. пос. А. С., 1990; Berehulak A. The Poetry of Iryna Romanowski. Ukr. Settl. A. M., 1993; Koscharsky H. The Literary Genres of Jaroslav Maslak. Ukr. Settl. A. M., 1993.

М.Павлишин

ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ КЛЮБ ім. ВАСИЛЯ СИМОНЕНКА в Мельборні (Vasyl Symonenko Literary and Arts Club of Melbourne), діяв 1954-57 та відновився у 1966. Його засновником і постійним керівником є *Д.Нитченко.* Чл. клюбу – письм., поети, художники, артисти. Завдання Л.-М.К. – задовольняти літ.-мист. та культ. запити спільноти і працювати з літ. доростом. У 1966-89 клюб влаштував 88 літ. вечорів, присвячених клясикам укр. літератури та мистецтва, а також видатним сучасним артистам і мистцям, зокрема гостям з ін. країн. Відбулося 16 конкурсів молодечої творчости з відповідними нагородами для переможців. Л.-М.К. видав 9 чч. "*Нового Обрію*", ілюстрованого альманаха з літ.-мист. та культ. життя. У 4 випусках альманаху багато місця віддано кращій творчості молодих авторів. Літ. вечори клюбу відбувалися не лише в Мельборні (Ессендон), а й на околицях та периферії, одного разу в Сіднеї. Л.-М.К. видав 2 зб. "З-під евкаліптів. Укр. поети в Австралії" (М., 1976) та перекладну антологію прози 25 укр. авторів в Австралії On the Fence ("На паркані". M., 1985). Упорядник обох зб. – Дмитро Чуб (Нитченко). Серед активістів клюбу, який 1991 нараховував 14 чл., увесь час були З.Когут, Н.Грушецький та Б.Коваленко.

Літ.: Наше літ.-мист. 18-ліття. "Н.О.", ч.7, 1985.

Д.Н.

Зустріч членів Л.-М.К.С. з письм. із України Анатолем Михайленком, 1990 р.

ЛІЩИНСЬКИЙ Мирослав (Myroslaw Liszczynskyj), кооп. діяч; н. 11.2.1919 в Добриводах Збаразького пов., Галичина, п. 1977 в Мельборні. Закінчивши 1936 гімназію в Тернополі, працював на Волині у пром.-виробничій кооперації. Студії у Богословській Академії у Львові (1937-39) перервала війна. На еміграції в Кракові, а згодом у Берліні, де розпочав екон. студії, які закінчив у Мюнхені. До Австралії приїхав у 1950, поселився в Мельборні й активізувався в організації кооп. сектора. Був одним з ініціяторів "Братської каси" при укр. кат. братстві в Мельборні, яка стала основою кредитової кооперативи "Дністер". Гол. "Дністра" (1959-60, 1962-64, 1973-77), брав участь у творенні ін. кооператив Мельборну. Співорганізатор першого кооп. з'їзду в Австралії і перший гол. Ради Укр. Кооператив Австралії, а згодом гол. її контрольної комісії.

М.Ліщинський

М.Б.

ЛІЩИНСЬКИЙ Ярослав (Jaroslav Liszczynsky), співак-бас, гром. діяч; н. 25.3.1925 в с. Волоща Дрогобицького пов., Галичина. Сер. освіту отримав у Львові. 1943 став чл. хору Львівського Оперного Театру. Вояк 1-ої Укр. Дивізії, полонений в Італії (1945-47), жив в Англії (1947-57). До Австралії прибув 1957 і поселився в Мельборні. Став солістом хору "Чайка", виступав незалежно як соліст перед укр. та австрал. публікою; 1979 гастролював з Муз. Театром ім. Лисенка в Англії. 1988 виїхав до Аделаїди, де розпочав працювати хористом Оперної компанії ПА. Культ.-осв. референт УГВ у 1975-77 та 1981-89.

О.Т.

ЛОГИН Ярослав (Jaroslaw Lohyn), гром.-культ. діяч, журналіст; н. 21.1.1911 в с. Байківці Тернопільського пов., Галичина, п. 8.7.1970 в Мельборні. Гімназію закінчив у Тернополі; арештований поляками за підпільну діяльність. Студіював економіку і журналістику у Празі, Парижі і право в Берліні. Був чл. УНРади першого скликання від ОУН А.Ме-

льника. До Австралії приїхав 1949 і одразу ж активно включився в організацію укр. гром. життя. Перший гол. УГ ПА (1949-50), один із співтворців СУОА, ред. газ. "Єдність" в Аделаїді (1949-55), уповноважений Виконного Органу УНРади на Австралію, діяч ОУН та чл. її теренового керівництва в Австралії (1949-70). Останні роки свого життя (1955-70) провів у Мельборні.

Я.Логин

В.М.

ЛОЗИНСЬКИЙ Олег (Oleh Lozinsky), лікар-педіятр, гром. діяч; н. 20.7.1950 в Сіднеї. Там же закінчив мед. студії, доповнивши їх в Університеті Еморі, Атланта, США. Спеціялізувався в педіятрії, працював у дитячій лікарні в Торонто, Канада (1982-86). Повернувшись до Сіднею, відкрив приватну практику. З 1986 очолює *Українське Лікарське Товариство Австралії.*

ЛОНСЕСТОН (Launceston), м. в півн. Тасм. Нас. 62 тис. (1986). Центр сіль.-госп. пром-сти. Українці почали прибувати до півн. Тасм. 1948, поселюючись у різних невеликих містах; найбільша група (40 родин у 1960-их рр.) осіла в Л. Спроби Т.Гасюка, М.Костюка та Ф.Каракачана ще 1950 організувати УГ не були успішними. Вона була засн. аж в січні 1959. До її управи увійшли: Адам Гірняк (гол.), В.Федин і Б.Тарнавський. Відразу розпочалося будівництво Укр. Нар. Дому в дільниці Сент Леонардс (St. Leonards), що стало турботою і наступної управи (гол. Валентин Туневич); дім закінчено 1962. У 1960 УГ в Л. стала філією *Української Громади Тасманії*, зберігаючи, однак, фін. автономію. Діяла укр. школа (пересічно 10 учнів). Активними у гром. житті, крім названих, були: Йосиф Скіра, Федір Гасюк, Микола Костюк, Василь Когут, Віра Туневич та Ірина Скіра (від 1989 гол. філії УГ).

Г.К., М.П.

ЛОПАТА Павло (Pavlo Lopata), педагог, церк. діяч; н. 14.6.1890 в с. Кам`янка Волоська Рава-Руського пов., Галичина, п. 7.6.1980 у Сіднеї. Гімназію закінчив у Раві-Руській, фіз.-математичні студії у Львівському Університеті. Брав участь у визвольних змаганнях 1918-19 у Зах. Україні. Працював інспектором шкіл у Бориславі (1922-41), де став співзасновником хору "*Боян*". Приїхавши до Австралії 1949, поселився в Сіднеї. 1951, взявши за взірець бориславський "Боян", організував й очолив співоче т-во "Боян" (1951-53, 1955-58). Діяч укр. шкільництва в НПВ, секретар Шкільної Ради НПВ від її заснування 1957 до 1965 і її гол. (1965-66). Керівник школи українознавства в Сіднеї, створеної Шкільною Радою (1965-67), та інспектор укр. рідних шкіл в НПВ (1959-78). Заступник гол. (1964-67) і гол. (1967-71) президії ради Об`єднання Укр. Кат. Організацій Австралії.

о. І.Ш

ЛУТАН Григорій (Gregory Lutan), баптистський пастор; н. 24.2.1926 у с. Череш Сторожинецького пов. на Буковині. Емігрував через Сербію (1944-45) і Австрію (1945-47) до Англії, де жив до 1960. Закінчив Лондонський біблійний колеж (1949-53). 1960 приїхав до Австралії і став пастором Укр. Євангелицько-Баптистського Об`єднання Австралії (УЄБОА), спочатку в Перті (1960-68), потім у Мельборні. Був роз`їздним благовісником (1968-82), гол. УЄБОА (1960-78). З 1970 видає орган УЄБОА "Добра Новина".

ЛЮБАРСЬКА Дарія (Daria Lubarska), з роду Гащенко, акторка, журналіст-критик; н. 30.3.1911 в с. Полкова-Микитівка Богодухівського пов. на Харківщині. Закінчила пед. технікум в Ізюмі (1929), бухгальтерські курси в Харкові (1932). Чл. аматорських драм. гуртків з 1926. Виселена 1934 з Харкова через "непролетарське" соціяльне походження, Л. у селищі Нова Водолаза Харківської обл. працювала у районному драм. гуртку С.Хвороста. По виїзді 1943 з України входила до складу драм. гуртків і хорів у таборах ДП в Новому Ульмі і Цуффенгавзені, Німеччина (1945-48). До Австралії прибула 1948 і поселилася в Мельборні. Тут з чоловіком Костем активізувалася, м. ін., у *Театрі ім. Л.Курбаса*. Автор понад 100 рецензій на мист. теми в укр. пресі Австралії.

М.П.

ЛЮБЧИК Іван (Ivan Lubchyk), гром. діяч; н. 29.3.1912 в с. Любонадеждівка на Єлисаветградщині, п. у Сіднеї 3.5.1988. Закінчив військ. училище в Житомирі й аеротехнікум (спеціялізація в бухгальтерії) у Миколаєві. До Австралії приїхав 1949 і поселився в Сіднеї. Упродовж багатьох років член представництва екзильного уряду УНР на Австралію, референт фін. і військ. справ, гол. Т-ва Сприяння УНРаді в Сіднеї (1958-59) і гол. його крайової управи; член епархіяльної ради і консисторії УАПЦ (1965-81). Орден С.Петлюри та ін. відзначення уряду УНР в екзилі.

І.Г.

ЛЮЛЬКА Володимир (Volodymyr Lulka), правос. свящ.; н. 2.10.1933 в м. Прилуки Чернігівської обл. На еміграції в Німеччині від 1943, в Австралії від 1949. Поселився у Сіднеї. Від 1972 настоятель парафії св. Афанасія в Ґренвілі. З 1969 чл. консисторії УАПЦ. Митрофорний протоієрей.

ЛЯХОВИЧ Андрій (Andrew Lachowicz), урядовець-адміністратор; н. 17.10.1933 в с. Боб`ятин Сокальського пов., Галичина. Син *Ляховича Теодосія*. Приїхав до Австралії 1950. У Мельборнському Університеті здобув ступені бакаляра торгівлі (1962) та гуманітарних наук (1963). З 1972 чл. Австрал. Т-ва Бухгальтерів та його дійсний чл. (fellow) від 1982. 1954 поступив на урядову службу стейту Вік., займав керівні посади у міністерстві споживання від його заснування 1970; заступник дир. (1974-83), діючий дир. (1980-81) і старш. радник (1983-88). Дописував до спеціяльних торг. та загальних англомовних періодиків. Автор оповідань англ. мовою, у тому ч. "Дінго-Пліт" (надруковане в укр. перекладі в "Н.О.", ч. 4, 1971) та "Острів у небі" (там же, ч. 5).

М.П.

ЛЯХОВИЧ Теодосій (Theodosius Lachowicz), педагог, журналіст, наук. і гром. діяч; н. 12.5.1903 в с. Дунів Заліщицького пов., Галичина,

п. 2.5.1975 в Мельборні. Сер. освіту здобув у Львові (1922), студіював у Ґраці, Австрія (бакаляр ґерманістики, 1926), Львові (маґістер філософії, 1929) і Мельборні (докторат, 1964). Захистив дисертацію з археології на матеріялах розкопок в Кракові і Вроцлаві. Був учителем сер. шкіл у Галичині (гімназії Рідної Школи в Чорткові), Польщі і Німеччині. Приїхав до Австралії 1950 і поселився в Мельборні. Активний у багатьох гром. організаціях, учитель суботніх шкіл. Гол. крайової управи НТШ в Австралії (1971-75), гол. ред. книги "Українці в Австралії" (М., 1966) і автор бл. 80 популярних статтей з істор., соціологічної та політ. тематики.

Літ.: Микитович Р. Перші голови НТШ в Австралії. Зб. Іст. укр. пос. А. С., 1990.

Р.М.

ЛЯХОВИЧ Ярина (Irene Lachowicz), дівоче прізвище Цюпак, дружина *Ляховича Андрія*, малярка; н. 2.10.1942 в Теребовлі на Тернопільщині, Галичина. 1943 разом з батьками виїхала до Німеччини, 1949 до Австралії. У 1960 одержала диплом дизайнера в Королівському Мельборнському Інституті Технології (RMIT), у 1986 там же – звання бакаляра мистця-маляра. Працювала дизайнером інтер`єрів в держ. службі Вік. Дістала нагороди за участь у багатьох виставках, у тому ч. 2 річних виставках Королівської Заокеанської Ліги (Royal Overseas League Annual Art Exhibition). 1992 мала 2 персональні виставки в Мельборні. Малює в абстрактно-експресіоністичному стилі. Чл. Об`єднання Мистців Вік. (Victoria Artists` Society) та Спілки Укр. Образотворчих Мистців Австралії. Активна в Пласті.

М.П.

M

МАКСИМИШИН Людмила (Ludmyla Maksymyschyn), акторка, декляматор; н. 28.1.1923 в Омську, Сибір. Від 1928 жила в Тернополі, де працювала в театрі "Промінь" М.Комаровського (1938) та в Держ. Театрі ім. І.Франка. Там же 1943 закінчила драм. школу. Від 1944 на еміґрації у Німеччині. 1949 переїхала до Мельборну, де виступала в Театрі ім. Леся Курбаса та у виставах Укр. Муз. Театру ім. М.Лисенка. Бере участь у мист. заходах як декляматор та організатор програм у Мельборні, Сіднеї, Аделаїді, Джілонгу й Канберрі.

МАЛЕЦЬКИЙ Іван (John Malecky), економіст, церк. і гром. діяч; н. 12.4.1920 в с. Ворволинці Тернопільського пов., Галичина. Закінчив УТГІ 1948. До Сіднею приїхав з Німеччини 1949, з 1959 живе у Канберрі. Дослідник-статистик в Бюрі Сільс.-госп. Економіки (Bureau of Agricultural Economics). Автор Wool in Communist Countries, A Study of Supply Relationships in the Australian Sheep and Wool Industry в праці Trends in the Australian Rural Sector (1980) та ін. Гол. УГ АСТ (1961-63, 1971-75, 1979-81, 1989-91), секретар крайової управи НТШ в Австралії, активний у Братстві кол. Вояків 1-ої Дивізії Укр. Нац. Армії, Лізі Визволення України та церк. братстві св. Володимира.

Р.М.

МАЛИШ-ФЕДОРЕЦЬ Марія, акторка; н. 20.1.1885 у Ніжені Чернігівської губ., п. 5.4.1960 в Мельборні. У Києві закінчила гімназію та Муз.-драм. школу ім. Лисенка. Тут же від 1907 виступала в Театрі М.Садовського в характерних і героїчних ролях, знала М.Заньковецьку, П.Саксаганського. На еміграції з 1944 в англ. зоні Німеччини, де грала у таборових театрах. 1951 з чоловіком, артистом-співаком Іваном Миколаєнком, приїхала до Австралії і поселилася в Мельборні. На укр. сцені подружжя було відоме як Анастасія та Іван Мартинюки. М.-Ф. працювала в Театрі ім. Л.Курбаса (Терпелиха в "Наталці Полтавці", 1953); для Муз.-драм. театру-студії при Об'єднанні Дем. Укр. Молоді у 1955 ставила "Майську ніч", "Сватання на Гончарівці" та ін.

Літ.: Чуб Д. Із спогадів артистки М.Малиш-Федорець. Люди великого серця. М., 1981.

Д.Н.

МАНДЖУРІЯ (Manchuria, кит. мовою Tung Pei), істор. та геогр. назва півн.-сх. частини *Китаю*; тепер 3 кит. провінції – Кірін, Ліаонінґ та Гейлунґ-Кіянґ; нас. бл. 100 млн (1991). Адміністр. центр – м. Мукден. Назва М. походить від племені манджурів, яке утворило тут в першій пол. 17 ст. сильну державу. Правляча династія цієї держави Цін (Chi'ing) 1644 встановила свою владу над цілим Китаєм і утримувала її протягом майже 270 рр. Революція 1911-12 у Китаї скинула Цінську династію. У 1920-их рр. М. мала досить незалежний від центр. кит. уряду статус, а 1931-32, після збройної япон. інтервенції, тут утворилась васально підпорядкована Японії буферна держава Манджу-Го (Manchukuo), яка проіснувала до 1945. По закінченні 2 світ. війни М. знову стала складовою частиною Китаю.

Українці почали з'являтися в М. наприкінці 19 - на поч. 20 ст. як учасники будівництва, а потім службовці кит.-сх. залізниці, яка, згідно з контрактом, прокладалась й експлуатувалась Росією. До революції 1917 в М. переселилося понад 20 тис. укр. родин. Вони підтримували тісні зв'язки з материковою Україною та з українцями, які в тому часі проживали на Зеленому Клині. Укр. гром. життя в М. концентрувалося навколо культ. осередків і гуртків, що виникали вздовж залізниці. Саме на базі одного з таких драм. гуртків (засн. наприкінці 1906 в м. *Харбіні*) постала 1907 перша укр. організація в М. – "Укр. Клюб". Ця організація мала просвітницькі цілі: пробуджувати серед укр. громадянства інтерес до рідного краю, сприяти пізнанню рідної історії, літератури, музики, а також матеріяльно допомагати своїм чл. Найактивнішими її діячами були С.Кукуруза, Ф.Тоцький, М.Юрченко та ін. В час 1 світ. війни заходами правління клюбу вдалось відкрити укр. початкову школу, яка 1917 мала понад 50 учнів. Трохи згодом дійшло до організування укр. гімназії.

1918-20 в Харбіні на зібрані укр. громадою кошти було збудовано *Український Національний Дім* – центр. осередок укр. гром. життя в М. Революція 1917, нац.-визвольні змагання в Україні 1917-20 викликали піднесення політ. активности серед українців у М. Зокрема, наприкінці 1917 з Харбіна на Україну на чолі військ. загону від'їхав Петро Твердовський. Восени 1918 він повернувся назад в М. з повноваженнями укр. консула. Право на реєстрацію українців та видавання посвідчень про їх укр. громадянство одержала з Києва також *Манджурська Окружна Рада*, що діяла в 1917-21.

У 1920-их рр. ч. українців в М. збільшилося за рахунок втікачів з України, а також із Сибіру та Зеленого Клину. Поміж ними виявились, зокрема, кол. старшини Січових Стрільців (з австр. армії) І.Паславський та П.Марчишин, далекосх. укр. письм. Й.Якимів, кол. гол. Забайкальської Укр. Ради С.Шведин, активний учасник Укр. З'їзду Слобожанщини О.Дроб'язко (пізніше переїхав до Тяньтзіня), організатори й учасники Далекосх. Укр. З'їздів на чолі з Й.Ступаком, математик М.Коблянський, полк. Армії УНР Ю.Рой (Колчанів), гром. діяч з Амурщини В.Кушнаренко, кооператор з Київщини, кол. чл. УЦРади Й.Сніжний, літератор з Харкова А.Діброва та ін. Втекло також кілька укр. діячів, яких більшовики судили в Читі (1923-24), серед них Р.Барилович, П.Горовий, Ф.Смульський та П.Яхно. З Польщі до М. приїхали лікар Д.Барченко й інж. О.Вітковський, з Праги – проф. І.Шлендик з дру-

жиною. Укр. політ. еміґранти прагнули увійти в контакт з місцевим укр. населенням в М. для того, щоб спільно працювати в рамках вже створених там організацій. Але під впливом успіхів більшовиків, поразки УНР та ЗУНР, а також розпаду сибірської влади більшість старших діячів укр. колонії в М. охолола до гром. праці.

Частина українців, щоб зберегти робоче місце на залізниці, оформила свої паспорти через рад. консульство в Харбіні, дехто прийняв кит. громадянство. Таким чином укр. гром. життя в М. у 1920-их рр. почало занепадати. Ситуацію ускладнювала й погіршувала вкрай недружня постава кит. властей, які, з огляду на зближення з Москвою, 1923 закрили в М. укр. організації, а пізніше навіть конфіскували велике майно "Укр. Клюбу" та його дім. Залишилося тільки кілька нелеґальних укр. організацій, які намагалися зберегти вогник укр. життя від повного затухання. До них належали "Укр. Видавниче Т-во", "Укр. Гал. Комітет", "Спілка Студентів Українців", "Об'єднання Укр. Організацій Далекого Сходу" та деякі ін., котрі через своє напівлеґальне становище мало кому були відомі. Серед такого роду "малих" організацій найдіяльнішим було т-во "Січ", перейменоване згодом на філію т-ва "Просвіта" на чолі з І.Паславським. Обидві ці організації постали фактично як гуртки при амер. установі YMCA (Христ. Організація Молодих Чоловіків), яка користувалася в Китаї правом екстериторіяльности. Продовжувала діяти й укр. правос. церква св. Покрови (відкрита 1922). Її першим настоятелем був о. протоієрей П.Гордзієвський. Його наступником став (1925) о. протоієрей М.Труфанів. На сер. 1928 парафія об'єднувала 136 родин. Вона знаходилася під юрисдикцією архиєп. Харбінського і Манджурського старорос. церкви, але у внутр. житті управлялася цілком автономно. На поч. 1926 було введено постійні богослужіння укр. мовою, що дуже сприяло об'єднанню навколо церкви свідомого українства.

Після утворення васальної держави Манджу-Го українці, незважаючи на япон. контроль, одержали значно більше можливостей для організації повнокровного гром. життя. Наприкінці 1933 в укр. руки був повернутий Укр. Нац. Дім у Харбіні (ним почала управляти т. зв. "чвірка" у складі Д.Барченка, П.Марчишина, І.Світа та П.Яхна), в якому зосередились деякі старі та заново створені укр. організації: "Просвіта", Союз Укр. Еміґрантів, Укр. Нац. Громада, Спілка Укр. Молоді, Союз Укр. Учителів та ін.

Разом з тим від цього часу розпочинається гостра боротьба між двома таборами укр. населення щодо характеру та цілей укр. руху в М. Перший табір складався майже виключно з старшого громадянства, яке вже поважно зденаціоналізувалося, заразилося синдромом "малоросійства", а тому проявляло схильність до компромісу з шовіністичними рос. еміґрантами. Провідну ролю в цьому таборі відіґравала Укр. Нац. Громада на чолі з В.Кулябко-Корецьким. Ін. табір представляли молодші (політ.) еміґранти, котрі не знали світоглядових компромісів і не бажали мати нічого спільного з рос. еміґраційними установами в М. Вони групувалися передовсім навколо Союзу Укр. Еміґрантів, де перші позиції займали діячі зі згаданої вже "чвірки". В центрі цієї боротьби виявився Укр. Нац. Дім.

У червні 1935 була створена *Українська Національна Колонія* – централя для всіх українців М. Відповідно до свого статуту і напрямків діяльности, вона була організацією гром. характеру, обмеженою умовами тодішньої манджурської держави та контрольованою япон. військ. колами. Всі ін. укр. організації в М., крім Укр. Нац. Колонії, були закриті 1937 японцями. Після вступу у М. 1945 рад. військ більшість українців була заарештована й вивезена. З цього часу організоване укр. життя тут перестало існувати.

У різні роки в М. виходило кілька укр. часописів: тижневик "*Українське Життя*" (Харбін, 1925, друкувався в япон. друкарні), спеціяльна тижнева україномовна сторінка, що мала назву "Укр. життя" в російськомовному щоденнику "Гунбао" (Харбін, 1929-30), тижневик "*Манджурський Вістник*" (Харбін, 1932-37, ред. І.Світ), неперіодичний журн. "Вісти Укр. Нац. Колонії в Манджу-Го" (Харбін, 1936-37), підпільний неперіодичний журн. "Сурма" (Харбін, 1942-43). З 1934 українці мали свої радіопересилання в Харбіні. Тут же діяла організація "Прометей", в якій велася співпраця з представниками ін. поневолених народів.

Літ.: Звідомлення про працю Укр. Нац. Кольонії в Маньчжу-Ді-Го. Харбін, 1937; Світ І. 1917 рік на Далекому Сході. Календар-Альманах Укр. Нар. Союзу на 1967. Джерсі Сіті–Нью-Йорк, 1966; Його ж. Укр.-япон. взаємини 1903-1945. Нью-Йорк, 1972.

В.Трощинський

МАНДЖУРСЬКА ОКРУЖНА РАДА, центр. установа українців в Манджурії, засн. у липні 1917 в Харбіні на хвилі загального піднесення нац.-визвольної боротьби народів після повалення царизму в Росії. До її складу входило 9 більших укр. організацій та ряд гуртків. Очолювали М.О.Р. І.Мозолевський (гол.), С.Кукуруза, П.Твердовський та М.Юрченко (секретар). На відміну від попередньої культ.-просвітницької праці укр. організацій в Манджурії, діяльність М.О.Р. мала цілком виразний політ. характер. 1921 М.О.Р. припинила існування.

В.Т.

"МАНДЖУРСЬКИЙ ВІСТНИК" (Маньчжурский Вестник, Мань ужоу тун сінь), укр. тижнева (згодом півтижнева) газ. в Харбіні укр. і рос. мовами, перше ч. якої вийшло 5.9.1932. Усього до 1937 побачило світ 199 чч. газ. "М.В." з'явився як вид. Укр. Видавничої Спілки. Гол. ред. газети був І.Світ. Часопис відіграв значну ролю в розбудові гром. життя укр. еміграції в Манджурії, налагодженні й поглибленні зв'язків з укр. організаціями в світі. Тут уміщувались важливі відомості про українців на Далекому Сході. Послідовно пропагуючи на сторінках "М.В." ідею самостійности й соборности України, його редакція прагнула водночас бути незалежною як від впливів тих чи ін. укр. політ. середовищ, зокрема ОУН, так і япон. окупаційної адміністрації. Це і стало гол. причиною того, що на публікацію 200-го ч. "М.В." так і не було одержано дозволу від цензури.

В.Т.

МАНДИЧЕВСЬКИЙ Андрій (Andrew Emil Mandyczewsky), син *Мандичевського Володимира*, спеціяліст з комп'ютерів, гром. і культ. діяч; н. 29.4.1956 в Нортгамі, ЗА. Закінчив Мідландський Колеж Вищих Студій (Midland's College of Advanced Studies). Працював у стейтових програмах багатокультурности. Брав

активну участь у танц. групах СУМ, пізніше у групі "Козаки Байда". Обирався до складу керівних органів СУМ у Перті, згодом у Мельборні займав пости культ.-осв. референта СУОА (1987-89) та гол. крайового комітету відзначення Тисячоліття Хрещення України. З 1992 гол. УГ ЗА.

Т.С.

МАНДНЧЕВСЬКИЙ Володимир (Vladimir Mandyczewsky), правник, гром. діяч; н. 19.4.1910 у с. Налуже Теребовлянського пов., Галичина, п. 4.4.1988 у Перті. Вчився у гімназії в Тернополі, юридичні студії закінчив у Львівському Університеті (1928-32); іспит судді склав 1936. Працював судовим асесором у центр. Польщі (1936-41). Після вибуху 2

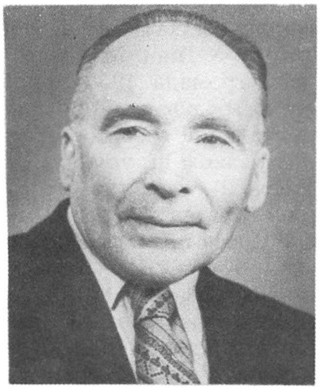

В.Мандичевський

світ. війни займався гром. діяльністю на Підляшші, у 1942-43 був там публічним нотарем та гол. Укр. Допомогового Комітету. 1944 еміґрував до Австрії, у 1946-49 був активним в організації таборів УНРРА та ІРО в Німеччині, правним дорадником Центр. Представництва Укр. Еміґрації в амер. зоні Німеччини. До Австралії приїхав 1949, поселившись спочатку в Нортгамі, ЗА, а 1964 перебрався до Перту. Працював учителем англ. мови для іміґрантів (1949-52), держ. урядником різних установ (відділ водного госп-ва), згодом у міністерстві сіль. госп-ва ЗА (1966-75). М. розгорнув широку організаційну діяльність у Нортгамі та в Перті, присвячуючи спеціяльну увагу зовн. зв`язкам. Від 1958 постійно вчив в укр. школах, був гол. УГ ЗА (1967-71), чл. її управи (1973-81) і почесним чл. від 1971. 1976 став засновником, потім координатором укр. радіопрограми. Обирався чл. правління стейтової Добросусідської Ради (1976-80) і гол. Еміґраційного Фонду Допомоги в ЗА (1974-75). У 1969-71 виконував обов`язки президента Футбольної Асоціяції ЗА; 1978-81 основоположник і гол. Ради для багатокультурного шкільництва ЗА (Multicultural Education Council). Чл. Т-ва Сприяння Держ. Центрові УНР у ЗА і його гол. (1974-79).

р.м.

МАНДРНК Мирослав (Myroslav Mandryk), аґроном-фітопатолог; н. 1.10.1910 в с. Довгополі, Буковина. Університетські студії закінчив у Ясах, Румунія (1937); в Австралії з 1948. Працював у Наук.-пром. Дослідній Організації Коммонвелту (Commonwealth Scientific and Industrial Research Organization – C.S.I.R.O.) у Канберрі (1949-76), досліджуючи грибкові та вірусові хвороби рослин, гол. тютюну (Nicotiana tabacum). Винайшов метод для осягнення відпорности тютюну проти грибкової хвороби "пероноспороз" і проти вірусу "мозаїка тютюну".

МАНЬКО Іван (Iwan Manko), правос. свящ. і діяч; н. 26.11.1901 в м. Ромни Полтавської губ., п. 9.6.1977 в Сіднеї. 1915 закінчив духовну школу; вчився у Полтавській духовній семінарії, а згодом у Київському Муз.-драм. Інституті ім. М.Лисенка (закінчив диригентський відділ 1927). З 1944 на еміграції в Німеччині, 1946 прийняв сан свящ. і був настоятелем парафії УАПЦ у таборі в Ерголіндінгу. До Австралії приїхав 1949. Служив у парафії св. Афанасія Лубенського, спочатку у Редферні, а потім в Ґренвілі, НПВ. Після з`єднання митрополичої і "об`єднаної" епархій УАПЦ в Австралії 1965 став заступником гол. консисторії та чл. редакції журн. "Праця і Життя"; з 1971 адміністратор і гол. консисторії УАПЦ в Австралії і Новій Зеляндії. 1965 піднесений в сан протопресвітера.

р.м.

МАРВАН Їржі (Jiri Marvan), чесь. славіст-лінґвіст; н. 28.1.1936 у Празі. Закінчив докторатом Празький Карлів Університет (1966), викладав в університетах Швеції (1963-67) і США (1968-73). У 1973 обраний проф. і гол. відділу русистики (який він 1982 перетворив у відділ славістики) Університету ім. Монаша в Мельборні. Автор книг Modern Lithuanian Declension (Енн Арбор, США, 1979), Prehistoric Slavic Contraction (Пенсільванський стейтовий Універ-

Ї.Марван

ситет, 1979), Ceske stupnovani (Мюнхен, 1986) і багатьох статтей та розвідок з балто-слов`янської, у тому ч. укр., лінґвістики (монографія "Північнослов`янський контекст укр. словозміни", Аделаїда, 1983). М. був одним з ініціяторів введення укр. мови як матурального предмету в стейті Вік. (1975) і сприяв створенню Лекторату Україністики в Університеті ім. Монаша (1983). Під його керівництвом укр. лінґвістику стали досліджувати Олеся Розаліон, Ліда Сидор, Тім Пілбров й ін. Д. чл. НТШ в Філолог. Секції (з 1990), віце-президент Асоціяції Україністів Австралії. З 1991 живе у Празі.

М.П.

МАРТИНЮК Анастазія, див. *Малиш-Федорець Марія.*

МАСЛО Степан (Stefan Maslo), кат. свящ.; н. 26.1.1924 у с. Соколя, пов. Кам`янка Струмилова, Галичина, п. 10.12.1967 у Гонолюлю, США. Закінчив гімназію у м. Сінтронт, Бельгія, і 1945 вступив до монашого Чину Редемптористів. Приїхавши до Канади 1948, закінчив богословські студії і був висвячений на свящ. єп. Максимом Германюком (1951). Працював місіонером в Йорктоні, Саскачеван (1951-54). До Австралії прибув на допомогу о. Миколі Коп`яківському 1955 і до 1956 душпастирював у Ньюкастелі, НПВ. У 1956-67 – парох у Брізбані; у цьому часі там побудовано церкву Покрова Матері Божої (1963). Організував церк. хори в Ньюкастелі й Брізбані. Помер не-

сподівано під час подорожі. Похований у Вініпезі, Канада.

о.І.Ш.

МАСЛЯК Ярослав Іван (Jaroslaw Iwan Masliak), літ. псевд. Грицько Волокита, театр. і гром. діяч, письм.-гуморист; н. 14.2.1909 у Бережанах, Галичина. У Львові закінчив гімназію (1929) і студіював право; випускник фотографічної школи при Львівському Університеті та чл. редколегії журн. "Світло і Тінь". За приналежність до ОУН був ув'язнений у Львові в "Бриґідках" та у Березі Картузькій. У 1940-44 працював в Укр. Допомоговому Комітеті в Кракові і Ярославі, а 1944-45 у тижневику "Земля" (Плауен, Зах. Німеччина). Керівник укр. таборових театрів у Мангаймі та Ельванґені, Зах. Німеччина. Виїхав до Австралії 1949 і поселився в Сіднеї. 20 рр. очолював українознавчі та пед. курси. Автор рецензій і фейлетонів у часописах "Вільна Думка" (Сідней), "Церква і Життя" (Мельборн) і "Нові Дні" (Торонто). Займався укр. театром легкого жанру як організатор, режисер і драматург. 1950 вперше влаштував театр. вечір у Сіднеї, 1957 став керівником Гуртка прихильників сцени, а 1974-85 – "*Летючої Естради*". Написав комедію "Моя дочка Шкаралупа" (1952), п'єску для дітей "Найкраща мати" (1970), низку одноактівок і скетчів та зб. прозових і драм. творів "Дар любови"

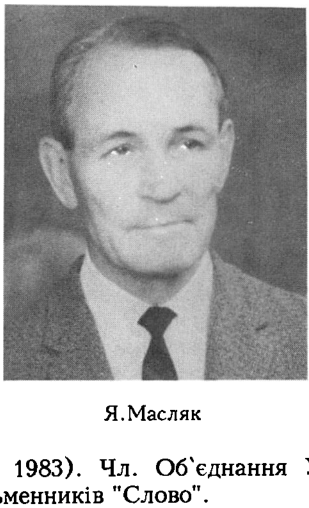

Я.Масляк

(М., 1983). Чл. Об'єднання Укр. Письменників "Слово".

М.П.

МАТІЯШ Василь (Vasyl Matyash), диригент, співак-баритон, гром. і пластовий діяч; н. 26.8.1911 у с. Павелче Станиславівського пов., Галичина, п. 16.6.1982 у Сіднеї. Сер. і теологічну освіту отримав у Львові. Вчився у Львівському Вищому Муз.

В.Матіяш

Інституті ім. М.Лисенка. У 1943 закінчив Муз. Академію у Відні дипломом оперного співака. Виступав у театрі м. Ґрац, Австрія, і в Нац. театрі в Мангаймі, Німеччина (1946-47). Співав в операх "Ріґолетто", "Паяци", "Ля Богема", "Севільський цирульник" та ін.; одружився 1945 з піаністкою Ерною фон Джованеллі. У 1945-48 влаштував понад 100 власних концертів в амер. окупаційній зоні Німеччини. По приїзді 1949 до Австралії організував хори в імігрантських таборах у Бонеґіллі та Олборі. Поселився в Сіднеї, де працював урядником у лісництві і посвятився муз., гром., пластовій і церк. діяльності. Від 1953 до смерти був диригентом хору "*Боян*", засновником і диригентом хору "Юний Боян" (1962-75), диригентом церк. хору св. Андрія в Лідкомбі (1968-82). Чл. управи СУОА (1980-82), гол. пластової станиці Сіднею (1962-64), гол. Об'єднання Укр. Кат. Організацій Австралії (1980-82), співзасновник протиалькогольного т-ва "Відродження". На поч. 1950-их рр. записав платівки власного співу, 1975 – хору "Боян", 1979 – платівку нар. пісень "Співаночки мої".

о.І.Шевців.

МЕЛЬБОРН (Melbourne), друге за величиною м. Австралії, столиця стейту *Вікторія*; розташоване в центрі півд. побережжя континенту, над затокою Філіппа. Міські райони М. простягаються над р. Ярра. Нас. 3 млн 155 тис., в тому ч. бл. 8 тис. українців (1991). Засн. 1837 на місці невеликого поселення, М. швидко виріс у потужний торг. та культ. центр Австралії; в 1901-27 був осідком фед. органів влади Австрал. Коммонвелту. Високо розвинуті автомобільна, хем., нафтова, текстильна та харчова галузі пром-сти. Діє ряд високих шкіл, музеїв, мист. установ та кіностудій.

Укр. іміґранти почали поселятися 1949 насамперед у Півд. М. (South M.), де придбано і перший Укр. Нар. Дім при вул. Доркас (1953), згодом (1960) закуплено будинок в *Ессендоні*, котрий після ґрунтовної перебудови став гол. центром укр. гром. життя М. (див. *Український Народний Дім* в М.). Пізніше тут споруджено правос. катедральний собор *св. Покрови*, великий кооп. центр, пластовий будинок та Дім Молоді (СУМ), окремі приміщення яких стали осідками й ін. організацій та т-в. У Півн. М. (North M.) укр. кат. громада 1958 придбала ділянку та збудувала й упорядкувала катедральний собор *св. Петра і Павла*, як також ін. установи УКЦ: осідок епархії, манастир Сестер Василіянок, братську школу, музей, вид-во "Просвіта" і редакцію газ. "Церква і Життя". У передмісті М. – Карлтоні (Carlton) 1956 засн. Святотроїцьку парафію УАПЦ; якийсь час при ній діяла школа, були активними братство і сестрицтво. Ін. правос. церква (Святоуспенська

о.М.Мельник

УАПЦ) розташована у передмісті М. – Балаклаві (Balaclava). Обидві церкви відвідують вірні з цілого М. Українці живуть у різних дільницях М.: найбільше в *Ардірі-Саншайні*, *Ньюборові*, *Ньюпорті*, Нобл Парку, а далі в Ґленрой (Glenroy), Аскот

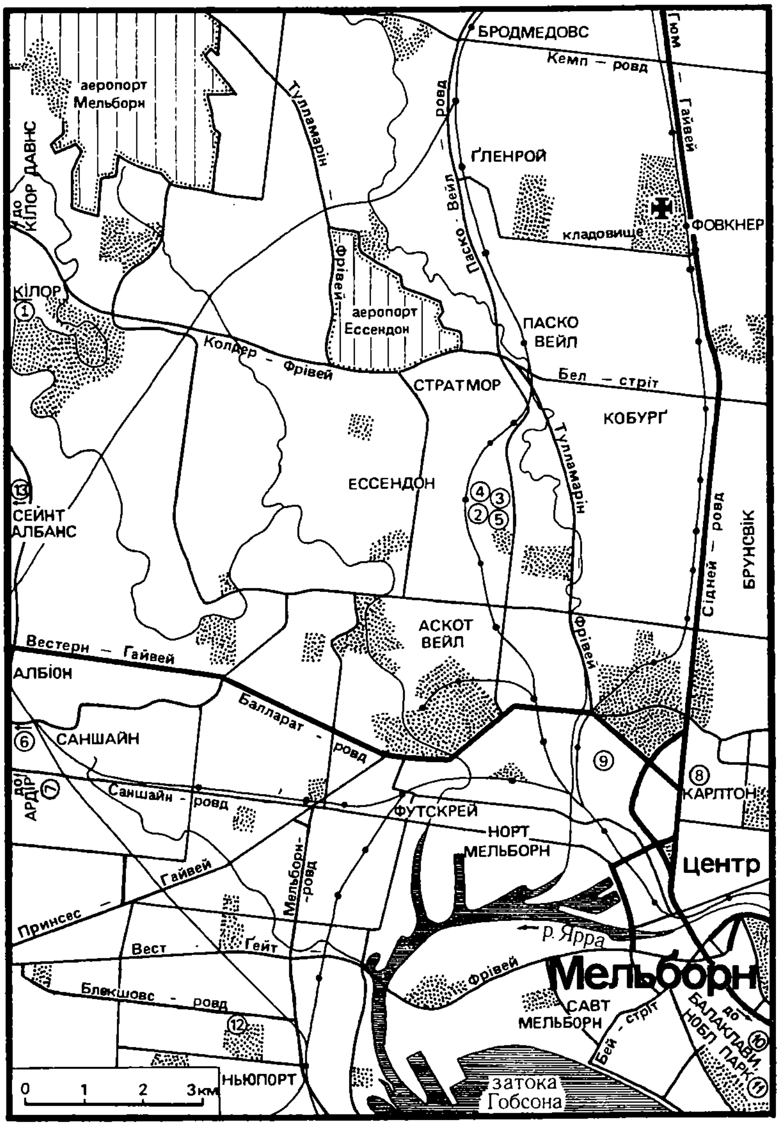

Плян Мельборна з околицями:

1. Дім для старших людей; 2. Катедральний собор св. Покрови (УПЦА); 3. Укр. Кооп. Центр; 4. Нар. Дім; 5. Ген. Консульство України; 6. Церква Успення пресв. Богородиці (УКЦ) школа; 7. Укр. Нар. Дім; 8. Церква св. Трійці (УПЦА); 9. Кат. церква св. Петра і Павла (катедра, манастир, школа, музей, вид-во); 10. Церква Успення (УАПЦ); 11. Нар. Дім, школа; 12. Укр. Нар. Дім; 13. Укр. Нар. Дім.

Вайл (Ascot Vale), Сейнт Албіон (St. Albion), Спрінґ Вайл (Spring Vale), Данденонґ (Dundenong), Томаставн (Thomastown) та ін.

При відділі слов'янських мов і літератури Університету ім. Монаша в передмісті М. – Клейтоні відкрито лекторат укр. мови і літератури, а з радіостанції 333 від 1975 транслюються укр. радіопередачі; запроваджено укр. програму в Держ. Школі Модерних Мов (University High School). 1992 у М. відкрито почесне консульство України на чолі з почесним ген. консулом З.Ботте. 1993 закінчено спорудження гарного будинку укр. дому для старших в околиці М. – Кейлор Давнс (Keilor Downs). У М. в різний час мали і мають свій осідок ряд загальнокрайових гром. організацій. Місто було свідком багатьох укр. маніфестацій і з'їздів – всеавстрал. укр. здвигів, здвигу СУМ (1965), дворазового приїзду Патріярха Й.Сліпого тощо.

Літ.: Радіон С. Історія Святоуспінської парафії УАПЦ в Балаклаві. М., 1988.

В.Маркусь, Т.Яськевич

МЕЛЬНИК Михайло (Mychajlo Melnick), кат. свящ.; н. 13.12.1913 у Вінніпезі, Канада, п. 12.7.1967 в Сіднеї. Сер. школу і богословіє закінчив в канад. Лондоні, став свящ. 1941 у Вінніпезі. Душпастир у Саскачевані (1941-46) і Вінніпезі (1946-56), канцлер у Вінніпезі (1952-57). До Австралії переїхав 1959. Був радником апостольського екзарха й адміністратором катедральної парафії в Мельборні; ген. вікарій і муж довір'я апостольського екзархату від 1962. 1966 іменований папським прелатом. Як парох Сіднею (1962-67) закупив дві ділянки для церкви і сплатив частину боргів за церкву св. Андрія в Лідкомбі. Його заходами мистець Мирон Левицький з Канади частково розмалював храм св. Андрія та іконостас у ньому. М. проявив себе як виховник молоді. За його душпастирювання приїхали до Сіднею Сестри Василіянки з Арґентіни.

о.І.Ш.

МЕЛЬНИКІВ Федір (Fedir Melnykiw), інж.-будівельник, гром. діяч; н. 18.2.1895 в с. Панівка на Наддніпрянщині, п. 14.9.1967 в Сіднеї. 1928 закінчив Київський Політехн. Інститут. Працював інж. шляхів у Донбасі. З 1943 на еміграції в Німеччині; від 1945 як доцент будівельного факультету викладав в УТГІ у Реґенсбурзі. 1949 переїхав до Австралії, поселившись у Сіднеї. Працював у стейтовому уряді (відділення будови шляхів). Активний в укр. гром. житті: 1951-52 гол. Об'єднання Українців Австралії, співзасновник і чл. управи Т-ва Укр. Інженерів Австралії.

МЕНЦІНСЬКА Марія (Maria Mencinsky), дівоче прізвище Маринович, дружина *Менцінського Осипа*, педагог, гром. діячка; н. 22.12.1912 в с. Любеля, пов. Жовква, Галичина. Закінчила Укр. інститут для дівчат у Перемишлі та Пед. Інститут у Любліні (1933). З 1934 вчителювала в селах Тернопільщини й Бойківщини. 1944 еміґрувала до Сілезії, потім до Німеччини. 1949 приїхала до Австралії і поселилася в Перті. Заснувала і вела укр. школу у Гайгейті (Highgate), передмісті Перту (1954-57), 1958 створила Центр. Школу ім. Т.Шевченка й очолювала її до 1985. Виступивши фундатором СУ ЗА, М. була його гол. від 1954 до 1960-их рр. і знову від 1982. Від 1950-их рр. стало входила до складу управи УГ ЗА, з 1979 як референт преси та інформації. Протягом багатьох років працювала в СУМ. Плекаючи зв'язки з австрал. організаціями, репрезен-

тувала СУА у Нац. Раді Жінок Австралії (Australian National Women's Council) і Лігу Визволення України

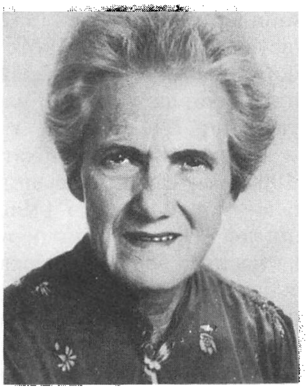

М.Менцінська

у Світ. Лізі Свободи (World Freedom League). У 1980-их рр. М. відновила діяльність драм. гуртка й керувала церк. та гром. ("Бандура") хорами. За працю на гром. ниві австрал. уряд відзначив її медалею Ордену Австралії.

М.П.

МЕНЦІНСЬКИЙ Осип (Joseph Mencinsky), лікар, гром. і культ. діяч; н. 9.11.1901 в с. Новосільці-Гиєвош, пов. Сянік, Галичина, п. 6.7.1979 у Перті, ЗА. Сер. освіту здобув в укр. гімназії у Перемишлі; служив в УГА. 1923 виїхав до Кенігсбергу, Німеччина, де закінчив мед. студії (1930). Нострифікувався у Кракові 1933 і працював лікарем у селах та м-ках Галичини. 1944 через Сілезію еміґ-

О.Менцінський

рував до Німеччини. У 1945-49 перебував у таборі ДП в Батгорні (Bathorn). До Австралії приїхав 1949 і, після переходового табору в Кандердіні, (Cunderdin) поселився 1951 в Перті. Працював мед. ляборантом. Був гол. УГ ЗА (1951-58). Організатор хорів ще в Україні й Німеччині, М. 1952 створив хор "Бандура" і з невеликими перервами був його диригентом. Засновник і режисер Драм. гуртка ім. Лесі Українки (1958-69). Активний в СГД, Укр. Вільному Козацтві, Лізі Визволення України, постійно у проводі осередку СУМ.

М.П.

МЕНЦІНСЬКИЙ Юрій Богдан (George Bohdan Mencinsky), фармацевт, гром. діяч, син *Менцінських Марії* та *Осипа*; н. 10.6.1936 у Львові. З 1944 у Німеччині, з 1949 в Австралії. Спочатку жив у Перті, а 1964 переїхав до Сіднею. Закінчив фармацевтичні студії в Університеті Куртін, ЗА (1957-59). Секретар осередку

Ю.Менцінський

СУМ в ЗА (1958-62), чл. управи УГ ЗА (1958-62), чл. управи (1965-74) і гол. (1978-80) осередку СУМ в Сіднеї та чл. крайової управи СУМ (1974-78). Заступник гол. СУОА (1980-84), гол. Об'єднання Укр. Громад НПВ (1985-89), дир. Фундації Українознавчих Студій в Австралії (від 1988). М. перший гол. Укр. Культ.-Товариського Клюбу в Сіднеї. Автор статтей і листів в австрал. і укр. часописах. Репрезентував Укр. Визвольний Фронт на міжнар. конференціях в Манілі і Токіо. За гром. діяльність одержав золоту медалю СУОА.

І.Г.

МЕРЕЖАНИЙ Марко (Mark Merezany), гром. і церк. діяч; н. 6.11.1906 в м. Любашівка на Одещині, п. 10.1.1983 у Брізбані. Україну залишив 1924. Через Зелений Клин і Китай дістався 1938 до Квінс. У 1949, з приїздом нових еміґрантів, взяв участь в організуванні укр. гром. життя у Брізбані. Був гол. ініціятивного комітету, заходами якого постала УГ Квінс. Перший диригент гром. хору (від 1949 з перервами до 1959) і провідний чл. та проповідник укр. евангелицької церкви у Брізбані.

МЕРРІЛЕНДС (Merrylands), м. в НПВ, передмістя вел. Сіднею, 20 км на зах. від центру. Укр. іміґранти почали поселюватися у 1950-их рр. Загальна кількість українців в М., включно з тими, що живуть у Ґренвілі (Granville), Ґілдфорді (Guildford) й околиці, бл. 200 родин (1990). 1952 створено відділ УГ НПВ (бл. 50 чл.; 1967 – бл. 100; 1988 – до 70). Постали Школа Українознавства ім. св. Володимира (33 учні у 1965), мішаний і чоловічий хор "Сурма" (диригент Т.Фіголь), танц. група (керівник Н.Денисенко), жіночий гурток "Нар. Мистецтво" та кооператива "*Наша Майбутність*". Поблизу М. у Ґренвілі діяла парафія УАПЦ св. Афанасія Лубенського. Гол. УГ були: Михайло Безкоровайний, Лонгин Шевченко, Микола Матківський, І.Вовк, І.Ільків, Василь Домович, С.Лютак, Мая Лютак, В.Фіґурка.

Літ.: Домович В. Діяльність відділу Укр. Громади в Меррілендс, НПВ. Зб. Укр. А.

р.м.

МЕССАК Тимофій, див. *Місяць Тимофій*.

МЕССЕЛ Григорій (Harry Messel), математик-фізик укр. роду; н. 3.3.1922 в Левайн Сайдінґ (Levine Siding), Манітоба, Канада. 1942 закінчив студії в Королівській Військ. Академії Канади з срібною медалею від генерал-губернатора. Навчався в Шотляндії, здобув докторат в Дубліні, Ірляндія (1951). Старш. викладач відділу математики й фізики Аделаїдського Університету (1951-52), проф. і гол. відділу фіз. наук Сіднейського Університету (1952-88). Автор численних книжок і статтей, передовсім в галузі фізики космічних променів, енергетики та моделювання біологічних процесів: Brain mechanisms and the control of behavior (1972), Energy for survival (1979), The biological manipulation of life (1981), Science updated (1983), The study of population (1985), Highlights in Science (1987). Організатор наук. життя у

своїй ділянці, дорадник австрал. фед. уряду, командор Ордену Бріт. Імперії (Commander of the Order of the British Empire).

Р.М.

МИКИТА Анна-Марія (Anne-Marie Mykyta), дівоче прізвище Нортон (Norton), австрал. письм. й драматург,

А.-М.Микита

учителька; н. 23.7.1940 в Клер (Clare), ПА. Отримала дипломи художнього читання і драми в Лондоні (1978), бакаляра гуманітарних наук в Аделаїді (1978), а також вчительський диплом. Автор документальної книги It's a Long Way to Truro ("До Труро далеко". М., 1981) та численних п'єс, зокрема, для молоді і дітей. Одружилась 1958 з *Микитою Іринеєм* і написала п'єсу Border Country ("Окраїна". М., 1985; С., 1986) про проблеми молодого укр. іміґранта в Австралії. Викладає драму в Інституті Технології ПА.

М.П.

МИКИТА Іриней Юрій (Irenej George Mykyta), викладач драми, культ. діяч; н. 11.10.1936 у Перемишлі, Галичина. До Австралії прибув 1949 і поселився в Аделаїді. Студіював в Аделаїдському Університеті. Працював учителем сер. шкіл (1960-74). Викладач, з 1975 гол. викладач драми у відділі загальної освіти Інституту Технології ПА. Режисер і координатор укр. радіопрограм станції SUV (1975-78) та чл. її програмного комітету (1976-83). Співзасновник і чл. правління компанії Етнічне Радіо (Ethnic Broadcasters Ltd). Активний у театр. житті ПА, зокрема як сценічний керівник (stage manager) під час фестивалів, концертів та спеціяльних імпрез. Уряд ПА призначав його чл. багатьох комітетів у справах освіти, культури й мистецтва, передовсім у зв'язку з політикою багатокультурности. Чл. і виховник Пласту (1950-57) та СУМ (1965-69).

р.м.

МИКИТОВИЧ Роман (Roman Mykytowycz), зоолог, наук. і гром. діяч; н. 15.7.1921 у Львові. Сер. освіту здобув у філії Львівської Академічної Гімназії. Студії ветеринарії розпочав у Львові, диплом з ветеринарної медицини отримав у Ляйпціґу (1945), а докторат у Мюнхені (1948). Співав в оперному хорі у Львові та у "Трембіті" в Німеччині. Брав активну участь у спортивних змаганнях з легкої атлетики у Львові та в Німеччині. 1949 приїхав до Австралії, де у 1950-87 працював у Канберрі в Наук.-Пром. Дослідній Організації Коммонвелту (Commonwealth Scientific and Industrial Research Organization – C.S.I.R.O.). Пройшов шлях від техн. помічника у відділенні диких тварин до гол. старш. наук. співроб.-дослідника (senior principal research scientist). М. досліджував біологію дикого кролика та ендогенних австрал. тварин і птахів, вивчав спілкування тварин за допомогою запахів. Новаторська праця над миксоматозом – вірусною недугою, призначеною для поборювання диких кроликів в Австралії та дослідів над їхньою поведінкою, принесла йому міжнар. визнання й мала значні практичні наслідки для розмноження свійських тварин і боротьби зі шкідниками. М. є автором бл. 100 публікацій; доповідав на міжнар. наук. конференціях

Р.Микитович

у США, Англії, Шотляндії, Польщі, Голляндії, Канаді, Півд. Африці, Фінляндії. Входить до складу редакційної колеґії журн. Journal of Chemical Ethology (Нью-Йорк) від його заснування 1974 та багатьох міжнар., австрал. й укр. наук. організацій. Д. чл. НТШ в Хем.-Біологічно-Мед. Секції (з 1983), гол. крайової управи НТШ в Австралії від 1981. Гол. УГ АСТ (1951-52), довголітній гол. братства при укр. кат. церкві св. Володимира та комітету будови Церкви-Пам'ятника 1000-ліття Хрещення України в Канберрі (1987-90). Постійно друкується в укр. пресі, а також в спеціялізованому "Інформативному листку" Об'єднання укр. ветеринарних лікарів. Найважливіші серед наук. праць: Territorial Marking by Rabbits (Scientific American, vol. 218, 1968); The Role of Skin Glands in Mammalian Communication (Advances in Chemoreception, vol. 1, eds. J.W.Johnston, D.G.Moulton, A.Turk, New York, 1970).

М.Павлишин

МИКИТОВИЧ Ярослав (Yaroslav Mykytowych), брат *Микитовича Романа*, церк. і гром. діяч; н. 22.11.1914 у Львові, п. 14.4.1967 у Сіднеї. Вчився в Укр. Академічній Гімназії у Львові. Там же працював в укр. пром. і фін. установах. На еміґрації з 1944. Через Гогенемс, Австрія, 1949 прибув до Австралії і поселився в Сіднеї. Гол. Укр. Кат. Братства св. Андрія від його заснування (1957) і перший гол. Об'єднання Укр. Кат. Організацій Австралії (1964-67). Диригент хору церкви св. Андрія (від 1949); організовував його виступи по радіо і телебаченню. Чл. ради УГ Сіднею і її гол. (1953-54). З 1949 був чл. співочого т-ва "Боян", а 1952-67 – заступником диригента.

М.П.

МИКИТЮК Богдан (Bohdan Mykytiuk), педагог, гром. діяч, син *Микитюка Ярослава*; н. 4.12.1950 в Нортгамі, ЗА. Учительський фах здобув у Перті (1971), диплом бакаляра гуманітарних наук в Університеті ЗА (1975). Учитель сер. шкіл (1972-78), викладач Західноавстрал. Колежу Вищої Освіти (1978-88); з 1989 є заступником дир. приватної сер. школи. Активний в управі УГ ЗА (референт культури, освіти й молоді у 1972-78), у СУМ (гол. місцевого осередку в 1980-89, коли побудовано оселю СУМ); з 1987 гол. братства укр. кат. церкви в Перті. Діяльний в держ. комісіях у справах освіти і багатокультурности.

р.м.

МИКИТЮК Ярослав (Yaroslav Mykytiuk), правник, гром. діяч; н. 25.5.1912 в Коломиї, Галичипа. Там же закінчив гімназію, у Львівському Університеті здобув диплом магістра права (1933). Працював кандидатом адвокатури на Станиславівщині (1933-35), а пізніше (1937-39) був гол. т-ва "Молода Україпа" у Станиславові та обласним провідником фізкульт. організації "Січ"; належав до діячів "Сокола-Батька". У 1941-42 ув'язнений німцями. По звільненню увійшов до складу міської управи Станиславова (1942-44). Через Словаччину й Австрію еміґрував до Німеччипи і в Байройті став секретарем Укр. комітету (1945-49). До Австралії приїхав 1949 і поселився в Нортгамі, ЗА., де був організатором укр. гром. життя. Керівник хору "Трембіта", незмінний гол. УГ Нортгаму (з 1950), дир. школи (1964-71). З 1980 гол. представництва Комісії Допомоги Укр. Студентству (КоДУС) в Австралії. Активний у церк. житті.

М.П.

МИКЛУХО-МАКЛАЙ Микола (Nikolai Miklouho-Maclay), визначний мандрівник і дослідник невідомих країн, природознавець, оборонець тубільпих народів; н. 17.7.1846 у м. Малин Житомирської губ., п. 2.4.1888 у Петербурзі. Батько, Микола Маклуха, українець, залізничний інж. з Чернігівщини. М.-М. студіював філософію і право в Гайдельберзі (1864), медицину в Ляйпціґу (1866), біологію і порівняльну анатомію в Єні (1866-67), де був асистентом Ернста Геккеля. Провів ряд дослідних подорожей: 1871-72 до півп. Нової Ґвінеї (затока Астролябії та Берег Маклая), 1873-75 до островів Малайського Архіпелаґу з метою вивчення місцевих діялектів, 1876-77 знову до Нової Ґвінеї. М.-М. жив 3 рр. серед папуасів. 1878 уперше приїхав до Сіднею. 1879-80 на Меланезійських островах та в затоці Торреса досліджував соціяльні умови тубільних племен. 1880 у Брізбані й Сіднеї зібрав фонди для заснування біологічної станції у Ватсонс Бей (Watson's Bay), НПВ. 1883 повернувся з Росії до Сіднею, одружився з дочкою прем'єра НПВ Маргаретою Робертсон. 1885 виступив з протестом проти нім. анексії півн.-сх. Нової Ґвінеї. Під час нодорожей захворів і 1887 повернувся до Петербурга, де працював над матеріялами своїх досліджень, готуючи їх до друку. М.-М. написав попад 160 праць, гол. з антропології й етнографії населення Нової Ґвінеї. Частина його наук. спадщини загинула, деякі матеріяли зберігаються в сіднейській Бібліотеці ім. Мітчела (Mitchell Library). 1950-54 у Москві вийшов п'ятитомник його творів. Укр. переклад новоґвінейського щоденника здійснив Борис Антоненко-Давидович ("Серед дикунів Нової Ґвінеї". К., 1961). Ім'ям М.-М. був названий Інститут Етнографії Академії Наук СРСР. В Сіднеї діє Т-во М.-М. (Miklouho-Maclay Society), гол. якого є внук М.-М. Робертсон Вентворт де М.-М. (Robertson Wentworth de Miklouho-Maclay). Іменем М.-М. названо також вулиці, побережжя та різні установи в Австралії й Океанії.

Літ.: Видатні вітчизняні географи, мандрівники та мореплавці. Вип. 1. К., 1951; Чуб Д. З Новоґвінейських вражень (слідами Миклухо-Маклая). Лондон, 1977; Webster E.M. The Moon Man: A Biography of Nikolai Miklouho-Maclay. M., 1984; Щербак М. Микола Миклухо-Маклай – видатний син нашого народу. "Вільна Думка" (С.), 27.2.1994.

Р.Микитович

МІҐРАЦІЯ, див. *Іміґрація, Міґраційні Процеси.*

МІРОШНИК Анатолій (Anatolij Miroszuyk), піяніст, композитор; н. 19.8.1923 у Києві. Навчався у спеціяльній муз. школі при Київській Консерваторії. Муз. студії закінчив у Консерваторії Фрайбурґу, Німеччина, одержавши фах фортепіянового виконавця і композитора. 1948 еміґрував до Австралії і поселився в Сіднеї, де 1952 заснував фірму Cosmopolitan Record Company. Під цією назвою видавав укр. грамофонні платівки. Як сольо-піяніст виступав у Сіднеї і Брізбані, на держ. радіо ABC та телевізійних програмах в Австралії і Новій Зеляндії. Працював муз. дир. та коментатором сіднейської муз. студії Ballet Australasia Ltd. Написав музику до хореографічної поеми "Причинна" за Т.Шевченком (поставлена 1964 у Мельборні), композиції для скрипки та акордеону, поклав на музику вірші В.Онуфрієнка, К.Фольц.

О.Т.

МІСЯЦЬ Тимофій (Timothy Messack), маляр; н. 19.2.1915 в м-ку Семенівка на Чернігівщині. Навчався у мист.-малярській школі в Одесі (1932-37) та в Московському Художньому Інституті ім. Сурікова (1937-41). До Австралії прибув 1948 і поселився в Аделаїді. 1951 став чл. Королівського Мист. Т-ва ПА (Royal South Australian Society of Arts). Малював портрети, імпресіоністичні краєвиди. 1952, 1953 та 1955 його портрети були відібрані для участи в престижному конкурсі за нагороду Арчібальда (Archibald Prize). 1964 виграв нагороду "Ялюмба" (Yalumba Prize). 1981 виставлявся разом з найвідомішими мистцями ПА в ювілейній виставці Гандорфської галереї (Hahndorf Gallery). До 1990 мав 11 самостійних виставок; підписує картини як Т.Мессак.

Т.Мессак. Автопортрет

р.м.

МІСЬКО Степан (Stefan Misko), гром. діяч, маляр; н. 25.3.1912 у Львові, п. 18.4.1986 у Канберрі. Після студій у Львівській Політехніці та в УТГІ у Реґенсбурзі отримав звання інж.-лісівника (1947). Приїхав до Австралії 1949 і жив у Мельборні (до 1961), потім у Канберрі, де працював у секції ентомології Наук.-Пром. Дослідної Організації Коммонвелту (C.S.I.R.O.). У Мельборні, як референт молоді УГВ, заснував спортовий клюб і футбольну команду "Україна" (1952); спричинився до закупу нар. дому в Савт Мельборні (1953). У Канберрі плекав зв'язки з полі-

тиками Ліберальної та Дем.-Лейбористської партій, був організатором укр. нар. фестивалів СУОА (1967, 1972), маніфестації в обороні Юрія Шухевича (1968). Діяч ОУН (С.Бандери), чл. її теренового проводу. Створив і був гол. Канберрського осередку НТШ в Австралії (1974-79). Отримав від австрал. уряду ділянку для церкви св. Володимира в Ляйнгамі (1978). Малював гол. акварелі, побудував власну галерію (1978); фундатор і гол. Спілки Укр. Образотворчих Мистців Австралії (1967-86).

М.П.

МІСЬКО Христя (Christine Misko), з дому Сорока, педагог і гром. діячка. Студіювала в Нац. Університеті у Канберрі та в Квінслендському Університеті. Дослідник раннього періоду поселення українців в Австралії, учителька в школах українознавства у Брізбані. Уклала для дітей зб.-гру слів "Шукай – вивчай" (1981). Дипломна праця: The Development of Dissent and Opposition in the USSR (1978).

МІШАЛОВ Віктор (Victor Mishalow), бандурист, композитор; н. 1960 в Сіднеї. Змалку вчився гри на бандурі у Г.Бажула. На стипендію Австрал. Мист. Ради (Australian Art Council) удосконалював свою майстерність у Півн. Америці. Стажувався і співпрацював з Григорієм Китастим, мист. керівником Капелі бандуристів (тепер ім. Г.Китастого), та Петром Гончаренком (Детройт, США).

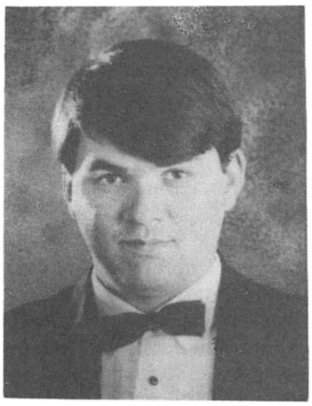

В.Мішалов

У 1979-81 навчався у Київській Консерваторії ім. Чайковського в бандуристів Григорія Ткаченка та Сергія Баштана. 1982 випустив платівку з віртуозним виконанням на бандурі укр. нар. пісень. Плекає також гру на сопілці. 1983-84 відбув другу поїздку до Канади й Америки, де дав низку концертів. Наук. дослідник бандури та нар. музики; співред. журн. "Бандура" (в США). Загальновизнаний у світі майстер гри на бандурі.

Ф.Г.

МІЩУК Чеслав (Cheslav Mishchuk), гром. діяч, журналіст; н. 31.7.1925 в с. Андріївка б. Сокаля на Львівщині. Торг. освіту перервала війна. Служив в 1-ій Дивізії Укр. Нац. Армії (1943-45). Мешкав у Штутгарті, Німеччина; 1948 виїхав до Австралії, де поселився в Канберрі (1948-56), а згодом у Сіднеї (від 1956). Працював техніком зв'язку. Від 1946 був чл. і виконував різні функції в ОУН С.Бандери, СУМ і Братстві кол. Вояків 1-ої Дивізії Укр. Нац. Армії. Відомий як збирач на укр. добродійні цілі. Засновник Фундації ім. Святослава Завойовника в Австралії (1973). У 1950-60-их рр. чл. делегатури Закорд. Представництва УГВР в Австралії. Від 1949 дописує до укр. преси, зокрема, до "Вільної Думки" (Сідней), "Церкви і Життя" (Мельборн), "Укр. Самостійника" (Мюнхен).

І.Г.

МОВНА ПРАКТИКА (Language Use) українців в Австралії. Укр. мова, за офіційною урядовою заявою, трактується як одна з багатьох суспільно-гром. мов (community language) "багатокультурної" країни. В укр. середовищі зберігається мова й розвивається М.П., базована на гол. іміграційній хвилі українців, що тривала кілька років, починаючи з 1948. Згідно з австрал. документами про натуралізацію імігрантів, у 1950-60-их рр. в Австралії налічувалося бл. 21 тис. осіб укр. походження. Прибули вони з різних частин України: сх. (зокрема, з Київщини, Полтавщини, Харківщини), зах. (перев. з Волині й Галичини) та півд.-зах. Слід вважати, що мовний варіянт (чи то діялектний, літ., розмовний, чи "літ." варіянт Зах. України) імігрантів став основою для спілкування, навчання та подальшого розвитку мови, яка дедалі більше зазнавала впливів австрал. (англ.) мови, будучи "мовою в контакті" (language in contact). В таких умовах, зрозуміло, мовні функції для спілкування обмежуються і застосовуються до конкретних сфер та конкретної діяльности мовлення. Ясно, що сама мова також у більшій чи меншій мірі неминуче спрощується. У цьому розумінні загальної мовної ситуації розглядаються питання двомовности, мовної характеристики та психології мовлення.

Двомовність. За австрал. переписом населення 1986, налічувалося 32 065 осіб укр. роду, що включало 27% осіб мішаного походження. Але лише половина з них подала в переписі, що володіє укр. мовою. З тих, що народилися поза Австралією (в тому ч. і в Німеччині чи Австрії), 75% розмовляють укр. мовою, а з народжених в Австралії – тільки 30%. Щодо вивчення англ. мови українцями, то характерною є така інформація Австрал. Статистичного Бюра за 1986: з осіб, народжених в Україні (понад 15 рр. життя), 17,5% не розмовляють "добре" (not well) англ. мовою, а цілком ні (not at all) – 1,5%; схожі цифри для осіб, що народилися в СРСР – 22 і 7%. Кращі показники щодо вживання англ. мови в західноевроп. і балтійських імігрантів, чехів та угорців, але далеко гірші в італійців, греків, півд. слов'ян та китайців. Двомовність осіб окреслюється і розрізняється за володінням укр. мовою, що для першого покоління (народжених в Україні або в таборах ДП) залишається первинною мовою, а для другого покоління (народжених в Австралії) вважається, здебільшого, вже другою мовою. Вільне спілкування укр. мовою для першого покоління помічається в усіх сферах М.П., за винятком спілкування, яке вимагає тлумачення будь-якого техн., професійного, наук. і т.п. порядку, де треба користуватися англ. термінологією. Стосовно другого покоління, то помічається більш-менш вільне спілкування укр. мовою, зокрема, в домашньому оточенні та в розмовах сімейного порядку, як також у сфері суспільного життя, молодечих організацій чи церкви. У спілкуванні між ровесниками, рідко в оточенні старших, спостерігається схильність переходу з однієї мови на другу (code switching). Третє покоління спілкується в більшій чи меншій мірі обома мовами, дуже часто перехідним способом, але вже спілкування укр. мовою обмежується до основної сфери, тобто домашнього оточення із сімейним

складом мовлян. Характерним є і таке: особи другого покоління (тепер у віці 25 – 45 рр.) спілкуються між собою вільно укр. і англ. мовами, надаючи перевагу укр. мові, коли предметом розмови є гром., культ., рел., виховні справи, а англійській – у справах професійних, із загальноавстрал. питань, іноді побутових (спорт, розваги тощо). На гром. ниві (засідання, публічні виступи), як правило, вживається серед своїх укр. мова. М.П. третього покоління (діти і молодь) інакша: спілкування між ровесниками відбувається майже виключно англ. мовою, а під час суспільних укр. заходів (заняття в укр. суботніх школах, сходини молодечих т-в, виступи для українців) – укр. мовою. У вимові, синтаксі і в лексиці переважають *австралізми*.

Мовна характеристика. Укр. мова в Австралії розвивалась на основі мовних варіянтів окремих імігрантських груп, втручання австрал. (англ.) мови та друкованого зразка сучасної мови України. Упродовж сорокарічного періоду укр. мова змінилася, набуваючи прикмет зі своєї основи, витворюючи "міжмовний" (interlanguage) варіянт для спілкування. Ці прикмети помічаються у меншій чи більшій мірі у фонологічній, граматичній, синтаксичній, лексичній та семантичній системах мовлення. Зокрема, у фонологічній системі спостерігається сильніше пом`якшення передньоязичних фонем, напр., діялектичне (*с"адь*) поряд з літ. вимовою (*с`адь*) – "*сядь*", або відсутність пом`якшення передньоязичних фонем перед високою голосною фонемою "*і*", напр., під впливом австрал. вимови (*сіу*) замість ("*сів*") і т.п.; у граматичній системі помічається відмінювання дієслів другої відміни за зразком першої відміни: "*робе*" замість "*робить*", або відмінювання іменників одної відміни на зразок другої відміни, або відсутність відмінювання числівників; у синтаксичній системі має місце запозичення з англ. мови у формах керування: "*я слухаю до радіо*" поряд з "*я слухаю радіо*"; у лексичній системі помічається безпосереднє запозичення (калькування) та збереження слів, притаманних сх. і зах. частинам України: *дерев'яний* (дерев`яний), *деґрі* (наук. ступінь), *голідей*, *вакації* (види відпустки), *горяча їда* (гаряча їжа), *моцний чай*, *кріпкий чай* (міцний чай), *вострі ножиці* (гострі ножиці) і т.п.; у семантичній системі спостерігається, що, напр., синонімічні зв`язки обмежені та користуються складом основних слів для поширення значення слова: "*сильна кава*", тобто ознака "міцности" передається через слово "сильна"; "*гаряча їжа*", де ознака "гостроти" передається через слово "гаряча", і т.п. Ступінь користування будь-якими прикметами з мовної основи, що знаходяться в усній чи писемній мові окремої особи, залежить від мовної вправности, років навчання, частоти вживання мови, особистого відношення до мови тощо.

Психологія мовлення. Свідомість та відношення двомовця до варіянтів укр. мови відіграють значну ролю в його М.П. Дослідження цього питання доводить: двомовці сер. віку першого покоління і двомовці другого покоління, хоч позитивно оцінюють сучасну укр. мову, якою розмовляють в Україні, вважають, що цей варіянт важчий для зрозуміння. Навпаки, той вид мовлення, в якому переважає вплив австрал. (англ.) мови, є легшим для зрозуміння, хоча оцінюється негативно щодо бажаного варіянту для мовлення. Найсприятливіше оцінюються сх. та зах. варіянти, які є найбільш зрозумілими і найкраще сприймаються двомовцями. Така оцінка небезпідставна, бо все-таки ці варіянти відіграли значну ролю в утриманні укр. мови в австрал. оточенні. Варто вказати на ще одну показову рису у М.П. третього покоління. Перебуваючи разом в укр. школах та молодечих організаціях, діти і внуки вихідців з різних областей України виробляють назагал спільний австрал. варіянт укр. мови, в якому менше діялектних різниць, ніж у мові батьків зі сх. та зах. частин України. Проте в родинах першої і другої ґенерацій австрал. українців, де переважає або й виключно вживається укр. мова, реґіональні різниці у вимові, лексиці, виразах більш помітні.

Загалом можна стверджувати, що складнощі, які є у М.П. укр. суспільства в Австралії, притаманні кожній мові, що стає "мовою у контакті".

Літ.: Жлуктенко Ю.О. Мовні контакти: проблеми інтерлінгвістики. К., 1966; Dackiw-Rosalion O. Phonetic Interference in the Pronunciation of Ukrainian Students in Australia. Ukr. Settl. A. M., 1986; Koscharskij H. First Language Retention in Unfavourable Circumstances. Зб. Іст. укр. пос. А. М., 1986; Seneta E. Ukrainians in the 1986 Census. Ukr. Settl. A. S., 1989; Shymkiw A. A Study on Language Attitude: The Case of Bilingual Australian Ukrainians in Sydney. Ukr. Settl. A. M., 1993.

А.Шимків

МОВНО-ЛІТЕРАТУРНИЙ ГУРТОК при осередку НТШ в Аделаїді, засн. у липні 1969. Членство швидко зросло від 9 до 20 осіб. Гурток щомісяця відбував сходини, на яких обговорювались художні твори укр. авторів, здебільшого сучасних, та праці сучасних укр. мовознавців. Організовано ряд літ. вечорів за участю відомих укр. авторів Австралії (В.Онуфрієнко, З.Когут і О.Чорнобривець). 1973 гурток репрезентував свою програму на Здвигові Українців Австралії. За його ініціятивою видано "Півд. Хрест" (Аделаїда, 1980), зб. п`яти укр. поетів Півд. Австралії: П.Вакуленка, Віри Войцехівської, Л.Далекої (О.Чорнобривець), Є.Зозе та Надії Яреми. До провідних чл. гуртка належали С.Григорців, В.Войцехівська, Лідія Олесницька, Л. і С.Онішки, Л.Ростек, Т.Судомляк. Праця гуртка занепала після смерти його гол. В.Войцехівської (1986).

р.м.

МОВЧАН Валентин (Walentyn Mowtschan), правос. свящ., технолог радіотерапії; н. 21.1.1935 в м. Суми Харківської обл. На еміграції в Німеччині з 1943, з 1949 в Австралії. 1958 закінчив Австрал. Інститут Радіографії. Працював професійно в лікарнях Перту (1955-59) та Галіфаксу, Канада (1960-61). 1968 рукоположений на свящ.; богословську освіту доповнив у семінарії в Бавнд Бруку, США (1989-90). Настоятель Святомиколаївської парафії в Перті, протоієрей УАПЦ.

МОЙСЕЄНКО Варфоломій (Varfolomii Moiseienko), гром. діяч, ветеран укр. визвольних змагань; н. 24.8.1894 на Харківщині, п. 12.1.1962 в Канберрі. У складі Армії УНР брав участь в поході на Крим 1918 під проводом полк. Болбочана, потім служив у полку ім. гетьмана Наливайка. За бойові заслуги підвищений до чину полк. Жив на еміґрації у Варшаві. В Австралії активний в гром. житті; гол. УГ в Канберрі у 1950-их рр. Політично належав до гетьманського табору, крайовий начальник СГД на Австралію.

МОЛОДЕЧИЙ КАТЕДРАЛЬНИЙ ХОР при укр. кат. катедрі св. Вер-

Молодечий Катедральний Хор, 1988 р.; посередині дириґент О.Тарнавська

ховних Апостолів Петра і Павла в Мельборні (Ukrainian Catholic Cathedral Youth Choir), засн. 4.10.1959 *О.Тарнавською*, його постійним провідником і дириґентом, з метою згуртування дітей при Церкві і зближення їх з укр. рел. та світською музикою. Почав працювати як дитячий, двоголосовий, а згодом розвинувся в молодечий, триголосовий; при заснуванні мав 26 чл., 1969 – 125, 1988 – 75. До 1990 у складі хору виступало понад 500 дітей. М.К.Х. співає на богослужіннях і бере участь у рел. та світських імпрезах. Самостійні концерти хору відбувалися в Мельборні, Джілонґу, Нобл Парку й Ньюборові у Вік., а також у Сіднеї, Канберрі, Ньюкастелі (НПВ), Брізбані й Аделаїді. Видано 3 платівки: "Альбом М.К.Х." (1971), "Вселенная, веселися" (1975), "На крилах рідної пісні" (1988).

О.Т.

МОНДЖЕЙОВСЬКИЙ Роман (Roman Mondzheyovsky), церк. і гром. діяч, меценат; н. 13.11.1923 у Львові. Отримавши сер. освіту у філії Академічної Гімназії, студіював дантистику в Ґеттінґені, Німеччина (1947-48). До Австралії приїхав 1951 і поселився у Воллонґонґу (НПВ), де тривалий час був гол. укр. кат. братства, батьківського комітету Рідної Школи і чл. управи УГ. Номінований урядом НПВ чл. Етнічної Ради в районі Іллявора, нагороджений Королівською Ювілейною Медалею за працю серед іміґрантів. З 1978 живе у Канберрі, де керує власним підприємством по виробленню пухових товарів і займає пост гол. укр. кат. братства при церкві св. Володимира.

Р.М.

МОРАВСЬКИЙ Михайло (Michael Moravski), гром. і кооп. діяч; н. 21.1.1949 в м. Прнярорі у Боснії (кол. Югославія). Еміґрував з батьками до Трієсту, Італія (1952), а 1955 до Австралії. Поселився в Мельборні, де 1974 закінчив Технологічний Інститут у Футскрей (Footscray) як кваліфікований книговод. Займає становище управителя укр. кооператив "Дністер" (з 1979) і "Поступ" (1979-81) в Мельборні. Гол. осередку СУМ в Мельборні (1971-78), потім крайової управи (1978-84). У 1969-71 був секретарем Укр. Студентської Громади, згодом чл. дирекцій укр. кооператив у Мельборні (1977-79), фін. референтом Ради Укр. Кооператив Австралії (від 1980). З 1967 учителює в укр. суботній школі, від 1987 є чл. дирекції комітету будови дому для старших. 1984 став гол. СУОА і тут проявляє особливу активність в зовн. зв'язках, зокрема в обороні укр. імені в справі т. зв. воєнних злочинців.

М.Моравський

М.Б.

МОРОЗ Василь (Vasyl Moroz), гром. діяч; н. 4.11.1912 в Стебнику Дрогобицького пов., Галичина. Здобув сер. торг. освіту в Стрию. 1933-36 політ. в'язень поль. тюрем ("Бриґідок" у Львові, в'язниць у Дрогобичі і Самборі). У 1938-39 перебував на Закарпатті, брав участь у боях з угорцями, був поранений. З 1939 на еміґрації в Німеччині; 1949 переїхав до Австралії, займав пост гол. філії УГ НПВ в Оранджі. Упродовж 10 рр. провадив з місцевої радіостанції укр. програму. Меценат газ. "Вільна Думка".

МОРОЗ-КОТКО Зіна (Zina Moroz-Kotko), співачка; н. в Києві, п. 27.12.1985 в Сіднеї. Вчилася у Київській Консерваторії, почала виступати в Оперному театрі м. Сталіно (тепер Донецьк). 1943 залишила Україну, продовжувала студії у Берлінській Консерваторії. По приїзді до Австралії виступала як солістка – ліричне сопрано з нар. репертуаром, а також в хорі "Боян" у Сіднеї. Була мист. керівником ансамблю "Верба", пізніше – "Суцвіття".

МОСКОВИЧ Вольф (Wolf Moskovich), проф., філолог, славіст-українiст, дослідник єврейської культури; н. 7.4.1936 в м. Болград Одеської обл. Студіював у Чернівецькому Університеті (1954-58) та Московському Пед. Інституті Іноземних Мов (1961-65). Був співроб. Інституту Мовознавства АН СРСР в Ленінґраді; доктор філолог. паук. З 1974 живе в Ізраїлі, з 1977 проф. українознавчих предметів в Єврейському Університеті у Єрусалимі. Очолює Ізраїльський Комітет Славістів (від 1990), Ізраїльську Асоціяцію Україністів (від 1992); 1993 обраний віце-президентом Міжнар. Асоціяції Україністів. Іноземний чл. НАН

України. Автор праць: "Статистика и семантика" (Москва, 1969), "Информационные языки" (1971), Rising to the Challenge: Israel and the Absorption of Soviet Jews (Лондон, 1990).

р.м.

МОТИКА Володимир (Wolodymyr Motyka), науковець у ділянці торгівлі і бухгальтерії, гром. діяч; н. 25.3.1948 у Фрілле, Німеччина. У тому ж році з родиною переїхав до Сіднею; з 1974 живе у Ньюкастелі, НПВ. В Університеті НПВ здобув дипломи: бакаляра (1971), маґістра торгівлі (1975) і доктора бухгальтерії (1994). У 1974 мав однорічну стипендію ЮНЕСКО для наук. дослідів у Варшаві; водночас став викладачем бухгальтерії у відділі торгівлі Ньюкастельського Університету. Автор наук. публікацій з питань бухгальтерського обліку в Сх. Европі й кол. СРСР, навчальних матеріялів про застосування комп`ютерних систем в бухгальтерії, перекладач наук. статтей. Чл. бухгальтерських т-в в Австралії, Новій Зеляндії та США; чл. НТШ. Гол. укр. студентського т-ва "Обнова" в Сіднеї (1971). Діяльний у Фундації Українознавчих Студій Австралії (ФУСА), чл. її дирекції, а з 1990 – гол. Активний у переговорах ФУСА з Університетом ім. Макворі про відкриття там Центру Українознавчих Студій (1984). У Ньюкастелі – співзасновник філії укр. кредитівки "Карпати" (1976), укр. радіокомітету (1977), Укр. Культ.-Осв. Т-ва (1977-82), з 1986 керівник укр. суботньої школи та референт зовн. зв`язків місцевої УГ. У 1980-их рр. активний у програмних та іспитових комітетах укр. мови як предмету в держ. матурі стейту НПВ, у крайовій комісії для акредитації перекладачів. Призначений прем`єром НПВ одним з чл.-засновників дорадчого комітету Комісії Етнічних Справ НПВ (1981-88). За дорученням австрал. міністерства іміграції М. створив й очолював (1980-85) перший в Ньюкастелі й долині р. Гантер центр послуг для нац. меншостей; спричинився до організації у цьому районі дому для старших громадян (1988-91).

І.Гордіїв, М.Павлишин

МУЗЕЙ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА (Ukrainian Arts and Crafts Museum) при укр. кат. соборі у Мельборні. Його передісторія така: 1960 єп. *І.Прашко*, за допомогою о. *З.Хоркавого*, Софії Завалинської та Ольги Савчинської (Сідней), почав збирати зразки укр. нар. одягу, вишивок і тканин, кераміки, деревoрізьби, писанок, ікон і творів укр. мистців, гол. в Австралії. 1975 покликано першу дирекцію М.У.М., до якої увійшли: єп. І.Прашко, о. З.Хоркавий (постійний зберігач і секретар), С.Завалинська, Ольга Коцюмбас, Валеріян Михайлів, О.Венгринович, Марія Михайлів і Л.Гаєвська-Депес. Пізніше в дирекції працювали: Михайло Ганицький, Стефанія Радивил і Лідія та Ярослав Волощуки. Музей було відкрито 3.8.1979, коли він вже мав у своїх колекціях понад 2500 експонатів. Він знаходиться в епархіяльному будинку в Норт Мельборні, де розміщено виставові шафи. За період 1971-90 М.У.М. влаштував 29 тематичних або жанрових виставок, окремі з яких були організовані також у Сіднеї, Аделаїді, Канберрі, Джілонгу (Вік.) і Перті.

Літ.: Виставка з нагоди відкриття Музею укр. мистецтва в Мельборні. М., 1979.

М.П.

Музей Укр. Мистецтва в ПА

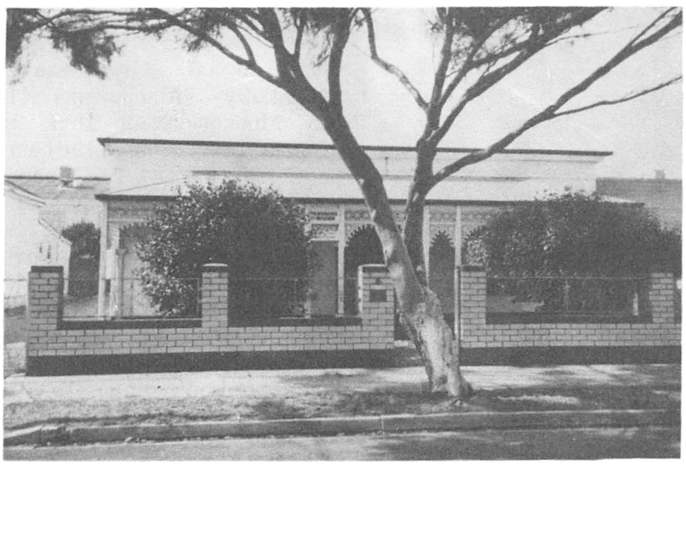

МУЗЕЙ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА в Південній Австралії (Ukrainian Museum in South Australia), засн. 1979 з ініціятиви Д.Островської, М.Білик та управи СУ ПА; будинок міститься в Гайндмарші (Hindmarsh). 8.9.1979, під час відзначення 30-ліття поселення українців в ПА, музей відкрив мін. етнічних справ (пізніше прем`єр) ПА Джон Баннон. У музеї зберігаються зразки укр. мистецтва, зокрема гуцульського побуту, матеріяли до історії поселення українців в ПА, книжки-раритети. При М.У.М. П.А. відкрита крамниця. З 1981 діє призначена управою СУ ПА дирекція музею на чолі з Лідією Ростек. М.У.М. П.А. організовує виставки на теми укр. мистецтва, укр. історії та історії укр. поселення. Його активісти: Є.Андрухович, П.Вакуленко, Ольга Одлига, Катерина Качмарська, Олександер Лисенко, Омелян Слободян, Любомира Цюрак. Музей має офіційну акредитацію від австрал. чинників та належить до Об`єднання Музеїв Австралії.

Літ.: Нитченко Д., Цюрак М. Музей укр. мистецтва в Аделаїді. "Н.О.", ч. 7, 1985.

р.м.

МУЗИЧНЕ ЖИТТЯ (Music). Попри екон. та побутові труднощі, що з ними зіштовхнулись укр. іміґранти в Австралії, вони одразу ж розгорнули широку культ. діяльність, де на першому місці були пісня й муз. творчість. Вже у переселенчих таборах 1948-50 люди почали гуртуватися в співочі гуртки, плекати хоровий спів для внутр. вжитку та для репрезентації укр. культури перед ін. нац. групами, а часто й перед австрал. публікою. Серед новоприїжджих виявилось чимало дириґентів-аматорів, траплялися й фахові дириґенти. Були організовані чоловічі, подекуди й мішані, хори. Деякі з них виконували виключно богослужби, а ін. були одночасно світськими й церк. хорами. Крім того, при церквах виникли невеликі співочі групи (церк. крилоси). Коли устійнилася організована суспільна структура, то найчастіше хори та ін. муз. ансамблі поставали при громадах. В укр. школах творились дитячі хори,

але вони не мали стабільної форми, а, подібно до хорів СУМ та Пласту, служили, насамперед, виховним цілям. Згодом деякі установи покликали до життя муз. ансамблі для репрезентації і суто мист. цілей. Малі групи співаків виповнювали програму різних свят та розвагових імпрез.

Такими муз. ансамблями у Вік. були: дівочий ансамбль "Ластівка" в Саншайні (засн. 1957, керівник Л.Гаєвська-Денес), квартет "Соловейки" в Нобл Парку (засн. 1959, керівники І. та Г.Єфименки), дитяча оркестра в Балляраті (засн. у 1960-их рр., керівник Касіян Косенко; він провадив також оркестру в Брізбані), ансамбль бандуристів у Нобл Парку (керівник Ігор Якубович), оркестра СУМ "Трембіта" в Мельборні (засн. 1984, керівники Ірена Рудевич-Дудій та К.Косенко), муз. гурток в Джілонгу (керівник М.Гайванюк). У ЗА діяли молодеча оркестра в Перті (засн. 1950, керівник І.Джуфер, в 1972-80 – М.Менцінська) та струнна оркестра в Нортгамі (керівник О.Подвежнік). У 1990-их рр. постала оркестра Мірка Ґутея "Каштани". В НПВ працювала оркестра Юного СУМ у Сіднеї (керівник В.Майковський), як також діяла оркестра молоді у Канберрі (керівник М.Янченко). Були створені муз. групи-оркестри при театр. ансамблях для супроводу ревю та оперет і з метою обслуговування забав та весіль.

Окремої популярности набуло кобзарське мистецтво, зокрема, серед молоді (див. *Бандуристи*). Молодіжні організації (Пласт, СУМ та Об'єднання Дем. Укр. Молоді) особливо плекали муз. діяльність, інструментальну та хорову.

Значного розвитку впродовж усього часу зазнало хорове мистецтво: співочі ґурти поставали майже в усіх, навіть найменших, осередках, а гол. при церквах і молодечих організаціях (див. *Хори*). Укр. театр. групи з успіхом ставили оперети, водевілі, ревю, для чого мусіли мати співаків чи малі хори й оркестри. *Український Музичний Театр ім. Лисенка*, крім самостійних концертів, поставив оперу "Катерина", кілька муз. п'єс (див. *Театр*).

З-поміж диригентів виділялися у Мельборні та стейті Вік.: С.Корінь, О.Куціль, М.Костюк, О.Тарнавська, Федір Кудринський, Семен Грабовський, Марія Липкевич, К.Косенко; в НПВ: Маркіян Струк (гром. хор в Сіднеї, засн. 1949), Т.Фіґоль (хори "Сурма", "Заграва"), Я.Микитович, П.Деряжний, Зіна Мороз ("Суцвіття"), М.Сенькович-Дума, Михайло Цимбаляк (в Ньюкастелі) та ін.; в ПА: Й.Кліш, Андрій Ситник (хор "Гомін"), Богдан Жолкевич (церк. кат. хор та "Ластівка"), Степан Місяйло (укр. нар. хор "Каштан", створений 1989); в ЗА: Я.Микитюк, О.Менцінський, Петро Шигимага, Ксаверій Уласевич, М.Менцінська, Мирослав Ґутей; у Квінс.: Василь Голояд (1950-58), М.Мережаний, Ярослав Піріжок (1961-87), І.Джуфер, свящ. М.Сердюк та О.Павлишин (також піаністка-акомпаніяторка); в АСТ й околиці: О.Петрівський (у Квінбієні, НПВ) та Оксана Отін й Ірина Пелегріні (також піаністка-акомпаніяторка в Канберрі).

Як солісти виступали: у стейті Вік. – Є.Павловська, Я.Ліщинський, Г.Корінь, сестри Анна Цибульська та Наталка Александренко, Анастазія Грушецька, Д.Любарська, Стефанія Ковалик, Марія Вайсброт, Володимир Зіневич, Л.Юрків, Філоніда Габелко, М.Євсевський та ін.; в ЗА – З.Дощак та Л.Супрун; в ПА – О.Дубовська; в НПВ – Т.Тарас, В.Матіяш, З.Мороз-Котко, Валя Кулик і Валя Спесива, С.Мойсієнко, М.Чигрин та ін.

Піаністами працювали: у Мельборні і Вік. – М.Кліоновський, Галя Кривенко, Валентина Барановин, Ірина Рудевич-Дудій, О.Тарнавська; в НПВ – А.Мірошник, К.Скрипченко, Марійка Намурин, Ерна фон Джованеллі-Матіяш, Михайло Ґоян, Віктор Бурак; в ПА – Євген Майборода, Ліда Ореллі-Діденко, Наталка Суходольська-Коваленко та Мирослава Ґоян.

Серед добрих інструменталістів у Вік. слід назвати І.Якубовича (скрипаль і бандурист) та Олю Кривенко (скрипаль). Бандуристи-кобзарі були заступлені такими відомими майстрами гри на бандурі ще з України як Дмитро Носяра (у Вік.), Г.Бажул, П.Деряжний, а також уродженець Австралії, що віртуозно опанував цей нар. інструмент, – В.Мішалов (у НПВ).

На відтинку муз. освіти активно працювали: в Мельборні – І.Джуфер (понад 10 рр. провадив муз. школу), О.Тарнавська (школа гри на фортепіяні, 1953-75), Л.Юрків (з 1988); в Сіднеї – К.Скрипченко (давала лекції фортепіяно й була водночас педагогом в австрал. консерваторії) та М.Намурин.

З-поміж австрал. українців проявили себе в муз. композиції: Д.Мошняга, П.Деряжний, Г.Корінь, О.Тарнавська, Стефанія Ковалик (також солістка).

Таким чином, протягом понад 45-річного існування організована укр. спільнота в Австралії висунула із свого середовища низку муз. здібних людей – диригентів, співаків, співаків-солістів, інструменталістів, які своєю працею й досягненнями внесли помітний вклад у розвиток муз. життя укр. діяспори та країни поселення. Останнім часом активізуються аматори та професійні муз. діячі з мол. ґенерації, що прагнуть збагатити досвід і спадщину попередників.

О.Тарнавська

МУРСЬКИЙ Володимир (Volodymyr Mursky), гром.-політ. діяч, журналіст; н. 1888 в Галичині, п. 1935 в Істамбулі, Туреччина. До 1914 був учителем. Під час 1 світ. війни попав на Велику Україну; після 1917 редагував в Одесі разом з Іваном Липою часопис "Укр. Слово". Брав діяльну участь у будуванні укр. державности, очолюючи за часів УЦ Ради і Директорії департамент преси і пропаґанди. По упадку УНР виїхав за кордон як радник міністерства закорд. справ; водночас займався активною журналістичною діяльністю. На еміґрації перебував в Австрії, Польщі й Туреччині. 1919 під редакцією М. у Відні виходив двотижневик "На Переломі". Особливо плідну працю провадив в Істамбулі, нав'язуючи контакти з впливовими міжнар. чинниками та інформуючи їх про укр. справу і діяльність уряду УНР в екзилі. Тут М. написав і 1930 видав тур. мовою книжку про Україну – Ukrayna ve istiklal mucahedeleri ("Україна та її боротьба за незалежність"). Помер внаслідок тяжкого нервового захворювання в Істамбулі і там похований.

В.Т.

Н

"НА ДАЛЕКОМУ СХОДІ", укр. двотижневик, 4 чч. якого вийшли 1937 в Ціндао (Китай). Його засновники В.Мигулин та М.Мілько свої зусилля сконцентрували гол. на критиці діяльности призначеного япон. військ. місією управління *Української Національної Колонії* в Харбіні на чолі з Ю.Роєм.

НАГІРНИЙ Осип (Osyp Nahirnyj), гром. діяч, кооператор; н. 13.2.1910 в м. Сколе Стрийського пов., Галичина, п. 13.1.1973 в Мельборні. Діяльний в кооперації у Галичині. З 1945 на еміґрації в Німеччині, де студіював економіку і торгівлю в укр. високих школах. 1949 переїхав до Австралії; діяч УГВ (як гол.1956-63), згодом її почесний чл., довгочасний чл. крайової управи СУМ, працівник кредитової спілки "Дністер". Політ. активний в ОУН (С.Бандери).

НАЗАР Богдан Степан (Bohdan Stephen Nazar), правник, гром. діяч; н. 24.9.1912 у Львові. Правничі студії закінчив у Краківському Університеті (1937). В'язень поль. тюрем та концтабору у Березі Картузькій; арештовувався за політ. діяльність також німцями. У Німеччині перебував з 1944, 1949 переїхав до Мельборну. Чл. дирекції, а згодом секретар (1961-64) кредитової кооперативи "Дністер", гол. управи УГВ (1968-70), учитель укр. школи в Мельборні (1973-80), керівник укр. школи в Джілонгу, Вік. (1980-87), там же секретар філії УГВ (1980-83). Від 1980 в суді СУОА як його гол. і чл.; почесний чл. УГВ.

М.Б.

НАРІЖНИЙ Симон (Семен) (Symon Nariznyj), історик, проф. УВУ; н. 30.1.1898 в с. Сокілка Полтавської губ., п. 23.7.1983 у Сіднеї. 1918 розпочав студії на істор.-філолог. факультеті у Полтаві, а 1922 еміґрував до Чехословаччини. 1927 закінчив УВУ в Празі зі ступенем д-ра історії. Секретар Укр. Істор.-Філолог. Т-ва (1929-38), дир. Музею Визвольної Боротьби України в Празі (1945-48); викладав в УВУ та Укр. Високому Пед. Інституті у Празі. Публікації про добу гетьмана І.Виговського, "Літопис" Граб'янки, істор. установи, діяльність істориків В.Біднова та М.Василенка. Автор фундаментальної монографії "Укр. еміграція" (Прага, 1942) та "Матеріялів до історії Музею Визвольної Боротьби України в Празі" (вип. I-III, Женева, 1957-59). Від 1951 в Австралії, жив у Сіднеї.

Р.М.

НАРОДНЕ МИСТЕЦТВО (Folks Art) українців в Австралії належить до високорозвинених і поширених галузей укр. культури в цій країні. Воно продовжує багаті традиції нар. творчости в Україні, яка передувала культ. діяльності відомих одиниць. Н.М. плекалося в народі безіменно, лише в останніх часах стали відомими окремі нар. мистці. Первісно його функція мала утилітарний характер, але його естетичний вимір завжди був істотним. В укр. Н.М. виявлялися рел., світоглядові, а пізніше й ідейно-патріотичні мотиви. Назагал, воно найкраще репрезентувало самобутність укр. народу та його культури. Тому іміґранти ще в таборах ДП, а потім в країнах постійного поселення плекали Н.М. Шляхом виставок, показу і дарування експонатів іноземцям вони намагалися популяризувати знання про Україну.

Вже в переходових таборах (від 1948) відбувалися такі виставки з використанням привезених з України та щойно вироблених в Австралії (вишивка, різьба) речей. Не всі традиційні в Україні галузі Н.М. набули поширення в діяспорі, зокрема, в Австралії. Напр., нар. будівництво (за винятком церк. архітектури), виготовлення меблів та сіль.-госп. приладдя, гончарство, стінорозписи взагалі не розвинулися у цій країні. Були спроби розпочати килимарство, виробництво деяких нар. муз. інструментів (бандур). Частково плекалося виробництво нар. одягу (костюмів) у різних реґіональних варіянтах з перевагою коз. (для чоловіків) і полтавського (для жінок) або й гуцульського, призначеного для репрезентації та сценічних виступів. Натомість переважають вишивання, різьба й інкрустація, кераміка, писанкарство.

Вишивання – найбільш поширена галузь Н.М., бо це не вимагає спеціяльних приміщень, станків, інвестицій та підприємницької організації. Як правило, вишивають окремі талановиті особи, гол. жінки, найчастіше у вільний від ін. праці час. Поде-

В Музеї Укр. Мистецтва в Мельборні

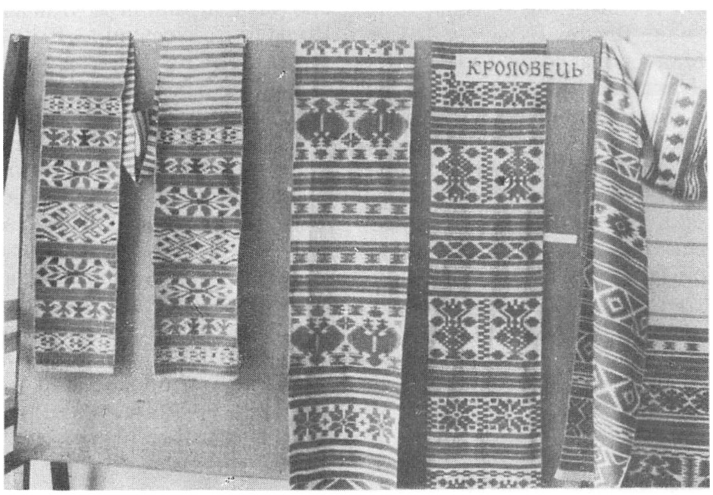

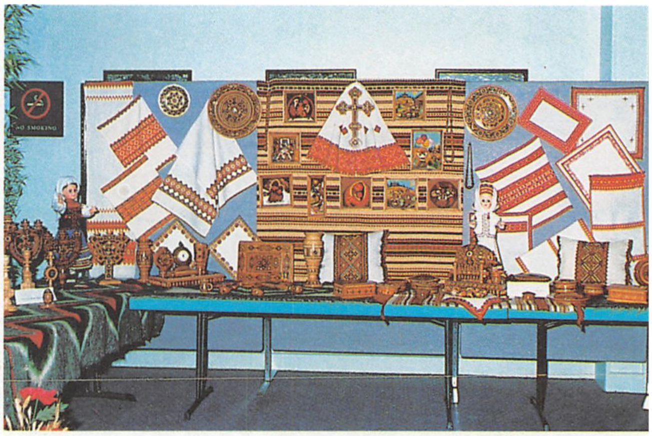

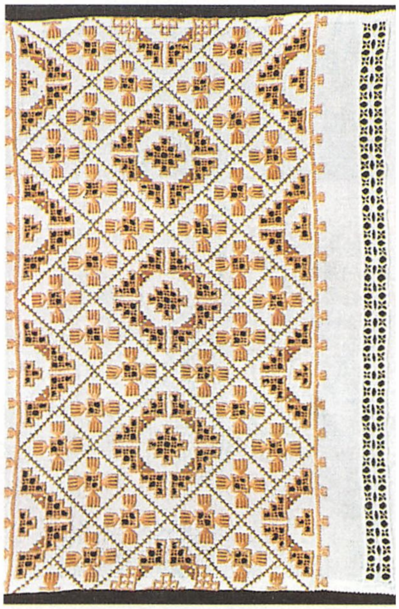

1. Виставка нар. мистецтва СУ Вікторії, 1988 р. 2. Укр. жінки в Сіднеї влаштовують виставку нар. мистецтва, 1979 р. 3. Вироби нар. кераміки. 4. Вишивки Богдани Тарнавської на виставці нар. мистецтва у Мельборні, 1994 р. 5. Церк. рушник, виконаний Анною Шпарик, 1988 р. 6. Рушники бачванських русинів-українців з Сербії, експоновані в Музеї укр. мистецтва.

куди вишивальниці з метою обміну знаннями та досвідом і для суто товарисько-розвагових цілей працюють спільно. При окремих т-вах, зокрема жіночих, в школах та при церквах діють групи вишивальниць, в яких нерідко молоді й діти вчаться мистецтва вишивки. При церквах вишивальниці виготовляють церк. облаштування: вишивані обруси, рушники, хоругви, фелони тощо. Водночас вишивають багато рушників, серветок, подушок, сорочок, стилізованого одягу з метою продажу. Це одна із форм придбання фондів для Церкви або гром. організацій.

Така група вишивальниць діє при катедральній парафії св. Петра і Павла в Мельборні. Тут працювали і ще працюють знамениті вишивальниці: Софія Завалинська, Марія Гриневич, Марія Куценко, Марія Михайлів, Ольга Коцюмбас, Анна Шпарик, Марія Курдупель, Марія Дранчук, Анна Бойчук, Анна Цькуй, Богданна Тарнавська, Марія Гасюк

Рушник О.Коцюмбас, Мельборн, 1965 р.

та ін. Особливо високою майстерністю відзначається О.Коцюмбас, яка постійно вишиває, незважаючи на літній вік (н. 1912). При осередку СУМ в гуртку "Надія" вона передала вишивальну техніку різних стібів багатьом молодим жінкам. Щоб закріпити знання про вишивку (київську, поліську, полтавську), М.Куценко видала ілюстровану книжку-альбом – Укр. вишивки-Ukrainian Embroideries.

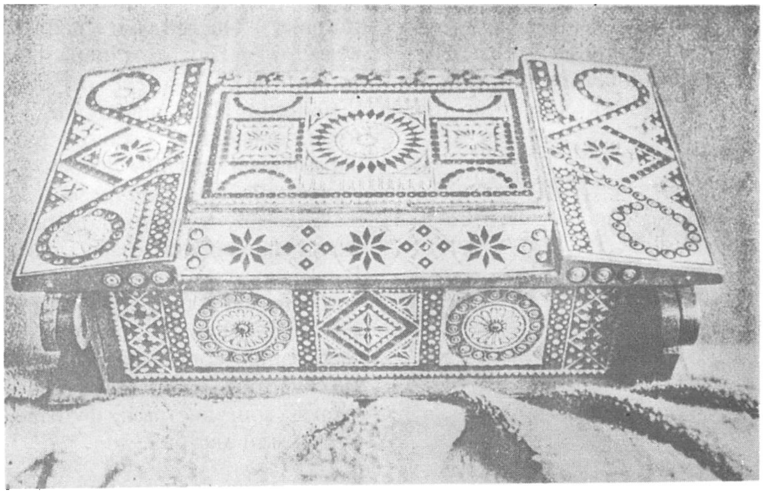

Різьба О.Кобиці з Аделаїди

В Аделаїді працює багато вишивальниць: Ольга Андрухович, Марія Середа, Ганя Слободян, Марія Сокач, Стефанія Письків та ін. Серед них М.Середа виставляла свої роботи перед австрал. публікою, здобувши ряд нагород.

У Брізбані відомими вишивальницями є: О.Павлишин, Марія Мотика, Дарія Корнійчук, Ольга Сметанюк, Софія Олендер та ін. В Джілонгу, Вік., вишивальниці під проводом Ольги Бобецької виконали низку вишивок для церк. вжитку: обруси, хоругви і рушники.

Різьба та інкрустація. У цій галузі діє ряд здібних майстрів, особливо в Мельборні – Євген Стахів, Любомир Любарський, П.Сорока, а також Осип Тарнавський (різьбар церкви в Ньюкастелі, НПВ), Остап Кобиця (згодом виїхав до США) та ін. Різьблять хрести, свічники, обкладки альбомів, касетки, інколи й деякі меблі.

Кераміка. Майстрів керамічних виробів значно менше: в Мельборні – Таня Венгринович, в Аделаїді – Ольга Андрухович та Ілля Мартинюк. Наполегливо і творчо працює в ділянці укр. нар. кераміки Ірина Мадей з Сіднею, яка також застосовує у своїх виробах австрал. мотиви.

Писанкарство належить до найпоширеніших галузей Н.М. В Мельборні розмальовують гарні писанки деякі з відомих вишивальниць, а також Аделя Стахів, родина Кочержуків та ін.; в Сіднеї – Люба Шимечко, Галина Берегова, Галя Гузій та ін.; в Брізбані – О.Сметанюк, Катерина Гомчак, Катерина Любович, Анна Савчин та ін.; в Аделаїді – Ірина Лапичевська, Божена Попович, Дарія Войцешко, Мирослава Курко та ін.

В укр. школах, а також в молодечих організаціях – Пласт і СУМ перед Великоднем відбуваються лекції з писанкарства; подекуди мистецтво писанки передається батьками дітям як родинна традиція. В Сіднеї існує т-во писанкарів з метою популяризації писанки серед укр. спільноти та загальноавстрал. публіки. Останнім часом багато творів Н.М. привозиться з України. В Австралії вони продаються, як також мають деякий вплив на місцевих майстрів.

Діють два укр. музеї Н.М.: Музей Укр. Мистецтва при катедрі св. Петра і Павла в Мельборні та Укр. Музей СУ в Аделаїді. Своїми колекціями і виставками вони багато спричинилися до розвитку Н.М. в усіх його галузях; відбуваються виставки, напр., великоднього стола, весільних короваїв тощо.

Є всі підстави стверджувати, що укр. Н.М. в Австралії успішно розвиватиметься ще довгі роки. Бо не бракує ентузіястів, які з любов'ю його творять, та тих, що його цінують і прикрашають його експонатами церкви й свої помешкання.

о. З.Хоркавий

НАРОДНІ ДОМИ (People's Homes, Community Centers), осередки гром.-

культ. життя українців Австралії, створені і проваджені за зразком з укр. земель, головно Н.Д. т-ва "Просвіта" в Галичині. Вже початки організованого життя вимагали приміщень для ведення різноманітної культ.-осв. і мист. праці новоприбулих іміґрантів (від 1948). На перших порах використовувалися винаймлені залі римо-кат. шкіл та харитативних організацій. Де були матеріяльні можливості, українці купували бодай невеликі будинки та їх переобладнували для товариських зустрічей, проб хору, суботніх шкіл, а в деяких споруджували сцени для концертів і виступів театр. груп. Згодом самі будували для цього окремі доми чи ґрунтовно перебудовували закуплені будинки; деякі з них були репрезентативними.

Укр. Нар. Дім у Брізбані

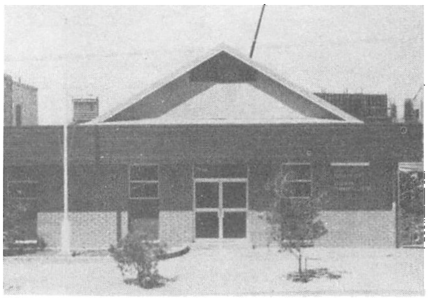

Найбільші Н.Д.: *Український Народний Дім* у Мельборні (перший будинок придбано 1953, теперішній в Ессендоні перебудовано 1977-79); *Український Народний Дім в Лідкомбі* (Сідней, куплений і перебудований 1957-59); *Український Народний Дім ім. Т.Шевченка в Аделаїді* (збудовано 1957-62); *Український Народний Дім в Брізбані* (відкрито 1955); *Український Народний Дім ім. Т.Шевченка в Перті* (1961).

До великих Н.Д. належать також дім і школа в Ардірі-Саншайні, Вік. (1957), та в Джілонгу, Вік.; меншими є в тому ж стейті доми в Ньюпорті (1959), Водонзі (1960), Сейнт Албансі (1964) та Ньюборові (1965). В НПВ, крім Лідкомбу, постали Н.Д. в Кабраматті (1958, перебудовано на поч. 1960-их рр.), Ньюкастелі (1960), Сейнт Меррісі (1966), Сефтоні (1958-61), Квінбієні (1972-74) і в Воллонґонгу (1974). В ін. стейтах існують ще Н.Д.: в ЗА – Нортгамі (1955-58); в Квінс. – Окслей (кін. 1950-их рр.); в Тасм. – Гобарті (1963), Лонсестоні (1962).

Функції Н.Д. виконують і деякі церк. осередки, а також будинки окремих організацій. Зокрема, таким є великий *Дім Української Молоді в Лідкомбі*, в якому розміщуються різні організації та товариський клюб. В більшості Н.Д. є тепер товарисько-розвагові клюби, де іноді продають їжу і напої. Ця діяльність сприяє здобуванню коштів на їх утримання. 1965 вартість Н.Д. становила понад чверть млн австрал. фунтів, 1993 бл. 10 млн австрал. дол.

А.Глуханич

НАТУРАЛІЗАЦІЯ (Naturalization), процедура набуття іміґрантами громадянства країни поселення; в ширшому розумінні, процес інтеґрації новоприбулих в суспільство прибраної країни. *Іміґрація* українців до Австралії поклала край їхньому статусові переміщених осіб. Дехто вважався бездержавним, а за іншими визнавалося ще громадянство країн кол. перебування у Сх. Европі. Останнє не мало практичного значення в Австралії, бо дотичні держави втратили юрисдикцію над втікачами, кол. своїми громадянами.

Укр. іміґранти не користувалися повнотою прав, не були повноправними і повноцінними чл. австрал. суспільства. Такими вони могли стати лише з моменту Н. В противагу до США і Канади, Австралія не надавала іміґрантам права на громадянство, як це було в законі про громадянство чи в хартії прав. На іноземців-іміґрантів, згідно з законом про чужинців (1947), у віці понад 16 рр. життя накладалися різні обмеження: вимога реєстрації, повідомлення в департамент іміґрації про зміну праці тощо. Згодом процес Н. регулювався законом про громадянство (Nationality and Citizenship Act.) з 1948. Після 1949 громадянство Австралії відділилось від бріт. підданства. Небріт. громадяни могли клопотатися про Н. після 5 рр. перебування в Австралії. Однією з передумов Н. був іспит з англ. мови. На практиці відповідні органи не дотримувалися цього суворо, хоча влаштовувались окремі курси для жінок-іміґранток, котрі як домашні господині мали менше нагоди вивчити англ. мову. Назагал, процес Н. не був важким. Самі іміґранти швидко переконалися у перевагах Н. і радо вирішили прийняти австрал. громадянство. На 1990 лише менше 10% укр. іміґрантів не мали громадянства Австралії. Народжені в Австралії діти стають громадянами автоматично на підставі територіяльного принципу (jus soli).

Якийсь час до натуралізованих громадян стосувався термін "новоавстралійці" (New Australians). Хоча Н. іміґрантів стала загальноприйнятою політикою уряду та етнічної еліти нац. груп, у тому ч. й укр., проте, інакше виглядає справа з повною інтеґрацією "новоавстралійців", зокрема, культурною. Тут під впливом міжнар. опінії та за прикладом Канади знято вимогу про негайне включення іміґрантів в орбіту англ. культури. Уряд обережно запровадив політику *багатокультурности* при одночасному акцентуванні самобутности австрал. нації та австрал. патріотизму. Властиво, ця політика, як і прихильні їй установи – Добросусідські Ради (Good Neighbour Councils), – англ. програми для дорослих іміґрантів (Adult Migrant English

Нар. Дім в Нортгамі, ЗА

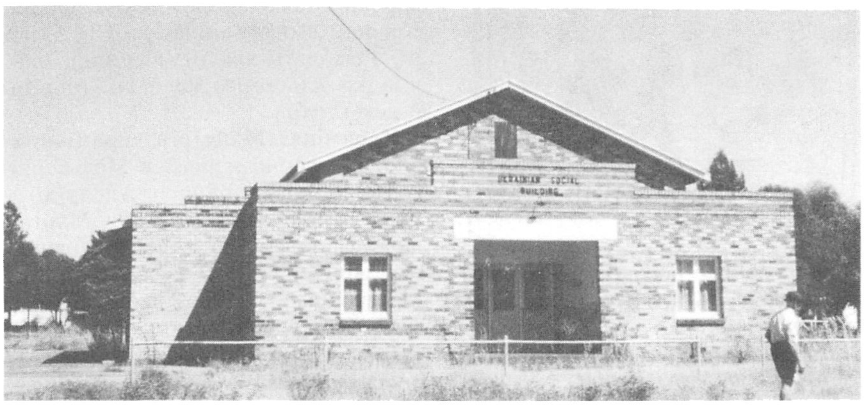

Scheems), а також сама багатокультурність мають на меті пришвидшувати інтеграцію. Н. є лише формальним засобом для цього.

С.Матіяш

НАУКОВЕ ЖИТТЯ, НАУКА (Scholarship) українців в Австралії розвивалися у двох вимірах – в самій укр. громаді та її установах і в загальноавстрал. університетах та дослідних інституціях. Водночас необхідно розрізняти плекання українознавчих наук та участь українців в ін. наук. галузях.

Попередником укр. учених в Австралії та Океанії був славний укр. подорожник, антрополог, етнограф та лінгвіст з енциклопедичними знаннями, дослідник Нової Ґвінеї, зокрема папуасів та ін. тубільних племен, *М.Миклухо-Маклай*, котрий у 1870-80-их рр. провів свої досліди в Австралії й на близьких островах.

Щойно по 2 світ. війні з новою хвилею іміграції прибули укр. учені, що займалися наук. питаннями українознавства та ін. дисциплін.

У 1949-51 з Европи до Австралії переселився ряд науковців – фахівців у галузі українознавства, які одразу ж включилися в гром. і культ. працю укр. спільноти, задовольняючи, насамперед, її осв. запити. Вони були серед організаторів шкільництва, учителями, редакторами, публіцистами. Якщо йдеться про їхню наук. діяльність, то вона носила радше наук.-популярний характер. Професійні українознавці, як і ін. імігранти, мусіли зайнятися на перших порах фіз. працею, а для українознавства присвячували здебільшого вільний час.

Проте ці люди виявили багато енергії і поклали початки українознавчої праці, гол. через утворений відділ *Наукового Товариства ім. Т.Шевченка* в Австралії, що постав 1950. Діяльність НТШ полягала в організації наук. доповідей і конференцій та у виданнях. Членство (дійсні і звич. чл.) гуртувалося у двох осередках – Мельборні і Сіднеї; згодом виникли осередки в Аделаїді і Канберрі. До НТШ входять також учені неукраїнознавчих дисциплін. Найбільшим видавничим досягненням НТШ став зб. "Українці в Австралії" (М., 1966).

До видатних чл. НТШ належать: літературознавець *П.Богацький*, мовознавець архиєп. *С.Гаєвський*, бібліографи *Є.Ю.Пеленський* та *С.Радіон*, психолог *І.Рибчин*, тюрколог *Є.Завалинський*, германіст *Т.Ляхович*, теолог-бібліст еп. *І.Прашко* та ін.

Управа мельборнського осередку НТШ у 1950-их рр.: Т.Ляхович, єп.І.Прашко, М.Болюх; стоять С.Радіон, Є.Завалинський, Т.Яськевич

Українознавці, зокрема мол. віку, фахово займаються наук. діяльністю в австрал. академічних установах, у яких започатковано українознавчі програми. 1984 відкрито *Центр Українознавчих Студій* при Університеті ім. Макворі в Сіднеї, де лекторами укр. мови і літератури працювали Наталія Пазуняк із США, докторанти Марта Гарасовська і Степан Ціпко з Канади, Г.Кошарська (Австралія); також читалися курси проф.-гостей (Всеволода Ісаїва, Торонто; Теодора Мацьківа, Гайдельберг та ін). Ще до відкриття академічної програми Центру українознавчі виклади в Університеті ім. Макворі мали (в літній час) проф. з Півн. Америки – Ярослав Рудницький (ініціятор українознавчої програми в австрал. університетах), Микола Степаненко та Анна Бойцуи. Відбувалися також наук. конференції. Дир. Центру тривалий час був проф. цього ж університету *І.Гордіїв*. Фін. спонсором Центру стала *Фундація Українознавчих Студій Австралії*.

Майже одночасно (1983) відкрито другий лекторат укр. мови в Австралії – при Університеті ім. Монаша в Клейтоні б. Мельборну. Керівником лекторату від поч. є *М.Павлишин*; лекторат входить до складу відділення слов'янських мов (засновник і довголітній гол. *Ї.Марван*). Лекторат також веде наук.-дослідну та видавничу працю, відбуваються наук. конференції. 1986 у цьому університеті захистила дисертацію перший докторант з україністики О.Дацьків-Розаліон.

Ряд науковців-дослідників ін. дисциплін працювали згодом в австрал. установах, зокрема в Наук.-Пром. Дослідній Організації Коммонвелту (Commonwealth Scientific and Industrial Research Organization – C.S.I.R.O.): ентомолог *С.Парамонов*; лікар, фахівець в галузі генетики тварин, Теодосій Нелукавий-Ней (родом з Галичини); агроном-фітопатолог *М.Мандрик*; хемік Я.Шевчик (1909-81, родом з Бойківщини); ветеринарний лікар *Р.Микитович*. Поза C.S.I.R.O. провадив наук. досліди в ділянці пром. хемії *Т.Яськевич* (автор кількох патентів). Дехто із згаданих учених належить до дійсних чл. НТШ.

В австрал. високих школах працювали чи ще працюють: Павло Шулежко (лектор прикладної математики і фізики в Університеті НПВ у Сіднеї), *Р.Олесницький* (викладач на факультеті інженерії Університету в Аделаїді), І.Гордіїв (проф. економіки в Сіднейському Університеті), *О.Качан* (викладач психології в Сіднейському Університеті), *Т.Бабій* (дослідник-біолог у відділі технології Сіднейського Університету), Ольга Дудинська (Австрал. Королівський Хем. Інститут в Мельборні), *В.Мотика* (викладач бухгальтерії в Університеті в Ньюкастелі), *Л.Лаврівський* (факультет економіки Уиіверстету ім. Ля Троба), біолог Л.Зозуля (спеціяліст в галузі електронної мікроскопії Австрал. Нац. Універснтету в Канберрі), *І.Гавришкевич* (проф. комп'ютерних систем

Управа НТШ Австралії, 1985 р.; третій – гол. Р.Микитович

Технологічного Університету в Сіднеї), *Є.Сенета* (дослідник в ділянці математичної статистики у Сіднейському Університеті, д. чл. Австрал. Академії Наук).

Наук.-дослідною діяльністю займалися також деякі чл. укр. професійних т-в. Серед них у Т-ві Інженерів – економіст П.Шулежко (1902-86, родом з Полтавщини), пром. економіст Степан Процюк (обидва згодом переїхали до США), інж.-будівельник доріг *Є.Пеленський* (автор цікавої англомовної праці про економіку шляхових робіт, 1957), інж. Олександер Кохановський, архітект *Р.Павлишин* та ін. З наук. доповідями виступають і чл. Укр. Лікарського Т-ва в Австралії (як на власних конференціях, так і на загальноавстрал. з'їздах).

До досягнень укр. Н. в Австралії слід віднести дослідження над укр. діяспорою в Австралії. До 1992 відбулося 5 конференцій, у яких брали участь і неукраїнці (Джозеф Ло Біянко, Джеймс Джапп, Франка Аріна, Лоренс Кросс). Частина доповідей була представлена англ. мовою, так само двома мовами (укр. і англ.) друкувалися тексти доповідей. Висліди цих конференцій появилися у серійному виданні "*Історія Українського Поселення в Австралії*".

У червні 1988 у Мельборні відбулася міжнар. конференція на тему: "Рос. імперіялізм і Рад. Союз" (організатор Л.Лаврівський). Наук.-популярні статті деяких укр. вчених друкувалися в *Australian Ukrainian Review* (з 1983).

Літ.: Завалинський Є. НТШ в Австралії. Зб. Укр. А.; Микитович Р. Українці в науці п'ятого континенту. "Укр. Діяспора" (К.), ч. 5, 1994.

Р.Микитович

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ім. Т.ШЕВЧЕНКА В АВСТРАЛІЇ – НТША (Shevchenko Scientific Society in Australia), засн. в Сіднеї 28.8.1950 за ініціятивою д. чл. НТШ Є.Ю.Пеленського. Згодом постали осередки праці в Мельборні (1964, гол. Т.Ляхович), Аделаїді (1965, гол. І.Ващишин) і Канберрі (1971, гол. С.Місько). За час свого існування НТША згуртувало понад 100 чл., в більшості, звич. Між ними 14 д. чл. – П.Богацький, І.Гавришкевич, І.Гордіїв, Є.Завалинський, М.Мандрик, Ї.Марван, Р.Микитович, Д.Нитченко, М.Павлишин, Є.Ю.Пеленський, єп. І.Прашко, І.Рибчин, Є.Сенета, архиєп. С.Гаєвський, Павло Шулежко (від'їхав до США) та 2 чл.-кор. – Л.Лаврівський і С.Радіон.

Чл.-засновники відіграли провідну ролю в творенні основ гром., церк., культ. й наук. життя нового укр. поселення. За їхнім почином видано документальну книгу "Українці в Австралії" (М., 1966). 1983-90 у співпраці з двома осередками українознавчих студій в університетах Мельборну і Сіднею проведено 5 наук. конференцій на тему: "*Історія Українського Поселення в Австралії*". В окремих осередках НТША організовано конференції та наук.-популярні доповіді. У 100-ліття смерти Т.Шевченка 1961 відбулася наук. конференція (сесії в Мельборні і Сіднеї), 1963 скликано конференцію в Сіднеї для відзначення 90-річчя НТШ.

НТША об'єднує людей, що цікавляться укр. наукою, репрезентує укр. науку в Австралії і поза її межами. Гол. НТША були: Є.Ю.Пеленський (1950-56), П.Шулежко (1956-61), І.Рибчин (1961-70), Т.Ляхович (1971-75), І.Гордіїв (1975), єп. І.Прашко (1975-77), І.Ващишин (1977-80), Р.Микитович (з 1981). НТША входить до складу Гол. Ради НТШ в діяспорі (з 1955) і Україні (з 1992), а також СУОА; співпрацювало як установа з ЕУД, а його чл. брали участь у редагуванні її IV т.

Теперішні гол. осередків (1993): Аделаїда – Зенон Ростек, Канберра – Р.Микитович, Мельборн – М.Павлишин, Сідней – І.Гордіїв.

Літ.: Завалинський Є. НТШ в Австралії. Зб. Укр. А.; Радіон С. Нарис історії Наук. Т-ва ім. Т.Шевченка в Австралії (1950-75). Бібліотека українознавства НТШ. М., 1976; Микитович Р. Перші голови НТШ в Австралії. Зб. Іст. укр. пос. А. С., 1990; Його ж. Українці в науці п'ятого континенту. "Укр. Діяспора" (К.), ч.5, 1994.

Р.Микитович

НАЦІОНАЛЬНИЙ ФОНД СУОА (National Foundation), постійний фонд при СУОА, створений 1974 на з'їзді СУОА в Сіднеї. Завдання Н.Ф. полягало в тому, щоб зібрати більшу суму і з відсотків видавати кошти на потреби вищого всеукр. і держ. значення. Чл. Н.Ф. ставали його платники: організації та окремі особи. Фонд має на сьогодні 12 чл.-організацій і бл. 80 індивідуальних чл. (по 100 дол.). До керівництва входять: гол. СУОА (з уряду), представники Церков, гол. Ради Укр. Кооператив Австралії та 5 виборних чл. (на загальних зборах платників-акціонерів). Н.Ф. очолювали: Ю.Денисенко (1976-84) і після нього М.Моравський. 1993 активність фонду пожвавилась з перспективою виділення коштів на потреби держ. значення України. Початково переважала думка поширити фонд на цілу Австралію, але організації в НПВ не включилися в цю акцію з огляду на те, що в той час вони були заангажовані у збірці грошей на українознавчі студії при Університеті ім. Макворі.

М.Б.

"НАШ ГОЛОС" (Our Voice), церк.-гром. квартальник, орган консисторії УАПЦ. Виходив з 1952 в Аделаїді

(засновник і ред. – свящ. УАПЦ П.Грушецький); з'явилося кілька чч. Згодом вид. перенесено до Мельборну (1954-56, 22 чч.). З 1959 "Н.Г." знову відновлено в Аделаїді (ред. А.Карташевський) як орган митрополичої епархії УАПЦ в Австралії. Тираж 500 прим. У 1960-их рр. вид. припинено.

"НАШ ФРОНТ" (Our Front), офіціоз Укр. Антибольш. Ліги (від 1974 – *Ліги Визволення України*). Засн. 1968 в Мельборні під назвою "Інформативний листок АБН" М.Шегедином та П.Сорокою; згодом (до

1983) виходив як "Н.Ф.". Спочатку двомісячник, з 1973 місячник. Висвітлювалась з націоналістичних позицій суспільно-політ. тематика, подавалась інформація про працю АБН/ЛВУ. Ред. були М.Шегедин (1968-71) і В.Литвин (1971-83), гол. співроб. – С.Григорців, Теодосій Андрушко, Я.Гевко. З'явилося бл. 70 чч. Журн. мав пересічно 40 ст., ілюстрований. Тираж 1983 – 750 прим.

"НАША ГРОМАДА" (Our Community), суспільно-гром. ілюстрований журн. УГ ПА, засн. в січні 1975 з

ініціятиви Т.Пасічинського. Виходить місячно в Аделаїді накладом 300 прим. Кожне ч. має прибл. 40 ст. Інформує про працю та пляни управи й укр. організацій в ПА, містить статті на актуальні теми. Ред. були: Т.Пасічинський (1975-78, 1989-90), Юрій Словачевський, Зенон Ростек, Іван Полатайко, С.Григорців і Святополк Шумський (від 1990). Співроб.: Теодосій Андрушко, І.Ващишин, Ю.Гавришкевич, Віра Войцехівська, С.Ваврик, М. і Ольга Лапки, Марія Ковальська, Ольга Одлига і Аверкій Станкевич. До кін. 1989 вийшло 181 чч. "Н.Г.".

р.м.

"НАША МАЙБУТНІСТЬ" (Our Future), укр. кредитова, асекураційна і торг. кооператива в Меррілендсі (Merrylands), НПВ (Сідней), засн. у березні 1954. Перші чл. й засновники дирекції: Р.Пеленський, Я.Шевчик, Іван Ільків, Іван Вовк, Макар Пасічник. Чл. наступних дирекцій: С.Барчинський, О.Барчинський, Степан Смеречук, Григорій Гривняк, Лонгин Шевченко, Василь Домович, Микола Шатківський, Степан Лютак, Григорій Головінський, Михайло Юрченко, Ярослав Борода, Іван Квасниця, Петро Бевз. Кооператива була створена з метою забезпечити власність нерухомого майна, провадити інвестицію, посередничати в асекурації та сприяти деяким торг. операціям. Площу для спорудження власного будинку закуплено 1956. У 1964 збудовано будинок, в якому містяться недільний клюб-читальня, суботня школа початкових кляс та приватне помешкання. На кін. 1989 членство "Н.М." сягало 108 осіб (при заснуванні 30). Основний капітал на 30.6.1989 становив 28 тис. 800 дол., ринкова вартість нерухомого майна – бл. 250 тис. дол.

О.Б.

"НАШЕ СЛОВО" (Our Word), квартальник СУА, виходить з перервами від 1965, змінюючи місце редакції. Перше ч. появилося у червні 1965 в Сіднеї. Ред. Л.Гордіїва (до листопада 1967) у співпраці з редколегією. У1968-79 журн. видавався в Мельборні; ред. Л.Гаєвська-Денес, англомовний ред. М.Грудка. Після шестирічної перерви "Н.С." відновило появу в Сіднеї – ч. 56 вийшло у січні 1986 і журн. друкувався там до квітня 1992 (до 81 ч.); ред. Софія Сивенька, англомовний – Г.Данько. З черговим переміщенням осідку управи СУА "Н.С." знову появляється у Мельборні (з 82 ч.); ред. Стефанія Добрянська-Радивил, англомовний ред. Марта Стахурська. Журн. "Н.С." має патріотичне спрямування, присвячує багато ува-

ги діяльності жіночих організацій, публікує літ. твори, вісті з укр. гром. життя тощо; ілюстрований (оригінальні рисунки містила С.Сивенька), помножується ксеродруком. Спочатку тираж – 750 прим., а від 1992 – 400. Серед співроб. у видання "Н.С." багато праці вклали: О.Домазар, Є.Козьолковська, І.Суховерська, Тетяна Борець, С.Якубовська, П.Борис, Т.Бабій, М.Покорська, Г.Яськевич, Н.Кармазин в Сіднеї; Євгенія Дубів, М.Ковшик, Ірина Хом'як, Віра Федевич, Галина Петришин та Люба Айткен в Мельборні. Постійними авторами були: Віра Войцехівська, Таня Волошка, О.Ільків, Б.Коваленко, З.Когут, Юлія Олійник, Л.Онішко, Клава Рошко, Анна Хрущевська і Г.Чорнобицька.

М.Грудка

НЕСТЕР Степан (Stepan Nester), учитель, співак, письм.; н. 1920 в с. Лопатин Радехівського пов., Галичина, п. 1965 в Тасм. Студіював укр. філологію у Львівському Університеті (1940-41), потім музику у Віденській Консерваторії та романістику в Гайдельберзі, Німеччина (1946-47). Виїхав до Австралії в кін. 1947, де згодом закінчив студії і працював учителем в сер. школах. Містив нариси і фейлетони у "Львівських Вістях" (1941-43), "Краківських Вістях" (1940-44), "Укр. Трибуні" (Мюнхен,

1946). Підготував до друку зб. нарисів "Від Лопатина до Тасманії", позначених глибоким ліризмом. В Австралії виступав в укр. концертах як соліст-баритон.

р.м.

НИТЧЕНКО (Ніценко) Дмитро (Dmytro Nytczenko), псевд. Дмитро Чуб, Остап Зірчастий; письм., педагог, видавець, літ. і гром. діяч; н. 21.2.1905 у Зінькові на Полтавщині. 1924 закінчив індустріяльно-техн. школу в Зінькові, 1928 виключений з робітфаку в Краснодарі на Півн. Кавказі за приналежність батька до заможних селян. Переїхавши до Харкова, працював на виробництві, а згодом у вид-ві "Література і Мистецтво". Закінчив технікум іноземних мов (1934) зі спеціялізацією в нім. мові та Харківський Держ. Пед. Інститут. Викладав укр. та рос. мови і літератури в сер. і вищих школах. 1941 був мобілізований до Червоної Армії; потрапив у полон і, пройшовши пішки 900 км з Білорусі, повернувся до Харкова, де працював мовним ред. у газ. "Нова Україна" (1942-43). Через Львів і Краків виїхав до Німеччини, з 1946 перебував у Новому Ульмі, де викладав у таборовій гімназії та друкувався в "Укр. Вістях" (1946-48).

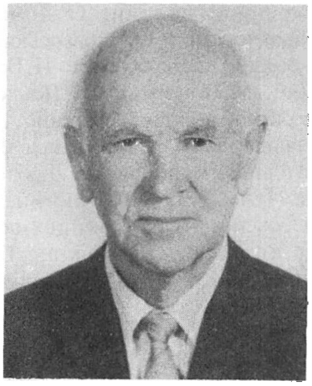

Д.Нитченко

1949 емігрував до Австралії, поселившись в Мельборні; до 1972 працював робітником. Від 1951 активний в Укр. Шкільній Раді Вік. (перший гол.), гол. Укр. Центр. Шкільної Ради (1954-63), керував укр. суботньою школою в Ньюпорті, викладав у кількох школах українознавства та на пед. курсах. Культ.-осв. референт УГВ і СУОА (1957-66).

Вже 1929 в поважних харківських журналах були надруковані вірші Н. 1931 і 1933 вийшли перші зб. віршів. Ін. видання: літ. розвідки – "Шевченко в житті" (Реґенсбурґ, 1947), "Живий Шевченко" (Мюнхен, 1963; 2 вид. М., 1983; 3 вид. 1987; англ. переклад Ю.Ткача Shevchenko The Man, 1985), "Елементи теорії літератури і стилістики" (М., 1976; 2 вид. 1979), "Люди великого серця" (М., 1981) та "У дзеркалі життя і літератури"(М., 1982); книги пригод – "На гадючому острові" (М., 1953; 2 вид. 1958), "Це трапилось в Австралії" (М., 1953; англ. переклад Ю.Ткача So this is Australia, 1980), "З Новогвінейських вражень" (М., 1977; англ. переклад Ю.Ткача New Guinea Impressions, 1980); зб. для дітей – "Вовченя" (М., 1954); воєнні спогади – "В лісах під В'язьмою" (М., 1958; 2 вид. 1983; англ. переклад Ю.Ткача West of Moscow, 1983); оповідання, нариси, вірші для молоді – "Стежками пригод" (М., 1975); спогади – "Від Зінькова до Мельборну" (М., 1990). За його редакцією вийшло понад 28 книжок, у тому ч. "200 листів Б. Антоненка-Давидовича" (М., 1986). Н. 27 рр. очолював *Літературно-Мистецький Клюб ім. Василя Симоненка* (1966-93), заініціював *Двомісячники Української Книжки і Преси* (1958-93), літ. конкурси для молоді (16 конкурсів) та впродовж 1954-88 упорядкував 9 вип. альманаха "*Новий Обрій*" (М.). Чл. Спілки Письм. України (СПУ), 1993 відзначений СПУ та редакцією полтавського альманаха "Криниця" як перший лавреат премії ім. Г.Сковороди.

М.Павлишин

НІМЦІВ Михайло (Mychajlo Nimciv), педагог, церк. і гром. діяч; н. 31.8.1901 в Яслі, Лемківщина, п. 8.2.1975 у Сіднеї. Гімназію закінчив у Дрогобичі, матуру здав у Перемишлі. Служив в УГА, пройшов "чотирикутник смерти" і поль. полон. Вивчав право в Укр. Таємному Університеті у Львові. Подальші студії історії, географії та психології розпочав у Кракові й Ґраці (Австрія), а закінчив магістерським дипломом у Львівському Університеті. Працював дир. гімназії Рідної Школи в Тернополі (1932-39) та інспектором шкіл тернопільської округи (1942-44). Приїхав до Австралії 1949 і поселився в Ньюкастелі, НПВ (спочатку перебував в імігрантському таборі у Ґреті, де став засновником школи й Пласту). З 1967 жив у Сіднеї й до 1975 був дир. Братської Школи ім. св. Андрія. Гол. Братства св. Андрія (1968-75) і гол.

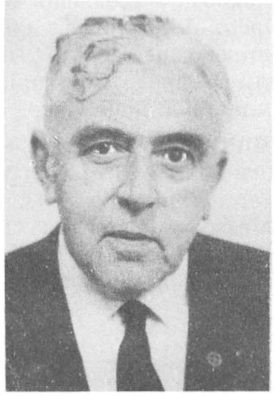

М.Німців

Об'єднання Укр. Кат. Організацій Австралії (1972-75). Репрезентував укр. спільноту під час візиту в Сідней папи Павла VI (1971). Гол. Укр. Шкільної Ради НПВ (1972-75), чл. контрольної комісії СУОА.

о. І.Ш.

НОБЛ ПАРК (Noble Park), густо заселене передмістя Мельборну, 25 км на півд. схід від центру; розвинуті легка й сер. пром-сть (монтаж автомобілів). Українці почали купувати ділянки й поселятися у Н.П. та околицях 1949. З ініціятиви Григорія Дацкова зорганізовано суботню Укр. Школу ім. Л.Українки (1954; постійний керівник Т.Сліпецька). 1962 засн. філію УГВ; її очолювали Іван Єфименко (1962-65, 1971-78) та М.Сліпецький (1965-70 і від 1978). У 1960-их рр. вона нараховувала 50 чл., 1990 – 205. З 1979 філія щороку видає "Бюлетень". У 1968-69 власною робочою силою, при вул. Чендлер (Chandler Rd.), побудовано просторий нар. дім (поширений 1979), де розташовані заля зі сценою, клюб і приміщення для школи. Тут же знаходиться агентство укр. кооперативи "Дністер", відбуваються нац. свята, церк. служби УКЦ, засідання управ філії УГВ, місцевого відділу СУА (засн. 1973; постійний гол. Б.Коваленко), батьківського комітету школи, сходини т-ва старших громадян. При школі працювала танц. група Степана Шаткевича (1954-62), ритмопластична студія І.Залеської (1982-89); діє школа гри на бандурі І.Якубовича. При відділі СУА створено жіночий хор. Гол. рушіями майже

всіх ділянок укр. життя були від поч. М. і Т.Сліпецькі. Укр. жителі Н.П. відзначилися непересічною жертовністю на нац. і гром. цілі, зокрема, на укр. студії в Університеті ім. Монаша. Крім названих, багато праці вклали: Віра Шевченко, Р.Федевич, Євген і Орися Стефини (школа); Б.Коваленко, Іван Дорник, Іван Крив'як, Дмитро Козак, Франко Сідор (будова нар. дому); Іван Денис, Антін Опар, Андрій Данилюк, Роман Яворський, Михайло Фурик (батьківський комітет).

Літ.: Посвячення Нар. Дому – Рідної Школи 1954-1985. Нобл Парк, 1985.

М.Павлишин

НОВА ҐВІНЕЯ (Papua New Guinea), острівна держава на півд. схід від Індонезії та на півн. від Австралії; гол. острів складається з Папуа й Іріяну. Н.Ґ. стала незалежною 1979, залишившись чл. Коммонвелту Націй. Площа 830 тис. кв. км, нас. 3,6 млн (1990), перев. папуаси, меланезійці. Екон. і цивілізаційно Н.Ґ. – відстала країна, але з антропологічного і культ. боку дуже своєрідна і цікава.

Видатний укр. вчений *М.Миклухо-Маклай* у 1870-80-их рр. досліджував Н.Ґ. – в 1871-72 півн. частину, а в 1876-77 сх. частину, заселену папуасами, серед яких він жив понад 3 рр. Вивчав їхній побут, культуру, діялекти, а також географію краю, природу та тваринний світ. Висліди його досліджень і спостережень опубліковані в щоденнику "Серед дикунів Нової Гвінеї" (К., 1961).

По 2 світ. війні кілька українців працювали в Н.Ґ. як лікарі. Зокрема, Б. й І.*Сірки* перебували там у 1950-67. Вони усиновили тубільця і назвали його Іваном; він українізувався і займається нині лікарською практикою в Австралії. Б.Сірко відома ще як письменниця, що написала про життя тубільців Н.Ґ. (під псевд. Б.Сібо) зб. оповідань "Літаючі самоцвіти" (М., 1957) та повість "Голос крови" (М., 1961). Так само був у тривалому службовому відрядженні в Н.Ґ. лікар із США Теофіль Соболь (1956-63). На держ. адміністр. роботі в Н.Ґ. знаходились у 1960-их рр. суддя з Галичини О.Престашевський, а також лікар А.Ґураль. Укр. письм. в Австралії Д.Нитченко відвідав Н.Ґ. як турист й видав книгу "З Новоґвінейських вражень" (М., 1977; англ. мовою 1980), а П.Вакуленко опублікував свої репортажі п.з. "В джунглях Нової Ґвінеї" (1952) і "Папуа Нова Ґвінея" (1979).

В.Маркусь

НОВА ЗЕЛЯНДІЯ (New Zealand), країна в півд.-зах. частині Тихого океану, що охоплює два гол. острови – Півн. і Півд. Площа 268 тис. кв. км, нас. 3,5 млн (1993), здебільшого европ., англосаксонського походження (87%); тубільне полінезійське нас., т.зв. маорі, становить 9%. Н.З. є країною іміґрантів в складі Коммонвелту, конституційною монархією (номінально очолена бріт. королевою). Столиця – Веллінґтон. По 2 світ. війні до Н.З. попрямували східноевроп. іміґранти, серед них бл. 300 українців.

Перша група українців (90 осіб) прибула разом з ін. східноевропейцями кораблем з Трієсту 1949. Тимчасово їх примістили у таборі в Паґіатуа. Тут було закладено початки культ. життя (хор). Укр. групу репрезентував перед властями Василь Федорко. У жовтні 1950 та через рік прибули два наступні транспорти, разом бл. 130 осіб, а в пізніші роки індивідуально бл. 50 чоловік. Поступово іміґранти звільнялися з таборів й переходили на різну цивільну працю, гол. в пром-сті. Чимало людей з високою освітою влаштувались на професійну роботу. Розселилися в більших містах – *Веллінґтоні, Окленді*, Крайстчерчі (Christchurch), Данедіні (Dunedin). Упродовж понад 45-річного перебування в Н.З. українці інтеґрувалися в суспільство й економіку цієї країни, досягши сер. рівня заможности. 90% мають власні житлові будинки; тут вже виросло перше покоління дітей прибулих іміґрантів та народилося друге покоління, яке назагал швидко асимілюється через відсутність повноцінного суспільного життя та малочисельність українців. В Університеті Отаґо (University of Otago) в Данедіні з 1989 викладається укр. мова за програмою славістики. Викладачі – Катерина Курилко і, останньо, Олександер Круглов з Києва.

Організоване життя проходить у двох клюбах у Веллінґтоні та Окленді. Відбуваються гром., рел. та деякі культ. зустрічі українців з різних місцевостей. Релігійно поділені на правос. – 45% та католиків – 50%. Укр. католики з 1958 включені до апостольського екзархату (тепер епархії) для українців Австралії і Н.З. Але постійного свящ. не мають; їх відвідують ієрархи і свящ. з-поза Н.З. (митр. Максим Германюк 1958, еп. І.Прашко та ін.); українців католиків обслуговують римо-кат. біритуальні свящ. Діють церк. братства. Православних спочатку відвідував свящ. Г.Фомічевський. Існує парафія УАПЦ св. Юрія (в 1960-их рр. свящ. Ю.Семенчук). Серед гром. діячів відомі: Євген Стецюренко, Василь Креховець, Василь Федорко, Ярослав Головач. Українці Н.З. підтримують найтісніші гром. зв'язки з організованою спільнотою в Австралії.

В.Маркусь

"НОВИЙ ОБРІЙ", альманах, виходить під редакцією *Д.Нитченка* (Чуба) у вид-ві "Ластівка" (Мельборн); з'явилося 9 чч. (1954, 1960, 1967, 1971, 1974, 1980, 1985, 1988, 1993). "Н.О." друкує нові літ. твори, зокрема укр. авторів Австралії, плекає творчу молодь, уміщує інформації

(часто з ілюстраціями) про доробок укр. письменників, мистців та артистів і про мист. одиниці. В різних чч. альманаху публікувались: З.Когут, Б.Коваленко, Г.Чорнобицька, Л.Далека, Б.Сірко, К.Рошко, К.Фольц, Л.Богуславець, Люба Кириленко, В.Русальський, М.Лазорський, Я.Масляк (Гр. Волокита), Д.Нитченко-Чуб, Остап Зірчастий, В.Онуфрієнко, Є.Гаран, Є.Зозе, С.Шведченко, П.Вакуленко, Н.Грушецький, Я.Ліщинський, К.Гіммельрайх, Михайло Підріз, О.Барчинський (О.Бритва), Б.Подолянко, К.Каздоба, В.Сокіл, С.Ра-

діон, Г.Вишневий, Ольга Литвин, Марія Михайлів, П.Кравченко, С.Хвиля, Павло Дубів, М.Дейко, М.Павлишин, В.Цибульський, Павло Олійник, Л.Денисенко, М.Садовський та ін. Перше ч. вийшло тиражем 2000 прим., наступні – 1000. "Н.О." – важливе джерело до історії укр. культ. життя в Австралії.

М.П.

НОВИЙ ПІВДЕННИЙ ВЕЛС – НПВ (New South Wales), найчисельніший австрал. стейт, розміщений на півд. сході країни. Площа 801,5 тис. кв. км, нас. бл. 6 млн (1993). Крім густо заселеного сх. побережжя, НПВ має ще дві геогр. смуги – з півдня на півн. простягається вздовж побережжя Великий Вододільний Хребет (Great Dividing Range) або Австрал. Альпи (найвищий пункт Моунт Косцюшко), а далі на зах. – напівпустинні рівнини. Клімат на побережжі лагідний, підтропічний, на півн. і заході – тропічний. Різноманітна рослинність – ліси, пасовиська-савани, сільгосп. культури; інтенсивне тваринництво. Надра НПВ багаті на вугілля та мінерали (срібло, мідь, цинк, оливо тощо). Розвинена пром-сть (50% загальної продукції країни): металюргійна, хем., машинобудівна, харчова. В стейті кілька великих портів, нар. госп-во працює на експорт.

НПВ постав як колонія англосаксонських імігрантів; у 20 ст. почали прибувати імігранти із Зах. та Півд. Европи, а по 2 світ. війні зі Сх. Европи, серед них 8-10 тис. українців, які по приїзді поселилися в *переходових таборах*, де у 1948-51 виконували різні контрактові роботи в пром-сті і сіль. госп-ві. Згодом перебралися на постійне мешкання до більших пром. міст – *Сіднею*, *Воллонґонґу*, *Ньюкастелю* та *Квінбієну* б. Канберри. Кількість всіх українців (в тому ч. і мішаного походження) в стейті сягала 1986 10 тис. осіб. Столиця НПВ – Сідней та її приміські дільниці стали гол. скупченнями українців. Тут знаходяться також осідки важливих осв., культ. та гром. організацій стейту, зокрема, *Української Громади Нового Південного Велсу*, раніше – *Об'єднання Українських Громад Нової Південної Валії*. Ряд організацій мають свою стейтову структуру.

О.Бучацький, В.Маркусь

НОВИЦЬКИЙ Аркадій (Arkadi Novicky), учитель клясичного балету, хореограф; н. 4.12.1933 в Чорнобилі, Київська обл. Еміґрував 1943 до Німеччини, 1949 опинився в Австралії, у Брізбані. Склав найвищі іспити Королівської Академії Танків (1964). Був режисером постановки "Боярині" Л. Українки (англ. мовою), здійсненої силами укр. і австрал. студентів (1956). Провадив школи танку в Мельборні; там же 1966 виступив як хореограф балетної композиції "Поет", базованої на житті Т.Шевченка (муз. А. Кос-Анатольського і Ґрофе). З 1988 у Сіднеї суддя клясичного танку та керівник сумівської танц. групи "Заграва". Викладає клясичний танець в австрал. балетних школах.

М.П.

НОВОСІЛЬСЬКИЙ Зеновій (Zenowij Nowosilskyj), інж.-механік; н. 10.5.1922 в с. Кружики Самбірського пов., Галичина. Закінчив Мюнхенську Політехніку. В Австралії з 1949. Працював у проєктному відділі металюргійної пром-сти у м. Порт Кембля (Australian Iron & Steel), згодом на металюргійному заводі у Ваяллі (Whyalla), ПА; з 1978 як екзекутивний інж. у Broken Hill Proprietary Ltd. у Сіднеї, інж.-дорадник у відкритих копальнях вугілля у стейті Квінс. та ін. відділах компанії. У 1950-60-их рр. гол. філії УГ у Воллонґонґу, НПВ, учитель Рідної Школи. Брав участь у багатьох фахових міжнар. зустрічах та нарадах поза Австралією.

В.М.

НОРТГАМ (Northam), м. в ЗА, 98 км на сх. від Перту. Нас. 6 400 (1986), в тому ч. бл. 50 українців (1990). Перші укр. іміґранти поселилися в Н. 1948. З травня-червня 1949 прибували більші групи до переселенчих таборів в околиці Н., який тоді став найбільшим осередком українців у ЗА. На поч. 1950-их рр. там проживало понад 200 українців. У липні 1949 виникла перша в цьому стейті укр. організація, хор якої очолив Я.Микитюк. 1950 свящ. Г.Фомічевський здійснив ряд заходів щодо організації парафії УАПЦ, але 1951 виїхав до Перту. По закінченні

Карта Нового Півд. Велсу

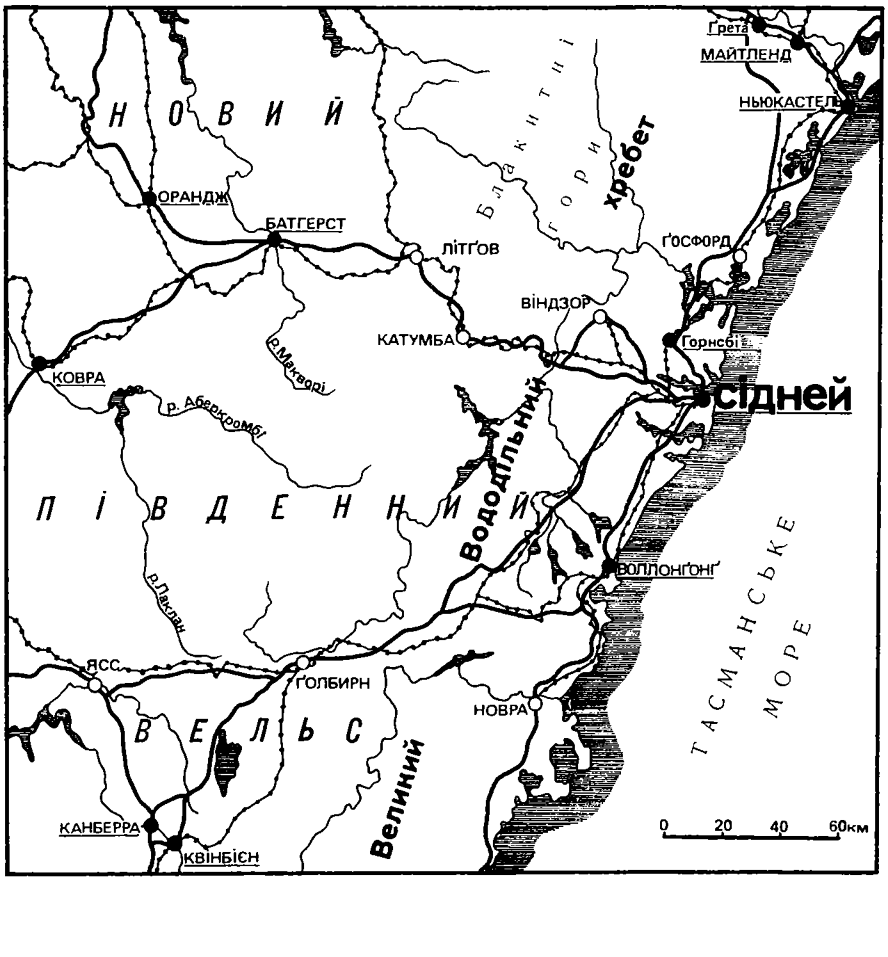

дворічних контрактів українці стали переселятися до Перту, і скупчення в Н. зменшилося. Зокрема, через переорганізацію залізниць в ЗА у 1960-их рр. чимало українців виїхало з Н. до Перту. Від 1953 укр. кат. священики відвідували Н., який належить до парафії в Перті; 1975 збудовано церкву Різдва Матері Божої. 1951 в Н. засн. філію УГ ЗА, яка 1955 стала окремою громадою (див. *Українська Громада Нортгаму*). Майже постійним її гол. був Я.Микитюк. Побудовано нар. дім (1955-58). Укр. Школа ім. Т.Шевченка, створена 1952 (в 1958 – бл. 50 учнів), проіснувала до 1971. СУА діяв короткотривало в таборі (1950), його відновлено в Н. 1956 і знову 1962. З 1960 функціонує спортовий клюб "Січ" (згодом "Дніпро"). У 1950-их рр. проявляли активність драм. гурток, осередок СУМ (1955-60).

р.м.

НЬЮБОРОВ (Newborough), м-ко в півд.-сх. частині Вік., 100 км від Мельборну. Там, особливо в недалекій місцевості Ялорн Норт (Yallourn North) у таборі стейтової комісії електроенергії, в кін. 1940-их рр. працювали укр. іміґранти. Саме м-ко Н. постало в середині австрал. "бушу" (лісо-кущуватої околиці). У травні 1950 засн. філію УГВ, при якій діяли хор, футбольна дружина, з 1954 укр. суботня школа (1957 – 60 учнів, 1965 – 30; школу закрито 1970). 1965 відкрито нар. дім. У 1950-60-их рр. існувала парафія УАПЦ св. Миколая. Організатори гром. життя: Максим Бащук, Степан Солтис, Осип Швайлик. В наступних роках частина українців, перев. молодь, виїхала з околиць Н., але УГ існує й досьогодні, хоча українців залишилось 30-40 родин.

В.М.

НЬЮКАСТЕЛЬ (Newcastle), портове і пром. м. в півн.-сх. частині НПВ, 170 км від Сіднею, б. гирла р. Гантер, що впадає у Тихий океан. Нас. (разом з приміськими районами) 433 тис. (1991), в тому ч. 1,5 тис. українців. Укр. іміґранти поселялися в кін. 1940-их і на поч. 1950-их рр., гол. в близькому м-ку *Грета*, де був переходовий табір. Ще до розформування табору в 1950 українці розпочали організовувати в Н. церк. життя. 1952 постала укр. кат. парафія Покрова Матері Божої в передмісті Бродмедов (Broadmeadow); 1960 у передмісті Адамставн (Adamstown) збудовано приміщення для домівки, що служила також церк. потребам українців католиків, а 1969 споруджено церкву (у 1980-их рр. бл. 850 вірних). Парафію УАПЦ св. Юрія засн. 1957, а дерев'яну церкву збудовано 1960 у передмісті Іслінґтон (Islington); ця парафія з бл. 230 вірними належала до об'єднаної епархії УАПЦ. Діє також невелика церква св. Василія УАПЦ (Соборноправної). З 1950 існує філія УГ НПВ, яка 1958 змінила статус на кооп. Працюють суботня школа українознавства в Адамставні, хор, СУМ (засн. 1953 з відділом Юного СУМ), СУА, Т-во Сприяння УНРаді, танц. група "Троянда". Активне т-во старших укр. громадян (створене 1993). До організованої громади в Н. належать малі скупчення в Ґреті, Майтленді, Бродмедові. Відомі діячі в громаді Н.: Тарас та Ірена Грушкевичі, Володимир Біляїв, Павло Клименко, Олена Драбина, М.Німців, Р.Драґан, Є.Гаран, Володимир Янівський, Василь Поважук, Іван Турківський, Роман Бойцун та ін. Укр. громада в Н. співпрацювала з ін. східноевроп. групами в різних спільних заходах.

Літ.: Motyka W. An Outline of the Development of the Ukrainian Catholic Parish in Newcastle. Зб. Іст. укр. пос. А. М., 1986.

р.м.

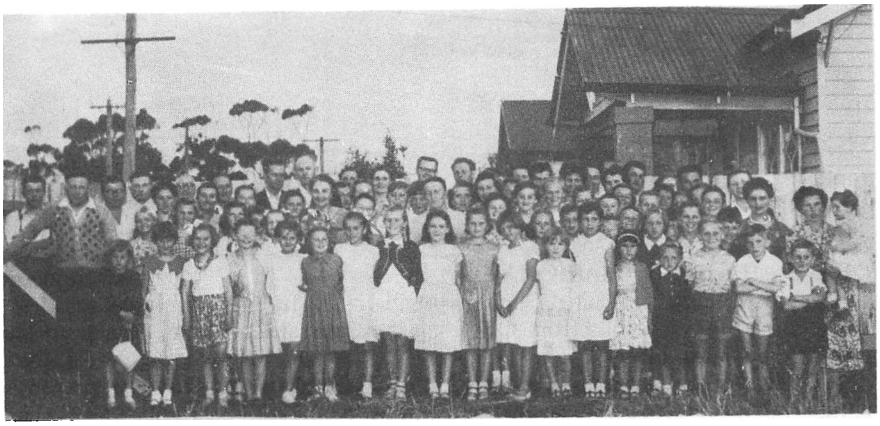

Рідна Школа в Ньюпорті, Вік.

НЬЮПОРТ (Newport), м. в стейті Вік. б. гирла р. Ярра, передмістя Мельборну (10 км від центру). Укр. іміґранти поселялися з кін. 1940-их рр.; у 1990-их рр. бл. 100 осіб. Організована громада – філія УГВ постала 1953 (гол. в 1992 Петро Ґрещук), 1959 відкрито нар. дім. Діяли Рідна Школа ім. Т.Шевченка (від 1952) з шестирічним навчанням (1959 – 60 учнів), гуртки Пласту і СУМ. З укр. осв. та суспільних діячів в Н. працювали: М.Дейко, Д.Нитченко, Я.Гевко, П.Сорока та ін. Зважаючи на близькість Н. до столиці Вік., українці Н. беруть участь у діяльності та житті багатьох гром. і церк. організацій Мельборну, зокрема, в дільниці Ессендону.

В.М.

О

**ОБ`ЄДНАНА РАДА НАЦІОНАЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ** (United Council of Migrant Organizations from Communist Dominated Europe), об`єднання для співпраці і контактів між нац. організаціями вихідців із Сх. Европи. Ініціятива створення належить Об`єднанню Українців Австралії (уповноважений С.Яськевич). Рада постала 1952 формально з осідком у Сіднеї; до неї входили крайові об`єднання поляків, чехів, словаків, угорців, румунів, болгарів, литовців, лотишів, естонців, білорусів та українців. О.Р.Н.О. намагалася захищати інтереси нац. груп перед австрал. чинниками (напр., у зв`язку з працевлаштуванням імігрантів), виступати проти рад. пропаганди, представляти австрал. опінії свої антиком. позиції та поглиблювати культ. і політ. співпрацю серед поневолених народів. О.Р.Н.О. очолювали: спочатку кол. угорський посол у Лондоні де Варґа, згодом кол. дипломатичний представник Польщі в Харкові і Пекіні А.Понінський. Було проведено кілька успішних заходів, але 1960 об`єднання припинило діяльність.

р.м.

ОБ`ЄДНАННЯ БУВШИХ ВОЯКІВ УКРАЇНЦІВ в Австралії, див. *Комбатантські Організації.*

ОБ`ЄДНАННЯ ДЕМОКРАТИЧНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ – ОДУМ (Ukrainian Democratic Youth Organization), молодеча організація під такою назвою постала 1948-49 в США і Канаді, гол. для східноукр. молоді, що її не вдовольняли програми і методи діяльности Пласту та СУМ. В Австралії було створено осередки одноіменної організації в Мельборні (1952), Аделаїді та ряді ін. міст. Чл. на поч. бл. 100. Займалися перев. культ.-осв. та художньою працею в самодіяльних гуртках. Ініціювали й задавали тон в ОДУМ активісти УРДП. Після від`їзду 1954 гол. мельборнського відділу Михайла Кузьменка (він же гол. крайової управи) до Канади праця ОДУМ в Австралії поволі занепала. Ін. діячі: Михайло Менщун, Олександер Півень, Іван Бринза, Олександра Бойченко. Згодом кол. чл. ОДУМ активізувалися в культ. роботі та мист. самодіяльних ансамблях.

р.м.

**ОБ`ЄДНАННЯ КУЛЬТУРНИХ СИЛ ЗАХІДНЬОГО СІДНЕЮ**, драм. гурток, засн. 1953 при УГ в Бенкставні, НПВ. Режисерами були В.Подригуля і Л.Дорошенко. Гурток поставив п`єси: "Наталка Полтавка" І.Котляревського (1953-54), "Куди вітер віє" С.Васильченка (1954), "Мати-наймичка" М.Тогобічного (1954),"Його велике кохання" Ґравна (1954), "Невольник" М.Кропивницького (1958) і "Бондарівна" І.Тобілевича (1960). Згодом О.К.С.З.С. перестало існувати.

**ОБ`ЄДНАННЯ ПРАВОСЛАВНИХ СЕСТРИЦТВ АВСТРАЛІЇ** (Association of Ukrainian Orthodox Sisterhoods); місцеві припарафіяльні організації жінок – сестрицтва існували майже по всіх укр. правос. парафіях в Австралії (див. *Церковні Братства і Сестрицтва*). У березні 1975 в Сіднеї відбувся з`їзд делеґаток місцевих правос. сестрицтв, на якому й було створено О.П.С.А. Посаду гол. займали: О.Качан, Л.Пінкевич, Н.Манько, Н.Лясківська. Спочатку налічувалось 205 чл., згодом це ч. зменшилося. О.П.С.А. провадить харитативну та рел.-осв. діяльність й виконує різні допоміжні функції при церквах. Майже всі чл. Об`єднання є водночас чл. СУА. Патронка О.П.С.А. – св. Юліянія, кн. Ольшанська.

р.м.

ОБ`ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАД НОВОЇ ПІВДЕННОЇ ВАЛІЇ (Ukrainian Council of NSW Incorporated), також відома спочатку як *Українська Громада Нового Південного Велсу*; гром. централя (на стейтовому рівні) місцевих УГ, засн. 1963 з осідком у Сіднеї. У 1960-их рр. до О.У.Г.НПВ входило 11 УГ, з чого 8 (з-понад 700 чл.) на території метрополітального Сіднею (Сідней місто, Кабраматта, Сефтон-Бас Гіл, Бенкставн, Мерріlендс, Блектавн, Сейнт Мерріс, Тунгебі) та три місцеві УГ поза Сіднеєм (Ньюкастель, Воллонґонґ і Квінбіен).

Управа Об`єднання УГ НПВ, 1990 р.; сидить посередині гол. Ю.Дехніч

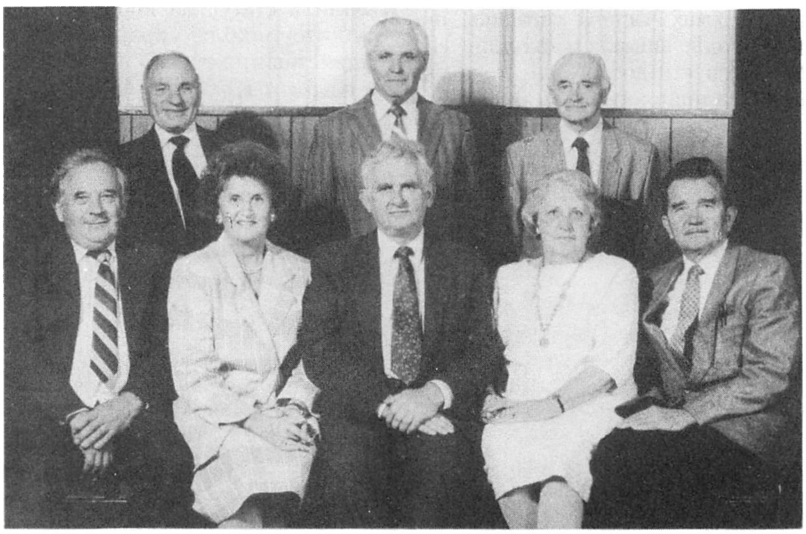

З`їзди О.У.Г.НПВ відбувалися щорічно, а з 1967 – щодва роки. Об`єднання мало своїм завданням координувати діяльність громад та проводити спільні акції. Проте до централізованої організації не дійшло й громади вели свою діяльність автономно; місцеві УГ мали статус кооп. або харитативних організацій. Більшість не бажала записати своє майно (нар. доми, клюби тощо) на нову статутову організацію. Тому О.У.Г.НПВ залишилося лише координаційним осередком.

Узгіднена акція найкраще велася в культ. ділянці, а спільно здійснювалися одноразові політ. заходи, які вимагали співпраці – святкування визначних подій, маніфестації, влаштування зустрічей відвідувачів з-поза Австралії. До таких успішних спільних заходів можна віднести: будову приміщення укр. суботньої школи в Лідкомбі, акції в справі укр. радіопередач, збіркову акцію на катедру українознавства при австрал. університеті, матрикуляцію укр. мови в сер. школах, зовн. виступи і контакти з неукр. австрал. групами (Добросусідська Рада, Етнічна Рада, Комітет Поневолених Народів). Були й нездійснені пляни (проведення перепису українців, створення будинку для літніх людей). Діяльність О.У.Г.НПВ концентрувалася в *Українському Народному Домі в Лідкомбі*. Згодом вона послабилася у зв`язку з роздрібненням гром. і культ. життя по окремих гром. і рел. центрах та через зростаючий вплив на нього політ. середовищ. Але вирішальним стало старіння гром. активу.

У 1990-их рр. О.У.Г.НПВ ще об`єднує 9 громад; гол.: Сергій Цимбалюк (1974-82), Ю.Менцінський (до 1989), Юрій Дехніч.

О.Бучацький

**ОБ`ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЄВАНГЕЛЬСЬКО-БАПТИСТСЬКИХ ЦЕРКОВ в Австралії** (Ukrainian Evangelical Baptist Convention in Australia), спілка місцевих осередків (церков) укр. євангеликів-баптистів. Постало у грудні 1960 на з`їзді в Сіднеї представників двох громад (Перту і Сіднею); згодом приєдналися осередки в Брізбані (засн. 1951) та Мельборні (1962). Членство зросло з 16 до 53 охрещених. Всього в О.У.Є.-Б.Ц.А. бл. 200 осіб. Гол.: проповідники *Г.Лутан* (1960-78), *М.Мережаний* (1978-80), пастор Леонід Семенець (1980-90), Михайло Яцишин (з 1990). О.У.Є.-Б.Ц.А. має 4 молитовні доми (Мельборн, Ґренвіл-Сідней, Брізбан і Перт), щоквартально видає з 1969 орган "Добра Новина" (ред. Тимофій Іващенко). Церк. діячі: Борис Ольхович, Василь Терес, Тиміш Бойко, Микола Скоробагатий, Іван Слинько, Василь Лащук та ін. Об`єднання займається харитативною діяльністю, гол. допомогою віруючим в Україні, відбуває свої річні з`їзди – молитовні зустрічі; належить до Всеукр. Євангельсько-Баптистського Братства.

В.М.

**ОБ`ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ КАТОЛИЦЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ в Австралії** (Ukrainian Catholic Council in Australia), централя, покликана координувати діяльність мирянських організацій (братств, сестрицтв тощо) у поодиноких парафіях в австрал. екзархаті. Засн. 29.3.1964 в Мельборні на з`їзді делегатів укр. кат. організацій з усієї Австралії (63 учасники). З`їзд схвалив статути братств і сестрицтв. Гол. О.У.К.О.А.: Я.Микитович, П.Лопата, В.Матіяш, М.Німців, Степан Мицак, Богдан Томашек, Ю.Венгльовський, Юрій Конюшко (з 1989). Від грудня 1964 президія О.У.К.О.А. почала видавати на циклостилі неперіодичний бюлетень (250 прим., 24 ст.). Від 1989 для контакту з клітинами управа видає "Обіжники". О.У.К.О.А. об`єднує 30 укр. кат. організацій (загалом бл. 1000 чл.), входить до складу СУОА і є чл. Укр. Патріярхального Світ. Об`єднання. Духовним опікуном, "куратором" О.У.К.О.А. є парох, на терені якого діє президія Об`єднання, звич. у Мельборні або Сіднеї.

р.м.

ОБ`ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ МОЛОДЕЧИХ МИСТЕЦЬКИХ ОДИНИЦЬ в Південній Австралії – О.У.М.М.О. ПА (Union of Ukainian Youth Cultural Organizations in South Australia), згуртовані мист. групи-ансамблі молоді в Аделаїді, що займались у 1981-83 популяризацією укр. муз. культури і танцю серед укр. і загальноавстрал. публіки. Ініціятива створення О.У.М.М.О. ПА вийшла від народженої в Австралії молоді (Ростислав Беккер, Віктор Бовкун, Лідія Боднарук, Сузанна Омельчук і Наталка Словачевська). Гол. був Орест Полатайко. Об`єднаний ансамбль, до якого входили хор, танцюристи, бандуристи, мала оркестра та техн. працівники, налічував загалом бл. 65 осіб. У 1982-83 відбулось п`ять великих концертів (двічі в Аделаїді, Мельборні, Джілонгу та Сіднеї). Після короткотривалого припинення діяльности Об`єднання його учасники створили 1987 ансамбль "*Євшан*".

Т.С.

**ОБ`ЄДНАННЯ УКРАЇНЦІВ АВСТРАЛІЇ – ОУА** (The Association of Ukrainians in Australia), перша центр. організація українців Австралії, побудована на федеративній основі, до якої належали стейтові загально гром. та деякі крайові організації. ОУА було покликане до життя 9-11.6.1950 на з`їзді делеґатів в Мельборні після створення 1949-50 стейтових громад в ПА, Вік., НПВ, Квінс., ЗА і Канберрі (АСТ). Потреба заснування такої централі дискутувалася в пресі ("Єдність"), відбулося кілька зустрічей між гол. партнерами. Крім делеґатів від вказаних стейтових громад, у з`їзді брали участь повноважні представники від УКЦ, УАПЦ, Об`єднання Укр. Жінок, Пласту, СУМ та Союзу Укр. Комбатантів. Гол. ОУА обрано В.Болюха, Мельборн; там же знаходився осідок управи. 2-ий делеґатський з`їзд ОУА відбувся в Сіднеї 10-11.6.1951; гол. обрано В.Соловія (Сідней). 3-ій з`їзд проходив 14-15.6.1952 також у Сіднеї; гол. обрано Ф.Мельникова (Сідней). В початковому періоді існування гром. централі в Австралії велася боротьба між укр. політ. групами за впливи у ній, а також за першість між найбільшими скупченнями укр. поселення – Мельборном, Сіднеєм та Аделаїдою. Все-таки це не довело до занепаду ОУА, хоча на місцях спостерігалися кризи (відхід деяких організацій від стейтових централь). Усіх мобілізувала політ. акція в обороні України, в тому ч. і проти зазіхань рос. імперіялістичних кіл на Заході. З тією метою оформлено *Об`єднану Раду Національних Організацій* Австралії (United Council of Migrants Organizations), в якій ОУА відіграла важливу ролю. В тому ж періоді успішно започатковано організацію укр. шкільництва.

На 4-му з`їзді ОУА 26-30.12.1953 в Сіднеї воно було переорганізовано

на *Союз Українських Організацій в Австралії (СУОА)*. Провідні діячі ОУА: Я.Логин, І.Грушецький, Є.Ю.Пеленський, К.Білинський, С.Яськевич та ін.

Літ.: Болюх М. Союз Укр. Організацій Австралії. Зб. Укр. А.

М.Болюх

"ОБНОВА", т-во укр. студентів католиків Австралії – ТУСК "О." (Obnova, Association of Ukrainian Catholic Students). "О." об'єднувала укр. кат. студентів та абсольвентів університетів з метою поглиблення їхнього знання правд віри, а також виховання еліти кат. мирян. ТУСК "О." заснували: о. І.Шевців у Сіднеї 1960 (гол. – Михайло Кенцало) і Перті 1964 (гол. – Роман Мандичевський), а єп. І.Прашко у Мельборні 1961 (гол. – Володимир Завалинський). У 1970-их рр. "О." припинила свою діяльність. Найдовше, до 1980, вона проіснувала в Сіднеї (останній гол. – Богдан Сенькович); 1967 за головування Тараса Коломийця тут видано одне ч. журн. "Обновина".

о.І.Ш.

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО (Fine Arts) охоплює: а) малярство, графіку та скульптуру осіб укр. походження, що проживають в Австралії; б) О.М., пов'язане з укр. будинками, побутом і гром. життям в Австралії.

Серед укр. іміґрантів, що поселились в Австралії після 2 світ. війни, було бл. десяти осіб, які отримали повну або часткову художню освіту в рад. Україні (П.Кравченко, В.Лапа, Т.Мессак, М.Садовський, В.Цибульський) та Польщі (Л.Денисенко, М.Кміт, В.Савчак). В Австралії здобули кваліфікації художника-маляра чи графіка і проявили себе мист. діяльністю Я.Ляхович, М.Оконппй, М.Чорній та деякі ін. Виділилися й окремі мистці, що розпочали свою працю як аматори (С.Місько, С.Хвиля, Людмила Гриценко та ін.).

"Дівчина з бандурою" С.Хвилі

Гравюра "Тернопільський Пантократор" М.Юрків-Яроцької

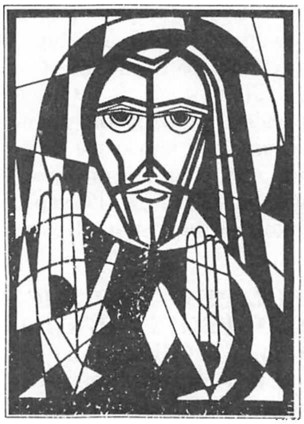

Значну ролю в розвитку О.М. українців Австралії відіграв *М.Кміт*, якого місцеві критики 1950-60-их рр. зараховували до провідних австрал. мистців. Будучи кольористом і творцем стилю, що перекликався рівночасно з европ. модернізмом (зокрема, Руо) і візант. іконою, Кміт сприймався як представник нового, незвичного в Австралії, мист. світобачення. Він виграв ряд престижних нагород, напр., нагороду Блейка за рел. мистецтво (1963).

Різноманітність художніх сюжетів (від натюрмортів і краєвидів до абстрактних композицій) та жанрів (від акварелі через олію до комп'ютерного мистецтва) характеризує творчість *М.Чорній*, яка також викладає живопис. В абстрактно-експресіоністичному стилі малює *Я.Ляхович*; у 1990-их рр. вона почала працювати над синтезою виразно укр. мотивів з абориґенськими. У напівабстрактному дусі трактує людську фігуру кольорист С.Хвиля.

Творчість ін. живописців ближча до реалістичної традиції. Найбільше уваги австрал. краєвидові в різних його настроях присвятив *В.Савчак*, який у 1950-их рр. жив у центрі Австралії і там зблизився з абориґенським мистцем Альбертом Наматжірою. *Т.Мессак* малював портрети, імпресіоністичні краєвиди. Портрети, жанрові та істор. картини – основна тематика *В.Цибульського* та *М.Садовського*. Малярами-реалістами були *В.Лапа*, *П.Кравченко*, *С.Місько* та ін.

В ділянці графіки проявили себе *Л.Денисенко* та *М.Окопний* (обидва також карикатуристи). Як графік з укр. тематикою виступає і архітектор *Маруся Юрків-Яроцька* (виставка в Мельборні 1993).

Скульптура представлена в укр. мистецтві Австралії творами *Ю.Денисенка*, архітектора, який на поч. 1960-их рр. вів власну школу малярства і скульптури.

Укр. гром., рел. та культ. життя в Австралії викликало попит на окремі жанри О.М. Найпомітнішими укр. художніми об'єктами в цій країні стали церкви. Ікони, іконостаси, стінні розписи та мозаїки створювали укр. мистці з-за кордону (Святослав Гординський, Мирон Левицький, Борис Макаренко) та місцеві: В.Цибульський, Л.Денисенко, о. З.Хоркавий й ін. (див. *Архітектура Церковна*).

Укр. малярі виконували театр. декорації для укр. постановок, оформлення сцен для концертів, декоративні елементи в інтер'єрах нар. домів; створювали укр. листівки, здійснювали художнє оформлення грамот, афіш, програмок. В художньому оформленні книг та журналів

Різдвяна листівка Л.Денисенка

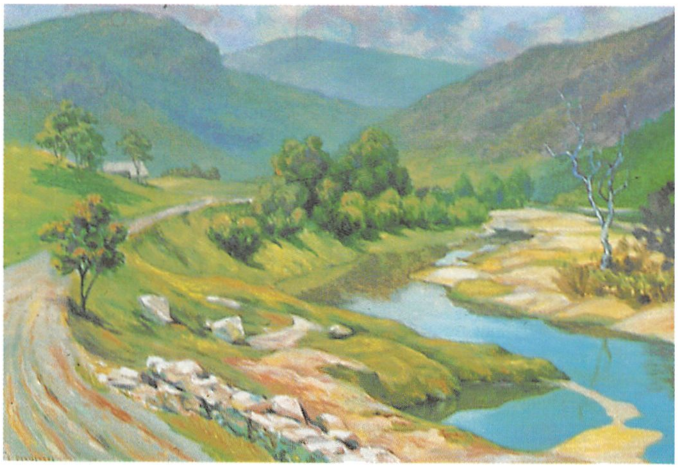

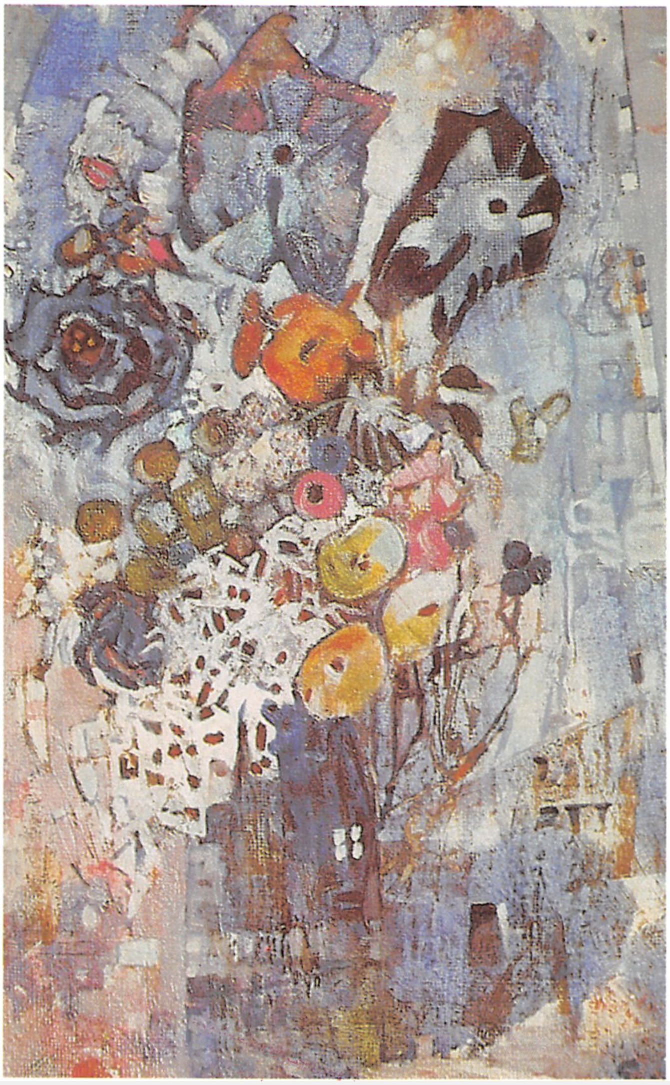

1. П. Кравченко. Портрет співачки Таїси Тарас. 2. М. Юрків-Яроцька. Грай, бандуро, грай. 3. Л. Денисенко. Краєвид у Мекдоналд Рівері, НПВ. 4. С. Хвиля. Композиція.

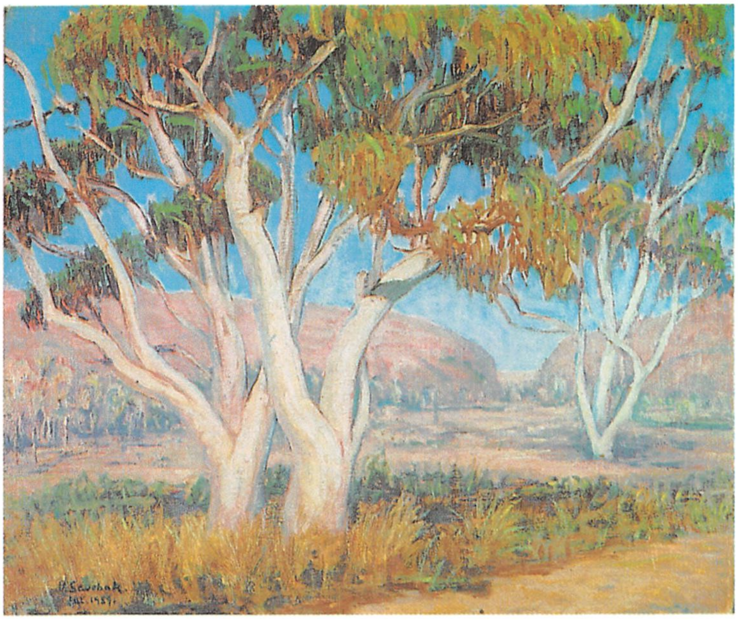

1. Л. Гриценко. Портрет еп. І. Прашка. 2. Т. Мессак. Озеро Александрія в Півд. Австралії. 3. В. Савчак. Евкаліпти Центр. Австралії. 4. Т. Мессак. Портрет актора Леона Келевея.

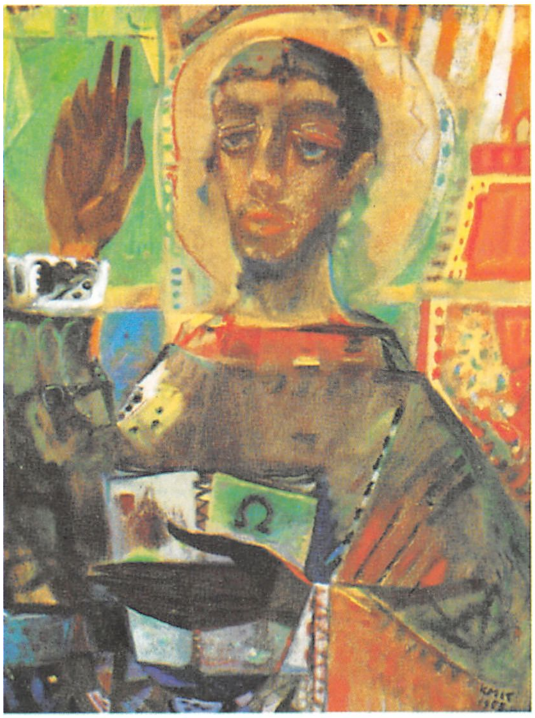

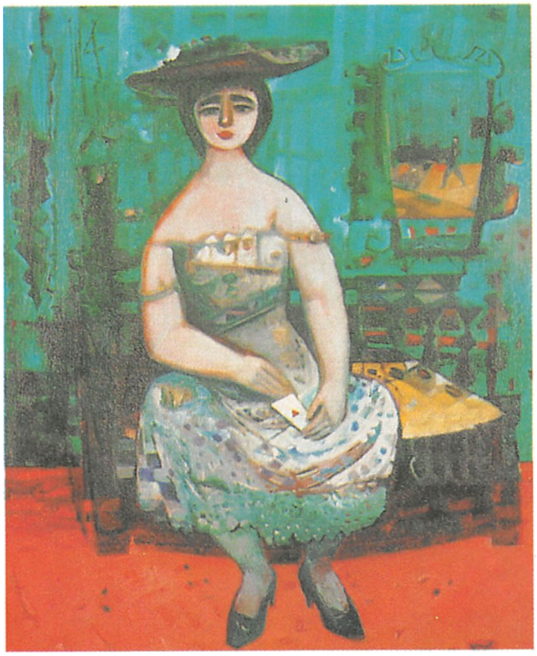

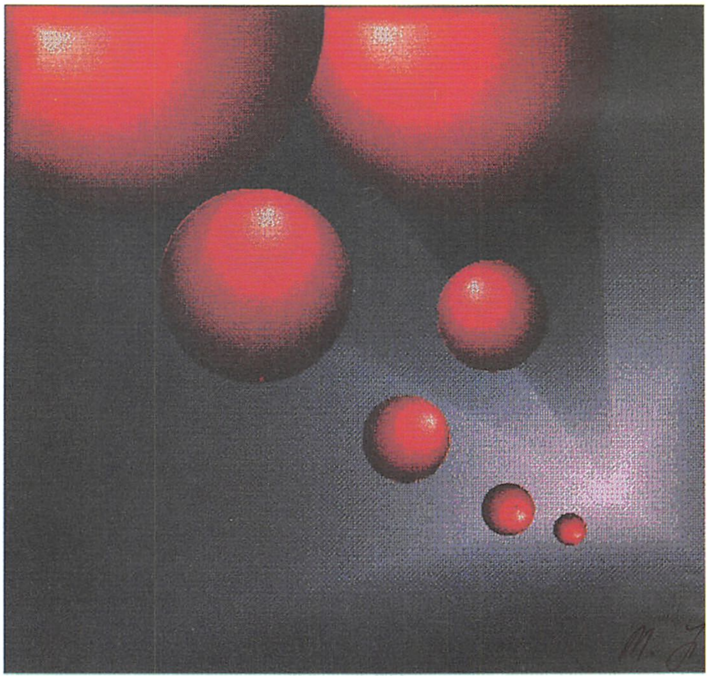

1. М. Кміт. Євангеліст Марко. 2. М. Кміт. Маґента. 3. С. Сивенька. Квіти. 4. М. Садовський. Автопортрет.
5. М. Чорний. "Staggling Light", акварель-акрилік. 6. М. Чорний. Час — це простір.

відзначилися, крім названих, Люба Кириленко-Десі, О.Венгринович та Оля Когут.

Існує *Спілка Українських Образотворчих Мистців Австралії (СУОМА)*, яка була, зокрема, діяльною в 1970-их рр. під проводом її засновника *С.Міська* (він же – аквареліст і власник ґалерії в Канберрі). СУОМА влаштовувала спільні виставки укр. мистців; мельборнський відділ очолював В.Цибульський, сіднейський – П.Кравченко.

Твори окремих укр. мистців зберігаються в Музеї Укр. Мистецтва в Мельборні та Музеї Укр. Мистецтва в ПА. Картини М.Кміта знаходяться в австрал. Нац. та всіх стейтових мист. ґалеріях.

Помітними подіями в культ. житті українців Австралії були відвідини й виставки укр. мистців з-за кордону: графіка Якова Гніздовського (США), автора візуальної поезії Ярослава Балана (Канада), маляра Віталія Сазонова (Німеччина), скульптора Анатолія Валійова (Україна). Перебування в Сіднеї Івана Марчука з України (1987) поклало початок міжнар. визнанню цього укр. маляра.

Літ.: Книга творчости укр. мистців поза батьківщиною. Філядельфія, 1981; "Нотатки з мистецтва" (Філядельфія), чч. 23-28, 1983-88; Попович В. Михайло Кміт (1910-1981). "Сучасність" (Мюнхен), чч. 7-8, 1986; Body and Soul. Каталог виставки ґалерії Університету ім. Монаша. М., 1988; Павлишин Р. Укр. церкви в Австралії. М., 1993.

М.Павлишин

Учасники 2 з'їзду Спілки Укр. Образотворчих Мистців Австралії, 1976 р.; третій зліва гол. С.Місько

"ОДЕСА", укр. будівельна кооператива (Odessa, Ukrainian Cooperative Building Society); постала 16.6.1973 з ініціятиви дирекції кооперативи "*Дністер*" в Мельборні. В тому часі кредитові кооперативи на основі відповідного закону мали обмеження видавати великі позички, а будівельні кооперативи могли позичати до 100 тис. дол. на члена. З огляду на такий стан справ, для "Дністра" було вигідно переливати надмір своєї готівки до кооперативи типу "О.". Ініціятивна група з рамена "Дністра" мала розв'язати кілька проблем: уникнути конкуренції між обома кооперативами, зберегти контроль над інвестованим капіталом та знайти закладовий капітал у сумі 200 тис. дол. Завдяки фаховій допомозі адвоката О.Булки ці справи вдалось вирішити і статутово, і фінансово. Дирекцією нової кооперативи "О." стала дирекція "Дністра". Таким чином було збережено контроль за діяльністю "О." в укр. руках. Нова кооператива надавала добрі послуги своїм чл., в тому ч. й неукраїнцям. Фінансово це партнерство було вельми корисним для "Дністра". Але після 1985 нові закони дозволили кредитівкам давати позики в більших сумах, у зв'язку з чим існування малих будівельних кооператив ставало зайвим; вони поступово ліквідовувались. Так трапилося 1988 і з "О.", у висліді чого її активи перебрав "Дністер", а ліцензію викупила австрал. фірма за досить високу суму – 270 тис. дол. До складу першої дирекції "О." входили: М.Ліщинський (гол.), Ярослав Кутний, Ярослав Волощук, С.Радіон, Остап Матіяш, Богдан Хамчук і Микола Поварчук. В тому часі 3 укр. кооперативи ("Дністер", "Поступ" і "О.") творили пов'язану між собою статутово і фінансово спільну структуру – винятковий феномен госп. самодіяльности українців у діяспорі, що популярно був названий *Українським кооперативним центром Мельборну.*

М.Болюх

ОКЕАНІЯ (Oceania), загальна назва для Австралії, Нової Зеляндії та груп островів у Тихому океані. О. охоплює Меланезію, від Нової Ґвінеї до Фіджі, Мікронезію та Полінезійські острови. Українці в окремих випадках попадали туди як подорожники, дослідники чи туристи. Частину О., зокрема Нову Ґвінею, досліджував славетний вчений *М.Миклухо-Маклай*. Амер. українці перебували там тимчасово в лавах збройних сил і рідко як працівники різних установ та підприємств США або Австралії. Серед них на остр. Ґуам у 1950-их рр. служив військ. лікарем Михайло Дмитренко. Це назагал одиниці, які не створили тривалих суспільних структур. Укр. кат. епархія св. Петра і Павла з осідком у Мельборні формально має юрисдикцію над поселеними в О. українцями католиками, що відбито в титулі: "епарх для українців католиків Австралії, Нової Зеляндії та Океанії" (папський декрет від 12.12.1958).

о. І.Ш.

ОКЛЕНД (Auckland), найбільше м. в *Новій Зеляндії*, порт на сх. побережжі Півн. Острова. Нас. 315 тис. (1991). У 1949-50 тут поселилося бл. 50 українців. 1951 постав Укр. Клюб, навколо якого концентрувалась культ. і товариська діяльність укр. громади; мали місце виступи клюбу назовні. Формально клюб не належить до структури СУОА. Активісти укр. гром. життя – Ярослав Головач та Василь Креховець.

ОКОПНИЙ Максим (Maksim Okorpny), художник і євангельський пастор; н. 9.12.1915 у Дрогобичі, Галичина. Сер. освіту здобув там же. З 1950 на еміґрації в Австралії; поселився в Мельборні, де у місцевому Інституті Технології отримав кваліфікацію пром. художника-графіка (1953-56). Працюючи за фахом, О. рівночасно був активним євангельським проповідником. Відомий в укр. спільноті як ілюстратор і карикатурист, зокрема у газ. "Українець в Австралії" (М.). Графічно оформ-

ляв відзнаки, листівки, програмки, сценічні декорації. Малює в олії.

ОКСЛЕЙ (Oxley), передмістя Брізбану, 15 км на півд. захід від центру. Тут і в сусідніх передмістях – Дарра (Darra) і *Вейкол* (Wacol), де розміщувався переходовий табір для імігрантів, на поч. 1950-их рр. поселилися укр. родини. З 1954 діє укр. суботня школа (в 1960-их рр. щорічно 15-30 учнів), закуплено нар. дім. 1958 засн. філію *Української Громади Квінсленду*, яка 1962 усамостійнилася і функціонує паралельно під тією ж назвою, що й УГ Квінс. в Брізбані. При УГ в О. працюють осередок СУМ, т-во старших громадян, відділ Ліги Визволення України. В кін. 1980-их рр. в О. жило бл. 100 українців.

Р.П.

ОЛЕКСАНДЕР Татяна (Tatiana Olexander), псевд. Таня Волошка, поетеса, журналістка, гром. діячка; н. 8.10.1937 у Харкові. У 1943-49 на еміґрації в Німеччині, мешкала у таборі ДП, потім переїхала до Австралії. Заочно здобула фах із журналістики. В Джілонгу, Вік., активна у виховних, культ. і харитативних організаціях (СУМ, СУА, Рідна Школа) та в справі захисту людських прав в Україні (Amnesty International). Авторка дописів і поезій в укр. пресі Австралії та Америки. 9 її віршів поклали на музику Г.Корінь, Д.Мочняга та Михайло Михайловський.

ОЛЕСНИЦЬКИЙ Роман (Roman Olesnicky), інж.-електрик, суспільно-гром. діяч, засновник Пласту в Австралії; н. 24.7.1913 в Чорній

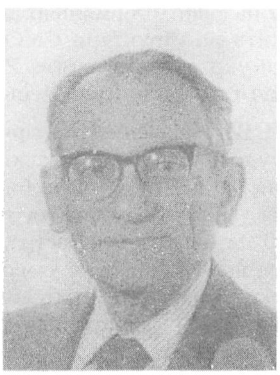

Р.Олесницький

(Czerna), Польща, п. 25.1.1989 в Аделаїді. Сер. освіту отримав у держ. гімназії в Станиславові; 1939 закінчив Львівську Політехніку. У молодому віці активний у т-ві укр. студентів "Основа", вид-ві "Вогні", проводі нелеґального Пласту та молодечих таборів, в організуванні доросту для Рідної Школи. В час 2 світ. війни був викладачем фізики у Ветеринарному Інституті у Львові, інженером і дир. львівської електромережі, керманичем відділу молоді Укр. Центр. Комітету і старшиною 1 Дивізії Укр. Нац. Армії. У 1945-48 на еміґрації в Австрії і Німеччині (табір ДП в Інґольштадті). 1948 переїхав до Австралії і поселився в Аделаїді, де від 1955 до 1970 працював неповночасним лектором Аделаїдського Університету. Займав посаду керівника відділу електрифікації стейтового електричного тресту ПА; входив до складу міжстейтових і міжнар. техн.-наук. комісій. Активний діяч Пласту; перший гол. крайового пластового проводу Австралії (1951-53), станичний пластової станиці Аделаїди (1958-64). Чл. управ СУОА (1969-72), крайових і стейтових управ НТШ в Австралії, двох комбатантських організацій та деяких суспільно-гром. і церк. т-в. Організатор збірок та промотор акцій ЕУ, допомоги УВУ та Комісії Допомоги Укр. Студентству. Нагороджений пластовим Орденом св. Юрія в золоті.

Р.М.

ОЛІЙНИК Василь (Wasyl Olijnyk), педагог; н. 2.12.1896 в с. Нивиці, пов. Радехів, Галичина, п. 23.7.1980 у Мельборні. Був хорунжим в УГА (1918-20). Вивчав право у Таємному Укр. Університеті у Львові (1924), пізніше закінчив філософ. студії у Львівському Університеті (1928). Учителював в сер. школах і Рідній Школі у Львові; у 1942-44 займав посаду дир. укр. гімназії в Сокалі. Від липня 1944 на еміґрації в Німеччині (табори Дінкельсбюль і Ансбах). Тут працював інспектором укр. таборових шкіл округи Нюрнберг. До Австралії прибув 1949 і поселився в Мельборні, де викладав в укр. суботніх школах, доповідав на нац. імпрезах, дописував до укр. преси. Вихователь, а згодом почесний чл. СУМ, звич. чл. НТШ.

М.Б.

ОЛІЙНИК Михайло (Michael Olijnyk), військ. і гром. діяч; н. 28.10.1894 в Баку, Азербайджан, п. 29.11.1975 в Мельборні. Після закінчення офіцерської школи в Тамбові був направлений 1916 до царської армії на фронт. Тут активізувався в творенні укр. відділів. 1918 став на чолі підстаршинської школи у полку М.Граба, а роком пізніше командиром кулеметної сотні 4-ої Київської дивізії ген.-хорунжого Ю.Тютюнника. Брав участь у боях з Червоною Армією і Денікіним, а після відступу Армії УНР опинився в Польщі. Поранений в 1 і 2 зимових походах. Наказом уряду УНР одержав Хрест Симона Петлюри і звання Лицаря Залізного Хреста. У міжвоєнному періоді жив у Польщі, з 1939 працював в Укр. Допомоговому Комітеті у Варшаві; 1941 переїхав на Волинь, де редаґував "Ковельські Вісті". Учасник Півн. Вол. групи УПА, потім Дивізії "Галичина", у якій до закінчення війни служив у штабі ген. П.Шандрука в чині майора. 1946-49 у Німеччині займав пост коменданта укр. поліції в таборах ДП (Байройт, Новий Ульм). 1949 прибув до Австралії і поселився в Мельборні. Діяч УПЦ, гол. Союзу Укр. Комбатантів Вік., обласний отаман Укр. Вільного Козацтва в Австралії.

М.Б.

ОЛІЙНИК-ЛОНҐЛІ (раніше Артур) Катерина (Kateryna Olijnyk-Longley, formerly Arthur), літературознавець; н. 8.4.1944 у Гільдесгаймі, Німеччина. Ступінь маґістра отримала в Університеті Сассекса (Sussex), Англія (1976), докторат у Мельборнському Університеті (1981). Жила в Аделаїді (1949-65), Англії, США, Мельборні (1969-85). Від 1986 працює викладачем англістики й порівняльного літературознавства в Мурдокському Університеті (Murdoch), ЗА, з 1991 є деканом його гуманітарного факультету. Фахівець з питань багатокульт. і австрал. літератури та творчости Семюеля Бекета. У співавторстві з Дж.Ейчесон (J.Acheson) видала в Англії книгу Beckett`s Later Fiction and Drama: Texts for Company (Бейзінґстовн, 1987).

М.П.

ОНІШКО Людмила (Ludmyla Onishko), з роду Самарець, дружина *Онішка Сергія*, учителька, гром. діячка; н. 17.8.1914 в с. Сметанівка на Полтавщині, п. 7.10.1994 в Канберрі. По закінченні пед. технікуму вчителювала. 1943 вивезена на працю до Німеччини; у 1945-50 перебувала у таборах ДП в Зеедорфі й Ганновері (бріт. зона). З переїздом

до Австралії викладала у школах українознавства в Аделаїді й Канберрі. Активна в СУА – гол. відділу в Аделаїді, 1959-61 гол. крайової управи.

ОНІШКО Сергій (Serhij Onishko), залізничний технік, учитель, гром. діяч, правос. свящ.; н. 23.9.1914 в с. Потоки на Полтавщині. По закінченні 1933 пед. технікуму працював учителем. 1943 вивезений на примусову працю до Німеччини. По війні перебував у таборах ДП, дир. початкової школи у таборі в Зеедорфі (бріт. зона). З 1950 в Австралії; закінчив Залізничний Інститут в Аделаїді і працював за фахом. Викладав у школі українознавства, у 1958-59 був гол. УГ ПА, 1971 переїхав до Канберри. Засновник і гол. мист. т-ва "Полтава", дир. Рідної Школи ім. Лесі Українки, організатор Школи гри на бандурі ім. М.Лисенка. 1985 висвячений на свящ. УАПЦ (Соборноправної).

Т.С.

ОНУФРІЄНКО Василь (Wasyl Onufrienko), поет, педагог, журналіст; н. 6.5.1920 в с. Кішінька Кобиляцького р-ну на Полтавщині, п. 24.12.1992 в Сіднеї. Закінчивши Кременчуцький Учительський Інститут, у 1938-40 був учителем укр. й рос. мов та літератур. 1942 виїхав до Німеччини, де в Берліні співпрацював у журн. "На Дозвіллі". З 1945 жив у таборі ДП в Реґенсбурзі; займався літ. діяльністю, дописував до газет і журналів. 1949 переїхав до Австралії і поселився в Сіднеї. Перші поезії з'явилися друком 1938, у 1948 одержав другу нагороду на конкурсі спогадів т-ва кол. політ. в'язнів у Німеччині. 1952-55 переклав укр. мовою австрал. поетів Генрі Ловсона (Henry Lawson), Генрі Кендалла (H.Kendall), Ендрю Бенджо Петерсона (Andrew Banjo Patterson) та ін. Книжкою вийшла його гумористична поема "Сталін у пеклі" (М., 1950). Поема "Симон Петлюра" (1961) та добірка лірики були видруковані в зб. "Земля незабутня" (С., 1976). Автор комедії "Заморські гості", поставленої в Аделаїді 1965 та в Сіднеї 1967-68, і театр. скетчів, поставлених в Сіднеї 1970-88. Численні поезії, переклади й статті появлялися в укр. пресі діяспори. В Україні (1940-41), Німеччині й Австралії був журналістом та редакційним працівником. На поч. 1950-их рр. діяльний у гром.-політ. організаціях, зокрема як чл. Представництва Держ. Центру УНР в Австралії та чл. УНРади (1978-88). Чл. Об'єднання Укр. Письменників "Слово".

М.П.

ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ, див. *Політичні Партії.*

ОСІДАЧ Марія (Maria Osidacz), дівоче прізвище Пинило, дружина *Осідача Миколи*, учителька, гром. діячка; н. 26.11.1910 в с. Сосниця Перемиського пов., Галичина, п. 13.1.1983 в Мельборні. Пед. освіту отримала у Перемишлі (1930), була вчителькою початкових шкіл у Польщі. В час 2 світ. війни суспільно активна на укр. землях. 1944 еміґрувала до Німеччини, жила в Ліндау (Lindau am Bodensee). З 1949 в Мельборні; співзасновниця і гол. (1950) СУ Вік., спеціяльно займалася суспільною опікою та укр. нар. мистецтвом.

ОСІДАЧ Микола (Nikola Osidacz), гром. і комбатантський діяч, учасник визвольних змагань; н. 9.11.1901 в Дрогомишлі б. Яворова, Галичина, п. 25.11.1980 в Мельборні. 1921 закінчив укр. ґімназію в Перемишлі, пізніше студіював аґрономію в Юґославії і Німеччині. 1917 як чл. Січових Стрільців перейшов старшинський вишкіл й одержав чин хорунжого; попав у полон до Денікіна, згодом вступив до УГА. 1939 арештований поляками, звільнений з приходом німців. На еміґрації в Австрії (1943-45) та Німеччині (1946-48). 1949 переїхав до Австралії, де став фундатором Пласту. Довголітній гол. Пластової Ради, один із засновників кредитової кооперативи "Дністер" в Мельборні, організатор і гол. Союзу Укр. Комбатантів, гол. спортового клюбу "Леви" в Мельборні. Діяч ОУН (А.Мельника) в Австралії.

М.Б.

ОСМОЛОВСЬКИЙ Іван (Iwan Osmolowski), псевд. Ольхівський, актор і режисер; н. 5.2.1910 в м-ку Грунь Охтирського пов. на Сумщині, п. 10.6.1978 у Брізбані. Театр. освіту розпочав у фаховій школі в Сумах, а доповнив на еміґрації у Муз.-драм. студії в Гамбурзі (Німеччина) під керівництвом режисера Ю.Тамарченка. На сцені виступав у Сумах (1938), Гамбурзі (1946-50) і Брізбані (з 1950), де працював режисером театру при УГ Квінс. Спеціялізувався у побутових п'єсах і характерних ролях – Возний у "Наталці Полтавці" Котляревського, Мартин у виставі "Мартин Боруля" Тобілевича.

Р.П.

ОСТРОВСЬКА Дуня (Dunia Ostrowskyj), дівоче прізвище Євдокія Кириленко, дружина *Островського Володимира*, жіноча діячка; н. 9.6.1926 у Миргороді, Полтавська обл. 1943 виїхала до Німеччини; до Австралії прибула 1949 і поселилася в Аделаїді. Гол. СУ ПА (1976-85), особливо спричинилася до заснування *Музею Українського Мистецтва* та купівлі для нього будинку. По переїзді 1985 до Ньюкастелю, НПВ, очолила й активізувала місцевий відділ СУА. На 14 крайовому з'їзді СУА відзначена за працю в укр. жіночому русі.

ОСТРОВСЬКИЙ Володимир (Wolodymyr Ostrowskyj), учитель, гром. і осв. діяч; н. 15.4.1908 у Львові, п. 14.4.1980 у Сіднеї. Закінчив Львівську учительську семінарію, вчителював і був діяльним у "Просвіті" в Галичині та в таборах ДП у Німеччині. 1950 еміґрував до Австралії, де став одним із організаторів укр. гром. життя у Сіднеї, особливо відзначившись на ниві укр. шкільництва. Гол. Об'єднання Укр. Громад НПВ (1963-71).

П

ПАВЛИШИН Марко (Marko Pavlyshyn), син *Павлишина Романа*, літературознавець, гром.-культ. діяч; н. 7.7.1955 у Брізбані. Студіював у Квінслендському Університеті (1973-76), у Марбурзі, Німеччина (1977-78), і в Університеті ім. Монаша в Мельборні (1978-82), де отримав докторат з германістики (1983). Тоді ж, як перший викладач укр. мови та літератури в Лектораті ім. М.Зерова Монашського Університету, почав готувати молодих фахівців з україністики, включився в акцію придбання фондів для укр. дослідних проєктів, у розвиток наук. зв'язків, в тому ч. й з Україною. З 1992 гол. відділу славістики цього ж університету. Автор літературознавчих статтей, зокрема, про укр. прозу 1980-их рр., укр. літературу Австралії, нім. романтику. Редактор зб. Ukrainian Settlement in Australia (М., 1986, 1993) і Glasnost in Context (Нью-Йорк, 1990); співред. Slavic Themes (Нойрід, Німеччиа, 1988), Ukraine in the 1990s (М., 1992). Ініціятор і перший гол. Асоціяції Україністів Австралії (від 1990). З 1983 гол. осередку праці НТШ стейту Вік. Від 1990 д. чл. НТШ у Філолог. Секції. Чл. старшини пластових станиць Квінс. (1973-76) і Вік. (1983-88), управи Укр. Центр. Шкільної Ради Австралії (від 1984).

Р.М.

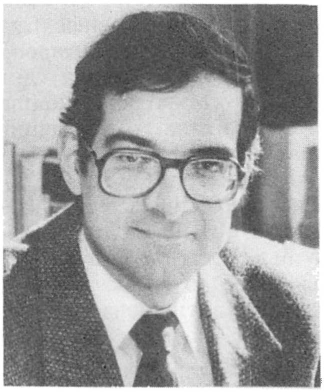

М.Павлишин

ПАВЛИШИН Олександра Надія (Alexandra Pavlyshyn), з роду Чушак, педагог, пластова діячка; н. 18.10.1919 у Бориславі Дрогобицького пов., Галичина. Сер. освіту здобула в Інституті для дівчат у Перемишлі, студіювала славістику і музикологію в Карловому Університеті в Празі (1942-45) і в Гайдельберзі, Німеччина (1946-48). Приїхавши 1948 з чоловіком *Павлишиним Романом* до Австралії, поселилася в Макаї (Mackay), півн. Квінс., з 1949 у Брізбані. Від заснування пластової станиці Квінс. (1960) входила до її проводу (з 1961 – секретар) та займалася виховною роботою з новацтвом і юнацтвом. З 1956 учителька, гол. співу, в укр. школі у Брізбані.

р.м.

ПАВЛИШИН Роман (Roman Pavlyshyn), архітектор, держ. службовець, гром. діяч; н. 3.10.1922 в с. Чернихів Тернопільського пов., Галичина. Студіював у Політехніці у Відні (1941-45). 1946 у Дармштадті (Німеччина) одержав диплом архітектора і розпочав працювати за фахом в м. Ашафенбурґ. 1948 з дружиною *Павлишин Олександрою* переїхав до Австралії і поселився у Брізбані. Нострифікувавшись (1950), став співроб. фед. (1951-58), пізніше квінслендського (1958-64) міністерств публічних праць. У 1964-67 був співвласником фірми Бек і Павлишин, яка здійснила найбільший на той час індустріяльиий проєкт у Квінс. (завод Дженерал Моторс-Голден в Акація Рідж). 1967-85, у період найінтенсивнішого розвитку держ. будівництва у Квінс., П. керував техн. відділами стейтового міністерства праці, від 1976 з титулом дир. будівництва. На чолі бюра з 400 працівниками та річним бюджетом у понад 200 млн дол. він запровадив новий тип будівництва і відповідав за проєкти, які змінили характер центр. частини Брізбану. Йдеться про квінслендський культ. центр (ґалерія мистецтв, оперний і концертний театри, музей, держ. бібліотека), верховний суд, нові будинки парляменту тощо. Як найдовше діючий гол. Палати Архітектів Квінс. (1972-87) й активний чл. крайових австрал. професійних комісій П. сприяв підвищенню рівня плянування та раціоналізації будівельної індустрії в країні. 1982 Королівський Інститут Архітектів Австралії визнав за ним своє довічне дійсне членство.

П. справляв визначальний вплив на укр. життя у Брізбані. Будучи співзасновником УГ Квінс. і впродовж 18 рр. її гол. (1951-67, 1980-82), він розвивав, зокрема, зовн. зв'язки та культ.-осв. діяльність й змагався за незалежність громади від партійної політики. Вчив у Рідній Школі, був станичним Пласту (1967-76), співорганізатором і першим гол. дирекції кредитової спілки "Єдність" (від 1982). Заступник гол. Добросусідської Ради в Брізбані (Good Neighbour Council). Проєктував укр. кат. церкву св. Покрови (1961), Святопокровську церкву УАПЦ (1969). 1988 нагороджений медалею Ордену Австралії.

Р.Павлишин

Літ.: Нитченко Д. Держ. відзначення інж. Р.Павлишина. "Укр. Вісті" (Детройт), 12.6.1988.

р.м.

ПАВЛОВСЬКА Євгенія (Eugenia Pawlowska), дівоче прізвище Беззпалова, співачка-сопрано; н. 1913 в Києві, п. 1965 у Мельборні. Закінчивши Київську Консерваторію (1931), співала перев. в операх клясичного репертуару: "Запорожець за Дунаєм", "Наталка Полтавка", "Царева наре-

Є.Павловська

чена", "Травіята", "Мадам Батерфляй", "Фавст", "Кармен". Під час 2 світ. війни емігрувала до Німеччини, де згодом грала у театрі "Відродження" під керівництвом Григорія Ярошенка (англ. окупаційна зона). У Мельборні виступала перед укр. і австрал. публікою. Співпрацювала з Муз. Театром ім. М.Лисенка, зокрема, в ролях Катерини (Аркаса, 1962) і Сільви (Кальмана, 1964).

О.Т.

ПАКАПАНІЯ (Puckapunyal), місцевість в півн. частині стейту Вік., 7 км віддалі від *Сеймуру*. Там знаходився вел. переселенчий табір, у якому 1948-50 на фіз. роботах працювали новоприбулі укр. іміґранти (бл. 100 осіб). Ця група людей брала участь у гром. житті спільноти в Сеймурі. По розв`язанню 1951 робітничого табору його мешканці роз`їхалися до різннх місцевостей Австралії.

ПАМ`ЯТННКИ (Monuments, Memorials). Укр. П. в Австралії будувалися окремими громадами, парафіями та організаціями з метою вшанування істор. подій, видатних постатей та ювілеїв. Їх споруджували, як правило, б. церков чи нар. домів.

Хронологічно першим відкрито бюст Т.Шевченка в Укр. Нар. Домі у Перті 1961. У 1963 споруджено пам`ятний знак-обеліск з пропам`ятною таблицею, присвячений 100-літтю смерти Т.Шевченка, на пластовій оселі "Сокіл" б. м-ка Вінчелсі (Winchelsea), Вік.; проєктував О.Венгринович.

На укр. правос. секції цвинтаря Фовкнер (Fawkner) в околиці Мельборну 1973 споруджено могилу і могильний хрест для вшанування С.Петлюри. Тут відбуваються панахиди в Провідну Неділю.

Перший П. "поляглим за волю України" відкрито 1966 у Мельборн-Ессендоні б. укр. правос. церкви св. Покрови (проєкт Івана Слинька).

В Аделаїді з ініціятиви Братства дивізійників та за співучастю ін. комбатантських організацій б. укр. кат. церкви св. Покрови в передмісті Вейвіл (Wayville) 1980 споруджено П.-хрест "Борцям за волю України" (проєкт Мирослава Котиса).

Спеціяльно вшановано пам`ятниками жертв штучного голоду в Україні 1932-33. У 50-ліття голодомору (1983) в Ессендоні, Вік., б. Свято-покровської церкви УПЦ споруджено П.-хрест з чорного мармуру (жертводавець-меценат Олександер Олександрів). Напис: "Вічна пам`ять померлим семи мільйонам від голоду створеного російською окупаційною владою". Такий же П. відкрито ще 1972 в Аделаїді б. церкви УАПЦ у Гидмарш (Hindmarsh). У зв`язку із закриттям 1993 церкви св. Покрови цей П.-хрест переиесено до церкви св. Михаїла УАПЦ в Аделаїді.

У столиці Австралії, Каиберрі, П. голодомору відкрито 1988 б. храму

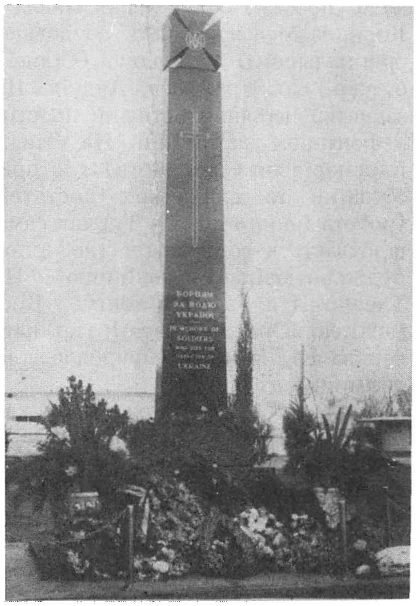

Пам`ятник "Борцям за волю України", відкритий в Аделаїді 1980 р.

УАПЦ в дільниці О`Коннор (проєкт хреста і мозаїки Ю.Денисенка).

Окреме місце займають П., споруджені у Тисячоліття Хрещення України-Руси. В дільниці Мейлендс (Maylands) у Перті 1986 відкрито б. укр. кат. церкви на т. зв. "укр. гірці" хрест на постаменті з ґраніту.

Пам`ятний знак жертвам голодомору в Україні 1932-1933 рр., споруджений у Мельборні б. правос. Покровської церкви

До хреста ведуть сходи; тут відбуваються Зеленосвяточні поминки полеглих та свячення Йорданської води (проєкт і оформлення Павла і Корнила Медведів). 1987 збудовано оригінальний П. в Лідкомбі (Сіднеї) б. укр. кат. храму св. Андрія. Це закритий цегляними стінами простір з фонтаном посередині. На стінах плоскорізьби (терракота) з історії України та визначних постатей (робота Ірини Мадей). Тут так само відбувається водосвяття. 1988 споруджено ювілейну дзвіницю – П. Тисячоліття в Джілонгу, Вік. (архітект Юрій Любченко); укр. кат. церква св. Покрови придбала для дзвініці 3 дзвони.

Деякі споруди сакрального характеру також зведено як П. Тисячоліття Хрещення: укр. кат. храм *св. Володимира* в Канберрі (1988), манастир Сестер Василіянок в Норт Мельборні (1988, архітект Марія Яроцька) б. катедри св. Петра і Павла. У Канберрі 1988 розбудовано *Український Православний Центр-Пам`ятник Тисячоліття Хрещення України-Руси*.

Р.Микитович, о. І.Шевців

ПАРАМОНОВ Сергій (Serhij Paramonov), ентомолог, історик-аматор; н. 4.11.1894 у Молдавії, п. 22.9.1967 в Канберрі. Навчався і в 1924-40 працював у Київському Університеті, де став доктором біологічних наук (1939). Д. чл. УВАН в Америці. До Австралії приїхав 1947 й був співроб. Наук.-Пром. Дослідної Організації Коммонвелту (Commonwealth Scientific and Research Organization – C.S.I.R.O.) у Канберрі (до 1959). Один з ініціяторів УГ АСТ. Публікації в галузі таксономії комах. Викладач-гість Мельборнського Університету. Доповіді й публікації про "Слово о полку Ігоревім" та давню історію України. Його погляди на походження укр. нації, викладені в російськомовних публікаціях та газ. "Вільна Думка", у праці "Хто ми і чиї ми діти" (Вінніпеґ, 1963) були неоднозначно сприйняті укр. спільнотою.

Р.М.

ПАСІЧИНСЬКИЙ Теодор (Theodore Pasiczynskyj), гром. діяч і педагог; н. 14.10.1916 в с. Нагачів Яворівського пов., Галичина. По здобуттю сер. освіти у Перемишлі (1935) розпочав теологічні студії у Львівській Богословській Академії (1935-39). З 1941 в Мюнхені, де закінчив дантистику у місцевому Університеті (1948). До Австралії приїхав 1949 і поселився в Аделаїді, відігравши ключову ролю у шкільному і гром. житті, плеканні зв`язків з австрал. колами. 1951 організував тут Укр. Школу ім. І.Франка (360 учнів у 1962) і був її керівником та вчителем до 1992. Гол. Укр. Центр. Шкільної Ради (1965-74), співзасновник Асоціяції Етнічних Шкіл ПА

Т.Пасічинський

(1975) і її гол. (1975-81). Упродовж 1955-77 та 1981-90 належав до управи УГ ПА, займав пости її гол. (1965-77) та гол. її контрольної комісії (1977-79). 1963 очолив комітет будови нар. дому, який був відкритий за його головування. 1973 делегат на 2 з`їзд СКВУ в Торонто; 1975 один з організаторів Об`єднання Етнічних Громад ПА – протягом 12 рр. чл. його управи, видавав бюлетень і вів етнічні радіопрограми (від 1983). Брав участь у держ. конференціях Федерації Об`єднань Етнічних Громад. Гол. братства укр. кат. церкви св. Покрови у Вейвілі, Аделаїда (1978-79, 1987-90). В австрал. газ. Southern Cross вів у 1954-59 рубрики Ukrainian News та What do you know about Ukraine?, а в газ. "Вільна Думка" (з 1956) – рубрики "Вісті з Аделаїди" і "Наші будні". 1975 започаткував журн. "*Наша Громада*" і був його ред. (1975-77, 1985-89). Мировий суддя (Justice od peace) від 1973. 1981 відзначений медалею Ордену Австралії. Почесний чл. УГ ПА (1991).

М.Павлишин

ПАЩУК Юрій (Ceorge Pashuk), фотограф, фільмовий постановник; н. 21.5.1920 в Луцьку на Волині. Відбув дворічні інженерські студії у Познані (Польща), згодом навчався у Фільмовій Академії у Берліні (1940-44); диплом фотографа отримав у Мюнхені (1948). Прибув до Австралії 1948 і поселився в Сіднеї. Офіційний фотограф австрал. Ліберальної партії (1950-65) та керівник секції звуко-зорових видів мистецтва в Університеті НПВ (1961-85). Автор фільму "Укр. родина" (1985), а також бл. 100 короткометражних наук. і навчальних фільмів, які використовуються у школах та університетах Австралії, Великобрітанії, США, Канади, Індії, Нової Зеляндії. Одержав нагороди Австрал. Інституту Фільму за стрічки Story of a Convict та Bull Ant Warrior.

О.Б.

ПЕЛЕНСЬКИЙ Євген Юлій (Eugene J.Pelensky), літературознавець, бібліограф, педагог, гром. і наук. діяч; н. 3.1.1908 у Стрию, Галичина, п. 29.9.1956 у Сіднеї. Здобувши сер. освіту у Стрию, 1926 поступив до Львівського Університету. 1930 за літературознавчий аналіз повістей Миколи Устияновича одержав ступінь магістра слов`янської філології. 1933 захистив докторську дисертацію на тему "Шевченко як клясик". Працював учителем у купецькій гімназії Рідної Школи у Львові (1929-39), кооп. ліцеї Ревізійного Союзу Укр. Кооператив у Львові і на торг. курсах у Ярославі й Кракові (1939-41). Доцент УВУ в Празі (1943), потім у Мюнхені. У 1937 став д. чл. НТШ у Філолог. Секції і чл. його управи (1939). З 1941 д. чл. Істор.-Філолог. Т-ва у Празі. У 1928-48 опублікував понад 250 праць, з яких важливіші: "Біографія укр. бібліографії" (Львів, 1934), "Сучасне зах.-укр. письменство" (Львів, 1935), "Матеріяли до краєзнавчої бібліографії Галичини, Волині та Закарпаття" (Львів, 1935), "Антологія сучасної укр. поезії" (т.1, Львів, 1936), Rusalka Dnistrowa (поль. мовою), матеріяли до бібліографії (Львів, 1937), "Богдан Лепкий" (1 вид. Львів, 1932; 2 вид. Краків-Львів, 1943), "Шевченко – клясик" (Краків-Львів, 1942), "Ucrainica в західньоевроп. мовах" (Мюнхен, 1948). Автор пед. посібників, підручників, читанок для укр. та нім. нар. шкіл. Ред. і видавець у Львові літ. журн. "Дажбог" (1932-34), наук. журн. Т-ва Укр. Бібліофілів "Укр. книга" (1937-41), співроб. квартальника Львівського

Богословського Наук. Т-ва "Богословія" (1923-42). У Кракові став співзасновником і дир. Укр. Видавництва, яке, крім книжок, видавало газ. "Краківські Вісті". Тут організував власне вид-во "Бистриця", яке переніс до Мюнхену, а потім до Бльомберґу, Німеччина. У Сіднеї заснував вид-во і журн. "Слово" (1950).

Діяльний чл. Пласту (з 1918), співтворець "Загону Червоної Калини" (1928), співроб. пластового журн. "Молоде Життя" і ред. журн. для молоді "Вогні" (1931-32), автор посібника "Пластовий гурток" (1930; перевиданий 1960 в Нью-Йорку), крайовий комендант пластунів у бріт. окупаційній зоні Німеччини (1945).

По приїзді до Австралії 1949 жив у Сіднеї, де став одним з гол. організаторів гром. життя. Як співзасновник та перший гол. УГ НПВ ініціював закуп нар. дому в Сіднеї. Активний в укр. шкільництві; очолював Осв. раду при УГ НПВ (1951-54) і був автором першого підручника для укр. шкіл, що вийшов у цьому стейті. Співорганізатор і один з дир. Укр. щадничої кооперативи в Сіднеї, ініціятор і перший гол. НТШ в Австралії (1950-56).

Літ.: Микитович Р. Перші голови НТШ в Австралії. Зб. Іст. укр. пос. А. С., 1990.

Р.Микитович

ПЕЛЕНСЬКИЙ Роман (Roman Pelenskyj), інж. будівництва шляхів і мостів, гром. діяч; н. 1907 у Жовкві, Галичина, п. 17.1.1970 в Далвічгіл (Dulwichhill), НПВ. 1932 закінчив Львівську Політехніку. Працював у кооперативі інженерських робіт у Львові (1934-39), був співвласником будівельної фірми Т.Грушкевича і Р.Пеленського у Станиславові (1943-44). На еміґрації в Німеччині, провадив власне підприємство в Авґсбурзі (1945-48). 1949 переїхав до Австралії і поселився в Сіднеї. Працював у стейтовому департаменті будівництва шляхів НПВ (1950-62), згодом як дослідник шляхобудівництва в Університеті НПВ (1962-70). Автор ряду статтей у фахових журн. та вид. Інституту Інженерів Австралії в Сіднеї, серед них – Economics of Road Improvements, Cost of Urban Car Travel; виступав з доповідями на техн. конференціях. Співзасновник *Українського Товариства Інженерів* в Австралії, чл. його управ. Багато праці вклав у будівництво укр. кат. церкви св. Андрія в Лідкомбі, Сідней.

В.М.

ПЕНСІОНЕРИ (Senior Citizens), вікова група людей, до якої зараховують чоловіків, що досягли понад 65, а жінок – понад 60 років життя, й котрі здебільшого не займаються заробітковою працею. Оскільки українці, що приїхали до Австралії як іміґранти після 2 світ. війни, були в середньому і мол. віці, кількість укр. П. з кін. 1970-их рр. неухильно зростала і тепер вони становлять між 15 і 20% укр. населення, а серед суспільно активних – 35-40%. Це витворило цілком певну екон. й соціологічну ситуацію в укр. суспільстві в Австралії, а також викликало нові організаційні і гром. форми життя. Статус і проблеми П. в загальноавстрал. оточенні мають помітний вплив на розвиток укр. спільноти.

Коли працююча людина в Австралії переходить у статус пенсіонера, її прибутки значно зменшуються, бо пенсія пересічно становить лише 25% місячного заробітку. Але в результаті це не викликає різкого зниження рівня життя укр. П. Справа в тому, що: їхні видатки значно зменшилися, на 90% вони живуть у власних будинках, майже без винятку виплачених, більшість П. має певні заощадження й користується пільгами (медичні, держ. послуги, транспорт тощо).

Важливішими наслідками залишення праці є для П. психологічні проблеми – осамітнення, почуття непотрібности, втрата друзів, невміння використати надлишок вільного часу. Це породжує нові проблеми суспільно-організаційного характеру – неґативні і позитивні. Укр. організації сповільнили свою динаміку, проте не припинили існування, бо у проводі їх перебуває непропорційно велика кількість П. Ці люди там потрібні, оскільки молодші мало активізуються суспільно, м. ін., і через професійні заанґажування. З другого боку, гром. і культ. організації необхідні П. для подолання комплексу самітности і зайвости. Той факт, що в багатьох гром. структурах задають тон особи старш. віку з консервативними поглядами, стримує деяку частину мол. і сер. ґенерацій від активної участи в цих структурах.

Але куди позитивнішим явищем є те, що П. знаходять власні для своєї вікової категорії організаційні форми. Це відбулося не без впливу австрал. оточення і його форм організації та діяльности П. Так, серед укр. спільноти почали виникати т-ва (клюби) П. або літніх людей. Першими їх організаторами були ще донедавна активні гром. діячі, чл. управ стейтових громад та їхніх філій, пластові сеньйори, кол. сумівські виховачі, учителі українознавчих шкіл та активісти ін. організацій. Вони ініціювали товариські та культ. зустрічі ровесників, проводили свої окремі акції (збірки фондів на різні цілі) і здобували собі гром. визнання як суспільна група. Форми їхньої організації набували тривких структур, хоч створювалися під різними назвами. Разом з тим, ці організації не відмежовувалися від загально-гром. структури, а радше її підсилювали своєю працею та вкладом. Укр. т-ва П. не мають загально-крайової надбудови, а діють у межах місцевих чи стейтових груп. Вони співпрацюють з подібними організаціями австрал. П. та з урядовими чинниками, а іноді отримують від них матеріяльну допомогу для своєї діяльности.

Першою укр. організацією такого типу став *Український Клюб Старших Громадян Південної Австралії*, засн. 1974, а інкорпорований 1984. За цим клюбом пішли й ін. осередки та зорганізувалися в т-ва П., використовуючи статут т-ва в Аделаїді. У серпні 1984 постало нечисельне т-во укр. П. в Канберрі. Активні його діячі – Андрій Пеллев та Олег Кавуненко. У листопаді 1984 зорганізувалось т-во старших членів УГ Квінс. як її автономна одиниця. Воно користується приміщенням Громади. Гол.: Іван Шептун (1984-87), Г.Гупало (1987-91), Степан Рак (з 1991). Активною в т-ві є його культ.-осв. референтка Ірина Савчак. Чл. 120 в 1993. Незалежно від клюбу в Аделаїді в тому ж часі (1975) при катедрі св. Петра і Павла в Мельборні постало т-во "Розрада" з подібними розваговими, культ. та харитативним цілями; організаторка Євгенія Булка.

В лютому 1985 засн. т-во укр. старших громадян у Сіднеї, яке співпрацює з Об`єднанням Громад НПВ та місцевими філіями. Гол.:

О.Бучацький, М.Свідерський (мол.), Роман Плавайко, Степан Крук, Іван Завада, Антоніна Війтович; діячі – Олександер і Лідія Корженьовські, Роман і Марія Стеткевичі. Чл. у 1990 – 155. У жовтні 1985 виникло найчисельніше в Австралії т-во укр. П. – укр. клюб старших громадян Мельборну; чл. у 1993 – 405. До цього клюбу увійшли чл. згаданого т-ва "Розрада". Він відбуває щотижневі сходини, проводить збірки на користь жертв Чорнобиля, утримує тісні зв'язки з подібними загальноавстрал. т-вами. Діячі: засновниця-гол. Надія Паназгір, розваговий референт О.Венгринович, чл. управи – Іван Мащак, Ксеня Маланій, Андрій Бойко та ін. У серпні 1986 постало т-во старших при УГ в Окслей, Квінс., 80 чл.

1989 зорганізувався укр. клюб старших громадян ЗА в Перті з-понад 200 чл. Клюб влаштовує сходини у приміщеннях спортового клюбу "Дніпро". Діячі: гол.-організатор В.Поповський та співорганізатор Марія Яримович. Загалом у п'яти стейтах й АСТ Австралії 1993 діяло 7 т-в П. (під різними назвами), до яких разом входило 1250 чл.

Літ.: Barchinski A. Welfare Needs of Ukrainian Ageing. Ukr. Settl. A. S., 1989.

І.Ващишин

ПЕРЕПИСИ НАСЕЛЕННЯ (Censuses) в Австралії, що відбуваються кожні 5 рр., віддзеркалюють деякою мірою також чисельний стан укр. населення. Еміграція поважного ч. українців до Австралії почалася 1948 і майже повністю закінчилася 1952. У П.Н. до 1947 включно Україна, як місце народження людей, не вичленялася з СРСР. У наступному переписі (1954) особи, що народились в Україні, творили вже окрему катеґорію і нараховували: 8728 чоловіків та 6029 жінок. Через те, що українці могли подавати своїм місцем народження, крім України, ін. держави (СРСР, Польща, Чехословаччина тощо), вказані цифри значно применшували дійсне ч. осіб, народжених в Україні, і в ще меншій мірі відбивали кількість людей укр. роду. Натуралізаційні записи виявляють прибл. 21000 осіб, які вважали себе українцями. Пізніші П.Н. (1961, 1966, 1971, 1976, 1981) продовжували подавати інформацію про етнічний склад Австралії тільки посередньо, за допомогою т. зв. "сурроґатних питань про етнічність". Під час перепису 1976, відповідаючи на питання про "всі мови, що їх реґулярно вживається", 17584 особи назвали укр. мову.

В рамках політики багатокультурности (П.Н. 1986) зроблено спробу ідентифікувати етнічну приналежність безпосередньо за допомогою питання про "походження кожної особи". Відповіді дають підставу для висновку, що людей укр. походження було між 31000 і 32000. Серед иих 46% становили особи, народжені в Австралії. Ч. осіб, що подали місцем народження Україну, зменшилося до 10470. Згідно з П.Н. 1986, 85% людей укр. роду в Австралії визначили свою рел. приналежність як католики або правос. При цьому останні складають 40,5%. Ч. осіб, що вживають укр. мову, зменшилося до 15167. З-поміж них люди віком 34 рр. і молодші творять 30%. П.Н. 1991 дав значно менше інформації про українців, тому його результати не аналізуємо.

Літ.: Seneta E. On the number of Ukrainians in Australia in 1979. *Journal of Ukrainian Studies.* (Toronto), vol. 21, 1986; Seneta E. Ukrainians in Australia's censuses. Ukr. Settl. A. M., 1986; Seneta E. Ukrainians in the 1986 Census. Ukr. Settl. A. S., 1989; Сенета Є. До питання числа українців в Австралії в 1979. Зб. Іст. укр. пос. А. С., 1990.

Є.Сенета

ПЕРЕСЕЛЕНЧІ ТАБОРИ (Migrant Camps, також Migrant Hostels), місця перебування в Австралії іміґрантів з таборів ДП після 2 світ. війни (див. *Іміґрація*). У зв'язку з тим, що в кін. 1940-их рр., завдяки заходам міністра А.Колвела, Австралія широко відкрила двері т.зв. переміщеним особам в Німеччині й Австрії, уряд подбав про організоване тимчасове розміщення і працевлаштування тисяч людей, які прибували сюди без засобів для існування. Їх майже без винятку було сконцентровано в іміґраційних центрах, таборах, які щодо житлових умов мало чим різнилися від таборів ДП в Европі. Це були кол. військ. табори або табори військовополонених. Звич. іміґранти мешкали в дерев'яних або бляшаних бараках з прпмітивним влаштуванням, де були масово скупчені люди (чоловіки, жінки і діти) різних східноевроп. національностей. Влітку у цих густозаселених приміщеннях було гаряче, зимою проймав дошкульний холод.

Після переведення працездатних чоловіків на т.зв. контрактову працю їх поселяли в робочі табори б. заводів, копалень, будівництва шляхів. Працюючі перебиралися, найчастіше з родинами, до облаштованіших П.Т., де умови були дещо кращими: окремі кімнати для родини, приміщення для шкіл, рел. віднрав, суспільно-товариських занять. Лише одиниці і ті, що з власного заробітку могли собі винайняти окремі квартири поблизу місця праці, жили ноза П.Т. Табори знаходилися оподаль вел. міст й іноді давали початок творенню окремих робітничих селищ. В ін. випадках, після закінчення проєктів праці, їх ліквідовували. Цей тип П.Т., робітничих або

Самодіяльний гурток у таборі Бонеґілля, Вік., 1948 р.

іміґрантських, проіснував довше, поки поселенці не змогли винайняти квартиру або збудувати навіть

Бараки у переселенчому таборі в Нортгамі, ЗА

примітивне житло, але на власному закупленому ґрунті.

У перших тимчасових П.Т. уряд покривав кошти утримання. Дорослі мешканці П.Т. виконували допоміжні роботи. Згодом працюючі самі оплачували кошти перебування. На поч. майже всі іміґранти певною мірою вивчали англ. мову, доки їх не було працевлаштовано.

П.Т. мали міжнац. характер, але окремі нац. групи намагалися жити спільно в окремих бараках і дуже швидко почали організовувати власне культ. та гром. життя. Адміністрація була в руках австралійців, хоча вони залучали до неї й осіб з ч. іміґрантів (хто знав англ. мову): у таборі Ґрета, НПВ, комендантом поліції у 1949-51 був М.Німців, а в таборі Чулора в Сіднеї високу адміністр. посаду займав К.Білинський.

Перші П.Т. виникли в ЗА. Один з них розміщувався поблизу м. Нортгам уздовж дороги до Перту (Northam Migrant Camp). Дещо меншим був табір на сх. від Нортгаму в Кандердіні (Cunderdin). В околиці Нортгаму діяв також робітничий табір Holden Migrant Camp; також існував табір у Ґрейлендс (Graylands) у передмісті Перту. Тут жили родини, а працюючі, якщо місце роботи було віддалене, приїжджали у вихідні дні.

У ПА найбільші П.Т. знаходились у Вудсайді (Woodside) й у передмісті Аделаїди – Pennington Migrant Hostel. Кілька П.Т. виникло в НПВ: *Батгерст*, *Ґрета*, Ковра. Робітничі П.Т. діяли: в Чулора (Chullora) для залізничних робітників (бл. 100 укр. родин), Горнсбі (Hornsby) для працівників тартаку й ін. Там були більші укр. осередки, в яких розвинулися перші форми культ. діяльности (мист. ансамблі, школи), розпочалося рел. життя й, зрештою, дійшло до організування громад. До вел. П.Т. у стейті Вік. належали табори у Бонеґілля б. Водонґи і Пакапанія, Рашворт (Rushworth), Милдюра (Mildura), Беналля (Benalla), Обирн (Auburn) та ін. У Квінс. укр. іміґранти жили в менших П.Т. – Енпґер (Ennger), Кернс (Cairns), Вейкол (Wacol) та Стюарт (Stuart). Так само діяли П.Т. в Тасм., зокрема у Брайтоні (Breighton), бл. 35 км від Гобарту.

Пластовий табір у Коврі, НПВ, 1950 р.

Здебільшого П.Т. були ліквідовані 1951. Деякі споруди служили пізніше для іміґрантів з Юґославії та з півд.-сх. Азії (В'єтнам). Тільки через П.Т. в Бонеґілля, Вік., перейшло упродовж чверті століття його існування понад 300 тис. іміґрантів різних національностей. Тепер там міститься іміґраційний музей (Bonegilla Immigration Museum).

Літ.: Зб. Укр. А.; Back to Bonegilla. Border Morning Mail, Dec. 7, 1987.

О.Бучацький, Т.Судомляк

"ПЕРЕЦЬ" (The Pepper), гумористично-сатиричний журн. Виходив 1950-52 (28 чч.) в м. Ґовлер, ПА,

тиражем 200 прим., ілюстрований. Видавець і ред. Б.Ігнатів; співред. А.Квітко. Частина змісту англ. мовою. Припинив появу через фін. трудпощі.

ПЕРТ (Perth), столиця стейту ЗА, м., засп. 1829 над р. Свон (Swan) на узбережжі Індійського океану. Нас. 1930 тис. (1990), в тому ч. українців – від 2 до 2,5 тис. Пром. центр: будівельні матеріяли, папір, метал, цемепт, ґума, трактори, залізо, алюміній, нікель; рафінування нафти, переробка сіль.-госп. продукції. Портове передмістя Фрімантл (Freemantle). Чотири університети, апґліканська і кат. катедри, стейтовпй парлямент.

Серед переселенчих таборів, у яких розміщували укр. іміґрантів у ЗА від 1948, був табір у Ґрейлендс (Greylands) – передмістя П. Від сер. 1949 українці, звільняючись з контрактової роботи, осідали в П., де виник гол. центр укр. життя у цьому стейті. До П. й околиць прибуло у 1949-51 бл. 1200 осіб укр. роду. 1949 створено *Українську Громаду Західньої Австралії*, яка у 1957-61 побудувала Укр. Нар. Дім ім. Т.Шевченка. 1952 в різних дільницях почали діяти укр. суботні школи, які 1958 об'єдналися в центр. школу (пересічпо 50 учнів) з дитячим садком. П. є осідком парафій: УКЦ

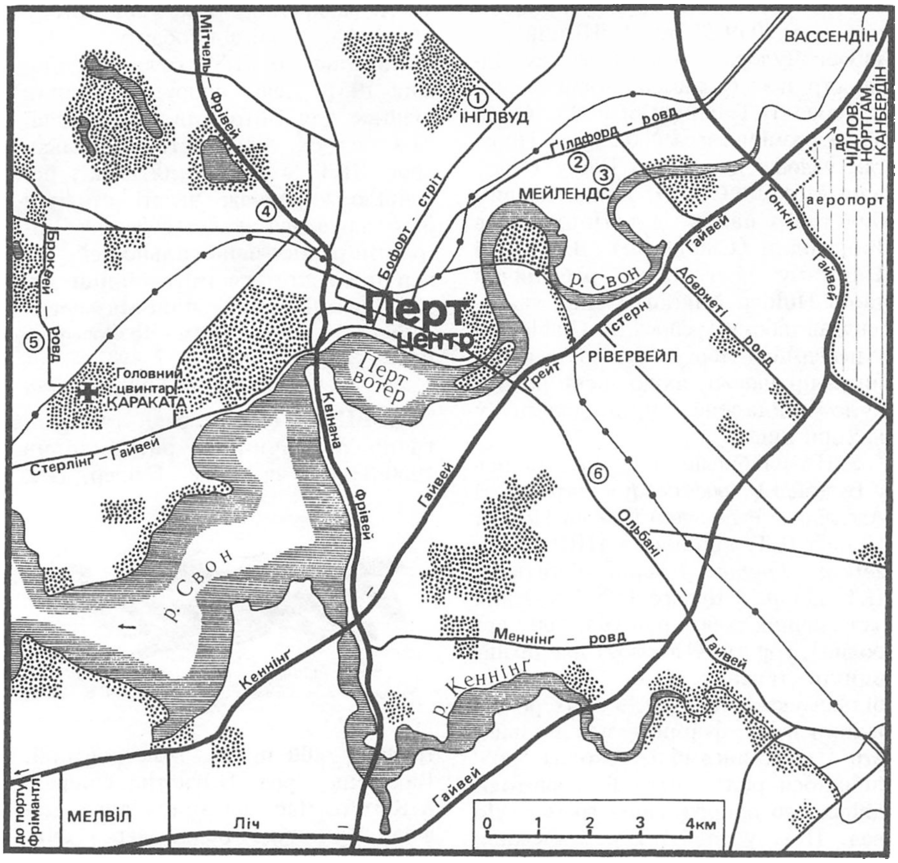

Плян Перта з околицями

1. Спортовий клюб "Інґлвуд-Київ"; 2. Церква св. Івана Хрестителя (УКЦ); 3. Церква св. Миколая (УАПЦ); 4. Укр. Нар. Дім; 5. Ґрейлендс табір; 6. Укр. баптист. молит. дім

(богослужіння розпочав свящ. Юрій Сполітакевич 1951; парафію проголошено 1958; церква св. Івана Хрестителя споруджена 1964-66) і УАПЦ (парафію св. Миколая заснував свящ. Г.Фомічевський 1950; церкву збудовано 1959). Обидві церкви знаходяться па одній вулиці в дільниці Мейлендс (Maylands). З 1958 діє євангелицько-баптистська громада, від 1960 з власним молитовним домом. У м. працюють СУ ЗА (з 1954; видатна діячка М.Менцінська), СУМ (від 1951 з перервою 1962-67; осередок є власником площі з будинком над озером Чідлов, 50 км від П.), укр. спортовий клюб "*Київ*" (від 1952; має стадіон і клюбовий будинок), кредитова кооператива "*Калина*" (від 1975). У П. діяли або діють хор "Бандура", школа укр. нар. танців, Драм. гурток ім. Л.Українки, жіночий хор СУМ "Весна" (засн. 1987), укр. радіокомітет з програмою на станції 6NR. Найактивнішими укр. гром. діячами у П. виявили себе О.Менцінський, Б.Микитюк, Ф.Мельничук, свящ. Василь Мовчан та ін. В муз. житті відомими стали піяпістка і балерина Д.Тепла, солістка Л.Супрун, піяністка М.Джонсон.

р.м.

ПЕТРА І ПАВЛА СВ. ВЕРХОВНИХ АПОСТОЛІВ БРАТСТВО – П.П.Б. (Ukrainian Catholic Confraternity of Sts. Peter and Paul), укр. кат. організація мирян катедральної парафії в Мельборні, засн. 17.9.1950. Перший проєкт статуту братства підготували свящ. Павло Смаль й Іван Прашко. Згідно з цим проєктом, П.П.Б. мало надавати доиомогу свящ.-душпастирям з метою ножвавлення церк. життя парафіян, рел. виховання дітей і молоді та провадити харитативну діяльність. Під кін. 1952 до братства входили 363 родини і 105 окремих осіб. За його ініціятивою в листопаді 1950 створено бюро порад, а в травні 1951 читальпю. У серпні 1951 при П.П.Б. була організована перша укр. школа, яка пізпіше одержала назву ім. митр. А.Шептицького. У жовтні 1951 при братстві засн. позичкова каса, з якої розвинулась нинішня кооператива "Дністер". Гол. П.П.Б.: І.Яворський (1950-52), Ю.Венгльовський (1953-84), А.Ґралюк (з 1984). П.П.Б. активно сприяло розбудові катедрального храму, братської школи (див. *Українська Братська Школа ім. Митрополита А.Шептицького*) та ін. церк. приміщень і установ; виступило співзасновником *Об'єднання Українських Католицьких Організацій Австралії* й співпрацює з УГВ, Радою суспільної опіки, Пластом, СУМ, СУА та Укр. Червоиим Хрестом.

о. І.Ш.

ПЕТРА І ПАВЛА СВ. АПОСТОЛІВ УКРАЇНСЬКА КАТОЛИЦЬКА КАТЕДРА (Ukrainian Catholic Cathedral of SS. Peter and Paul) у

Укр. кат. церква Івана Хрестителя і кооператива "Калина"

Мельборні, престольний храм епархії УКЦ Австралії, Нової Зеляндії та Океанії і її мельборнської парафії, найбільша укр. церква в Австралії, побудована під проводом еп. *І.Прашка*. Укр. кат. богослужіння в Мельборні відбувалися від 1949 у римокат. церкві св. Августина бл. центру міста. 1958 закуплено ділянки землі на перехресті вулиць Кеннінг і Драйбург у дільниці Норт Мельборн, 2 км на півн. захід від центру. Обидві вулиці засаджені деревами, перед ділянкою – невеликий парк. Сюди легко дістатися поїздом і трамваєм. Фундамент закладено у грудні 1961. Простора церква (бл. 500 сидячих і 250 стоячих місць; понад 100 місць на хорах і балконах) одержала благословення у квітні 1963 й була посвячена у грудні 1967. Архітектурний стиль церкви – модерний із застосуванням візант. форм. Підготовчий проєкт виконав *О.Венгринович*, пляни розробив еспанець, архітект Сальвадор Брасіро з фірми Сміт і Трейсі. Мистець С.Гординський із США 1969 виконав ікони для іконостасу та проєкт мозаїки в святилищі; автор проєкту композиції іконостасу О.Венгринович, а різьблених елементів – Євген Стахів. Стіни та стелю розмалював 1986 мистець Борис Макаренко (також із США).

У підвалі катедри знаходяться заля й приміщення для різних потреб (шкільні кімнати, сцена, кухня, парафіяльна бібліотека, книгарня, бюро укр. кооперативи). Поруч церкви одноповерховий будинок, посвячений 1967, у якому містяться житлові приміщення для єпископа і священиків, *Українська Братська Школа ім. Митрополита А.Шептицького*, заля Патріярха Йосифа, пархіяльні бюра і архів, єпископська бібліотека (13000 томів у 1987), *Музей Українського Мистецтва*, редакційне бюро та друкарня вид-ва "Просвіта", яке видає тижневик "Церква і Життя". На сусідній ділянці при вул. Шіл – манастир Сестер *Василіянок* (1989; архітект Марія Яроцька) з приміщенням для дитячого садка.

Прицерк. приміщення використовуються для зібрань усіх церк. організацій, зокрема, *Братства св. Верховних Апостолів Петра і Павла* та сестрицтва, проб катедрального та *Молодечого Катедрального* хорів. Катедра є духовним центром мельборнської парафії УКЦ, яка включає осередки з власними церквами в Ардірі (Мельборн), Джілонгу і Водонзі й 1963 мала в реєстрі 5800, а 1990 – 7000 парафіян. (Див. також: *Архітектура Церковна*, *Українська Католицька Церква в Австралії*, *Церковні Братства і Сестрицтва*).

М.Павлишин

Пам'ятник полеглим у визвольній боротьбі в Перті біля укр. кат. церкви

ПЕТРІВСЬКА Марія (Maria Petriwskyj), з роду Жевко, дружина *Петрівського Осипа*, церк. і гром. діячка; н. 6.9.1921 в с. Смільниця Добромильського пов., Галичина. Приїхала до Австралії 1949. Поселившись у Квінбієні, НПВ, разом з чоловіком довгі роки активно працювала на гром. ниві. Стала засновницею місцевого СУА і його гол. (1965-70), упродовж 19 рр. була гол. Архибратства Матері Божої Неустаючої Помочі, диригенткою церк. хору, учителькою Рідної Школи.

ПЕТРІВСЬКИЙ Осип (Osyp Petriwskyj), гром. діяч; н. 10.10.1908 в с. Бунковичі Добромильського пов., Галичина, п. 17.1.1980 у Квінбієні, НПВ. Студіював у Краківській Академії Мистецтв, вчителював й очолював рільничу школу в Стрільбичах б. Старого Самбора. Приїхав до Австралії 1949 і поселився у Квінбієні, НПВ, де став організатором і провідником місцевого укр. гром. життя. Засновник УГ в Квінбієні (1951) та осередку СУМ ім. полк. Є.Коновальця (1958), вихователь молоді і почесний чл. СУМ, керівник, режисер і декоратор драм. гуртка, фундатор й учитель місцевої укр. школи.

Р.М.

ПІРІЖОК Ярослав (Jaroslaw Pyrizok), диригент хору; н. 14.7.1915 в с. Зарваниця Підгаєцького пов., Галичина, п. 8.2.1987 у Брізбані. Не одержавши спеціяльної освіти, любив і вивчав музику та грав на кількох інструментах. Співав у хорах в Україні і Німеччині. В Австралії з 1951; спочатку на контрактовій роботі у Півн. Квінс., а від 1954 у Брізбані. Учасник хору УГ Квінс. та його диригент від 1960. Автор обробок низки пісень для хорового співу.

ПИРОГІВ Дмитро (Dmytro Pyrohiw), гром. і культ. діяч; н. 31.10.1925 в с. Бережниця Жидачівського пов., Галичина. Сер. освіту одержав в укр. гімназії у Ганновері (Німеччина), а диплом бухгальтера в Міжнар. заочній школі у Лондоні. До Австралії приїхав 1950; жив в Аделаїді, а потім у Мельборні. Активний спортсмен, дописував на спортивні теми до преси. У 1952-57 був секретарем укр. спортового т-ва "Лев" в Аделаїді. Культ.-осв. референт УГВ (1976-78, 1983-85), соліст хору "Чайка" і чл. його управи (1962-70), учитель укр. суботніх шкіл в Аделаїді і Мельборні (1954-76), гол., диктор і кореспондент укр. радіомовлення в Мельборні (1976-90), гол. Т-ва Укр. Мови ім. Т.Шевченка в Мельборні (з 1990). Діяльний в УПЦ, гол. парафіяльної ради церкви св. Покрови в Ессендоні (1987-90) та гол. її церк. хору; скарбник укр. дому для старших в Мельборні (з 1990), чл. збіркових комітетів ЕУ, діяч ОУН за кордоном (чл. Політ. Ради в Австралії).

М.Б.

ПИРОГІВ Микола (Mykola Pyrohiw), лікар, педагог, гром. і церк. діяч на Волині та в Австралії; н. 1875 у Чернігові, п. 1961 в Австралії. Після закінчення Київського Університету, 1915-19 працював у сер. школах; організатор і дир. 4 укр. гімназій у Києві. З 1920 жив у Ковелі (Волинь), 1922-23 посол до поль. сейму, 1941-43 гол. міської управи. З 1944 на еміґрації в Зах. Німеччині, після 1949 в Австралії, де й помер.

ПІВДЕННА АВСТРАЛІЯ (South Australia), стейт на півд. Австралії. Площа 984000 кв. км, нас. 1,46 млн (1991). Столиця – Аделаїда. Півн. частина ПА – пустинна. Після дощів

Карта стейту Півд. Австралія

(що трапляється рідко) ріки, звич. сухі, доносять води до солоних внутр. озер, найбільше з яких – озеро Ейр (Lake Eyre). Екон. діяльність у півн. ПА нов'язана, насамперед, з гірництвом – видобуванням залізної руди, урану, міді, опалів, золота, вугілля, природного газу. 98% нас. проживає у приморській півд. частині ПА, де клімат сприятливий для розвитку сіль. госп-ва (пшениця, вовна, виноград, овочі). Металюрґія і виробнича пром-сть розвинулися під час і після 2 світ. війни – сталь у Ваялі (Whyalla); машинобудування, рафінування олива, срібла й цинку у Порт Пірі (Port Pirie); цемент, цегла, черепиця, керамічні вироби, кухонне устаткування, монтаж автомобілів в Аделаїді; дерево в Мавнт Ґембієр (Mt. Gambier). Останнім часом на перші позиції в Австралії вийшло місцеве виноробство.

Корінне нас. ПА – австрал. абориґени. Европейці почали прибувати 1836 до Аделаїди завдяки заходам Компанії ПА під хартією бріт. парляменту, яка, всупереч практиці в ін. бріт. колоніях Австралії, заборонняла поселювати тут каторжан. При творенні Коммонвелту Австралії (1901) кол. колонія ПА увійшла до його складу як окремий стейт.

Про поселення українців у ПА до 1948 нічого не відомо. Перша група укр. післявоєнних іміґрантів прибула у Порт Авґуста (Port Augusta) 20.9.1949 у кількості 18 осіб (серед них 3 жінки). Чоловіків було призначено відробляти 2-річний контракт на залізниці і в пром-сті, жінок – працювати прибиральницями у шпиталях. Наступні групи українців, що приїхали до ПА, також відробляли контракти на залізниці і пром. підприємствах Аделаїди, а також у лісній пром-сті, на молочарнях Мавнт Ґембієр і на виноградниках в околиці Беррі над р. Маррі. Після закінчення контрактів майже всі іміґранти перебралися до Аделаїди, дехто до Мельборну й Сіднею.

Організоване укр. гром., церк. і шкільне життя розвинулося тільки в Аделаїді, де 1949 постала *Українська Громада Південної Австралії*. Згідно з переписом населення 1976, 3176 осіб в ПА ствердили, що вживають укр. мову. У переписі 1986, 4642 особи в ПА назвали себе українцями за етнічною приналежністю чи походженням.

Літ.: Zubrzycki J. Settlers of the Latrobe Valley. The Australian National University. Canberra, 1966; Ващишин І. УГ ПА – найстарша Укр. Громада в Австралії. Зб. Укр. А.; Голубович О. До історії українців в Півд. Австралії. Зб. Іст. укр. пос. А. С., 1990.

р.м.

ПІГУЛЕВСЬКИЙ Олександер (Olexander Pihulewskyj), правос. свящ.;н. 17.12.1920 в м-ку Дивин Кобринського пов. на Поліссі, п. 17.6.1992 у Сіднеї. З 1943 у Німеччині, вчився на пастирських курсах при епархіяльному управлінні в Ашафенбурзі (1946-47), висвячений на диякона 1947. Приїхав до Австралії 1948 і поселився в Сіднеї. Організував парафію в переходовому таборі у Ріджентс Парку (Regents Park), став співзасновником парафії УАПЦ св. Покрови в Гомбуші (Homebush West), Сідней. Рукоположений на свящ. 1954, зайняв становище настоятеля Святопреображенської парафії в Блектавні (Blacktown), НПВ, з 1957 – Святомиколаївської церкви у Канберрі. 1963 піднесений до сану протоієрея, 1978 – протопресвітера. З 1972 був настоятелем Святопокровської парафії в Гомбуші, чл. консисторії УАПЦ, 1981-92 виконував обов'язки гол. консисторії.

С.Р.

ПІНКЕВИЧ Павло (Paul Pinkewich), визначний професійний гравець настільного тенісу; н. 1950 у Сіднеї. Від 1967 постійно репрезентує Австралію на міжнар. змаганнях (до 1989 брав участь у 218 таких змаганнях, зігравши 500 матчів – неофіційний світ. рекорд); восьмиразовий чемпіон Австралії, десятиразовий учасник індивідуальних чемпіонатів світу. Як спортсмен відвідав багато країн Европи та Азії. У Беджінгу в рамках т.зв. "пінг-понгової" дипломатії брав участь у матчах між Австралією й Китаєм у присутності членів кит. уряду. З 1991 тренер і менеджер стейтових та австрал. змагань.

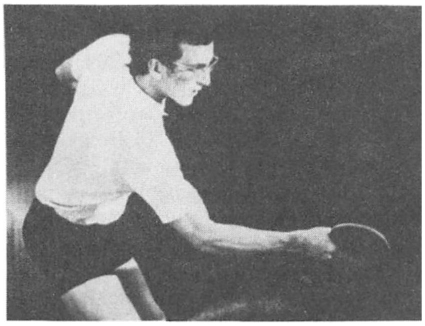

П.Пінкевич

О.Б.

ПІСКОР Степан (Stephen Piskor), працівник банку, гром. діяч; н. 4.6.1950 у Брізбані. З 1975 в управі УГ Квінс., особливо діяльний у фін. ділянці. Активний у Пласті (гол. станиці у 1982-87) і в укр. кооперативі "Єдність" (дир. від 1982 та керівник бюра від 1987).

ПЛАСТ, організація укр. молоді в Австралії (Plast, Ukrainian Youth Association in Australia); об'єднання скавтського типу, засн. з метою всебічного виховання і самовиховання молоді. В Україні, зокрема в Галичині, П. постав 1910-11. Прибл. в тому ж часі виникли молодечі групи на Великій Україні за зразком міжнар. організації "скавтінгу", що веде початок від ген. Баден Павела в Англії. Укр. скавтська організація П. прийняла за свою ідейну основу патріотичні цілі, виражені в гаслі П. – "Бог і Україна".

П. в Австралії належить до Конференції Укр. Пластовнх Організацій (КУПО), яка гуртує крайові організації в Україні, США, Канаді, Англії, Німеччині, Аргентіні, Польщі та Словаччині; ці організації, об'єднані ідеологічно, творять Гол. Пластову Раду на зборах КУПО та дотримуються організаційних форм і методів праці, визначених у правильниках Гол. Пластової Булави.

Пластовий вечір у Брізбані, 1954 р.

Початки організації

Безпосереднім підґрунтям та початком організації П. в Австралії став відновлений П. на еміграції у таборах ДП в Німеччині й Австрії у 1945-50. Перші пластуни приїхали до Австралії з Европи 1948. З власної ініціятиви вони й утворили організовані групи П. в Аделаїді, Мельборні та Сіднеї. Гол. Пластова Старшина, що тоді ще перебувала у Німеччині, призначила своїм уповноваженим на Австралію Р.Олесницького. Він покликав до жнття тимчасовий провід, а в липні 1951 відбувся перший крайовий з'їзд, на якому обрано крайову пластову старшину та затверджено тимчасовий правильник діяльности. З 1954 діє допоміжна організація Пластприят (Приятелі П.), що об'єднує батьків пластунів та прихнльників П., які допомагають у веденні фін. та госп.-техн. справ П.

Пластові осередки

Поруч з новаками (до 12-річного віку), юнаками (до 18-річного), старш. пластунами (до 26-річного, винятково – 30-річного) обох статей, особи, що вже вийшлн з цих вікових катеґорій, кол. пластуни, також продовжують свою виховну та керівну працю в П. через участь у т. зв. уладі пластунів-сеньйорів. Географічно П. поділяється па осередки (станиці), які створено у місцевостях більшого скупчення укр. молоді.

Пластуни в поході, 1958 р.

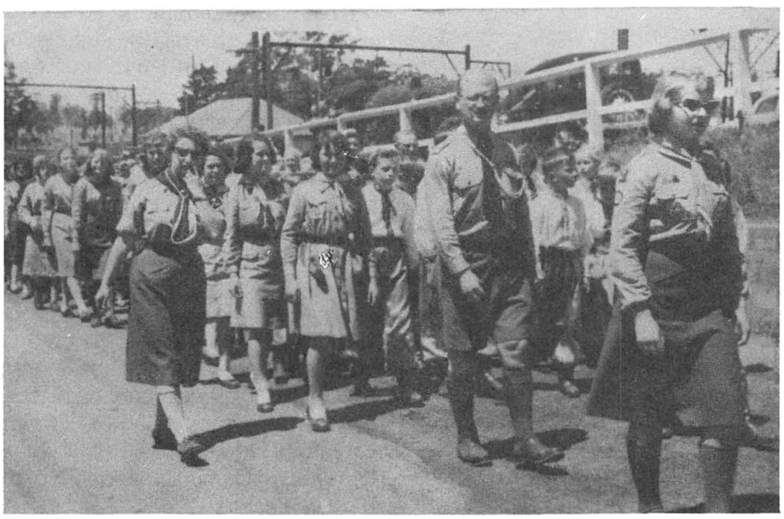

Аделаїда. Організаторами П. тут виступили Р.Олеснницький, Євген Гурко, Я.Андрухович і Мирослав Шевчнк. Станнцю оформлено 1951 – 40 чл., 1955 – 95, 1990 – 93. Гол. станиці були: М.Шевчик (1951-56, 1961), Григорій Васнлюк (обраний 1957), Р.Олесницький (1958, 1960, 1964), Богдан Соловій (1959, 1966), Юрій Нестор (1973), Андрій Олесницький (1974), Іван Полатайко (1978), О.Голубович (1979), Любомира Цюрак (1981), Петро Яровий (1984), Андрій Ростек (1986), М.Лапка (1989). Організація новацьких роїв та юнацьких гуртків велася при укр. школах. Таборування відбувалося спочатку в різних гірських околицях стейту, а від 1966 на власній оселі "*Бескид*". На території ПА 1953-54 для станиць Аделаїди і Мельборну був влаштований спільний табір "Чорноморці" в Альдінга та крайовий вишкільний табір 1964-65 в Ечунґа. На оселі "Бескид" проведено також свято 60-ліття П. (1911-72), новацький зліт (1979-80) та ювілейний міжкрайовий пластовий здвиг (1986-87). Станиця в Аделаїді створила *Пластовий Музей-Архів* для П. усієї Австралії.

Брізбан. Організаторами місцевого П. стали Володимир Винницький і Ярослав Ґембатюк; юнацькі і старшопластунські гуртки створено

Перший пластовий з`їзд в Сіднеї

1956, станицю оформлено 1960. Гол. станиці були: Юрій Ґродзіцький (1960), П.Гупало (обраний 1961, 1988), Андрій Ілечко (1967), Р.Павлишин (1967), Михайло Піскор (1976), Петро Струк (1979), С.Піскор (1982), Ігор Стасишин (1989). Довший час виявляли активність у виховній та організаційній праці О.Павлишин й Людмила Машталір, а в Пластприяті Казімір Реваківський та О.Сухарський. 1990 станиця нараховувала 35 чл. П. у Брізбані відбував окремі пластунські табори до 1988, згодом чл. станиці брали участь у таборах Вік. Найбільший табір "Хортиця" відбувся на Ейт Майл Плейнс (Eight Mile Plains) 1963 за участю бл. 80 пластунів. При П. діяла оркестра "Смерічки", рівночасно пластова молодь у більшості входила до танц. групи "Калина".

Канберра. Тут пластова група виникла на поч. 1960-их рр. (організатор В.Турчик); 1977 її очолив В.Спесивий. 1978 оформилася станиця у Канберрі, гол. якої були В.Спесивий (обраний 1978) та І.Гавришкевич (1978). Чл. 1965 – 23; 1990 станиця припинила існування.

Мельборн. Місцева станиця стала центром діяльности для нластунів усієї Вік., себто також для деяких менших осередків, де П. існував переходово. Перші зборн мельборнського осередку відбулися у грудні 1949. Гол. станиці: Любомир Білик (обраний 1952), Н.Грушецький (1954), Ю.Семків (1955, 1961), Ростислав Шкандрій (1959, 1965), Ігор Осідач (1962), Зірка Яськевич (1963), Іван Дроботюк (1964), Валентин Микитенко (1966), Нестор Яворський (1968), Лонгин Когут (1970, 1979), Я.Болюх (1973), Богдан Яськевич (1976, 1983), Я.Полатайко (1988), Наталка Гриневич (1993). Станиця в Мельборні 1955 мала 125 чл., 1965 – 330, 1991 – 250. 1976 закуплено будинок б. нар. дому для пластової домівки. До активістів Пластприяту в Мельборні належали Віра Федевич, В.Сірко, О.Дроздовський, Михайло Коваль та ін.

З 1962 мельборнська станиця проводить літні табори на пластовій оселі "*Сокіл*". До того часу пластові табори відбувалися в різних місцевостях Вік. Більшими заходами, організованими на території станиці, стали: крайовий вишкільний табір "Верховина" б. м. Сеймур (Seymour) 1956-57; відзначення 45-ліття П. в Севіллі, Вік., 1957-58; відзначення 50-ліття П. на оселі "Сокіл" 1962-63 за участю 600 організованих пластунів (комендантом 6 таборів був А.Жуківський); крайові вишкільні табори у Ворбуртоні (Warburton), Вік., 1964 і 1966; відзначення 50-ліття новацтва 1974-75 та 70-ліття П. 1981-82 на "Соколі" за участю начального пластуна Юрія Старосольського із США; зліт новацтва на "Соколі" 1984-85; крайовий мандрівний табір старш. юнацтва у Вікторіянських Альпах 1984-85; зліт новацтва на "Соколі" 1991-92 та ін. Станиця Мельборну видає від 1968 неперіодичний "Листок зв`язку".

Поза *Мельборном*, пластові осередки у стейті Вік. існували: в м. Балларат (1961-64, мав бл. 20 чл., провідники – Анна та Юрій Овчаренки); в м. Джілонґ (з 1960, провідник до 1963 – Віталій Міщура, чл. 1965 бл. 50; осередок працює досі, хоч адміністративно належить до станиці у Мельборні); юнацькі гуртки в Гобарті, Тасм. (1965 – 20 чл., активісти Ірина Запотоцька та Дмитро Липка).

1962-65 діяла обласна старшина на стейт Вік., гол. якої були: Ю.Семків, О.Венгринович та Б.Тарнавський. Опісля знову старшина станиці в Мельборні несла відповідальність за всі пластові групи у Вік. та Тасм.

Пластове свято св. Юрія в Сіднеї

Сідней і НПВ. Перші гуртки П. організовано у переселенчому таборі Батгерст (Юрій Барчинський, Євгенія Козьолковська); коротко існували також пластові гуртки в Блектавні. Станицю в Сіднеї оформлено 1951. Її гол. були: Олександер Якубовський (обраний 1951, 1966), Олександер Коржанівський (1950, 1953), Я.Кужіль (1954, 1958, 1961), Тарас Триш (1956), Василь Гладкий (1957, 1981, 1989), М.Свідерський (1959), Я.Масляк (1960), В.Матіяш (1963, 1977), Надя Теодорович (1983, 1990), М.Саракула (1986). Чл. усіх уладів 200 (1955), 310 (1965), 202 (1988), 109 (1993).

З метою організації пластових свят, зустрічей, станичних та крайових таборів 1952 закуплено площу б. Сіднею над р. Джорджес Рівер, яку названо "Холодний Яр"; 1985 площу продано. На території станиці Сіднею були влаштовані: крайовий вишкільний табір в Блю Мавнтенс 1970-71, свято 25-ліття П. в Австралії в Ярманді, крайовий мандрівний табір "Рейд Косцюшко" 1990-91 та ін. У 1960-их рр. діяв пластовий ансамбль бандуристів під керівництвом Г.Бажула. Сіднейська станиця має власну домівку. Активні у Пластприяті Євстахій Валіхновський, Григорій Волошин, М.Строкон, Юліян Федорів, Т.Суховерський.

Члени станиці в Брізбані, 1986 р.

Крайова організація і діяльність П.

Крайові з'їзди делеґатів станиць, на яких обирають крайові старшини, відбуваються що два роки. Гол. крайових старшин були: Р.Олесницький (обраний 1951), Ераст Бурачинський (1953), М.Маренін (1954), А.Жуківський (1956, 1975), Є.Барановський (1961), Ю.Семків (1963), І.Гриневич (1970), В.Микитенко (1972), Ю.Овчаренко (1973), В.Гладкий (1977), Б.Тарнавський (1979), О.Голубович (1984), Юрій Суховерський (1986), Б.Яськевич (1989).

П. в Австралії входить до СУОА, а також співпрацює з ін. етнічними скавтськими організаціями країни. Так само є чл. Нац. Ради Молоді Австралії (National Youth Council of Australia). Укр. пластуни Австралії 1958 брали участь у міжнар. скавтському Джемборі (здвизі) на Філіппінах (керівник укр. групи Ю.Барановський). В час різдвяних вакацій 1985-86 П. і СУМ організували спільне таборування на сумівській оселі "Карпати" (коменданти Микола Добротвір та С.Романів).

До визначних пластунів належали такі відомі наук. та гром. діячі як: П.Богацький, Є.Ю.Пеленський, М.Федусевич, О.Тарнавська, почесний консул України в Австралії З.Ботте.

Крайова пластова старшина неперіодично видає "Вісник КПС" та різні виховні матеріяли, а управа Пластового Музею-Архіву в Аделаїді – "Альманах" (3 чч.).

Збір пластунів на оселі "Сокіл"

Динаміку чисельного складу П. в Австралії можна простежити за допомогою нижче поданої таблиці (скорочення: УПН – улад пластового новацтва, УПЮ – улад пластового юнацтва, УСП – улад старш. пластунів, УПС – улад пластунів-сеньйорів).

Рік	УПН	УПЮ	УСП	УПС	Разом
1955	225	98	52	44	419
1960	272	214	47	66	599
1965	252	401	174	109	936
1970	203	302	251	126	882
1975	159	218	117	148	642
1979	141	198	174	176	689
1986	119	135	204	218	676
1991	123	96	87	218	524

Найчисельнішим П. в Австралії був у 1967 – 969 чл. Тоді УПН, УПЮ та УСП разом нараховували 853 особи, а УПС тільки 116. З того часу ч. новацтва, юнацтва та старш. пластунів постійно зменшується, а сеньйорів неухильно збільшується. Нині кількісно найбільшими уладами є УПН та УПС.

Літ.: Крайова пластова старшина. Пласт в Австралії. Зб. Укр. А.; Суховерський Ю. Пласт в Австралії. Зб. Іст. укр. пос. А. С., 1990.

Ю.Семків

ПЛАСТОВИЙ МУЗЕЙ-АРХІВ в Австралії (Ukrainian Scouts Museum in Australia), засн. у липні 1981 в Аделаїді. Організаторами були Омелян Слободян (став керівником музею), Любомира Цюрак та В.Лабаз. П.М.-А. збирає пластові матеріяли з усього світу і з Австралії зокрема. Тут зберігаються: пластові поштові марки, включно з експонатами із ранніх періодів діяльности Пласту в Україні (у 1920-их рр.), Чехії (1931-38) і Німеччині (1946-50); відзнаки; фотоархів та архів газетних вирізок, зокрема, з історії Пласту в Австралії; зразки пластових одностроїв (найстарший з 1931); прапори пластових з'їздів та різних організаційних одиниць; документація щодо участи укр. пластунів на світ. Джемборі тощо. У П.М.-А. знаходяться також архіви пластових станиць Австралії та крайової пластової старшини. Експонати музею виставлялися на ювілейних міжкрайових пластових зустрічах в Аделаїді (1981-82) і Мельборні (1986-87). Видається "Музейний Вісник" за редакцією М.Цюрака. Представником П.М.-А. на Америку є Іван Дитюк.

Р.М.

ПЛІЧКОВСЬКИЙ Никодим (Nikodym Pliczkowsky), правос. свящ., педагог, журналіст; н. 4.3.1905 на Запоріжжі, п. 24.8.1992 у Брізбані, похований в Аделаїді. Закінчив фіз.-математичний факультет Ленінградського Університету, в якому залишився на викладацькій роботі. В час війни попав у полон, згодом працював у Німеччині ляборантом на підприємстві. 1960 висвячений на свящ. УАПЦ; від грудня 1969 в Австралії настоятель Святопокровської парафії в Аделаїді, рівночасно ляборант в австрал. школі. Автор книги "Нарис історії Укр. Правос. Церкви" (С., 1985). У періодичних виданнях укр. діяспори, зокрема в Австралії, надрукував 20 наук.-популярних статтей про соняшну систему, понад 30 – на богословські теми (серед них "Тисячоліття Укр. Правос. Церкви і 40-ліття УАПЦ в Австралії і Новій Зеляндії" в Альм. УАПЦ), 40

– на загальногром. теми. Звич. чл. НТШ. Протопресвітер УАПЦ. З 1990 жив у Брізбані, де обслуговував Святопокровську парафію УАПЦ.

С.Р.

ПОДОЛЯНКО Богдан (Bohdan Podolanko), журналіст і гром. діяч; н. 30.1.1921 в м-ку Ожидів Золочівського пов., Галичина. 1939 за приналежність до ОУН був ув'язнений у тюрмі "Бригідки" у Львові. 1941-43 як учасник підпілля працював у нелеґальній друкарні "Прага" на Львівщині і виконував спеціяльні доручення. 1944 виїхав до Відня, 1945 – до Інсбруку, 1946 – до Мюнхену, де очолив вид-во "Укр. Трибуна" (1946-49). До Австралії прибув 1949 і поселився в Сіднеї. В тому ж році разом з *В.Шумським* започаткував у м. Беррі, НПВ, першу укр. газ. в Австралії – тижневик "Вільна Думка". Входив до її редакційної колеґії (1949-70), постійно дописував на політ. і гром. теми, часом під псевд. Австралюк. Від 1948 був кореспондентом "Укр. Трибуни" (пізніше "Укр. Самостійника", Мюнхен). Обирався секретарем Об'єднання Українців Австралії (1951-52). Автор творів: "Любіть життя" (С., 1982), "Сповідь" (С., 1984), "Фанта-

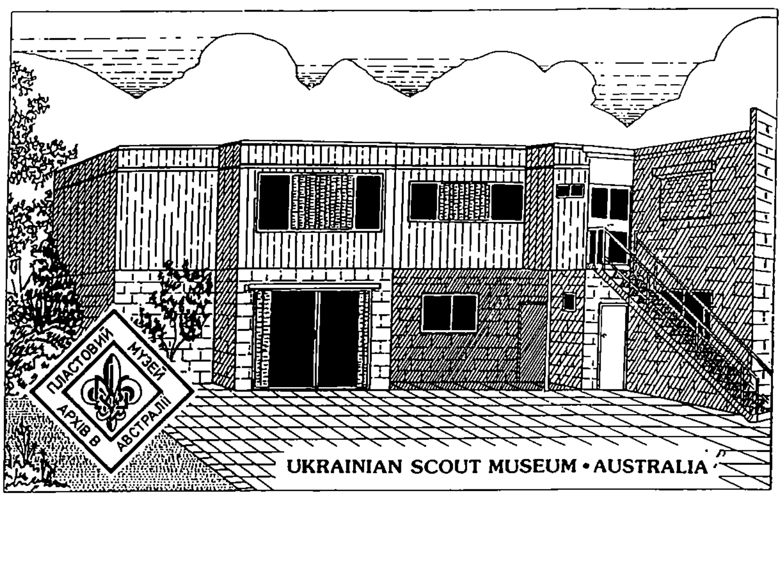

стична втеча Мирослава Січинського" (С., 1987), перекладу з поль. мови праці Леона Василевського "Україна та її проблеми" (поль. вид. – Краків, 1911; переклад – С., 1988). Діяч середовища УГВР.

І.Г.

ПОДРИГУЛЯ Василь (Vasyl Podryhula), правос. свящ.; н. 1912 в с. Боголюби Луцького пов., Волинь. Вчився у Луцькій Укр. Гімназії ім. Лесі Українки. 1939 переїхав на Холмщину, де виступив організатором укр. шкільництва. З 1943 у Німеччині, від 1949 в Австралії; працював у Сіднеї в театр.-мист. галузі. З 1960 свящ. УАПЦ в Святопокровській парафії у Сіднеї та в церкві Різдва Богородиці у Джілонгу, Вік. (1970-80). Протоієрей.

ПОКРОВИ СВ. КАТЕДРАЛЬНИЙ СОБОР (Holy Virgin Protection Cathedral) у Мельборні, гол. храм УПЦА, найбільша укр. правос. церква в Австралії. Святопокровську парафію заснував 1949 свящ. *Б.Стасишин*. 1957 парафія купила ділянку землі при вул. Баклі (Buckley) в Ессендоні, бл. залізничної станції і будинку, який 1960 став Укр. Нар. Домом. 1959 тут споруджено хату для єп. В.Соловія, а 1960 розпочато будову мурованого храму. Церкву, яка має 500 стоячих місць (50 на хорах), посвячено 1966. Первоієрарх УПЦА, митр. Андрій Метюк з Вінніпегу (Канада), підніс церкву-пам'ятник до рангу катедрального собору. Будівлю, у якій застосовано форми, характерні для укр. барокко, проєктували Іван Слинько та архітект Маргарита Слинько-Авдіїв, що також відповідали за її зведення. Більшу частину роботи виконали самі парафіяни. Храм, площею 280 кв. м і висотою 21 м, у пляні має форму хреста.

При соборі знаходяться заля зі сценою та кухнею, трикімнатний будинок, де міститься Укр. Школа ім. Т.Шевченка, житловий дім. Настоятелем постійно був о. Б.Стасишин, якому у 1950-их рр. допомагав о. І.Винницький. При церкві діють братство (з 1954) і сестрицтво св. Ольги (з 1952), церк. хор. Парафія нараховує 270 зареєстрованих родин та понад тисячу прихожан. Б. собору споруджено пам'ятник жертвам голоду 1932-33.

С.Р., М.П.

ПОЛАТАЙКО Ярема (Jarema Polatajko), підприємець, гром. і кооп. діяч; н. 23.1.1955 в Аделаїді. 1981 закінчив бухгальтерські студії, провадить власну фірму податкового дорадника. Активний у Пласті Вік. – чл. станичної старшини від 1985, станичний у 1987-93. У Мельборні чл. дирекцій кооперативи "Дністер" від 1985 і вчитель суботньої братської школи. З 1988 входить до управи Ліги Визволення України. Меценат лекторату україністики в Університеті ім. Монаша.

Святопокровський катедральний храм у Мельборні

ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ (Political Parties) в укр. суспільно-політ. структурі Австралії – явище помітне і визначальне, хоча довший час їхня діяльність не була відкритою. Укр. П.П. діяли тут радше через легальні організації та намагалися охопити їх своїми впливами. Вони віддзеркалювали ідеологічно-політ. диференціяцію укр. діяспори, частково успадковану з міжвоєнного періоду еміграції в Европі, політ. досвіду Зах. України до 1939 та, деякою мірою, формовану складними процесами на Україні в час 2 світ. війни. Менше впливу на них мали партії країн поселення.

Політ. динаміка і спектр П.П. вже яскраво виявилися у таборах ДП і взагалі серед укр. емігрантів-втікачів у Зах. Европі після 1945. Звідти в час переселення українців за океан, у тому ч. до Австралії, ця диференціяція, міжпартійна боротьба та будування коаліцій перенеслися й на п'ятий континент. Політ. інстинкт нової еміграції домінував у всій її діяльності, а відносно молодий вік емігрантів та їхня участь у визвольній боротьбі в Україні сприяли радикалізації програм та дій П.П.

Несиметричне співвідношення політ. сил вже від початку характеризувало суспільні організації і їхні централі в діяспорі; кількісно, вкладом праці та кадрами переважали революційні націоналісти з-під стягу ОУН С.Бандери. Щоб досягти рівноваги сил, ін. партії творили коаліцію поміркованих і дем. груп. Незалежні гром. діячі співпрацювали з однією або другою групами. Проте гром. життя Австралії більше, ніж деінде, стало тереном співпраці і співдії. Гром. і культ. організації не зазнали, за незначними винятками, двоподілу за суспільно-партійними критеріями.

Найчисельнішою П.П. була постійно **Організація Укр. Націоналістів (ОУН)** під проводом **С.Бандери**, відома також як ЗЧ ОУН. На перших порах вона мала повністю законспіроване членство, але її окремі діячі явно визнавали свої погляди, хоча, з огляду на можливі рад. репресії та з уваги на австрал. держ. органи, не ідентифікували себе виразно з організацією. Така настанова поступово змінювалася. На поч. 1950-их рр. ЗЧ ОУН могли мати в Австралії кілька сот (250-300) організованих чл. та вдвічі більше

симпатиків. Вони створили складну організаційну мережу – від місцевих малих груп-ланок (кущів) до стейтових проводів і теренового проводу в цілій Австралії. У 1950 вже була покликана до життя оргаiзаційна структура у стейтах та окремих осередках завдяки активності П.Сороки, Василя Коцюмбаса, Омеляна Кошарського, В.Литвина, С.Міська, Л.Склепковича, Зиновія Грабика, М.Шегедина, Богдана Умриша, Василя Пундяка. Гол. теренового проводу були: З.Грабик, В.Коцюмбас, В.Литвин (1970), О.Кошарський, Лев Новицький (1970-80), Ю.Венгльовський (1981-89) та С.Романів (після 1989).

ОУН С.Бандери видавала в Австралії журн. "*Наш Фронт*"; з 1991 появляється квартальник "Наша Мета" (ред. М.Добриденко та Т.Андрушко). За сприянням і спонсорством ЗЧ ОУН виходив англомовний журн. *Ukrainian Review*. У 1990-их рр. середовище ОУН посилило англомовну пропаґанду через Укр. Центр. Інформаційну Службу і видання місячного бюлетеня In Ukraine (С.).

З ініціятиви діячів ОУН виникли леґальні організації – *Ліґа Визволення України*, *Спілка Української Молоді (СУМ)*, *Станиця Вояків УПА*. Всі вони разом творять Укр. Визвольний Фронт. Ця організація та її симпатики жертвували поважні суми на укр. політ. цілі в Европі й Азії, які здійснювалися під егідою ЗЧ ОУН та АБН, зокрема, підтримували місії АБН на Формозі та в Японії. Австралію кількакратпо відвідували Ярослав та Слава Стецьки, ін. лідери й чл. проводу ЗЧ ОУН. Крім названих, діячами цієї організації в Австралії були: В.Чор, Р.Драган, Ю.Борець, С.Григорців, О.Нагірний, С.Лисенко, Лев Томин, Степан Гриців, Григорій Гірняк, Микола Климко, Іван Легкий, Дмитро Решітник, Осип Тарнавський, В.Янківський, Микола Мороко, М.Менцінська, М.Моравський, Роман Дума. Вплив ОУН С.Бандери помітний у багатьох укр. гром. організаціях Австралії.

ОУН А.Мельника, що визначає себе як матірна Організація Укр. Націоналістів, значно менша від ОУН С. Бандери, більш поміркована і схильна до співпраці з ін. П.П. Вона творила ядро "антибандерівської" коаліції. За увесь час (1948-90) знайшлося в Австралії бл. 100 організованих чл. ОУН А.Мельника, австрал. осередок якої формально постав в Аделаїді 1949. Ця ОУН приймала у свої ряди активних діячів, зокрема з-поміж інтеліґенції; більшість була організована ще в Европі, хоча приєднано кільканадцять активних молодших чл. в Австралії. У 1990-их рр. ОУН А.Мельника в Австралії нараховувала бл. 40-50 активних чл. Видає внутрішній "*Бюлетень*" (з 1971 під назвою "Боротьба"). Тереновими керівниками були: Модест Модрицький (1949-65), М.Чигрин (1965-72), Т.Суховерська (1973-77), С.Книш (з 1981). Ін. діячі в різних осередках: А.Жуківський, Микола й Ігор Шорші, Борис Гузій, О.Куціль, В.Буштедт, М.Осідач, Ю.Гродзіцький, Я.Логин, М.Грибик.

З ініціятиви ОУН А.Мельника утворено Фундацію ім. О.Ольжича, Пресову Службу України, а в 1993 – Т-во Волиняків в Австралії з осідком у Сіднеї. Ця П.П. активізувалася також у *Товаристві Сприяння Українській Національній Раді*.

1954 в Европі від ОУН С.Бандери відійшла група ліберально-дем. наставлених націоналістів, що згодом оформилася як **ОУН за кордоном** (ОУНз). До неї в Австралії приєдналось бл. 30-40 чл., але всі вони були активними у різних галузях гром. і культ. життя. Ця група мала виразних симпатиків серед непартійних діячів. Гол. теренового проводу були: Я.Гевко, М.Болюх, Осип Павук і найдовше А.Глуханич. Ін. активісти: В.Фокшан, П.Ґутей, П.Кардаш, Б.Подолянко, Д.Пирогів, Роман Ґіжовський. ОУНз тісно співпрацювала з делеґатурою Закорд. Представництва УГВР, яку з 1951 очолив М.Болюх; до нього належали, крім декого з названих, Орест Клюфас, Олександер Дроздовський, Мирослав Лібер, Чеслав Міщук. ОУНз видавала неперіодичний "Бюлетень" Політ. Ради ОУНз (у 1970-их рр. з'явилося 13 чч.), сприяла зв'язкам з Україною і популяризувала справу дисидентів в кол. СРСР.

Між традиційними націоналістами, які покликувалися на спільну ґенезу – ОУН, велася конкуренція, що виявилось у громадах та в боротьбі за впливи у деяких ін. організаціях. Проте мали місце і спроби співпраці, напр., у 1988 з метою відзначення 50-ліття смерти творця ОУН Євгена Коновальця.

Другою за чисельністю П.П. якийсь час була **Українська Революційна** (згодом Республіканська) **Демокра-**

Спільне відзначення націоналістичнимн організаціями 20-річчя смерти Євгена Коновальця в Сіднеї, 1958 р.; гол. організаційного комітету М.Строкон (посередині)

тична Партія під проводом Івана Багряного в Европі. Крайова організація УРДП в Австралії складалася майже виключно із вихідців з підрад. України. Спочатку УРДП мала під своїми впливами молодечу організацію – *Об'єднання Демократичної Української Молоді*. Її домінуючі впливи поширювались також на Леґіон ім. С.Петлюри. Назагал у цій П.П. було чимало діячів культури, освіти, мистецтва. На перших порах нейтральна у рел. справах, вона згодом стала опиратися на організоване православ'я і прийняла правішу програму. УРДП нараховувала серед чл. і прихильників 100-150 осіб; тепер бл. 50 чл.

Гол. крайового комітету УРДП в Австралії були: Микола Петрушевич (1950-51), Йосип Андрієвський (1951-52), Іван Кириленко (1952-56), Іван Гречко (1956-57), І.Бринза (1957-59, 1979-82), Анатолій Кордовський (1959-62), К.Гіммельрайх (1962-65), Микола Юрченко (1965-71), Яків Гвоздецький (1971-73, 1984-87), Григорій Дворцовий (1974-79), Ф.Габелко (від 1987). До діячів і прихильників УРДП також належали: письменники Д.Нитченко, С.Домазар, П.Вакуленко, В.Онуфрієнко, А.Квітко; мистець В.Цибульський; артист Ростислав Василенко; журналіст П.Грін; священики С.Онішко й Іван Перелазний; Сергій Криволап, Терентій Мироненко, Федір Миколаєнко, Зосим Стецюк, Олександер Півень, Іван Чумак, Іван Головацький та ін.

УРДП в Австралії видавала циклостильні й друковані неперіодичні видання: "Засадничі питання" (1953, ред. П.Богунець), "Бюлетень КК УРДП" (1966-77, ред. Ф.Габелко), "Основа" (1966-75, ред. Ф.Габелко), "Наше Слово" (1978, ред. П.Грін), "Укр. Демократ" (1979-81, ред. Я.Гвоздецький), "Леґіонер" (1987-88, ред. П.Грін). Ця П.П. сприяє Фундації ім. І.Багряного.

Дем. центр серед П.П. заступлений в Австралії кількома відомими іменами та мінімальною організацією. З-поміж діячів УНДО позитивну гром. ролю в Австралії відіграли кол. посол до поль. сейму В.Болюх, а також Осип Гриневич та Ілля Яворський. Укр. Нац. Держ. Союз заступали його активні діячі з Европи П.Верещака й С.Яськевич. В.Дубів репрезентував в Австралії Союз Соборних Земель України. Соціялісти не були представлені якимось помітнішим діячем.

Разом з УРДП та ОУН А.Мельника ці дрібні партії творили спільний блок підтримки екзильному урядові УНР, гол. через *Товариство Сприяння Українській Національній Раді*.

Окремо на правому крилі партійного спектру стояли укр. монархісти з-під стягу **Союзу Гетьманців Державників**. Тут знайшовся близький співроб. гетьмана Павла Скоропадського та Вячеслава Липинського ще з міжвоєнного періоду – С.Шемет; по смерті останього лідером СГД в Австралії став його небіж Б.Шемет. СГД мав кілька льокальних груп (осередків), зокрема, в Мельборні на чолі з М.Зімницьким та М.Лапкою і в Канберрі під керівництвом В.Мойсеєнка. Гетьманські переконання поділяли такі діячі в Австралії як: І.Сірко, К.Каздоба, Іван Рубан, О.Менцінський, Надя Панасір, І.Сторожук-Бознюк.

До правих П.П. можна віднести й Спілку Визволення України та Укр. Вільне Козацтво, що мали кількадесят чл., гол. зі Сх. України. Серед діячів: Василь Буряк, Павло Клименко, Л.Гаєвська-Денес.

Праві групи разом з ОУН С.Бандери (ЗЧ ОУН) творили спільний гром. блок та співпрацювали як в АБН, так і в СУОА. Все ж, незважаючи на внутр. міжпартійне суперництво, СУОА зумів зберегти свою єдність. Деякі організації, напр. СУА, Пласт, а також ділянки гром. праці (шкільництво, наука) залишилися поза впливами П.П.

Літ.: Маркусь В. Укр. політ. партії на еміґрації в 1945-1955 рр. "Сучасність" (Мюнхен), чч. 10, 12, 1984.

В.Маркусь

ПОНА Осип (Joseph Pona), хлібороб, підприємець, суспільно-гром. діяч, меценат; н. 10.2.1907 в м-ку Хотимир Товмацького пов., Галичина, п. 19.2.1990 в Баллараті, Вік. Закінчив 5 кляс гімназії в Городенці. У с. Пужники Товмацького пов. на успадкованих 100 га землі завів зразкове госп-во, допомагав біднішим селянам. Тут став організатором "Просвіти" (1935), кооперації, Рідної Школи. У 1939-44 – чл. підпілля ОУН, у 1941-44 – волосний війт у м-ку Хотимир; співпрацював з УПА. Через Австрію (1944-48) еміґрував до Австралії і поселився в Баллараті, де провадив успішне м'ясне підприємство. Був співзасновником УГВ, чл. Ліґи Визволення України, щедрим жертводавцем на гром. цілі. 1985, разом з дружиною, створив Фундацію Осипа і Євгенії Понів (150 тис. дол.), прибутки з якої призначені на розвиток україністики в Університеті ім. Монаша у Мельборні.

М.П.

ПОПОВСЬКИЙ Володимир (Volodymyr Popowsky), гром. діяч, н. 20.8.1923 в с. Угринь Чортківського пов., Галичина. Активний у молодечих організаціях в Україні, з 1943 учасник Дивізії "Галичина". 1949 прибув до Австралії і поселився в Перті. Довголітній чл. управ УГ ЗА, зокрема як фін. референт; діяльний в суботній укр. школі, будівельних комітетах укр. кат. церкви та спортовому клюбі "Київ". Гол. Комітету 1000-ліття Хрещення України (1978-89) і клюбу старш. громадян у Перті.

"ПОСТУП" (Progress – Postup), торг. кооператива в Мельборні, засн. 1963 з метою продажу і купівлі нерухомости, провадження асекураційної діяльности та ін. торг. операцій. Спочатку "П." за посередництвом кредитової кооперативи "Дністер" надавав короткотермінові позики. 1974 при "П." була відкрита крамниця сувенірів, 1975 почало діяти висилкове підприємство "Карпати", а 1977 – подорожне бюро. У 1979 як філії "П." постали крамничка і кооп. бюро в Джілонгу, Вік., та аґенції в ін. укр. осередках. Керівним органом "П." є дирекція, що обирається його чл. Гол. дирекції: М.Ліщинський (1963-64, 1972-73), О.Булка (1964-72), О.Венгринович (1973-75, 1976-82), Ярослав Волощук (1975-76), Б.Тарнавський (від 1982). 1990 "П." об'єднував 1250 чл. В кооперативі працюють пересічно 4-5 осіб, а його приміщення знаходяться в *Українському Кооперативному Центрі*. З прибутків від своєї діяльности "П." уділює допомогу на різні церк. і гром.-культ. цілі. До 1993 на такі цілі виділено бл. 40 тис. дол. "П." входить до Ради Укр. Кооператив Австралії.

Літ.: Тарнавський Б. Торг. кооператива "Поступ" в Мельборні. Зб. Укр. кооп. діяспори.

М.Б.

"ПРАЦЯ І ЖИТТЯ" (Work and Life), церк.-гром. журн. УАПЦ в Австралії і Новій Зеляндії. Видається консисторією УАПЦ – 1966-85 у Сіднеї, від 1985 у Канберрі. Друк

спочатку циклостилем, від 1986 офсетом. До 1987 журн. виходив як квартальник, а потім став двомісячником. Містить статті на церк. і

гром. теми, хроніку рел. життя в Австралії й Україні. Вид. заініціював протопресвітер *А.Теодорович*, його перший ред. (1966-71). "П. і Ж." редагували також: Г.Базалицький (1972-77), А.Жуківський старш. (1978-79), протоієрей О.Теодорович (1979), протопресвітер Н.Плічковський (1979-85), Ярослав Соловій (1986), А. і Наталія Жуківські (з 1986). До кін. 1992 з`явилося 122 чч.; тираж 500 прим.

С.Р.

ПРАШКО Іван (Ivan Prashko), укр. кат. єп. і церк. діяч; н. 1.5.1914 у Збаражі, Галичина. Закінчив нар. школу і гімназію у Збаражі, теологію студіював у Львові (1933-37), а потім у Римі, де 2.4.1939 був рукоположений на свящ. єп. Діонізієм Няраді. Не маючи змоги повернутися в Україну, продовжив навчання у Папському Орієнтальному Інституті в Римі. 1944 захистив докторську дисертацію на тему: De Ecclesia Ruthena Catholica Sede Metropolitana Vacante 1655-65 ("Про Руську Кат. Церкву в час опорожненого митрополичого престолу 1655-65"), що вийшла друком у Римі в тому ж році. У 1945-50 П. був близьким співроб. "архипастиря скитальців" єп. Івана Бучка та гол. Укр. Допомогового Комітету (УДК) в Римі. Особливо допомагав полоненим дивізійникам у Белларії-Ріміні. Домігся через кардинала Євгена Тіссерана публічного визнання матуральних курсів у таборі в Ріміні, що дало змогу десяткам полонених здати матуру і поступити на університетські студії в різних країнах. Через УДК в Римі переходила одежа та ін. речі для українців у таборах Німеччини й Австрії. П. відвідував табори укр. переселенців в Італії, вояків з ноль. армії ген. Владислава Андерса, рятував перед депортацією до СРСР десятки українців та людей ін. національностей, зокрема на остр. Ліпарі, виготовляв необхідні документи на виїзд за океан.

Коли виникла потреба душпастирської опіки над українцями в Австралії, П. зголосився на це добровільно й нриїхав до Мельборну 26.4.1950. Спочатку з о. П.Смалем, а потім з ін. священиками він розгорнув широку душпастирську діяльність у Мельборні і Вік., а згодом у Тасм. і Новій Зеляндії. Розшукував і відвідував усі скупчення українців, навіть окремі родини. З його ініціятиви организувалися у Мельборні церк. братство св. ап. Петра і Павла (1950), Братська Школа ім. митр. Шептицького (1951) та перша Шкільна Рада у Вік. (1952), яка поклала початок Укр. Центр. Шкільній Раді в Австралії (1954). П. брав активну участь у формуванні укр. гром. і культ. життя у Вік. Був душпастирем, катехитом і перекладачем, опікувався хворими, давав поради вірним. Після візитації укр. поселень в Австралії митр. Максимом Германюком з Канади (1957) і на його рекомендацію папа Пій XII створив для укр. католиків в Австралії апостольський екзархат, а його першим екзархом іменував П. Єпископську хіротонію довершили 17.10.1958 у Мельборні архиєп. І.Бучко з Риму, митр. М.Германюк і єп. Ізидор Борецький з Канади.

Правний статус екзархату УКЦ в Австралії дав змогу організувати й розвивати церк.-рел. життя на самостійних обрядових засадах. П. зайнявся відкриттям і будуванням храмів, гол. упродовж 1959-61 (див. *Архітектура Церковна*). У Сіднеї, Мельборні й Перті 6. церков споруджено приміщення для укр. шкіл. Упорядкувалася катехизація дітей у школах, постали церк. братства і сестрицтва та ін. оргапізації мирян, які 1964 увійшли в *Об'єднання Українських Католицьких Організацій* в Австралії. У 1961-65 П. був учасником всіх сесій Вселенського Собору (Ватиканського II), зайняв становище чл. Конференції Кат. Ієрархії в Австралії. Після виходу на волю митр. Йосифа Сліпого (1963) П. стає його відданим співроб. і речником ідеї укр. кат. Патріярхату; брав участь у всіх синодах укр. ієрархії, скликаних Патріярхом Йосифом, та виголосив 10.7.1975 під час ювілейних святкувань у Римі Святого року слово, що було своєрідною проклямацією укр. Патріярхату. У цьому єп. П. знайшов підтримку з боку усіх свящ. екзархату, що помітно проявилося, зокрема, в ході відвідин Патріярхом Йосифом Австралії 1968 і 1973. П. став покровителем патріярхального руху мирян та його речником і оборонцем перед ін. єпископами.

Для допомоги священикам у рел. вихованні дітей і молоді П. 1967 спровадив з Аргентіни Сестер *Василіянок*. Він заснував вид-во "Просвіта", яке видавало спочатку журн., а потім тижневик "*Церква і Життя*". За його сприянням постала кооператива "Дністер" у Мельборні. Любитель укр. мистецтва і книги, П. створив епархіяльний музей та зібрав поважну бібліотеку (понад 12 тис. тт.). Д. чл. НТШ в Істор.-Філософ. Секції, автор праці "Укр. Кат. Церква в Австралії і Новій Зеляндії", вміщеної у зб. Укр. А. Багатогранну працю П. оцінили австрал. чинники, іменувавши його 1981 чл. Ордену Бріт. Імперії (M.B.E.). Роком пізніше папа Іван Павло II, у висліді зусиль єп. П., підніс апостольський екзархат до статусу епархії св. Петра і Павла. П. був призначений першим епархом УКЦ в Австралії, Новій Зеляндії та Океанії. Широко відомий як свящ.-душпастир та громадянин-патріот, П. утримує добрі взаємини з православними, користується популярністю серед укр. спільноти. 1993 перейшов на відпочинок. Портрет див. на кольоровій вклейці.

о. І.Шевців

ПРЕСА УКРАЇНСЬКА (Ukrainian Press) з`явилася в Австралії рівночасно з організованим переселенням в цю країну деякої частини укр. ДП з Европи. Розкинені по віддалених *переселенчих таборах* та в різних осередках, укр. іміґранти потребу-

вали засобу зв'язку між собою й джерел інформації про українців у світі та в Австралії, з якими вони перебували у тісній ідейно-політ. єдності.

П.У. можна поділити на кілька категорій: 1) газети з тижневою або двотижневою появою; 2) періодичні (місячні, квартальні) та неперіодичні вид. місцевих і стейтових громад; 3) рел. бюлетені парафій та прицерк. організацій; 4) неперіодичні інформативні бюлетені організацій та установ; 5) політ.-партійні бюлетені; 6) ілюстровані гумористичні вид.; 7) англомовні вид. про Україну.

1. Серед газет першою (з 1949) почала виходити "*Вільна Думка*"; вона появляється й досі у Сіднеї як позапартійна і неконфесійна газ., що опирається на підтримку читачів. У тому ж році в Аделаїді побачив світ ще один тижневик "*Єдність*", що виходив тільки до 1956 й політ. орієнтувався на УНРаду. Його заступила нова газ. у Мельборні – "*Українець в Австралії*" (1957-85), що з'являлася як місячник, перев. – двотижневик. Від рел. місячника до двотижневика (з 1968) і тижневика (з 1973) пройшла шлях укр. газ. "*Церква і Життя*" у Мельборні; вона виходить й досьогодні під егідою епархії УКЦ як рел.-гром. часопис, відкритий, проте, для широкого вислову поглядів.

2. Деякі організовані громади (стейтові і місцеві) видавали свої інформативні бюлетені здебільшого циклостилем або за допомогою копіювальної техніки. Найбільшої періодичности набув орган УГ ПА в Аделаїді "*Наша Громада*" (появляється з 1975 як місячник). "*Вісник УГВ*" виходить квартально у Мельборні з 1984. У Квінс. обидві громади мали свої бюлетені: "Гром. Життя" – орган УГ Квінс. в Окслей (1975-78, 36 чч.); "Інформаційний листок" – бюлетень УГ Квінс. у Брізбані (з 1981, від 1991 – квартальник). УГ Канберри видавала 1979-84 бюлетень "Громада" (18 чч.). Під тією ж назвою з 1984 появляється орган УГ в Ньюкастелі, НПВ. Укр. громада-кооператива у Воллонгонгу, НПВ, публікувала квартально у 1975-77 часопис "Голос України" (11 чч.). Всеавстрал. гром. централя випускала 1962-63 "*Бюлетень СУОА*", а з 1984 продовжує видавати неперіодичний "*Інформативний листок СУОА*" (до 1993 -15 чч.).

3. Важливе місце займають парафіяльні бюлетені, рел. періодики та журнали (див. *Релігійна Преса*).

4. Окремі установи та організації так само мають свої періодичні й неперіодичні вид., хоча перев. ефемерні. Найдовше існує квартальник СУА "*Наше Слово*" (від 1965) з перехідною редакцією (Сідней, Аделаїда, Мельборн); появилося понад 80 чч. Внутр. значення має "Інформативний листок СУ" в Перті.

СУМ коротко видавав у 1950-их рр. журн. "*Промінь*", а Пласт (станиця в Мельборні) – "Листок зв'язку". *Пластовий Музей-Архів в Австралії* випустив 3 чч. свого альманаху. Укр. Центр. Шкільна Рада з 1964 публікує "*Інформативно-методичний листок*" (до кін. 1993 – 85 чч.). Укр. Школа ім. Т.Шевченка в Ессендоні видала у 1975-80 20 чч. бюлетеня "Рідношкільний навчально-методичний квартальник". Лекторат укр. мови і літератури в Університеті ім. Монаша з 1989 неперіодично видає (укр. і англ. мовами) "Українізтику в Монаші".

5. Політ. партії та організації випускали й випускають у світ свої журнали та бюлетені під різними назвами, серед яких найбільш відомі: "*Наш Фронт*", "*Інформативний листок АБН*", "*Бюлетень ОУН*" та ін. (див. також *Політичні Партії*). Політ.-військ. періодичним вид. був орган Легіону ім. С.Петлюри "Легіонер" (1987-92). У 1970-74 появлявся орган Укр. Вільного Козацтва "Козацький Клич" (16 чч.).

6. До "miscellania" (різне) належать такі вид.: літ.-суспільний журн. "*Слово*" (1953-54), дайджест різних передруків "*Український Екран*" (1976-90) та гумористичний журн. "*Перець*" (1950-52). Характер неперіодичного журн. має літ. альманах "*Новий Обрій*".

7. Слід занотувати дві спроби англомовної періодики про Україну: *Australian-Ukrainian Review* (1982-89) та *Ukrainian Issues* (1985-89). Статті англ. мовою подекуди появляються в україномовній періодиці, зокрема, їх (гол. передруки) уміщують газ. "Вільна Думка" та "Церква і Життя".

З ін. країн поселення українців (охоплених цим томом) існувала у міжвоєнний період та під час 2 світ. війни П.У. в Китаї, в тому ч. ефемерні газ.: "*Українське Життя*" (1925) у Харбіні, "*На Далекому Сході*" (1937), "*Український Голос на Далекому Сході*" (1941-44) у Шанхаї. Найдовше появлявся тижневик "*Манджурський Вістник*" (1932-37).

Назагал П.У. в Австралії виконувала важливу функцію каталізатора гром. думки й мобілізувала спільноту на здійснення різних акцій. Зокрема, газети подавали і подають необхідну інформацію про стан громади, як також про ситуацію в Україні та діяспорі. П.У. є важливим джерелом вивчення укр. діяспори в Австралії. За незначними винятками, редакторами та авторами П.У. в Австралії є нефахові журналісти; так само вони не створили власної організації. Тираж П.У. в Австралії низький, бо вона спирається на обмежену клієнтелю.

П.У. поза Австралією має своїх дописувачів з цієї країни. Серед них особливо активні: Я.Логин, Орест Питляр, Ч.Міщук, Б.Подолянко, С.Радіон, В.Сокіл та ін. З другого боку, автори з ін. країн, зокрема останнім часом з України, уміщують статті, репортажі й коментарі в П.У. Австралії. Так само надходить до Австралії П.У., що видається в ін. країнах, гол. в Україні. Деякі укр. періодики – "Шлях Перемоги" (Мюнхен), "Укр. Слово" (Париж), "Укр. Вісті" (Новий Ульм, Детройт), "Укр. Самостійник" (Мюнхен) та ін. – мають в Австралії своїх представників.

Літ.: Радіон С. Бібліографія укр. друкованого слова в Австралії. Частини II, III, IV, VII. M., 1978-90.

В.Маркусь, С.Радіон

ПРИСТУПА Петро (Peter Prystupa), інж.-архітект, гром. діяч; н. 14.5.1920 в с. Шпиколоси Грубешівського пов., Холмщина, п. 15.8.1989 в Брізбані. 1949 закінчив архітектурний факультет Віденської Політехніки. В тому ж році переїхав до Австралії і поселився у Брізбані. Нострифікувавши 1953 диплом архітекта у Квінс. Університеті, працював керівником секції будівництва високих шкіл в архітектурному відділі міністерства публічних будинків уряду, Квінс. вніс вагомий вклад у держ. будівництво стейту. Брав участь у роботі місцевого відділу Інституту Архітектів Австралії як чл. його стейтової ради; 1981 був наділений довічним д. членством цього інституту (Life fellow). Займав посади неповночасного викладача у відділі архітектури Квінс. Технологічного

Інституту й почесного куратора відділу архітектури Квінс. мист. галереї. Містив статті з ділянки архітектури в газ. Courriere Mail. У 1950-60-их рр. був чл. управи УГ Квінс. і її гол. (1967-68). Проєктував укр. правос. церкву св. Миколая в Брізбані.

Р.П.

"ПРОМІНЬ" (Promin – Ray), місячник СУМ, вид. осередку в Мельборні з 1954. Після появи 6 чч. "П." його перебрала крайова управа СУМ в Австралії і видавала у Сіднеї; гол. ред. І.Дурбак. Усього впродовж 1954-56 вийшло 20 чч. Журнал відновлено 1958 під назвою "Новий Промінь" як неперіодичне вид., сторінку "Вільної Думки"; ред. А.Чубатий. До кін. 1965 появилося 30 чч. З того часу не виходить.

"ПРОСВІТА", укр. гром. організація, засн. 1928 в *Харбіні*, Китай, на базі т-ва "Січ". Останнє виникло 1926 з ініціятиви групи діячів (І.Паславського, Р.Бариловича, Ф.Богдана, В.Кушнаренка, Г.Тоцького та ін.) в тяжких умовах занепаду укр. нац.-гром. життя в Харбіні. З огляду на культ.-осв. завдання цього т-ва, воно й було згодом перейменоване на "П." Її гол. став І.Паславський, секретарем І.Світ, скарбником П.Яхно. "П.", як і її попередник – т-во "Січ", існувала при амер. організації YMCA (Христ. Асоціяція Молодих Чоловіків), що мала право екстериторіяльности. Діяльність "П." була досить різнобічною: курси українознавства з вивченням мови, літератури, історії, географії; лекції і доповіді; інформаційні збори і концерти тощо. Заснування "П." під захистом амер. прапора було значним кроком вперед у справі відновлення укр. гром. праці в Харбіні, легалізуванні її після кількарічної заборони місцевими властями, що мало позитивний вплив на досить велику укр. колонію у *Манджурії*. Харбінська "П." одержала грамоту від централі "Просвіти" у Львові й право називатися її відділом (від 1930). Проіснувала до 1937, коли все організоване укр. життя було сконцентроване в *Українській Національній Колонії*.

В.Т.

"ПРОСВІТА" (Prosvita, Publishing Co.), укр. вид-во в Мельборні, засн. 15.4.1967 за ініціятивою видавця і друкаря з України Олександра Дроздовського, насамперед, для випуску газ. "*Церква і Життя*" та з метою видавничого обслуговування усієї громади. Першим гол. дирекції "П." став Т.Ляхович, а її чл. – Ю.Венгльовський (секретар) і О.Дроздовський (техн. дир.). Основним спонсором й опікуном вид-ва виступив єп. І.Прашко. "П." заповнила велику прогалину в укр. культ. житті Мельборну, коли в цьому важливому гром. осередку ще не було укр. друкарні.

"П." виконує різні друкарські роботи, передовсім, для УКЦ; зокрема, видано: богослужбову літературу, молитовники (україномовні, для вжитку в діяспорі і на Україні – 27 тис. прим., двомовні англо.-укр. – 3 тис.), альманахи, брошури, пропам'ятні вид., звіти, програмки та книжкові літ. твори укр.-австрал. авторів (понад 10 назв тиражем 1-1,5 тис. прим. кожен). З 1987 друкарня перейшла на нову техніку (комп'ютери і власна клішарня). Працюють у друкарні Сестри *Василіянки*; керує вид-вом сестра А.Шевчук.

М.Б.

ПРОТОПРЕСВІТЕРАТИ, ДЕКАНАТИ (Protopresviterate, Deanery) в церк. адміністрації група парафій, у проводі якої в лат. обряді стоїть декан, а в східному – протопресвітер. УКЦ в Австралії поділена на два П.: Сіднейський, що включає Брізбан, Ньюкастель, Канберру-Квінбієн і Воллонґонґ (о. І.Шевців), та Аделаїдський, до якого належать Мельборн (Тасм. і Нова Зеляндія), Перт, Джілонґ і Півн. Територія (о. Ігор Шпитковський). УАПЦ в Австралії не поділена на П. Поодинокі провідні свящ. УАПЦ мають особистий титул протопресвітерів, але без протопресвітерської "влади" над ін. свящ. і парафіями.

о. І.Ш.

Р

РАДА УКРАЇНСЬКИХ КООПЕРАТИВ АВСТРАЛІЇ – РУКА (Council of Ukrainian Cooperative Societies in Australia), кооп. централя, що постала за пропозицією дирекції кредитової кооперативи "Дністер" в Мельборні на 1-му з'їзді кооператив 24.1.1976. Ініціяторами з'їзду виступили М.Ліщинський, С.Лисенко і М.Болюх. З'їзд схвалив статут, обрав екзекутиву та контрольну комісію Ради. Фундаторами РУКА були кооперативи: "Дністер", "Одеса" і "Поступ" (Мельборн), "Карпати" (Сідней) та "Говерля" (Аделаїда). В тому часі укр. кооперативи мали 10 млн дол. активів і 3000 чл. Рада сприяла заснуванню двох нових кредитових спілок – "Калини" в Перті (28.11.1976) і "Єдности" в Брізбані (10.10.1982). РУКА є чл. Укр. Світ. Кооп. Ради. Відповідно, гол. РУКА займає становище одного із заступників гол. Укр. Світ. Кооп. Ради. Делегати РУКА брали участь у світ. кооп. з'їздах у Торонто 1983, 1988 і 1993. Завдання РУКА полягають в організуванні *кредитових кооператив* в Австралії, координуванні їхньої діяльности та пропагуванні кооп. ідеї. Раз у рік відбуваються пленарні засідання представників укр. кооператив Австралії. 1991 Рада спонсорувала 4 молодих економістів та книговодів з Івано-Франківська (Україна) для тримісячної поїздки, що передбачала ознайомлення з принципами й практичною діяльністю кредитової кооперації в цілях ініціювання її відродження на рідних землях. На сер. 1991 укр. кооперативи Австралії налічували 10 тис. чл., 65 млн дол. активів, 45 млн у позичках, 530 тис. дол. капіталу з акцій, 3,2 млн дол. статутової резерви і 1 млн зиску. 170 тис. дол. кооперативи пожертвували на нац.-гром. цілі. На цей час чл. РУКА були: кредитові кооперативи "*Дністер*" (Мельборн), "*Карпати*" (Сідней), "*Говерля*" (Аделаїда), "*Калина*" (Перт), "*Єдність*" (Брізбан), "*Дніпро*" (Сідней) і торг. кооператива "*Поступ*" (Мельборн). Гол. екзекутиви РУКА: Мирослав Ліщинський (1976-78), Ю.Венгльовський (1978-80) і М.Болюх (з 1980).

Засідання РУКА в Мельборні з представниками уряду та кооп. діячів, 1989 р.

Літ.: Рада Укр. Кооператив Австралії. Альманах. М., 1984; Болюх М. Рада Укр. Кооператив Австралії. Зб. Укр. кооп. діяспори.

М.Болюх

РАДА УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ НОВОГО ПІВДЕННОГО ВЕЛСУ, див. *Українська Громада Нового Південного Велсу*.

РАДІОМОВЛЕННЯ (Broadcasting) укр. мовою в Австралії веде свій поч. від 1966, коли перші укр. радіопрограми вийшли в етер у Мельборні під керівництвом І. та С.Залеських. Програми нередавала приватна радіостанція, а платили за них укр. підприємці та укр. кооператива "Поступ". З приходом до влади 1972 лейбористського фед. уряду стали творитися нові сусп.-гром. установи, субсидійовані державою, у тому ч. радіостанції. Упродовж 1970-их рр. на розвиток політики *багатокультурности* постали й такі радіостанції, які передавали програми мовами місцевих етнічних громад. У більших укр. осередках (Сіднеї й Мельборні) держ. влада повністю оплачувала всіх дикторів і журналістів. А ті, у свою чергу, зобов'язалися відвідувати курси Р. і журналістики. Програми укр. Р. творилися звич. під патронатом УГ, груп людей, які їх організовували й випускали в етер. У менших осередках працівники укр. Р. працювали здебільшого безплатно, а укр. спонсори платили радіостанціям за користування часом. Програми мали мішаний характер (музика, інтерв'ю, коментар на події в Україні, культурологічний та українознавчий огляди, повідомлення про життя місцевих УГ) і транслювалися у більших укр. центрах по кілька годин на тиждень: в Сіднеї – 3 год., у Мельборні – 2, а в ін. осередках – но 1 год. або й менше. Разом укр. Р. становило щотижня бл. 10 год.

У **Мельборні** радіокомітет при УГВ очолив Н.Грушецький. Чл. і рівночасно працівниками були І.Залеська, З.Когут, П.Олійник, Б.Коваленко, Лонгин Когут, Анастасія Грушецька, Михайло Бутаков. 1976 координатором став Д.Пирогів. Дикторами працювали також Галя Пирогів та О.Ткач (координатор з 1988). Перша програма на станції

Працівники укр. радіомовлення в Мельборні, 1980-ті рр.

3ZZ вийшла в етер 29.5.1975. З 1989 передається раз на тиждень окрема радіопрограма УГВ з радіостанції 3-ZZZ (Multicultural Melbourne Radio); керівник Марія Кардаш.

У **Сіднеї** укр. програма вийшла в етер 7.1.1976 на держ. радіостанції 2ЕА спеціяльної служби Р. з ініціятиви М.Свідерського і Юрія Дехніча. Дикторами і ред. програм працювали: Вадим Тиравський, Н.Тиравська, Олег Островський, Г.Кошарська, Б.Подолянко, М.Чигрин, Є.Гаран, В.Онуфрієнко, Степан Семків та Оля Чокула; координаторами – Ю.Дехніч, В.Тиравський, М. і Г.Свідерські. У Мельборні і Сіднеї 1988 етнічні радіостанції адміністративно об'єднано з держ. багатокульт. телебаченням і в такий спосіб їхню працю поставлено на професійну основу.

У **Канберрі** з 1973 УГ АСТ передає півгодинні програми, що їх готує Наталія Жуківська. В **Аделаїді** УГ ПА розпочала передачі з університетської радіостанції у березні 1975, які частково сама ж й фінансувала. Першим гол. радіокомітету був Т.Судомляк, а чл. К.Рошко, Зоя Каленюк, Віра Микита, Леся Зеліиська, Юрій Соболь, Т.Пасічинський, С.Григорців, Люся Ткачук, Марійка Будас, Таня Падун, Й.Кліш, Іван Полатайко, І.Микита, Петро Гоголь, Петро Гавришкевич та І. Ващишин. До редколегії входили І.Микита, М.Цюрак, І.Чумак та М.Добриденко. У **Перті** укр. радіопрограми на станції 6НР Інституту Технології ЗА були започатковані у жовтні 1976. Їх організували В.Мандичевський, Андрій Мандичевський, Богдан Вархомій, Петро Семенишин, Софія Матіяш. 1979 створився радіокомітет при УГ ЗА, який очолив Б.Микитюк, пізніше – Б.Вархомій. Крім названих, виявили активність також Євген Казімір, Наталія Мандичевська, Надія Квітка, Валентин Гончаренко та І.Приймак. У **Ньюкастелі**, НПВ, укр. програми виходять в етер від березня 1978 з університетської радіостанції. Радіокомітет очолив Микола Соломка, який з Галиною Сімановською редагував програми; співроб. – Володимир Сімановський, Анатолій Кільчевський, Антон Кучер, В.Мотика і Ольга Островська.

У **Брізбані** 1985 виникло укр. радіот-во "Дніпро" при станції 4ЕВ; ним керували Анатоль Жуківський мол. (1985-87) та Г.Гупало (від 1987), а працівниками були Галина Симонів, Людмила Сердюк-Ґоросов, Микола і Марія Дмитерки та Олександра Шептун. У **Лонсестоні**, Тасм., перша укр. програма вийшла у березні 1986; її веде Ірина Скіра. Від 1986 працює радіокомітет у м. **Водонґа**, Вік. (гол. Ярема Якубовський, чл. Валентина Ґілард, Ярослав Вовк і Юрій Павловський). Програми передаються зі станції 2PEM.

Комітет радіопередач англ. мовою Ukrainian Forum у Сіднеї, 1964 р.

У червні 1983 в Канберрі з ініціятиви секретаря СУОА П.Деряжного відбувся з'їзд-конференція представників укр. Р., на якому були заступлені Мельборн, Сідней, Аделаїда, Канберра і Ньюкастель. У з'їзді брав участь також гол. держ. радіослужби спеціяльного пересилання (SBS) Стівен Керкешейн.

Укр. Р. знайшло відгук у книжці Radio Power співроб. австрал. радіо (ABS) Йоани Дугдале, яка прихильно оцінила "новиків"-дикторів з етнічних груп. З-поміж українців в системі австрал. Р. працює Ірина Буштед-Коцюмбас. Вона є керівником новин в SBS та дир. програми Vox populi (з 1994).

Д.Пирогів

РАДІОН Степан (Stepan Radion), журналіст, письм. і бібліограф; н. 24.7.1912 в с. Сильне Луцького пов., Волинь. Сер. освіту здобув у Луцьку. Студіював журналістику в Австрал. Школі Журналізму у Мельборні. 1939-41 на еміграції в Кракові, звідки повернувся на Волинь (1941-43), згодом у Німеччині, а з 1949 в Австралії. Живе у Мельборні. Чл. австрал. літ. організацій, Об'єднання Укр. Письменників "Слово", діяч УГВ, СУОА, УАПЦ в Австралії, чл.-кор. НТШ, заступник гол. Укр. Могилянсько-Мазепинської Академії, співроб. Інституту дослідів Волині. Від 1950 дописує до "Вільної Думки" та ін. газет, в тому ч. поза Австралією. Автор нарисів, довідників, статтей, рецензій про гром. і культ. життя укр. діяспори в Австралії, найважливішими серед яких є: "Словник укр. прізвищ в Австралії" (М., 1980-81), "Словник укр. дипломників в Австралії" (М., 1982), "Світ книжок – світ думок" (М., 1986), "Історія Святоуспінської парафії УАПЦ у Балаклаві" (М., 1988); 7 випусків укр. бібліографії в Австралії. Водночас побачив світ ряд його реалістичних оповідань, деякі на тему життя еміграції. Добірка в книзі "Припадкова зустріч" (М., 1985).

Літ.: Мовчан Ю. Степанові Радіонові 80 рр. "Визвольний Шлях" (Лондон), кн. 9, 1992.

В.М.

РЕДЕМПТОРИСТИ (Redemptorists), Чин Найсвятішого Ізбавителя - ЧНІ (Congregatio Sanctissimi Redemptoris – CSSR), кат. монаший чин (складається зі свящ. і братів), який проводить місії, реколекції й молитвидев'ятниці, а також займається ви-

хованням юнаків. ЧНІ заснував 1732 св. Альфонс Ліґорі в Неаполі, Італія. Митр. Андрей Шептицький 1911 запросив з Бельгії свящ.-Р., які прийняли укр. обряд і поселилися в Галичині (спочатку в Уневі б. Перемишля, а потім у Збоїськах б. Львова), де провадили гімназію і новіціят. Місійні доми існували в Галичині, на Волині і Закарпатті. Манастирі укр. Р. виникли в Канаді (1913) і США. 1950 як перші місіонери серед українців в Австралії розпочали працю Р. – оо. Микола Коп`яківський та Ф.Боський. Пізніше проповідували місії Р. з Канади – о. Михайло Щудло (1963-65) та о. В.Краєвський (1971-73). Р. були австралієць о. І.Бовден та о. С.Масло. Другим правлячим єп. епархії св. Петра і Павла в Австралії і Новій Зеляндії став свящ.-Р. з Канади о. *П.Стасюк*, інстальований у травні 1993 в Мельборні.

о.І.Ш.

РЕДФЕРН (Redfern), дільниця метрополітального *Сіднею*, 3 км на зах. від центру м. Тут і в сусідніх дільницях (Дарлінґгирст, Кінґ Кросс, Педдінґтон, Саррі Гіллс, Ґліб, Ньютавн та ін.) на поч. 1950-их рр. поселялися укр. іміґранти з переходових таборів й знаходили працю в промсті. У тому часі в цій місцевості могло проживати до 600 українців. 1952 при вул. Пітт в Р. було закуплено звич. житловий будинок та створено перший Укр. Нар. Дім в Сіднеї, який став центром організованого життя українців до часу придбання 1959 теперішнього *Українського Народного Дому в Лідкомбі.* Там розміщувалися домівка УГ, кімнати ін. організацій; працювали спортове т-во "Леви", шаховий гурток, Рідна Школа. Серед відомих діячів: Є.Ю. та Ірина Пеленські, І.Козій, А.Атаманюк, Орест Питляр, С. Яськевич, К.Білинський, о. П.Дячишин, І.Козьолковський, О.Тимчишин.

р.м.

РЕЛІҐІЙНА ПРЕСА (Religious Press), різні періодичні й неперіодичні вид., що появляються під еґідою Церков або рел. об`єднань і мають на меті поширювати духовні ідеї та інформувати читачів про рел. справи. Укр. Р.П. в Австралії видається окремими конфесіями і служить їхнім потребам. Немає міжконфесійних рел. вид.

Укр. кат. преса. Зважаючи на мале ч. свящ. та розсіяння вірних УКЦ по цілому континенту, Р.П. стала необхідною для утримування зв`язку та збереження рел. духу серед вірних. Довший час не було загального друкованого органу для всіх укр. католиків. У квітні 1960 о. І.Шевців (дотодішній ред. місячника "Наша Церква" в Англії) розпочав видавати квартальний журн. "*Церква і Життя*". Останній став офіційним органом апостольського екзархату в Австралії; журн. редаґувався у Сіднеї, а перші 7 чч. з`явилися у друкарні Б.Ігнатова в Мельборні (з грудня 1969 видається у власній друкарні апостольського екзархату). Від 1968 цей церк. орган друкується як газета у новоствореному вид-ві "*Просвіта*" у Мельборні. Журн. і газ. "Ц.Ж." стали потужним лучником між церк. проводом, душпастирськими осередками, свящ. та вірними і їхніми організаціями. "Ц.Ж." присвячує багато уваги справам в Україні.

Для внутр. інформації і зв`язку вірних в рамках окремих парафій існують спеціяльні церк. бюлетені (звич. циклостильні вид.) під різними назвами: у Мельборні – тижневик "Душпастирські Вісті Укр. Кат. Катедральної Парафії" (від 1960, 2-4 ст., одноразовий тираж 500 прим.), у Сіднеї (Лідкомб) – також "Душпастирські Вісті" (з 1962, 2-4 ст., 500-1000 прим.), в Аделаїді – двотижневик "Церк. Вісті" (6-10 ст., 330 прим.), у Канберрі-Квінбієні – двомісячник "Вісник Укр. Кат. Парафії св. Володимира" (від 1972, 6-8 ст., 220 прим.), в Ньюкастелі, НПВ, – неперіодичні "Церк. Вісті" (від 1982, 220 прим.), у Перті – "Церк. Вісті ЗА" (від 1970, 260 прим.), у Джилонґу, Вік., – місячник "Душпастирські Вісті" (150-300 прим.), у Брізбані – місячник УКЦ св. Покрови "Вісті з Квінс." (від 1969, 200 прим.).

З ін. вид. слід назвати неперіодичний "*Бюлетень Об`єднання Українських Католицьких Організацій Ав-*

Карта рел. громад в Австралії
1. УАПЦ, УПЦА; 2. УКЦ; 3. Баптистські молитовні доми

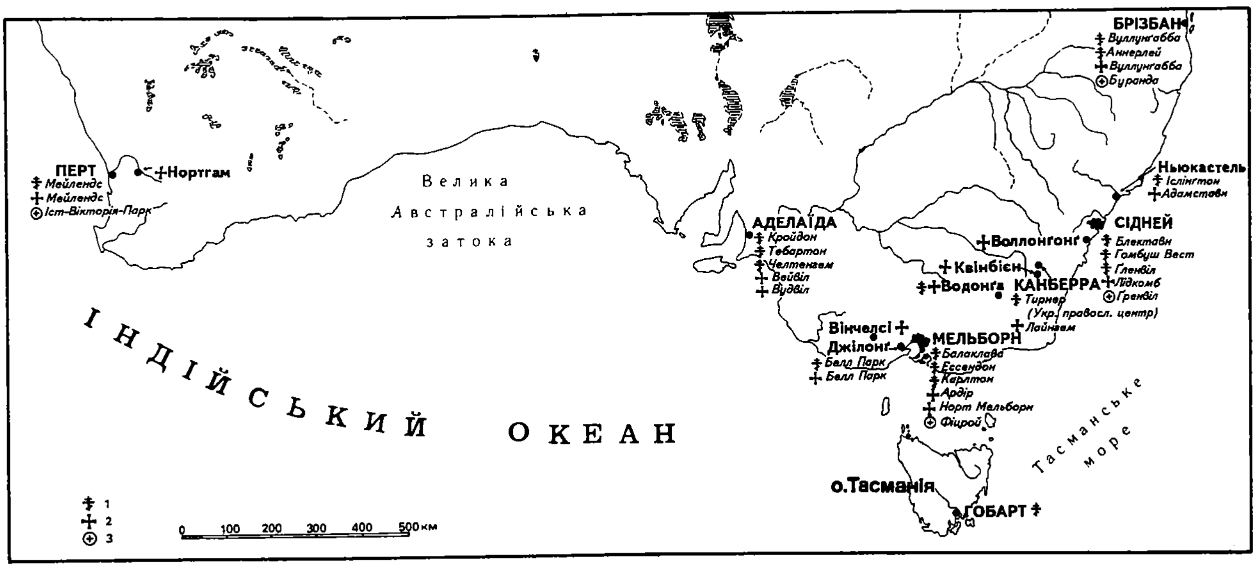

Приїзд патріярха Йосифа Сліпого до Сіднею

стралії" (1964-70, редагувала президія ОУКОА). Для контакту зі свящ. епархія св. Петра і Павла видає щомісячний "Обіжник" (1959-92, бл. 400 чч.).

Укр. правос. преса. 1952 єп. С.Гаєвський видав у Мельборні 2 чч. "Церк. Вісника". 1954 в Аделаїді при парафії УАПЦ о. П.Грушецький розпочав вип. журн. "*Наш Голос*" (вийшло кілька чч.), згодом перенесеного до Мельборну, де він став органом УАПЦ під редакцією свящ. Г.Фомічевського. Тут же, в Мельборні, у 1970-их рр. публікувався орган укр. правос. братств "Правос. Світ" (6 чч.). 1952-53 при Святопокровській парафії УАПЦ в Сіднеї як орган вищого церк. правління УАПЦ циклостильним друком виходив місячник "*Церк. Вісті*" (ред. А.Теодорович, з`явилося 19 чч. по 16 ст. вел. журнального формату). 1964 в Куджі (Coogee), НПВ, побачив світ журн. "Правос. Україна", орган тимчасової управи Союзу братств за об`єднання всіх укр. правос. Церков в єдину УАПЦ. Видруковано 3 чч.

Від 1965 консисторія УАПЦ, спочатку в Сіднеї, а згодом в Канберрі, видавала квартальник (пізніше – двомісячник) "*Праця і Життя*" (ред. А.Теодорович, Ярослав Соловій, з 1986 А.Жуківський). 1992 в Аделаїді почав виходити як продовження "Парафіяльних Новин" (ред. Валеріян Михайлів) "Церк. Листок" (ред. свящ. В.Салига, з`явилося 7 чч.). Свящ. В.Черванів 1970 опублікував 1 ч. "Церк. Новин". У Балаклаві (Мельборн) Святоуспенська парафія УАПЦ у 1982-90 видавала "Парафіяльні Новини" (пізніше – "Парафіяльні Інформації").

З ін. деномінацій – Укр. Євангелицько-Баптистське Об`єднання Австралії від 1970 випускає свій неперіодичний орган "Добра Новина" (ред. пастор *Г.Лутан*, до кін. 1990 вийшло 69 чч.).

В.Маркусь, С.Радіон, о.І.Шевців

РЕЛІГІЙНЕ ЖИТТЯ (Religious Life) українців в Австралії належить до гол. вияву етнічности та суспільної активности групи. Воно виникло й розвивалося одночасно з процесом самоорганізації українців Австралії, подекуди випереджаючи ін. гром. форми та інспіруючи їх. Р.Ж. базувалося на відповідних зразках й досвіді рел. діяльности у таборах ДП; згодом деякий вплив на нього справляли загальні рел. відносини в Австралії.

Посвячення наріжного каменя під будову церкви св.Андрія в Сіднеї єпископами І.Прашком та І.Бучком

В рядах укр. іміґрантів до Австралії приїхали й деякі свящ. – раніше (1948) правос. (їх було більше), а невдовзі (1949) і кат. Вони спочатку були контрактовиками і тільки поступово звільнилися зі звич. робіт та присвятилися душпастирській праці. Це було легше зробити кат. священикам, зокрема, коли Рим вислав кількох неодружених душпастирів. Ними також опікувалися місцева римо-кат. ієрархія та монаші чини. Правос. священики започаткували церк. організацію вже у переселенчих таборах, де відбувалися й перші богослужіння; формально УАПЦ в Австралії постала у жовтні 1948 на чолі з адміністратором А.Теодоровичем. Перебування єп. С.Гаєвського дещо комплікувало організацію правос. юрисдикції; пізніше призначено ряд єп., які між собою конкурували й у висліді постало кілька церк. юрисдикцій: *Українська Автокефальна Православна Церква, Українська Православна Церква (Автокефальна) в Австралії* та *Українська Автокефальна Православна Церква Соборноправна*. Кожна з цих юрисдикцій організувала своїх прихильників, будувала церкви, іноді ворогувала з конкуруючою церквою. Але такий стан організаційного розбиття виявив і деякі позитиви: більше ч. мирян активізувалося у Р.Ж., що мало спеціяльне значення для підрад. еміґрантів.

Організація УКЦ відбувалася поволі й поступово, оскільки укр. кат. громади на перших порах не мали канонічного статусу. Завдяки інтервенції апостольської столиці, сприянню єп. Івана Бучка і митр. Максима Германюка, свящ. почали творити душпастирські осередки, виникали церк. братства і сестрицтва, будувалися перші церкви. Щойно заснування апостольського екзархату у 1958 залеґалізувало УКЦ, коли екзархом став єп. І.Прашко. Сила і впливи церков часто залежать від якости духовенства. УКЦ традиційно

мала добре освічених у богословських високих школах Риму та ін. країн свящ., в тому ч. ієромонахів (*Василіян, Редемптористів*). Винятково висвячували людей за покликанням без формальної теологічної освіти. Лише на поч. було кілька одружених свящ. Позитивну ролю в діяльності УКЦ відіграє жіноче монаше згромадження Сестер *Василіянок*. УКЦ не володіє в Австралії власною семінарією й постійно відчуває брак у свящ. Не випадково у ній знайшли місце неукр. римо-кат. свящ., які вивчили укр. мову й обряд. З ін. боку, оскільки у правос. церквах немає монахів і монахинь, а серед свящ. налічується більше осіб без формальної теологічної освіти, миряни та їхні організації, зокрема чл. братств і сестрицтв, вносять значний вклад у розбудову Р.Ж.

Гол. конфесіями серед українців залишилися – правос. (бл. 40%) та кат. сх. обряду (бл. 55%). За різними оцінками, укр. католиків у 1990 було 19,5 тис., а правос. від 10 до 11 тис. Офіційні статистики правос. церков подають тільки зареєстрованих вірних і таких, що платять церк. податок (2,5 – 3 тис.). Але це далеко не відповідає дійсності, бо багато правос. не бажали реєструватися (хоч би зі страху бути виявленими як підрад. українці); їхні діти вже з родинами також продовжують цю традицію.

В усіх церк. громадах відіграють ролю мирянські організації (див. *Церковні Братства і Сестрицтва*), які провадять, крім суто рел., також харитативну і гром.-культ. діяльність. Найбільші зусилля докладаються ними до спорудження церков та прицерк. приміщень. Із скромного заробітку та заощаджень іміґрантів значні суми звернено саме на придбання, будову та оздоблення храмів (див. *Архітектура Церковна*). Назагал Р.Ж. українців фін. самовистачальне, хоча йдеться про мале ч. вірних та невеликі громади. Вони жертвували і на рел. цілі поза Австралією (напр., на патріярший фонд УКЦ), навіть для України. Останнім часом матеріяльна база деяких церков дещо послабла.

Важливе значення у Р.Ж. має *релігійна преса* (парафіяльні бюлетені, журнали тощо). За своїм ч. та рел. традицією (Зах. Україна), українці католики виявляють більше організаційного динамізму, аніж правос., які перейшли досвід рад. атеїзму. Серед самих же правос. активнішими є уродженці Волині і Буковини.

Окремо можна розглядати питання про релігійність укр. іміґрантів. Вона традиційна і конвенційна у випадку обох конфесій. Церква та суспільство в Україні, хоча б до 1920-их рр., завжди були тісно пов`язані між собою. Іноді церква в ідеології українців заступала гол. нац. інституцію – державу. Це продовжується і в діяспорі. Церкви користуються поважним авторитетом, але при цьому бракує глибокого сприймання рел. вартостей. Люди живуть з церквою "від колиски до могили", однак не готові одухотворити суспільне життя. Окремих соціологічних дослідів про релігійність українців в Австралії не проводилось. Певно, вона, якщо брати цілу укр. спільноту, не нижча від загальноавстрал. рівня, але бракує світоглядової рел. формації, зокрема, серед інтеліґенції.

УКЦ не здобулася навіть на одну цілоденну кат. школу. Рел. виховання провадиться в молодечих організаціях Пласт чи СУМ, але це радше формальне "капелянство" (душпастирювання). Не зважаючи на це, церкви справляють значний вплив на гром. життя. Різні гром. і культ. заходи відбуваються за активною участю свящ. Ювілей Тисячоліття Хрещення України-Руси, відвідини ієрархів стали загальнонац. подіями. Жодна організована сила не виступає проти релігії, навпаки, деякі хочуть мати вплив у церк. інституціях.

Щодо рел. свідомости спільноти, слід ще вказати на явище неосекуляризму інтеліґенції, яка не бажає активно анґажуватися в Р.Ж., уважаючи працю в церкві і рел. організаціях клерикалізмом. Це спадщина суспільних відносин в Україні, хоча останнім часом помічаються деякі зміни. Молодша і сер. ґенерації, виховані в Австралії, підпадають у цьому питанні під загальноавстрал. модель.

Стосовно міжконфесійних відносин, то назагал між правос. і католиками вони значно покращали. Конфесії і церкви практикують між собою екуменізм на суспільному рівні. Частково це можна приписати впливу оточення (рел. плюралізм,

Манастир Сестер Василіянок у Норт Мельборні

2 з`їзд священиків УКЦ в Сіднеї, 10.12.1957 р.: І.Бовден, Ю.Сполітакевич, П.Дячишин, І.Прашко, М.Іванчо

Шлюб у правос. обряді, Брізбан, 1956 р.

настанова до толеранції), як і сильному відчуттю нац. солідарності. Але глибоких виявів модерного екуменізму в суто рел. і богословському вимірах також немає.

В більшості сказане стосується двох гол. конфесій – правос. і кат. Є ще дві малі рел. групи серед українців: добре зорганізовані й зорієнтовані перев. на внутр. рел. життя баптисти (див. *Об'єднання Українських Євангельсько-Баптистських Церков*) та продукт діяспорних пошуків у Р.Ж. – *Рідна Українська Національна Віра*; остання об'єднує справді невеликі групи людей або навіть відокремлені одиниці з переборщеним націоналістично ексклюзивним світоглядом, що заперечують християнство й намагаються відновити дохрист. вартості.

Літ.: Шевців І. Рел. життя наших громад: проблематика його змісту і форми (на прикладі однієї країни). Зб. Укр. Кат. Церква назустріч ювілеєві Тисячоліття. Рим, 1983; Lawriwsky M. The Role of Ukrainian Churches in the Ukrainian Community in Australia. Religion and Ethnic Identity: an Australian Study (ed. Abe Wade Ata). Spectrum, 1988.

В.Маркусь, о. І.Шевців

РИБЧИН Іван (Iwan Rybchyn), педагог, науковець, гром. діяч; н. 5.9.1892 в с. Братишів Товмацького пов., Галичина, п. 17.1.1970 в Сіднеї. Гімназію закінчив у Станиславові, високі студії у Віденському Університеті завершив докторатом з філософії у 1921, габілітувався 1949 в Ґраці, Австрія, працею Sozialpsychische Dynamik des ukrainischen Kosakentums im XVI und XVII Jahrhundert ("Соціяльно-психологічна динаміка укр. козацтва в 16-17 ст."). Р. займав пост одного із секретарів виділу Укр. Нац. Ради у Станиславові (1918). Вступивши до УГА, був приділений до Місії Червоного Хреста УНР в Австрії (1919-20). Згодом працював гімназіяльним учителем (1921-39), дир. та інспектором сер. шкіл на Станиславівщині (1939-44) і лектором в Інституті для перекладачів Університету в Ґраці (1947-50). По приїзді 1950 до Австралії був робітником, потім вчив у сер. школах у Волла Волла (Walla Walla), НПВ (1952-57), і в Сіднеї (1957-61). Автор низки наук. праць в ділянці соціопсихології, в тому ч.: "Геопсихічні реакції і вдача українця" (Мюнхен, 1966), "Динаміка укр. козацтва" (Мюнхен, 1970) та ін. Опублікував багато наук. та популярних статтей в пресі укр. діяспори. Д. чл. НТШ (з 1963), очолював його крайову управу в Австралії (1961-70).

Літ.: Микитович Р. Перші гол. НТШ в Австралії. Зб. Іст. укр.пос. А. С., 1990.

Р.М.

РІДНА УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ВІРА – РУНВіра (Native Ukrainian Faith) в Австралії, частина утвореної рел. групи, що постала у кін. 1960-их рр. в Америці й Канаді під тією ж назвою і нав'язує до свого учителя Льва Силенка та письм. Володимира Шаяна. Австрал. гілка РУНВіри вперше зорганізувалася у травні 1972 як окрема станиця "Київ" у Сіднеї. Визнавці РУНВіри Сіднею й околиці сходяться до Ґренвілю, де їх обслуговує "рунтато" (священослужитель) Тарас Осадчук. Друга станиця ім. Наливайка утворилася в тому ж році у Брізбані (проповідник Михайло Печений та "рунтато" Зореслав Строцький). Окремі визнавці живуть також в ін. містах; усіх чл. РУНВіри в Австралії – бл. 40-50, перев. літніх людей; до 1993 за її обрядом поховано 6-7 осіб.

Укр. правос., католики і євангелики-баптисти ставляться неґативно до РУНВіри як до відродженого неопоганства, хоча її визнавці твердять, що вони вірять в одного Даждбога та виявляють толерантність до ін. релігій. Діячами РУНВіри є й кілька відомих особистостей в укр. спільноті (Р.Драґан, В.Савчак). *Р.Драґан* (псевд. Ярослав Оріон) видав кілька брошур в дусі РУНВіри. Австрал. прихильники РУНВіри підтримують Л.Силенка в Америці і не співпрацюють з відокремленою групою в Канаді (проповідника Мирослава Ситника у Гамільтоні), хоча раніше спілкувалися з групою Мирослава Шкавритка у Вінніпегу.

В.М.

РОЗАЛІОН-СОШАЛЬСЬКА Олеся (Olesia Rosalion-Sochalsky), україніст-лінгвіст; н. 6.8.1946 у м. Дельменгорст, Німеччина. В Австралії з 1950, живе у Мельборні. В Університеті ім. Монаша здобула ступені бакаляра (1968) і маґістра (1973) гуманітарних наук, а 1985 – доктора філософії за дисертацію "Омонімія в укр. мові". Від 1984 викладає україністику в тому ж університеті. Автор статтей з укр. лінгвістики й літературознавства. Навчала укр. мови у суботній (1968-69) та держ. (1975, 1981-84) школах; чл. (1975-89) і гол. (від 1989) стейтового комітету Вік. у справах укр. мови як матурального предмету.

М.П.

РОКСОЛЯНА (Roxelana), істор. ім'я Насті Лісовської, відомої як Хурем (Hurrem), н. бл. 1505 в Рогатині, Галичина, п. 1558 в Стамбулі; донька укр. правос. священика, тур. султанша-імператорка, дружина Сулеймана I Законодавця (Suleiman Qanuni), якого на Заході називали Величавим. Схоплена татарами під

час нападу у 1520, вона попала до султанського гарему і там привернула до себе увагу Сулеймана своїм муз.талантом. Венеційський амбасадор Брагадіно пише, що була вона "не так гарна, як приємна". З огляду на погідну й веселу вдачу, її називали "Радісною султаншею". Будучи здібною і розумною, Р. використала нагоду, щоб здобути високе становище. Своїми чарами вона зуміла вплинути на султана так, що він не тільки відрікся ін. жінок в гаремі, але й (після прийняття Р. магометанської віри) одружився з нею, що "було надзвичайною подією... в історії султанів", як це записано в архівах ґенуезького банку св. Георгія; "Великий Падішах Сулейман взяв собі за імператорку жінку, яка походить з Русі, називається Роксоляна, і з того приводу були великі святкування".

Оттоманська імперія досягла найвищого політ. та культ. розвитку за панування Сулеймана (1520-66), який оточив себе людьми непересічних здібностей (візір Ібрагім, поет Бакі, архітект Сінан та ін.). Р. була в цьому колі одним з найближчих дорадників султана. Амбасадори різних країн швидко дійшли до усвідомлення її ролі і саме з їхніх звітів знаємо про Р. Вона не тільки займалася політикою, але й провадила широку харитативну та осв. працю серед народу, цікавилася мист. справами, сама писала поеми (коли вона не супроводила Сулеймана в походи, то обмінювалася з ним листами-поемами), володіла кількома мовами і добре орієнтувалася в міжнар. житті свого часу. Підозрювали, що Р. була причетна до вбивства двох синів Сулеймана, щоб запевнити престолонаслідство свого рідного сина, а також мала відношення до вбивства візіра Ібрагіма. Не стала вона "злим духом" Сулеймана, як це їй часто приписують, але Р. започаткувала впливи на управління державою з боку куртизанок і улюблениць султанів, що пізніше поважно ослабило імперію.

Д.Маркусь

РОМАНІВ Стефан (Stefan Romaniw), учитель сер. шкіл, гром. діяч; н. 12.11.1955 у Мельборні. Там же здобув пед. освіту. Активізувався спочатку в СУМ – від 1971 чл. управи, а 1978-84 гол. Мельборнського осередку, водночас гол. виховник у крайовій управі (1980-84) та її гол. (від 1984). 1988 – комендант IV-го світ. злету СУМ у Римі і від того року чл. центр. управи СУМ. З 1973 учитель братської школи в Мельборні, від 1980 її дир.; з 1982 очолює Шкільну Раду Вік. 1973 був обраний до управи УГВ, 1986 став її гол. На цій посаді скріпив плянування гром. діяльності, заохочував до гром. життя членів з мол. ґенерації. Гол. Визвольного Фронту у Вік. (з 1983) і в Австралії (з 1989). Тереновий провідник ЗЧ ОУН.

М.Б.

РОМАНОВСЬКИЙ Микола (Nicholas Romanowsky), біолог, ботанік; н. 3.5.1954 в Мельборні. Батьки Р. і прадід *Лазорський Микола* (Коркішко) емігрували до Австралії після 2 світ. війни. Вищу освіту здобув в Університеті ім. Монаша в Мельборні з ділянки біології, ботаніки й зоології. Кілька років викладав природничі науки, гол. біологію, але основна його увага була звернена на садівництво й аквакультуру. Тепер займається виключно працею у своєму розсаднику Dragonfly Aquatics (Форест, Вік.), де має найбільший в Австралії вибір водяних та болотяних рослин (екзотичних і тубільних), типових для ПА. Його статті друкуються в журналах – Australian Plants, Gardening Australia, Your Garden, Austasia Aquaculture, Grass Roots та ін. Автор книжок: Water and Wetlands Plants for Southern Australia (1992), Grasses, Bamboos and Related Plants in Australia (1993).

М.П.

РОШКО Клавдія (Claudia Roschko), поетеса; н. 30.8.1924 у Харкові. Студії в місцевому Електротехн. Інституті перервала війна. Залишивши Харків 1943, жила в Галичині, Словаччині й Німеччині. 1949 переїхала до Австралії і поселилася в Аделаїді, де працювала бухгальтером. Виступала як декляматор в різних містах Австралії, була диктором укр. радіо в Аделаїді. Друкувалася в журналах, газетах та альманахах укр. діяспори. Поезії Р. уміщені в зб. Р.Г.Моррісона Australia's Ukrainian Poets (М., 1973); два вірші з пластової тематики поклали на музику Григорій Китастий та О.Тарнавська.

М.П.

РУСАЛЬСЬКНЙ Володимир (Volodymyr Rusalsky), псевд. Івана Гевеленка, письм., журналіст; н. 15.6.1911 в с. Писарівка на Уманщині, п. 5.5.1957 в Аделаїді. До 1941 співпрацював з обласними і центр. газетами у Києві; співроб. журн. "Літ. Критика". По війні на еміґрації в Німеччині, а з 1949 в Австралії (Аделаїда). Видав зб. новель і оповідань: у Німеччині – "Місячні ночі" (1945), "Соняшні дзвони" (1946), "Сміх Іскаріота" (1947); в Австралії – "Після облоги міста" (1951), що стала першою друкованою укр. книгою у цій країні. Публікувався в альманасі "Новий Обрій" (М.) та в укр. періодиці Канади. Залишив у рукописі зб. новель "Бунт землі" та "Портрети моїх знайомих".

Д.Н.

"**РУСИН**, Руске Културне Дружство" (Rusyn, Cultural Society), культ.-просвітницьке т-во русинів-українців,

Танц. група т-ва "Русин" у Сіднеї

еміґрантів з Юґославії; засн. 1983 у Сіднеї вихідцями з Войводини для плекання товариського життя та реґіональної культури бачвансько-срімських русинів. "Р." є продовженням культ. т-ва юґославських русинів "Домовина" (засн. 1978). Діяла фолкльорна секція пісні і танцю, організовувались товариські зустрічі, забави, краєзнавчі вечори у співпраці з ін. групами еміґрантів з Юґославії та України. Наприкін. 1980-их – на поч. 1990-их рр. маштаби діяльности "Р." зменшилися, у зв'язку з чим нечисельна еміґрантська група русинів з Войводини більше інтеґрувалася в сербську або укр. громади. Фундатор і гол. Славомір Шанта. Активних чл. бл. 50.

В.М.

РУСИНИ, "Руснаки" (Rusyns, Rusnaks), реґіональна русько-укр. етнічна група в Австралії, що складається із поселенців з Юґославії (Войводини), які мають високо розвинене почуття своєї етнокульт. ідентичности. Почали поселятися в Австралії у кін. 1960-их – на поч. 1970-их рр. Але першим відомим еміґрантом з Руського Керестура був Володимир Варга-Шокцов, що приїхав до Сіднею ще 1957. Після нього прибули родини – Сабадош і Суцур. Згодом більшість Р. дісталася в Австралію через Австрію. Осідали перев. у Сіднеї (60-70 родин), Мельборні (25), Аделаїді (15-20) та Брізбані (бл. 15). Це назагал робітники або ремісники з основною чи нижчою сер. освітою, які в Юґославії були, як правило, селянами. За релігією – греко-католики. Основна їхня маса належить або хоч іноді вчащає до укр. кат. церков. Створено єдину культ. земляцьку організацію "*Русин*" у Сіднеї; в ін. осередках Р. беруть участь в організаціях більших півд.-слов'янських груп, а деякі з них пристали до укр. організацій. Перешкодою до включення Р. в укр. спільноту є незнання ними літ. мови, а подекуди й нерозуміння їхньої реґіональної самобутности з боку українців. Спільний досвід і знання сербо-хорватської мови полегшувало Р. спілкування в культ. й особистому житті з сербами чи хорватами.

Літ.: Гарасовська М. Юґославські русини в Австралії. Зб. Іст. укр. пос. А. С., 1990.

В.М.

С

САВДІЙСЬКА АРАБІЯ (арабською al-Matlaka al-Arabiga a-Sa'udiya – Королівство Савдійської Арабії), держава в Азії, на Арабійському півостр. Площа 1,6 млн кв. км, нас. 16,8 млн (1990). В С.А. знаходиться всесвітньо знаменита Мекка – духовний центр ісляму.

Відомо про першого українця, Андрія Струтинського, що приїздив до С.А. ще 1918 як працівник амер. нафтової фірми. Група українців з'явилася в С.А. у сер. 1970-их рр. 1974 до м. Дгаграна (б. побережжя Перської затоки) на працю прибув амер. українець, архітект-урбаніст Богдан Наганів з родиною. Через рік до них приєднався Остап Олесницький з родиною (перебували в С.А. у 1975-83), також із США. Олесницький одержав посаду гол. бібліотекаря у новозбудованому англомовному Арабському Університеті нафти й мінералів. Невеличка числом укр. громада в С.А. виявилась дуже діяльною й провела значну роботу щодо ознайомлення арабів з проблемами України, її історією та культурою. Напр., 1977 в рамках міжнар. інформаційної виставки, котра відбулася в Університеті в Дгаграні, було влаштовано показ виробів укр. мистецтва, а також книг, мап і образів з укр. тематикою, що їх обидві укр. родини привезли з собою. Завдяки зусиллям українців у С.А. з другої пол. 1970-их рр. укр. тематика почала частіше з'являтися в місцевій пресі. Поряд з довготривалим перебуванням у С.А. двох вищеназваних родин окремі українці із зах. світу (Пащак, В. Вальчук, Чайківський, Клюфас, М.Драган та ін.) приїздили сюди на короткий час. Так само у 1966-73 тут перебував з родиною інж.-будівельник А.Гром'як, який з рамени міністерства оборони США плянував спорудження в С.А. ряду важливих об'єктів. Інж.-механік Лев Ришавий з Аргентіни був дир. проєкту для арабо-амер. корпорації (Aramco) в С.А.

Літ.: Драган М. Амбасада України в Савдійській Арабії. Альманах Укр. Нар. Союзу на 1979. Джерзі Сіти – Нью-Йорк, 1979.

В.Трощинський

САВЧАК Володимир (Volodymyr Savchak), маляр; н. 25.5.1911 в Бережанах на Тернопільщині. Вчився малярства у Львові (1934-35) і в Академії Мистецтв у Вільні (1935-39). Працював декоратором у Бережанському театрі та викладав рисунок у гімназії. Емігрував до Німеччини, 1948 переїхав до Австралії. Розмальовував інтер'єри гром. приміщень у переселенчому таборі в Батгерсті, НПВ, вчив рисунку у техн. школі в Лонсестоні (Launceston), Тасм. (1949-50). Проживав у Мельборні, Брізбані, з 1970 – в Катумбі (Katoomba), НПВ. 1956-58 мешкав в Аліс Спрінгс (Alice Springs), Півн. Територія, де вчив у місійній школі аборигенів племени Аранта. Тут познайомився з аборигенським мистцем Альбертом Наматжірою (Albert Namatjira), ма-

В.Савчак

лював краєвиди пустельного центру Австралії. Виставляв твори в Авст-

М.Садовський вручає картину патріярхові Й.Сліпому

ралії, Канаді, США, Европі, а 1993 в Україні. Мав кілька індивідуальних виставок у Мельборні, Сіднеї, Аліс Спрінгс та Сирфес Парадайс (Surfers Paradise). 1972 на виставці мистців Синіх Гір (Blue Mountains), НПВ, одержав нагороду "найкращого місцевого мистця".

Літ.: Зубанич Ф. Його сімнадцять заповідей. "Культура і Життя" (К.), 20.7.1991.

М.П.

САДИК Паша, днв. *Чайковський Михайло.*

САДОВСЬКИЙ Михайло (Mykhailo Sadovsky), педагог, маляр; н. 21.11.1908 на Наддніпрянщині. Вчився у Київському Художньому Інституті. Працював на Донбасі, 1938-41 дир. сер. школи. На еміграції з 1943, по війні жив в Австрії (Бреґенц), звідки переїхав до Австралії і поселився б. Сіднею. Крім заробіткової праці, займався малярством, мав індивідуальні виставки у Мельборні і Сідиеї. Малює портрети, натюрморти, краєвиди, істор. полотна, картини па рел. мотиви. Серед відомих – "Виговський під Конотопом" (в Істор. Музеї в Тайпеї). С. близько дружив з визначним малярем М.Кмітом, портрет якого виконав.

В.М.

САЛИГА Володимир (Wolodymyr Salyha), педагог, правос. свящ.; н. 10.12.1916 в с. Варна-Ватра, пов. Кемнолунґ, Буковина. Одержав учительську освіту, навчав у неновно-сер. школах Румунії. З 1942 на еміграції в Німеччині; 1949 приїхав до Австралії і поселився в Аделаїді. Чл. кількох управ УГ ПА, вчитель Рідної Школи в Аделаїді. Від 1981 свящ. УАПЦ, настоятель нарафії св. Успіння в Балаклаві, Мельборн (до 1990), потім св. Покрови в Аделаїді. З 1992 редагує "Церк. Листок". Протоієрей.

САМІЙЛЕНКО Григорій (Hryhory Samijlenko), гром. діяч; н. 3.7.1921 на Чернігівщині. З 1942 на еміграції в Дрездені, Німеччина. По приїзді до Австралії жив у Бармері (Barmera), ПА (1949-51), і в Брізбані (з 1951). Чл. управ та гол. (1972-75 і 1976-77) УГ Квінс. Як будівельник за фахом зробив внесок у розбудову та облаштування Укр. Нар. Дому, керував роботами під час спорудження Святопокровського храму. Діяльний у шкільництві (гол. батьківського комітету) й у парафіяльній раді церкви св. Покрови УАПЦ у Брізбані.

САС Микола (Mykola Sas), танцюрист, артист театру, за фахом лікар-педіятр; н. 17.2.1929 у м. Рахів на Закарпатті. Гімназію закінчив у Пряшеві, Словаччина. Вчився у драм. школі "Нової Сцени" в Ю.Шереґія та балету у балетмайстра С.Махова в Празі. 1945 виступав у нар. ансамблі пісні і танцю Закарп. України, з 1947 у Пряшівському Укр. Нац. Театрі. З 1950 в Австралії, провадив курси танців й очолював танц. групу в Аделаїді (1950-52). Виступав у балеті також на австрал. сценах.

СВІДЕРСЬКА-КАЧАН Ольга, див. *Качан Ольга.*

СВІДЕРСЬКИЙ Микола старш. (Mykola Swidersky sen.), військовик, гром. діяч; н. 10.12.1892 в Почаєві на Волині, п. 29.10.1951 у Сіднеї. 1917 закінчив Київську Військ. Академію і був одним із перших серед тих, хто зголосився до укр. війська. Займався творенням укр. частин і від них був висланий на 2-ий Всеукр. Військ. З'їзд. Чл. УЦРади (1917-18). У серпні 1917 Центр. Рада призначила С. у Трапезунді, Туреччина, на пост комісара із завданням підготовляти українізацію військ. з'єднань рос. армії (1917-18). Повернувшись до Києва, С. став урядовцем спеціяльних доручень у міні-

М.Свідерський старш.

стерстві закорд. справ. Разом з Директорією УНР залишив Київ і 1920 опинився в Польщі. У 1930-их рр. посадник Почаєва на Волині, культ., гром, кооп. і церк. діяч. Після 2 світ. війни перебував у Німеччині, до Австралії приїхав 1949. Похований на нравос. секції цвинтаря Руквуд.

Р.М.

СВІДЕРСЬКИЙ Микола мол. (Mykola Swidersky jun.), син *Свідерського Миколи старш.*, гром. і культ. діяч; н. 17.10.1920 у Почаєві на Волині, п. 22.1.1987 у Сіднеї. Сер.

М.Свідерський мол.

освіту здобув у торг. школі в Кременці (1937). До Австралії прибув 1949 і поселився у Сіднеї, де відіграв помітну ролю в різних ділянках укр. організованого життя. Співзасновник і актор драм. гуртка при УГ в Сіднеї (1950), актор і фундатор Укр. Мист. Т-ва(УМТ) у 1950-их і Драм. Секції ім. М.Заньковецької у 1960-их рр.; співорганізатор балетної секції УМТ (1951). Вчитель в укр. школах у Сефтоні, Лідкомбі і Кабраматті, де рівночасно був керівником і викладачем на пед. курсах. Один з провідних діячів в УГ Сефтона, Бас Гіл, Честер Гіл (чл. управи 1960-68). 18 рр. був культ.-осв. референтом Об'єднання Укр. Громад НПВ і його гол. (1971-74, 1982-84). Гол. СУОА (1974-76). Сприяв створенню Фундації Українознавчих Студій Австралії; ініціятор та координатор укр. радіопрограм 2ЕА (1976-87). Плекав зв'язки з ін. етнічними групами, був гол. Ради Поневолених Народів в НПВ і чл. Ради Етнічних Спільнот НПВ. Активний чл. ОУН (А.Мельника). Організатор пластових гуртків, гол. Сіднейської станиці (1959), чл. крайової пластової старшини (1961), 1960-62 заступник гол. Організації Екзильних Пластунів (скавтів) в Австралії (Australian Association of Scouts in Exile).

Р.М.

СВЯТА ЗЕМЛЯ, див. Єрусалим.

СВЯТОПОКРОВСЬКИЙ ХРАМ УПЦА в Мельборні, див. *Покрови св. Катедральний Собор.*

СЕЙМУР (Seymour), м. в стейті Вік., 80 км на півн. від Мельборну.

На поч. 1950-их рр. в С. та околиці поселилося бл. 100 українців. Поступово ця цифра зменшувалася у зв`язку з переміщенням укр. поселенців до ін. осередків, гол. до Мельборну. Укр. іміґранти працювали тут на контрактових роботах, зокрема, при військ. таборі *Пакапанія* (Puckapanial). 1950 створено філію УГВ, у якій велася культ.-осв. праця, діяла укр. суботня школа (1954-57). Активістами філії УГВ були О.Черкаський, П. і М.Цюпаки, П.Сорока. 1959 вона припинила існування.

СЕЙНТ АЛБАНС (St. Albans), робітниче м. в стейті Вік.; 18 км на зах. від центру *Мельборну*, дільниця та околиця останнього, заселена новоприбулими іміґрантами зі Сх. Европи. 1986 в С.А. налічувалось 56 тис. жителів, в тому ч. бл. 100 укр. родин. Українці почали поселюватися в С.А. у 1950-51, купуючи земельні ділянки (бо ґрунт тут був дешевим) і будуючи хати. 13.12.1953 був засн. Укр. Клюб (гол. Іван Денес), який 1956 оформлено у філію УГВ. Першим її гол. став П.Малиновський (1956-57), згодом довший час цей пост займав Семен Кулик. Ін. голови: М.Покусай, Н.Штинда, Володимир Ковалик, Володимир Яців, Ярослав Царук і від 1990, з мол. покоління, Юрій Корицький. Найбільше укр. поселення припадає на 1949-53, у 1980-их рр. мав місце приплив українців з Юґославії. Філія УГВ нараховує (1991) бл. 80 чл. і має власний нар. дім, побудований у 1964. Тут розташовуються Рідна Школа (засн. 1953, 1965 – 85 учнів) і місцеві організації – Пласт, СУМ, СУА. 1988 постало т-во старш. громадян "Золотий вік" (гол. В.Ковалик). С.А. відомий з культ.-мист. діяльности українців; зокрема, тут активно працював гром. хор (диригент Дмитро Мошняга). Ін. гром. і культ. діячі: О.Терлецька, Федір Андрієвський, Софія Гордієвська, Ярослав Анін, Михайло Дякун, Стефан Аньків.

М.Б.

СЕЙНТ МЕРІС (St. Mary`s), м. в НПВ, 42 км на зах. від центру Сіднею. Українці поселювалися тут у 1950-их рр. 1952 постала філія УГ НПВ (спочатку як укр. кооператива "Львів"). До неї належать також окремі українці в м-ках Блектавн, Пенрит і Мавнт Друіт. У 1960-их рр. філія нараховувала бл. 60 чл., а в кін. 1980-их рр. – понад 70; придбано нар. дім у Мавнт Друіт, коротко існувала укр. суботня школа (до 1970). Серед діячів: Олександер Кохановський, Іван Шиголя, Петро Островський, Іван Гищак, Йосип Ройс-Рибачевський, Ярослав Романів та ін.

СЕМЕНЧУК Юрій (Jurij Semenstchuk), правос. свящ.; н. 30.1.1920 в с. Крижні Кременецького пов. на Волині. Жив в Австрії (1942-48) й Англії (1948-62), де став свящ. УАПЦ (1958). 1962 прибув до Веллінґтону, Нова Зеляндія, щоб очолити парафію св. Юрія. 1982 переїхав до Австралії й поселився в Мельборні; настоятель Святотроїцької парафії УПЦА в Карлтоні, Вік. Від 1988 митрофорний протоієрей.

СЕМКІВ Юрій (Jurij Semkiw), гром. і пластовий діяч; н. 6.2.1929 у Львові. На еміґрації від 1944, до Австралії приїхав 1949. 1956 одержав диплом радіоінж. у Мельборнському Технологічному Інституті, спеціялізувався в галузі комп`ютерної технології. Чл. Австрал. Комп`ютерської Асоціяції, ґрадуат Інституту Інженерів Австралії. Активний у Пласті, гол. у виховній ділянці: довголітній чл. пластових проводів станиці і краю, гол. станиці у Вік. (1955-59, 1961-63), гол. крайової пластової старшини (1963-70). Нагороджений Орденом св. Юрія в золоті. Чл. контрольних комісій і суду СУОА у багатьох каденціях, а також контрольної комісії УГВ. Від 1986 гол. крайового координаційного комітету Фундації ЕУ і гол. видавничого комітету ЕУД (австрал. том).

М.Б.

СЕНДЗІК Мирослав Йосафат (Myroslav Josafat Sendzik), церк. і гром. діяч; н. 10.3.1925 в с. Стібно Перемиського пов., Галичина. Служив у 1-й Дивізії Укр. Нац. Армії. До Австралії прибув 1949. Був приділений на контрактну роботу в районі Альфа (Alpha) в зах. Квінс., від 1951 живе у Брізбані. Чл. церк. комітету (1952-66), гол. братства парафії УКЦ св. Покрови (1967-74), гол. парафіяльної ради (від 1984). Учитель Рідної Школи в передмісті Дарра (Darra) 1957-59. Діяльний в управі УГ Квінс. – гол., референт (1954-56) і секретар (1956-67 та від 1984). Сприяв співпраці церк. і гром. секторів у житті місцевої спільноти.

Р.П.

СЕНЕТА Євген (Eugene Seneta), проф.-математик, наук. і гром. діяч; н. 12.3.1941 в Старому Самборі, Галичина. Студіював в Аделаїдському Університеті (маґістер точних наук, 1965) і в Австрал. Нац. Університеті у Канберрі (докторат з прикладної статистичної математики, 1968). Автор книг: Non-Negative Matrices and Markov Chains (Лондон, 1973, 2 вид. – Нью-Йорк, 1981), Regularly Varying Functions (Берлін, 1976) і, спільно з C.C.Heyde, I.J.Bienayme: Statistical Theory Anticipated (Нью-Йорк, 1977). Має ін. публікації з історії теорії ймовірности і статистики. Гол. полем дослідів С. є довготермінова поведінка "ланцюгів Маркова", зокрема тих, які проявляються у біологічних процесах. Від 1979 проф. і гол. відділу математичної статистики Сіднейського Університету, проф.-гість університетів у США (Вірґінія, Кольорадо, Прінстон). Обраний д. чл. Австрал. Академії Наук (1985) та НТШ у Математично-Фіз. Секції (1987). Гол. осередку НТШ у Сіднеї (1985-88), чл. крайової управи НТШ в Австралії (з 1981); чл. управ УГ АСТ та укр. кат. братства у Канберрі. Дослідник статистики укр. поселення в Австралії.

Р.М.

СЕНІВ Дмитро (Dmytro Seniw), кат. свящ.; н. 17.8.1940 в с. Раковац, пов. Прнявор, Боснія. У Римі закінчив укр. малу семінарію (1959) і теологічні студії в Університеті Урбаніяна. 1966 переїхав до Австралії, став першим укр. свящ., висвяченим у цій країні (1967). Свящ.-помічник, а згодом парох у Сіднеї (1967-72), Канберрі (1972-78, 1983-89), Перті (1978-83) та Аделаїді (з 1990). Капелян молоді в епархії св. Петра і Павла, виховник у багатьох молодечих таборах. 1994 найменований митрофорним протоієреєм.

СЕНЬКОВИЧ-ДУМА Марія (Mary Senkowycz-Duma), вчителька, гром. діячка; н. 7.10.1959 у Сіднеї. Здобула ступінь бакаляра гуманітарних наук у Сіднейському Університеті (1978-81) та диплом вчителя у Сіднейському пед. колежі (1981); 1978 закінчила студії музики (скрипка) в Сіднейській Консерваторії. Викладала математику, франц. і нім. мови у сер. школах. Виховниця в СУМ; з 1981 диригент молодечого хору "Струмочок" при церкві св. Андрія в Сіднеї та керівник сіднейського співочого гуртка СУМ "Калина".

СЕРДЮК Микола (Nicholas Serdiuk), правос. свящ.; н. 12.12.1935 на хуторі Назарівка Лубенського р-ну, Полтавська обл. З 1943 на еміграції

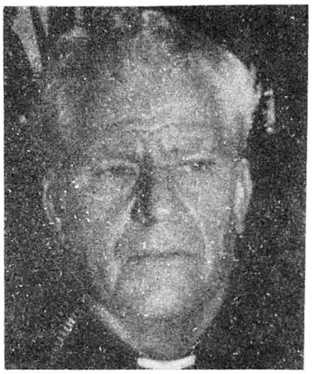

о.М.Сердюк

в Німеччині; 1951 прибув до Австралії, 1958 поселився у Брізбані, де став настоятелем парафії св. Миколая УАПЦ, що згодом перейшла до УПЦА. Мав духовну опіку також над парафією Вільної Сербської Правос. Церкви (1965-78) і парафією УАПЦ св. Покрови в Брізбані-Вуллунгабба (1978-82). У 1975-88 очолював консисторію УПЦА. Протопресвітер. Активний у житті УГ Квінс.; вчив в укр. суботній школі, провадив гром. хор (1974-76), 1981 відзначений почесним членством громади.

С.Р.

СЕСТРИ ВАСИЛІЯНКИ, див. *Василіянки.*

СЕСТРИЦТВО ПОКРОВА МАТЕРІ БОЖОЇ (Holy Protection Sisterhood) в Лідкомбі-Сіднеї, одне з найчисельніших укр. кат. сестрицтв в Австралії. Спочатку жінки при укр. кат. церкві св. Андрія належали до спільного з чоловіками братства (див. *Братство св. Андрія*). З 1964 сестриці провадили свою діяльність більш автономно, а в жовтні 1972 оформилися в окрему статутову організацію – С.П.М.Б., співпрацюючи у загальних справах з чоловічим братством. Чл. – 89 (1986) та 159 (1989). С.П.М.Б. ставить наголос на плекання різних форм рел. вислову та на харитативну діяльність. Гол.: Ольга Савчинська (1972-77), Віра Сапрун (1977-81) та Юстина Сенькович (з 1981). Духовний опікун – о. І.Шевців.

Р.М.

СЕФТОН (Sefton), пром. передмістя Сіднею, 20 км в півд.-зах. напрямі від центру, розташоване на території муніципалітету Бенкстави (нас. 155 тис. у 1991). Тут та в сусідніх Бас Гіл (Bass Hill) і Честер Гіл (Chester Hill) українці поселювалися від поч. 1950-их рр. На 1955 усього налічувалось бл. 70 укр. родин. 1952 у С. постала для всіх трьох місцевостей філія УГ НПВ на кооп. статуті (Укр. кооп. об'єднання з обмеженою порукою в С.), популярно – Сефтонська Громада; у 1960-их рр. філія об'єднувала бл. 140 чл., 1989 – 100, 1993 – 70. Упродовж 1958-61 збудовано нар. дім, в якому розміщуються Рідна Школа ім. І.Франка (засн. 1953, в 1965 – 75 учнів), драм.гурток (1954-61), Пласт, СУА ім. О.Кобилянської. Нар. дім згорів 1964 і вже його не відбудовано; частина діяльности УГ перенеслася до Лідкомбу, НПВ. Найактивнішими гол. УГ в С. – Бас Гіл – Честер Гіл були: П.Козел (1952, 1958-61, 1971-72), Є.Глива (1953), О.Кошарський (1954-56), О.Лаврик (1956), П.Фурик (1957), М.Пелех (1962-67, 1969-72, 1974-84), Іван Дібровний (1961) та П.Бурковський. Ін. провідні діячі – М.Свідерський, О.Островський.

Літ.: Укр. Громада в Сефтон, Бас Гіл, Честер Гіл. С., 1989.

О.Б.

СИВЕНЬКА Софія (Sophia Syvenka), дівоче прізвище Гринюк, учителька, малярка, гром. діячка; н. 4.9.1915 у Львові. Дитиною вивезена з батьками на сх., перебувала в Києві. 1925 повернулася до Галичини; закінчила гімназію Сестер Василіянок (1935) та торг. школу (1936) у Львові. З 1944 на еміграції в Австрії, з 1949 в Австралії, живе у Сіднеї. Упродовж 22 рр. вчила в Укр. Школі св. Андрія в Лідкомбі, 6 рр. була її дир. Діячка СУА, ред. журн. "Наше Слово" (1985-92), чл. Спілки Укр. Образотворчих Мистців в Австралії, учасниця ряду виставок.

СИТНИК Андрій (Andre Sytnyk), комп'ютерний інж., диригент; н. 29.7.1959 в Аделаїді. Юнаком переїхав до США; здобув звання бакаляра точних наук в Нью-Йоркському Університеті у Брокпорті (1980) та магістра точних наук в Іллінойському Університеті у Чікаго (1984). Навчався диригентури на курсах у Семінарії св. Софії в Бавнд Бруку, США. 1987 повернувся до Аделаїди, де перебрав провід хору "Гомін" (1988) та церк. хору парафії св. Покрови УАПЦ.

СІДНЕЙ (Sydney), найбільше м. Австралії, столиця стейту НПВ, розташоване на півд.-сх. побережжі Тихого океану, простягається на 100 км з півн. на півд. та на 60 км зі сх. на зах. Засн. 1788 подорожником Куком (Cook) як бріт. колонія. Нас. 3700 тис. різного етнічного походження; останнім часом спостерігається посилена іміграція з півд.-сх. Азії. Українців на території метрополітального С. нараховують бл. 12 тис.

С. визначний пром., торг., фін. і транспортний центр Австралії, потужний морський порт. Високо розвинені машино- і кораблебудування, рафінерія, металюргійна, автомобільна, деревообробна, харчо-

Січневий "ланцюг" в Сіднеї 1990 р. перед рад. консульством

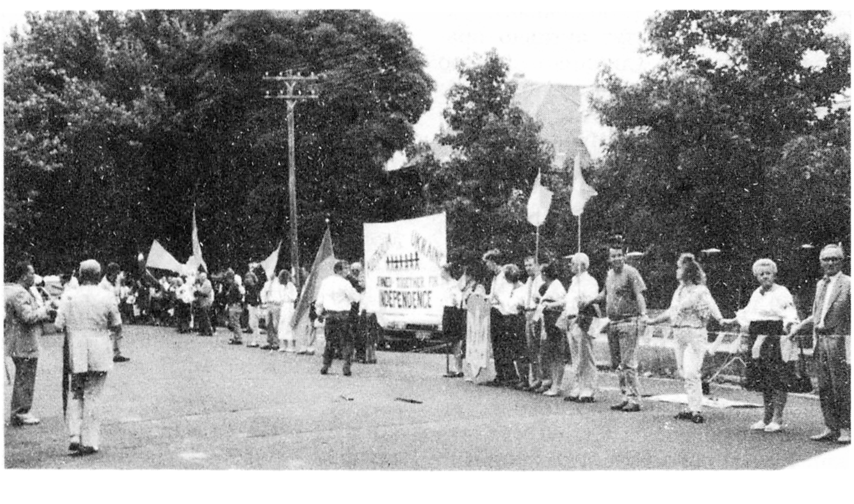

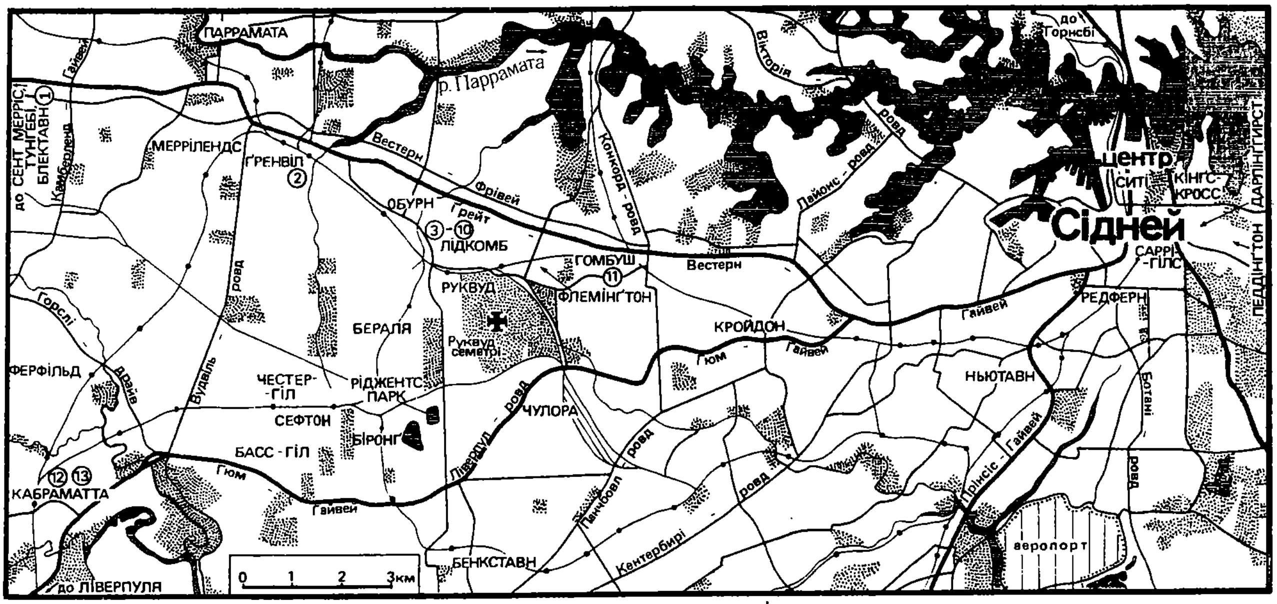

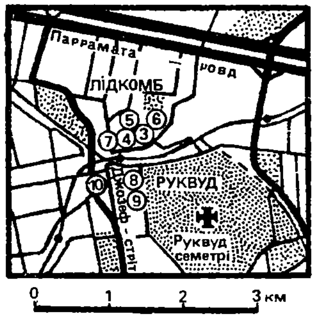

Плян Сіднею з околицями

1. Святопреображенська церква (УАПЦ); 2. Церква св. Афанасія Лубенського (УАПЦ); 3. Церква св. Андрія (УКЦ); 4. Манастир Сестер Василіянок; 5. Братська школа; 6. Кредитова кооператива "Карпати"; 7. Дім Молоді; 8. Укр. Нар. Дім.; 9. Школа св. Ольги; 10. Вид-во "Вільна Думка"; 11. Церква св. Покрови (УАПЦ); 12. Нар. Дім; 13. Спортовий клюб "Київ"

ва, текстильна галузі пром-сти тощо. Два вел. університети, низка колежів, два музеї, держ. консерваторія, Бібліотека Мітчеля, катедри (римо-кат. і англіканська), унікальний будинок опери (відкритий 1973). Адміністративно С. складається із 40 муніципалітетів та ще більшого ч. міських і приміських районів.

Українці почали поселюватися в околицях С. або у стейті НПВ з кін. 1940-их рр., переїжджаючи із *переселенчих таборів*. Деякі табори існували в самому С. (Чулора). Укр. імігранти розпорошились по різних районах м., проте у деяких, насамперед у *Лідкомбі*, скупчилися у більшому ч. Існували й існують малі укр. скупчення у передмістях *Бенкставн, Блектавн, Горнсбі, Кабраматта, Меррілендс, Редферн, Сейнт Меріс, Сефтон*, Гомбуш та ін. На території С. знаходиться вел. цвинтар Руквуд (Rookwood) з окремими секціями для українців правос. і католиків (до 1993 бл. 1500 могил). В передмісті С. – Ферфільді споруджено пам'ятник імігрантам (автори: брати Л. і Ю.Денисенки).

У С., здебільшого в Лідкомбі, розміщуються гол. укр. установи НПВ: *Українська Громада Нового Південного Велсу, Український Народний Дім, Дім Української Молоді* (з товариським клюбом), кредитова кооператива "*Карпати*", укр. кат. храм *св. Андрія* (для всіх укр. католиків С.), манастир *Василіянок*, кілька правос. церков, редакція "*Вільної Думки*", укр. суботні школи, різні ансамблі, стадіон та ін. Тут у різний час знаходилися централі укр. гром. організацій Австралії. При Університеті ім. Макворі з 1984 діє *Центр Українознавчих Студій*. С. відвідували високі представники укр. церк., політ. і наук. життя з діяспори та з України. (Див. також *Новий Південний Велс*).

О.Бучацький, В.Маркусь

СІРКО Боженна Беатріс Індра, також Іванна (Ivanna Bozena Beatrice Sirko), з роду Совтек, письм., медсестра, гром. діячка; н. 15.12.1909 в Угорщині, п. 8.8.1988 у Мельборні. Чешка за походженням, 1938 одружилася з *Сірком Іваном*, переїхала з ним на Закарпаття. Під час війни проживала у Словаччині й Чехії. У таборах ДП в Німеччині працювала в лікарні та бюрах Міжнар. Організації Втікачів (IPO). З 1948 в Австралії, 1950 переїхала з чоловіком до Нової Ґвінеї, де була медсестрою та співроб. суспільної опіки, м. ін. на остр. Манус. Сірки усиновили хлопця-тубільця, який прибрав ім'я Івана Сірка і згодом став лікарем. На тему життя тубільців С. (під псевд. Б.Сібо) видала зб. оповідань "Літаючі самоцвіти" (М., 1957) та роман "Голос крови" (М., 1961). Писала також чеською мовою. Повернувшись до Мельборну 1967, була активною в Пласті, очолювала Пластприят. Належала до Літ.-Мист. Клюбу ім. В.Симоненка і до Об'єднання Укр. Письменників "Слово".

М.П.

СІРКО Іван (Iwan Sirko), лікар, гром. діяч, учасник визвольних змагань;

Укр. правос. частина цвинтаря Руквуд у Сіднеї

н. 22.3.1900 у м. Броди, Галичина, п. 5.1.1970 у Мельборні. 1917 добровільно вступив до УГА, дослужився ранги майора, відзначений Залізним Хрестом. Потрапив у поль. полон, 1920 утік до Чехословаччини. Мед. студії закінчив у Карловому Університеті в Празі (1930); спеціялізувався в окулістиці, потім у гінекології та тропічній медицині. Активний чл. Академічної Громади в Празі і її гол.; у 1920-30-их рр. організовував матеріяльну допомогу

І.Сірко

найбіднішим студентам. 1938 переїхав на Закарпаття до Перечина, де практикував як лікар-гінеколог і звідкіля відступав разом з карп. січовиками. Жив у Чехії і Словаччині (1939-44), Німеччині (1944-48) й Австралії (1948-50). Упродовж 1950-60-их рр. разом з дружиною *Сірко Індрою* (Іванною) перебував і працював лікарем у різних місцевостях Нової Ґвінеї та на островах Мікронезії, зокрема, серед тубільців. 1967 повернувся до Мельборну. Активний чл. СГД, меценат укр. установ.

Д.Н.

СКЖИНЕЦКІ Петро (Peter Skrzynecki), австрал. поет укр.-поль. роду, за фахом учитель; мати – українка Корнелія Волощук, батько – поляк; н. 6.4.1945 в Дортмунді, Німеччина. До Австралії прибув 1949. Закінчив кат. сер. школу, здобув пед. освіту, а згодом ступінь маґістра у Сіднейському Університеті. Учителював, став заступником дир. школи в Кройдон Парку, НПВ. Перша зб. поезій – There, Behind the Curtains ("Там, за ширмою") появилася 1970, пізніші – Head-Waters ("Верхів`я") 1972, Immigration Chronicle ("Еміґрантська хроніка") 1975, The Aviary ("Пташник") 1978, The Polish Immigrant – Migrant Poems ("Польський еміґрант – скитальчі поезії") 1982. 1986 С. отримав літ. нагороду Генрі Ловсона (Henry Lawson Short Stories Award). Гол. сюжетами лірики С. є еміґрантська доля, традиції, культ. спадщина, рел. рефлексії. Один вірш інспірований відвідинами укр. дільниці на кладовищі Руквуд (Ukrainian Section), інший – рефлексіями з приводу того, що доня навчається укр. мови (My Daughter learns Ukrainian).

В.М.

СКЛЕПКОВИЧ Любомир (Lubomyr Sklepkowycz), гром. діяч; н. 4.4.1916 в Галичині, п. 25.12.1975 у Сіднеї. Випускник Вищої Торг. Школи у Познані, Польща (1939). До Австралії приїхав 1948 і поселився в Сіднеї. Активний в укр. гром. житті НПВ; співорганізатор осередку СУМ, перший продавець укр. преси в Австралії. Залишив майно для створення Фундації ім. Л.Склепковича, яка виділяє фін. допомогу на наук. та осв. проєкти в Австралії.

СКРИПЧЕНКО Клара (Clara Skriptschenko), піяністка, муз. педагог; н. 21.10.1923 в м. Прилуки Чернігівської обл. 1943 еміґрувала до Німеччини, 1950 переїхала до Австралії і поселилася в Сіднеї. У 1948 закінчила Муз. Академію в Мюнхені, а в 1950 одержала диплом "майстра гри на фортепіяно". Працювала концертною піяністкою і вчителькою музики при Сіднейській Консерваторії; з 1968 екзаменатор Австрал. муз. іспитової комісії (Australian Musics Examination Board). Від 1955 чл. Муз. асоціяції вчителів НПВ (довший час входила до її ради), від 1987 чл. Асоціяції "Естерфорд Синіх Гір" (Esterford of Blue Mountains). Має записи для Festival Records, Piano Premiere та телевізійних передач.

О.Т.

СЛІПЕЦЬКА Тетяна (Tania Slipeckyj), дівоче прізвище Балкова, дру-

Т.Сліпецька

жина *Сліпецького Мирослава*, педагог, гром. і осв. діячка; н. 24.12.1921 в с. Веселі Терни б. Кривого Рогу Дніпропетровської обл. Студіювала в Дніпропетровському Університеті. Від 1944 на еміґрації в Німеччині;

1949 переїхала до Австралії, живе в Мельборні. Працювала вчителькою в укр. таборових школах у Німеччині, зокрема викладала укр. мову й літературу у таборовій техн. школі в Нордгаймі б. Ґеттінґену. В Австралії вчителька та керівник укр. школи у Нобл Парку, Вік. (від 1954), гол. Укр. Центр. Шкільної Ради (від 1974), чл. управи СУОА (від 1984). Займала різні посади в управах філії УГВ у Нобл Парку і СУ Вік. Чл. дирекції Нац. Фонду СУОА. За самовіддану гром. працю, особливо в шкільництві, одержала почесне членство УГВ.

М.Б.

СЛІПЕЦЬКИЙ Мирослав (Myroslaw Slipeckyj), гром. діяч; н. 16.10.1913 у с. Порохник Ярославського пов., Галичина. Закінчив Вищу городничу школу (декоративний відділ) у Познані, Польща (1938). Учасник укр. націоналістичного підпілля. 1941-42 як чл. сер. Похідної Групи ОУН (С.Бандери) дійшов до Кривого Рога. З 1944 на еміґрації у Німеччині, у 1945-49 комендант табору ДП в Нордгаймі. Прибув до Австралії 1949 і поселився в Мельборні. Гол. філії УГВ у Нобл Парку (1965-70 і від 1979), чл. (з 1954) і фін. референт (від 1960) батьківського комітету укр. школи в Нобл Парку, чл. управ Укр. Центр. Шкільної Ради (від 1974) та СУОА (від 1984). Довголітній керівник агенції кооперативи "Дністер" в Нобл Парку, там же організатор і будівничий нар. дому та суботньої школи. Нагороджений грамотами УГВ і СУОА за плідну гром. працю і пожертви на укр. потреби.

М.Б.

СЛОБОДЯН Станислав (Stanyslaw Slobodian), педагог, шкільний діяч; н. 28.4.1898 в м. Заліщики, Галичина, п. 25.6.1964 у Брізбані. Працював учителем і управителем нар. школи в с. Корнів Городенського пов. на Станиславівщині (1926-44). Через Регенсбурґ, Німеччина, 1951 прибув до Брізбану. Був учителем і керівником (1955-59) укр. суботньої школи у Брізбані, гол. церк. комітету укр. кат. парафії св. Покрови (1957-63).

"СЛОВО" (Word), "універсально-літ." журнал, квартальник малого формату; появлявся 1953-54 у Сіднеї. Вийшло 6 чч. Засновник, ред. і видавець Є.Ю.Пеленський. Гол. співроб.: Ірина Пеленська та Орест Питляр. Тираж 100 прим.

"СМЕРІЧКИ", оркестра УГ Квінс., засн. 1983; останній виступ у 1989. "С." організував і провадив І.Джуфер, раніше діяльний у Мельборні. Складалася з 8 пластунів; провідні чл. – Маркіян Гуцало і Степан Хомин. Виступала самостійно на гром. концертах і нац. святах, а також виконувала муз. супровід для хорових колективів і вокалістів.

СОБОРНОПРАВНА УКРАЇНСЬКА АВТОКЕФАЛЬНА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА, див. *Українська Автокефальна Православна Церква Соборноправна.*

"СОКІЛ" (Sokil, Ukrainian Youth Camp), пластова оселя б. Вінчелсі (Winchelsea), Вік., 120 км на півд. захід від Мельборну. Площу (130 акрів) серед лісу й поблизу моря підшукав Богдан Хамчук. Її закуплено у 1960. Плянування і розбудову, здійснену у великій мірі добровільною працею чл. Пласту і Пластприяту, очолювали О.Венгринович та Олександер Дроздовський. На "С." споруджено, м. ін., басейн (1962-65), залю (1969), каплицю св. Юрія (1988), облаштовано спортивні майданчики, місце для таборування батьків ("Соколівка"). 1963 встановлено перший в Австралії пам'ятник-обеліск Т.Шевченкові. Оселя використовується гол. для літніх таборів пластової станиці Мельборну. Її відбудовано після руйнівної пожежі 1983.

М.П.

"СОКІЛ", укр. спортове т-во (Sokil, Ukrainian Sports Club), засн. 1961 в Сіднеї на пропозицію Б.Шеховича та Ореста Левицького. Вони, а також О.Бучацький були і гол. "С.". Т-во мало секції плавання, чоловічого волейболу (до 1970 одна з чільних дружин Сіднею), футболу й настільного тенісу. За ініціятивою "С." упродовж 1963-68 щорічно організовувались укр. змагання з плавання (чоловіки і жінки), ч. учасників яких нерідко складало 100 плавців з НПВ. Мали місце зустрічі з укр. спортовими т-вами "Сокіл" (Канберра) – теніс і волейбол (1967) та "Лев" (Аделаїда) – волейбол і настільний теніс (1971). 1972 "С." перестав діяти.

О.Б.

СОКІЛ Василь (Vasyl Sokil), письм., журналіст, педагог; н. 5.3.1905 в с. Гусарка Царекостянтинівського пов., Катеринославська губ. З 1914 жив у Катеринославі, з 1928 – у Харкові, де 1932 закінчив філолог. факультет Харківського Інституту Нар. Освіти. Брав участь у театр. і літ. житті Харкова 1920-их рр. 1925 арештований. Згодом викладав укр. мову та літературу в сер. школах. Під час 2 світ. війни працював з Театром муз. комедії в Узбекістані (Бухара, Термез, Ашхабад, Фергана, Самарканд); в кін. війни мобілізований, потім знову у Харкові. Був журналістом, писав тексти для театрів муз. драми. 1979 еміґрував до США. З 1986 в Австралії, живе у Сіднеї. Автор муз. комедій "Марія" (1947), "Червона калина" (1954), "За синім морем" (1956); спогадів "Здалека до близького" (Едмонтон, 1987), повістей "Така довга ніч" і "Вікна виходять на захід", опублікованих в мюнхенській "Сучасності" у 1984 та 1986 (остання, в англ. перекладі Кевина Віндле – And Then There Was Glasnost, з'явилася 1990 у Канберрі), сатиричної зб. "Сміюсь аж плачу" (С., 1990). Опублікував низку оповідань, віршів, перекладів, публіцистичних творів, а також статтей в пресі укр. діяспори. Його сатири та повісті виходили під псевд. Андрій Шпичка і Макар Дуда.

І.Г., М.П.

СОКІЛ Юрій (Yuri Sokil), кінооператор, кінопостановник, син *Сокола Василя*; н. 21.9.1937 в Дніпропетровську. Закінчив Всесоюзний Держ. Інститут Кінематографії у Москві (1961). За дипломний фільм "Спека" (1961, режисер Лариса Шепітько) одержав рад. і міжнар. відзначення. Працював на "Мосфільмі"; знімав фільми "Перекличка" (1966) і "Трясовина" (1978, вийшов 1989), писав статті на теми кіномистецтва. 1975 заснував курс для кінооператорів у Московському Інституті Культури. 1979 виїхав до Австралії. У Мельборні з режисером Полом Коксом (Paul Cox) знімав фільми Lonely Hearts ("Самотні серця", 1982), Man of Flowers ("Людина з квітів", 1983), My First Wife ("Моя перша дружина", 1984). У Сіднеї співпрацював з режисерами Джоном Дуганом (Diugan), Лексом Маріносом (Marinos) і Бобом Еліксом (Ellix). 1989 за фільм Georgia ("Джорджія") одержав нагороду Золотого триніжка (Golden Tripod) та нагороду ім. Міллі як найкращий кінооператор року (Milli Award). 1987 організу-

Єп. Варлаам Соловій на авдієнції
у прем'єра Австралії Р.Р.Менціса в Канберрі, 1959 р.

вав і веде кіностудію "Вотерлю" (Waterloo Studios), одну з найбільших у Сіднеї.

І.Г.

СОЛОВІЙ Варлаам, світське ім'я Віктор (Victor Solowij), правос. архиєп., суддя, політ. і гром. діяч; н. 29.11.1891 в с. Кириївка Сосницького пов. Чернігівської губ., п. 31.1.1966 у Сіднеї. Закінчив духовну школу в Новгороді Сіверському, Чернігівську духовну семінарію, а в 1914 юридичні студії у Варшавському Університеті. Працював судовим аплікантом у Москві (1914-15), служив старшиною артилерії в царській армії. 1917 гол. Укр. Військ. Громади в Москві, мировий суддя у Чернігові. За УНР був секретарем Ген. Суду України (1918), потім сотником артилерійського корпусу Січових Стрільців (1919) і командиром батареї в УГА.

1920 С. став керівником правничого відділу канцелярії С.Петлюри, його правним дорадником на еміграції в Польщі. У 1923-31 займався церк., гром. і кооп. діяльністю на Волині і Поліссі (в Бересті). Чл. митрополичої ради Правос. Церкви Польщі. У 1930-их рр. виселений з Полісся, працював у поль. судівництві й одночасно був співроб. Укр. Наук. Інституту у Варшаві в ділянці церк. права та рад. законодавства. 2 світ. війну С. провів на Підляшші й Холмщині, де займав становища правного дорадника архиєп. Іларіона Огієнка і викладача Холмської духовної семінарії (1939-44). З 1944 на еміграції в Німеччині. У 1947-50 був держ. секретарем екзильного уряду УНР, керівником ресорту юстиції і чл. Виконавчого Органу УН Ради.

До Австралії С. переїхав 1950. Поселившись у Сіднеї і працюючи на фабриці, він одразу ж включився в організацію укр. гром. і церк. життя. У 1951-52 очолював Об'єднання Українців Австралії, увійшов до складу вищого церк. управління УАПЦ на Австралію. Обраний 1-им собором УАПЦ в Австралії (1953) кандидатом на єп. у цій країні, 1954 рукоположений на свящ. Хіротонізований 1958 у Чікаго митр. Іваном Теодоровичем на єп. з титулом Чернігівського, став правлячим єп. т. зв. митрополичої епархії УАПЦ в Австралії і Новій Зеляндії з осередком (від 1959) у Мельборні; 1965, піднесений до сану архиєп., очолив єдину УАПЦ в Австралії (після злиття т. зв. об'єднаної та митрополичої епархій). Похований на укр. правос. секції цвинтаря Руквуд в Сіднеї.

Літ.: Теодорович А. Преосвященний єп. Варлаам. Зб. Укр. А.

С.Радіон

СОЛОШЕНКО-ТИРАВСЬКА Наталія, див. *Тиравська Наталія.*

СОРОКА Петро (Petro Soroka), гром. і політ. діяч; н. 12.7.1913 в с. Велика Вільшаниця Золочівського пов., Галичина. На еміграцію виїхав у 1944 до м. Брегенц (Австрія), а в 1949 до Австралії. Відбувши контрактові роботи у військ. таборі Пакапанія (Puckapunyal), 1950 перебрався до Мельборну, де активно включився в місцеве укр. гром. життя (референт молоді в управі УГВ, а згодом чл. її контрольної комісії). Поселився з родиною в Ньюпорті, Вік., і став організатором місцевої філії УГ, а потім її гол. (1958-69). Саме в цей час було споруджено нар. дім. Від свого приїзду до Австралії С. діяльний в ЗЧ ОУН, чл. її теренового проводу (1958-83), засновник та керівник обласного проводу на Вік. Основну увагу присвячував праці в організаціях Визвольного Фронту (СУМ, Ліга Визволення України й АБН). Перший гол. СУМ у Мельборні (1951), а потім у 1961-63. Тоді ж таки створено драм. гурток "Заграва" та закуплено оселю "Карпати". Довголітній гол. виховник СУМ, гол. крайової управи СУМ (1951-54). У 1965 С. організував перший здвиг СУМ в Австралії. Чл. управи і фін. референт делегатури АБН на Австралію та фундатор відділів делегатури. Видавець органу Визвольного Фронту Австралії – "Наш Фронт" (1967-84). Почесний чл. УГВ, СУМ, Ліги Визволення України.

М.Б.

СОЮЗ ГЕТЬМАНЦІВ ДЕРЖАВНИКІВ, див. *Політичні Партії.*

СОЮЗ УКРАЇНОК АВСТРАЛІЇ – СУА (Ukrainian Women's Association in Australia), жіноча організація, створена за зразком СУ в Галичині

СОЮЗ УКРАЇНОК В АВСТРАЛІЇ
КРАЙОВА УПРАВА

UKRAINIAN WOMEN'S ASSOCIATION IN AUSTRALIA
FEDERAL EXECUTIVE

та в европ. й амер. країнах поселення укр. діяспори.

СУА в НПВ

Перша укр. жіноча організація в Австралії місцевого значення виникла влітку 1949 у переселенчому таборі Ковра, де перебували родини, з ініціятиви Ірени Пелеиської, що стала і її гол. Організація спочатку мала назву Об'єднання Укр. Жінок – ОУЖ (таку ж назву мала жіноча організація у таборах ДП в Німеччині). Під цією назвою проіснували жіночі організації в Австралії 2 рр. Другий відділ ОУЖ був засн. у жовтні 1949 в таборі Батгерст на чолі з Н.Денисенко (діяв до 1951). У 1951-53 відділ ОУЖ

існував також в таборі Скайвіл (гол. Марія Москаль). В березні 1951 постав чисельний відділ ОУЖ в Сіднеї (гол.: Емілія Яськевич, Іванна Мамчак). Жіночі організації в НПВ намагалися нав'язати між собою співпрацю.

На перших порах їхню діяльність координувала жіноча секція при управі УГ НПВ. 26.3.1951 відбувся 1-ий жіночий з'їзд в НПВ, на якому було утворено самостійну статутову організацію – ОУЖ (згодом СУА) та вибрано її стейтову управу. Управою керували: І.Пеленська (1951-52, 1958-60), Олена Процюк (1952), О.Шевчик (1952-57), І.Мамчак (1957-61), Анна Кармазин (1967-77), О.Ільків (1977-89), Людмила Саракула (1989-91), Г.Данько (з 1991). Стейтові з'їзди відбувалися далі що два роки. Кількість чл. СУА в НПВ постійно зростала: 1965 – 240 чл., 1983 – 320, 1990 – 360. Нині СУА в цьому стейті має 8 відділів.

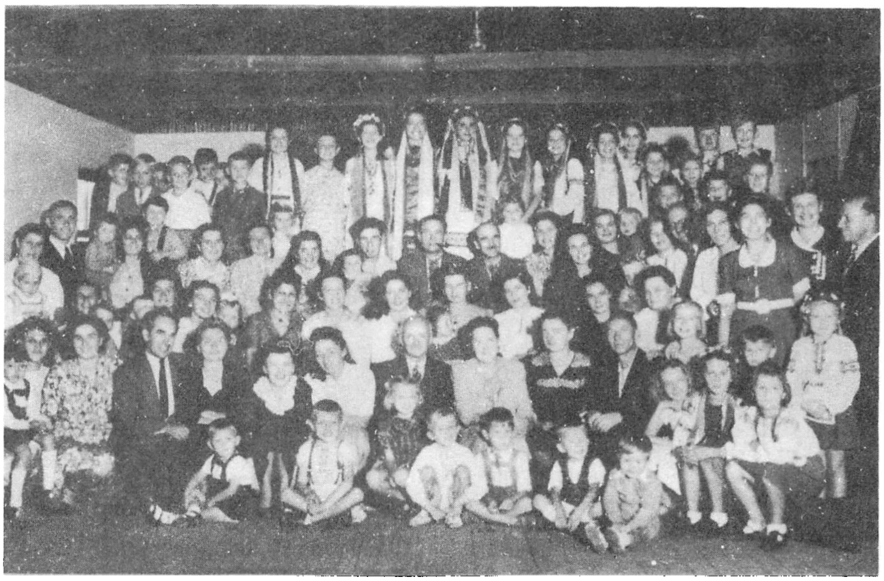

Укр. жінки у переселенчому таборі Ковра з дітьми, 1949 р.

Сіднейський відділ очолювали (після Е.Яськевич та І.Мамчак): Н.Кармазин, Стефанія Микитович, Христина Менцінська, Євгенія Козьолковська, Людмила Мішалова, Л.Саракула, Лідія Корженівська, Нона Іваснк. При відділі діє гурток книголюбів (довголітній гол. Олена Борисоглібська). В Ньюкастелі відділ СУА виник у 1952 (гол.: Ольга Драбина, Ірина Грушкевич, Ніна Наконечна); 1955 він перестав існувати, а 1987 був відновлений з ініціятиви Євдокії Островської, яка його очолює й досі. 1952 були організовані також відділи СУА в Квінбієні (гол.: Марія Петрівська, Данута Кусій, Параскевія Яцишин, П.Михайлюк, Євгенія Білик) та Кабраматті (гол. Анна Гінчак). Згодом відділ у Кабраматті припинив діяльність і відновив її 1960. З того часу його гол. були: Софія Ґут, А.Гінчак, Марія Москаль, Євстахія Дзендровська, Стефанія Якубовська, Марія Василишин, Вероніка Нечипорук, від 1986 знову С.Якубовська. При СУА діяв хор (1961), яким диригував Тарас Фіголь. Особливу активність виявила група суспільної опіки (засн. 1959), що існувала як окремий відділ-осередок в системі СУА НПВ. Посаду гол. відділу суспільної опіки займали: Антоніна Війтович, Олена Домазар, Наталія Кужіль, Олександра Майковська, Олена Ванчицька, Марія Стеткевич, Олександра Бучацька і ще раз (від 1988) А.Війтович. Відділи СУА зорганізувались й в ряді ін. міст та місцевостей НПВ: у Мерріліендс 1956 (гол.: А.Війтович, О.Ільків, Зінаїда Вовк, Параскевія Головінська, Лідія Домович, Анна Лютак, Катерина Барановська); у Сефтоні 1960 (гол.: Галина Свідерська, Н.Кужіль, Антоніна Фільварків, Є.Гривка, А.Касанчук, Марія Кука, Катерина Мицьо та від 1989 знову Г.Свідерська); у Бенкставні 1960 (гол.: Н.Кужіль і Марія Суховерська, з 1963 цей відділ не діє); у Блектавні 1966 (гол.: З.Вовк, Теодозія Володимирів, Тамара Базилицька і від 1990 знову З.Вовк); у Лідкомбі 1970 (гол.: Софія Ґут, Тетяна Борець, Катерина Мороз, Тетяна Герасим'юк та Г.Данько). В Лідкомбі окремо діяла секція молодих українок (гол.: Ольга Менцінська, Ганя Ґут, Марія Кречко, Ганя Парасин, Орися Борець-Сліпецька, Зеня Савалага, Ірина Сворак), яку 1989 включено до спільного відділу.

Крайова управа СУА в Сіднеї, 1986 р.; 4-та зліва сидить гол. О.Шевчик

СУА у Вік.

У стейті Вік. першим у грудні 1949 постав відділ ОУЖ у Мельборні (гол. Марія Осідач). Від 1951 управа цього великого відділу виконувала фукцію і стейтової управи. Гол. відділу і стейтової управи СУА у Вік. були: Ольга Фітьо (1951-52, 1958-61, 1965-66), Ірина Умриш (1953,

Редакція журн. "Наше Слово" в 1993 р.

1956, 1968-70), І.Залеська (1954), Ірина Хом'як (1955), Зеновія Яновська (1957, 1962-64), М.Осідач (1959), Євгенія Булка (1964-65), М.Грудка (1966-68, 1979-80), Іванна Мамчак (1970-75), Галина Шкандрій (1977-79) і Надія Михайлишин (1957-77, 1980-93). 1964 засн. відділ молодих жінок СУА в Мельборні. Його очолювали: Раїса Булка, Надія Дроздовська, Л. Кириченко-Десі, Наталка Верещака, Богданна Осідач. 1976 відділ молодих безпосередньо влився до Мельборнського відділу СУА. 1992 СУА у Вік. мав 7 відділів. Число чл. виявляє організаційну стабільність: 1965 – 300, а в наступні роки – бл. 350.

Коротко діяли невеликі відділи СУА в містах – Мерібірнонґ (засн. 1950); Ньюпорт (1953); Балларат (1955, гол.: М. Ярема-Грудка, Євгенія Пона, Анна Овчаренко); Мафра (1955) та Ньюборов-Мое (1955), які згодом перестали існувати з огляду на те, що українці переселювалися з цих громад до ін. Продовжують працювати відділи СУА: в Саншайні (засн. 1955, гол.: Тетяна Юхима, Василина Левинська, Юлія Солтис, Антоніна Кушнір, Євгенія Бобко та Марія Гандоха; відділ молодих жінок ім. Алли Горської, утворений 1974, очолювали: Люба Юрчишин, Славка Жабак, Ольга Юрца, Леся Юрчишин, Зося Мазур, Христя Клим, Марійка Квас, Галя Поварчук, Оля Іванович); у Водонга (1958, гол.: Анна Береза, О.Бартош, Марія Юськів); у Сейнт Албансі (1955, гол.: Ольга Ведмідська, Софія Гордієвська, Наталія Штинда, Марія Дякун та О.Секретна-Ведмідська); у Джілонгу (спочатку відділ на чолі з Антоніною Цибульською виявляв помітну активність, а потім підупав; реорганізований 1954, гол.: Ніна Любченко, Антоніна Мацібурко, Марія Чепак, Марія Кіщак, тепер Агафія Стависька); в Нобл Парку (1973, незмінна гол. Б.Коваленко).

Діяльність СУА у Вік. концентрувалася гол. в Мельборні, де відбувалися мист. виставки, різні культ. імпрези, курси плекання нар. мистецтва, створювались дитячі садки, проводилась збіркова акція на допомогу укр. біженцям в Європі, здійснювалась співпраця із загальноавстрал. установами та організаціями ін. нац. груп.

Управа СУА ПА в Аделаїді, 1993 р.

СУА в ПА

У жовтні 1950 постало ОУЖ в Аделаїді, поширене 1953 на стейт ПА. Гол. стейтового ОУЖ, а потім СУА в ПА були: С.Ваврик (1950-53), Меланія Білик (1952, 1961-73), Анна Лупул (1954), Софія Пасічинська (1955-56), Н.Михайлишин, Надія Кобиця (1957), Клавдія Карташевська (1958), Марія Меркле, В.Маковійчук, Л.Онішко (1961-64, 1965, 1972-76), Люба Цюрак (1966-67, 1974-76), Євдокія Островська (1976-85) та Катерина Качмарська (з 1985).

Довше чи коротше існували також відділи: в Роял Парку (засн. 1953, гол. Ірина Захаряк), в Енфілді (1953, гол.: Захарко, Чуй); у Розватер-Оттовей (1954, гол. Анна Попович) та в Кройдон Парку (1954, гол. Телепко). Ці малі відділи ліквідовано 1964, а їх чл. включено до відділу в Аделаїді. Усього чл. 1954 нараховувалось 135, 1988 – 155, 1990 – 120. СУА в ПА звертав особливу увагу на розбудову укр. шкільництва та допомогову діяльність. 1959 при СУА в Аделаїді створено жіночий хор "Ластівка" (диригенти – Романна Євшан і від 1986 Галина Чубата). Найбільшим досягненням СУА в цьому стейті стало відкриття 1979 *Музею Українського Мистецтва Південної Австралії*.

СУА в ЗА

У 1950-52 існував відділ ОУЖ ім. Олени Кисілевської в переходовому таборі Нортгам-Голден (гол. Наталка Мандичевська). Його відновлено щойно у 1956 (гол.: Люба Микитюк, коротко А.Грузевич і знову аж досьогодні Л.Микитюк). У Перті в липні 1954 зорганізовано відділ СУА ім. Олени Теліги (гол.:

до 1962 М.Менцінська, потім Юлія Липко, М.Стасів, Р.Криштафович-Кий і ще раз М.Менцінська). 1965-68 діяла секція молодих жінок (гол. З.Дощак), яка згодом влилася до відділу старших. У серпні 1962 в Перті відбувся стейтовий з'їзд СУА ЗА. Членство: 1962 – 120, 1990 – 110.

СУА в ін. стейтах

У Тасм. відділ СУА виник 1965 з 15 чл. (гол.: Юлія Липка та А.Запотоцька); 1970 відділ розв'язався. У 1955-62 працював відділ СУА у Канберрі; згодом його відновлено (гол.: Мойсеєнко, Янченко, Кашицька, тривалий час Марія Петрівська, Л.Онішко і від 1986 Ірина Пелеґріні).

1961 утворився і коротко проіснував відділ СУА в Окслей, Квінс. (гол. Вікторія Одлига). З того часу в цьому стейті відділів СУА немає.

Крайова організація СУА

На поч. 1950-их рр. в Австралії налічувалось вже достатньо відділів СУА (тоді ще ОУЖ), щоб створити загальнокрайову централю. Тимчасова ініціятивна група працювала з 1950 (гол. І.Пеленська). 2-3.6.1951 в Сіднеї проведено 1-ий крайовий з'їзд жіночих організацій за участю делегаток із 4 стейтів. На ньому прийнято статут централі, змінено назву ОУЖ на СУА та вибрано управу, яку очолила І.Пеленська. СУА вступив до Світ. Федерації Укр. Жіночих Організацій (СФУЖО); кожночасна гол. СУА була одним із віцепрезидентів СФУЖО. В тому часі СУА нараховував бл. 400 чл. у 4 стейтах та мав 10 гуртків.

2-ий з'їзд відбувся також в Сіднеї (19-20.9.1953), а 3-ій в Мельборні (20-21.8.1955). Управу до 3-го з'їзду далі очолювала І.Пеленська. 3-ій з'їзд ухвалив перенести осідок СУА до Мельборну, внаслідок чого гол. стала М.Осідач, а заступниками гол. від різних стейтів – І.Хом'як, О.Процюк, С.Пасічинська, М.Менцінська, Мойсеєнко. Наступні з'їзди СУА скликались: 4-ий в Мельборні 14-15.9.1957 (гол. І.Хом'як); 5-ий у Мельборні 17-18.10.1959 (гол. Л.Онішко, осідок СУА перенесено до Аделаїди); 6-ий в Аделаїді 1-2.4.1961 (гол. І.Пеленська, осідок в Сіднеї; виконуюча обов'язки гол. у 1962-64 І.Мамчак); 7-ий у Сіднеї 20-21.6.1964 (гол. Л.Гаєвська-Денес, осідок в Мельборні); 8-ий у березні 1967 в Мельборні (переобрана гол. Л.Гаєвська-Денес); 9-ий у березні 1970 в Мельборні (гол. С.Ваврик, осідок перенесено до Аделаїди); 10-ий в Аделаїді 20-21.4.1973 (гол. Л.Гаєвська-Денес, осідок перенесено до Мельборну); 11-ий (23.4.1977) та 12-ий (24-25.4.1980) в Мельборні (гол. Л.Гаєвська-Денес); 13-ий у квітні 1983 в Мельборні (гол. О.Шевчик, осідок перенесено до Сіднею); 14-ий, 15-ий і 16-ий в Сіднеї (29-30.3.1986, 30-31.3.1989, переобрана гол. О.Шевчик; 25-27.3.1992, гол. обрано М.Грудку, осідок управи перенесено до Мельборну).

Чисельний стан членства СУА (в заокруглених цифрах): в 1951 в 4 стейтах – 400 чл. та 10 гуртків-відділів; в 1961 в 5 стейтах – 780 чл.; в 1985 в 5 стейтах – 955 чл. у 18 відділах; в 1990 в 5 стейтах – 960 чл. у 19 відділах.

Діяльність СУА

Подібно до ін. укр. жіночих організацій в Україні і діяспорі, СУА від самого початку провадив найрізноманітнішу діяльність, особливо серед жіноцтва, дітей та ін. катеґорій і прошарків укр. спільноти, де праця жіночих організацій була конечно потрібна. Основні ділянки цієї діяльности: осв.-виховна, харитативна, видавничо-пресова, міжнар. зв'язків та загальногром.

СУА виявляв активність у різних осередках при творенні, часто у співпраці з проводами філій УГ, перших українознавчих (суботніх) шкіл та дитячих садків. Більшість учителів цих шкіл належала до СУА. По лінії збереження укр. свідомости серед молоді та дітей й закріплення родинної етики СУА виступив у 1982 промотором загальнодіяспорної акції *Декада Української Родини*. У філіях ведеться інтенсивна культ.-осв. діяльність для жіноцтва і ширшої публіки – доповіді, виставки, жіночі та обрядові свята, товариські вечірки. Особливо включилося членство СУА у плекання нар. мистецтва (йдеться, зокрема, про курси вишивання, писання писанок, виготовлення кераміки та домашнього госп-ва).

На видавничому відтинку СУА поширює укр. жіночі вид. з ін. країн, передовсім дитячу літературу, веде власну видавничу діяльність. На поч. 1950-их рр. в газ. "Вільна Думка" появлялася жіноча ст. (ред. І.Пеленська), а від 1965 СУА видає власний журн. "*Наше Слово*".

Від січня 1984 до вересня 1988 в Сіднеї управа СУА мала власну радіопрограму англ. мовою на станції RDJ.

Надається допомога тим, хто її потребує в Австралії та в ін., менш заможних, країнах поселення укр. діяспори, зокрема, українцям у Бразилії, Польщі, Арґентіні, а нині, насамперед, в Україні; наук. осередкові в Сарселі, Франція, окремим заслуженим діячам, вченим і студентам тощо. Напр., 1982 СУА виділив 25 стипендій студентам в Бразилії і 20 в Польщі. У 1986-89

Управа відділу СУА в Перті, 1993 р.

загальна стипендійна сума становила понад 14 тис. дол. Акція "Поміч Україні" у 1989-92 сягала 18 тис. дол. Допомога надавалася також одягом.

Особливо активним був СУА на відтинку зв'язків з неукр. організаціями в Австралії та поза нею. Він співпрацював з Лігою Нових Поселенців (New Australian Cultural Association), Крайовою Радою Жінок (National Council of Women), Етнічною Гром. Радою (Ethnic Community Council) та ін. Делегатки СУА брали участь у багатьох міжнар. жіночих з'їздах: О.Процюк в конгресі Світ. Жіночого Союзу в Коломбо на Цейльоні (Срі Лянка) 1954; М.Грудка і Т.Бабій в конференції Жіночих Клюбів у Сіднеї 1967; Зірка Яськевич в з'їзді Міжнар. Союзу Жінок (International Alliance of Women) в Нью-Делі 1973 та в конференції ООН у Мехіко 1976; вона ж увійшла до комісії, яка готувала створення Австрал. дорадчої ради у справах жінок при уряді Австралії (Women's Advisory Council); Г.Малецька в конференції Міжнар. Ради Жінок у Лондоні 1986, а Г.Данько увійшла до складу загальноавстрал. делеґації на конференції тієї ж Ради у Вашінґтоні 1988; Олександра Пехов'як у зустрічі жінок (Round table conference) з прем'єр-міністром Бобом Говком у Канберрі, її обрано жінкою-іміґранткою Австралії у 1985.

СУА та його відділи виділили кошти на українознавчі студії в Університетах ім. Макворі та ім. Монаша. Вони включалися також в гром. і політ. акції разом зі стейтовими громадами та СУОА, чл. якого від початку стала укр. жіноча централя в Австралії. Загалом, укр. жіноцтво Австралії виявилось серйозною і конструктивною силою у гром. житті і сусп. структурі місцевої укр. спільноти.

Літ.: Гол. управа СУА. Союз Українок Австралії. С., 1953; Гордієва Л. Союз Українок Австралії. Зб. Укр. А.; Журн. "Наше Слово", 1965-77 (хроніка).

М.Грудка, В.Маркусь, О.Шевчик

СОЮЗ УКРАЇНСЬКИХ ВЕТЕРАНІВ, див. *Комбатантські Організації.*

СОЮЗ УКРАЇНСЬКИХ КОМБАТАНТІВ АВСТРАЛІЇ, див. *Комбатантські Організації.*

СОЮЗ УКРАЇНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В АВСТРАЛІЇ – СУОА (Australian Federation of Ukrainian Organizations), центр. об'єднання укр. гром. організацій Австралії для координації їх праці та репрезентації назовні. СУОА був засн. у Мельборні 1950 як *Об'єднання Українців Австралії*. 4-ий надзвич. з'їзд Об'єднання у грудні 1953 прийняв теперішню назву та затвердив новий статут.

Чл. СУОА є незалежні стейтові загальногром. організації (т. зв. *громади*), а також культ., політ., виховні, екон. і професійні організації, які мають осередки (філії) не менше ніж у двох стейтах, понад 100 чл. і крайову централю. До почесних чл. належать укр. Церкви. На поч. 1970-их рр. чл. СУОА були: *Об'єднання Українських Громад Нової Південної Валії*, стейтові громади (УГ) Вік., ЗА, ПА, Канберри, Квінс., Тасм. (див. *Українські Громади*), місцеві громади в *Нортгамі*, ЗА, та *Окслей*, Квінс.; крім них, на правах крайових організацій – *Братство колишніх Вояків 1-ої Дивізії Української Національної Армії*, *Леґіон ім. С.Петлюри*, *Наукове Товариство ім. Т.Шевченка в Австралії*, *Об'єднання Українських Католицьких Організацій Австралії*, *Пласт*, *Спілка Української Молоді*, *Союз Українок Австралії*, Союз Укр. Комбатантів, *Спілка Українських Образотворчих Мистців*, *Українська Центральна Шкільна Рада*, *Товариство Сприяння Українській Національній Раді в Австралії*, Союз Гетьманців Державників, Укр. Вільне Козацтво. Пізніше увійшли і вибули – Централя Укр. Студентства в Австралії, Об'єднання бувших Вояків Українців в Австралії, Комісія Допомоги Укр. Студентству. До 1992 новими чл. стали: *Ліґа Визволення України*, *Рада Українських Кооператив Австралії*, Фундація Українознавчих Студій в Австралії, Укр. Лікарське Т-во, Спілка Визволення України. 1993 СУОА об'єднував 30 стейтових громад та крайових організацій.

З'їзди делегатів СУОА збираються за статутом що два (від 1989 що три) роки; вони вибирають управу, контрольну комісію і суд. Від поч. делегатські з'їзди відбувалися й обирали гол. управ у такому порядку: 1-ий з'їзд в Мельборні 9-11.6.1950 (гол. В.Болюх); 2-ий в Сіднеї 10-11.6.1951 (гол. В.Соловій); 3-ій в Сіднеї 14-15.6.1952 (гол. Ф.Мельників); 4-ий надзвич. у Сіднеї 26-30.12.1954

Делеґати 17 з'їзду СУОА в Мельборні, 1971 р.

(гол. М.Шегедин); 5-ий в Мельборні 24-26.12.1955 (гол. Л.Гаєвська-Денес); 6-ий в Мельборні 25-26.12.1957 (гол. Б.Шемет); 7-ий 24-25.12.1959 (гол. М.Болюх); 8-ий в Мельборні 23-24.12.1961 (гол. М.Болюх); 9-ий в Мельборні 27-29.3.1964 (гол. М.Болюх); 10-ий в Мельборні 24-25.4.1966 (гол. М.Болюх); 11-ий у Мельборні (гол. М.Болюх); 12-ий в Мельборні 7-8.11.1971 (гол. М.Цюрак); 13-ий в Аделаїді 17.6.1974 (гол. М.Свідерський); 14-ий в Сіднеї 31.12.1976 (гол. Ю.Денисенко); 15-ий в Сіднеї 13-16.4.1979 (гол. Ю.Денисенко); 16-ий в Сіднеї 16-18.10.1981 (гол. Ю.Денисенко); 17-ий у Сіднеї 15-17.6.1984 (гол. М.Моравський); 18-ий в Мельборні 7-8.6.1986 (гол. М.Моравський); 19-ий в Мельборні 13-14.5.1989 (гол. М.Моравський); 20-ий у Мельборні 6.6.1992 (гол. М.Моравський).

Осідок СУОА (раніше Об'єднання Українців Австралії) знаходився перев. у Мельборні і Сіднеї, за винятком 1971-73 (в Аделаїді).

Управа СУОА працювала на гром. засадах; діяло 8-10 референтур зі своїми приміщеннями в нар. домах у Мельборні, Сіднеї та Аделаїді; деякий час були платні керівники канцелярії. Фінанси СУОА складалися, насамперед, із членських внесків організацій та добровільних пожертв громадян (по 5 дол. від особи як своєрідний "нац. податок"). У 1960-70 діяла популярна "асекураційна акція" (організатор Я.Гевко), яка приносила необхідні фонди, завдяки чому видано книгу "Українці в Австралії".

СУОА сприяє самоорганізації українців на місцях через стейтові та місцеві загальногром. структури і крайові централі, координує їхню діяльність, плянує спільні акції, контактується з австрал. урядовими чинниками та об'єднаннями ін. етнічних груп, допомагав у справі укр. визволення (захист політв'язнів в Україні, протести проти русифікації тощо), плекає укр. шкільництво, популяризує укр. культуру, входить в укр. загальнодіяспорну структуру (від поч. став чл. СКВУ).

До здійснених Союзом успішних акцій слід зарахувати: відзначення круглих річниць голоду 1932-33, 250-річчя гетьмана Івана Мазепи (1960), Року Шевченка (1961), круглих ювілеїв проголошення незалежности України, 20-ліття укр. поселення в Австралії, проведення Місячника укр. культури (1954), Фестивалів укр. пісні і танцю тощо. 1967 організовано перший здвиг українців Австралії, і з того часу подібні здвиги повторювалися в гол. осередках що два або що три роки. Управа Союзу випускає свій неперіодичний "Бюлетень СУОА".

1966 СУОА у співпраці з НТШ видав солідний зб. матеріялів до історії поселення українців в Австралії п.з. "Українці в Австралії".

Крім названих вище, активними діячами СУОА упродовж останніх 45 рр. були: Я.Булка, В.Білинський, П.Верещака, Роман Ґіжевський, І.Ващишин, Ю.Венґльовський, Л.Лаврівський, С.Мисько, В.Шевченко.

Літ.: Болюх М. Союз Укр. Організацій Австралії. Зб. Укр. А.

М.Болюх

СПЕСИВИЙ В'ячеслав (Vyacheslav Spesyvy), інж.-механік, пластовий діяч; н. 29.9.1938 в Запоріжжі. Закінчив Університет НПВ зі ступенем бакаляра інженерських наук (1962). Працює в міністерстві оборони. Чл. Пласту з 1964; заступник гол. станиці, виховник юнацтва, комендант таборів у Сіднеї, станичний у Канберрі (1976-79, 1987-92). Іподиякон УАПЦ. Дораджував при будові укр. церков і гром. об'єктів.

СПІЛКА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ – СВУ (Association for the Liberation of Ukraine), гром.-політ. організація, створена у 1950-их рр. в США (перев. діячами із Сх. України) й поширена згодом на ін. країни поселення діяспори. СВУ пов'язує свою ідейну програму з ліквідованою 1929 в Україні СВУ-СУМ. В Австралії 1953 постав організаційний комітет (на чолі з В.Буряком), а невдовзі й осередки у Сіднеї (1954, перший гол. О.Бучацький), Канберрі-Квінбієні (1954, гол. Григорій Гірняк), Мельборні (1955, гол. Володимир Коцюмбас), Брізбані (1955, гол. Іван Семків) і Ньюкастелі (1955). Крайову управу очолювали Павло Клименко, Олег Кавуненко та В.Буряк. СВУ співпрацювала з ін. організаціями у проведенні визвольних акцій, відзначила 50-ліття ліквідації СВУ в Україні. Наділила кількох неукраїнців та укр. дисидентів Шевченківськими медалями. СВУ у діяспорі стоїть на правих антиком. позиціях, співдіє з організаціями Визвольного Фронту. З кін. 1980-их рр. послабила активність.

В.М.

СПІЛКА УКРАЇНСЬКИХ ОБРАЗОТВОРЧИХ МИСТЦІВ АВСТРАЛІЇ (Ukrainian Artists Society of Australia), організація мистців, засн. 1967 й особливо діяльна у 1970-их рр. Ініціятором і крайовим гол. (до смерти 1986) був мистець з Канберри, власник ґалерії, С.Місько; постійним секретарем – П.Кравченко, скарбниками – О.Венгринович і О.Чубатий. С.У.О.М.А. 1971 нараховувала 27 чл., 1988 – 14. У Сіднеї 1967 і 1976 відбулися два її крайові з'їзди, супроводжувані виставками. Мали місце й ін. крайові виставки (Мельборн, 1971; Канберра, 1972). Найбільшу активність, зокрема в організації місцевих виставок, проявляли відділи С.У.О.М.А. в Сіднеї (гол.: М.Садовський, О.Чубатий, С.Хвиля, Т.Налуковий), Мельборні (гол. В.Цибульський) та Аделаїді (гол. І.Мицак). Провідними діячами, крім згаданих, були: В.Савчак, Л.Денисенко, М.Чорній, М.Окопний, С.Сивенька, Е.Козьолковська.

М.П.

Крайова управа СУМ Австралії, Мельборн, 1989 р.

СПІЛКА УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ – СУМ (Ukrainian Youth Association), організація спочатку дорослої молоді, згодом із юнацькими відділами (Юний СУМ), створена 1946 у Німеччині. СУМ постав на традиціях київської групи, що була розкрита, разом із Спілкою Визволення України в УРСР, як антиком. підпільна організація молоді на Вел. Україні. На еміграції творення СУМ підтримали керівні чинники ОУН (С.Бандери) з думкою, що існуюча організація Пласт не охоплює всієї, гол. східньоукр., молоді. СУМ розрісся у всіх країнах поселення повоєнної еміграції до масової організації, яка перебуває під сильним впливом і входить до складу Укр. Визвольного Фронту.

Організація і членство

До Австралії вже у кін. 1940-их рр. прибули окремі організовані чл. СУМ з Німеччини й Австрії. Невдовзі воии почали творити свої гуртки й осередки в переселенчих таборах, гол. в околиці Сіднею (табори в Ґреті, Мурбенк-Ліверпулі, Блектавні та ін.). Пізніше постали осередки в Мельборні й околиці, Аделаїді, Перті та інде. 1951 Центр. Комітет СУМ в Мюнхені уповноважив Зіновія Грабика створити центр СУМ в Австралії. У травні того ж року в Мельборні відбувся організаційний крайовий з'їзд СУМ; на наступному з'їзді в Сіднеї 1952 було представлено 6 осередків з бл. 200 чл. Перші клітини займалися перев. культ. діяльністю серед дорослої молоді. Щойно з 1955 звернено увагу на юнацтво і тоді почали творитися клітини Юного СУМ. Як виховна і гром. організація СУМ об'єднує дітей, юиацтво і молодь різного віку: суменята (до 6 рр.), мол. юнацтво (до 12 рр.), старш. юнацтво (до 17 рр.), дружинники (до 35 рр.); сеньйори, здебільшого кол. активні чл. СУМ (поиад 35 рр.), займаються виховною та адміністр. працею. Гол. крайової управи СУМ в Австралії були: В.Василько (1951-52), П.Сорока, О.Матіяш (1954-56), С.Місько (1957-61), В.Майковський (1961-64), А.Чубатий (1964-66), В.Чор (1968-70), Ж.Коломнєць (1970-78), М.Моравський (1978-84), С.Романів (1984-94). У 1964 СУМ осягнув найвищого ч. членів обох статей – понад 350 дорослої молоді та бл. 950 Юного СУМ (діти і підлітки).

Динаміка чисельного стану СУМ в Австралії виглядає прибл. так: 1953 – 300 чл., 1963 – 1200, 1975 – 890, 1985 – 870, 1991 – 930. Якщо останню цифру виразити у відсотках відповідно до вікових катеґорій чл. організації, то 11% у ній складали суменята, 16% – мол. юнацтво, 17% – старш. юнацтво , 23% – дружинники і 31%– сеньйори.

Діяльність

Сумівська молодь бере активну участь у самодіяльності, творячи мист. гуртки (театр., танцювальні, хори, оркестри тощо), вивчає українознавство, плекає спорт, зокрема, в час проведення літніх таборів. 1991 в системі СУМ діяли такі самодіяльні одиниці: танц. ансамблі – 6, хори і співочі гуртки – 11, драм. гуртки – 3, оркестри – 2. До нних загалом належало 575 осіб. Найбільш відомими серед сумівських мист. груп є: хори "Черемош" у Мельборні та "Сурма" в Сіднеї, там же танц. ансамблі, драм. гурток у Сіднеї. Відзначилася волейбольиа група СУМ в Аделаїді, ставши 1981 чемпіоном стейту. Мист. та спортивпі досягнення чл. СУМ демонструються на її періодичних загальноавстрал. здвигах, які проходили у Мельборні (1965, 1968, 1978, 1985), Сіднеї (1970, 1989) та Аделаїді (1974). СУМ в Австралії иалежить до світ. об'єднання сумівських крайо-

У Сіднеї в час освячення церкви св. Андрія

вих організацій, бере участь у його з'їздах та діяльності (спільні виховні програми, гром. і політ. акції, підтримка спільних вид. тощо).

Місцеві осередки

Сідней. Тут 1950 був засн. осередок СУМ ім. Тараса Чупринки, який у 1950-их рр. збільшився за рахунок приїжджих молодих українців з переселенчих таборів. В результаті сумівський осередок у Сіднеї став найчисельнішим в Австралії; 1954 він нараховував бл. 120 чл. старш. молоді, 1964 – понад 100 чл. Юний СУМ діє з 1956 (1964 – 215 чл.). З 1960 має власну таборову площу "Говерля" в околиці Пенріту б. підніжжя Синіх Гір (Blue Mountains). 1965 відкрито *Дім Української Молоді*. Найактивніші гол. та діячі осередку: В.Чор, Б.Ґут, А.Чубатий, Б.Прокоп та ін.

В стейті НПВ осередки СУМ також існують чи існували: в Ньюкастелі – ім. С.Петлюри (з 1953, Юний СУМ з 1958); у Квінбієні – ім. Є.Коновальця (Юний СУМ з 1958, СУМ з 1961); в Орандж (Юний СУМ з 1961, бл. 20 чл.; згодом з'єднався з осередком у Сіднеї); в Ґреті (Юний СУМ з 1960, 20 чл.; приєднався до Ньюкастелю); у Воллонґонґу (Юний СУМ з 1962, 30 чл.; СУМ у 1964 – 7 чл., Юний СУМ – 13 чл.; припинив існування).

У стейті Вік. найбільший осередок СУМ ім. гетьмана І.Мазепи діє в Мельборні (з 1951, 50 чл.; 1964 – 120 чл.). Працювали аматорський гурток, танц. група, квартет, джазова оркестра. 1957 засн. Юний СУМ (1960 – понад 170 чл.), який поширив діяльність й на ін. місцевості поселення українців у Вік. (ланки у Водонзі, Баллараті, Вангараті, Бендіґо, Беналі). Відбувається літнє таборування на власній оселі "Карпати". Провідні діячі і гол. осередку: П.Сорока, В.Олійник, М.Шеґедин, Ю.Венгльовський, В.Бень, Я.Кутний, С.Лисенко, Д.Моравський й ін.

Сумівці в Ньюкастелі, НПВ,
б. символічної могили полеглим героям, 1979 р.

В Джілонґу 1952 постав осередок ім. С.Бандери (1962 – 18 чл. і 30 чл. Юного СУМ; діє дім сумівця). В Ньюборов-Мое осередок засн. 1960 (1962 осередок старш. СУМ зліквідовано, а замість нього створено Юний СУМ – 40 чл.).

У стейті Квінс. 1952 виник осередок у Брізбані (спочатку не виявляв помітнішої активности); 1956 створено осередки в Окслей і Дарра (1961 об'єднані). 1960-62 проведено кілька таборів для Юного СУМ.

У Канберрі 1950 зорганізовано осередок СУМ ім. І.Богуна з танц. групою й оркестрою; відновлений 1962. Активні – Орися Місько, Юрій Сорока.

В Аделаїді при сумівському осередку (засн. 1951 з бл. 30 чл.) діяли хор і танц. група.

У ЗА були створені осередки: ім. Крутів у Перті (1951) та Нортгамі (1955 – 45 чл.; з 1956 Юний СУМ, 30 чл.; осередок припинив діяльність 1960). У 1972-80 осередок СУМ в Перті мав власну струнну оркестру. Табори СУМ в ЗА відбувалися у 1970-80-их рр. в околиці м. Чідлов. Діячі: В.Каня, Ю.Менцінський, М.Лібер, Б.Ґутей, Р.Гуменяк, С.Романів.

Учасники сумівського табору з виховниками

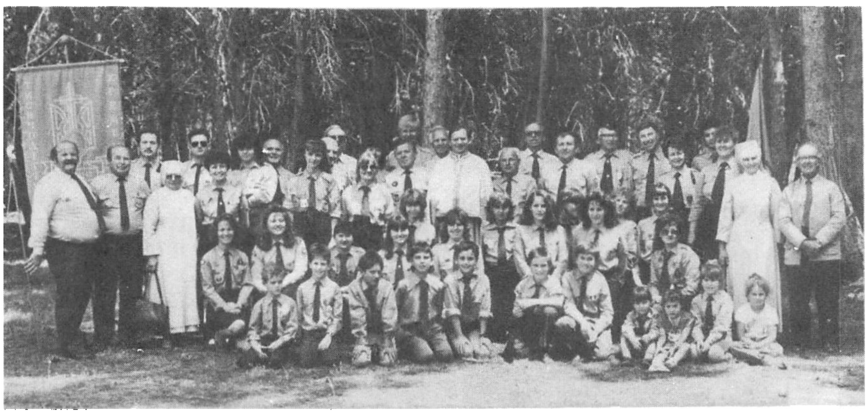

Літні табори

Таборування дітей та юнацтва належить до важливої ділянки праці СУМ. Спочатку воно відбувалося на різних площах, а згодом придбано власні таборові оселі: "Карпати" (Вік.), "Говерля" (НПВ), "Орлик" (ПА), "Крути" (ЗА), в яких щороку в час різдвяних вакацій проводяться крайові табори СУМ. Перший табір було влаштовано б. Сіднею ("Білогорща"). До найважливіших таборів слід віднести: спільний з Пластом крайовий табір "Молода Україна" на оселі "Карпати" (1985-86, бл. 700 учасників), табір Тисячоліття Хрещення України на оселі "Орлик" (1988-89) та 5 світ. злет СУМ у Карпатах в Україні (1992-93), у якому брали участь сумівці з Австралії.

Крім виховно-відпочинкових таборів для дітей і молоді, СУМ проводить

Гутірка на ювілейному таборі у 40-ліття СУМ Австралії, 1990 р.

вишкільні табори для виховників, крайові семінарі для сумівських провідників, з'їзди дружинників та зустрічі жіночих груп "Надія".

Видання

З 1954 осередок СУМ в Мельборні видає власний журн. "*Промінь*", що згодом став органом крайової управи СУМ. З 1967 коротко появлялася сумівська ст. у "Вільній Думці". 1958-65 крайова управа СУМ випускала журн. "Новий Промінь". Друкуються також виховні та інструктивні матеріяли для виховників і керівників СУМ.

Участь у гром. житті та міжкрайові зв'язки

Делегати СУМ Австралії беруть участь у міжкрайових конґресах СУМ, світ. злетах, ювілейних зустрічах (1984 в Лос Анджелесі, 1988 в Римі, табори на Україні). На сумівських з'їздах і святах в Австралії побували учасники з-поза Австралії; серед почесних гостей: Ярослав і Слава Стецьки, гол. Центр. управи СУМ Омелян Коваль з Бельгії, гол. СУМ в Україні Ігор Деркач та ін.

Члени осередку СУМ в Аделаїді, 1984 р.

СУМ організовано брав участь у загальноукр. імпрезах, здвигах Австралії, різних політ. маніфестаціях, спонсорував турне сумівських мист. одиниць поза Австралією, включався у допомогові акції політв'язням, а потім діячам та організаціям в Україні.

Літ.: Чубатий А. Спілка Укр. Молоді (СУМ). Зб. Укр. А.; Когут І. СУМ в Австралії. Зб. Іст. укр. пос. А. С., 1990.

С.Романів

СПОРТ (Sports). Укр. спільнота в Австралії виявила деяке зацікавлення С. як засобом виховання молоді і корисною формою дозвілля. Значно більше уваги приділяли його плеканню окремі діячі та кол. спортсмени, знаходячи прихильність серед самої молоді. Виникли клюби за нац. ознакою, а загальні виховні й молодечі організації визначили С. як важливу ділянку своєї діяльности.

Велику частину серед новоприбулих імігрантів складали особи, вік яких дозволяв активно займатися С. Натомість професійних спортсменів майже не було. Дехто щойно в Австралії став таким. Тому в спортивній ділянці переважало аматорство, хоч деякі клюби досягли професійного рівня.

Творили спортивні т-ва люди з малим досвідом, до того ж, на перших порах, з поважною перешкодою – слабим знанням мови, але великі ентузіясти своєї справи.

Найпоширенішим видом С. серед українців став европ. футбол. Молоді люди радо вписувались до аматорських футбольних команд. Проте відчувався брак добрих тренерів, у зв'язку з чим укр. клюби досить часто брали неукраїнців, яким потрібно було платити за їхню працю. Згодом наймали і гравців з-поміж ін. імігрантських груп або навіть їх спеціяльно запрошували з Европи. Це було зумовлено тим, що надійні спортивні кандидати з-поміж укр. молоді воліли студіювати, а по суботах вчилися в укр. школах. З тих причин деякі укр. клюби, засн. у 1950-их рр., скоро ставали інтернац. за складом своїх гравців.

Організовані українцями клюби назагал приймали нац.-патріотичні назви ("Лев", "Тризуб", "Сокіл", "Київ", "Дніпро"), чим популяризувалася укр. символіка. У всіх більших

осередках діяспори чи в стейтах поставали укр. клюби (т-ва), що репрезентували кілька спортивних галузей.

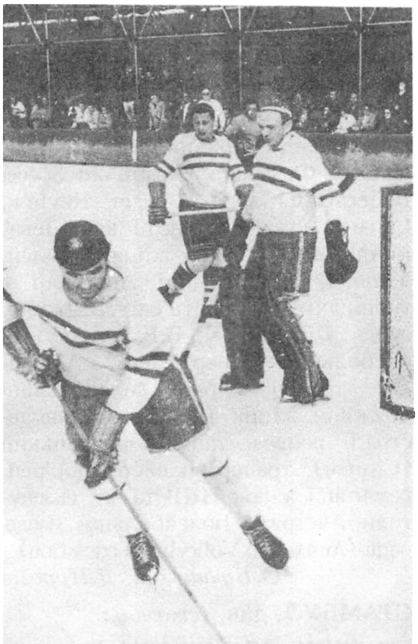

О.Бучацький в грі за австрал. гокейний клюб Bombers у 1962 р.

Іноді ці т-ва реорганізовувалися, змінювали назви і навіть спортивний профіль. Від 1950 постало в Австралії кільканадцять клюбів (головним з них присвячені окремі гасла-статті в ЕУД).

Укр. спортивні т-ва в Австралії не створили своєї окремої крайової централі, хоч іноді проводилися міжклюбові укр. змагання, періодично у відбиванці (волейболі): турніри організовані Укр. Австрал. Волейбольною Лігою (Ukrainian Australian Volleyball Association). У цих волейбольних щорічних турнірах брали участь дружини з Аделаїди, Сіднею, Мельборну, Джілонгу, Канберри. Так само проводяться між осередками гольфові зустрічі і турніри. У жовтні 1993 відбувся турнір між укр. гольфістами Австралії та США на Гавайських островах, в якому перемогли австрал. українці.

С., зокрема волейбол, плекали й укр. молодечі організації – Пласт і СУМ. Укр. спортивні т-ва чи клюби мали різні секції: футболу, волейболу, баскетболу, вел. тенісу, настільного тенісу, лещатарства, легкої атлетики. При деяких клюбах (або окремо) діяли також шахові секції (див. *Шахи*). Нижче подаємо таблицю спортивних т-в (клюбів) в Австралії із зазначенням секцій, які в них діяли (скорочення: фб – футбол, вб – волейбол, тн – теніс, нтн – настільний теніс, ш – шахи, ґф – гольф, бб – баскетбол, лщ – лещата, пв – плавання).

Місто	Назва т-ва чи клюбу	Період діяльности	Назви секцій
Аделаїда	"Лев"	1951-94	фб, вб, нтн, ш
Бріsбан	"Дніпро"/"Тризуб"	1953-88	фб, вб
Гобарт	"Дніпро"	1962-81	фб, вб
Джілонґ	"Тризуб"/"Леви"	1972-94	вб
Канберра	"Сокіл"	1953-70-ті	вб,тн
Канберра	"Дніпро"	1984-94	вб
Мельборн	"Україна"/"Леви"	1952-74	фб, нтн, ш
Мельборн	"Калина"	1979-94	лщ
Мельборн	Ґольфовий Клюб	1988-94	ґф
Перт	"Київ"	1951-94	фб, бб
Сідней	"Лев"	1950-61	фб, вб, нтн
Сідней	Український Товариський Ґольфовий Клюб	1982-94	ґф
Сідней	Український Шаховий Клюб	1952-94	ш
Сідней	"Сокіл"	1961-70-ті	фб, бб, пв
Сідней та Кабраматта	"Київ"	1962-94	фб, вб, ш

в Сіднеї (легка атлетика, плавання, футбол) та Аделаїді (1981 місцева волейбольна дружина СУМ перемогла у стейтовій першій дивізії).

Деякі секції відокремилися від загальних клюбів і створили свої галузеві т-ва, напр., *Український Товариський Гольфовий Клюб* та *Український Шаховий Клюб* в Сіднеї, гольфовий укр. клюб у Мельборні та лещатарський клюб "*Калина*" у Вік.; останній має власний будинок-колибу на Мавнт Готгем, Вік.

Спортивні клюби коротко існували й в ін. містах чи переселенчих таборах, напр., "Тризуб" в Саншайні, Вік., "Січ" (потім "Дніпро") в Нортгамі, ЗА; у 1950-их рр. клюб гри в крікет у Сіднеї. Молодечі організації Пласт і СУМ в ряді осередків мали свої спортивні секції, зокрема,

Окремі укр. спортсмени проявили себе індивідуально у різних галузях С. В загальноавстрал. репрезентаціях

Зустріч футбольних команд "Леви" (Сідней) та "Україна" (Мельборн), 1950-ті рр.

Гравці дружини "Україна" – переможці міжетнічного турніру з волейболу в м.Бирвуд, НПВ, 1949 р.

виступали: *П.Пінкевич* – настільний теніс; Василь і Богдан Нискогузи ("Лев", Аделаїда), Володимир Федчишин (Аделаїда), Степан Гошовський (Сідней) – футбол; Анна Сенюшко ("Київ", Перт) – жіночий футбол; Ліда Яценко – легка атлетика; Олег Бучацький (Сідней), Віталій Бережний, Анатолій Варнячка, Андрій і Петро Мольо, Іван Кушнір, Андрій Бурдин (усі з клюбу "Лев", Аделаїда) – волейбол; Олександра Суховерська ("Лев", Аделаїда) – жіночий волейбол.

Австрал. стейти репрезентували:

НПВ. І.Пінкевич (настільний теніс); О.Бучацький (волейбол); Омелян Бучацький (гокей); С.Гошовський (футбол); Марко Антонович (гокей на траві); Ольга Лозинська (стрибки у воду).

ПА. В. і Б.Нискогузи, Ф.Федчишин, Петро Вражук, Петро Ковальський, Микола Нечивиголод, Петро Тимчишин, Володимир Пиріг, Михайло і Степан Музики, А.Бойчук, А.Свічка (всі – футбол); Олег Рапіта (настільний теніс); Б.Яворський, Б.Цибулька, А.Порплиця (всі – футбол за австрал. правилами); Євген Колодочка, А., П. і Микола Мальо, А.Бурдин, Петро Біщак, Петро Кліш, Іван і Стефан Лінкевичі, А.Варнячка, Юрій Федик, Павло Голуб (всі – волейбол); О.Суховерська, Лідія Ліпкевич, Оксана Козак, Леся Прадун (всі – жіночий волейбол); Олена Паньків (софтбол); Галина Федчишин (ля кросс).

ЗА. Петро Бачинський, Володимир Пономаренко, Юрій Клімак, Василь Жиленко, Юрій Темник (всі – футбол); А.Сенюшко (жіночий футбол).

Вік. Ліда Яценко (легка атлетика); Віктор Бубнів (гра в круглі, 1976 виграв чемпіонат Австралії); О.Єсавленко (футбол за австрал. правилами).

Ряд українців були тренерами укр. і загальноавстрал. клюбів: у футболі – Радослав Томко й О.Бучацький ("Лев", Сідней), С.Гошовський ("Київ", Сідней-Кабраматта, і австрал. клюб в Обирн, НПВ), В.Нискогуз (клюб "Хорватія", Аделаїда), Мирон Барановський ("Київ", Перт), Олег Гарасимів ("Сокіл", Канберра); у гокеї – О.Бучацький (австрал. клюб Bombers та збірні команди НПВ).

До відомих укр. тренерів та організаторів спортивного життя Австралії також належать: Володимир Ткачук (діяч "Лева" в Аделаїді), чл. стейтової і фед. управи Австрал. Футбольної Федерації (Australian Soccer Federation), ред. Soccer Review; Євген Колодочка (тренер і діяч "Лева" в Аделаїді), тренер жіночої волейбольної репрезентації Австралії в турнірах на першість світу, міжнар. суддя з волейболу; В.Варнячка (волейбольний тренер "Лева", Аделаїда), тренер збірної волейбольної дружини жінок ПА та загальноавстрал. репрезентації; О.Бучацький (Сідней), тренер волейбольної репрезентації жінок НПВ та чл. екзекутиви Австрал. Волейбольної Федерації (Australian Volleyball Federation).

О.Бучацький, Д.Пирогів

СТАМБУЛ, див. *Істамбул.*

СТАНИЦЯ ВОЯКІВ УПА (Veterans of Ukrainian Insurgent Army) в Австралії, засн. 1949 в Сіднеї невеликою групою кол. бійців УПА, що прибули до цього м. й околиці з рештою еміґрантів із Европи. Членство станиці зросло до кільканадцяти, а згодом постали організовані групи в ін. містах – Мельборні, Аделаїді і Перті. Першим гол. С.В. УПА став Григорій Балух-Довбуш, пізніше її очолив кол. провідник ОУН Ярославщини Зенон Грабик-Жан. Чл.

Турнір укр. волейбольних команд у Мельборні, 1990 р.; переможці в змаганні чоловіків – команда "А" з Аделаїди

проявляли активність в різних гром. і політ. акціях і менше провадили окрему працю в станиці. 1972 сіднейську С.В. УПА відновлено, коли вона нараховувала 14 чл., в тому ч. з деяких ін. міст Австралії. Гол. були: Іван Гарасимів-Палій, Ю.Борець-Чумак, Дмитро Грицько-Цяпка (з 1982). 1979 виникла окрема станиця в Аделаїді, але в тісному зв'язку з С.В. УПА в Сіднеї. Усіх організованих вояків УПА налічувалось бл. 25 (1990). Станиця співпрацює з ін. комбатантськими та гром. організаціями, видала кілька публіцистичних брошур, в тому ч. англ. мовою, веде допомогову акцію кол. в'язням і воякам УПА в Польщі та Україні; є чл. Світ. Братства УПА в Америці та політично діє в рамках організацій Визвольного Фронту (ОУН С.Бандери).

р.м.

СТАРИЦЬКОЇ-ЧЕРНЯХІВСЬКОЇ Л. ім. ГУРТОК КНИГОЛЮБІВ, див. *Гурток Книголюбів ім. Л.Старицької-Черняхівської.*

СТАСИШИН Борис (Borys Stasyshyn), правос. свящ.; н. 18.7.1916 в Луцьку на Волині, де закінчив гімназію й теологічні курси. У 1942-43 учасник УПА – "Поліської Січі" на Волині. 1944 виїхав до Німеччини, жив у Любеку, потім у таборі ДП у Гайденав. 1946 висвячений митр. Полікарпом Сікорським на свящ. Приїхав до Австралії 1949 і поселився в Мельборні. Тут заснував Святопокровську парафію в Ессендоні (17.10.1949) і став її настояте-

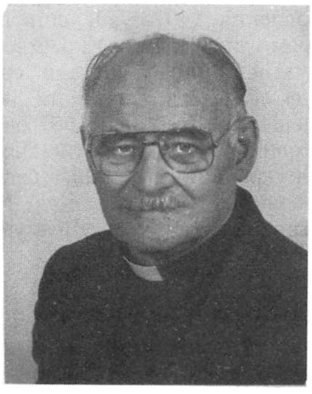

Архипресвітер Б.Стасишин

лем. З 1964 адміністратор УПЦА. Від митр. Іларіона Огієнка (Укр. Греко-Правос. Церкви в Канаді)

Футбольна команда "Київ", 1953 р.

отримав звання протоієрея (1970), від митр. Андрея Метюка – звання архипресвітера (1978).

С.Р.

СТАСЮК Петро (Peter Edward Stasiuk), укр. кат. єпископ; н. 16.7.1943 в Робліні (Roblin), Манітоба, Ка-

нада. Сер. освіту здобув у колеґії св. Володимира в Робліні, а теологічну – в Університеті Успення (Assumption University) у Віндзорі, Онтаріо, семінарії Непорочного Зачаття (Immaculate Conception Seminary, Oconomowoc) у Вісконсіні, США, та семінарії Пресв. Богородиці в Йорктоні, Саскачеван, Канада. Доповнив богословську освіту в Оттаві (Університет св. Павла). 1965 прийняв монаші обіти в Чині Нашого Ізбавителя (Редемптористів), 1967 висвячений на ієромонаха. Душпастирював у парафіях Саскачеванської та Манітобської епархій, був довголітнім днр. колеґії св. Володимира (1981-93). Діяльний на різних посадах укр. гілки Півн.-Амер. провінції отців Редемптористів. Працював серед молоді як виховник. У січні 1993, з переходом на відпочинок єп. І.Пращка, іменований єпископом для українців в Австралії. 9.3.1993 хіротонізований у Вінніпеґу, Канада, а 2.5.1993 уведений на владичий престол у Мельборні як другий єп.-ординарій укр. кат. епархії

Єп. П.Стасюк

св. апостолів Петра і Павла для українців католиків в Австралії, Новій Зеляндії та Океанії.

В.М.

СТОРОЖУК-ВОЗНЮК Іван (Ivan Storozhuk-Vozniuk), осв. та гром. діяч; н. 6.1.1896 в с. Вигнанка на Волині, п. 27.12.1959 в Аделаїді. Учасник визвольних змагань в Україні 1917-20. Перебував на еміґрації в Німеччині (Реґенсбурґ). До Австралії переїхав 1949 і активно включився в гром. життя укр. спільноти; заступник гол. УГ ПА і гол. її контрольної комісії, засновник і перший гол. Т-ва Приятелів Творчости ім. М.Зерова (1955-59), гол. осередку укр. гетьманців (СГД) в ПА, диригент хору Святомихайлівської парафії УАПЦ.

СТРИШИНСЬКИЙ Анатолій (Anatolii Stryshynsky), правос. свящ., учасник визвольних змагань; н. 7.4.1899

на Полтавщині. Закінчив Полтавське духовне училище. 1918-20 в ранзі поручника служив в Армії УНР; пізніше активізувався в УАПЦ (диякон з 1925). 1942 висвячений на свящ. Харківським архиєп. Ф.Булдовським, займав становище настоятеля парафії УАПЦ в Решетилівці на Полтавщині. З 1943 на еміграції в Німеччині настоятель парафії в Гайденав. 1949 приїхав до Австралії; свящ. парафій Сідней-Гомбуш, Ньюкастель, Редферн, Блектавн, а з 1969 настоятель Святомиколаївської парафії УПЦА в Кабраматті.

В.М.

СТРОКОН Андрій (Andrew Strokon), син *Строконів Миколи* і *Стефанії*, лікар-ортопед, винахідник; н. 16.9.1945 у Кецтінгу, Німеччина. 1950 прибув з батьками до Сіднею. Закінчив мед. студії у Сіднейському Університеті. 1973 здобув ступінь загального хірурга в Единбургу (Великобрітанія), а 1976 звання хірурга-ортопеда в Австралії. Розробив власні методи хірургічного лікування, винайшов прилади для хірургії. Від 1977 практикує у Сіднеї. Діяльний в Укр. Лікарському Т-ві, його гол. у 1982-83; відповідальний за наук. ділянку.

СТРОКОН Микола (Mykola Strokon), інж. водного будівництва, гром. діяч; н. 9.6.1910 у Львові. 1936 закінчив Львівську Політехніку і став асистентом на її катедрі водного будівництва (1938-41). З 1942 на еміграції в Німеччині, де у 1947-49 в Авґсбурзі працював в техн. відділі Міжнар. Організації Втікачів (IPO). 1950 приїхав до Сіднею і невдовзі зайняв становище співроб. проектного бюра Водного управління (Water Board) для водосховищаВаррагамба (Warragamba Dam). Працював на цій посаді до 1960-их рр. включно. Чл. техн. комітету будови церкви св. Андрія в Лідкомбі, Сідней, та ін. споруд при тій же церкві (1956-75). Гол. Укр. Т-ва Інженерів в Австралії (1957-59). Організатор Фундації Приятелів ЕУ в Австралії. З 1973 мировий суддя (Justice of the Peace). Дописував до газ. "Вільна Думка" (С.), "Укр. Трибуна" (Мюнхен) та ін.

о.І.Ш.

СТРОКОН Стефанія (Stephanie Strokon), з дому Шухевич, клінічний психолог, діячка укр. жіночого руху; н. 6.8.1924 у Львові. Там же розпочала мед. студії. До Австралії приїхала 1950 і поселилася в Сіднеї. 1976 одержала звання магістра у Сіднейському Університеті в ділянці психології, а 1980 – доктора в УВУ у Мюнхені; дисертація на тему: "Порівняння двох жіночих груп у Сіднеї – укр. та англосаксонського походження". Веде професійну практику. Активна в СУА, з 1987 чл. його крайової управи; в кін. 1970-их рр. була організатором Декади укр. родини.

р.м.

СТУДЕНТСТВО (Students). Молоді українці, що прибували до Австралії в кін. 1940-их – на поч. 1950-их рр., за малим винятком, не мали змоги навчатись у високих школах, бо повинні були відбувати контрактову роботу або створювали сім'ї. Щойно випускники австрал. сер. шкіл вписувалися до університетів. В укр. студентів не було достатньо часу для праці в студентських організаціях, до того ж активніші з них були зайняті в загальних молодечих організаціях.

Першим укр. студентським т-вом в Австралії стала засн. 1950 Укр. Студентська Громада Вік. До 1963 серед її чл. було бл. 30 випускників. 1954 в Сіднеї оформилося Т-во Укр. Студентів НПВ, яке об'єднувало укр. студентів кількох університетів і колежів. Обидва т-ва не спромоглися на тривале активне існування. Найпослідовнішою виявилась діяльність утвореної 1954 *Української Студентської Громади Південної Австралії* в Аделаїді, яка функціонує досьогодні, в той час як ін. т-ва припинили своє існування. До речі, в Аделаїді пропорційно найбільше укр. молоді закінчило університети та професійні високі школи. Т-ва цих трьох гол. осередків оформили 1959 *Централю Українських Студентів Австралії*. Вона стала чл. СУОА і співпрацювала з всеукр. централею – Центр. Союзом Укр. Студентства (ЦеСУС).

Відбулось три з'їзди укр. С. Австралії: в Мельборні (1959), Сіднеї (1961) та Аделаїді (1973). Були спроби вид. студентських журналів (циклостилем): "Критик" (1960, 1 ч.), "Грубий канарок" (1972-73, 3 чч.), інформаційний листок "Сьогодні" – всі в Аделаїді; Централя Укр. Студентів Австралії у 1960-их рр. коротко видавала студентську ст. у "Вільній Думці".

Нетривало діяли групи студентів під назвою Т-во Укр. Студіюючої Молоді ім. М.Міхновського (Мельборн, Сідней) та т-во укр. студентів католиків "*Обнова*" (Мельборн, Сідней, Перт).

З 1980-их рр. студентські т-ва не є активними, хоча ч. укр. студентів збільшилося. Укр. студенти входять до загальноавстрал. т-в, клюбів і творчих груп. Свої укр. зацікавлення проявляють в загальномолодечих організаціях – Пласт і СУМ. Проте спостерігається тенденція саме у студентському віці до відходу від укр. життя. З іншого боку, чимало випускників високих шкіл, після професійного влаштування, намагаються творити свої академічні постудійні т-ва т. зв. ґрадуатів (*Товариство Українських Ґрадуатів Вікторії*, *Товариство Українсько-Австралійських Ґрадуатів в ПА*, *Товариство Українських Ґрадуатів НПВ*).

Т.Судомляк

СУДОМЛЯК Теофіль (Teofil Sudomlak), психолог, гром. діяч; н. 22.1.1931 в м-ку Лопатин Радехівського пов., Галичина. 1940 був вивезений з родиною в Архангельську обл., Росія, а згодом в Сер. Азію. 1942 так само з родиною виїхав до Ірану. Після смерти батька в Тегерані дістався через Індію до Півд. Родезії (сьогодні Зімбабве). Сер. і техн. освіту здобував у різних країнах Сх. Африки. 1950 прибув до Аделаїди. На вечірніх курсах студіював електроніку, з 1964 працює в ляболяторії відділу психології Аделаїдського Університету. Активний в укр. гром. житті; був співроб. комітету для визнання укр. мови матрикуляційним предметом в ПА, гол. комітету укр. радіомовлення (1975-77), співорганізатором і діячем Т-ва Укр.-Австрал. Ґрадуатів. Збирає спогади свідків голоду 1932-33 в Україні та людей, що перейшли Сибір. З 1987 очолює стейтовий комітет проти знеславлення українців, діяльний у багатьох організаціях та зовн. акціях. Меценат українознавчих студій в університетах Австралії.

р.м.

СУКОВКІН Михайло (Mykhailo Sukovkin), гром. діяч, дипломат; н. на Київщині, п. у 1930-их рр. в Туреччині. До 1917 займав становище гол. Київського губерніяльного земства, по революції – Київського губерніяльного комісара (до кін. літа 1917), перебував у добрих стосунках з укр. нац. колами. За П.Скоропад-

ського – посол Укр. Держави в Туреччині (1918). З упадком гетьманату визначився на ненрихильній позиції до укр. самостійної державности, перейшов на бік рос. білої еміґрації.

"СУРМА", мішаний хор при осередку СУМ (Choir Surma under patronage of the Ukrainian Youth Association) в Сіднеї, засн. 1967 як продовження кол. хору дружинників СУМ. Ініціяторами були Г.Панасюк, А.Новицька та Іван Калічинський, а постійним дириґентом – Т.Фіголь. Хор брав участь в укр. святах й академіях, виступав перед австрал. публікою; записав одну платівку, поставив муз. п`єсу "На сіножаті" (режисер Катерина Атаманюк). "С." має жіночий й чоловічий відділи і творить значну частину церк. хору при укр. кат. церкві св. Андрія в Лідкомбі. Анна Парасин, Анна Ткачук та Христина Вовк входять до складу жіночого тріо "Троянда". В репертуарі "С." традиційні укр. нар. пісні, клясичні твори укр. композиторів та церк. музика. 1988 хор налічував 45 чл. Він відбув турие до Мельборну, Брізбану, Аделаїди, Ньюкастелю, Воллонґонґу. Солісти: Валя Кулик, А.Парасин (обидві – сопрано), Євген Коцюмбас (баритон), Петро Солотар (тенор).

О.Т.

Хор "Сурма" в 1981 р., дириґент Т.Фіголь

СУСЛЕНСЬКИЙ Яків (Yakiv Suslensky), педагог, єврейсько-укр. суспільний діяч; н. 10.5.1929 в м. Ананьїв Одеської обл. 1953 закінчнв Одеський Пед. Інститут. Викладав англ. і нім. мови в сер. школах у Гайвороні Кіровоградської обл. та вищому навчальному закладі у Бендерах (Молдова). Брав участь у дисидентській діяльності в кол. СРСР; 1970 заарештований і відбув 7 рр. у Мордовських та Пермських таборах. Там познайомився з укр. дисидентами, встановивши з ними дружні зв`язки і співпрацю. 1977 еміґрував до Ізраїлю, живе в Єрусалимі. Став одним з ініціяторів утворення *Товариства Єврейсько-Українських Зв`язків*, яке очолює досьогодні. Здійснив низку поїздок до Зах. Европи й Америки, пропаґуючи ідею зближення єврейського та укр. народів. Ред. неперіодичного журн. "Діялоги" (1983-88). Автор зб. нарисів про укр. політв`язнів "Острівки приязні" (1983), книги про укр. "праведників світу" п. з. "Справжні герої" (К., 1993), низки статтей укр., рос., англ. та на мові іврит з укр.-єврейської тематики. 1993 президент України Л.Кравчук відзначив С. почесним званням "заслуженого працівника культури України".

В.М

СУСПІЛЬНА ОПІКА СОЮЗУ УКРАЇНОК АВСТРАЛІЇ ім. Хариті Кононенко (Ukrainian Welfare Association Kh.Kononenko), організація на правах окремого відділу в системі СУА з осідком у Сіднеї; засн. 1959. Чл. 30 (1959), бл. 35 (1990). Найдовше (18 рр.) С.О. СУА очолювала Антоніна Війтович; крім неї, гол. булн: Олена Домазар, А.Майковська, О.Банчицька, Н.Кужіль, Тамара Гриневич, Олександра Бучацька, Марія Стеткевич. Організація допомагала одягом, харчами, грішми потребуючим українцям на всіх континентах, гол. студентам, вдовам, літнім діячам-залишенцям в Зах. Европі, науковцям, згодом дисидентам в Україні та їхнім родинам. Чл. організовували гром. збірки, продавали вживані речі, влаштовували базари та ін. прибуткові імпрези. Унродовж 35 рр. діяльности С.О. СУА розділено допомоги на суму бл. 100 тис. дол. Харитатнвна праця в нинішних умовах спрямовується, здебільшого, на допомогу Україні.

О.Б.

СУХАРСЬКИЙ Олександер (Alexander Sucharsky), гром. діяч; н. 2.8.1921 в с. Яблонів Копичинецького пов., Галичина. 1942 вивезений на роботу до Німеччини, був вуглекопом у Саксонії. З 1948 в Австралії, контрактову нрацю відбував при рубанні цукрової трощі в районі Іннісфейл (Innisfail), Квінс. Від 1950 живе у Брізбані; як фін. і госп. референт управи УГ Квінс. (з 1956) та її гол. (1977-80) докладав активних зусиль

Члени Суспільної Опіки СУА в Сіднеї готують посилки в Україну

для фін. й госп. стабілізації її діяльности. Перший гол. батьківського комітету Рідної Школи в Брізбані, гол. Пластприяту, скарбник представництва Фонду ЕУ, Допомогового Фонду Українознавчих Студій і (від 1984) парафіяльної ради укр. кат. церкви св. Покрови.

Р.П.

СУХОВЕРСЬКИЙ Тарас (Taras Suchowersky), підприємець, гром. і політ. діяч; н. 20.9.1910 в с. Кучирів Великий, Буковина, п. 29.3.1985 в Сіднеї. По закінченні торг. студій в Чернівецькому Університеті (1935) працював за фахом на урядових посадах у Чернівцях (1936-39), Львові і Сяноці (1939-44), а згодом в Лінці, Австрія (1944-49). До Австралії прибув 1949 і поселився в Сіднеї. Співвласник фірми Baro Timber (1958-81). Від 1950-их рр. був чл. екзекутиви і теренового проводу ОУН А.Мельника, гол. госп.-фін. комісії (до 1974) і тереновим провідником ОУН (1974-76). Займав становища гол. Об'єднання Мист. Сил зах. Сіднею (1956), гол. УГ в Сіднеї (1960-61), гол. Укр. Громади-Кооперативи в Сіднеї (1966) і гол. спортового клюбу "Київ" (1980-82).

І.Г.

"СУЦВІТТЯ", укр. жіночий ансамбль (Sutswittia, Ukrainian Female Ensemble) у Сіднеї. Його 1977 зорганізувала і до останніх років життя (1985) вела Зіна Мороз-Котко, від 1986 – П.Деряжний. Репертуар включав нар. й сучасні пісні, вокально-хореографічні монтажі ("Вечори в Карпатах", "Жнива", "Вечерниці", "Циганський вечір"). 1988 ансамбль нараховував 21 особу; він виступав на телебаченні, по радіо, перед Світ. жіночим конґресом ЮНЕСКО, а також в різних містах НПВ.

1. Вокально-танц. ансамбль "Каштан" в Аделаїді. 2. Танц. ансамбль "Гопак" у Мельборні. 3. Церк. молодечий хор "Струмочок" в Сіднеї. 4. Молодечий катедральний хор у Мельборні. 5. Танц. група "Євшан" в Аделаїді.

Т

ТАБОРИ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ, див. *Переселенчі Табори.*

ТАНЦІ, БАЛЕТ (Dances, Ballet), театр.-мист. галузь укр. культури, одна з найпопулярніших форм творчости у діяспорі в Австралії, зокрема серед молоді. Т. і Б. належать до театр.-виконавчої діяльности, а також мають виховне значення в школах та молодечих організаціях. Для українців у діяспорі нар. Т. – найлегший спосіб показово-репрезентаційного вияву укр. культури серед чужого оточення.

Танц. ансамбль СУМ

Танц. гуртки в Австралії почали виникати ще в переселенчих таборах у 1949-50. Однією з перших інструкторок, зокрема, гуртка в таборі Ковра, НПВ, була Л.Гаєвська. З переїздом укр. імігрантів на місця постійного поселення і праці, по всіх стейтах при новостворених громадах, організаціях (СУМ, Пласт), в суботніх школах українознавства, стали діяти аматорські танц. гуртки. Першими їх керівниками та учителями Т. були: Євген Новічевський, Н.Тиравська, М.Свідерський, Н.Денисенко (Сідней); Олена Гудова, Я.Булка, Микола Юрчишин, М.Березовська (Мельборн); Є.Андрухович, В.Лабаз, Олег Сенчук (Аделаїда); Василь Каня, М.Березовська (Перт); Роман Синенко, Євгенія Осташ-Бобешко (Брізбан); Галина Храпач-Євсевська (Канберра); Галина Сімановська (Ньюкастель) та ін.

Танц. гурток у переселенчому таборі Ковра, 1949 р. ; керівник Л.Гаєвська

Очолювані ними ансамблі виконували велику пропагандивну місію, виступаючи, поряд з ін. етнічними групами, на різних фолкльорних фестивалях, концертах, телебаченні та здобуваючи провідні місця. *Н.Тиравська* в Сіднеї та *М.Березовська* в Мельборні як досвідчені фахівці впроваджували у свої хореографічні композиції елементи клясичного танку, не порушуючи при цьому нар. характеру. Щоб підвищити мист. рівень, деякі танц. ансамблі реорганізовувалися, запрошували нових керівників, змінювали назви; у такий спосіб творилися нові ансамблі. Так, танкова група в Саншайні стала основою ансамблю "Соняшний промінь" (керівник і хореограф М.Березовська). Там же діяв великий самодіяльний ансамбль при осередку СУМ (керівник Наталка Моравська), що у 1950-60-их рр. мав понад 150 виступів.

У Сіднеї на базі існуючого при співочому т-ві "Боян" Укр.Нар. Балету (керівник і хореограф Н.Тиравська) був створений танц. ансамбль "*Веселка*". У цьому ж м. танц. група при осередку СУМ перейменувалася на ансамбль "Заграва" (керівники: Н.Тиравська, Ріта Дубовська, А.Новицький і Марійка Шушняк). Окремо в Сіднеї у 1950-70-их рр. діяла Укр.-Австрал. Балетна Школа *Н.Денисенко* (через неї перейшло бл.

Ритмічно-пластична група при укр. школі в Нобл Парку, Вік.; керівник І.Залеська

300 учнів), що разом з ансамблем "*Дніпро*" виступала у багатьох містах Австралії.

У Брізбані спочатку працювала школа нар. Т., що згодом оформилася як ансамбль "*Калина*" (керівник Є.Осташ-Бобешко). В Аделаїді діють ансамбль "*Гопак*" (з 1965) та засн. 1987 ансамбль пісні і танцю "*Євшан*". Існувала в Австралії й низка менших укр. танц. груп, деякі з них лише тимчасово.

Популярність, що її набули серед австрал. населення самодіяльні групи, стала поштовхом до виникнення професійних та напівпрофесійних ансамблів. Поза Австралією розголосу набрали "*Кубанські Козаки*" (засн. 1959), які згодом включили у свої виступи й вокальну програму. Так само утворений пізніше (1983) ансамбль "*Козаки Байда*" виступає, насамперед, перед неукр. публікою. Характерно, що базою обох мандрівних ансамблів є Мельборн. Тут же коротко проіснував напівпрофесійний ансамбль "Запорозькі Козаки" під керівництвом Миколи Майна.

Піонерську працю у підготовці нових кадрів для діючих ансамблів виконують юні танц. групи, в яких вишколюються діти від шестирічного віку. Серед них помітну ролю відіграла сіднейська юна танц. група (керівник Н.Тиравська) та юна група при УГВ (керівник Я.Булка). При Рідній Школі у Нобл Парку, Вік., з 1962 працювала утворена артисткою І.Залеською-Кобзяр Ритмічно-пластична студія, яка, базуючись на львівській школі Олени Суховерської, впроваджувала елементи дунканівського балету (амер. хореограф Isadora Duncan) з узглядненням укр. тематики.

З-поміж українців в Австралії майстрами клясичного Б. проявили себе лише *А.Новицький* та М.Березовська. Новицький поєднував виконавчу працю з педагогічною. Березовська довгі роки провадила у Перті власну дитячу балетну школу, а з переїздом до Мельборну викладала у Балетній Академії Борованського, згодом в Австрал. Нац. Балетній Компанії.

Літ.: Драган Р. Укр. нар. балет у Сіднеї. "Н.О.", ч. 2, 1960; Левадний В. Укр. балет та балетна школа Н.Денисенко. Там же; Сергієнко Д. Двісті виступів на службі укр. мистецтва. Там же.

Н.Тиравська

ТАРАС Таїса (Taisa Taras), солістка-сопрано опери; н. на Полтавщині. Вчилася у Київській Консерваторії, а під час війни в Муз. Академії ім. Ліста в Будапешті. Стажувалась в Німеччині у професорів А.Лянга та Марії Івоґ`юн. Виступала з міжнар. симфонічною оркестрою. Від 1950 в Австралії; солістка Новоавстрал. Опери в Мельборні, з 1953 – Нац. Опери в Сіднеї, пізніше перейшла до Elizabethan Theatre Trust Opera Co. Відомі ролі: Маргарита в "Фавсті", Джільда в "Ріголетто", Леонарда в "Трубадурі", Мімі в "Богемі". Брала участь в укр. концертах у Сіднеї, співала на радіо.

М.П.

ТАРНАВСЬКА Оксана Любов (Oksana Tarnawska), сестра *Тарнавського Богдана*, диригент, муз. педагог, композитор, пластова діячка; н. 22.7.1926 у Львові. З 1936 вчилася у клясі фортепіяно в студії Іванни Волошин у Самборі (філія Вищого Муз. Інституту ім. М.Лисенка); 1943 у цьому ж м. закінчила торг. школу. З 1944 на еміґрації в Німеччині, де 1946 здобула матуру у таборі ДП в Майнц Кастелі. 1948 прибула до Австралії і до 1952 виконувала контрактову роботу у шпиталі в Гобарті, Тасм. 1953 переїхала до Мельборну, де в університетській Консерваторії здобула вищу муз. освіту (1959). Провадила власну муз. школу (1953-73), потім навчала музики в школах Ессендону-Мельборну (1973-87). Організатор і диригент *Молодечого Катедрального Хору* (від 1959), солістка і акомпоньятор на укр. концертах. Активна в Пласті від 1946, Т. мала значний вплив на діяльність цієї організації як виховниця новацтва і юнацтва; перебувала на провідних постах у пластовій станиці Вік. і крайовій старшині як референт вищ-

О.Тарнавська

колу виховників. Нагороджена пластовим Орденом св. Юрія в золоті (1958) та почесним членством УГВ (1975). Упорядниця пластового пісенника "У мандри" (М., 1970), автор понад 100 муз. композицій.

М.П.

ТАРНАВСЬКИЙ Богдан (Bohdan Tarnawsky), оптометрист, гром., кооп. і церк. діяч; н. 20.7.1924 у Львові. Старшина Укр. Дивізії "Галичина". Перебував на еміґрації в Італії (1945-47) і Німеччині (1947-48). Приїхав-

ши до Австралії 1948, поселився в Гобарті, Тасм., а потім у Мельборні (1952). Тут здобув кваліфікації оптометриста (1961) і працював в Королівському шпиталі захворювань вуха й очей. Гром. діяльність розпочав у Гобарті. В Мельборні у 1950-их рр. активізувався в комітеті будови укр. кат. церкви і в студентському русі (гол. Студентської Громади і секретар Централі Укр. Студентства Австралії). Чл. управи УГВ (1959-60, 1962-63), гол. її контрольної комісії (від 1987) та представник УГВ у Комітеті Поневолених Народів у Вік. Чл. управи СУОА (від 1989). Активний (з 1959) на адміністр. постах у Пласті, зокрема, в стейтовому і крайовому проводі сеньйорату та його гол.; гол. крайової пластової старшини (1979-84). Один із провідних діячів укр. кооп. руху в Австралії – у Мельборні чл. дирекцій "Дністра" та "Одеси" (1979-85), гол. дирекції "Поступу" (від 1979) і заступник гол. Ради Укр. Кооперативів Австралії (від 1984). Довголітній чл. управи і гол. контрольної комісії станиці Братства кол. Вояків 1-ої Укр. Дивізії в Мельборні, від 1986 гол. його крайової управи. Нагороджений Орденом св. Юрія в золоті (1984).

М.Б.

ТАСМАНІЯ (Tasmania), остр., відділений від півд. сходу Австралії протокою Баса (Bass Strait), один із шести стейтів Коммонвелту Австралії. Площа 68 тис. кв. км, нас. 460,5 тис. (1991). Столиця – *Гобарт*. Клімат Т. – приморський, вологий. Півд.-зах. частина острова з великими держ. заповідниками має гористий рельєф, вкрита евкаліптовим пралісом. Півн. побережжя, сх. і долини річок Тамар, Дервент та Гʼюон придатні для сіль. госп-ва. В Т. видобувають залізо, мідь, цинк, оливо, кобальт-вольфрам, золото. Електрометалюрґічна та електрохем. пром-сть базуються на гідроелектриці. Ін. важливі галузі індустрії – туризм, папір, текстиль, експорт фруктів.

Корінне населення Т., австрал. абориґени, було повністю знищене білими поселенцями до 1876. Першим з европ. мореплавців, що побачили остр., був голляндець Абель Тасман (1642). Гобарт (засн. 1804) і Лонсестон (1805) належать до найстаріших бріт. поселень в Австралії. 1825 Т. відділилася від НПВ як окрема бріт. колонія, а 1901 увійшла до Коммонвелту Австралії як найменший її стейт.

Нагробні написи на цвинтарях Гобарту і м. Зієн (Zeehan), а також розповіді окремих осіб свідчать про присутність українців (з Галичини) у Т. вірогідно вже від поч. 1920-их рр. Післявоєнні укр. емігранти прибували до Т. з 1948. У червні 1949 групу українців було переселено з переходового табору у Бонеґіллі, Вік., до табору в Брайтоні (Brighton), 35 км. від Гобарту. Після ліквідації у 1951 і цього табору частина українців переїхала до Мельборну. Якщо не враховувати тих, хто переїхав, то від 1948 до Т. прибуло 422 особи укр. походження, з них 61% чоловіків.

Українці відробляли держ. контракти на фабриках цинку, паперу, тканин, шоколяди, переробки фруктів, на будівлі доріг, водогонів та електростанцій. Вони розселювалися по усій Т., але найбільш скупчено в Гобарті і *Лонсестоні*. Тут у сер. 1950-их рр. зорганізувалися укр. громади, які 1960 оформилися в *Українську Громаду Тасманії*. В обох містах є Укр. Нар. Доми.

Т. відвідують священики УКЦ (І.Прашко, перша подорож 1951; Т. є частиною Мельборнської парафії УКЦ) і УАПЦ (місійна подорож о. Г.Фомічевського 1955). З 1963 існує парафія св. Володимира (від 1970-их рр. приналежна до УПЦА), яка від 1976 має церкву в Гобарті і при ній залю. Укр. правос. священики у Т. постійно не проживають.

В сер. 1950-их рр. постали укр. школи, Союз Укр. Комбатантів Тасм., спортове т-во "Дніпро" (1962), СУ Тасм., Пласт; всі до 1981 розвʼязані або недіяльні.

У Т. під час перепису населення 1986 своє укр. походження засвідчило 448 осіб. Особливо відчутна асиміляція; вже у першій ґенерації було 93% мішаних шлюбів серед чоловіків і 85% серед жінок. У переписі населення 1976 тільки 216 людей подало, що регулярно користуються укр. мовою. До 1981 з Т. виїхало, гол. до ін. стейтів Австралії, 129 осіб укр. роду.

Літ.: Булка Я. Укр. Громада Тасм. Зб. Укр. А.

Г.Комишан, М.Павлишин

ТЕАТР (Theatre). Відразу після приїзду до Австралії повоєнної укр. еміграції в усіх більших місцях укр. поселення почали діяти, як важлива частина життя спільноти, драм. гуртки. Їх заініціювали назагал люди, які здобули театр. освіту або досвід ще в Україні, а потім (у 1945-49) працювали в укр. театр. ансамблях у зах. окупаційних зонах Німеччини та Австрії. Такими були, напр., в Аделаїді – Я. і Є.Андруховичі, А. Кривецький і Ростислав Василенко; в Мельборні – Степан Крижанівський, С. та І.Залеські, Я.Гевко, Кость і Д.Любарські; в Сіднеї – Я.Масляк, С.Хвиля, В.Подригуля і, трохи пізніше, подружжя Мартинюків (вони ж – Іван Миколаєнко та М.Малиш-Федорець), яке розпочало свою мист. карʼєру в Театрі М.Садовського у Києві ще до 1917.

Укр. драм. гуртки поставали, як правило, при громадах. Пізніше

"Ой не ходи, Грицю" в Театрі ім. Л.Курбаса, 1957 р.

аматорська театр. діяльність плекалась при молодіжних організаціях та школах. Починаючи від першої укр. постановки, рев`ю "Всі до театру" Аделаїдського Укр. Театру Малих Форм (1950), театр. життя зазнало

Сцена з вистави "Мина Мазайло" у виконанні драм. гуртка СУМ, Сідней, 1954 р.

швидкого росту. Якщо 1950 поставлено в Австралії 3 укр. п`єси, то 1951, 1952 і 1953 вже було 10 вистав иа рік, 1954 – 14, 1955 – 9. Вершиною став 1956, коли відбулося 15 різних театр. вистав. Після цього інтенсивність діяльности зменшувалася. Сер. число постановок у 1960-их рр. становило 5,5 на рік, у 1970-их рр. – 3,7, у 1980-их рр. – 2,5. У НПВ діяли в різні часи 9 окремих драм. гуртків, у Вік. – 8. Укр. преса Австралії зафіксувала інформації про 205 вистав за період 1950-89.

Т., зокрема в пору його розквіту, об`єднував різні укр. мист. сили. Над сценічним оформленням працювали мистці В.Савчак, В.Цибульський, П.Кравченко, Борис Спесивий, Віктор Бурак. Муз. провід здійснювали І.Джуфер, М.Кліоновський та ін. З Т. співпрацювали хори й танц. ансамблі. Напр., у постановці 1958 *Українським Мистецьким Товариством* в Сіднеї драми "Назар Стодоля" Т.Шевченка з муз. картиною "Вечорниці" П.Ніщинського брали участь хор "Боян" В.Матіяша та Укр. Нар. Балет Н.Тиравської.

У друкованих джерелах відбилися такі погляди театр. критиків на завдання укр. Т. в Австралії: у патріотичному дусі виховувати публіку і, зокрема, мол. ґенерацію; картинами з укр. минулого пригадувати публіці Україну; творити театр. мистецтво високого рівия; розважати громадянство в укр. культ. атмосфері. Такого роду ідеї були підставою для оцінок рецензентів, до яких належали Д.Нитченко, В.Онуфрієнко, Д.Любарська, Л.Гаєвська-Денес, П.Дубів та ін. Діячі Т. вбачали своє завдання і в тому, щоб виховувати мол. акторів.

Репертуар укр. Т. в Австралії мав традиційний характер. В ньому переважала драматургія 19 ст. Найпопулярнішими спектаклями були "Наталка Полтавка" І.Котляревського та "Ой, не ходи Грицю та й на вечорниці" М.Старицького, які витрнмали по 6 різних постановок; "Назар Стодоля" Т.Шевченка і "Украдене щастя" І.Франка – по 4 постановки. По 3 постановки мали "Земля" за В.Стефаником, "Лісова пісня" Л.України, "Степовий гість" Б.Грінченка, "По ревізії" і "Пошились у дурні" М.Кропивницького. Успіхом серед публіки користувалися також спектаклі "Безталанна" і "Мартин Боруля" І.Тобілевича та "Ваші знайомі" М.Діми (п`єса 1950-их рр.). Відносио невелику частипу репертуару складали п`єси авторів, що проживали в Австралії – Я.Масляка ("Панчішкова справа", "Моя дочка – шкаралупа" та ін.) і В.Онуфрієнка ("Заморські гості"). Серед скетчів, діялогів та ін. малих жанрів переважали місцеві матеріяли (З.Когут, О.Бучацький, Юрій Суховерський). Такі твори використовувалися для рев`ю й нерідко в сатиричному і гумористичному дусі відтворювали еміґрантське життя.

Оскільки укр. Т. постав як відповідь на внутр. потреби спільноти (натомість, танці й спів часто представляли українців перед ширшою публікою), майже жодна укр. н`єса не була поставлена англ. мовою. Виняток становила постановка "Бояриня" Л.Українки в Брізбані 1956 (режисери – А.Новицький та Френк О`Дваєр). До виняткових явищ належить також п`єса на укр. еміґрантську тематику Border Country ("Окраїна", 1986) австралійки А.-М.Микити.

Першою театр. одиницею, яка зорганізувалася в Австралії, став *Український Театр Малих Форм ім. В.Блавацького* в Аделаїді. Цей Т. відзначався непересічністю свого репертуару (було поставлено п`єси І.Багряного, переклади з нім. Лео Ленца і Карла Шенґера). Режисерами були, крім гол. цього театру Я.Андруховича, А.Кривецький, Р.Василенко, Володимир Королик і Андрій Теплий. Упродовж 1950-65 Аделаїдський театр дав 12 різних вистав. Пізіше в Аделаїді діяли гуртки при УГ ПА, гол. під режисурою Віктора Гая (1964-76; 6 постановок), і при СУМ (1973-79; 4 постановки, режисери – Б.Потежний та А.Кривецький).

У мельборнському театр. житті до 1963 домінував *Театр ім. Леся Курбаса* при УГВ, який вважався иайважливішою укр. театр. одиницею в Австралії. Його режисером до свого переїзду в США був Степан Крижанівський, а потім (від 1958) – С.Залеський, що доповнив стиль театру елементами модерністської техніки. У 1951-53 цей театр здійспив 13 постановок.

У Вік. в 1950-их рр. діяли: *Український Драматичний Гурток ім. В.Блавацького* в Саншайні під режисурою І.Деркача (1955-63; 10 постановок); драм. групи при філіях УГВ в Ньюпорті (1954; режисер Я.Гевко, 3 постаиовки) і Джілонгу (1954-59; режисери – Н. і А.Цибульські, 3 постановки); Драм. театр-студія при Об`єднанні Дем. Укр. Молоді в Мельборні (1955), якою керували М. та І.Мартинюкн. В їхніх поста-

Сцена з вистави "Моя сестра і я" у виконанні акторів Укр. Театру Муз. Комедії в Мельборні, 1957 р.

новках виступала кол. співачка Київської Опери Є.Павловська, яка також виконувала провідні ролі у постанов-

ках *Українського Музичного Театру ім. М.Лисенка* при УГВ під проводом М.Кліоновського. 1984 постав драм. гурток "*Червоні маки*" при
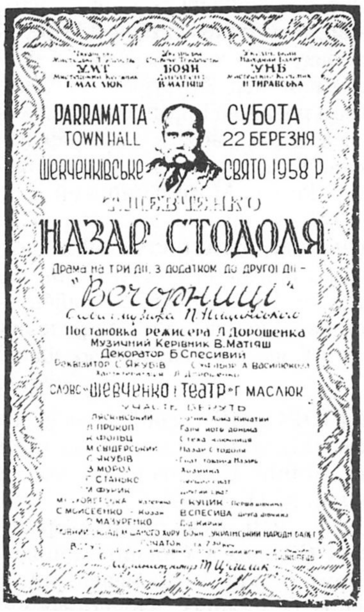
філії УГВ в Сейнт Албансі (режисер Я.Гевко, 5 постановок).

У Мельборні драм. вистави організовували школи (Ньюпорт, Нобл Парк), пластова станиця, СУМ (драм. гурток, режисер Володимир Гнатейко, 1951-56; "Заграва", режисер Я.Гевко, 1962-64) та Ритмічно-пластична студія І.Залеської.

Сіднейське укр. театр. життя 1950 розпочав драм. гурток при УГ НПВ. Його провідні чл.: Я.Масляк, С.Хвиля, Є.Новичевський, М.Свідерський та Л.Гаєвська. В результаті змін членства та переорганізацій утворилося *Українське Мистецьке Товариство (УМТ)* також при Сіднейській громаді, гол. секція якого була драматична. УМТ поставило упродовж 1952-59 12 п'єс під режисурою Г.Маслюка та Л.Дорошенка.

Рівночасно діяли: Гурток прихильників сцени (1951-53), де працювали Я.Масляк і С.Хвиля; театр. групи при УГ в Бенкставні (1953-54; режисери – В.Подригуля і Л.Дорошенко, 6 постановок), Кабраматті (1954-55; режисер М.Чернота, 4 постановки), Сефтон, Бас Гіл, Честер Гіл (1956-61; режисер А.Шевченко, 8 постановок), Ньюкастелі (1958), Воллонгонгу (1969); *Об'єднання Культурних Сил Західнього Сіднею* (1958-60; режисер В.Подригуля). На поч. 1960-их рр. діяльність цих гуртків припинилася. З ініціятиви Об'єднання Укр. Громад НПВ було створено *Драматичну Секцію ім. М.Заньковецької*, яка упродовж 1962-76 поставила 11 п'єс під режисурою К.Фольц. "*Летюча Естрада*", група студентів-аматорів під проводом Я.Масляка, у 1975-84 відбула турне по Австралії, виступаючи навіть в ЗА. Театр. виступи в Сіднеї влаштовували також Т-во любителів літератури і мистецтва, СУ, братська школа та школа в Кабраматті. Драм. гурток СУМ під проводом Катерини Атаманюк у 1980-87 поставив 4 п'єси. Відбулися 4 пластові рев'ю, зокрема, у виконанні куренів "Лісові чорти" та "Степові відьми".

В ЗА діяли 2 драм. гуртки. *Драматичний Гурток ім. Л.Українки* виник 1956 при СУМ, а потім оформився як незалежний (до 1956 15 п'єс на побутові теми). У Нортгамі 1958 працював драм. гурток при УГ (режисери – П.Тідке, М.Корець, Г.Кульчицький, В.Мандичевський; 5 постановок).

У Брізбані існував драм. гурток при УГ Квінс. (1951-69; 8 постановок), гол. діячами якого були режисер І.Осмоловський (Ольхівський) та І.Бринза. П'єси ставила також Рідна Школа (режисери – С.Горський, Вікторія Калкатино) та шкільний батьківський комітет.

На розвиток укр. Т. вже на початках негативно вплинув виїзд ключових театралів до Півн. Америки. Згодом побутові турботи, входження мол. ґенерації в австрал. культ. оточення, брак фін. та людських ресурсів, відсутність матеріяльної винагороди і старіння досвідчених ентузіястів помітно знизили кількість театр. вистав та їхній художній рівень.

Проте аматорський Т. в Австралії відіграв, зокрема у 1950-их рр., значну ролю, створивши форум для мист. самовиявлення укр. акторів, режисерів, музикантів, сценічних діячів. Для укр. публіки він був символом її приналежности до укр. культ. процесу.

Літ.: Pavlyshyn M. Culture and the Emigre Consciousness: Ukrainian Theatre in Australia 1948-1989. Australian Drama Studies, no 20, April 1992.

М.Павлишин

ТЕАТР ім. ЛЕСЯ КУРБАСА (Les Kurbas Theater) постав у Мельборні 1950 при УГВ з ініціятиви Степана Крижанівського, актора Театру Йосифа Стадника, Театру ім. Лесі Українки у Львові та Львівського Оперного Театру. До його складу увійшли професійні актори: А. та Іван Мартинюки (М.Малиш-Федорець та Іван Миколаєнко), Д. і Кость Любарські, І. й С.Залеські, Я.Гевко, Л.Максимишин з чоловіком, Юрій Михайлів. Перші постановки відбувались в залі св. Луки у Фітцрой, Мельборн. Від 1955 вистави йшли в Укр. Нар. Домі у Савт Мельборні, від 1960 – в Ессендоні. С.Крижанівський займав пост мист. керівника театру до від'їзду у США (1958). Під його режисурою були поставлені п'єси: "Земля" В.Стефаника (1951), "Лиш свій до свого по своє" Я.Масляка (1951), "Наталка Полтавка" І.Котляревського (1953), "Жайворо-

Актори Театру ім. Л.Курбаса у виставі "Лиш свій до свого по своє" в Мельборні

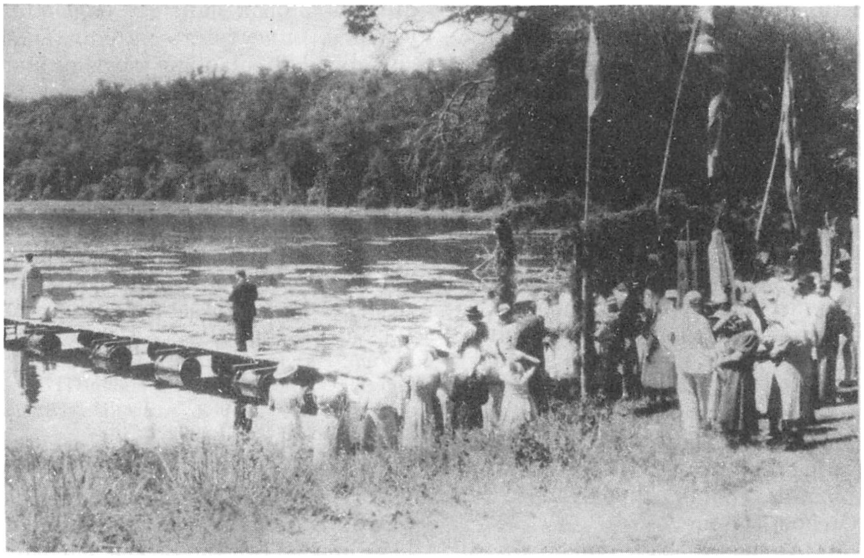

Табір Тенґеру. Йордан на озері, 1944-45 рр.

нок" Ф.Легара (1955), "Тайна доктора Горошка" І.Керницького (1956), "Ой не ходи, Грицю" М.Старицького (1957) і "Украдене щастя" І.Франка (1957). 1958 мист. провід перебрав С.Залеський, який увів в акторську техніку Т.Л.К. модерністські прийоми. Під його режисурою поставлено: "Марусю Богуславку" М.Старицького – найамбітнішу й найвище оцінену критикою постановку театру (1958), "Химерне щастя" М.Люсі (1959, з франц.), контроверсійну інтерпретацію "Лісової пісні" Л.Українки (1960) та останню виставу театру – "Актори" Л.Полтави (1963). Театр їздив на ґастролі в Джілонґ, Єлорн (Yallourn), Ньюборов (Newborough) у Вік., Сідней й Ньюкастель в НПВ, до Аделаїди. При театрі І.Залеська провела піврічну театр. студію для 10 учнів (1958-59).

Літ.: Дубів П. Театр ім. Л.Курбаса – вогнище укр. театр. культури в Мельборні. "Н.О.", ч. 2, 1960.

М.Павлишин

ТЕНҐЕРУ (Tengeru), місцевість в Танґаніці, Африка, де у 1943-48 знаходився вел. переселенчий табір поль. втікачів з СРСР, що дісталися в Африку через Іран та Близький Схід. Бріт. влада розмістила цих втікачів, які не зголосилися до поль. армії на боці альянтів (старш. осіб, жінок, дітей, інвалідів), у своїх колоніях. Таких таборів нараховувалось кільканадцять; в деяких із них були й українці та білоруси, що вирвалися з більш. заслання як поль. громадяни. Окремого статусу за ними ані бріт., ані поль. чинники не визнавали. До того ж, більшість із них приховувала свою національність. Могли себе виявити як люди, приналежні до сх. обряду, гол. православні. У деяких таборах мали мінімальну рел. опіку. Один з таких таборів й розташовувався у місцевості Т. біля вигаслого вулкану Меру, де із 4 тис. його мешканців українці становили досить поважне ч. Окремі українці працювали у таборових установах і поль. школах (було 2 початкові і 2 сер. школи). Існувала спільна рел. громада, яку обслуговували правос. священики (білорус і грек); але більшість вірних були греко-католиками з Галичини. Побудовано церковцю. Велася скромна культ.-осв. діяльність, напр., аматорський драм. гурток поставив "Наталку Полтавку". До укр. провідників групи належали: інж. А.Хрущевський (перебував з родиною і працював як агроном на вел. англ. фармі в оселі Інфунда), гімназійний учитель П.Серафин, лікар Роман Могильницький та ін. У 1947-48 українці почали роз'їжджатися на стале поселення – дехто разом з поляками до Англії, ін. – до Америки, Півд. Африки, а найбільша частина – до Австралії. Укр. присутність в Т. ще чекає на свого дослідника.

Т.Судомляк

ТЕОДОРОВИЧ Ананій (Ananij Teodorovych), правос. свящ.; н. 17.12.1900 в с. Білиці Ковельського пов. на Волині, п. 11.10.1971 у Бавнд Бруку, США. 1919 був інструктором у штабі Січових Стрільців. Вчився у Житомирській і Кременецькій духовних семінаріях, заочно закінчив теологію у Варшавському Університеті. 1925 рукоположений у сан свящ. Секретар Рівненського церк. управління УАПЦ 1942-43. З 1944 на еміґрації в Німеччині; у 1946-48 секретар синоду УАПЦ. Приїхавши 1949 до Австралії, Т. працював як контрактовий робітник у Канберрі, де організував першу укр. церк. громаду – парафію УАПЦ св. Миколая. Через

Укр. церк. громада в Тенґеру, 1946 р.

зв`язки з міністерством іміґрації він зміг розподілити правос. священиків, що прибули 1949 до цієї країни, по осередках укр. поселення. У тому ж 1949 став організатором парафії УАПЦ св. Покрови в Гомбуші (Homebush), Сідней, а в 1951 її настоятелем. Гол. вищого церк. управління й адміністратор УАПЦ в Австралії і Новій Зеляндії 1950-53, 1957-58 та 1971, коли УАПЦ не мала тут свого ієрарха. Ред. "Церк. Вістей" (1952-53) й "Праці і Життя" (С., 1966-71). 1952 відзначений протопресвітерством УАПЦ. Помер під час проведення собору Укр. Правос. Церкви Америки. Похований в Сіднеї на цвинтарі Руквуд.

С.Р.

ТЕОДОРОВИЧ Олександер (Alexander Teodorovych), син *Теодоровича Ананія*, правос. свящ., гром. діяч; н. 12.9.1927 в с. Туптало Ковельського пов. на Волині, п. 6.5.1979 в Канберрі. З 1944 на еміґрації в Німеччині, де в Реґенсбурзі закінчив гімназію, а в Штутґарті студіював архітектуру. Від 1948 в Австралії, активний в укр. культ. житті Канберри. 1972 став свящ. УАПЦ. Гол. консисторії УАПЦ (1975-79), протоієрей.

ТЕРЛЕЦЬКА Оля (Ola Terlecka), поетеса; н. 7.3.1921 в Чернівцях, Буковина. Матуру здобула в Станиславові. Як емігрантка, через Відень та Ашафенбурґ, 1949 приїхала до Австралії, де жила в Тасм., а від 1951 – у Мельборні. Авторка трьох зб. поезії і прози: "Любій Україні з чужини" (1980), "Через кладку" (1984), та Australia, We Salute You в перекладі Стефанії Ковалик (1990). Засновниця (1984) драм. гуртка "Червоні маки" в Сейнт Албансі, Вік.

ТИМОЧКО Константин (Constantine Tymochko), кат. свящ.; н. 17.6.1907 у Дрогобичі, Галичина. Там же закінчив гімназію. Монах ЧСВВ (1938-56). Висвячений на свящ. у Перемишлі 1939. Душпастирював у Німеччині (1941-46) і США (1948-75). Приїхавши до Австралії, у 1975-76 був свящ.-помічником у Сіднеї. Від 1977 парох Брізбану, з 1986 крилошанин. Щедрий жертводавець на укр. церк. та гром. цілі, зокрема, Допомоговий Фонд Українознавчих Студій.

ТИРАВСЬКА Наталія (Natalie Tyravsky), з роду Солошенко, балетмайстер і хореограф, гром. діячка; н. 9.3.1924 у м-ку Ківерці б. Луцька на Волині. Закінчила балетну школу Софії Висурської-Фольфасінської у Ченстохові, Польща. У 1941-44 солістка Укр. Вол. Театру в Луцьку. З 1944 на еміґрації в Німеччині. 1949 переїхала до Австралії і поселилася в Сіднеї, де здобула авторитет як майстер і вчитель танцю. Керувала балетною секцією Укр. Мист. Т-ва в Сіднеї (1950-56), Укр. Нар. Балетом (1956-65), ансамблем "Веселка" (від 1965). Вчила нар. танців у Брізбані й Аделаїді. 1985 з "Веселкою" і хором "Чайка" відбула ґастролі по Канаді і США, а 1990 (на запрошення Нар. Руху України) з "Веселкою" – турне по Україні. Провадила курси укр. танців для австрал. балетних ансамблів. На запрошення Новозеляндської балетної компанії їздила як педагог до Окленду, де також поставила "Укр. сюїту". Займала пости культ.-осв. референта СУОА (1978-82) та Об`єднання Укр. Громад НПВ (1982-85), мист. референта СУА; вела укр. радіогодину на сіднейській станції 2EA (1979-89). Авторка хореографічних композицій: "У Києві, на Подолі", "Коз. сюїта", "Ніч під Івана Купала", "Біля криниці", "Вечорниці", "На баштані" та ін. Відзначена грамотою та медалею СУОА.

Н.Тиравська

І.Г.

ТИРАВСЬКИЙ Євген (Jevhen Tyravsky), юрист, держ. службовець, церк. і гром. діяч; н. 19.2.1885 в с. Гута Брацлавського пов. Подільської губ., п. 25.8.1957 в Сіднеї. Закінчив духовну семінарію (1906) і юридичний факультет Харківського Університету (1912). До революції працював штатним контролером, потім судовим урядовцем в Одесі й Вінниці. 1918 – повітовий комісар у Рівному та Вінниці, слідчий окружного військ. суду Армії УНР; 1919-20 – помічник начальника Подільської губ. На еміґрації в Польщі; урядовець в поль. адміністрації Луцького пов., у 1936-39 адвокат, у 1941-43 посадник Луцька. Арештований нім. владою за сприяння укр. підпіллю. Був правним дорадником митр. Полікарпа Сікорського, займав пости гол. "Просвіти" та дир. Українбанку в Луцьку. 1944 переїхав до Німеччини, 1949 до Австралії. Співпрацював з проводом УАПЦ в Австралії; 1959 секретар вищого церк. управління. Нагороджений Орденом С.Петлюри.

С.Р.

ТИСЯЧОЛІТТЯ ХРЕЩЕННЯ УКРАЇНИ-РУСИ ЮВІЛЕЙ (Millenium of Christianity in Ukraine-Rus), всеукр. ювілейні урочистості в діяспорі у 1988, проведені з метою відзначення 1000-ліття хрещення св. Володимиром Вел. Київської Держави й укр. народу (за григоріянським календарем припадає на 14 серпня) у 988. Ця подія, яка уможливила Київській Державі приєднатися до христ. світу й европ. цивілізації, вважається найвизначнішою в історії України. Світ. українство, зокрема українці в діяспорі, відзначило цей ювілей рядом урочистостей та тривалими діями й пам`ятниками.

Укр. діяспора, насамперед Церкви, в Австралії організовано включилася у підготовку ювілею Т.Х.У.-Р. Під проводом ієрархів заздалегідь постали ювілейні комітети: укр. кат. комітет створено ще 1978 (гол. єп. І.Прашко, діловий гол. Ю.Венґльовський); ювілейний епархіяльний комітет УАПЦ очолив М.Чигрин (почесний гол. архиєп. Володимир Дідович). Коротко діяв окремий комітет УПЦА, який згодом об`єднався з комітетом УАПЦ. Рівночасно існував Гром. ювілейний комітет, що зорганізувався і працював під егідою СУОА; він тісно співпрацював з обома церк. комітетами. Діяли також стейтові, а подекуди й місцеві (парафіяльні або гром.), комітети.

Гол. святкування проведено спільно та екуменічно 1988, у яких, крім православних і католиків, брали участь й укр. євангелики-баптисти. До участи в укр. рел. святкуваннях були запрошені представники ін. христ. віровизнань, австрал. влади та ін. етнічних груп. Укр. католики готувалися до ювілею упродовж кількох років.

Відбувалися проповіді, місії, прощі, вшанування "похідної ікони", вмурування пам`ятних таблиць у церквах, де проходили від початку укр. кат.

Деталь пам`ятника Тисячоліття Хрещення України при Святоандріївському осередку в Сіднеї

богослужіння, влаштовувалися рел.-мист. виставки та публікувалася відповідна література. У 1986-88 Австралію у зв`язку з ювілеєм відвідали кард. Мирослав І.Любачівський та митр. Степан Сулик. Центр. подією ювілейних відзначень став рел. здвиг у Канберрі 14-16.8.1987 з посвяченням храму-пам`ятника св. Володимирові. Там же одночасно відбувся з`їзд молоді ("Укр. молодь Христові").

Правос. святкування проведено у жовтні 1988. Тоді (20-21.10) відбувся XI звич. собор Австрал.-Новозеляндської епархії УАПЦ та відкрито правос. центр Тисячоліття в Канберрі. Всеукр. відзначення супроводжувалось літургіями в церквах, молебнями, концертами і святковими бенкетами: у Сіднеї (7-8.8.), Мельборні (14.8.), Перті (14.8.), Канберрі (15.8), Брізбані (13-21.8.), Аделаїді та ін. містах. У цих урочистостях духовенство укр. христ. конфесій брало спільну участь у відправах; в концертах виступали найкращі муз. сили.

З метою ознайомлення неукраїнців з ювілеєм видано інформаційні брошури, програми урочистостей, листівки, пропам`ятні відзнаки, ювілейні стяги, опубліковано працю Millenium of Christianity in Ukraine (автор о. І.Шевців). 15.8.1987 в Нац. Університеті у Канберрі влаштовано наук. симпозій. Т.Х.У.-Р. вшановано також у Джілонгу, Вік., де споруджено пам`ятну дзвінницю (4.9.1988); у Мельборні побудовано манастир Сестер Василіянок, в Сіднеї-Лідкомбі – пам`ятник-фонтан з плоскорізьбами, здвигнено пам`ятні хресті в Аделаїді і Перті. Так само споруджено пам`ятник Тисячоліття на оселі СУМ в Гайнд-марш, ПА, а пластову оселю "Бескид" (також в ПА) віддано під патронат св. Володимира.

Літ.: Тисячоліття Християнства в Україні (ювілейний зб.). Нью-Йорк – К., 1993.

В.Маркусь, о. І.Шевців

ТКАЧ Олександра (Леся) (Alexandra Tkach), дочка *Нитченка Дмитра*, псевд. Леся Богуславець, радіожурналістка, письм.; н. 23.6.1932 в м-ку Зіньків Полтавської обл. Емігрувавши до Зах. Німеччини, закінчила укр. гімназію в Еттлінгені. 1949 приїхала до Австралії і поселилася в Мельборні. Від 1978 готувала й провадила (поруч з іншими) укр. радіогодини на держ. радіо 3ЕА (Мельборн), а з 1989 очолює укр. програму на тій же радіостанції. Авторка зб. гуморесок (часто сатиричних) про укр. життя в Австралії "Який Сава, така й слава" (1979), белетризованих подорожніх репортажів з України "На прощу до рідної землі" (1984) і "Від Находки до Чернівців" (1988, виданих у М.), а також "Моя австрал. кума" (Дніпропетровськ, 1991). Написала понад 50 оповідань, опублікованих в укр. часописах діяспори.

М.П.

ТКАЧ Юрій (Yuri Tkach), внук *Нитченка Дмитра* і син *Ткач Олександри*, перекладач, видавець, книгар; н. 17.2.1954 у Мельборні. У Мельборнському Університеті здобув кваліфікації інж.-електрика (1972-76) і працював у держ. телефонній корпорації. 1978 заснував і постійно веде вид-во і книгарню "*Байда*". До 1990 появилося англ. мовою (перев. у Мельборні) 15 книг укр. авторів у його перекладі, серед них: зб. укр. оповідань 1920-30-их рр. Before the Storm (Енн Арбор, США, 1986), зб. укр. прози Австралії On the Fence (1985), романи "Собор" Олеся Гончара в перекладі Т. і Леоніда Рудницького (The Cathedral, Філядельфія, 1989), "Побратими" В.Шевчука (Blood Brothers, 1980), "За ширмою" Бориса Антоненка-Давидовича (Behind the Curtain, 1980), зб. повістей і оповідань Across the Bridge (1977), In Stalin`s Shadow Анатоля Дімарова (1989), Hard Times Остапа Вишні (1981), Apostle of Immortality Олеся Бердника (1984). Від сер. 1970-их рр. Т. одним із перших плекав зв`язки з Україною. В управі Т-ва Укр. Промисловців і Підприємців (1986-89) сприяв поїздкам в Австралію письменників і діячів Нар. Руху України. У 1981-83 жив у Торонто, Канада; з 1989 працює у Києві перекладачем і видавцем.

С.Р.

ТОВАРИСТВО ВОЛННЯН (Volyn Society), реґіональне т-во уродженців Волині, засн. 1971 в Сіднеї на чолі з М.Чигрин. Мало на меті плекати товариські зв`язки та крайові традиції. Згодом послабило діяльність. 1993 відновило її за участю понад 20 чл.; гол. обрано Н.Тиравську. Нині Т.В. вбачає своє гол. завдання у тому, щоб допомагати новоствореному Вол. Університетові в Луцьку.

ТОВАРИСТВО ҐРАДУАТІВ ВІКТОРІЇ (Association of Ukrainian Graduates in Victoria), організація високошкільних випускників, засн. у березні 1983 в Мельборні. Чл. 70, 1987 – 50. Займалося культ.-осв. працею і порадами у професійних справах; видавало англомовний журн. *Ukrainian Issues* (1984-86). Гол. увесь час був В.Хамула. 1987 Т.Ґ.В. перетворилося на *Товариство Професіоналів і Промисловців Вікторії*.

ТОВАРИСТВО ЄВРЕЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ЗВ`ЯЗКІВ (Association for Jewish-Ukrainian Contacts), засн. у вересні 1979 в Єрусалимі спочатку як Комітет єврейсько-укр. співробітництва, що мав на меті сприяти єврейсько-укр. взаєминам та порозумінню у різних ділянках суспільного й культ. життя. Серед засновників: *Я.Сусленський* (незмінний гол. Т.Є.-У.З.), Ізраїль Клейнер, Юхим Вольф, Яків Сорокер, Михайло Френкін, Юрій Мандрик, Олександер Брагінський, Алекс та Ора Заїк, Ізраїль Ґольденберґ, Люда Веретник та ін. Т-во видавало неперіодичний журн. "*Діялоги-Диалоги*", організовує зустрічі і симпозіюми, популяризує укр. "праведників світу" та сприяє встановленню контактів Ізраїля з Україною. Спонсорувало кілька поїздок укр. євреїв в Україну. 1989 відбувся конгрес з нагоди 10-ліття Т.Є.-У.З., а у вересні 1992 – форум єврейсько-укр. громадськости. При виникненні т-во нараховувало 25 чл., 1983 – 200, а в 1990-их рр. – понад

500. Існує 5 відділів в Ізраїлі та кілька закорд. осередків.

Я.С.

ТОВАРИСТВО ПРИХИЛЬНИКІВ ДЕРЖАВНОГО ЦЕНТРУ УНР, див. *Товариство Сприяння Українській Національній Раді.*

ТОВАРИСТВО ПРИЯТЕЛІВ ТВОРЧОСТИ М.ЗЕРОВА в Австралії (M.Zerov Society of Australia), засн. 26.7.1955 в Аделаїді. Група прихильників творчости укр. неоклясиків зорганізувалася з наміром зібрати фонди на видання творів Миколи Зерова, що були на руках у його мол. брата Михайла Ореста в Мюнхені. Пізніше вирішено перевидати твори Павла Филиповича і Михайла Драй-Хмари. Ініціятором т-ва був Теодосій Кропив`янський, приятель М.Ореста ще з таборових часів. До його першої управи увійшли І.Сторожук-Вознюк (гол), Т.Кропив`янський (секретар) і К.Каздоба (організаційно-фін. референт). Управа запевнила співпрацю М.Ореста й розпочала збіркову акцію в усіх стейтах Австралії та в Новій Зеляндії. У зв`язку з від`їздом 1956 Т.Кропив`янського до США секретарем обрано Юрія Словачевського.

1959, після смерти І.Сторожука-Вознюка, гол. обрано І.Ващишина, а його заступником – Д.Нитченка в Мельборні. У такому складі управа працювала до 1984, коли т-во розв`язалося, опублікувавши з творчости неоклясиків все, що вдалося віднайти на Заході. Т.П.Т.З.А. повністю фінансувало видання: зб. поезій М.Зерова Corollarium (1959); його ж літературознавчих лекцій і статтей "Нове укр. письменство" (1960); зб. спогадів про неоклясиків "Безсмертні" (1963), що появилися в Мюнхені; літературознавчих нарисів Павла Филиповича "Література" (Нью-Йорк–М., 1971). Т-во частково фінансувало видання М.Драй-Хмари "З літ.-наук. спадщини" (Записки НТШ, т. 197, Нью-Йорк, 1979), поезії Євгена Плужника "Три збірки" (Мюнхен, 1979) та зб. листів М.Драй-Хмари англ. мовою Letters from the Gulag (Нью-Йорк, 1983). Ред. видань були М.Орест і, після його смерти 1963, Григорій Костюк.

р.м.

Управа Т-ва Приятелів Творчости М.Зерова.
Зліва направо: К.Каздоба, І.Ващишин, Д.Нитченко, К.Карпенко

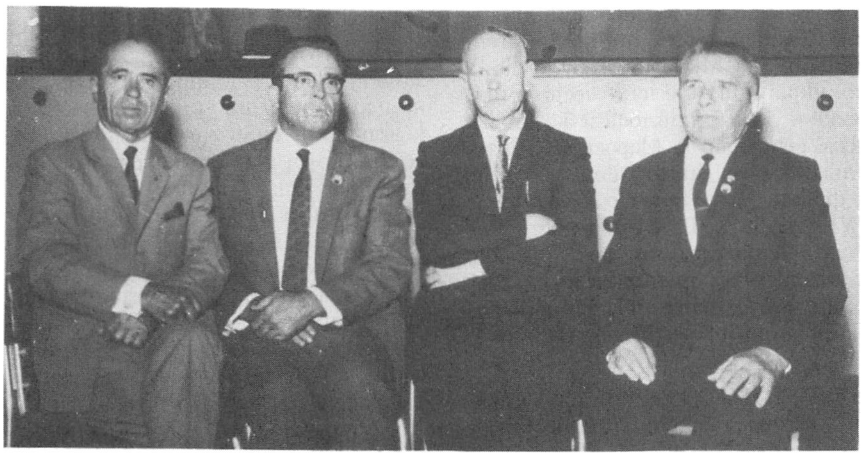

ТОВАРИСТВО ПРОФЕСІОНАЛІВ І ПРОМИСЛОВЦІВ ВІКТОРІЇ (Ukrainian Professional and Business Association of Victoria), організація осіб з вищою освітою – професіоналістів та підприємців мол. і сер. генерацій, які здебільшого здобули професії і дипломи вже в Австралії. Засн. 1987 в Мельборні на базі *Товариства Ґрадуатів Вікторії*; у час створення нараховувало бл. 60 чл., 1992 – понад 50. Метою т-ва є плекання дещо ін. стилю і змісту участи його чл. в укр. та австрал. житті у порівнянні зі старш. генерацією. Чл. т-ва звертають увагу на зв`язки із загальноавстрал. організаціями та сприяють відносинам з Україною (допомога медикаментами жертвам Чорнобиля, зустрічі з людьми). Важливий бік діяльности складає товариське співжиття. Т-во щороку видає професійний довідник Ukrainian Professional and Business Directory (Australia) й співпрацює з подібними укр. організаціями в ін. містах Австралії. Гол. Т.П.П.В. від початку є В.Хамула.

Д.Ф.

ТОВАРИСТВО СПРИЯННЯ УКРАЇНСЬКІЙ НАЦІОНАЛЬНІЙ РАДІ в Австралії (Society of Friends of Ukrainian National Council), гром.-політ. організація, гол. мета якої полягала у фін. допомозі екзильному урядові УНР та сприянні і поширенні політ. ідей й позицій координаційного центру – УНРади. Подібні організації були заініційовані в кін. 1940-их рр. також в ряді ін. країн поселення укр. діяспори. У грудні 1949 на пропозицію кіл УРДП створено групу сприяння УНРаді в Аделаїді. Спроба заснувати аналогічне т-во в Сіднеї 1950 не дала бажаних результатів. У грудні 1951 зорганізовано місцеве Т.С.У.Н.Р. в Мельборні, до якого вписалося 130 чл. (гол. І.Яворський). Це т-во провадило активну політ. діяльність, влаштовуючи доповіді, популяризуючи ідеї УНР в укр. й загальноавстрал. середовищі та організовуючи збірки на екзильний центр УНР. Рівночасно воно допомогло згуртуватися молодим людям у формі Об`єднання Дем. Укр. Молоді. Згодом постали т-ва в Перті (гол. – І.Доброско, В.Хилько та ін.) і Сіднеї (1958, гол. – Іван Любчик, Іван Завада та ін.); так само створено відділи у Ньюкастелі й Канберрі. У березні 1959 відбувся загальноавстрал. з`їзд делеґатів, на якому засн. Т.С.У.Н.Р.А. Гол. крайової управи були: І.Любчик, О.Присташевський, В.Олеваренко, В.Кандибко (1985-90) та ін. 1960 у 8 філіях нараховувалось 550 чл. Ін. активні діячі: В.Соловій, С.Яськевич, К.Білинський, Г.Базалицький, В.Онуфрієнко, Микола Володимирів, Павло Шулежко, Іван Байбара, Іван Александрів, Юрій Дем`яненко, Дмитро Мазуренко, Святослав Книш (останній гол.) та ін. У 1980-их рр. Т.С.У.Н.Р.А. стало менш активним, а 1992 воно було розв`язане у зв`язку з тим, що УНРада та екзильний центр припинили свою діяльність.

Літ.: Любчик І. Товариство Сприяння УНРаді в Австралії. Зб. Укр. А.

В.М.

ТОВАРИСТВО УКРАЇНСЬКИХ ҐРАДУАТІВ НПВ (Ukrainian-Australian Graduates Association of NSW) виникло 1978 у Лідкомбі, Сідней. При заснуванні нараховувало 80 чл. Гол.: Т.Бабій (1978, 1980), Мирон Кузик (1979), Л.Гаврилів (1981-82),

Іван Кенез (1983-86), Т.Довгалюк (з 1986). Т-во прагнуло створити для випускників високих шкіл атмосферу, сприятливу для обміну ідеями на академічні, культ., гром. та ін. теми. З цією метою організовувались товариські зустрічі та доповіді. У 1978-80 вийшли 3 чч. "Хроніки" (ред. І.Кенез). З кін. 1980-их рр. т-во не діє.

ТОВАРИСТВО УКРАЇНСЬКО-АВСТРАЛІЙСЬКИХ ҐРАДУАТІВ В ПА (Ukrainian-Australian Graduates Association in SA), засн. у травні 1979 в Аделаїді. Чл. т-ва стали випускники високих шкіл Австралії укр. походження. Завданням Т.У.-А.Ґ. ПА є ширити укр. культ. спадщину, заохочувати своїх чл. до академічної, культ. і гром. співпраці з подібними т-вами в Австралії і поза нею, публікувати власні інформаційні видання, вести українознавчу книгозбірню для потреб громадянства та засобів комунікації. Т-во спряло творенню курсів укр. мови на високошкільному рівні, популяризації муз. мистецтва, гол. бандури, і збирало якісні книги (укр. й англ. мовами) з укр. проблематики. Від 1989 праця зосередилася на збірці фондів для Нар. Руху України та жертв Чорнобиля. 1988 перейменоване на Т-во Укр.-Австрал. Професіоналів та Підприємців. На той час об'єднувало 30 чл. Т-во очолювали: Любомир Микита (1979), Ярослав Фурсенко (1980-82), Юрій Соболь (1983, 1987), Борис Кардаш (1984), Юрій Василюк (1985-86), Ірина Чумак (1988), Богдан Лунишин (1989), Володимир Яковлів (1990), Я.Фуренко (1991), В.Федюк (1992). До активних діячів належать також Т.Судомляк й І.Микита. Появлявся англомовний бюлетень UAGA Newsletter (3 чч.).

р.м.

ТОВАРИСТВО УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ім. Т.Г.ШЕВЧЕНКА (Shevchenko Ukrainian Language Society), засн. 1990 в Мельборні з метою плекання нац. культури, вивчення історії України та піклування про чистоту укр. мови. Виникло як відгук на одноіменне т-во в Україні і своєю активністю бажає допомогти здійснювати подібні цілі, зокрема, в діяспорі. Серед засновників: Д.Пирогів (гол.), Н.Грушецький, Г.Корінь та Д.Нитченко. Крім них, до управи входять Г.Вишневий та Іван Рубан. Чл. 37 (1990) і 57 (1993). Т.У.М.Ш. провело "Великодню писанку" – збірку фондів для допомоги Україні, демонструє фільми про сучасні події.

р.м.

"ТРЕМБІТА" (Ukrainian Choir Trembita), укр. хор у Нортгамі, ЗА, засн. ще в час подорожі до Австралії корабля "Мозефарі" (квітень-травень 1949) з переміщених осіб під керівництвом Я.Микитюка – постійного дириґента "Т.". Коротко хор мав осідок у переселенчому таборі в Ґрейляндс б. Перту. Реорганізований у Нортгамі в липні 1951, він став першою укр. організацією в ЗА і виступав на відкритті родинного переселенчого табору б. цього міста у присутності австрал. мін. іміграції А.Колвела, а потім, упродовж 10 рр., на церемоніях натуралізації. Управу хору очолювали: Володимир Глібовицький (1949-52), Я.Микитюк (1952-56), Григорій Кульчицький (1956-58) і Василь Корбула (1958-64). У 1949-51 хор виконував функції загальногром. організації, потім виступав на всіх гром. концертах і святах у Нортгамі, давав концерти в Перті. Чл. пересічно 20; діяла також танц. група. 1964 "Т." розв'язано через виїзд багатьох українців з Нортгаму.

р.м.

ТУНІС (арабською al-Djumhuriyya, франц. Tunisie), арабська країна в Півн. Африці. Площа 155 тис. кв. км, нас. 8,1 млн (1990); столиця має таку ж назву (Tunis). У 1881-1956 Т. був франц. протекторатом, з 1956 – незалежна республіка. Нас. перев. араби і мусульмани (98%), за франц. протекторату жило від 5% до 6% европейців. По закінченні громадянської війни у Росії (1920-21) до Т. дісталось понад 6 тис. "білих" разом з Чорноморською фльотою ген. П.Вранґеля. Між ними було до 2 тис. українців, але нац. несвідомих. Деяке ч. їх залишилось в Т. Ін. невдовзі переїхали до Марокко, Єгипту, бельгійського Конго; дехто вступив до франц. *Чужоземного Леґіону*.

У 1947-56 в Т. у місцевості *Бен Метір* існувала укр. громада, що складалася з працівників і їхніх родин, котрі прибули з таборів ДП в Німеччині й Австрії.

А.Г.

ТУРЕЧЧИНА, Республіка Туреччина (тур. Turkiye Cumhuriyeti), держава на Близькому Сході, 97% території якої знаходиться в Азії (на півостр. Мала Азія), 3% в Европі (на Балканському півостр.). Т. омивається Чорним, Егейським та Середземним морями. Азійська її частина відділяється від европ. протоками Босфор і Дарданелли та Мармуровим морем. Площа 780 тис. кв. км, нас. 56,5 млн (1990).

До зафіксування нинішніх кордонів Т. (1923, згідно з Лозанським мирним договором) територія Османської (чи Оттоманської) імперії зазнавала безперервних змін, проте завжди географічно була наближена до укр. земель, а то й включала в себе певну їх частину. Як сусідня держава Т. (поряд з Польщею і Росією) відіграла досить значну, хоча і суперечливу, ролю в істор. розвитку України. З одного боку, українці, зокрема запор. козаки, змушені були постійно боронити свою землю від тур. і татар. нападів, які розпочалися з кін. 15 ст., з другого – за Коз. Гетьманської Держави (17-18 ст.) спостерігалася тенденція й до певного порозуміння з Т. задля використання її допомоги проти зазіхань Польщі і Росії. У 18-19 ст., по втраті укр. коз. державности, українці у складі рос. армії брали участь у рос.-тур. війнах (1735-39, 1768-74, 1787-91, 1806-12, 1828-29, 1877-78). На підставі Берестейського миру 1918, Т. визнала УНР і встановила з нею дипломатичні відносини, які були поновлені після проголошення Акту про незалежність України 1991.

Укр. присутність в Т. мала свою специфіку. Першими українцями в цій країні були невільники та раби. Їх почали вивозити до Т. з кін. 15 – поч. 16 ст., після того як турки опанували півн. побережжя Чорного моря й спільно з кримськими татарами (1478 Кримське ханство визнало тур. зверхність) упродовж двох століть здійснювали грабіжницькі та руїнницькі напади на укр. землі. Серед невільників було чимало дівчат та жінок, котрі нерідко потрапляли до гаремів. Одна з таких укр. бранок – знаменита *Роксоляна* (справжнє ім'я – Настя Лісовська, 1505-58), ставши дружиною султана Сулеймана I, справляла помітний вплив на політику Османської імперії. За деякими відомостями, з полонених українок вибрали дружин для тур. султанів – Ібрагіма, Демана II та Мустафи II. До речі, дружина Ібрагіма була матір'ю султана Мухаммеда IV (1648-

87), а дружина Мустафи II – матір`ю султана Османа III (1754-57).

Тяжким наслідком перебування українців в тур. неволі стало перетворення певного ч. дітей, вивезених з України, на яничарів, що відзначалися особливою відданістю султанській владі, фанатизмом і жорстокістю.

Після поразки під Полтавою 1709 в Османській імперії знайшли притулок гетьман І.Мазепа та кошовий Запор. Січі К.Гордієнко з частиною їхнього війська. Мазепинська еміграція повела активну політ. діяльність спочатку в Т., а потім у Франції. Окремі люди з цієї еміграції залишилися жити в Т., але помітного сліду по собі не залишили. Провідні діячі на чолі з новим (екзильним) гетьманом Пилипом Орликом (обраним 1710 у Бендерах) прагнули заінтересувати укр. справою міжнар. чинники і створити чергову антимосковську коаліцію. Однак, попри початкові успіхи (1711 П.Орлик уклав союзний договір з Кримом; 1712 Т. визнала його владу на Правобережжі, але не надала йому належної допомоги), збройна боротьба проти Москви на Правобережній Україні у 1711-14 зазнала невдачі. Після кількарічного перебування в Зах. Европі 1722 П.Орлик був фактично інтернований в Салоніках і решту свого життя провів у володіннях Т. (помер 1742).

По розгромі Запор. Січі певна частина козаків (бл. 10 тис.) змушена була покинути рідні землі й оселитися на території Османської імперії в гирлі р. Дунаю. Тут вони заснували Задунайську Січ, яка проіснувала до 1828. Цей істор. епізод, як і попередній етап, пов`язаний з гірким життям українців в тур. неволі, знайшов відображення у нар. піснях і думах, творах укр. письм., композиторів (опера С.Гулака-Артемовського "Запорожець за Дунаєм", 1863) тощо. Під час Кримської війни 1853-56 у складі тур. армії воювали коз. сотні (т. зв. "султанські козаки"), створені з укр. поселенців півн. Добруджі поляком *М.Чайковським* (після прийняття ісляму у 1850 змінив ім`я на Садик Паша).

У період 1 світ. війни на території Т., зокрема в Істамбулі, діяло представництво Союзу Визволення України (СВУ). Його керівник Маріян Меленевський на поч. 1915 був прийнятий великим везіром Талаат Пашею, від якого одержав запевнення, що ціллю Т. у війні є створення укр. держави. Ця сенсаційна вістка облетіла тоді всі столиці як воюючих, так і невтральних держав. Представництво СВУ мало можливість звертатися до тур. вояків через летючки (Asker) та видало інформативну брошуру Ukrayna, Rusya, Turkiye, Magalemer mesmu`asi (1915). У складі рос. армії укр. вояки від 1916 до 1918 перебували на захопленій нею частині тур. території – сх. Анатолії з центром у Трапезунді (Trabzon). Серед свідомих українців у той час в Трапезунді знаходились: Василь Іванис, Лев Биковський, Грицько Хименко, Гриць Рогозний та ін. У 1916-17 перебував тут з дослідною місією відомий тюрколог Агатангел Кримський. Тоді ж у Трапезунді виникла Укр. Громада, що видавала "Вісті Укр. Громади м. Трапезунду" (ред. Г.Хименко). Укр. вояки в складі рос. армії почали творити українізовані частини. 1917 УЦРада призначила *М.Свідерського* своїм уповноваженим ("комісаром") для українізації військ. частин рос. армії в Трапезунді. Після приїзду М.Свідерського українізація поширилася на весь окупований Трапезундський реґіон. 29.10.–4.11.1917 відбувся в Трапезунді Укр. армійський з`їзд, організатори якого навіть видали 5 чч. "Вістей Укр. Військ. З`їзду Кавказького Фронту". В грудні М.Свідерський з деякими укр. військ. відділами виїхав на Україну. У Трапезунді залишилася кінна сотня Г.Хименка, яка короткий час була єдиною охоронною силою міста.

З підписанням Берестейського миру (1918), відповідно до якого Т. визнала незалежність України і встановила з нею дипломатичні відносини, в *Істамбулі* діяли укр. посольства. Після створення УРСР новий республіканський уряд Т. унормалізував відносини з большовиками. 2.1.1922 укладено угоду між Т. і рад. Україною про "політ., торг., культ. зв`язки, дружбу та братерство". Але УРСР не мала постійного дипломатичного представництва в Т.

Через брак необхідних джерел важко встановити точну кількість українців у Т. в 1920-40-их рр., показати конкретні вияви укр. гром. життя в цей період. Відомо, напр., що за кілька років після закінчення громадянської війни через Істамбул перейшло і переходово жило в Т. понад 300 тис. еміґрантів (т. зв. "білих"), вихідців із Росії. З Т. багато з них перебралося потім до Балканських держав, Чехословаччини, Франції. Вказана цифра включала й поважне ч. українців, зокрема тих, хто був мобілізований у вранґелівську армію. Українці в Т. у першій пол. 1920-их рр. гуртувалися по т. зв. округових земляцтвах Великої України. До них належали земляцтва: Херсонщини, Поділля та Волині, Київщини, Катеринославщини із Запоріжжям, Таврії з Кримом, Кубані з Терщиною і Чорноморщиною; був і земляцький гурт галичан. У 1920-их рр. діяла в Т. Укр. Студентська Спілка. Крім того, існувала Царгородська Рада, навколо якої групувалися окремі українці. 1928 всі ці організації об`єдналися в *Українську Громаду у Туреччині*. За повідомленням журн. "Тризуб" (1928, ч. 22-23), число організованих українців в Т. під ту пору складало прибл. 450-460 осіб. У доповіді ж В.Филоновича, представника Укр. Громади в Т., на 1 конференції укр. еміґрації в Празі (червень 1929) говорилося, що в Т. знаходиться 200-250 душ укр. еміґрантів. Також вказувалося на низький рівень нац. свідомости українців у Т., їхнє досить скрутне матеріяльне та непевне правне становище, що проявлялося, напр., у неможливості вільного пересування по країні. Укр. Громада в Т. була одним із осередків, що входили до складу Укр. Гол. Еміґраційної Ради. Її існування продовжувалося деякий час і по закінченні 2 світ. війни (до кін. 1950-их рр.). Давні еміґранти повимирали, а їхні нащадки (їх було небагато) асимілювалися. Окремі українці з діяспори (учені, туристи) перебували коротко в Т. і в пізніші часи. Через напружені тур.-рад. відносини в період холодної війни мінімальними були зв`язки України з Т. У нинішніх умовах Т. виявляє деяке зацікавлення долею кримських татар. 1992 між Україною і Т. встановлено дипломатичні відносини. Послом України в Т. в кін. того ж року призначено Ігоря Турянського, а тур. послом у Києві 1993 став Аджар Гермен.

Літ.: Кримський А. Історія Туреччини. К., 1924; Кобилянський Л. Укр. посольство в Туреччині. "Нова Україна" (Прага), червень-липень 1925; Крупницький Б. Гетьман Пилип Орлик (1672-1742). Варшава, 1938; Лотоцький О. В Царгороді. Варшава, 1939; Пріцак О. Союз Хмельницького з Туреччиною 1648.

Мюнхен, 1948; Биковський Л. Українці в Трапезунді у XX ст. "Визвольний Шлях" (Лондон), чч. 11-12, 1963; Биковський Л. На кавказько-тур. фронті. Спомини з 1916-1918. Вінніпеґ-Денвер, 1968.

В.Трощинський

ТУРЧИК Віталій (Witalij Turczyk), інж., гром. діяч; н. 1.8.1904 в с. Вінники на Волині. Вчився у гімназії в Луцьку і в Політехніці у Данціґу, де здобув кваліфікацію інж.-хеміка. Один із засновників Пласту на Волині. З 1939 на еміґрації; провідник Виховної Спільноти Укр. Молоді у Варшаві, пізніше організатор церк. і пластового життя у таборах ДП. До Австралії приїхав 1948 і поселився у Канберрі. Перший гол. УГ в цьому м., активний у Пласті та в УАПЦ.

ТУРЯНСЬКИЙ Роман (Roman Turski), журналіст, моряк-інж., подорожник; н. 18.5.1923 в Коломиї, Галичина. Там же закінчив гімназію. 1941 навчався в нім. старшинській школі, учасник рад.-нім. війни. На еміґрації в Арґентіні, згодом працював моряком на скандінавських кораблях. 1958 відбув мандрівку по різних країнах Африки, а 1965 – Азії; 1971-76 разом з дружиною (японкою Катсуко) здійснив довколосвітню подорож на мотоциклі. 1987-88 переплив човном усю течію Амазонки, 1990-92 об'їхав країни кол. СРСР і рад. блоку, 1993-94 знову побував у 12 країнах Азії, в тому ч. у Монголії і Тібеті. З 1968 живе в Японії б. То-

Р.Турянський

кіо. Про свої подорожі Т. створив документальні фільми, написав низку репортажів до япон., англомовної та укр. преси ("Овид", Чікаго). В Японії активний як популяризатор відомостей про Україну.

В.М.

ТЯНЬТЗІН (кит. Tianjin), м. в півн. Китаї, адміністр. центр пров. Хебей. Вел. торг., пром. і транспортний вузол країни, відомий ще з поч. 15 ст. Розташований на р. Хайхе, за бл. півсотні км від її впадіння у затоку Бохайвань (Жовте море), на перетині Великого каналу важливими залізничними, автомобільними та повітряними маґістралями. Один з найбільших зовн. портів Китаю. Нас. понад 9 млн (1993).

В кін. 1920-их рр. у Т. поселилась група українців – кол. чл. "Укр. Клюбу" в Харбіні та учасників укр. руху на Зеленій Україні й у Сибіру. Серед них – О.Дроб'язко, М.Козловський, К.Рибка, М.Хмелевський та ін. До цієї групи належав також хор Машина і Могильникова, що складався з кол. службовців сх.-кнт. залізниці. 1933 постала "Укр. Спілка", яку пізніше перейменували на Укр. Громаду м. Т. Першим її гол. був М.Хмелевський, а по його смерті – К.Рибка; секретарем – О.Дроб'язко. Громада нараховувала бл. 70 чл. (1934). До 1941 вона підтримувала сталий зв'язок з Харбіном, зокрема, із Союзом Укр. Еміґрантів, адміністрацією *Українського Національного Дому* та редакцією "*Манджурського Вістника*". По закінченні 2 світ. війни українці з Т. перебрались гол. в Арґентіну, США і Канаду.

В.Т.

У

"УКРАИНСКАЯ ЖИЗНЬ" ("Українське Життя"), тижнева сторінка російськомовного щоденника "Ґонґ Бао" в Харбіні. Друкувалася від січня 1929 до вересня 1930. Вийшло 72 чч.; ред. Іван Світ. У 1933-37 з перервами під тією ж назвою виходила сторінка у рос. щоденнику "Харбинское Время", що видавався японцями; ред. сторінки Д.Барченко.

UKRAINIAN ISSUES ("Українські Питання"), Мельборн, неперіодичний журн. *Товариства Ґрадуатів Вікторії*. Виходив з 1985, ред. Роман Хамула. В 1989 припинив існування, всього з'явилося 9 чч. Тираж 200 прим. Журн. виходив англ. мовою і поміщав статті з проблематики сучасної України та укр. діяспори.

"УКРАЇНА", укр. спортовий клюб (УСК), переіменований 1955 на укр. спортове т-во "Леви", засн. 1952 в Мельборні. Ініціяторами були С.Місько, В.Вірт, В.Сліпко, Р.Капко, В.Буштедт і О.Данилович; гол. – С.Місько (1952-53), Л.Штинда (1954), В.Вірт (1955), М.Осідач (1956-57, 1961-62), Я.Болюх (1958-59), Ю.Болюх (1962-64), Т.Жовнірчук та Ю.Болюх (1965),М.Болюх (1966), Ю.Савчак (1967), К.Шафтгайтлер і Л.Лазорко (1968-70), Г.Джордж (1971-72), С.Лисенко (1973), Я.Юрчишин (1974). Т-во було діяльне головно у футболі. Футбольна команда "Леви" у 1961 під проводом капітана і тренера С.Плекана здобула мистецтво 1-ої дивізії Вік. і перейшла до стейтової ліги. "Леви" мали також ланки настільного тенісу (гол. М.Ярник, 1965-70) та волейболу (гол. С.Плекан, 1965-70; пізніше Р.Стельмахів). Чл. при заснуванні 30, в 1961 – 240. Т-во було розв'язане у 1974; гроші, реалізовані з продажу його майна, передано УГВ.

Д.П.

"УКРАЇНЕЦЬ В АВСТРАЛІЇ" (Ukrainian Settler), укр. газ. в Австралії у 1957-85. Виходила в Мельборні, спочатку місячно, від 1957 як двотижневик, від 1979 нерегулярно, припинилася в лютому 1985 (ч. 639). Потреба у випускові "У.А." настала, коли перестав з'являтись у 1956 тижневик "Єдність". Задовольнити всіх газ. "*Вільна Думка*" не могла: політична зрізничкованість спільноти вимагала ін. часопису. Тому К.Гіммельрайх з групою однодумців, гол. прихильників Держ. Центру УНР, склавши на фонд видання по 10 фунтів, приступили до випуску "У.А." (ред. К.Гіммельрайх). Після 6-го ч. фін. трудноці змусили Гіммельрайха припинити видання. Газ. перебрав видавець *Б.Ігнатів*, який і був ред. до 1981. Ігнатів через пресову кампанію приєднав передплатників, збільшив обсяг газ., перевів її з місячника на двотижневик. 1958 (в той час газ. мала тираж 200 прим.) до редколегії Ігнатів приєднав Л.Гаєвську-Денес, М.Дейко, Василя Шевченка, Григорія Козака і Олексія Коваленка, а на співроб. В.Онуфрієнка, П.Вакуленка, С.Радіона, о.Н.Плічковського, І.Рубана, Євгена Шведченка і В.Дубова. Пізніше серед авторів газ. визначилися Іван Дубовський (США), Володимир Каспенкович, П.Грін, М.Глуховера, С.Ванчицький, Г.Вишневий, О.Підгородецький, І.Брозницький, П.Дубів. Карикатуристом був М.Окопний. Пізніші ред.: Мирослав Ліщинський (1982-84) і Валеріян Михайлів (1985).

Літ.: Ігнатів Б. Часопис "Українець в Австралії". Зб. Укр. А.; "Українець в Австралії" (М.), 12.12.1976 (ювілейне ч.).

С.Радіон

УКРАЇНСЬКА АВТОКЕФАЛЬНА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА (УАПЦ) в Австралії і Новій Зеляндії (Ukrainian Autocephalous Orthodox Church in Australia and New Zealand).

Історія

Церк. життя правос. українців в Австралії починається 26.9.1948 заснуванням першої правос. парафії, що прибрала назву Святомиколаївської, у Канберрі свящ. А.Теодоровичем, який прибув до Австралії в червні 1948 разом з укр. еміґрантами з таборів ДП в Німеччині й був призначений на дворічну контрактову працю до Канберри. Незабаром, коли почали творитися парафії УАПЦ і в ін. місцях, де поселювано більшими групами укр. еміґрантів, митр. УАПЦ на чужині Полікарп Сікорський призначив А.Теодоровича адміністратором УАПЦ в Австралії.

У 1949 прибули до Австралії разом з еміґрантами, як контрактові робітники, священики Анатолій Стришинський до Сіднею, Б.Стасишин до Мельборну, Г.Фомічевський до Перту, П.Грушецький до Аделаїди, С.Шумський до Брізбану; протоієрей *Д.Буртан* (обслуговував іміґрантські табори у Вік.) та диякони О.Пігулевський і Микола Критюк до Сіднею. 26.6.1949 прибув до Австралії, як утриманець родини, єп. С.Гаєвський, який виступив з УАПЦ в Німеччині. Він взявся очолити священиків, які відмовилися служити в УАПЦ під адміністрацією о. А.Теодоровича. За те митр. Полікарп декретом від 3.3.1950 заборонив йому виконувати єпископські обов'язки. Єп. Гаєвський не підкорився і зорганізував свої парафії. Першою серед них була парафія св. Афанасія Лубенського в Редферні (Сідней). До нього зголосилися на службу священики з соборноправної єпархії УАПЦ Іван Манько, Іван Перелазний і диякони Юрій Горбунов та В.Ковалевський. Так започаткувався двоподіл в УАПЦ в Австралії.

В 1950 прибув до Мельборну протоієрей І.Винницький. Прибули також до Мельборну свящ. Олександер Зелінський та диякон Володимир Пиндюра, але вони до праці в УАПЦ не зголосилися.

Потреба очолити УАПЦ в Австралії єпископом стала нагальною. По різних заходах митр. Сікорський призначив кандидатом на єпис-

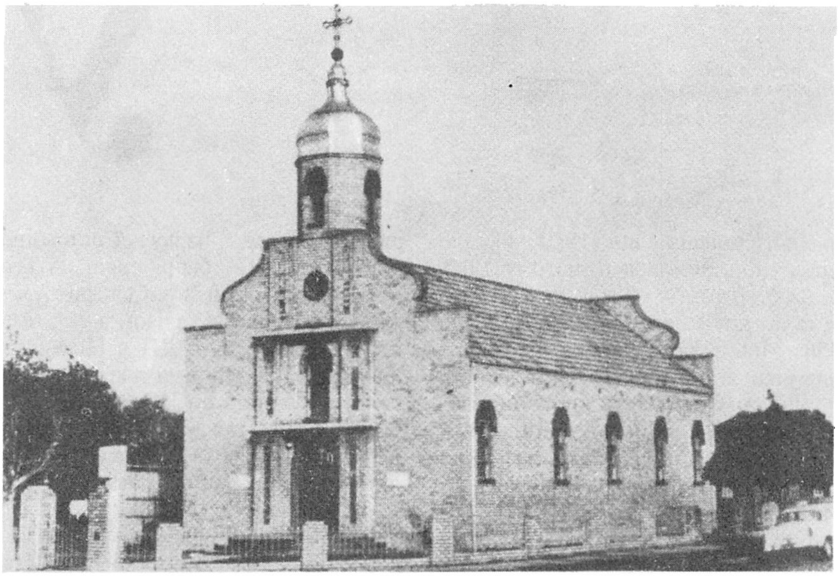

Святопокровська церква в Гомбуші, Сідней

копа архимандрита Укр. Греко-Правос. Церкви в Канаді *І.Данилюка*. 7.9.1952 відбулася в Парижі його хіротонія на єп. УАПЦ. На соборі УАПЦ, що там же відбувся, піднесено єп. І.Данилюка на архиєп. Сіднейського і Австрал.-Новозеляндського, а протоієрея А.Теодоровича в сан протопресвітера УАПЦ. 1.4.1953 владика І.Данилюк прибув до Австралії і відразу зустрівся з єп. С.Гаєвським, щоб залучити його до активної єпископської праці в УАПЦ. Заходи єп. Данилюка увінчалися успіхом. 18.4.1953 настало поєднання, і єп. Гаєвський зі своїми парафіями Святоволодимирською у Водонґа, Вік., і Святоафанасієвською в Редферні став помічником архиєп. Данилюка. Осторонь лишився соборноправний свящ. Всеволод Коломийців-Майданський.

Діяльність архиєп. Данилюка несподівано перервалася його раптовою смертю від удару серця 7.11.1953. Але його заходи скликати собор УАПЦ здійснилися. Перший собор УАПЦ в Австралії відбувся 26-29.12.1953 в Мельборні. На соборі обрано єп. Гаєвського правлячим єпископом УАПЦ з осідком у Мельборні і з титулом архиєп. Мельборнського й Австрал.-Новозеляндського. Собор обрав органи церк. управління: епархіяльну раду з 5 чл. духовенства й 5 світських осіб. Епархіяльна рада вибрала консисторію, постійно діючий виконавчий орган при правлячому єпископові, в такому складі: протоієрей І.Винницький, свящ. Г.Фомічевський та І.Хом`як. На тому ж соборі в Сіднеї обрано кандидатом на єпископа суддю *В.Соловія*. Він у травні 1954 був висвячений на свящ. й призначений помічником настоятеля Святопокровської парафії в Сіднеї. У 1954 відбулися деякі зміни настоятелів парафій. О.Пігулевський став настоятелем Святопреображенської парафії у Ґренвілі (Сідней), Г.Фомічевський місійним свящ. і відбув шестимісячну подорож до Нової Зеляндії. Там він зорганізував церк. громади УАПЦ у Веллінгтоні, Окленді й Крайстчерчі.

Після першого собору пожвавилася праця духовенства й вірних. Редакцію органу консисторії "*Наш Голос*" перенесено з Аделаїди до Мельборну. Всі парафії взялися за будову церков. Поєднання, що його осягнув архиєп. Данилюк, довго не протривало. Група мирян під проводом протоієрея В.Коломийцева-Майданського почала організовувати Соборноправну УАПЦ. Вони створили крайову церк. раду і разом зі свящ. Олександром Зелінським, А.Стришинським та протоієреєм Д.Буртаном перейшли під юрисдикцію соборноправного єп. Григорія Огійчука в США. Соборноправні свящ. обрали з-поміж себе Д.Буртана на кандидата в єпископи і 28.8.1955 у Чікаґо його висвятили єпископи Огійчук і Микола Урбанович. У чернецтві він прибрав ім`я Доната; потім повернувся до УАПЦ й став вікарієм правлячого єп. Гаєвського. Повернення єп. Доната до УАПЦ викликало новий поділ Церкви. Група парафій під проводом протопресвітера Теодоровича, не бажаючи бути під зверхністю єп. Гаєвського, найменувалася "митрополичою епархією" і перейшла під безпосередню юрисдикцію митр. Ніканора Абрамовича в Німеччині. Поряд існувала група єп. Гаєвського, яка також була в юриснднкції митр. Н.Абрамовича. Ця аномалія закінчилася на спільному соборі, що відбувся 29-31.12.1956, об`єднанням обох груп в одну т.зв. "об`єднану УАПЦ" під авторитетом єп. Сильвестра і його вікарія Д.Буртана. Проте по двох місяцях об`єднання розпалося. Невелика група соборноправників під проводом В.Дубова зі свящ. Володимиром Піндюрою відійшла назад до соборноправного єп. Г.Огійчука, а "митрополичу епархію" під проводом протопресвітера А.Теодоровича та "об`єднану епархію" під керівництвом єпископів Гаєвського й Буртана погодився далі мати під своєю зверхністю митр. УАПЦ в Німеччині Н.Абрамович. Так в УАПЦ настав триподіл.

Заходами "митрополичої епархії" 30.11.1958 висвячено В.Соловія, що прибрав у чернецтві ім`я Варлаама, у Чікаґо, США, митр. Іоаном Теодоровичем, архиєпископами Мстиславом Скрипником та Генадієм Шиприкевичем і єп. Володимиром Мальцем у сан єпископа УАПЦ з титулом єп. Чернігівського. Обидві епархії УАПЦ в молитовному єднанні діяли побіч себе. В той же час єп. Соловій постійно робив заходи, щоб їх з`єднати адміністраційно в одну. Зрештою його заходи увінчалися успіхом, коли єп. Гаєвський пішов знову на спочинок, а "об`єднану епархію" у січні 1963 очолив сам єп. Буртан. На міжепархіяльній нараді обох епархій 9.11.1963 ухвалено постанову про повне організаційне об`єднання, яке обняло 22 свящ. УАПЦ. Хоча формально двоподіл в УАПЦ єп. Соловієві вдалося усунути, але фермент не вщухав і вибухнув новим поділом. 29.8.1965 на своїх загальних зборах Святопокровська парафія УАПЦ в Ессендоні (Мельборн), яку очолювали свящ. Б.Стасишин та І.Винницький, вирішила вийти з-під керівництва владик Со-

ловія й Буртана. За нею пішло кілька ін. парафій, які очолив зі спочинку єп. С.Гаєвський. Він допоміг цим парафіям перейменуватися на *Українську Православну Церкву (Автокефальну) в Австралії (УПЦА)* та перейти під зверхність Укр. Греко-Правос. Церкви в Канаді. Так заіснував найбільш відчутний тривалий поділ УАПЦ в Австралії і Новій Зеляндії.

Постійні заходи єп. В.Соловія і Д.Буртана привернути єдність в УАПЦ в Австралії, а пізніше, від 1983, подібні старання архиєп. УАПЦ Володимира Дідовича, аж до його смерти (1990), не увінчалися успіхом. В 1970-их рр. УАПЦ в Австралії звернулася прямо до архиєп. Мстислава Скрипника в США, який став її правлячим єп. У квітні 1972 М.Скрипник відбув архипастирську візитацію до Австралії.

По смерті архиєп. В.Дідовича митр. УАПЦ Мстислав Скрипник призначив опікуном австрал. епархії УАПЦ єп. УПЦ в США Антонія Щирбу з Бавнд Бруку.

На 12-ому спільному соборі УАПЦ і УПЦА 27-29.12.1992 в Канберрі обидві епархії об`єдналися. Постала одна УАПЦ в Австралії і Новій Зеляндії. Обрано нову консисторію в складі: гол. протопресвітер М.Сердюк, секретар Володимир Буштедт, скарбник Микола Володимирів.

Парафії і душпастирські осередки

1990 в складі УАПЦ перебували такі парафії:

1. Парафія св. Покрови в Гомбуші (Сідней), засн. 1949 протопресвітером А.Стришинським, має власний храм (збудований 1958) і прицерк. залю. Настоятелі: протопресвітери А.Теодорович (найдовше), О.Пігулевський.

2. Парафія св. Афанасія Лубенського в Ґренвілі (Сідней), засн. 1950 єп. С.Гаєвським, має власну церкву (збудовану 1960) і залю. Теперішній настоятель протоієрей В.Люлька.

3. Святопреображенська парафія в Блектавні (Сідней), засн. 1958 свящ. Миколою Критюком. Настоятель протоієрей В.Черванів. Власний храм (дерев`яний, збудований 1956) і заля.

4. Парафія Успення Пресв. Богородиці в Балаклаві, Вік., засн. 1966. Настоятель протоієрей В.Салига. Власна церква (куплена 1976) і заля.

5. Парафія Різдва Пресв. Богородиці в Джілонгу, Вік., засн. 1952 протоієреєм Б.Стасишиним. Настоятель протоієрей В.Подригуля. Власний храм (збудований 1976).

6. Парафія св. Володимира у Водонга, Вік., засн. протоієреєм Г.Фомічевським. Власна церква (дерев`яна, 1964). Настоятель свящ. Юрій Досенко.

7. Святопокровська парафія в Аделаїді, засн. 1957 свящ. Іллею Миколаєнком. Власна церква і заля. Настоятель протоієрей Н.Плічковський.

8. Парафія св. Миколая в Мейлендс (Перт), засн. 1950 протоієреєм Г.Фомічевським. Церква збудована 1959. Настоятель протоієрей В.Мовчан.

9. Парафія св. Миколая в Тирнер (Канберра), засн. 1948 протоієреєм А.Теодоровичем. З 1972 власна церква (комплекс правос. центр, збудований 1988).

10. Парафія св. Миколая в Аннерлей (Брізбан), засн. 1950 протопресвітером С.Шумським, з власною церквою (збудовано 1966). Два місійні осередки без церков існують в Ньюборові, Вік., та у Веллінгтоні, Нова Зеляндія, і без постійних священиків.

При парафіях діють церк. братства і сестрицтва (див. *Братства*).

Ієрархія і церк. управління

За увесь час 45-річного існування УАПЦ в Австралії її очолювали такі ієрархи: архиєп. Ніканор Шиприкевич (здійснював юрисдикцію з Німеччини) – 1950-51; архиєп. І.Данилюк – 1953; архиєп. С.Гаєвський – 1953-63; архиєп. В.Соловій – 1958-66; архиєп. Д.Буртан – 1966-71; архиєп. М.Скрипник (осідок в США) – 1972-86; архиєп. В.Дідович – 1986-90; архиєп. Антоній Щирба (осідок у Вашінгтоні) – з 1990.

Ін. правлячі органи:

В 1950-53 діяло *Вище Церковне Управління УАПЦ*.

1-ий собор УАПЦ відбувся в Мельборні 26-29.12.1953; обрав епархіяльну раду та консисторію, які очолив митрофорний протоієрей І.Винницький;

2-ий собор відбувся також у Мельборні 29-31.12.1956. Епархіяльну раду і консисторію далі очолив І.Винницький;

3-ій собор 29-30.12.1960 обрав гол. епархіяльної ради І.Винницького, а консисторії протопресвітера А.Теодоровича;

4-ий собор в Мельборні 26 - 28.12.1964 доручив очолити епархіяльну раду у повному складі існуючих рад обох епархій єп. В.Соловієві, а гол. консисторії став єп. Д.Буртан;

надзвичайний собор з`єднаної УАПЦ в Блектавні, НПВ, 26-27. 12.1965 обрав епархіяльну раду і консисторію, що їх очолив А.Теодорович;

5-ий собор 24-25.12.1967 обрав тільки розширену консисторію з гол. архиєп. Д.Буртаном та діючим гол. А.Теодоровичем;

6-ий собор 1-2.4.1972 у Сіднеї обрав гол. консисторії протопресвітера І.Манька;

7-ий собор 29-30.3.1975 також у Сіднеї обрав гол. консисторії протоієрея О.Теодоровича;

8-ий собор 10-11.6.1978 обрав гол. консисторії О.Теодоровича;

9-ий собор 3-5.10.1981 обрав гол. консисторії протопресвітера О.Пігулевського;

10-ий собор 26-27.5.1985 переобрав гол. консисторії О.Пігулевського;

11-ий собор 20-21.10.1988 відновив епархіяльну раду, обравши її гол. архиєп. В.Дідовича, а гол. консисторії О.Пігулевського;

12-ий собор у Канберрі 27-29.12.1992 обрав гол. консисторії протопресвітера М.Сердюка.

Керівні органи УАПЦ, як і окремі парафії, друкували свої періодичні й неперіодичні видання (див. *Релігійна Преса*). Всіх православних – УАПЦ, УПЦА та УАПЦ (Соборноправна) – зареєстрованих у парафіях було 2 700 (1958). Фактичне число православних було значно вищим.

Літ.: Теодорович А. Укр. Автокефальна Правос. Церква в Австралії і Новій Зеляндії. Зб. Укр. А.; Плічковський Н. Нарис історії Укр. Правос. Церкви. С. – Аделаїда, 1988; Радіон С. Історія Свято-Успінської парафії УАПЦ. Балаклава, 1988; Буштедт В. Укр. Правос. Церква в Австралії. Зб. Іст. укр. пос. А. С., 1990; Чигрин М. (ред.) Укр. Автокефальна Правос.

Церква в Австралії й Новій Зеляндії. Альм. УАПЦ.

С.Радіон

УКРАЇНСЬКА АВТОКЕФАЛЬНА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА СОБОРНОПРАВНА, УАПЦ-С (Ukrainian Autocephalic Orthodox Church – Sobornopravna) в Австралії постала після розламу парафії "незалежного єпископства" під проводом єп. *С.Гаєвського* в Редферні, Сідней, у 1949. Тоді ж там створилася крайова церк. рада соборноправників. До УАПЦ-С належали свящ: В.Коломийців-Майданський, О.Зелінський, А.Стришинський та *Д.Буртан*, який 1955 був висвячений у сан єп. УАПЦ-С як єп. Донат і очолив УАПЦ-С в Австралії. Єп. Буртан поєднався з групою єп. Сильвестра (1956) і згодом, разом з ним, з УАПЦ в Австралії і Новій Зеляндії (1963). З цим поєднанням не погоджувалися ін. соборноправники, які залишилися далі окремою УАПЦ-С під зверхністю архиєп. Григорія Огійчука в США. Однак свящ. УАПЦ-С поступово переходили зі своїми парафіями до УАПЦ або УПЦА. Останнім свящ. УАПЦ-С в Австралії був Володимир Пиндюра, який 1971 приєднався до Святотроїцької парафії УПЦА в Карлтоні (Мельборн). Після цього залишалася ще одна громада соборноправною, а саме церква св. Василія Липківського (канонізацію якого ін. православні ставлять під сумнів) в Ньюкастелі, НПВ, зі свящ. Голокозом на чолі.

С.Р.

УКРАЇНСЬКА АНТИБОЛЬШЕВИЦЬКА ЛІҐА в Австралії і Новій Зеляндії, політ. організація, що заступає позиції АБН та є його підрозділом в Австралії. Постала в березні 1956 з метою творення мережі для діяльности АБН серед українців та зміцнення укр. позицій у створеній 1953 Міжнац. Делегатурі АБН в Австралії. Перша назва – Укр. Делегатура АБН – змінена на теперішню – У.А.Л. в 1965. Гол. були: М.Шеґедин (1956-57, 1964-65), В.Коцюмбас (1957-64).У.А.Л. мала в 1964 7 відділів та 560 чл., з них найбільші в Мельборні та Сіднеї. На У.А.Л. спиралась діяльність Міжнац. Делегатури АБН, створеної 1957 (гол. – угорець Н.Меґай та румун І.Унтару). У.А.Л. та Міжнац. Делегатура провадили антирад. політ. діяльність та пропаґанду (демонстрації, прес-конференції, видання листівок, участь у міжнар. форумах, висилання петицій, протестів тощо). Фінансово підтримувала місію АБН на Формозі. 1957-63 У.А.Л. видавала неперіодично журн. "Інформативний Листок АБН" (вийшло 5 чч.; ред. В.Литвин, П.Сорока). Ярослав Стецько, гол. АБН, відвідував з Европи кілька разів Австралію. З укр. боку чл. і прихильники У.А.Л. – це в основному особи із середовища ОУН С.Бандери. Гол. діячі: Р.Драґан, В.Литвин, О.Кошарський, Ю.Венґльовський та ін. В 1965 У.А.Л. реорганізувалась і прийняла назву *Ліґа Визволення України.*

В.М.

УКРАЇНСЬКА БРАТСЬКА ШКОЛА ім. МИТРОПОЛИТА А.ШЕПТИЦЬКОГО в Мельборні, найбільша укр. суботня школа в Австралії; засн. в липні 1951 за ініціятивою братства св. Петра і Павла (гол. І. Яворський). Спочатку вписалося 30 учнів; вчили українознавчих предметів добрі педагоги, що набули освіту ще в Україні, а релігію (окремо для кат. і правос. учнів) – їх священик. На перших порах навчання провадилося при австрал. кат. церкві св. Августина, згодом в Укр. Нар. Домі в півд. Мельборні, а з 1960 в дільниці Ессендон. В 1965 У.Б.Ш. одержала окремі приміщення при новозбудованій катедрі св. Петра і Павла. Число учнів (а також кляс) постійно зростало: 1955 – 72 учні, 1960 – 111, 1965 – 107, 1970 – 158, 1975 – 147, 1980 – 152, 1985 – 213, а потім зменшувалося: 1990 – 157, 1992 – 147. З 1958 навчання в У.Б.Ш. триває десять років – 7 рр. відповідник нар. школи, а 3 рр. – українознавство. В 1963 впроваджено дворічні пед. курси, випускники яких скоро стали вчити в У.Б.Ш.

Керівниками школи були: М.Осідач (1951-53), Марія Ліщинська (1954-55), Іван Бучма (1956), Є.Завалинський (1957-65), М.Куціль (1966-71), Іванна Мамчак (1972-79), С.Романів (з 1980). За час існування школи через неї перейшло бл. 80 учителів; 1992 вчили 23 учителі, серед них свящ., сестри Василіянки (які також провадять дитячий садок), випускники пед. курсів. З-поміж учителів працювали досвідчені педагоги (крім названих): Д.Нитченко, Т.Ляхович, Л.Гаєвська-Денес, М.Моравський, Ярослав Савчак, Марта Семків, Марія Цюпак, М.Юзва, О.Чепіль, М.Яворська та ін.

В У.Б.Ш. вчать нар. танців, співу, існують гуртки творчого писання. При школі діє бібліотека для учнів, працює батьківський комітет. В рамках політики *багатокультурности* школа дістає допомогу від стейтового уряду. Інспекцію навчального процесу проводить *Українська Центральна Шкільна Рада.*

Літ.: Завалинський Є. Історія Укр. Братської Школи ім. Митр. А.Шептицького в Мельборні. "Ц.Ж.", чч. 3, 4, 1966.

С.Романів

УКРАЇНСЬКА ГРОМАДА АВСТРАЛІЙСЬКОЇ СТОЛИЧНОЇ ТЕРИТОРІЇ (Ukrainian Community of Australian Capital Territory), засн. в Канберрі 1950 за ініціятивою протопресвітера А.Теодоровича, С.Парамонова, В.Турчика й Олега Кавуненка. 1950 було 30 чл., 1962 – 50, 1988 – 90. Громада відзначає укр. нац. річниці й свята, влаштовує культ. імпрези, утримує контакти з етнічними й австрал. організаціями. Вона заснувала (1955) і є опікуном Школи ім. Лесі Українки, видає неперіодично бюлетень "Громада" (1959-78); 1979-87 квартально, від 1988 знову неперіодично. З 1973 УГ АСТ передає тижневі радіопрограми, що їх готує Наталія Жуківська. Гол.: В.Турчик, Р.Микитович, Варфоломей Мойсеєнко, Андрій Гаженко, О.Кавуненко, Володимир Шафрон, Іван Малецький, П.Грін, Григорій Гірняк, Анатоль Жуківський мол., А.Жуківський старш., Богдан Андрусяк, Остап Гробелько. Ін. важливі діячі: о.Олександер Теодорович, С.Місько, Маруся О'Саліван, Степан Василик, Роман Івашків, Петро Петрикович, Степан Баран, Ф.Габелко.

Р.М.

УКРАЇНСЬКА ГРОМАДА ВІКТОРІЇ (Association of Ukrainians in Victoria), стейтова централя укр. організацій Вік., засн. 9.9.1949 в Мельборні; спочатку вписалося бл. 170 чл. Очолив УГВ І.Грушецький, а крім управи діяла ще й рада, до якої входили представники різних гром. організацій. З ініціятиви УГВ відбуто з'їзд укр.

громад Австралії у червні 1950. Тоді створено першу загальноавстрал. укр. централю – *Об'єднання Українців Австралії*, що пізніше перетворилося на *Союз Українських Організацій Австралії*.

Для діяльности УГВ і членських організацій в Мельборні придбано 1953 нар.дім. Гол. УГВ були: І.Грушецький (1949-50), В.Болюх (1951), Б.Шемет (1952-54, 1960, 1972-75), Л.Гаєвська-Денес (1955), О.Нагірний (1956-63), А.Глуханич (1964-66), Б.Назар (1967-69), Іван Кирлик (1970-71), С.Лисенко (1976-86), С.Романів (з 1987). Управа діяла в складі 7-15 чл. Для окремих акцій організовувалися спеціяльні комітети.

Крім поважної організаційної роботи, УГВ вела культ.-осв. працю, осередком якої був Укр. Нар. Дім в Мельборні. В рамках УГВ постали Театр ім.Л.Курбаса, Літ.-мист. клюб (діє з 1954) та дискусійні клюби. УГВ ініціювала та брала участь у низці мист. імпрез, виставок та фестивалів.

На зовн. відтинку проведено інтенсивну працю. Розвинулася співпраця з Добросусідською Радою (Good Neighbour Council), австрал. Ліберальною партією, з організаціями і представниками народів з-поза залізної заслони. Заходами УГВ дійшло до створення Австрал.-Укр. Т-ва (1955). УГВ багато працювала для ведення укр. пропаґанди, зокрема антирад. акцій, та в обороні політ. в'язнів України.

До УГВ входить 8 місцевих філій. Філії УГВ виникали в такому порядку:

Першою була засн. філія в м. *Сеймурі* 16.4.1950; вписалося 70 чл. У зв'язку із розселенням українців філія розв'язалася 1959.

Філія в *Ньюборові* постала 30.05.1950 головно з укр. поселенців у таборі Ялорн Норд, бл. 50 чл.; пізніше належали також чл. із сусідніх таборів і місцевостей, а осідком став Ньюборов. Гол. були: О.Швайлик, М.Бащук (кількакратно), Б.Баран, А.Опанович, П.Павлишин, О.Войтків, Й.Кравець, В.Кучер.

Філія УГВ у *Водонґа* постала 1.4.1951; гол.: Леонід Ревекун, Ераст Бурачинський, Йосип Качмарський, Іван Береза, Микола Чередниченко, Василь Товстоп'ят (найдовше) та ін. Чл. 35 (1955), бл. 60 (1990).

30.3.1952 відбулися установчі збори філії УГВ в *Ардірі-Саншайні*, членство якої зросло від 30 до 150 в 1958. Гол. були: П.Фурик, Т.Кривуля, Л.Томин (тричі), М.Давидюк, М.Павліш (двічі), В.Левинський (кількакратно) та І.Деркач.

В *Джилонґу* постала філія УГВ 8.6.1952, чл. – бл. 120 осіб. Гол. були: Богдан Хамчук, І.Стефанів (5 рр.), А.Кричко (3 рр.), М.Саймелюк (2 рр.), С.Мазурок, Д.Сем'янів.

Філія УГВ в *Баллараті* засн. 18.1.1953. Гол.: Ю.Овчаренко (2 рр.), К.Костенко (2 рр.), Я.Гвоздецький (2 рр.), Р.Жилан, А.Овчаренко.

Філія в *Ньюпорті* створилася 23.8.1953, а її гол. були: Я.Гевко, Василь Михайлів, П.Сорока (двічі), Е.Підгорецький, Т.Яськевич, Микола Климко, Павло Кисляк (двічі), П.Ґрещук.

Філію в Мафрі (Maffra) засн. 1.8.1953; гол.: Михайло Бобик, С.Лисенко, Григорій Топільницький, Іван Якубович, Василь Тимчишин, Дмитро Максимович, Василь Абрам'юк. Філію розв'язано в 1959.

16.10.1954 в *Сейнт Албансі* перетворено на філію УГВ раніше тут засн. "Укр. Клюб". Гол. філії обирались: П.Малиновський, С.Кулик (кількакратно), М.Ковальчук, Ю.Корицький.

Філія УГВ в *Нобл Парку* постала 5.5.1962; її очолювали: І.Єфименко (кількакратно) та М.Сліпецький (найдовше).

В 1950-их рр. УГВ здійснила спробу видавати власний журн. "Наш Бюлетень" (ред. Д.Нитченко, вийшло 5 чч.), а з 1984 появлявся квартально "*Вісник УГВ*".

До діячів УГВ, крім перерахованих гол., належали: В.Білинський, М.Болюх, Я.Булка, В.Буштедт, Ю.Венгльовський, П.Верещака, Роман Гіжовський, М.Дейко, В.Дубів, Іван Дурбак, П.Кардаш, Ольга і М.Кліоновські, З.Когут, Г. і С.Корені, Артем Кричко, Л.Лаврівський, В.Литвин, Я.Логин, Т.Ляхович, С.Місько, Д.Нитченко, Микола і М.Осідачі, М.Павлишин, єп. І.Прашко, С.Радіон, М. і Т.Сліпецькі, П.Сорока, Василь Товстоп'ят, В.Фокшан, Павло і Марія Цюпаки, М.Шегедин, О.Черкаський, Т.Яськевич та ін. УГВ є однією з найсильніших складових частин СУОА, який в більшості мав осідок у Мельборні. Завдяки УГВ збережено понадпартійний характер гром. централі і практиковано нац. гром. консолідацію в укр. житті Австралії.

М.Болюх, А.Глуханич

УКРАЇНСЬКА ГРОМАДА ЗАХІДНЬОЇ АВСТРАЛІЇ (Ukrainian Association of Western Australia), засн. в Перті 1950. Ініціятивна група, в якій провідними були Ярослав Бурбелло, П.Кардаш і Р.Литвин, скликала в жовтні 1949 перші збори українців. Тут обрано організаційний комітет (крім названих, чл. був П.Доброскоченко), який увійшов у зв'язок з австрал. урядовими установами і 25.2.1950 скликав установчі загальні збори. При заснуванні УГ ЗА мала 78 чл. Її гол. були: В.Мричко (1950), Р.Кузьмич (1950-51), О.Менцінський (1951-53, 1954-58), П.Первухин (1953-54), П.Ґутей (1958-67), В.Мандичевський (1967-71), М.Дощак (1971-74) і В.Гончаренко (від 1974).

При УГ ЗА створено хор "*Бандура*", танц. групу М.Березовської (яку згодом вів В.Каня), *Драматичний Гурток ім. Лесі Українки*. Відкрито укр. школи, спортове т-во "*Київ*". Укр. скупчення у *Нортгамі*, зорганізоване 1951 як філія УГ ЗА, через непогодження зі статутом 1954 оформилося окремою громадою.

Побудова *Українського Народного Дому в Перті* завершилася 1961 за головування П.Ґутея. 1958 став виходити "Інформаційний Бюлетень" (ред. Микола Буткевич, який разом з Іваном Мовчаном входив до президії громади). Мистець укр. нар. танцю Василь Авраменко, приїхавши з США до Перту в 1961, заснував при громаді школу танку, що її згодом вели Б.Карпевич, Ф.Мельничук. 1964 урочисто відкрито бюст Т.Шевченка.

Під проводом В.Мандичевського УГ ЗА поставила наголос на зовн. зв'язки і працю з молоддю. Створився клюб укр. молоді з культ. розваговою програмою при культ.-осв. референтурі (діячі – Богдан Вархомій, Софія Матіяш).

Політика багатокультурности в 1970-их рр. дала можливість УГ ЗА затіснити зв'язок з урядовими колами і зробити внесок у розвиток, зокрема, багатокульт. освіти в ЗА. 1976 зорганізовано укр. програму на радіостанції 6HP (див. *Радіомовлення*). 1977 заходами Б.Микитюка на держ. кошт громада затруднила

працівника А.Мандичевського. Коротко появлявся орган громади "Громадські Вісті". У 1970-их рр. діяв вокальний ансамбль "Каштани". Більша частина цієї діяльности припала на тривалий період урядування гол. В.Гончаренка. Найактивнішими в управі УГ ЗА у 1980-их рр. були представники старшої генерації; 1989 вибрано до керівництва молодших членів.

Громада підтримує зв'язки з невеликими скупченнями українців у Карлгурлі і Албані. Для координації спільних укр. акцій у Перті діє культ.-осв. рада. УГ ЗА співпрацює з ін. укр. організаціями у Перті, зокрема СУМ і СУА, бере участь у спільних політ. маніфестаціях з представниками східноевроп. діяспорних спільнот, плекає зв'язки із зах.-австрал. установами. Крім названих, у праці відзначалися: М.Менціиська, Євстахій Темник, О.Желіховський, В.Стасів, І.Усов, І.Легкий.

Літ.: Буткевич М. Історія організованого гром. життя українців Зах. Австралії. Зб. Укр. А.

М.Павлишин

УКРАЇНСЬКА ГРОМАДА КВІНСЛЕНДУ (Ukrainian Association of Queensland) в м. *Брізбан*, надбудова укр. гром. життя у стейті Квінс., чл.-засновник Об'єднання Українців Австралії (ОУА), згодом СУОА. Створена 27.12.1949 заходами ініціятивного комітету із провідною ролею Володимира Винницького і Р.Павлишина та раніших емігрантів М.Мережаного й Григорія Бодні, які прибули з України через Китай. Окрім ініціяторів, до першої управи увійшли: С.Горський, Ярослав Ґембатюк, Василь Голояд, Яків Баґайлюк, Петро Чорненко і Василь Денес; свящ. Сергій Шумський очолив контрольну комісію.

Гол. УГ Квінс. були: В.Винницький (1949-51), Р.Павлишин (1951-67 і 1980-82), П.Приступа (1967-68), Вадим Калкатино (1968-70), П.Гупало (1970-72 і 1983-85), Г.Самійленко (1972-75 і 1976-77), Антон Столяр (1975-76), О.Сухарський (1977-80), Анатолій Жуківський мол. (1982-83 і від 1987) та І.Бринза (1985-87).

Упродовж першого періоду, до 1954, коли УГ Квінс. користувалася приміщенням кат. школи св. Луки у передмісті Бюранда (Buranda), стали діяти гром. хор, театр. трупа, танц. та спортовий гуртки. Встановлено традицію відзначування нац. свят і запроваджено щонедільні сходини та програму товариських зустрічей і забав.

Другий період, до 1967, збігається з тривалим урядуванням гол. Р.Павлишина. Закуплено і розбудовано нар. дім (1964). Громаду правно зареєстровано (1955), зорганізовано рідне шкільництво у передмістях укр. скупчення *Окслей* (Oxley) і Дарра та в Брізбані (1954-55). 1958 засновано філію Громади в Окслей, а 1963 рішенням загальних зборів розв'язано внаслідок затяжного конфлікту; 32 чл. (із 160) відійшли і створили окрему УГ Квінс. в Окслей. Управа під головуванням Р.Павлишина сприяла заснуванню станиці Пласту, підтримувала зв'язки з Добросусідською Радою (Good Neighbour Council).

У наступній декаді (1967-77) УГ Квінс., зокрема через В. Калкатина, співпрацювала з організацією "Громадяни за свободу" (Citizens for Freedom), брала участь у популярному Брізбанському фестивалі "Варана" (Warana), де відзначилися П. і Марта Гупали. У 1975 вперше гол. УГ Квінс. став уродженець Австралії Антон Столяр. Серед чл. управи активізуються представники мол. покоління Петро Струк і С.Піскор, що дає запоруку довшого існування організованого життя Громади.

У 1979-83 помітне підсилення діяльности за участю молодих сил (Наталя Керик, новоприбулий до Брізбану А.Жуківський мол.). У 1981 оформлюється при УГ Квінс. самостійний танц. гурток "Калина" і оркестра "Смерічка". У 1982 постає кредитова кооператива "*Єдність*" з помітним впливом на скріплення спільноти. Під редакцією Р.Павлишина з 1981 виходить "Інформаційний листок" (8-10 чч. річно; з 1991 квартальник). Коли 1982 Громаду очолив А.Жуківський мол., всі посади управи перебрали молоді чл. Однак у 1983 управа знову переходить на відповідальність стар. активу. У 1984 постало т-во старш. чл. УГ Квінс. (в 1990 117 чл., гол.: Іван Шептун і Г.Гуцало, особливо діяльні Ірина Савчак і Людмила Машталір). В 1985 при радіостанції 4ЕБ організувалося укр. радіот-во "Дніпро" на чолі з А.Жуківським і Г.Гуцалом (від 1987). Т-во нараховувало 166 чл. в 1990. УГ Квінс. користується приміщенням *Українського Народного Дому в Брізбані.*

1987 до управи ввійшли чл. різних вікових груп. Відзначення 1000-ліття Християнства в Україні стало найбільш успішною збірною акцією місцевої укр. спільноти за весь час її існування. Активними чл. при кін. 1980-их рр. були А.Жуківський (гол.), Г.Гуцало, Степан Дутка, С.Піскор, М.Сендзік, Людмила Сердюк, Степан Смага, Ігор Стасишин, О.Сухарський; гол. контрольної комісії – Р.Павлишин. У 1990 УГ Квінс. мала 225 чл.

За час існування УГ Квінс. головний вклад в її діяльність внесли: в культ.-осв. галузі – С.Горський, Олександер Єремієико, Р.Павлишин, В.Калкатино, Г.Гуцало; в хорі – В.Голояд, Я.Пиріжок, Іван Джуфер, свящ. М.Сердюк; в шкільництві – С.Горський, Станислав і Юлія Слободяни, Алла Сендзік, Іван Головацький, Катерина Керик, Алла Бринза, І.Бринза; секретарі управ – Юрій Прулевич, М.Сендзік, Степан Стареправо, П.Гупало; в організаційній, фін. і госп. ділянках – Іван Керик, Іван Гапун, О.Сухарський, С.Піскор, І.Стасишин; у зовн. зв'язках – Р.Павлишин, В.Калкатино, А.Жуківський мол.

Літ.: Павлишин Р. Укр. Громада Квінсленду. Зб. Укр. А.; Pavlyshyn R. Ukrainians in Queensland. Multicultural Queensland (ed.M.Brandle, S.Karas). Brisbane, 1988.

Р.Павлишин

УКРАЇНСЬКА ГРОМАДА КВІНСЛЕНДУ з обмеженою порукою (Ukrainian Association of Queensland LTD), раніше частина *Української Громади Квінсленду*, засн. після того як було розв'язано філію УГ Квінс. в Окслей. Ліквідаційні збори філії 10.2.1963 стали водночас установчими окремої Укр. Громади в Окслей. До першої управи ввійшли: Іван Панасюк (гол. 1963-69), Кипріян Пиріг, Михайло Соколюк, Ми-

кола Боднар, Семен Забава, Іван Вовк і Теодор Хамчук. У зв'язку з закупом ділянки землі, на якій стояв нар. дім, 1963 Громаду зареєстровано (з сучасною назвою) за стейтовим законом про компанії. Дир. компанії стали Іван Олива, Василь Липський і К.Пиріг. Гол. пізніших управ були: Михайло Благий (1969), К.Пиріг (1967-77), Микола Жук (1977-79), Володимир Пиріг (1979-81 і 1983-89), Богдан Благий (1981-83) і Франко Вепрек

Українська Громада Квінсланду
з обмеженою порукою
UKRAINIAN ASSOCIATION OF QUEENSLAND Ltd.
962 Oxley Road, Oxley, Qld. 4075

(від 1989). У другій пол. 1970-их рр. до управи все більше входили представники мол. генерації, які у 1980-их рр. повністю перебрали провід. УГ Квінс. з обм. порукою перебуває під впливом організацій Визвольного Фронту.

При Громаді діють суботня школа, осередок СУМ, розвагове т-во старших, відділ Ліги Визволення України. Громада довго була заступлена в Комітеті Поневолених Націй, відзначає нац. свята, шкільна і сумівська молодь виступає перед австрал. публікою. 1989 УГ Квінс. з обм. порукою об'єднувала 87 чл. Належить до СУОА.

М.Павлишин

УКРАЇНСЬКА ГРОМАДА-КООПЕРАТИВА В СІДНЕЇ, див. *Український Народний Дім у Лідкомбі.*

УКРАЇНСЬКА ГРОМАДА НОВОГО ПІВДЕННОГО ВЕЛСУ, центр. організація місцевих укр. громад у стейті НПВ, легально утворена на кооп. статусі 16.11.1958. До того часу діяла як координаційна установа укр. громад – Рада Укр. Громади НПВ (РУГ НПВ), зорганізована 29.10.1949 в Сіднеї під орудою Євгена Ю.Пеленського. Головним завданням РУГ було довести до легалізації укр. організованого життя у НПВ, а згодом і в цілій Австралії. До кін. 1950 виникли громади в *Батгерсті, Ґреті*, Чулорі і *Ньюкастелі.* У грудні 1950 обрано новий склад Ради, яку очолив С.Яськевич. Засн. ще два відділи УГ – в Тіролі і *Квінбієні* та покладено початки під будову нар. домукооперативи в Сіднеї. У червні 1952 С.Яськевича на посаді гол. заступив К.Білинський. До чергового з'їзду в травні 1953 створено нові три відділи – в *Бенкставні, Блектавні* і *Кабраматті.* Придбано нар. дім у Редферні, дільниці Сіднею. З'їзд обрав гол. РУГ НПВ А.Кордовського. В тому часі заіснували непорозуміння між Громадою в Сіднеї та РУГ НПВ. Наступний з'їзд у квітні 1954 (обраний гол. Р.Драґан) припинив діяльність управи сіднейського відділу, який не бажав коритися Раді. Засн. ще один відділ Громади – в *Горнсбі.* В березні 1955 обрано гол. РУГ С.Ванчицького, а з жовтня обов'язки гол. виконував Юрій Новосільський. На з'їзді укр. громад НПВ у березні 1956 обрано гол. Ради Євгена Кравчука. Пол. 1950-их рр. позначилася деяким послабленням діяльности стейтової Громади та відосередніми тенденціями у деяких місц. громадах, як і боротьбою за впливи окремих політ. середовищ. На цьому тлі відійшла від об'єднання доволі велика Громада в Кабраматті. На той час припадає й реорганізація структури РУГ НПВ. В березні 1957 очолив Раду Р.Драґан; тоді ж підготовлено новий централізований статут на кооп. основі, затверджений 29.9.1957. Роком пізніше формально ліквідовано РУГ і створено нову організацію – УГ НПВ. Водночас вирішено купити новий нар. дім у *Лідкомбі.* Провід УГ НПВ очолювали опісля такі особи: С.Ванчицький (1959-60), Т.Суховерський (1960-61), С.Яськевич (1962-63), В.Островський (1963-64). Відбулася ще спроба об'єднати ті громади, які відмежувалися від централі (Кабраматта, *Сефтон, Сейнт Меріс*). В пол. 1960-их рр. УГ НПВ нараховувала 760 чл., згуртованих у 9 місцевих громадах. Своїм центр. положенням та наявністю більшого ч. інтелігенції домінувала філія УГ в Сіднеї, а це спричинилося до внутр. непорозумінь і конфліктів. Громада також почала переживати кризу проводу і типову для діяспорних спільнот кризу поколінь.

Однак, попри все, було зроблено дуже багато для організації розпорошених осередків та консолідації різних рел., територіяльних та соціяльних складників суспільства, а також для популяризації укр. імени й культури (виставки нар. мистецтва, фестивалі, відзначення нац. свят, річниці голоду в Україні, участь в діяльності Добросусідської Ради тощо). З ініціятиви УГ НПВ створено *Об'єднану Раду Національних Організацій*, що складалася з представників народів Сх. Европи. На зовн. відтинку виявилися активними О.Барчинський, С.Яськевич, С.Процюк, М.Строкон та ін.

Прийнявши 1963 принцип координаційної організації, УГ НПВ змінила назву *на Об'єднання Українських Громад* НПВ і під тією назвою існує досьогодні.

Літ.: Яськевич С. Укр. Громада Нового Півд. Велсу. Зб. Укр. А.; Яськевич С. Зовн. зв'язки НПВ. Там же.

В.Маркусь

УКРАЇНСЬКА ГРОМАДА НОРТГАМУ (Ukrainian Association of Northam). У переселенчих таборах *Нортгаму*, куди в 1949-51 прибувало чимало українців, одразу ж постали окремі укр. організації. У грудні 1951 засн. філію *УГ ЗА* з осідком у Перті. Фундатори – Я.Микитюк, Петро Гунців, М.Гавриляк, М.Копитко, М.Корець і П.Козак. У 1952 з ініціятиви філії розпочато укр. нар. школу. У 1955 через непогодження у майнових питаннях філія оформилася як окрема громада. Гол. У.Г.Н. були Я.Микитюк (1951-62, 1963-91) і Михайло Гитик (1962-63). Нар. дім побудовано 1955-58 і поширено 1960. Серед активістів, крім названих: Роман Гуменяк, Й.Котляр, М.Клімак, В.Мандичевський, Т.Малиняк, І.Сокіл, М.Шкабара, П.Тітко.

Т.С.

УКРАЇНСЬКА ГРОМАДА В ОКСЛЕЙ, див. *Українська Громада Квінсленду з обмеженою порукою.*

УКРАЇНСЬКА ГРОМАДА ПІВДЕННОЇ АВСТРАЛІЇ (Association of Ukrainians in South Australia, Inc.) з осідком в Аделаїді; перша з усіх організованих укр. громад Австралії, засн. в травні 1949 на загальних зборах, скликаних підготовчим комітетом на чолі з Я.Логиним. При УГ ПА в червні 1949 Й.Кліш заснував чоловічий (згодом мішаний) хор "Гомін". В грудні 1949 управа УГ ПА зорганізувала перший виступ українців на міжнар. концерті в ПА. З пол. 1949 Громада намагалася забезпечити українців ПА своїми душпастирями. В червні 1953 відзначено 20-річчя голодомору в Україні походом вулицями м. Аделаїди за участю 3 тис.

Члени керівних органів УГ ПА в Аделаїді, 1991 р.

осіб. В 1953 при УГ ПА засн. театр. трупу ім. Блавацького. В 1954 створено комітет будови нар. дому під керівництвом С.Залєського та розгорнено збіркову акцію. В 1955 УГ ПА зареєстровано як інкорпоровану асоціяцію в уряді ПА. Збудований у 1957-59 за плянами інж. Я.Воєвідки, *Український Народний Дім ім. Т.Шевченка* є власністю УГ ПА й місцем зустрічей всіх укр. організацій в ПА, осідком Укр. Школи ім. Івана Франка, гром. організацій, хорів, мист., театр. гуртків і бібліотеки. З нагоди 100-річчя смерти Т.Шевченка 1961 влаштовано концерт, на якому був присутній стейтовий мін. освіти. 1973 УГ ПА була господарем 3-го здвигу українців Австралії. 1975 УГ ПА однією з перших серед етнічних спільнот ПА розпочала етнічне радіомовлення. Засн. радіокомітет та придбано власну радіостудію. 1979 відзначено 30-річчя поселення українців у ПА однотижневим мист. фестивалем, а 40-річчя укр. поселення в цьому стейті – одноденною програмою. У червні 1983 вшановано соборною панахидою і жалібним концертом пам'ять 50-ої річниці штучного голоду в Україні. В червні 1986 після Чорнобильської трагедії на знак жалоби здійснено відправу в англіканській катедрі св. Петра в Аделаїді за участю укр. і австрал. духовенства та в присутності представників стейтового і фед. урядів, етнічних спільнот. У 1988 з нагоди 1000-ліття Хрещення України нроведено великий концерт у ратуші м. Аделаїди і соборний молебень у римо-кат. катедрі св. Франціска Ксаверського. УГ ПА видає місячний інформаційний журн. "*Наша Громада*". Управу очолювали: Я.Логин (1949-50), Іван Радомськнй (1950-51), Я.Закревський (1951-53), Григорій Василюк (1953-54), А.Карташевський (1954-55), О.Голубович (1955-56), М.Царюк (1956-57), С.Онішко (1958-59), К.Каздоба (1959-61, 1962-64), Тарас Чубатий і Я.Воєвідка (1961-62), Степан Залєський (1964-66), Северин Модрицький (1966-67), Т.Пасічинський (1967-77), Зенон Ростек (1977-81), Орест Полатайко (1981-83), Іван Полатайко (1983-85), С.Григорців (1985-90), І.Ващишин (1990-91), Іван Снятинський (з 1991). У 1990 УГ ПА налічувала 680 осіб.

Літ.: Ващинський І. УГ ПА – найстарша укр. громада в Австралії. Зб. Укр. А.; Гавришкевич Ю. Праця на зовн. відтинку у ПА. Там же.

І.Ващинський

УКРАЇНСЬКА ГРОМАДА ТАСМАНІЇ (Association of Ukrainians in Tasmania), засн. 10.1.1954 в Гобарті. Ініціятивну ролю відіграли Федір Бобрицький, Олександер Ґерґель, Іван Шевченко, Василь Шевченко та Петро Черкаський. Гол. були: Ф.Бобровський (1954-56), Г.Комишан (1956-57, 1971-74, 1979-81, 1983-84), Іван Прус (1957-58), В.Фудаль (1958-59), В.Запотоцький (1959-60), Ілько Язущак (1960-62), О.Мигович (1962-63), Іван Соловій (1963-64), Василь Гарасимишин (1964-66), Григорій Коляка (1968-70), Л.Лагеревський (1982-90), Олександер Нікитенко (1989-90). УГ Тасм. влаштовувала нац. імпрези, сприяла українознавчій школі (засн. 1955), осередкові Пласту. Від початку втримувала зв'язки зі СУОА. В 1960, після відвідин представників СУОА Я.Булки (1959) та Б.Шемета (1960), до УГ Тасм. приєдналася як філія кол. УГ *Лонсестону*. 1958 почалася акція придбання нар. дому. Члени УГ Тасм. власними силами нобудували житловий будинок, який продано, а за нрндбані гроші 1963 куплено мурований будинок у дільниці Гобарту, Муна (Moonah). Тут примістилнся школа, Пласт, співочий гурток, танц. група і снортовий клюб "Дніпро".

Крім названих, у розвитку укр. гром. життя були діяльні: Д.Липка, Йосип Дурич, Степан Чиж, С.Вихованок, В.Галущак, М.Ладанівський та Стах Бакун. Громада мала 40 чл. при заснуванні, в 1989 – 32 (18 у Гобарті і 14 у Лонсестоні).

Г.Комишан

УКРАЇНСЬКА ГРОМАДА В ТУНІСІ, див. *Бен Метір.*

УКРАЇНСЬКА ГРОМАДА В ТУРЕЧЧИНІ постала у 1928 в *Істамбулі* на базі окремих гуртів і земляцьких груп укр. поселенців у *Туреччині*. Гол. У.Г.Т. обрано полтавця М.Зоць-Кравченка, якого невдовзі заміннв сотн. *М.Забілло*. До активу входили: К.Філатов, О.Куксин, В.Филонович, Салько та ін. У.Г.Т. мала позапартійний характер і об'єднувала українців незалежно від їх політ. поглядів під гаслом "За Рідний Край". Вона мала на меті захист екон., духовних та нац. інтересів укр. еміґрантів, а також сприяння просвітницькій діяльності. У.Г.Т. співпрацювала з Укр. Головною Еміграційною Радою.

УКРАЇНСЬКА ДЕЛЕҐАТУРА АНТИБОЛЬШЕВИЦЬКОГО БЛЬОКУ НАРОДІВ на Австралію і Нову Зеляндію, див. *Українська Антибольшевицька Ліґа.*

УКРАЇНСЬКА КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА в Австралії, Новій Зеляндії і Океанії, зорганізована як Мельборнська епархія УКЦ св. Верховних Апостолів Петра і Павла (Eparchy of SS. Peter and Paul of Melbourne for Ukrainian Catholics in Australia, New Zealand and Oceania).

Українці католики прибули до Австралії як частина укр. післявоєнної іміграції (1948-52).

Кількість

На основі парафіяльних записів можна вирахувати, що їх приїхало 13 тис.; у 1963 було 17,2 тис., у 1990 – 19,2 тис. Оскільки парафіяльні книги ніколи не могли охопити всіх вірних, ці цифри дещо применшені. За прибл. оцінками духовенства, вірних УКЦ в Австралії у 1987 було 23,2 тис.осіб. Під час перепису населення 1986, 50,5% людей, які назвали Україну своїм місцем народження, вважали себе католиками.

Табл.1. Українці католики в Австралії за парафіяльними записами (в тис.):

Стейт	Роки		
	1948-52	1963	1990
Вік.	4,3	5,8	7,0
НПВ	5,3	6,9	7,4
ПА	1,8	2,5	2,9
ЗА	1,0	1,1	1,3
Квінс.	0,7	0,8	1,0
Разом	13,0	17,2	19,5

Завваження до статистичної таблиці: 1) через заокруглення цифр загальне число не завжди дорівнює сумі стейтових чисел; 2) цифра за 1963 без урахування смертей і народжень за 1949-63; 3) цифра за 1990 зі смертями і народженнями за 1963-90; 4) Вік. включає Тасманію (64 родини в 1963) і Нову Зеляндію (40 родин у 1963); 5) НПВ включає АСТ.

Перші укр. кат. свящ. приїхали до Австралії в 1948. У 1956 їх було 7, у 1990 – 14. У 1990 в Австралії нараховувалось 8 парафій і 14 церков УКЦ. Усіх укр. кат. свящ., що душпастирювали в Австралії принайменше 1 рік, було 34, Сестер Василіянок у 1967-91 працювало 11.

Історія

Українці католики, що приїхали до Австралії після 2 світ. війни, походили здебільшого з Галичини. Як правило, це були люди селянського походження, перев. у віці 25-30 рр., насильно вивезені за нім. окупації на роботи в Німеччину й Австрію, або втікачі з України, які опинилися в таборах ДП.

Обставини їхнього дитинства і молодости не сприяли нормальному формуванню рел., нац. і суспільної самосвідомости. Цим можна частинно пояснити, чому не більше 1/3 укр. поселенців в Австралії активно включилися в церк. і гром. життя. Все ж таки майже всі вони зберегли почуття приналежности до релігії і до своїх Церков. Паралельно з намаганням забезпечити побут і гром. життя розвинулися зусилля задовольнити рел. потреби спільноти. Люди домагалися своїх свящ., а коли такі прибували, гуртувалися біля них і починали плянувати будову власних храмів.

На початку українці католики зверталися за рел. послугами до римо-кат. таборових капелянів різних національностей, або до місцевих римо-кат. священиків. Хоч приїзд свящ. не передбачався післявоєнною іміґраційною політикою Австралії, два укр. кат. свящ. приїхали в 1948 як контрактові робітники і розпочали душпастирську працю. *О.Д.Качмар* прибув до Аделаїди, а о. Павло Смаль до Вік., де його статус як одруженого свящ. був незрозумілим для місцевої кат. ієрархії, що й спричинилося до його виїзду з Австралії 1951.

У міжчасі в Римі архиєп. Іван Бучко, "архипастир скитальців", робив заходи, щоб забезпечити рел. потреби укр. поселенців в Австралії. 1950 з Канади приїхали *редемптористи* оо. М.Коп`яківський та Франціск Боський, які почали обслуговувати НПВ та Квінс., а з Риму до Мельборну свящ., пізніше єп., І.Прашко. Згодом прибули о. П.Дячишин (з Англії до Сіднею в 1952), о. Юрій Сполітакевич (з Англії 1952; обслуговував Перт), о. М.Іванчо (з Риму до Мельборну в 1952) і о. Степан Масло (з Канади до Ньюкастелю, НПВ, потім до Брізбану, 1955). У 1952 о. І.Бовден, австралієць, прийняв укр. обряд і включився в душпастирську працю з українцями католиками.

Організаційний розвиток

Спочатку укр. кат. свящ. були під юрисдикцією місцевих римо-кат. єпископів і виконували супроти своїх вірних ролю нац. капелянів; мали право вести окремі метрикальні реєстри, готували дітей до першого причастя у власному обряді тощо.

Душпастирську працю в перше десятиріччя ускладнювали умови життя нових поселенців. Чоловіки, закінчивши контрактову роботу, переселювалися до міст. Одружені знаходили помешкання для своїх родин, які дотепер жили в таборах. Адреси часто мінялися.

Переобтяження обов`язками, недостача матеріяльних засобів, брак розуміння візант. обряду як серед австрал. населення, так і серед місцевого римо-кат. духовенства, а отже обрядова окремішність, вимагали окремої організації рел. життя укр. католиків. Перші кроки в цьому напрямі було зроблено на 1-му з`їзді священиків в Сіднеї 17.4.1953. Присутні М.Коп`яківський (Брізбан), П.Дячишин (Сідней), Ф.Боський (Ньюкастель) та І.Прашко (Мельборн) постановили просити в Конґреґації Сх.Церков у Римі та в єп. І.Бучка додаткових священиків, а від місцевих римо-кат. єпископів домагатися утворення укр. кат. парафій.

2-ий з`їзд священиків у Сіднеї 10.12.1957 вирішив через австрал. ієрархію запросити архиєп. І.Бучка відвідати Австралію. Сіднейський кардинал Джеймс Ґілрой виявив готовність допомогти. Дізнавшись про стан та потреби УКЦ в Австралії, Конгреґація Сх. Церков доручила митр. Максимові Германюкові з Канади провести візитацію Австралії. У січні-березні 1958 він відвідав усі стейти і відбув конференцію зі священиками. Візитація спричинилася до пожвавлення рел. життя, а після того, як у Римі було розглянуто звіт митрополита, папа Пій XII 10.5.1958 заснував *Апостольський Екзархат* для укр. католиків в Австралії, призначивши першим екзархом о. І.Прашка.

Єп. Прашко приступив до створення і зміцнення основ самобутнього існування УКЦ в Австралії. Юрисдикцію апостольського екзархату було поширено декретом папи Івана XXIII з 12.12.1958 на Нову Зеляндію та Океанію. Окремі осередки зорганізувалися як парафії, межі яких покривалися зі стейтовими: Вік. (разом з Тасм.), ПА, Квінс. (разом з Півн. Територією) і ЗА. Виняток становив НПВ, де, крім Сіднею, створено парафію в Ньюкастелі. АСТ увійшла до Сіднейської парафії. Засн. також два *протопресвітерати* в Сіднеї та Аделаїді. Єп. Прашко проводив часті візитації більших та менших укр. кат. осередків.

1960 УКЦ в Австралії було оформлено як правну одиницю, окрему від Римо-Кат. Церкви. Від того часу до 1983 майно УКЦ в Австралії реєструвалося на мужів довір`я укр.

кат. екзархату (Trustees of the Ukrainian Catholic Exarchate; коли створено епархію, правну назву змінено на Trustees of the Ukrainian Catholic Church in Australia, Eparchy of SS. Peter and Paul of Melbourne).

Апостольський екзархат робив заходи, щоб здобути нових укр. кат. священиків. До Австралії приїхали: 1959 – о.І.Шевців з Англії, о. М.Мельник з Канади та о. Й.Ґорчинський з Румунії; 1960 – василіяни оо. Є.Лацик та Спиридон Мигаль з манастиря в Ґроттаферрата б. Риму; 1962 – о. Сантіяґо Креспо, еспанець, що прийняв укр. обряд; 1968 – о. Ігор Шпитковський з Канади. Єп. Прашко дбав про нові священичі покликання і в короткому часі післав до Риму студентів, яких згодом висвятив на свящ.: о. Василя Рожека (1965), о. Д.Сенева (1967) та о. З.Хоркавого (1967). В 1960-их рр. єп. Прашко висвятив диякона Павла Боднара з Канади та англіканського свящ. о. Івана Едвела. (Пізніше, у 1980-их рр., до душпастирської праці приєдналися ін. австралійці, двообрядні свящ. Петро Ґай і Лаврентій Фут; висвячено також кол. англіканського диякона о. Мартина Арнольда).

Єп. Прашко запросив до Австралії *Сестер Василіянок*, які 1967 прибули з Арґентіни до Сіднею, а згодом заснували манастирі також у Мельборні й Аделаїді, що відіграють нині важливу ролю в рел. житті парафій, зокрема у вихованні молоді.

1970 для координації душпастирської праці започатковано т.зв. "соборчики" священиків, які відбуваються по черзі в Сіднеї, Мельборні, Аделаїді і (з 1988) у Канберрі в присутності єпископа. Резолюції "соборчиків" є авторитетними напрямками діяльности УКЦ в Австралії.

У міжчасі УКЦ зміцнилася матеріяльно. У всіх більших осередках побудовано власні храми та ін. будинки. Розвинулася мережа мирянських організацій, рел. преса. До кінця 1970-их рр. УКЦ в Австралії розвинулася в багатогранну, добре зорганізовану і здисципліновану рел. спільноту, що й було визнано, коли папа Іван Павло II підніс апостольський екзархат до гідности епархії 4.6.1982.

Будова церков

Спочатку богослужіння УКЦ в Австралії відбувалися в римо-кат. церквах за домовленням з місцевими римо-кат. свящ. У сер. 1950-их рр. у більших осередках закуплено будівельні ділянки, як правило, близько публічного транспорту. Кошти на будову складалися з пожертв парафіян. У 1958 поблагословлений Храм *св. Андрія* в Сіднеї, а впродовж 1960-их рр. і всі більші храми УКЦ в Австралії й серед них найбільша катедра св. Апостолів *Петра і Павла* в Мельборні. З 14 церков в Австралії 4 розташовані у Вік. (у Мельборні – Норт Мельборн і Ардір; Джілонг; Водонга), 4 в НПВ (Сідней, Ньюкастель, Квінбієн і Воллонгонг), 2 у ПА (обидві в Аделаїді), 2 в ЗА (Перт, Нортгам) і по одній у Квінс. (Брізбан) і АСТ (Канберра). Храм *св. Володимира* в Канберрі споруджено 1984 з ініціятиви патріярха Йосифа Сліпого і фін. заходами всієї укр. кат. спільноти в Австралії як пам'ятник 1000-ліття Хрещення України-Руси. Риси укр. церк. архітектури повсюдно впадають в око (див. *Архітектура Церковна*).

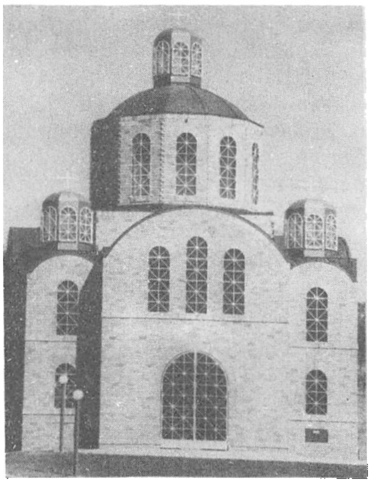

Храм св.Володимира пам'ятник Тисячоліття Хрещення України в Канберрі

При храмах у більших осередках згодом побудовано приходства, залі, приміщення для суботніх шкіл, манастирі для Сестер Василіянок.

Прицерк. організації

Від поч. 1950-их рр. творилися майже у всіх осередках *Церковні Братства і Сестрицтва*, які мали за мету плекати духовне життя мирян, організувати харитативну діяльність і допомагати церквам у їхніх госп. потребах. Першим і найбільшим було Братство св. Верховних Апостолів Петра і Павла в Мельборні. Паралельно з братствами і сестрицтвами, а деколи і раніше за них, існували парафіяльні ради. В кількох осередках засновано студентські й академічні т-ва "*Обнова*". У зв'язку з купівлею ділянок для церков творилися будівельні комітети: деякі збирали добровільні пожертви, ін. встановлювали податок на церк. будову.

Спочатку організації мирян діяли без центр. координації на підставі різних статутів. У 1964 з ініціятиви Я.Микитовича в Мельборні відбувся 1-ий з'їзд делеґатів церк. організацій. Тут було прийнято один статут для всіх братств і сестрицтв й створено *Об'єднання Українських Католицьких Організацій Австралії*, до якого 1990 належало 30 організацій з загальним членством понад 1 000 осіб.

Майже у всіх осередках, де правилися богослужіння, зорганізовано церк. хори (див. *Хори*).

Освіта, рел. виховання

Важливу ролю в душпастирській діяльності УКЦ в Австралії завжди відігравало рел. виховання молоді. В укр. суботніх школах, які спочатку часто приміщалися в кат. школах, священики вели реґулярне навчання релігії. З 1967 до них приєдналися Сестри Василіянки, котрі заснували в Сіднеї, Мельборні й Аделаїді також дитячі садки і передшкілля. У Сіднеї, Мельборні, Перті і Канберрі при церквах побудовано приміщення для суботніх шкіл, якими користуються також правос. діти й де працюють учителі різного віровизнання.

При церквах створено Вівтарні дружини, організації прислужачих хлопців віком від 6 до 18 рр. За ініціятивою Сестер Василіянок організовано т-ва дівчат: Марійські дружини (11-18 рр.) і Діви Марії (8-10 рр.).

Укр.кат. свящ. відвідують літні табори Пласту й СУМ. Для посилення зв'язку з тими організаціями створено посаду капеляна молоді, яку обіймали о. Богдан Шемечко, о.Д.Сенів та о.П.Струк. В окремих парафіях молодечі організації впровадили звичай влаштовувати після богослужб свої "апелі" (зустрічі). Вста-

новлено регулярні, звич. щомісячні, відправи для молоді. У Мельборні 1962 постав *Молодечий Катедральний Хор*; подібні молодечі хори виникли у Сіднеї ("Струмочок"), Перті й Аделаїді.

Для обнови рел. життя вірних на запрошення єп. Прашка приїжджали до Австралії місіонери: о.Михайло Шудло з Канади (1962-63), о. В. Краєвський з США (1969-70), о.Тарас Олійник з Бразілії (1980), о.Степан Гарванко з Риму (1983) та о. Августин Діткун з Бразілії (1989-91). У ювілейному Святому Році 30 паломників під проводом єп. Прашка відбули прощу до Святої Землі, Риму й Люрду. 1988 відбулося подібне паломництво до Риму (100 осіб). Підготовка до ювілею 1000-ліття Хрещення України тривала протягом кількох років. Одним із заходів в цьому напрямку стали відвідини "похідної ікони" Почаївської Богоматері в усіх парафіях. Священики переносили ікону до хат парафіян, правили там молебні й проповідували Слово Боже.

Біля церков поширюються рел. книги й періодичні видання Укр. Кат. Університету тощо. Крім епархіяльної бібліотеки (193 тис.томів, 1985), майже кожна парафія має власну книгозбірню. 1960 започатковано журн. "*Церква і Життя*", який 1968 перетворився на рел.-гром. часопис. При катедрі в Мельборні створено вид-во "*Просвіта*" з власною друкарнею. У парафіях виходять зв'язково-інформаційні, звич. циклостилеві, видання (див. *Релігійна Преса*).

Парафії і душпастирські осередки

Вікторія

Першу літургію у Мельборні відправив о. П.Смаль в одній з каплиць римо-кат. катедри св. Патрика в 1949. Душпастирями і від 1958 адміністраторами були: оо. П.Смаль (1949-50), І.Прашко (1950-58), М.Мельник (1959-62), Д.Качмар (1963-77), Сантіяго Креспо (1977-79), І.Бовден (1979-86) та В.Іванчо (від 1986). Парафія, формально створена 1958, обіймала Вік., Тасм. та округу Олборі, НПВ, і опікувалася вірними в Новій Зеляндії й Океанії. У 1961-63 споруджено в Норт Мельборні катедру св. Апостолів Петра і Павла. 1962 закуплено церкву в м.Водонґа, Півн. Вік. (св. Ольги), і побудовано церкву Успення Пресв. Богородиці в Ардірі, Мельборн (див. *Саншайн-Ардір*). Обидві обслуговуються священиками з Норт Мельборну.

Зустріч парафіян церкви св.Андрія з єпископами І.Бучком та І.Прашком

У Джілонґу зведено церкву Покрова Пресв. Богородиці (1966), в 1977 тут створено окрему парафію і приходство. Душпастирем від 1977 є о. З.Хоркавий.

Загальне число парафіян у 1990 – 7000, з того в Джілонґу 1160. В 1985 церкву в Ардірі відвідувало 140 осіб, у Водонзі – 65.

Новий Півд. Велс і Австрал. Столична Територія

Від поч. 1950-их рр. Сідней і Ньюкастель були осередками діяльности свящ. УКЦ. 1958 новостворена Сіднейська парафія обіймала весь НПВ (крім Ньюкастелю і півн.-сх. НПВ) та АСТ. З 1984 Канберра і Воллонгонг, хоч формально приєднані до Сіднею, діють як окремі парафії.

У Сіднеї першу Службу Божу відправив о. М.Коп'яківський 9.4.1950. Душпастирями були: оо. М.Коп'яківський (1950-52), П.Дячишин (1952-62), М.Мельник (1962-67) й І.Шевців (від 1967). 1958-61 побудовано храм *св. Андрія*. Свящ. з Сіднею відвідують скупчення українців католиків в містах Орендж, Батгерст, а також (до 1984) Квінбієн, Канберра та Воллонгонг. Церкви побудовано в Квінбієні (св. Михаїла, 1967) і Воллонґонгу (св. Володимира, 1979; душпастир з 1984 о. Богдан Томашек).

У Канберрі 1952 створено місію парафії св. Андрія, зорганізовану як незалежну парафію 1984. З Канберри обслуговуються АСТ та м-ка Квінбієн, Кума, Тюмат, Вога Вога і Кутамандра, НПВ; душпастирі: оо. Д.Сенів (1984-89) і Володимир Волочій (від 1989). Храм-пам'ятник *св. Володимира* споруджено 1984.

В околиці Ньюкастелю, у таборі переселенців у Ґреті, о. Ф.Боський відправив першу Службу Божу в березні 1950. Душпастирями були: оо. Ф.Боський (1950-55), С.Масло й І.Бовден (1955-56), М.Коп'яківський (1956-59), Роман Мартинюк (1959-60), Ю.Сполітакевич (1960), І.Бовден (1960-61), М.Мельник (з Сіднею, 1963-65), С.Креспо (1965-71), В.Краєвський (1971-78), М.Іванчо (1979-82), Теодор Кліш (1982-86) і С.Мигаль (від 1986). Церкву Покрова Пресв. Богородиці побудовано 1969. З 1962 каплиця, також Покрова Пресв. Богородиці, в Ґреті обслуговується з Ньюкастелю.

1985 у Сіднеї було бл. 6200 вірних, у Ньюкастелі бл. 1000, у Канберрі 900.

Півд.Австралія

Першу Службу Божу відправив о. Д.Качмар 25.9.1949. Душпастирями були: оо. Д.Качмар (1950-62), Є.Лацик (1963-78), І.Шпитковський (1978-90) і Д.Сенів (від 1990). Побудовано дві церкви в Аделаїді: св. Володимира і Ольги у Вудвілі (1967) і Покрова Пресв. Богородиці у Вейвілі (1973). При останній міститься парафіяльний будинок. У Вейвілі з 1977 також діє манастир Сестер Василіянок, який з 1979 веде дитячий садок. Свящ. з Аделаїди відвідують скупчення вірних у м-ках Ґовлер, Мавнт Ґембієр і Порт Лінкольн. В Аделаїді й околиці живе понад 4000 вірних.

Зах.Австралія

Першу Службу Божу відправив о. Ю.Сполітакевич 16.3.1952. Душпастирями були: оо. Ю.Сполітакевич (1951-58), М.Іванчо (1958-62), Є.Лацик (1962), І.Шевців (1962-67), В.Рожек (1967-73), І.Шпитковський (1973-78), Д.Сенів (1978-84), В.Волочій (1984-89) і Данило Новак.

Крім Перту, скупчення вірних знаходяться в м-ках Нортгам, Албані, Менджіман, Банбурі, Нарроджін і Калгурлі. Церкву св. Івана Хрестителя зведено 1964-66 у Мейлендс. Згодом там побудовано парафіяльний дім і школу з залею. У Нортгамі церкву Різдва Пресв. Богородиці споруджено 1975; вона обслуговується з Перту. Вірних бл. 1400.

Квінсленд

Першу Службу Божу відправив о. Ф.Боський 14.5.1950. Душпастирями були: оо. М.Коп`яківський (1952-56), С.Масло (1956-67), І.Шпитковський (1968-72), В.Рожек (1973-77), К.Тимочко (1977-90), Мартин Арнольд (від 1990). Церкву Покрова Пресв. Богородиці у Брізбані (дільниця Вуллунгабба) збудовано 1961. Тут міститься і парафіяльний будинок з приходством, залею та бібліотекою. Крім Брізбану з передмістями, є скупчення вірних в м-ках Кернс і Тавнсвіл. Усіх вірних є бл.1000 осіб.

УКЦ в Австралії і проблема єдности-помісности УКЦ

У 1962-65 о.І.Прашко брав участь у Вселенському Соборі у Ватикані та у всіх синодах укр. кат. єпископів в 1969-92, які намагалися оформити свій власний помісний устрій та завершитися укр. кат. патріярхатом довкола Митр. і Верховного Архиєп. Львова Йосифа Сліпого, що перебував у Римі. Єп. Прашко став одним із провідних діячів у змаганні за створення укр. кат. патріярхату з патріярхом Йосифом на чолі. Патріярх Й.Сліпий приїжджав до Австралії двічі: в 1968 і 1972 – у зв`язку з 40-им Євхаристійним Конґресом у Мельборні. Обидва рази він відвідав більші і менші осередки укр. вірних і оживив духовне життя укр. кат. спільноти. На "соборчику" 1972 священики, за згодою єп. Прашка, постановили поминати в богослужбах главу Церкви як "патріярха".

1986 у рамках підготовки до святкувань 1000-ліття Хрещення України-Руси гол. УКЦ патріярх Мирослав Іван Любачівський відвідав більші парафії. 1991 єп. Прашко супроводжував патріярха Любачівського під час його повернення до Собору св. Юра у Львові.

Упродовж перших 40 рр. свого існування УКЦ в Австралії утвердилася організаційно і матеріяльно. Будучи однією з головних підпор укр. самосвідомости, вона справляла визначальний вплив на життя переселенців. З поч. 1990-их рр. спостерігаються пошуки засобів сприяння відродженню Церкви в Україні. З цими зусиллями вірні пов`язують надію на пожвавлення укр. кат. життя в Австралії.

Літ.: Прашко І. Укр. Кат. Церква в Австралії й Новій Зеляндії. Зб. Укр.А.; Шевців І. Рел.життя наших громад. Зб. Укр. Кат. Церква назустріч Ювілеєві Тисячоліття. Рим, 1983; Blazejowskyj D. Schematism of the Ukrainian Catholic Church in Diaspora. Roma, 1988; Шевців І. Укр. Кат. Церква в Австралії та її роля в збереженні рел. нац. обличчя укр. поселення цієї країни. Зб. Іст. укр. пос. А. С., 1990.

о.І.Шевців

УКРАЇНСЬКА КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА В АДЕЛАЇДІ, див. "*Говерля*".

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА, див. *Література.*

УКРАЇНСЬКА МОЛОДА ГРОМАДА в Сіднеї, неполіт. суспільно-культ. організація молоді в 1960-70-их рр., яка здебільшого не входила до "великих" організацій як Пласт і СУМ. Створена 1962 з досі незорганізованої старш. молоді, студентів та молодих професіоналістів. Гол. Б.Рибчин; в 1965 понад 70 чл. Діяльність гол. культ.-осв. та розвагова. У.М.Г. збиралася в нар. домі. Зі старших допомагали порадами та практично В.Онуфрієнко й І.Завада. Згодом припинила діяльність.

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА КОЛОНІЯ, укр.централя в *Манджурії*, створена в червні 1935. Її співзасновниками стали: Укр. Нац. Громада, Союз Укр. Еміґрантів, Спілка Укр.Молоді, Т-во "Просвіта" та деякі ін. тутешні укр. організації. До ради У.Н.К. з місцем осідку в *Харбіні* були обрані *Д.Барченко*, Микола Білий, Іван Селюк, Юрій Рой, Микола Самарський, Федір Богдан, Максим Нетребенко, Василь Федоренко. Відповідно до статуту, У.Н.К. мала на меті захист нац., політ., культ. та екон. прав й інтересів укр. еміґрації, що перебувала в межах Манджурії; об`єднання та консолідацію всіх укр. організацій у Манджурії для раціонального розподілу їх роботи; загальне керівництво нац. діяльністю всіх укр. установ; представництво їх інтересів перед владою; популяризацію між народами Азії ідеї відродження та конечність існування суверенної укр. держави. Як гром. організація У.Н.К. від самого початку була обмежена у своїй діяльності умовами тодішньої васально залежної від Японії буферної держави Манджу-Го. Все таки протягом першого року існування У.Н.К. її праця базувалася загалом на дем. засадах. Восени 1936 япон. військ. місія в Харбіні видала розпорядження про ліквідацію принципу виборности в структрі У.Н.К. Її начальником був призначений Ю.Рой, а його заступником В.Кулябко-Корецький. Від цього часу в житті У.Н.К. дедалі більше практикувалися авторитаризм і централізм, що проявилося, зокрема, в активному сприянні її керівництва забороні японцями діяльности всіх укр. організацій в Манджурії, крім У.Н.К. (1937). У 1939-40 дійшло до відновлення принципу виборности органів У.Н.К. (її гол. були в цей час: спочатку М.Нетребенко, а потім О.Вітковський). Але 1941 керівництво У.Н.К. знову опинилося в руках В.Кулябка-Корецького, котрий зареєстрував її у "Бюрі для справ рос. еміґрантів", пішов на співпрацю з шовіністичними рос. еміґрантськими колами. Щойно у квітні 1944, по призначенні вдруге гол. У.Н.К. О.Вітковського, її діяльність почала поступово повертатися до визначених у статуті завдань. У.Н.К. припинила своє існування з приходом до Манджурії рад.військ. Восени 1936 й весною 1937 у Харбіні вийшло 2 чч. неперіодичного органу У.Н.К. "Вісті Укр.Нац.Колонії в Манджу-Го".

В.Трощинський

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА РАДА, див. *Товариство Сприяння Українській Національній Раді* та *Політичні Партії.*

УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА (АВТОКЕФАЛЬНА) в Австралії – УПЦА (Ukrainian Orthodox Church Autocephalic of Australia). Ця церк. структура постала внаслідок розколу в *Українській Авто-*

Катедральний собор св.Покрови в Ессендоні, Мельборн

кефальній Православній Церкві в Австралії і Новій Зеляндії (УАПЦ) у 1968. Після дворічних суперечок в УАПЦ частина її прийняла назву УПЦА й перейшла під юрисдикцію єпископату Укр. Греко-Правос. Церкви (УГПЦ) в Канаді і в 1970 оформилася як окрема епархія. УПЦА – УГПЦ залишилася без єп. Церквою керувала консисторія на чолі з адміністратором як виконавчий орган епархіяльної ради, що обирається кожні три роки на соборі УПЦА. Адміністратором був увесь час свящ. Б.Стасишин. Між 1968 і 1991 ця церк. структура існувала паралельно з УАПЦ, а взаємини між ними хиталися від суперництва до співжиття. Але виринали і спроби поєднання, які розпочав єп. Володимир Дідович. До успішного завершення цих заходів довів архиєп. Антоній Щирба зі США, опікун УАПЦ в Австралії; на спільному соборі (12-му УАПЦ в Австралії) 27-29.12.1991 в Канберрі остаточно проголошено об`єднання. Первоієрархом об`єданої УАПЦ став патріярх Мстислав Скрипник.

До епархії УПЦА належало шість парафій:

1. Катедральна парафія св. Покрови в Ессендоні, Мельборн. Заснував о.Б.Стасишин у 1949 і лишається постійно її настоятелем. *Покрови св. Катедральний Храм УПЦА в Мельборні* побудований 1960-66. Парафія має прицерк. залю, будинок, де міститься суботня Школа ім. Т.Шевченка, церк. хор, братство і сестрицтво. Парафіян у 1963 – прибл. 750.

2. Парафія св. Архистратига Михаїла в Аделаїді, ПА. Заснував о.П.Грушецький у 1950; до 1990 настоятелем був митрофорний протоієрей Петро Косацький. Парафія має власний храм (з 1954); в 1975 збудовано нову церкву (за проєктом Йосипа Стрільчука), прицерк. залю, помешкання для священика, діють церк. хор, братство і сестрицтво. У 1993 об`єдналася з Святопокровськокою парафією УАПЦ, настоятель протоієрей В.Салига.

3. Парафія св. Миколая Чудотворця в Брізбані. Засн. 1954. Постійний настоятель о.М.Сердюк. Парафія має власний храм (збудований 1966), прицерк. залю, церк. хор, братство і сестрицтво.

4. Парафія св. Тройці в Аделаїді. Засн. у 1950-их рр. як місійний осередок. Настоятель протопресвітер Олександер Зелінський. Парафія має власний храм (закуплений від англіканців 1954), прицерк. залю, церк. хор.

5. Парафія св. Тройці в Карлтоні, Мельборн. Засн. 1956 групою правос. мирян. Тут, м. ін., служив архиєп. С.Гаєвський. Настоятелем з 1982 є о. Ю.Семенчук. Церкву закуплено 1962 від баптистської громади і пристосовано до укр.обряду. Парафія має прицерк. залю, братство, сестрицтво і церк. хор.

6. Парафія св.Володимира в Гобарті, Тасм. Місійний осередок заснував 1954 о.Г.Фомічевський. У розпорядженні парафії – власний храм (закуплений 1969) і заля. Настоятеля немає; свящ. доїжджають з Мельборну, опікується парафією о.Б.Стасишин.

Літ.: Буштедт В. Укр. Правос. Церква в Австралії. Зб. Іст. укр. пос. А. С., 1990.

С.Радіон

УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЙНО-ДЕМОКРАТИЧНА ПАРТІЯ, див. *Політичні Партії.*

УКРАЇНСЬКА СТУДЕНТСЬКА ГРОМАДА ВІКТОРІЇ, див. *Централя Українських Студентів Австралії.*

УКРАЇНСЬКА СТУДЕНТСЬКА ГРОМАДА ПІВДЕННОЇ АВСТРАЛІЇ (Ukrainian Students Association in South Australia), засн. у 1954 при Аделаїдському Університеті. В 1961 налічувала 15 чл., а в пол. 1962 – 35. Пізніше до У.С.Г. ПА приєдналися укр. студенти Фліндерс Університету (Flinders University), техн. інститутів та ін. високих шкіл ПА.

У.С.Г. ПА влаштовувала мист. виступи, дебати й дискусійні вечори, відзначала нац. свята та проводила розвагові програми. В 1962 вийшло одне число вид. "Критик". У.С.Г. ПА була чл. *Централі Українського Студентства Австралії*, яка 1960 в Аделаїді організувала студентський літ.-товариський з`їзд. У.С.Г. ПА очолювали: Всеволод Коритник, Ярослав Довбня, І.Гавришкевич у 1950-их рр.; Є.Сенета, Любомир Микита, Борис Щербань, Кирило Лащук у 1960-их; Галина Ребій, Юрій Соболь, Роман Захаряк і Юрій Василюк у 1970-их. Діяльна до кін. 1974, потім занепала. В 1988 відновлену У.С.Г. ПА очолила Галина Захарко, а з 1990 Анатолій Онішко. Громада нині видає місячний листок "Сьогодні". У 1990 було 20 чл.

Т.С.

УКРАЇНСЬКА ЦЕНТРАЛЬНА ШКІЛЬНА РАДА АВСТРАЛІЇ (Ukrainian Council of Education in Australia). Центр. установа для керування і нагляду над укр. *шкільництвом* в Австралії. В 1954, на пропозицію управи СУОА, Шкільна Рада Вік. (обрана у 1952 з гол. В.Лещинським) стала іменуватись Центр. Шкільною Радою і почала працю в напрямі об`єднання шкільництва всіх стейтів Австралії. 25-26.12.1956 в Мельборні відбувся

перший учительський з'їзд, на якому Шкільну Раду Вік. затверджено як першу У.Ц.Ш.Р.А. з гол. Д.Нитченком.

В 1964-65 видано циклостилевим друком 15 чч. "*Інформативно-Методичного Листка*" під ред. І.Брозницького, котрий 1969 перебрав обов'язки гол. У.Ц.Ш.Р.А. 4 з'їзд учителів 25-26.12.1965 обрав управу У.Ц.Ш.Р.А. з гол. Т.Пасічинським й осідком в Аделаїді. 7 з'їзд учителів 26-27.12.1974 у Нобл Парку, Вік., оновив управу, яку відтоді очолює Т.Сліпецька.

Управа У.Ц.Ш.Р.А. обирається з'їздом учителів укр. шкіл що три роки, діє за приписами статуту та видає свій орган для вчителів, в якому вміщує допоміжні навчальні матеріяли з українознавчих предметів. Крім "Листка", у 1989 чл. методичної комісії У.Ц.Ш.Р.А. Орися Стефин упорядкувала книжку-зошит "Світанок", а Марія Вандерверф підготувала до друку 4 казки. Учні укр. шкіл в Австралії, як і в ін. країнах зах. діяспори, користуються підручниками за редакцією У.Ц.Ш.Р.А. Вчителька Марія Ковшик зібрала вірші для дітей та молоді п. з. "Декляматор" (1980). Д.Нитченко видав "Елементи теорії літератури і стилістики" (1979) для шкіл українознавства, пед. та ін. шкіл сер. та вищого типу. У.Ц.Ш.Р.А. щорічно проводить *Двомісячник Української Книжки і Преси*.

Централя тримає тісний зв'язок зі стейтовими Шкільними Радами (НПВ та Вік.), а де їх нема – з керівниками шкіл. Фінансова база У.Ц.Ш.Р.А. складається з чотиридолярових учнівських датків. На ці кошти видається шкільна документація, всі допоміжні матеріяли та книжки, покриваються подорожні видатки членів управи на відвідини шкіл в ін. стейтах й видатки на проведення учительських з'їздів.

Крім Шкільної Ради Вік., активною була стейтова Шкільна Рада НПВ (Board of Ethnic Ukrainian Schools in NSW), створена 1951 як методична рада; її очолювали Є.Ю.Пеленський, Іван Жестовський, Марта Зибачинська, Григорій Дубик. В 1957 оформилась Укр. Шкільна Рада НПВ, гол. якої були: Ірина Пеленська (1957-62), Я.Масляк (1963-64, 1967-69), П.Лопата (1965-66), Євгенія Козьолковська (1970-71, 1975-77), М.Німців (1972-75), Мирон Даниляк (1977-81), Євгенія Барчинська (після 1981). В 1956-58 діяла також стейтова Укр. Шкільна Рада в ЗА (гол. П.Шигимага).

Т.Сліпецька

УКРАЇНСЬКА ЦЕНТРАЛЬНА ШКОЛА ім. кн. ОЛЬГИ в Лідкомбі, також Центр. Рідна Школа ім. кн. Ольги (Ukrainian Central School in Sidney), найстарша укр. суботня школа в Сіднеї. Бере свій початок від укр. рідної школи в дільниці Сіднею, Редферн, засн. 1951; в 1959 перенесено до нар. дому в Лідкомбі; тут бракувало приміщень і частина кляс працювала у церкві св. Андрія. З ліквідацією малих укр. шкіл (Чулора, Бенкставн, Обирн) число учнів зростало: в 1968 було 125 учнів та 14 учителів. Окремий будинок відкрито того ж року біля нар. дому і тоді прийнято теперішню назву школи. Її керівники: Іванна Мамчак (1951-52), Євгенія Козьолковська (1953-58), П.Лопата (1959-60), Віра Проць (1961-72), Тихін Корінець (1973-78) та Іван Жестовський (дотепер). Існували всі кляси, включно з українознавчими; коротко

діяв дворічний пед. курс (1967-81). Працювали дитячий хор, школа гри на бандурі й ансамбль "Ластівка", танц. ансамбль "Веселка". Кількість учнів з 1970-их рр. зменшується. В 1992-93 бл. 40 учнів, тому що тут таки в Лідкомбі діє ще одна (більша) *Братська Рідна Школа св. Андрія*. Серед теперішніх учителів: Володимир Карен, Євгенія Оловаренко, Раїса Таранець, Валентина Тиндик, Ольга Чокула.

Літ.: У.Ц.Ш.О. Шкільний журнал 1951-1991 – 40-ий ювілей шкільництва в Сіднеї. С., 1991.

В.М.

УКРАЇНСЬКЕ ВІЛЬНЕ КОЗАЦТВО (Ukrainian Cossack Brotherhood), паланка в Австралії. У.В.К. постало в еміграції у 1920-30-их рр., нав'язує до Вільного Козацтва 1917-18; згодом відновлено в таборах ДП та в країнах зах. діяспори. Першим відділом в Австралії був курінь У.В.К. в Перті (засн. 1968). Такі курені існували ще в Сіднеї, Мельборні, Аделаїді, Брізбані та Канберрі-Квінбієні. Чл. в 1980-их рр. бл. 200-300. Отаманами австрал. паланки були: Яків Різник, О.Менцінський, Ю.Денисенко, Юрій Одлига і В.Буряк. Австрал. паланка є чл. СУОА й входила у міжкрайову організацію У.В.К.

"УКРАЇНСЬКЕ ЖИТТЯ", тижневик, виходив у вересні-грудні 1925 в Харбіні; друкувався в япон. друкарні з метою уникнути цензурування та контролі з боку кит. властей. "У.Ж." відновлене у вересні 1929 Укр. видавничим т-вом у Харбіні знову як тижневик; всього вийшло 10 чч. Ред. Іван Паславський.

УКРАЇНСЬКЕ КОНСУЛЬСТВО В ХАРБІНІ, представництво України, що діяло в 1918-19. Його очолював поручник П.Твердовський, котрий весною 1918 як командир укр. військ. частини прибув з Харбіна до Києва, а восени того ж року повернувся назад, одержавши від укр. міністерства закорд. справ повноваження представляти інтереси України в *Манджурії* і Владивостоку. Ці повноваження були визнані нар. комісаром закорд. справ більш. Росії Г.Чичеріним. По приїзді в Харбін П.Твердовський розвинув велику активність: вів переговори з представниками командування Антанти щодо створення укр. військ. частин на Далекому Сході, брав постійну участь в укр. гром. житті, розпочав реєст-

рацію тих українців, котрі бажали одержати укр. громадянство тощо. Разом з тим виникли й труднощі. Не було людей, що досконало б знали кит. мову й були ознайомлені зі звичаями та традиціями дипломатичної служби в Азії (секретар консульства С.Кукуруза був сільським вчителем, а його помічник Ф.Тоцький – урядовцем сх.-кит. залізниці). Ситуація ускладнювалася через часті роз'їзди і відсутність П.Твердовського в Харбіні, бо заступники консула (спочатку І. Мозолевський, а потім В.Пашковський) не могли його замінити. Гостро відчувався також брак фін. засобів. Діяльність П.Твердовського натрапляла на вороже ставлення з боку рос. дипломатів, багато з яких (в тому ч. у Китаї) працювали ще за царських часів. Вони звернулися до управляючого сх.-кит. залізницею ген. Д.Хорвата з вимогою заарештувати "самозванця-консула" й усунути його з Манджурії. До арешту не дійшло, але все ж П.Твердовський змушений був залишити Харбін.

В.Трощинський

УКРАЇНСЬКЕ ЛІКАРСЬКЕ ТОВАРИСТВО В АВСТРАЛІЇ (Ukrainian Medical Association of Australia), засн. в Сіднеї 13-14.11.1976 за ініціятивою Б.Шеховича, Є.Барановського, Г.Дубика та Юрія Німцева. У.Л.Т.А. об'єднує лікарів, дантистів, фармацевтів і ветеринарів, головно укр. походження. В Мельборні діє автономний відділ т-ва. Для чл. і ширшого громадянства організуються реферати на мед. теми, товариські зустрічі. В ході роботи з'їздів відбулося 5 наук. конференцій; 1986 брали участь доповідачі зі США, Канади, Німеччини й Австралії. Стипендійний фонд У.Л.Т.А. допомагає шкільництву, загальнонац. організаціям і окремим особам. Гол. У.Л.Т.А. були: Б.Шехович (1976-81), А.Строкон (1982-83), Є.Барановський (1984-85), Олег Лозинський (з 1986). Ін. діяльні чл.: Максим Ковальчук, Петро Харів, Г.Дубик (довголітній секретар). 1976 У.Л.Т.А. мало 40 чл., 1993 – понад 50 і 4 відділи. З 1977 т-во чл. Світ. Федерації Укр. Лікарських Товариств з осідком у США, з 1978 чл. СУОА. Представники У.Л.Т.А. брали участь у світ. з'їздах Укр. Лікарів у Києві 1990 (12 делегатів, 2 доповідачі) та Харкові 1992 (6 делегатів, 1 доповідач).

Літ.: Микитович Р. Укр. ветеринарні лікарі в країні кенґуру. Альманах Об'єднання Укр. Ветеринарних Лікарів. Укр. архів, т.36. Нью-Йорк - Чікаґо - Вінніпеґ, 1981; Пропам'ятна книга з нагоди 40-ліття УЛТПА. Чікаґо, 1990; Дубик Г. Коротка історія Укр. Лікарського Т-ва в Австралії. Зб. Іст. укр. пос. А. С., 1990.

Р.Микитович

УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ ВІКТОРІЇ (Ukrainian Artists Association of Victoria), муз.-театральне т-во, засн. в Мельборні 1988. Гол. від початку Ф.Габелко. У.М.О.В. об'єднує артистів, письм. та музик-виконавців; чл. при заснуванні 48. Об'єднання влаштовує концерти, муз. і товариські вечори в громадах Вік., а іноді й ін. стейтів. Неперіодично видає літ.-мист. сторінку п. з. "Мист. Трибуна" в газ. "Церква і Життя" (до кін. 1992 появилося 11 чч., ред. Г.Вишневий). Серед чл.-мистців У.М.О.В. – акторка Люся Максимишин, співачка Анна Цибульська, композитор Г.Корінь, поетеса О.Терлецька, співачка-поетеса Стефанія Ковалик, співаки Людмила і Григорій Березняки, актори Іван Шевченко, Д. і К.Любарські, Антін Рибіцький.

Ф.Г.

УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦЬКЕ ТОВАРИСТВО в Сіднеї, мист., головно драм. група, яка постала на основі драм.гуртка при УГ НПВ у лютому 1952. До управи увійшли І.Лясківський, Г.Маслюк, М.Свідерський і С.Якубов. У травні 1952 створилася (пізніше незалежна) балетна секція під проводом Н.Тиравської і М.Свідерського, у червні – секція співу (свящ. І.Манько). Під режисурою Г.Маслюка і Л.Дорошенка поставлено п'єси: "Степовий гість" Б.Грінченка (1952), "Вечір на Україні" (1952), "Майська ніч" (за Гоголем, 1952), "Отаман Пісня" М.Чирського (1953), "Домаха" Л.Коваленко (1953), "Чумаки" І.Тобілевича (1954), "По ревізії" М.Кропивницького і "День правди" В.Товстоноса (1955), "П'яний рейд" М.Чирського (1956), "Мартин Боруля" І.Тобілевича (1956), "Украдене щастя" І.Франка (1956), "Мина Мазайло" М.Куліша (1957), "Сто тисяч" І.Тобілевича (1957), "Назар Стодоля" Т.Шевченка зі вставкою "Вечорниці" П.Ніщинського (1958) і "Ваші знайомі" М.Діми (1959). Декорації й афіші виготовив Б.Спесивий. Провідними акторами, крім названих, були: К.Фольц, Є.Спесива, М.Данченко, Т.Цигилик, Я.Стецик, Р.Шока. У.М.Т. розв'язалося 1962.

Літ.: Ількович Л. На порозі десятиліття. "Н.О.", ч. 2, 1960.

М.П.

УКРАЇНСЬКЕ СПОРТОВЕ ТОВАРИСТВО "ЛЕВИ", див. "*Україна*".

УКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО ІНЖЕНЕРІВ В АВСТРАЛІЇ (Ukrainian Society of Professional Engineers in Australia). Засн. 1954 в Сіднеї за ініціятивою Романа Пеленського, Степана Ю.Процюка, І.Бомби, М.Домбровського і Константина Буряка. Т-во мало на меті піднесення професійного знання, взаємодопомогу, участь у техн.-дорадчих комісіях при будові церк. і гром. об'єктів, контакт з укр. інженерами в діяспорі, товариське співжиття. 1954 було бл. 40 чл., 1993 – 36; кілька первісних чл. виїхали до Півн. Америки. Гол. У.Т.І.А. були: А.Дейнека (1954-57), М.Строкон (1957-59), М.Домбровський (1959-61, 1965-69), В.Жук (1961-63, 1969-72), Євстахій Кравчук (1963-65) та І.Бомба (з 1973). Ін. діячі: Є.Пеленський, Б.Антонович, О.Кохановський, А.Кордовський, Ф.Мельників, Павло Шулежко. До т-ва входять інженери з цілої Австралії. Від 1988 У.Т.І.А. є чл. Світ. Федерації Укр. Інженерних Т-в, утримує зв'язки з професійними і наук.-техн. установами в Україні.

Літ.: Бомба І. Укр. Т-во Інженерів в Австралії. Зб. Інженери-українці в діяспорі. Торонто, 1992.

Р.М.

УКРАЇНСЬКИЙ ВИЗВОЛЬНИЙ ФРОНТ, див. *Українська Антибольшевицька Ліґа в Австралії* та *Політичні Партії.*

"УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС НА ДАЛЕКОМУ СХОДІ", часопис укр. мовою, що з 1.11.1941 по 8.7.1944 виходив у Шанхаї (Китай). Усього видрукувано 29 чч. Гол. ред. М.Мі-

лько. Крім нього, до складу редакції входили О.Дроб`язко та І.Світ. З часописом співпрацювали Д.Барченко, С.Левинський та ряд ін. відомих укр. діячів на Далекому Сході. Поряд з укр. питаннями на Далекому Сході висвітлювався перебіг воєнних подій в Европі, передовсім на укр. землях. Іноді вміщувалися передруки з рад. періодики.

УКРАЇНСЬКИЙ ҐОЛЬФ-КЛЮБ В СІДНЕЇ, див. *Український Товариський Ґольфовий Клюб.*

УКРАЇНСЬКИЙ ҐОЛЬФОВИЙ КЛЮБ (Ukrainian Golf Club) при УГВ; засн. в Мельборні 1988 з метою залучення молоді до укр. гром. життя через товарисько-спортові зв`язки. Спочатку 23 чл., в 1993 – 107. Гол. Володимир Орфіній. Чл. поділені на групи "А" і "Б", котрі грають між собою; раз на рік зустрічаються з подібними клюбами в Сіднеї та Джілонгу. Активісти У.Г.К.: Михайло Жилан, Григорій Ануляк, Олег Мазур, Василь Фурик, Роман Захарик.

УКРАЇНСЬКИЙ ДІМ ДЛЯ СТАРШИХ (Ukrainian Elderly People`s Home), т-во з обмеженою порукою (інкорпороване 1984), що має на меті придбання фондів, побудову та провадження будинку для літніх людей, українців у Мельборні. Передісторія У.Д.С. починається з 1966, коли СУВік. заініціював творення укр. сиротинця і для цього зібрав початкові фонди. Скоро виявилося, що укр. сиротинець не має перспектив існування і тоді були здійснені заходи для придбання будинку для старших громадян. 1968 постало т-во У.Д.С., яке зі своїх фондів, гром. збірок та заповітів Федора Павлюка й Степана Салдата (бл. 80 тис. дол.) придбало 10-кімнатний будинок в Ессендон-Мельборні, у якому в 1976 поселилися перші жителі. Бажанням керівництва т-ва було збудувати модерний будинок та провадити його фахово. 1984 розв`язано попереднє т-во, а його майно передано новому т-ву (публічній компанії) з обмеженою порукою. 1988 закуплено землю під будову від міського земельного управління в Кейлор Давнс (Keilor Downs) на околиці Мельборну. Після одержання допомоги на суму бл. 1 млн від фед. департаменту здоров`я і соціяльної служби, укр. кооперативи "Дністер" та ін. установ й приватних жертводавців, розпочато спорудження будинку для старших (на 32 місця) і в квітні 1993 його завершено. В міру напливу мешканців плянується дальша розбудова, на що т-во У.Д.С. має відповідну площу. У травні 1993 в У.Д.С. мешкало 7 осіб.

Гол. т-ва: М.Грудка (1968-71), Б.Шемет, В.Буштедт (1985) і знову М.Грудка (з 1985). Діяльні в У.Д.С.: О.Булка, В.Рудевич, Петро Беркета, Микола Давидюк, Надія Панасгір, Д.Пирогів, Т.Ваврик, свящ. Б.Стасишин.

У зв`язку з тим, що українці були співвласниками ґрунту в новоствореній дільниці, запропоновано назвати вулиці в Кейлор Давнс: Полтавська (Poltava Street), Калини (Kalyna Str.), Лемківська (Lemko Str.).

В.Маркусь

УКРАЇНСЬКИЙ ДРАМАТИЧНИЙ ГУРТОК ім. В.БЛАВАЦЬКОГО в Саншайні (Мельборн), Вік., діяльний 1953-63. Організатори – Дмитро Ярка та П.Конюк. Гол. гуртка: Д.Ярка (1953-55), Т.Лепкевич (1956-57) та В.Ярем`як (1958-63); режисери: Д.Ярка (1953-55), Ілля Малетич (1955) та І.Деркач (1956-63). У.Д.Г.Б. поставив п`єси: "По ревізії" М.Кропивницького (1955), "Назар Стодоля" Т.Шевченка (1955), "Безталанна" І.Тобілевича (1958), "Брат на брата" (1959), "Дай серцю волю, заведе в неволю" М.Кропивницького (1959; 1963), "Тарас Бульба" (за М.Гоголем, 1960 і 1963), "Батькова казка" (1961) і "Мартин Боруля" І.Тобілевича (1962). П`єси ставилися, крім Саншайну, в Ессендоні (Мельборн), Джілонгу, Вік., та Аделаїді.

М.П.

"УКРАЇНСЬКИЙ ЕКРАН" (Ukrainian Screen), неперіодичний ілюстрований журн. в Мельборні. Засновник, видавець і ред. П.Кардаш. "У.Е." виходив з 1976. До 1990 появилося 15 чч. Уміщував передруки матеріялів з журналів і часописів, що видаються в діяспорі і в Україні. Тираж 500 прим.

УКРАЇНСЬКИЙ КЛЮБ В НОВІЙ ЗЕЛЯНДІЇ, див. *Веллінґтон.*

УКРАЇНСЬКИЙ КЛЮБ СТАРШИХ ГРОМАДЯН ПІВДЕННОЇ АВСТРАЛІЇ (Ukrainian Senior Citizens Club of South Australia, Inc.), засн. в Аделаїді 1974 під назвою Клюб Укр. Пенсіонерів ПА. Ініціяторами були: К.Каздоба, Іван Грецкул, Володимир і Марія Білики, Василь Сенчук. Клюб є секцією УГ ПА, організує товариські і культ. розваги, спільні екскурсії, спорт (круглі), влаштовує збірки на укр. та загальні гуманітарні цілі. Діє жіночий хор "Калина". У.К.С.Г. ПА є чл. стейтового об`єднання подібних австрал. клюбів. Гол.: К.Каздоба (1974-84), І.Ващишин (від 1984). Активні діячі, крім названих: Олекса Кохан, Галина Ващишин, Микола Ференц, Іван Куць, Марія Шевченко, Анастазія Кохан, Ірина Галик і Марія Чепак. У 1990 – 320 чл.

І.В.

УКРАЇНСЬКИЙ КООПЕРАТИВНИЙ ЦЕНТР в Ессендоні (Мельборн), один з найбагатших укр. будинків в Австралії, власність кредитової кооперативи "*Дністер*". Будинок двоповерховий, 3500 кв.м площі винаймається; на 800 кв. м приміщуються укр. кооперативи: кредитова "Дністер" і торг. "Поступ". До 1988 тут знаходилась також і будівельна кооператива "Одеса". Бюра кооператив модерно обладнані, комп`ютеризовані. В 1981 закуплено велику ділянку землі з бензиновою станцією. Будинок закінчено 1984. Закуп землі та кошти будови сягали 2,5 млн дол. Вартість У.К.Ц. в 1991 становила прибл. 9 млн дол. Винайми приміщень будинку приносять річно б. 600 тис. дол. прибутку. У.К.Ц. – найбільший і найкоштовніший будинок укр. кооператив у світі.

М.Б.

УКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРНИЙ ТОВАРИСЬКИЙ КЛЮБ у Лідкомбі, т-во культ. творчих сил інтеліґенції задля розвою різних галузей культ. діяльности (музика, театр, танець, літ. читання); постав у 1967. Працює, головно, в *Домі Української Молоді* в

Український Кооп. Центр у Мельборні

Сіднеї. Гол. О.Кошарський. Клюб видавав щоквартальний журн. "Сіднеєць" (ред. Б.Подолянко), в якому висвітлювалось культ. життя Сіднею. Наклад 800 прим.

УКРАЇНСЬКИЙ МУЗИЧНИЙ ТЕАТР ім. М.ЛИСЕНКА при УГВ (M.Lysenko Ukrainian Musical Theatre); постав 1954 у Мельборні з ініціятиви М. та Олександра Кліоновських, Ришарда Козачинського й Віктора Мельника. Мист. керівником театру був М.Кліоновський (до його смерти 1987), згодом Анна Цибульська. Перша вистава – "Катерина" М.Аркаса (1962) з Є.Павловською у провідній ролі. В легкому муз. жанрі були постановки: "Сільва" І.Кальмана (1964),"Їдемо до Румбараю" В.Волосянського (1969), "На крилах кохання" С.Гаврилюка (1971), муз.-естрадні монтажі "Співайте разом з нами" (1974) і "З тобою, пісне!" (1978). Діяльними в театрі, крім названих, були Марія Вайсброт, Я.Ліщинський, Д. і Кость Любарські, Л.Максимишин, Стефанія Ковалик. Театр виступав на гром. концертах. 1977 відбув турне по Англії і Шотляндії, після чого розв'язався. Окремі чл. увійшли в склад Муз. Об'єднання Вік.

М.П.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ АНСАМБЛЬ ім. ВОЛОДИМИРА ІВАСЮКА в Сіднеї (Ivasiuk Ukrainian Folk Ensemble), засн. 1984 за ініціятивою П.Деряжного, постійного диригента, та М.Галабурди-Чигрин. 1984 – 54 чл., а 1988 – 35. Співпрацює з *Ансамблем Бандуристів ім. Г.Хоткевича*. В репертуарі нар. пісні, пісні сучасних укр. поетів і композиторів, коз. пісні та пісні рел. змісту. Ансамбль виступав перед укр. і австрал. публікою (фолкльорний фестиваль компанії Шел), записав на платівці 4 композиції В.Івасюка (1984).

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ДІМ ім. Т.ШЕВЧЕНКА в Аделаїді (Ukrainian Community Centre, Adelaide). Коли впродовж 1949-51 в Аделаїді виникли УГ ПА, хор "Гомін", Театр Малих Форм з танц. групою і Рідна Школа, потреба власного гром. приміщення стала пекучою. Спроба організувати "Кооперативу Укр. Нар. Дім в Аделаїді" у 1951-52 закінчилася невдачею. У 1953 на ширших гром. сходинах вирішено, що У.Н.Д. буде власністю УГ ПА, а його приміщеннями користуватимуться всі укр. організації. Постановлено оподаткувати усіх працюючих чл. спільноти сумою в 10 фунтів (пізніше 50) на придбання нар. дому. Комісію будови очолив Степан Залеський; збіркова акція розгорнулася в 1954. У 1957 на вул. Орсмонд (Orsmond Street) у Гайндмарші (Hindmarsh) розпочато будову за плянами і під керівництвом Я.Воєвідки, яку закінчено 1962. Дім поширено в 1967-70, 1972-73 і 1980-81.

У.Н.Д.Ш. містить велику залю на 500 сидячих місць зі сценою, кухню, 12 шкільних кляс, канцелярію УГ ПА, бібліотеку, товариський клюб і клюб молоді. Тут же розташовані укр. школа і матуральні курси та всі місцеві укр. мист. одиниці (див. *Аделаїда*). До часу придбання власних приміщень в У.Н.Д.Ш. займали відповідні площі кредитова кооператива "*Говерля*", СУА, спортове т-во "*Лев*". В Домі знаходиться укр. радіостанція, видається журн. УГ ПА "*Наша Громада*", відбуваються сходини Пласту і СУМ, укр. свята і концерти. Активні діячі і співтворці У.Н.Д.Ш.: С.Залеський й Іван Кириленко (гол. будівельних комітетів); Я.Воєвідка, Ярослав Михайлишин, Йосиф Стрільчук, Остап Чоргула, Степан Мисак, М.Кіналь, Роман Бойко, Олекса Середа, Іван Млиновський (адміністратори). Гол. УГ ПА, за урядування яких споруджено і розбудовано У.Н.Д.Ш.: М.Цюрак (1957-58), К.Каздоба (1960-61), Т.Пасічинський (1967, 1972-73) і Зенон Ростек (1978-81).

Літ.: Ващишин І. Укр. Нар. Дім в Аделаїді у світлі документів. Зб. Іст. укр. пос. А. С., 1990.

І.Ващишин

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ДІМ у Брізбані (Ukrainian Community Center in Brisbane), набутий у

"Сільва" у виконанні Українського Муз. Театру ім. Лисенка, Мельборн, 1964 р.

Український Нар. Дім в Аделаїді

1954 в результаті збіркової акції будівельного комітету під проводом архітекта Р.Павлишина. УГ Квінс. закупила за 5700 фунтів залю дерев'яної конструкції у центр. дільниці півд. Брізбану (70 Cordella St., South Brisbane) б. залізничної станції й автобусних і трамвайних ліній. Добудовано добровільною працею сцену і приміщення для школи. Дім відкрито для користування 23.1.1955. Після пожежі в 1977 його було грунтовно перебудовано за плянами Р.Павлишина, що знову очолив будівельний комітет. Добровільну працю громадян організував О.Сухарський і за його головування було відкрито Дім 27.1.1980. Кошти будови – 174000 дол. – покрито рівними частинами з пожертв спільноти, субсидій стейтового уряду і добровільної праці. У Домі містяться заля на 250 сидячих місць, сцена, кухня та їдальня, 3 шкільні кляси, розвагова кімната і приміщення для кредитової кооперативи "*Єдність*".

Р.П.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ДІМ в Лідкомбі (Ukrainian National Home), центр. гром.-культ. установа в Сіднеї, легальним власником якої є Укр. Громада-Кооператива в Сіднеї (Ukrainian Society Coop., Ltd.). Остання була засн. 13.5.1951 з ініціятиви гром. діячів С.Яськевича, Ореста Питляра та Є.Ю.Пеленського з метою створення гром. і членської бази для придбання У.Н.Д.Л. Спочатку кооператива мала 134 чл., а в 1988 бл. 950. В 1952 закуплено малий будинок у Редферні (Сідней), в 1958 – будинок у Лідкомбі при вул. Сент Джозеф (59-63 St. Joseph). В 1964 добудовано залю зі сценою (на 500 осіб), де відбуваються доповіді, концерти, гром. збори. Низка культ. і гром. організацій користується приміщенями У.Н.Д.Л., зокрема, Укр. Центр. Школа ім. кн. Ольги, бібліотека, *Український Товариський Клюб* (з 1962). Вартість У.Н.Д.Л. сягає иині бл. 1/2 млн дол.

Гол. У.Н.Д.Л., а тим самим організації – Укр. Громада-Кооператива в Сіднеї були: С.Яськевич, Є.Кравчук, О.Питляр, Є.Ю.Пеленський, Р.Драган, О.Борецький, В.Майковський, К.Макар, С.Ванчицький, Т.Суховерський, І.Любчик, М.Чигрин, С.Цимбалюк, Є.Валіхновський, М.Соболевський, І.Жестовський, М.Володимирів, Б.Бойтович, Юрій Зелинський. Дім є центром укр. життя великого Сіднею.

О.Б.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ДІМ у Мельборні (Ukrainian House), центр тутешнього укр. життя. Перший У.Н.Д.М. закуплено 1953 у дільниці Савт Мельборн при вул. Доркас за 12,2 тис. фунтів. 1955 відбулося врочисте освячення Дому, де розташувалися всі діючі укр. організації та установи. До 1955 дирекцію, що складалася з представників організацій-спонсорів, очолював С.Місько. Тоді ж У.Н.Д.М. переписано правно на УГВ. В 1958 сплачено заборгованість за Дім. Невдовзі він виявився недостатнім для потреб зростаючої громади в Мельборні, тому 1960 його відпродано і куплено новий будинок, кол. кінотеатр, за 20 тис. фунтів при вул. Рассел в дільниці *Ессендон*. В 1977-79 його розбудовано, відновлено та пристосовано до потреб громади; кошти розбудови сягали бл. пів млн дол. У 1973 придбано за прибл. 50 тис. дол. прилеглий будинок, в якому влаштовано т.зв. Дім молоді, де знайшли домівки для своїх занять Пласт і СУМ. Дир.У.Н.Д.М. – А.Глуханич (від 1970).

А.Г.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ДІМ ім. Т.ШЕВЧЕНКА в Перті. *УГ ЗА*, засн. 1950, вже 1951 створила т-во (пізніше відділ) будови У.Н.Д. в Перті. 1954 застосовано кооп. модель збирання фондів й обрано мужами довір'я гол. УГ ЗА О.Менцінського, Мирослава Лібера і В.Шнайдера. 1956 закуплено ділянку при вул. Ган у дільниці Вест Лідервіл (West Leederville) недалеко від центру міста. Архітектами були: спочатку Мекдоналд, згодом Ерік Озолінс. Будову очолив В.Шнайдер; 1957 залито фундамент. 1958 надзвичайні збори УГ ЗА ухвалили правильник У.Н.Д.П. Т.Савка і, коротко, Д.Гаврич керували будівельним комітетом. Дім відкрито 25.3.1961 за головування Н.Ґутея у зв'язку зі 100-ою річницею з дня смерти Т.Шевченка у присутності представників уряду ЗА (міністра Ґріффіта) та гол. СУОА. Ін. гол. У.Н.Д.П.: М.Дощак, В.Мандичевський, В.Гончаренко. Дім став місцем проведення укр. концертів і свят, вистав *Драматичного Гуртка ім. Лесі Українки,* осідком і місцем засідань укр. світських організацій в Перті й на короткий час надав приміщення укр. центр. школі. Останньою імпрезою в Домі був Шевченківський концерт 12.3.1989. На поч. 1990-их рр. компенсація за У.Н.Д.П., який знаходиться на шляху нової автостради, стала об'єктом спору між УГ ЗА та урядом ЗА (визнано відшкодування на суму 350 тис. дол.). З діячів слід ще згадати А.Мандичевського, П.Ґутея, М.Паріна, Б.Микитюка та ін.

М.М.

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДІМ у Харбіні, домівка "Укр. Клюбу" в *Харбіні*, Манджурія; збудований в 1918-20 на кошти місцевої укр. громади, де містились управи гол. укр. установ. 1926 конфіскований кит. владою. Наприкінці 1933 після проголошення буферної держави Ман-

джу-Го, залежної від японців, останні повернули Дім українцям. Між двома гол. укр. організаціями в *Манджурії* – Союзом Укр. Еміґрантів та Укр. Нац. Громадою – відразу ж розгорнулася гостра боротьба за право управляти У.Н.Д.Х. Керівники Союзу Укр. Еміґрантів вбачали у прибутках від експлуатації Дому джерело для нац. пропаґанди та культ. діяльности, але не зуміли домогтися того, щоб Дім справді давав на це засоби. Представники Укр. Нац. Громади погоджувалися на використання Дому також рос. організаціями. Японці були невдоволені цими міжусобицями. В червні 1935 У.Н.Д.Х. перейшов у відання створеної тоді ж централі для всіх українців Манджурії – Укр. Нац. Колонії.

Літ.: Світ І. Український Нац. Дім в м.Харбіні. Одеса – Харбін, 1943.

В.Т.

УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОСЛАВНИЙ ЦЕНТР-ПАМ'ЯТНИК ТИСЯЧОЛІТТЯ ХРЕЩЕННЯ УКРАЇНИ-РУСИ (Ukrainian Orthodox Centre-Millenium Memorial) у Канберрі, споруджений 1988 консисторією УАПЦ згідно з рішенням 10 епархіяльного собору та 4 сесії епархіяльної ради УАПЦ. Розміщений поруч церкви св. Миколая УАПЦ в дільниці Тирнер (Turner), пів км від центру міста (6A McKay Gardens); складається з двох будинків. Пам'ятник у формі двоповерхової дзвіниці є приміщенням для Музею укр. церк. та загального мистецтва і реліквій. У будинку самого Центру містяться резиденція правлячого єп., приміщення для конференцій, бібліотека з архівом, бюра. Ансамбль в архітектурному стилі, наближеному до укр. барокко, проєктували Ю.Денисенко і Ярослав Соловій, який також був гол. будівельного комітету і автором проєкту вітражів. Зовн. мозаїки проєкту Л.Денисенка виконано у Фльоренції, Італія (див. також *Архітектура Церковна*). Увесь проєкт коштував понад 350 тис. дол., з чого родина Храпачів із Сіднею внесла 12500 дол. У.П.Ц.-П.Т. відкрито при здвизі вірних і духовенства 23.10.1988.

Літ.: Соловій Я. Укр. Правос. Центр – Пам'ятник Тисячоліття Хрещення України в Канберрі. Альм. УАПЦ; Карен М. Столиця Тисячоліттю. Там же.

М.П.

Український Правос. Центр у Тирнер, Канберра

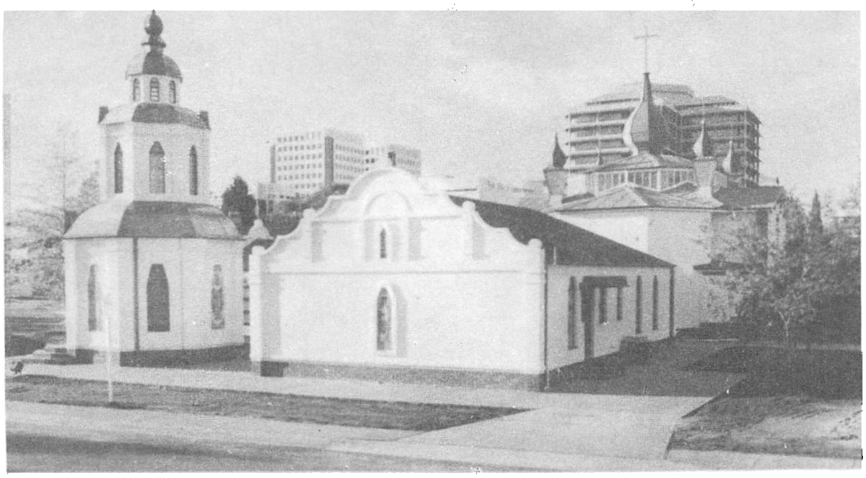

УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР МАЛИХ ФОРМ ім. В.БЛАВАЦЬКОГО в Аделаїді, засн. 1.1.1950. Гол. та адміністратором був від початку Я.Андрухович. Він, його дружина Євгенія та А.Кривецький, діячі сцени ще в Україні й в таборах ДП, стали ядром, довкола якого об'єдналися ін. досвідчені актори (Володимир Королик, Андрій Теплий, Ростислав і Віра Василенки, Святополк і Марія Шумські, Григорій Карпенко, згодом Петро Ковальчук) та аматори. Поставлено першу в Австралії укр. театр. виставу – ревю "Всі до театру" (1950); під режисурою А.Кривецького – "Наталку Полтавку" І.Котляревського (1950) та "Дует втрьох" (з франц.) Л.Ленца (1952); Р.Василенка – "Чортицю" (з нім.) К.Шенхера (1951) і драми І.Багряного "Розгром" (1951) та "Морітурі" (1953); В.Королика – "Землю" В.Стефаника (1957) і "Ой, Морозе, Морозенку" І. Лужницького (1957); Я.Андруховича – "Миколая для старших" Сука (1951), "Скампольо" (з італ.) Нікоемі

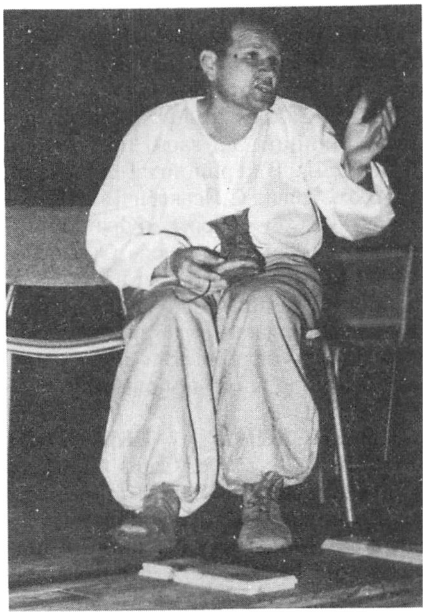

Павло Сергіїв у виставі "Безталанна", Укр. Театр Малих Форм в Аделаїді

(1953) і "Старих гріховодників" С.Білої (1959); ряд розвагових програм. Танц. групою У.Т.М.Ф. керували Є.Андрухович, а згодом М.Сас. Декорації виготовляли В.Бурак, Михайло Мірза і С.Шумський. Хорову ланку очолювали Богдан Жолкевич та Й. Кліш. Після 1965 багато акторів та режисерів виїхали за кордон і відтоді брали участь лише у гром. імпрезах. У 1970 театр був розв'язаний.

М.Павлишин

УКРАЇНСЬКИЙ ТОВАРИСЬКИЙ ҐОЛЬФОВИЙ КЛЮБ (Ukrainian Golf Club, Inc.) у Сіднеї, засн. 1982 в Лідкомбі з ініціятиви Олега Островського, Р.Кабана, О.Рогожинського, Р.Ставицького, Є.Ґута і М.Вовка. Кількість чл. зросла від 50 до 90 у 1990; 1993 – 55. Проводяться змагання на першість У.Т.Ґ.К., зустрічі з ін. клюбами, зокрема, щорічні турніри за перехідну чашу з литовським клюбом (від 1985). 1989 в Австрал. Альпах було влаштоване змагання з Укр. Ґольфовим Клюбом Вік. У.Т.Ґ.К. афілійований з Укр. Ґольфовою Асоціяцією Америки. У жовтні 1993 мав місце спільний турнір на Гавайських остр. З 1993 У.Т.Ґ.К. очолює О.Островський.

О.Б.

УКРАЇНСЬКИЙ ТОВАРИСЬКИЙ КЛЮБ в Лідкомбі (Ukrainian Social Club in Lidcombe), постав 1962 при *Українському Народному Домі* в Лідкомбі-Сіднеї як товариська організація інтеліґенції для розвагових та інтелектуальних цілей (дискусії). Клюб збирався кінцем тижня вечорами (можна було одержати вечерю, напої, грати в шахи, карти); влаштовувалися культ. імпрези, виїзди, пікніки. Від засн. до сьогодні бл. 100 чл. В керівництві були відомі гром. діячі: С.Яськевич, Б.Шеховим (протягом 23 рр.), Юрій Дем`яненко, Сергій Цимбалюк, О.Барчинський та ін. Незважаючи на зусилля з боку окремих чл., У.Т.К. не став аналогічним явищем до австрал. ексклюзивних клюбів. Він існує далі, але без молодшого поповнення.

І.Г.

УКРАЇНСЬКИЙ ШАХОВИЙ КЛЮБ (Ukrainian Chess Club) у Сіднеї, засн. 9.9.1952 з ініціятиви Я.Шевчика, Богдана Дяківа, Володимира Дорцового, Михайла Міндзьоза, Юрія Рудюка і М.Строкона. Клюб відразу став чл. Австрал. Шахової Асоціяції і впродовж 1950-60-их рр. досяг успіхів в 11 клюбних та індивідуальних змаганнях. Команда кляси "А." У.Ш.К. була переможцем першості Сіднею 1954, 1957 і 1966; кляси "А-резервова" – 1955; кляси "Б" – 1961 і 1963. В 1958, 1961 і 1966 У.Ш.К. влаштовував турніри за власну перехідну чашу, в яких брали участь найкращі шахісти Сіднею. Провідний майстер клюбу Я.Шевчик став 1959 і 1966 першуном Сіднею, багато років репрезентував НПВ і Австралію в іграх проти Півд. Африки та Еспанії, переміг низку міжнар. майстрів. Від 1971 У.Ш.К. працює при Укр. Культ. Клюбі. У внутр. турнірах розіґруються чаша ім. Я.Шевчика та чаша Степана Бородайка (див. також *Шахи*).

О.Б.

"УКРАЇНСЬКІ ПИТАННЯ", див. Ukrainian Issues.

УКРАЇНСЬКО-АВСТРАЛІЙСЬКЕ МИСТЕЦЬКЕ ТОВАРИСТВО ім. М.ЛИСЕНКА (The Ukrainian-Australian Cultural Society of Lysenko), культ. т-во-ансамбль, засн. 1977 в Канберрі за ініціятивою Філоніди і Ф.Габелків та кількох неукр. любителів укр. пісні і музики на основі вокальної групи "Волошки" з метою плекання укр. муз. мистецтва. Чл. спочатку понад 20, в 1988 – 17. 1977 при У.-А.М.Т. під керівництвом В.Мішалова діяла школа бандуристів (11 чл.). Ансамбль виступав на міжнар. концертах (здобув у 1976 другу нагороду на Всеавстрал. естафоті), Укр. мист. фестивалі, на добродійних заходах тощо. Про виступи У.-А.М.Т. широко писала англомовна преса. Його гол. були Ф.Габелко, згодом Женет Віден. Серед виконавців – Валя Івашків, Олег Лукомський, Ірина Пелеґріні, свящ. О.Теодорович, Лариса Тризна, а з неукраїнців – Робин Беннет, Мей Ґавлет, Ґретта Вайт, Джон Ґарлек, Джуді Еверал, Дорін Карпентер, Даґлас Куп, Валері Куппер, Реймонд Морріс, Ґвенда Росс та ін. Муз. керівник Л.Мор.

Ф.Г.

УКРАЇНСЬКО-АВСТРАЛІЙСЬКЕ ТОВАРИСТВО ЮРИСТІВ (Ukrainian-Australian Legal Society), засн. 1992 з осідком у Сіднеї. У 1994 бл. 30 чл.; гол. Володимир Дерев`янка. Видано журн. Stop Press (1994). У.-А.Т.Ю. співпрацює з укр. правничими т-вами в ін. країнах діяспори та з Укр. Правничою Фундацією у Києві.

Ф

ФЕДЕВИЧ Роман Мирослав (Roman Myroslaw Fedewytsch), інж.-хемік, учитель; н. 3.3.1921 в Перемишлі, Галичина, п. 29.12.1987 у Мельборні. Закінчив гімназію в Перемишлі, студіював хемію у Віденській Політехніці (1942-45), диплом інж. хемії здобув в УТГІ у Мюнхені (1949). Прибув до Австралії у 1949 і працював за фахом у Мельборні. Активізувався в УГВ; потім зосередився на праці в укр. шкільництві, навчаючи історії в Укр. Школі ім. Лесі Українки в Нобл Парку (1966-87). Дописував на історичні, гром. та політ. теми до газ. "Вільна Думка" (Сідней), виступав в укр. радіопрограмі у Мельборні. Меценат лекторату україністики при Університеті ім. Монаша, Мельборн.

Д.Ф.

ФЕДУСЕВИЧ Мирон (Myron Fedusevych), педагог, журналіст, гром. діяч; н. 24.3.1891 у Стрию, Галичина, п. 2.12.1962 в Сіднеї. Студії слов'янської і клясичної філології закінчив у Львівському Університеті (1914) й продовжив у Празі (1914-15). Був учителем Укр. Академічної Гімназії у Львові (1918-39). Діяльний у молодечій тіловиховній організації "Сокіл" (1909-14), чл. старшини "Сокола-Батька" (1910-12), засновник "Сокола III" (1912); останній ред. його органу "Запоріжжя" (1914). Активний пластун з 1920, Ф. став чл. Верховної пластової ради (1920-22) і співредагував журн. "Молоде Життя". Був чл. Переселенчої комісії в Празі (1914), управ Учительської громади у Львові (1924-28), допомогового т-ва незасібним (незаможнім) ученикам (1918-39), секретарем Муз. Інституту ім. М.Лисенка у Львові (1916-17). Чл. львівських хорів "Бандурист" і "Боян" (1909-24), гол. "Бояна" (1916-18). Входив до видавничої комісії журн. "Рідна Школа" (1931-39), був викладачем Університету ім. І.Франка у Львові (1939-40). Автор багатьох статтей на літ., істор., виховні і гром. теми, віршів, одноактівок, п'єс для дітей. Д. чл. НТШ.

Емігрував до Німеччини і вчив в укр. сер. школах у таборах ДП в Карльсфелді, Берхтесгадені і Регенсбурзі (1945-52). До Австралії приїхав 1952 і поселився в Сіднеї. Тут активний в укр. шкільництві і Пласті; чл. крайової пластової старшини, посмертно нагороджений Орденом св. Юрія в золоті.

Р.Микитович

ФІҐОЛЬ Тарас (Taras Figol), диригент; н. 19.1.1920 в с. Козара Рогатинського пов., Галичина. Гімназію закінчив у Станиславові (1938), студіював медицину у Львові, а потім у Ґраці, Австрія. Рівночасно навчався музики у філії Муз. Інституту ім. М.Лисенка в Станиславові у проф. Івана Недільського. В час війни учителював. На еміграції в Німеччині диригував різними хорами (1945-49). Приїхав до Австралії 1949 і поселився в Сіднеї. Працював урядником на залізниці. Був диригентом сіднейського хору "Боян" (1951-52), укр.кат. церк. хору в Лідкомбі (1952-61), хору СУМ "Сурма" та ін. гром. хорів. Від 1984 – диригент хору укр. кат. церкви св. Андрія. Вийшли платівки із записами виступів двох останніх хорів.

о.І.Ш.

ФІЛЬМ (Film). Зусилля й досягнення українців Австралії в галузі фільмового мистецтва дуже обмежені. Були спроби поширювання фільмів з укр. тематикою, виконаних в ін. країнах зах. діяспори (продукції Б.Солука, В.Васіка, Укр. Фільмової Корпорації в Канаді і т.д.). Їх висвітлювали в Аделаїді Ярослав Кулинич, у Мельборні – П.Кардаш, в Сіднеї – Сергій Куніцький. Саме за їхньою ініціятивою постала Укр. Кіноспілка в Австралії з метою створити документальний фільм "Українці в Австралії", присвячений 10-літтю поселення українців на континенті. Кілька років працювали кінорежисери-аматори, знімали різні події, людей, громади та їхню творчість. 1963 відбулася демонстрація у Мельборні прем'єри двогодинного кольорового фільму, виконаного під патронатом СУОА. 1992 фільм "Українці в Австралії" закупила київська телевізійна станція й показувала його глядачам в Україні.

Я.Кулинич перед своїм виїздом до США зробив монтаж із життя аборигенів Австралії п.з. "З камерою по Австралії"; до нього частково увійшла й укр. тематика. Фільм висвітлювали в США, Канаді й Европі. Згодом почали привозити й фільми з України, що їх показували в нар. домах для укр. публіки. Останнім часом з'являється в Австралії багато документальних фільмів, виконаних відеокамерою, особливо про події нац.-політ. відродження в Україні.

З українців в Австралії відзначився як автор короткометражних осв. фільмів *Ю.Пащук*, що здобув фахову фільмову освіту в Берліні, а свою кар'єру здійснив у Сіднеї. М. ін. Пащук створив фільм "Укр. родина" (1985). Іван Стоцький брав участь у 1950-их рр. у міжнар. за складом учасників австрал. експедиції вглиб континенту (Півн. Території) з метою дослідження природи та життя аборигенів. Про це він написав довгий репортаж, опублікований окремою книгою в Лондоні п. з. "Кінофільмова експедиція" (1970).

В.Маркусь

ФОКШАН Василь (Wasyl Fokshan), підприємець, гром. діяч, меценат;

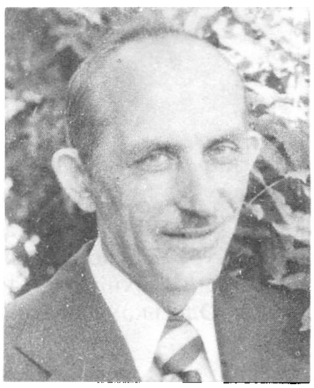

В.Фокшан

н. 11.11.1919 в с. Стецева Снятинського пов., Галичина, п. 28.4.1986 в

Мельборні. Юнаком став чл. ОУН й провадив осв. діяльність серед молоді довколишніх сіл. З приходом більшовиків до Зах. України Ф. напередодні 2 світ. війни був арештований за націоналістичну діяльність й опинився на Далекому Сході. Згодом потрапив до Червоної Армії, пройшов фронтові бої; 1945 як полонений перебував у Німеччині.

В 1949 емігрував до Австралії, поселився у Мельборні і тут включився в організацію гром. життя. Був чл. контрольних комісій і судів УГВ та СУОА, очолював контрольний орган Політ. Ради ОУН за кордоном. Фундатор і постійний представник Енциклопедії Українознавства, що зробив багато для її продажу в Австралії. Здобув популярність своєю "висилковою книгарнею", яку зорганізував відразу після приїзду до Австралії і провадив аж до смерти. Працював як представник майже всіх укр. газет та періодичних видань на еміґрації. Ф. сам фінансував деякі книжкові видання. Разом з дружиною Стефанією був жертводавцем на гром.-нац. і церк. потреби. Посмертна "Фундація В. і С.Фокшанів" в сумі 50 тис.дол. допомагає укр. студіям в Університеті ім. Монаша в Мельборні.

М.П.

ФОЛЬЦ Клавдія (Клава; Claudia Folz), з роду Кіценко, акторка і ре-

К.Фольц у виставі "Веселий вечір", Сідней, 1971 р.

цитатор; н. 1.9.1919 в с. Анастасіївка Таврійської губ. У Донбасі закінчила металюрґічний технікум (1938). Вчилася в Одеському театр. училищі (1938-41); за нім. окупації повернулася в Донбас і виступала в Театрі Мініятюр у Макіївці та Донецьку (1941-44). На еміґрації в Німеччині від 1944. У Гайдельберзі працювала в театрі-вар'єте "Бі-Ба-Бо" і Театрі Муз. Комедії (1947-54). Прибувши до Австралії 1955, поселилася в Сіднеї і виступала в драм. постановках Укр. Мист. Т-ва (до 1961). Ф. була режисером Драм. Секції ім. М.Заньковецької впродовж усього періоду її існування (1961-76), а від 1966 – також художнім керівником. Здобула популярність як рецитатор, зокрема гумористичних творів, на укр. гром. концертах. Автор зб. спогадів, гуморесок і віршів "Для всіх про все" (С., 1988).

М.П.

ФОМІЧЕВСЬКИЙ Григорій (Hryhorij Fomiczewski), учасник визвольних змагань, правос. свящ.; н. 10.1.1894 у слободі Пісок Ізюмського пов. Харківської губ., п. 12.3.1966 у Перті. Підполк. Армії УНР, брав участь у боях Першого Зимового Походу (1919-20), за що нагороджений Орденом Залізного Хреста і Хреста Симона Петлюри. З 1921 на еміґрації в Польщі. 1944 виїхав до Німеччини, де 1949 став свящ. До Австралії приїхав 1950 і оселився в Перті, заснувавши Святомихайлівську парафію УАПЦ; був її настоятелем (1950-54, 1960-66). Обраний чл. консисторії (1953), Ф. у 1955 відбув місійну подорож до Нової Зеляндії (Веллінгтон, Окленд і Крайстчерч) й Тасм. (Гобарт і Лонсестон) та заснував у цих місцевостях церк. громади УАПЦ.

С.Р.

"ФОРТУНА" (Fortuna), вид-во в Овк Парку (Oak Park), Вік., засновник і власник *П.Кардаш*; діє від 1979. Видає неперіодичний журн. "Укр. Екран", редактором якого є сам видавець (до кін. 1992 появилося 15 чч.). Рівночасно "Ф." друкує масовим тиражем святкові картки, картки-поздоровлення, поштівки і портрети. Видано два коштовні альбоми Ukraine and Ukrainians (1988; 2 вид. 1992, тираж 16 тис.) та Ukraine, its History and Arts (1991, тираж 6 тис.). Видання "Ф." розповсюджуються також в Україні.

ФОРУМ (Forum, Ukrainian Study Group), т-во для дослідження проблем сучасної України, засн. 1990 в Сіднеї. Нараховує 20 чл., гол. К.Білинський. "Ф." провадить закриті і публічні доповіді, дискусії з різних аспектів суспільного життя України від часу проголошення її незалежности. 24.8.1991 скликано віче з метою підтримки Акту незалежности. На організованих т-вом засіданнях виступають також запрошені доповідачі та діячі з України. Активні у "Ф.": Володимир Карен, Іван Завада, Михайло Мартин, Богданна Суховерська, Юрій Мішалов, Йосип Гриневич, Юрій Зелинський.

ФУНДАЦІЯ УКРАЇНОЗНАВЧИХ СТУДІЙ В АВСТРАЛІЇ – ФУСА (Ukrainian Studies Foundation in Australia), укр. гром. і академічно-фін. установа в Сіднеї, засн. 30.3.1976 з метою зібрати фонди та відкрити українознавчі студії в одному з австрал. університетів. Концепцію таких студій спопуляризував Ярослав Рудницький, проф. Манітобського Університету у Канаді, в час своїх кількакратних наук. відвідин Австралії. Велика частина укр. громадянства підтримала ініціятиву ФУСА й почала складати датки на цю ціль. Основним промотором стала газ. "Вільна Думка" та її ред. В.Шумський. Першим гол. ФУСА був Степан Балко, а довголітнім фін. референтом – Б.Ґут, що вклав багато праці у збирання фондів, створюючи розгалужену мережу збіркової акції по всій Австралії. Заходами Фундації 1983 дійшло до узгіднення з Університетом ім. Макворі в Сіднеї про відкриття *Центру Українознавчих Студій*. У такий спосіб, завдяки фінансуванню ФУСА, розпочалася перша в Австралії українознавча програма на університетському рівні. Довголітнім гол. ФУСА був І.Гордіїв (1981-92).

р.м.

Х

ХАМУЛА Василь (Basil Chamula), шпитальний адміністратор, гром. діяч; н. 7.3.1947 у Майнлойз, Німеччина. Приїхав до Австралії з батьками у 1949 і поселився в Мельборні. Бакаляр точних наук (біохемія) Університету ім. Монаша, Мельборн (1971), бакаляр економіки Університету ім. Лятроба, Мельборн (1979), магістер адміністрації Університету НПВ (1982). Старш. адміністратор у Королівському шпиталі для дітей у Мельборні. Х. був гол. Укр. Студентської Громади Вік. (1969-73), потім виховником в СУМ. У 1983 заснував й став гол. Т-ва Укр. Ґрадуатів Вік. з метою створення форуму для дискусій на актуальні укр. теми. Т-во пізніше (1987) перетворилося у Т-во Укр. Професіоналів і Промисловців Вік.

Д.Ф.

ХАРБІН (кит. Harbin), м. в півн.-сх. Китаї (*Манджурія*), адміністр. центр провінції Гейлонґжіянґ; великий пром., транспортний і культ. центр; порт на р. Сунгарі і залізничний вузол. Нас. 2,7 млн (1989).

Х. засн. 1898 у зв`язку з будівництвом Росією (за угодою з Китаєм) сх.-кит. залізниці. Тоді ж у Х. з`явилися перші укр. поселенці, що брали участь у прокладанні, а потім в експлуатації залізниці. Поволі налагодилось укр. гром. життя, яке мало культ.-просвітницький характер. Такого ж характеру набула і перша укр. організація в Х. – "Укр. Клюб", що постав у 1907.

Під час подій 1917-20 зросла політ. активність українців у Х., що проявилося, зокрема, в налагодженні тісних контактів з Києвом, діяльності *Українського Консульства* на чолі з П.Твердовським, *Манджурської Окружної Ради*, участі у Далекосх. Укр. З`їздах тощо. Тоді ж було організовано укр. початкову школу і гімназію, укр. правос. парафію, зведено будинок *Українського Національного Дому*. Почав виходити тижневик "Засів" (34 чч.).

У 1920-их рр. кількість українців у Х. збільшилася за рахунок політ. емігрантів з України, Сибіру та Далекого Сходу. За неповними даними, загальне число укр. поселенців у Х. в 1930-их рр. становило понад 15 тис. осіб. У 1923-31 укр. гром. життя в Х. занепало через несприятливу політ. коньюнктуру, недружню поставу місцевих кит. властей, а також з огляду на зниження активности з боку самих українців. Проте виходив тижневик "*Українське Життя*" (1925), існувало кілька невеликих укр. організацій. В 1932-33, після створення при підтримці Японії буферної держави Манджу-Го, виникли відносно кращі умови для укр. праці. Невдовзі в Х. діяло бл. десятка укр. організацій: Укр. Нац. Громада, Союз Укр. Емігрантів, т-во "*Просвіта*", Союз Укр. Учителів, Спілка Укр. Молоді, укр. правос. церква св. Покрови та ін. У 1932-37 публікувався тижневик "*Манджурський Вістник*", з 1934 розпочались укр. радіопересилання.

У 1930-их рр. поглибились суперечності між старш. діячами укр. громади та мол. політ. еміґрантами, що вкрай неґативно позначилось на укр. житті в Х. 1937 всі укр. організації в Х., за винятком контрольованої японцями укр. централі в Манджурії – *Української Національної Колонії* (засн. 1935), були закриті. Зі вступом рад. армії 1945 активніші укр. діячі в Х. були заарештовані, а будь-яка укр. гром. праця заборонена.

В.Трощинський

ХВИЛЯ Степан (Stefan Chwyla), актор, маляр; н. 1.1.1916 в с. Свержі на Холмщині. Закінчив учительський семінар у Холмі (1931-36) та школу підхорунжих у Замброві, Польща (1937-38). Вчився малярства у польс. маляра Вісьневського. Пед. освіту в Рівному (1940-41) перервала війна. За нім. окупації Х. виступав в Укр. театрі у Рівному й Підкарп. театрі в Дрогобичі (режисер Й.Стадник), на еміґрації в Мюнхені в укр. оперному ансамблі Богдана Пюрка. Відомий як майстер виконання малих ролей (Сполетта в опері "Тоска" Пуччіні). До Австралії приїхав 1949 і поселився в Сіднеї, де був співзасновником першого драм. гуртка при Укр. Громаді в Сіднеї (1951-52) та Гуртка прихильників сцени (1952-53). Активний в ділянці малярства. Свої картини виставляв на виставках Спілки Укр. Образотворчих Мистців Австралії (від 1967); індивідуальна виставка в Сіднеї 1981. Х. – кольорист, для нього характерне напівабстрактне трактування людської фіґури. Репродукції у "Нотатках з Мистецтва", Філядельфія, чч. 24, 25, 26, 28 (1984-88) та в "Книзі творчости укр. мистців поза батьківщиною" (Філядельфія, 1981). Картини в колекції Університету ім. Макворі, Сідней.

Літ.: Масляк Я. С.Хвиля – актор і мистець-маляр. "Н.О.", ч. 7,1985.

М.П.

ХЕЙФЕЦ Михайло (Mikhail Khejfets), російськомовний письм., журналіст, еврей; н. 10.1.1934 в Ленінграді. Вищу освіту здобув там же у Пед. Інституті ім. Герцена. Працював педагогом; дисидент, з 1974 арештований, відбував покарання в Мордовських таборах і Казахстані. Познайомився з укр. політв`язнями, товаришував з ними та підтримував їхні правозахисні акції. Після звільнення написав книгу про укр. в`язнів Ґулагу "Укр. сілуети" (Нью-Йорк, 1983). З 1980 живе в Єрусалимі, працює журналістом. Один із засновників Т-ва Єврейсько-Укр. Зв`язків, друкувався в журн. "Діялоги-Диалоги". Підготував низку статтей для рос. й укр. редакцій Радіо "Свобода". М. ін. виступав проти порушення законности в процесі *І.Дем`янюка*.

Я.С.

ХОМ`ЯК Інокентій (Inokentij Chomiak), інж., військовик, церк. діяч; н. 14.11.1889 на хуторі б. м-ка Мельниця Ковельського пов. на Волині, п. 4.1.1990 у Мельборні. Закінчив Київський Політехн. Інститут дипломом інж.-технолога (1912); став прапорщиком запасу царської армії, потім командиром відділу легкої артилерії заводу "Арсенал" у Києві.

Воював в Армії УНР, у складі якої відступив на Захід. На еміграції у Варшаві (1922-43); з 1943 – у Німеччині. До Австралії прибув 1949 і поселився в Мельборні. Тут активізувався у правос. житті, був заступником гол. 1-го собору УАПЦ в Австралії (1953) і довголітнім діячем УАПЦ в Мельборні (1965-80).

С.Р.

ХОРИ (Choirs). Хорове мистецтво займає чільне місце в укр. культ. житті Австралії. У всіх більших і багатьох менших скупченнях укр. переселенців в кін. 1940-их і на поч. 1950-их рр. поставали вокальні гуртки, ансамблі, Х. Вони організовувалися при світських установах, церк. парафіях, школах. У багатьох випадках ними керували дириґенти, які отримали муз. освіту (С.Корінь, В.Матіяш, Й.Кліш) або хоровий досвід (Я.Куціль, О.Менцінський) на Україні. Згодом активізувалися дириґенти, що здобули кваліфікації в Австралії (О.Тарнавська, П.Деряжний).

Світські Х.

Окремі Х. були зорганізовані ще в Европі у таборах ДП ("*Чайка*") або на іміґрантських кораблях ("*Трембіта*" в Нортгамі, ЗА). Діяли Х. також в *переселенчих таборах* в Австралії. З початками організованого укр. життя світські Х. поставали, як правило, при організаціях (хоч часто мали окремий статут, управу і бюджет), у першу чергу при громадах, але також (звич. пізніше) при осередках СУА, Пласту, СУМ, комбатантських та ін. організацій. До їхнього репертуару входили твори клясиків укр. світської та рел. музики, сучасних композиторів, нар. пісні, популярні пісні з України. Х. ставили своїми завданнями зберігати укр. муз. культуру, репрезентувати її перед неукраїнцями, збагачувати культ. життя укр. спільноти власними концертами та участю в загальногром. імпрезах. У кожній з більших укр. громад існував хор: у Мельборні – "*Чайка*", у Сіднеї – "*Боян*", в Аделаїді – "*Гомін*", у Перті – "*Бандура*", у Брізбані – *Громадський Хор Української Громади Квінсленду*. В окремих осередках одночасно нараховувалось по кілька хорів. Загалом вони мали мішаний характер. Чоловічими були "Чайка" і, на поч., "Гомін", жіночими – "*Ластівка*" в Аделаїді і "*Суцвіття*" в Сіднеї; при молодечих організаціях – "*Юний Боян*" (при пластовій станиці Сіднею), при СУМ – "*Черемош*" (Мельборн), "*Сурма*" (Сідней), мішаний сумівський Х. і жіночий Х. "Весна" у Перті. У 1980-их рр. створилися окремі Х. для мол. членів укр. спільноти незалежно від організаційної приналежности: *Український Народний Ансамбль ім. В.Івасюка* в Сіднеї, "*Євшан*" в Аделаїді.

Нижче подано інформації про світські Х. за стейтами.

Вікторія:

1) "Чайка", Х. УГВ в Мельборні; 2) "Черемош", Х. при осередку СУМ; 3) Жіночий Х. ім. Володимира Великого в Мельборні, засн. 1988 К.Косенком; 4) "Полтава", Х. філії УГВ в Джілонгу.

Новий Півд.Велс:

1) Укр. Співоче Т-во "Боян"; 2) "Сурма"; 3) Укр. Нар. Ансамбль ім. В.Івасюка; 4) "Юний Боян", Х. при пластовій станиці Сіднею під керівництвом В.Матіяша; 5) Х. юного СУМ при осередку СУМ у Сіднеї під дириґентурою Г.Чубатої; 6) Укр. жін. ансамбль "Суцвіття"; 7) Жіночий ансамбль "Ластівка" (з 1986).

Півд.Австралія:

1) "Гомін", Х. УГ ПА; 2) "Ластівка", жін. Х. СУ ПА; 3) Укр. нар. Х. "*Каштан*" в Аделаїді.

Квінсленд:

Гром. Х. Укр. Громади Квінс.

Зах.Австралія:

1) "Трембіта", укр. Х. в Норттамі; 2) "Бандура", Х. УГ ЗА; 3) Х. осередку СУМ ім. Крут у Перті, котрий заснувала 1969 і вела до 1974 *М.Менцінська*, згодом Мірко Ґутей, З.Дощак і Сузанна Прушинська; 4) "Весна", молодечий жіночий Х. у Перті, засн. 1987 при осередку СУМ; керівники – Ірина Кондаревич, С.Прушинська; 5) Співоча група "Каштани" (1985-88) з інструменталістами (керівник М.Ґутей).

Австрал. Столична Територія:

Укр.-Австрал. Мист. Ф-во ім. М.Лисенка заснувала 1970 Філоніда Габелко. Чл. були австрал. любителі укр. музики. При т-ві працювала вокальна група "Волошки".

Церковні Х.

Церк. Х. були засн. при всіх парафіях з метою сповняти літурґічні потреби церков, зберігати церк. обрядові традиції і плекати церк. муз. культуру. При окремих укр. кат. парафіях створено молодечі Х. для поглиблення релігійности і нац. свідомости мол. членів, розвитку їхньої укр. мови. Подаємо важливіші з них.

Вікторія:

1) Укр. кат. катедральний Х. в Мельборні, який заснували 1949 О.Куціль та Ілярій Клодзінський. Число хористів коливалося між 25 і 60. Дириґентом постійно є О.Куціль. Божественна літургія за участю Х. передавалася по радіо й телебаченню. Х. співав на богослужіннях Тижня Поневолених Народів у катедрі

Молодечий хор при церкві св. Андрія в Сіднеї, 1988 р.; праворуч від о.І.Шевціва дириґент М.Дума

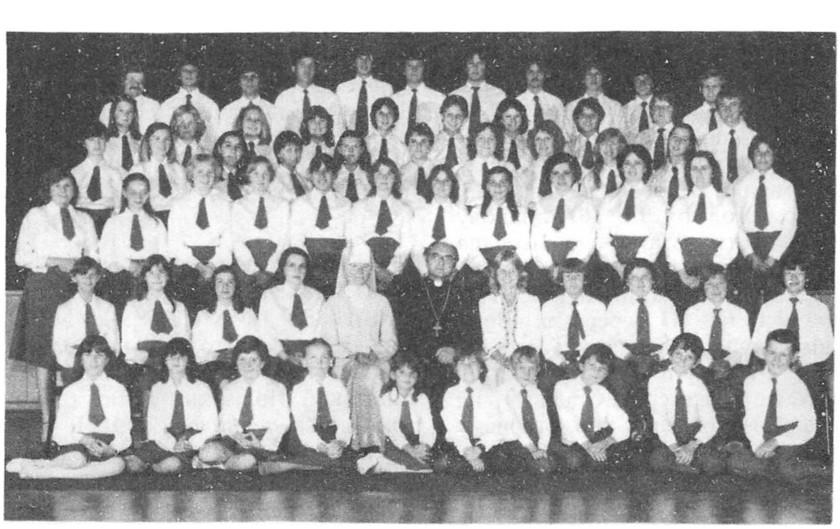

1. Хор "Чайка" у Мельборні. 2. Бандуристи ансамблю ім. Лесі Українки в Мельборні. 3. Танц. група "Гопак" в Аделаїді. 4. Молодечий хор при церкві св. Андрія в Сіднеї. 5. Учасники 5 світового злету СУМ у Вікторії, грудень 1992 р.

св. Патрика, на святкуванні 1000-ліття Хрещення України в Канберрі, брав участь у концертах, кількакратно записував на плівки Служби Божі, видав платівку з колядами.

2) *Молодечий Катедральний Хор* в Мельборні (кат.).

3) Церк. Х. укр. кат. парафії св. Покрови в Джілонгу, засн. 1966 з ініціятиви Дмитра Шкіри, Іллі Каленюка, Йосифа Войтовича і Петра Хом`якевича. Постійний керівник Х. Д.Шкіра. При заснуванні було 10-15 хористів, 1988 – 25.

4) Церк. Х. укр. кат. церкви Успення Пресв. Богородиці в Ардірі, Мельборн, засн. 1975. Організатор та постійний диригент Марія Липкевич. Пересічне ч. хористів – 20.

5) Катедральний Х. св. Покровської правос. парафії в Ессендоні, Мельборн, засн. 1950. Диригенти: Федір Кудринський (1950-65), Семен Грамбовський (1965-75), Анастасія Грушецька (1975-76), Василь Гуп (1976-78) і паніматка Тетяна Стасишин (з 1979).

Новий Півд. Велс:

1) Церк. Х. парафії св. Андрія в Сіднеї (кат.). Зорганізував у 1950 Я.Микитович. Диригенти: Я.Микитович (1950-52, 1959-67), Т.Фіголь (1952-59 і від 1983), В.Матіяш (1968-82). Х. співав богослужіння в усіх укр. кат. церквах НПВ, в Канберрі, Мельборні й Брізбані, колядки в римо-кат. парафіях і на австрал. вечорах коляд. Брав участь у святкуванні 1000-ліття Хрещення України-Руси в Канберрі і Сіднеї, видав грамофонну платівку й касету "Свята літургія" (1989). Гол. управи хору були: Г.Панасюк, Д.Зарубайко, І.Кобрин, Б.Бутилевич; солістки: Марія Суховерська, Валя Кулик.

2) Церк. молодечий Х. парафії св. Андрія в Сіднеї (кат.); згодом прибрав назву "Струмочок", засн. 1977 з ініціятиви Сестер Василіянок Кекилії Кубич і Константини Запи. Диригенти: Сузанна Бардич (1978-79), Галя Чубата (1979), Марія Дума (від 1980); акомпаньятори: Оксана Смеречук (1977-82), Михайло Ґоян (1982-83), Катерина Коцюмбас (1983-88). Х. влаштовував самостійно концерти в Сіднеї, Мельборні, Брізбані. Ч. хористів 52 (1990).

3) У Ньюкастелі Х. при укр. кат. церкві Покрови Пресв. Богородиці зорганізував і постійно веде Михайло Цимбалюк. Хоровий колектив виконує також ролю гром. Х.; його чл. входять до Х. відділу СУА (керівник Марія Брилинська). Ч. хористів 25.

4) У Воллонґонзі спочатку Тетяна Томашек зорганізувала Х.-крилос. Пізніше створено Х. під керівннцтвом Іванни Пойдинець, що його згодом перебрала Т.Томашек. 1985 Х. припинив діяльність.

Півд.Австралія:

1) Укр. кат. парафіяльний церк. Х. в Аделаїді, засн. 1950. Диригенти: Й.Кліш (1950-57), Богдан Жолкевич (1957-89), Степан Місяйло (від 1989). Х. співає в обох укр. кат. церквах Аделаїди, виступає на імпрезах. Ч. хористів коливалося між 15 і 35 осіб.

2) Церк. молодечий Х. в Аделаїді (кат.), засн. 1980 Сестрами Василіянками, переорганізований 1988 на Співочий гурток парафіяльних дітей. Ч. учасників 1982 – 32, 1988 – 24.

Квінсленд:

1) Церк. Х. укр. кат. парафії св. Покрови в Брізбані, засн. 1950. Перший диригент Василь Голояд (1950-52). Пізніше Х. вели свящ. С.Масло (1956-67) і Василь Рожек (1974-77) за допомогою дяка Степана Струка та Ольги Струк (до 1974), О.Сметанюк, Я.Пиріжка, М.Гупала, В.Дутки, Р. та І.Панасюків.

2) Молодечий церк. Х. укр. кат. церкви (1979-84) вів Косенко.

Зах.Австралія:

1) Х. укр. кат. церкви в Перті, засн. 1952; диригенти: О.Менцінський (1952-79), М.Менцінська (від 1979).

2) Молодечий церк. Х. (1978-84) діяв під керівництвом Мірка Ґутея.

3) Х. УАПЦ в Нортгамі засн. 1949 о. І.Фомічевським. Диригенти: І.Кравчук та Петро Шигимага (до 1972), З.Черкасова (з 1973). Ч. хористів – 15-20.

Австрал. Столична Територія:

Х. укр. кат. церкви в Квінбієні, НПВ, який рівночасно був гром. Х., вів Осип Петрівський. Після заснування 1984 парафії в Канберрі Х., тепер при храмі св. Володимира, перебрала Оксана Отін, згодом Ірина Пелеґріні. Ч. хористів – 24.

При кожній правос. церкві в НПВ, ПА, Квінс. та в Канберрі увесь час діяли Х. або хоч невелнкі снівочі гурти.

О.Тарнавська

ХОРКАВИЙ Зенон (Zenon Chorkawyj), кат. свящ., іконописець; н. 5.2.1936 у с. Раковець Підгаєцького пов., Галичина. Приїхав до Австралії 1949 і поселився в Мельборні. Закінчив Малу духовну семінарію в Римі (1960-62), а потім в Університеті Урбанеум студіював філософію і теологію (1962-68). Став свящ. 1967; був сотрудником у Мельборні (1968-71) і Сіднеї (1971-77), адміністратором, а потім нарохом у Джілонгу (від 1977). Радник

о.З.Хоркавий

апостольського екзархату та "муж довір`я" (trustee) УКЦ в Австралії (з 1975). Х. – знавець і збирач зразків укр. церк. і нар. мистецтва, кустос Епархіяльного музею в Мельборні (від пол. 1968). Створив ряд пересувних виставок укр. церк. і нар. мистецтва; розмалював у традиційному візант. стилі укр. кат. церкву св. Покрови в Джілонгу (1970-71, 1977-78) та каплицю Сестер Василіянок у Сіднеї (1976-77). 1992 іменований митрофорним протоієреєм. З 1994 знову парох у Сіднеї.

о.І.Ш.

Ц

ЦАРГОРОД, див. *Істамбул.*

ЦЕНТР УКРАЇНОЗНАВЧИХ СТУДІЙ при Університеті Макворі в Сіднеї (Ukrainian Studies Centre at Macquarie University), університетська програма, створена 1978 заходами *Фундації Українознавчих Студій в Австралії* (ФУСА). До цього акту спричинилися головний промотор Ярослав Рудницький, проф. славістики з Канади, та група укр. професорів в Австралії. Програма розпочалася у формі семінарів й літніх курсів українознавства в Університеті Макворі та в ін. австрал. університетах (Фліндерса в Аделаїді, Монаша в Мельборні). На цих літніх курсах (1978-82) навчали здебільшого викладачі з-поза Австралії: крім Я.Рудницького, Анна Бойцун, Микола Степаненко, а з місцевих – Володимир Чекалюк (Сідней), Юрій Смоліч (Аделаїда), І.Гордіїв (Сідней) та ін. 1984 започатковано регулярну програму при Школі (факультеті) сучасних мов; мало місце авдиторне та кореспонденційне навчання. Викладачі: Наталія Пазуняк (1984-87, Пенсільванський Університет, США) з лектором Г.Кошарською, Марта Гарасовська (1987-89, докторантка Альбертського Університету, Канада), Ярослав Балан, Сергій Ціпко, Анна Шимків (всі з Канади). Професорами-гостями на короткий час були: соціолог Всеволод Ісаїв (Торонтський Університет) та історик Теодор Мацьків (Гайдельберзький Університет, Німеччина). Дир. Ц.У.С.У.М. довший час працював І.Гордіїв (1985-90). Згодом програму очолила Г.Кошарська, яка стала також керівником славістичного відділу в Школі сучасних мов. Фінансувала ці студії ФУСА. Пізніше фінансування програми перейшло до університетської адміністрації.

Літ.: Жуківський А. Історія Центру Українознавчих Студій в Університеті Макворі. Зб. "Вільної Думки". С., 1995.

Г.Кошарська

ЦЕНТРАЛЯ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ АВСТРАЛІЇ, надрядна організація укр. студентів, до якої увійшли організовані студентські громади в більших осередках – Мельборні, Сіднеї та Аделаїді. Створена у березні 1959 на установчому з'їзді (12 делегатів) в Мельборні; гол. обрано Григорія Білого. На 2-му з'їзді в Сіднеї 10-11.6.1961 гол. стала Галина Куцик. Ц.У.С.А. вступила на правах крайової організації до СУОА, а також співпрацювала із загальнодіяспорним Центр. Союзом Укр. Студентства (ЦеСУС). До успішних заходів Ц.У.С.А. належав літ.-товариський з'їзд в Аделаїді (30-31.1.1960). Більшу активність виявили окремі студентські громади – чл. Ц.У.С.А.

1950 створено Укр. Студентську Громаду Вік., яка нараховувала в різний час від 15 до 30 студентів високих шкіл. Гол. були: Г.Білий, В.Микитенко, В.Буштедт, В.Каспенкович, О. Булка, Р.Слинько, Л.Мулярчук. В 1953-63 у Вік. нараховувалось 33 укр. випускники високих шкіл.

В Сіднеї оформилося Т-во Укр. Студентів НПВ у квітні 1954, членство якого з 10 збільшилося у 1960 до 30. Т-во співпрацювало з гром. і культ. організаціями, видало кілька студентських сторінок в газ. "Вільна Думка". Серед діячів були Є.Гаран, Ю.Денисенко, Всеволод Коломийців-Майданський, І.Гордіїв, Юрко Маренін. 1965 у Сіднеї налічувалось кільканадцять випускників високих шкіл. В цьому ж часі навчалося понад 50 українців, але більшість з них залишилася поза студентським т-вом.

В Аделаїді *Українська Студентська Громада* ПА постала також 1954. Укр. кат. студенти зорганізувалися ще й на конфесійно-світоглядовій основі у т-ві "*Обнова*". З 1970-их рр. Ц.У.С.А. не проявляє активности.

В.Маркусь

ЦЕНТРАЛЬНА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА ім. І.ФРАНКА в Аделаїді (The Ivan Franko Ukrainian Community School, Adelaide SA), засн. в жовтні 1951 заходами СУА. Спочатку мала невелику кількість учнів та учителів, а згодом зросла до однієї з найбільших укр. шкіл Австралії; одночасно відбулося об'єднання малих укр. шкіл в Аделаїді. Дир. став Т.Пасічинський; адміністрацією школи з 1964 займався батьківський комітет. Школа користувалася римо-кат. шкільними будинками, пізніше була перенесена до Укр. Нар. Дому; з огляду на брак місця в нар. домі Ц.У.Ш.Ф. користувалась також приміщенням сусідньої австрал. держ. школи. Ч. учнів зросло з 260 у 1955 до 360 у 1965; згодом стало зменшуватись: 1983 – 165 учнів, 1988 – 110. Кількість учителів коливалася між 6 і 22. 1975 укр. мова набула статусу "матрикуляційної" чужоземної мови, у зв'язку з чим студенти Ц.У.Ш.Ф. могли складати з неї іспити на випускних середньошкільних іспитах. Останнім часом звертається увага на ґрунтовне вивчення укр. мови (усної і письмової), оскільки багато вписаних дітей нею не володіють.

Літ.: Брозницький І. Укр. шкільництво в Австралії. Зб. Укр. А.; Kovalska M. The I.Franko Ukrainian Community School. Adelaide SA. Ukr. Settl. A. S., 1989.

р.м.

"ЦЕРКВА І ЖИТТЯ" (Church and Life), укр. кат. тижнева газ. в Мельборні, з'являється у видавничому т-ві "*Просвіта*". Початково "Ц.Ж." виходила як церк.-рел. місячник під редакцією о. І.Шевціва (1960-68), опісля стала двотижневою суспільно-гром. газ. (з 10.3.1968) з окремою сторінкою епархії св. Петра і Павла УКЦ. Ця сторінка зберігається й досі. З 1973 "Ц.Ж." –

тижневик. Його власником є укр. кат. епархія, хоча за змістом і автурою газ. належить до загальногром. і понадпартійних вид. "Ц.Ж." вміщує інформативні матеріяли з укр. життя і міжнар. політики, легку публіцистику, коментарі, виховні статті в рел. і нац. дусі та дописи з місць. Останнім часом публікує багато передруків з преси, повідомлення пресових агенцій та власні кореспонденції авторів з України.

Ред. коротко був Т.Ляхович (1968), згодом Ю.Венгльовський (до 1989), а далі М.Болюх. До складу редколеґії, крім згаданих, входили: Олександер Дроздовський, С.Радіон, Л.Гаєвська-Денес, Михайло Тройнар, Мирослав Петрикевич, Я.Гевко, Павло Дубів, єп. І.Прашко. "Ц.Ж." має дописувачів у більших місцевих укр. осередках. Серед авторів: Марійка Гойса, Р.Павлишин, О.Бучацький, М.Павлишин, Г.Корінь, Теодосій Андрушко, Д.Нитченко, Б.Подолянко, Ч.Міщук, Володимир Березій, П.Габелко, В.Онуфрієнко, Р.Микитович, О.Менцінський, С.Завалинська, О.Думітріяк та ін.

Газ. появляється на 8, іноді 12 ст. з ілюстраціями; останнім часом містить 1-2 ст. англ. мовою. До кін. липня 1993 вийшло 1185 чч. Тираж 3 тис., з чого бл. 200 примірників висилається на Україну та до країн Сер.-Сх. Европи. Тижневик друкують Сестри Василіянки, маючи модерну техніку і власну клішарню.

М.Болюх, С.Радіон

ЦЕРКОВНІ БРАТСТВА І СЕСТРИЦТВА (Church Brotherhoods and Sisterhoods), прицерк. мирянські організації, окремо чоловіків (братства) і жінок (сестрицтва), іноді й спільні, засн. на давній укр. традиції з метою доногагати парафіям, а деколи й заступати загальні інтереси укр. Церков перед зовн. чинниками та представляти мирян перед духовенством. Існували в обох укр. Церквах, а в 20 ст. більш характерні для Правос. Церкви. На еміґрації ці церк. організації були відновлені.

Правос. Б.С. Серед правос. українців в Австралії Ц.Б.С. були першими ланками організованого життя ще поки постали парафії та ієрархічна структура Правос. Церкви. Ці форми перенесено з таборів ДП в Німеччині та з укр. земель. В Австралії дуже швидко, майже в кожному правос. осередку різних юрисдикцій, виникли Ц.Б.С. Вони займалися придбанням церк. приміщень, збіркою фондів, організацією шкіл, харитативною і видавничою діяльністю, прикрашанням храмів та допомогою священикам у церк. обрядах.

Найбільшими й найактивнішими були Святопокровське Б. при одноіменній парафії в Мельборні та С. св. Ольги при тій же парафії (див. св. *Покрови Катедральний Собор*), а також Ц.Б.С. в Канберрі (при Святомиколаївській парафії), Сіднеї, Аделаїді (Святопокровська церква) та ін. Ц.Б.С. існують і при менших правос. парафіях. Їхні керівні діячі брали участь як делеґовані учасники церк. соборів. У 1970-их рр. існувало Об'єднання Правос. Сестрицтв Австралії і Нової Зеляндії; гол. Ольга Кочан (1975-77).

Укр. кат. Б.С. Організуванням початків укр. кат. життя в Австралії так само зайнялися насамперед миряни, бо священиків було обмаль. Вони на місцях організовували вірних, опікувалися священиками, котрі об'їжджали різні осередки, винаймали, згодом купували, приміщення чи й будували власні храми. Будівельні і збіркові комітети з часом перетворювалися на постійні т-ва– Ц.Б.С. Якщо була достатня кількість людей обох статей, то чоловіки й жінки організовувалися окремо. В одних випадках всі парафіяни ставали чл. Ц.Б.С., в ін. – тільки найбільш активні. Завдання укр.кат. Б.С. дуже подібні до правос. Вони організовувалися здебільшого довкола священиків, котрі, як правило, були їхніми духовними опікунами. Спочатку мали свої окремі правильники, згодом вироблено спільний статут. Була спроба (ініціятива о. І.Шевціва) організувати жінок за галицьким звичаєм в архибратства – т-ва, що спеціяльно займалися церквою, її оздобленням і прибиранням, відвідуванням хворих. Так постали архибратства в Канберрі-Квінбієні, Аделаїді (Вудвіл) та в Перті.

Найбільшим укр.кат. Б. стало *Петра і Павла св. Верховних Апостолів Братство* в Мельборні, створене 1951. Воно провадить Укр. Братську Школу ім. Митр. Шептицького. З часом його названо архибратством, а ін. Б. зараховано як його відділення. 1987 їх було 14 з 937 чл. Паралельно існували й укр. кат. С.; в тому ж часі було 5 відділів з 315 чл.

Другим за числом чл. та маштабами діяльности є *Братство св. Андрія* в Сіднеї, що спочатку охоплювало всіх парафіян (1952 зареєстровано 363 родини і 105 самотніх осіб), а згодом обмежилося до 60 активістів; це Б. створило кредитову касу "Карпати", провадить *Братську Школу св. Андрія*. В Лідкомбі (Сіднеї) із спільного Б. св. Андрія виділилися жінки-сестриці й утворили *Сестрицтво Покрова Матері Божої*.

Наступними за значенням є Б.С. Богородиці і св. Володимира в Аделаїді (спільне для двох церков у Вейвіл і Вудвіл, ПА, засн. 1956 із членством в 1987 150 чоловіків і жінок). Ін. Б.С.: Б. св. Михаїла (засн. 1952), пізніше Б. Івана Хрестителя в Перті (засн. 1962, бл. 80 чл. у 1987); Б.С. Покрови Божої Матері в Брізбані (засн. 1960, 15 чоловіків і 24 жінки); Б. св. Володимира в

Управа сестрицтва в Лідкомбі;
гол. Ю.Сенькович (сидить четверта зліва)

Канберрі (засн. 1960 з членством усіх парафіян); Б.С. Покрова Пресв. Богородиці в Джілонґу, Вік. (засн. 1956 з 40 чл. чоловіків і 1953 з 50 чл. жінок); Б. св. Михаїла в Квінбієні, НПВ (засн. 1960, в якому беруть участь усі чл. парафії), та С. (засн. 1960 з 12 чл.); Б.С. Покрови в Нюкастелі (засн. 1956, 85 чл. у 1987); Б. св. Володимира (засн. 1965, 12 чл. 1987) і С. Покрови (засн. 1979, 20 чл. 1987) у Воллонґонгу, НПВ. Малі групи "церк. людей" діють і в менших осередках, куди рідко приїжджають священики з рел. обслугою; вони іноді організовані як Б.С. (в Лонсестоні і Гобарті, Тасм., та в містах Окленд, Веллінґтон і Крайстчерч, Нова Зеляндія).

Згодом виникла потреба координувати працю існуючих Б.С. та обмінюватися досвідом. Б.С. разом з ін. кат. організаціями ("*Обнова*", Марійські дружини, Апостольство молитви, церк. хори) створили на спільному з'їзді у березні 1964 в Мельборні *Об'єднання Українських Католицьких Організацій в Австралії*.

Система церк. організацій у формі Б.С. в діяспорі за поданою структурою, характером діяльности та номенклятурою існує в УКЦ тільки в Австралії, а подекуди в Америці. Ін. церк. юрисдикції практикують зах. модель церк. організації кат. акції.

о.І.Шевців, С.Радіон

"ЦЕРКОВНІ ВІСТІ", журн.-місячник, орган вищого церк. управління УАПЦ в Австралії. Виходив 1952-53 у Сіднеї під редакцією о. А.Теодоровича (19 чч.), містив рел. публіцистику і церк. хроніку. Друк циклостилем, тираж 200 прим.

ЦИБУЛЬСЬКИЙ Василь (Wasyl Cybulsky), маляр, н. 14.3.1904 у с. Гряково Карлівського пов. на Полтавщині, п. 6.11.1992 в Джілонгу, Вік. 1929 закінчив Харківський Художній Інститут, а в 1931 навчався у Ленінградській Академії Мистецтв. У 1931-42 в різних містах України малював декорації для театрів, великі композиції на вулицях і площах, виконував приватні замовлення, брав участь у конкурсах. 1943 еміґрував через Львів до Німеччини, перебував у таборі ДП в Ґослярі; 1949 приїхав до Австралії, де поселився в Мельборні. Влаштовував персональні виставки, зокрема в Джілонгу, брав участь у збірних виставках. Малював в реалістичному стилі. Виконав багато портретів, особливо постатей з укр. історії і культури, а також укр. діячів в Австралії. Для укр. спільноти виготовив ряд сценічних оформлень, театр. декорацій, відзнак, малював іконостаси в укр. правос. церквах. Чл. і гол. мельборнської секції Спілки Укр. Образотворчих Мистців Австралії. Активний в УРДП.

Літ.: Чуб Д. В.Цибульський в житті й мистецтві. "Н.О.", ч. 6. 1980.

М.П.

ЦІНДАО (кит. Tsingtao), м. на сході *Китаю* в пров. Шаньдун. Порт на півостр. Шаньдун, на узбережжі затоки Чяочоу-Ван (Жовте море). Одна з рибальських баз країни. Нас. 1,3 млн (1990). У 1920-40-их рр. в Ц. проживала невелика укр. громада, яка складалася гол. з втікачів із Приморщини після 1922 та кількох кол. членів "Укр. Клюбу" в Харбіні. Діяло т-во "Просвіта", вийшло 4 чч. часопису "*На Далекому Сході*" (1937). Найактивніші діячі громади – В.Мигулин та М.Мілько. Наприкінці 1940-их рр. більшість українців перебралася до США, Канади й Аргентіни.

В.Т.

ЦЮРАК Микола (Mykola Ciurak), гром. діяч; н. 30.4.1920 в Сокерчині Городенського пов., Галичина. 1948 закінчив правничі студії в УВУ у Мюнхені. Приїхав до Австралії 1949 і поселився в Аделаїді. Отримав диплом бібліотекаря (1963) й працював у Держ. бібліотеці ПА. Чл. Бібліотекарського Об'єднання Австралії, гол. УГ ПА (1958-59), гол. укр. кат. церковного комітету в Аделаїді (1959-60). Як гол. СУОА (1969-72) намагався зміцнити його організаційну структуру. Власник вид-ва "Книга", в якому вийшли передрук праці М.Яворського "Нарис історії України" (2 тт., Аделаїда, 1986-87; 1 вид. – К., 1933-34), книга Л.Василевського "Україна та її

М.Цюрак

проблеми" в перекладі з поль. Б.Подолянка (Аделаїда, 1988; 1 вид. – Краків, 1911) та ін. публікації. Приватна друкарня М.Цюрака служила потребам укр. спільноти, друкуючи твори місцевих укр. авторів та різні гром. видання. Автор статтей і дописів в укр. пресі.

Л.Р.

Ч

"ЧАЙКА" (Chaika Choir) хор у Мельборні. Організований 1945 як мішаний хор у м. Кресброн (Kressbronn), Німеччина; діяв там під проводом свого диригента й засновника *С.Кореня* до 1949. 1951 Корінь відновив діяльність "Ч." в Мельборні і з того часу постійно нею керує. 1970 хор став

суто чоловічим. При ньому існували квартети: жіночий "Коралі" (1961-76); чоловічий "Акорд" (1961-66), октет (1962-66) та басовий квартет (від 1972). Постійними солістами хору були: Г.Корінь (сопрано), В.Ботте (баритон), Я.Ліщинський (бас) та, в різні часи, Анастасія Грушецька (сопрано), Д.Любарська (сопрано), Анна Цибульська (альт) й Іларій Клодзінський (баритон). 1953 хор випустив першу в Австралії укр. платівку (а всіх разом – 6). Своїм виступом у Сіднеї 1962 він започаткував міжстейтові турне мист. сил. "Ч." брала участь в австрал. телевізійній програмі "Укр. сюїта" (1966) та здійснила гастролі по США і Канаді (1985). Як одна з найзаслуженіших мист. одиниць Австралії "Ч." одержала грамоти СУОА, УГВ, Укр. Нар. Союзу в США, почесні грамоти міст Рочестера та Ірондеквойт (Irondequoit) у стейті Нью-Йорк, США.
О.Т.

ЧАЙКОВСЬКИЙ Михайло (Czajkowski Michal), поль. політ. діяч і письм.; н. 1804 в с. Гальчині на Поділлі, п. 18.1.1886 там же. Брав участь у поль. повстанні 1830-31, зорганізувавши відділ з-поміж селян свого села. Після поразки повстання еміґрував за кордон, жив у Франції та Італії. Згодом переїхав до Туреччини, де 1850 прийняв мусулманство й змінив ім'я на Садик Паша. З поч. Кримської війни (1853-56) зформував по тур. боці з решток запор. козаків, що жили в Добруджі, т. зв. "коз. сотні". По рос. амнестії повернувся 1873 на Україну (у свій маєток), де прийняв православіе. Як письм. Ч. належав до т.зв. укр. школи в поль. літературі. Він автор низки повістей на істор. тематику, перекладених багатьма европ. мовами: Powiesci Kozackie (1837), Wernyhora (1838), Kirdzak (1839), Koszowata (1841), Owruczanin (1841) та ін.
В.Т.

ЧЕКАЛЮК Володимир (Wolodymyr Chekaluk), педагог; н. 20.6.1912 у с. Любинці Стрийського пов., Галичина. Приїхав до Австралії 1950 і поселився в Сіднеї, де в Університеті ім. Макворі здобув ступінь маґістра гуманітарних наук (1989). Був учителем клясичних і модерних мов у держ. сер. школах, викладачем пед. курсів в укр. шкільній системі та літніх курсів українознавства в австрал. університетах (Сідней, Мельборн, Аделаїда). У типоскрипті його "Короткий етимологічний словник укр. мови".

ЧЕРВАНІВ Василь (Basil Czerwaniw), правос. свящ.; н. 20.11.1924 в м. Синельникове Дніпропетровської обл. Сер. освіту здобув на Донбасі. Від 1944 в Німеччині (Бремен, згодом у таборі ДП в Ганновері). До Австралії приїхав в 1950 і поселився в Сіднеї. На поч. 1950-их рр. був активним в укр. гром. і театр. житті в околиці Ферфільд, НПВ, де водночас працював учителем укр. школи (1953-54). 1955 висвячений на свящ.

Хор "Чайка" в Мельборні, 1967 р; посередині диригент С.Корінь

УАПЦ єп. Д.Буртаном; діяльний гол. в Сіднеї як настоятель Святопреображенської парафії в Блектавні та опікун Святомиколаївської в Канберрі. Чл. консисторії УАПЦ (1964-88 з перервами). Від 1988 протопресвітер. У 1970 видавав "Церк. Новини", дописує до укр. преси в Австралії.

С.Р.

"ЧЕРВОНІ МАКИ", драм. гурток при філії УГВ в Сейнт Албансі (Мельборн), засн. 1984 з ініціятиви Олі Терлецької. Гурток поставив під режисурою Я.Гевка п'єси "Ваші знайомі" М.Діми (1984-85) та "А ми тую червону калину" М.Понеділка (1986), а також ревю "Радійте разом з нами" (1985). Провідні актори: Антін Рибіцький, О.Терлецька, Я.Анін, О.Секретна, І.Яворський, Т.Кушнір та ін. Декоратор В.Цибульський. Гурток виступав, крім Мельборну, в Аделаїді, Джілонгу, Вік., та Брізбані.

"ЧЕРЕМОШ" (Cheremosh Choir), хор при осередку СУМ в Мельборні, засн. 15.2.1975 з ініціятиви управи осередку за головування М.Моравського. Організатори: Дмитро Моравський, Михайло Когут та Іван Борецький. Диригент від часу створення Маріян Костюк. Спочатку хор нараховував 30 чл., 1980 – 60, 1988 – 50. "Ч." бере участь в укр. і австрал. імпрезах, концертах, вокальних конкурсах, репрезентує українців на святах різних етнічних груп.

ЧЕРКАСЬКИЙ Олексій (Olexa Cherkasky), інж.-агроном, дослідник-селекціонер; н. 29.10.1916 в с. Піддубці Луцького пов., Волинь. Закінчив Вищу сіль.-госп. школу у Варшаві (1939); співроб. сіль.-госп. держ. дослідних установ Польщі, України, Чехії й Австрії. На еміґрації з 1944, спочатку в Австрії, згодом в Австралії (стейт Вік.); працював над виведенням нових сортів персиків у Дослідному інституті садівництва. Учасник багатьох австрал. та міжнар. наук. конференцій. Відповідні публікації у фахових журналах.

р.м.

ЧИГРИН Михайло (Mychajlo Chyhryn), гром. діяч, дантист; н. 28.10.1915 у Мценську Орловської губ., Росія, куди були вивезені його батьки з Волині. 1918 повернувся на Волинь, закінчив Луцьку укр. гімназію. Активний в укр. організаціях, за що зазнав репресій з боку поль. влади. Перед війною переїхав до Югославії, студіював правос. теологію в Београді, а згодом навчався на мед. факультеті в Загребі. Брав активну участь в укр. житті у Хорватії. З 1945 у Вілляху, Австрія; організатор ряду укр. установ (секретар Укр. Червоного Хреста, гол. Укр. Допомогового Комітету на Коринтію). З 1949 в Австралії, діяльний у багатьох організаціях Сіднею: чл. крайової пластової старшини, місцевої Укр. Громади, консисторії митрополичої епархії УАПЦ (1965-78), гол. правос. ювілейного Комітету Тисячоліття Хрещення України в Австралії. Упорядник Альм. УАПЦ. Діяч ОУН А.Мельника.

В.М.

ЧОР Віктор (Victor Chor), гром. діяч; н. 1.12.1919 в Ростові-на-Дону, Росія, п. 25.4.1975 у Сіднеї. Виростав в Галичині, навчався у гімназії в Коломиї. З 1944 в Німеччині, де студіював хемію в Ганновері. До Австралії прибув 1949. Активний у СУМ та АБН в Сіднеї: гол. осередку (1953-54) і крайової управи СУМ (1968-70); гол. Ліги Визволення України. Керівний чл. ОУН С.Бандери в Австралії.

ЧОРНІЙ Мстислава Іванна (Mstyslava I. Chorney), з роду Хрущевська, маляр, педагог; н. 27.4.1933 в Копичинцях, Галичина. Вивезена 1940 з родиною на заслання; з Сибіру 1950 еміґрувала до Австралії. Вищу фахову освіту здобула в Мист. Школі в Аделаїді; від 1968 викладає в ній малювання, а також рисунки в Колежі Вищої Освіти (College of Advanced Education) і в Мист. Школі Півн. Аделаїди (North Adelaide School of Art). Ч. застосовує широкий діяпазон техніки (олія, акварель, графіка, комп'ютерне мистецтво). Її експериментаторство і пошуковість виражаються, зокрема, в незвичайній різноманітності стилів і підходів. Картини найчастіше модерністичні (перегуки з абстрактним експресіонізмом), але і фігуративні (натяки на постімпресіонізм). В автокоментарі Ч. інтерпретує свою творчість, гол. знаряддям якої вважає колір і рух, не як засіб творення прекрасного, а як спосіб самопізнання. Ч. вказує на філософ. та рел. підтексти окремих картин. Вона бере участь в групових австрал. та мала понад 15 індивідуальних виставок. Картини також в колекціях поза Австралією.

М.П.

ЧОРНІЙ Святослав (Sviatoslav M.Chorney), маляр, кіносценограф, проєктант і будівельник яхт; н. 10.2.1954 в Аделаїді. Сер. й вищу освіту здобув у Колежі Християнських Братів та в Мист. Школі Аделаїди. В 1970-их рр. відбув студійну поїздку в Европу й Африку. Брав участь у групових та індивідуальних виставках, помічник сценариста фільмів The Year of Living Dangerously, Undercover, Street Fighter та ін.

ЧОРНОБРИВЕЦЬ (ЧОРНОБИЦЬКА, також **ЧОРНА)** Олена (Helena Chorny), псевд. Лідія Далека, перекладач, поетеса, вчителька; н. 21.3.1889 в с. Миронівка б. м-ка Кринички на Катеринославщині, п. 19.3.1983 в Аделаїді. 1929 закінчила Пед. Інститут в Катеринославі. Прибула до Німеччини 1944, до Австралії 1950. Свої твори друкувала в укр. журналах та альманахах США, Німеччини, Арґентіни й Австралії. Поезії в її зб. "Леґіт і бризи" (М., 1957) неоклясичні за формою і часто фіксують естетичні враження зовн. світу, зокрема природи. Ч. брала активну участь в мовно-літ. гуртку при осередку НТШ в Аделаїді. Співпрацювала з Р.Г.Моррісоном (R.H.Morrison) у перекладі укр. поезії англ. мовою. Авторка поезії для дітей.

Л.Р.

ЧУБАТА Галина (Halyna Chubaty), з дому Соловій, вчителька, диригент; н. 3.10.1941 в Ґеттінґені (Goettingen), Німеччина. До Австралії прибула з батьками 1952 й поселилася в Тасм. 1961 закінчила студії дипломом учителя, а 1983 отримала звання бакаляра педагогіки в Гобарті, Тасм. 1967 переїхала до Сіднею; одружилася з мистцем О.Чубатим. Тут працювала учителькою музики та мов і була диригентом дитячого хору СУМ (1967-77). 1981 переїхала до Аделаїди, де продовжила учительську працю в укр. школі (1981-84). З 1985 диригент хору СУ ПА "Ластівка". З нагоди відзначення 1000-ліття Хрещення України зорганізувала дитячий хор, який виступав у програмі ювілейного концерту в Аделаїді. Нагороджена медалею Укр. Громади Сіднею.

р.м.

ЧУДАКЕВИЧ Павло (Pavlo Czudakevycz), гром. і спортовий діяч;

н. 26.1.1926 в с. Краснопільці Збаразького пов., Галичина. На еміґрації в Німеччині з 1943; служив у "юнацьких відділах" Дивізії "Галичина". По війні в таборі Вайсенбурґ, гол. осередку СУМ. З 1949 в Австралії, спочатку у таборі Бервуд, НПВ, творець спортової дружини, активний у різних організаціях, зокрема в УГ у Редферні. Діяч СУМ (чл. крайової управи, гол. осередку в Сіднеї 1955-58), гол. управи хору "Боян" (1976-80, 1989-93). Співорганізатор спортового клюбу "Київ" в Кабраматті, з 1985 чл. дирекції кредитової спілки "Дніпро" та її управитель. Меценат Фундації Укр. Студій в Австралії.

М.Б.

ЧУЖОЗЕМНИЙ ЛЕҐІОН (Legion Etrangere), наймані військ. формування Франції та Еспанії, котрі використовувались передовсім для боротьби з нац.-визвольним рухом в колоніях. Ч.Л. у Франції був створений 1831, з початком завоювання Альжіру; в Еспанії – 1920, після того як Франція й Еспанія розділили між собою сфери впливів у Марокко. Ч.Л. комплектувався перев. з чужинців, серед яких було немало злочинного елементу, шукачів пригод, різного роду авантюрників. Попадали до нього й люди, що втратили віру у власні ідеали, у можливість досягнення кращої долі, змушені служити в Ч.Л. з огляду на тяжкі життєві обставини.

Саме до цієї останньої категорії леґіонерів належали окремі українці, котрі, опинившись після поразки нац.-визвольних змагань 1917-20 на еміґрації й не маючи ін. засобів для фіз. виживання, завербувались у франц. Ч.Л. Збереглося дуже мало відомостей про цей епізод в житті укр. еміґрантів. Із листів декого з учасників Ч.Л., напр. А. Незбієнка (Рожка), знаємо, що одним із центрів вербування в цю військ. формацію був Істамбул. Незбієнко свідчить, що разом з ним в одному з полків Ч.Л. служило ще 24 українці. Вони брали участь у колоніяльних війнах Франції в Альжірі і Марокко, зокрема у війні з рифськими племенами, очолюваними Абд-аль-Керімом (1921-26). Це була тяжка й небезпечна служба, до того ж оплачувана вкрай низько (25 сантимів денно в Альжірі й 75 – у Марокко). Серед українців були не лише поранені, але й убиті (напр., в 1923 М.Шаламіїв з Таганріжчини і В.Туманів-Гаєнко з Полтавщини в Марокко).

З поч. 2 світ. війни українці у Франції поодиноко і групами почали записуватися до Ч.Л. з метою відправки на антинім. фронт. Вже в перші тижні війни по короткому вишколі кілька сотень українців у лавах франц. Ч.Л. були на передовій лінії. Наплив у Ч.Л. ще більше посилився, коли після поразки Польщі її еміґрантський уряд у порозумінні з франц. урядом почав мобілізувати до створюваних на еміґрації поль. військ. формувань українців з Галичини і Волині, що жили у Франції. Невдовзі, в результаті заходів укр. гром. організацій, франц. влада надала українцям право вільного вибору: йти на службу в екзильну поль. армію або в Ч.Л. Таким чином багато укр. еміґрантів, вже інкорпорованих в поль. армію, було переведено до франц. Ч.Л. і відіслано на фронт. Зокрема, у т.зв. 11-му похідному полку Ч.Л. був відносно чи не найвищий відсоток українців. Цей полк брав участь у боях під Седаном, а потім над р. Сома. У бою на Шмен-де-Дам 11-ий похідний полк виявився в епіцентрі подій і зазнав величезних втрат. Після підписання в кін. червня 1940 Компієнського перемир`я уряд Віші зобов`язався демобілізувати свою армію. У її складі були демобілізовані й українці. З огляду на те, що німці заборонили повернення демобілізованих вояків в окуповані ними місцевості Франції, частина укр. леґіонерів попала у т.зв. "робітничі відділи" на території держави Віші; певна кількість українців з Ч.Л. була перевезена до Півн. Африки, де вони працювали на різних будовах, зокрема транссагарської залізниці.

Під кін. 2 світ. війни деякі молоді українці з різних причин також пішли служити до франц. Ч.Л. Серед них були рад. громадяни, примусово вивезені німцями, котрі не бажали повертатися до СРСР, інші, непевні за свою дальшу долю у франц. окупаційних зонах Австрії та Німеччини, а ще й такі, що співпрацювали з урядом Віші й боялися відповідальности. Остерігаючись рад. репатріяцій, до Ч.Л. вписалося 230 учасників Буковинського Куреня (батальйону), що в 1944 перебував у Франції й у вересні того ж року воював проти німців на боці франц. партизанів.

В 1940-50-их рр. українці – чл. Ч.Л. продовжували воювати у франц. колоніях в Півн. Африці (Альжір, Марокко, Туніс), а також були перекинуті до Індокитаю (В`єтнам). За деякими даними, чл. Ч.Л. українців було кілька сот осіб; в Індокитаї чимало їх згинуло не лише в боротьбі з повстанцями, а й від малярії. Всі вони прикривалися анонімністю й прагнули бути далеко від рад. впливів. За даними IPO, протягом п`яти повоєнних років з Німеччини й Австрії лише до франц. Марокко переселилося близько 60 українців, в тому ч. деякі приєдналися до Ч.Л. Намагання укр. організацій або окремих діячів в діяспорі встановити з ними контакти досить рідко доводили до успіху. Зокрема, 1948 одному з керівників Укр. Громади в *Бен Метірі* (Туніс) Володимирові Савчакові вдалося нав`язати листовний контакт з українцями – чл. Ч.Л., що перебували в містах Ужда (Марокко), Ель-Кеф (Туніс), Сайда, Філіпфіль і Арзев (Альжір). Їм висилались укр. газети. Було кілька випадків, що леґіонери відвідували українців у Бен Метірі. Потім зв`язок з ними урвався. Більшість українців – чл. Ч.Л. безіменно згинула, дехто повернувся з підірваним здоров`ям та психічно хворий.

Літ.: Небелюк М. Під чужими прапорами. Париж-Ліон, 1951; Сурмач М. Історія моєї Сурми. Спогади книгаря. Нью-Йорк, 1982.

В.Трощинський

ЧУМАК Юрій, див. *Борець Юрій.*

Ш

ШАНХАЙ (кит. Shanghai), м. в сх. *Китаї*, у провінції Чянсу; розташоване на р. Гуангпу (права притока р. Янцзе), за 70 км від Сх.-Кит. моря. Великий морський порт, вузол залізничних, автомобільних та повітряних шляхів, що зв'язують узбережжя з внутр. провінціями Китаю та закордоном. Один з найбільших пром., торг. і культ. центрів Китаю. Нас. 7,5 млн (1990). З документальних джерел відомо, що перша Укр. Громада в Ш. постала ще 1905. Серед її чл. були заможні купці та службовці тодішніх рос. установ. Ця організація заявила себе тим, що зібрала й переслала до Петербургу 400 карбованців на фонд видання укр. мовою Св. Євангелії. Щойно 1932 в Ш. була засн. нова Укр. Громада, яка проіснувала до поч. 1949, але вже під зміненою назвою. До її складу входили політ. еміґранти з Сибіру та Зеленого Клину, а також ряд діячів з числа харбінських українців. На 1938 Громада нараховувала майже 250 чл. Вона була досить зорганізованою і вельми активною. В цьому їй посприяло керівництво концесії International Settlement, на чиїй території вона мала осідок. 1941 в Ш. створюється Укр. Нац. Колонія, діяльними в якій були П.Бойко-Сокольський, О.Вітковський, О.Дроб'язко, Г.Тоцький та ін. Дроб'язко 1942 очолив ще й Укр. Нац. Комітет у Ш.

З 1939 в Ш. діяв також Укр. Еміґраційний Комітет як орган опіки не лише над укр., але й грузинськими та тюркссько-татар. еміґрантами. Після окупації Ш. японцями останні визнали повноваження комітету офіційно. 1942 він був перейменований на Укр. Представницький Комітет. Головне завдання цього комітету полягало в тому, щоб забезпечити евакуацію українців з Китаю перед приходом ком. військ. Його очолювали: спочатку Г.Тоцький, а потім С.Василіїв. У зв'язку з тим, що Укр. Представницький Комітет змушений був через деякий час припинити діяльність, його функції перебрав відновлений "Укр. Клюб". До правління клюбу входили І.Світ (гол.), П.Густавський, Г.Мельниченко, Я.Ніколів та О.Шайдицький.

У Ш. видавалось кілька укр. пресових органів: "Шанхайська Громада" (1937, 2 чч.), "*Український Голос на Далекому Сході*" (1941-44, 29 чч.), "Вісник Укр. Нац. Колонії" (1942), The Call of the Ukraine (1941-42, 7 чч.); 1941-42 виходила в етер також укр. радіопрограма.

Є свідчення, що у 1920-40-их рр. загальна кількість українців в Ш. сягала бл. 4 тис. осіб. Весною 1949, після того, коли основна маса укр. біженців покинула Ш. й, зокрема, трьома групами була вивезена на Філіппіни (щоб потім попрямувати далі – до Австралії, США, Канади, Арґентіни), в м. залишилось лише кілька десятків українців, доля яких невідома.

В.Трощинський

Турнір Укр. Шахового Клюбу в Сіднеї, 1988 р.
Серед тих, що стоять, третій праворуч Я.Шевчик

ШАХИ (Chess), гра, вид спорту, поєднаний з інтелектуально-аналітичними здібностями й мист. уявою гравців. Ш. поширені в Україні з давніх часів; практикуються елітарно і популярно (серед ширшої публіки) в діяспорі. В багатьох країнах люди укр. роду творять власні клюби, проводять турніри або беруть участь у загальнодерж. шахових підприємствах.

В Австралії укр. любителі почали плекати Ш. спочатку індивідуально, згодом організовано. Виникали шахові клюби, серед перших – *Український Шаховий Клюб* в Сіднеї (засн. 1952). Початково клюб існував як шахова ланка при спортовому т-ві "Лев", з 1955 як самостійний клюб. Гол. шахової ланки був Я.Шевчик, кол. активіст Т-ва Укр. Шахістів у Львові, та Богдан Дяків (вони обидва довший час очолювали клюб). Укр. шахісти Сіднею брали участь у багатьох турнірах м. та НПВ, здобувши ряд провідних місць у клясах "А" і "Б". Вони гостили на турнірах ін. европ. еміґрацій, а також власних турнірах загальновизнаних гравців Австралії. З ініціятиви М.Ковальчука в передмісті Сіднею – Кабраматті створено філіял клюбу (шахову секцію спортового клюбу "Київ"), а так само шаховий клюб в м. Ньюкастель, НПВ. Серед укр. шахістів в НПВ є кілька майстрів та чемпіонів. С.Бородайко

був віцечемпіоном Сіднею (1957), Я.Шевчик – чемпіоном НПВ (1959 і 1966), М.Свищ – чемпіоном м. Ньюкастель (1966), В.Дзюран – переможцем чемпіона НПВ (1966). Перемагали у міжклюбових турнірах НПВ Віктор Хіцяк, О.Дикий, П.Намурен, О.Радкевич та ін.

В 1952 постав укр. шаховий клюб в Мельборні, де відзначилися такі шахісти: Л.Авдіїв (перші місця у чемпіонатах Вік. 1953 і 1956); П.Ігнатенко (чемпіон Вік. з блискавичної гри 1962); П.Тимошенко (кол. чемпіон ЗА в Перті за клюб "Дніпро"), з 1957 здобув ряд перемог в Мельборні.

Укр. шахісти зорганізували свій клюб також в Аделаїді (1962, з ініціятиви Ярослава Михайлишина та М.Кіналя). С.Ваврин брав участь у міжстейтових турнірах. 1968 дружина укр. шахового клюбу в Аделаїді здобула третє місце в чемпіонаті ПА, а 1976 – перше місце в клясі "А" ПА. Серед шахістів і діячів клюбу в Аделаїді – М.Кіналь, Я.Чорний, О.Найка. Крім згаданих, добрими шахістами в Австралії є ще М.Лугов'як, І.Малинич, С.Плескун, Я.Рудюк, В.Ступницький, Є.Онищук, З.Новосільський та ін. Шахова преса Австралії містила багато матеріялів про досягнення укр. шахістів.

Літ.: Семенко Ю. Шахи в Україні. К., 1993.

Р.Микитович

ШЕВЦІВ Іван (Ivan Szewciw), кат. свящ., журналіст; н. 1.11.1926 у с. Гарбузів Зборівського пов., Галичина. У Львові закінчив Малу духовну семінарію (1941-44). Належав до 1-ої Укр. Дивізії, був полоненим у Ріміні, Італія. У Римському Університеті Урбанеум здобув ступені бакаляра філософії та ліценціята богословія (1951). Тоді ж єп. І.Бучко рукоположив його на свящ. В Англії був душпастирем округи Лондону (1952-56), де заснував і редагував місячник "Наша Церква" (1953-58). До Австралії приїхав у травні 1959; став душпастиремпомічником у Сіднеї (1959-61) та Аделаїді (1961-62). Заснував і був ред. журн. "*Церква і Життя*" (1960-67). Як парох у Перті (1962-67) очолив будову церкви, школи з залею та парафіяльного дому, а як парох Сіднею (від 1967) – подібних установ у Канберрі (1983-85). У Сіднеї збудував парафіяльний дім, школу з залею, манастир Сестер Василіянок і дім пенсіонерів. Засн. братську кредитову кооперативу "Карпати" (1971). Тоді ж став "мужем довір'я" (trustee) УКЦ в Австралії. 1980 патріярх Йосиф Сліпий іменував Ш. митратом. Його обрано гол. австрал. области Т-ва священиків ім. св. Андрея. З 1964 звич. чл. НТШ в Австралії. Автор зб. статтей "За єдність церкви і народу" (М., 1973); брошур: Ukraine: a Christian Nation (М., 1973), "Святі тайни в укр. обряді" (С.-М., 1982) і Millenium of Christianity in Ukraine (С., 1987); статтей в журн. і газ. "Нива" (Рим), "Визвольний Шлях" (Лондон), Unitas (Рим), "Церква і Життя" та ін. Відомий як ревний свящ. і здібний організатор.

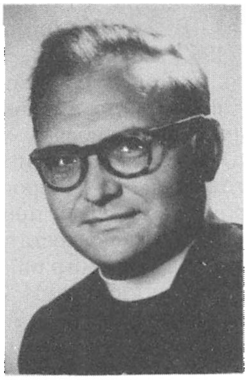

о. І.Шевців

М.Павлишин

ШЕВЧИК Олена (Olena Shewchyk), з роду Ковальчук, дружина *Шевчика Ярослава* інж.-хемік, гром. діячка; н. 10.4.1920 в с. Миколаївка, пов. Бучач, Галичина. Здобула диплом Львівської Політехніки у 1944. Тоді ж еміґрувала спочатку до Словаччини (Тренчін), потім Австрії (Лінц) і Німеччини (Реґенсбурґ). В Австралії від 1948, поселилася в Сід-неї. Доповнивши студії прикладної хемії в Університеті НПВ (1958-60), працювала в 1960-79 відповідальним хеміком у міжнар. фармацевтичній фірмі Ваєт (Wyet Pharmaceuticals). Бере активну участь у гром. житті. 1955 на посаді культ.-осв. референта Об'єднання Укр. Громад НПВ організувала курси українознавства у Сіднеї. Гол. СУ НПВ (1956-57), від 1983 тричі переобиралась гол. крайової управи СУА та заступницею гол. Світ. Федерації Укр. Жіночих Організацій. Вчителька укр. суботніх шкіл.

М.С.

ШЕВЧИК Ярослав (Jaroslaw Shewchyk), хемік, гром. діяч, шахіст; н. 25.12.1909 в Старому Самборі, Галичина, п. 15.9.1981 в Сіднеї. У Львівській Політехніці одержав диплом інж.-хеміка (1938). На еміґрації з 1939 в Польщі, згодом в Австрії (з 1944). 1949 приїхав до Австралії, де працював хеміком у *броварні в* Маджі, НПВ, *потім на* олійній фабриці в Ґрен Девіс, а 1951-75 в Сіднеї у відділі досліджения вугілля в Наук.-Пром. Організації Досліджень Коммонвелту. Був одним з дир. кооперативи "Дніпро", чільним діячем АБН. Відомий шахіст, переможець кількох австрал. та міжнар. шахових турнірів, у яких брали участь міжнар. майстри; організатор, засновиик та довголітній гол. *Українського Шахового Клюбу*, співавтор книги "Шахи в Україні" (Мюнхен, 1980).

О.Б.

ШЕВЧУК Анісія (Вероніка) (Anicia Veronica Szewczuk), кат. монахиня; н. 9.11.1937 в м. Апостолес провінції Місіонес, Аргентіна. Закінчила учительський семінар у Беріссо (Berisso) б. Буенос Айреса (1959), студіювала теологію (1962-63), філософію та педагогіку (1964-66) в Ля Платі (La Plata). 1958 вступила до Чину монахинь Василіянок, вічні обіти склала 1961. Була вчителькою (1960-65), керівником школи (1961-64) та маґістром новичок (1965-66) при манастирі Матері Божої Неустаючої Помочі в Беріссо. Як чл. першої групи укр. монахинь *Василіянок* приїхала до Сіднею (1967). 1970 переїхала до Мельборну, де стала першою настоятелькою манастиря Матері Божої Неустаючої Помочі. Від 1971 навчає релігії в укр. школах, керує друкарнею епархіяльного вид-ва "Просвіта". Від 1975 очолює дитячий садок при Братській Школі ім. митр. Шептицького.

о.І.Ш.

ШЕҐЕДИН Мирослав (Myroslaw Shegedyn), учитель, політ. і гром. діяч; н. 4.12.1913 в с.Денисів, пов. Тернопіль, п. 20.9.1989 в Мельборні. Сер. освіту здобув у Тернополі і Львові, потім працював у кооперації та вчителював у Тернополі. Як активіст ОУН переслідувався поляками. 1944 еміґрував до Австрії (Відень, Ляндек, Інсбрук), а згодом переїхав до Ванґену в Німеччині. Тут заанґажувався на гром. полі: спочатку як заступник гол. Зонального Представництва Укр. Еміґрації на франц. зону, а потім як гол. В 1950 переїхав до Мельборну, де продовжував гром. працю. Був гол. контрольної комісії

Об'єднання Українців Австралії (1951), згодом гол. СУОА (1954-55) і гол. контрольної комісії СУОА (1964-68). Чл. контрольної комісії СКВУ (1969-74). Діяч ЗЧ ОУН в Австралії, організатор і гол. Укр. Делегатури АБН, яку згодом переорганізував на *Українську Антибольшевицьку Ліґу*. Організатор і видававець журн. Ліґи "*Наш Фронт*". Виховник і почесний чл. СУМ в Австралії, меценат катедри українознавства в Австралії.

М.Б.

ШЕМЕТ Богдан (Bohdan Shemet), інж.-аґроном, гром. і політ. діяч; н. 17.7.1903 на Полтавщині, п. 15.4.1992 в Мельборні; небіж *Шемета Сергія*. З 1920 на еміграції; вищу освіту здобув в Університеті Ґеттінґену, Німеччина (1927). У молодому віці включився в гетьманський рух, жив у Німеччині й Чехії (до кін. 2 світ. війни), Франції (одразу ж по війні) та в Австралії (з 1949). Ш. активний у гром. житті – гол. УГВ (1952-54, 1960-61), заступник гол. СУОА (1954-55) та гол. (1958-59). Звич. чл. НТШ в Австралії, чл. багатьох його управ, в 1972 – гол. Очолював довший час головну управу СГД в Австралії.

В.М.

ШЕМЕТ Сергій (Serhii Shemet), інж., землевласник, гром. і політ. діяч; н. 6.6.1875 в Олександрівці Полтавської губ., п. 5.5.1957 в Мельборні. Походив з коз. шляхетського роду. Студіював в Політехн. Інституті в Петербурзі. З молодого віку брав активну участь в укр. гром. і культ. житті. Вже до революції співпрацював з М.Міхновським, Д.Донцовим, В.Липинським, І.Леонтовичем та ін. Один із засновників газ. "Хлібороб" (Лубни, 1905) та Укр. Партії Хліборобів-Демократів у Лубнах (1917); виступав за українізацію уряду П.Скоропадського, але проти антигетьманського повстання у листопаді 1918. На еміграції з 1919 у Тарнові (Польща), Відні, Берліні, Парижі й після 1952 в Австралії. Разом з Липинським співзасновник Укр. Союзу Хліборобів-Державників, співроб. журн. "Хліборобська Україна" (1920-25) та ін. гетьманських видань. Особистий секретар Скоропадського в Берліні та чл. ради присяжних СГД. Був провідною постаттю гетьманського руху на еміграції. Виступав у пресі, автор праці "Занепад укр. державности". В Австралію приїхав до свого небожа Богдана. Незважаючи на поважний вік, Ш. цікавився суспільним життям; його обрано почесним чл. УГВ.

В.М.

ШЕХОВИЧ Богдан (Bohdan Shehovych), лікар, гром. діяч; н. 13.6.1921 в Перемишлі. Вчився у гімназії в Перемишлі, студіював медицину в Берліні (1940); в'язень нім. концтаборів. Студії продовжив в Ерлянґені, Німеччина, де здобув докторат (1950). До Австралії приїхав 1951 і в Сіднеї нострифікував свої мед. кваліфікації (1957). Один із ініціяторів і перший гол. *Українського Лікарського Товариства* Австралії (1976-82), один із заступників гол. Світ. Федерації Укр. Лікарських Т-в; діяч Пласту та ін. гром. організацій, співзасновник укр. спортового т-ва "Сокіл" (1962). Від 1962 гол. Укр. Товариського Клюбу в Сіднеї.

Р.М.

ШЕХОВИЧ Роман (Roman Szechowycz), інж.-лісівник, гідролог; н. 6.2.1909 в с. Топільниця, пов. Турка, Галичина, п. 17.4.1973 в Індонезії; похований в Чікаґо, США. Вищу освіту здобув у Львівській Політехніці (1937), навчався також у Варшавській Політехніці (1938) і Вищій Техн. Школі у Ганновері (1948). В серпні 1950, разом з родиною, прибув з Німеччини до Цейльону (сьогодні Срі Ланка), де до 1960 працював у Gal Oya Development Board – держ. інституції, що займалася гідрологією суші. Обіймав посаду керівника лісово-інженерного департаменту. У 1961-65 очолював розробку лісових та іриґаційних проєктів у Пакістані, а в 1969-73 (після кількарічного перебування у США) – в Індонезії. Заслужений громадянин Цейльону (1956), д. чл. НТШ, чл. Т-ва Укр. Інженерів, чл. багатьох чужоземних фахових т-в. Автор понад 30 наук. праць різними мовами, в тому ч. розділу про Цейльон в A World Geography of Forest Resources (Нью-Йорк, 1956).

В.Т.

Учні укр. школи в Ґленрой, Вік., зі свящ. Б.Стасишиним, 1950-ті рр.

ШКІЛЬНИЦТВО (Schools). Ш. (освіта) українців в Австралії стало від поч. органічною формою існування і діяльности організованої укр. спільноти. Окрім церк. і гром. установ, майже з перших років поселення організовувались рідні школи. Їх було започатковано в *переселенчих таборах*, де тимчасово проживали родини новоприбулих еміґрантів з малими дітьми. З ініціятиви батьків та завдяки настанові учителів-еміґрантів, перев. жінок, постали школи в таких перехідних таборах: Бонеґілля, Батгерст, Скайвіл, Чулора. Щойно після переселення з таборів до більших і менших міських осередків школи почали працювати з чіткішою й узгідненою структурою та програмою навчання. На 1950-ті рр. припадають цілеспрямовані зусилля щодо організації укр. Ш. в Австралії.

Вікторія

Першою школою в Австралії стала *Українська Братська Школа ім. митр. А.Шептицького* в Мельборні, засн. 1951 на базі групи рел. навчання (1950, о. І.Прашко). Крім неї, було організовано понад 20 шкіл в різних місцевостях стейту. З часом менші школи закрилися або злучилися з більшими. Школа в Бродмедовсі існувала протягом 1952-71 з 2 клясами навчання. Найдовше працювали учителі Н.Кудринська, М.Цюпак,

Д.Пирогів. Школа ім.Т.Шевченка в Ньюпорті постала 1952, з 1960 примістилася в нар. домі; бл. 60 дітей, в 1965 перший випуск 7-ої кляси, припинила існування в 1981. Вчили довголітні педагоги М.Дейко та Д.Нитченко. З 1952 до 1961 проіснувала школа в Паско Вейл, в якій було до 75 учнів; перша вчителька Ю.Гринкевич.

Школа ім. І.Франка в Саншайн-Ардірі постала в березні 1953 з 2 клясами; в 1960 ч. учнів доходило до 160. Додано дворічні курси українознавства, а в 1962 відкрито дворічні пед. курси, які до 1965 закінчило 7 студентів. 1956 перенесено школу до

Учні школи при УГ у Кабраматті, 1954 р.

приміщень нар. дому. Першим керівником був Дмитро Носяра; пізнішими: Г.Вишневий, І.Брозницький, Володимир Муц, Оля Юрца, від 1990 Марія Цікоя. В Сейнт Албансі відкрито Школу ім. Т.Шевченка 1953 спочатку в міській залі, а згодом в австрал. кат. школі і приватних будинках. 1961 перенесено її до нар. дому. 1965 в школі було 85 учнів. 1980 вона перестала існувати. Учителями були: Катерина Добротвір, Софія Завалинська, Т.Демидовська, Г.Вишневий, М.Дякун, І.Ворона. Школа ім. Л.Українки в Ґленрой постала з ініціятиви о. Б.Стасишина спочатку з 2 клясами, згодом з шістьма. Ч. учнів в 1957-68 доходило до 35. Працювали вчителі: Т.Венгринович, М.Соловей, Г.Іллюк, о. диякон В.Досенко, Н.Досенко, Н.Гриневич. 1969 школа була закрита.

Школа ім. Л.Українки в Нобл Парку розпочала навчання 1954 з 8 учнями в бараці Т.Сліпецької, а пізніше в австрал. кат. школі. В 1965 кількість учнів досягала 65, а в 1973 – 102. Від 1975 школа готує учнів до держ. іспиту з укр. мови (матрикульований предмет) для одержання сер. освіти. В школі приділяється багато уваги мист. діяльності учнів: діяв квартет "Соловейки", гурток вишивання. Артистка І.Залеська вела при школі Ритмо-пластичну студію, яку продовжують О. і М.Яреміяки; функціонували школа гри на бандурі І.Якубовича та шкільний хор під керівництвом О.Радивил. Видається учнівський щорічний журн. "Слово Школяра" (до 1993 – 18 вип.). Навчання відбувається щосуботи в Укр. Нар. Домі-Рідній Школі від 1969. В школі працюють вчителі – її вихованці, які закінчили тут і пед. курси, а деякі трьохрічний лекторат україністики в Університеті ім. Монаша. Учителі з багаторічним стажем: Євген Стефин (15 рр.), Орися Стефин (17), Романа Гілюта (11), Б.Коваленко (23), Р.Федевич (23), Н.Грушецький (24), Марія Якубович (26), Надія Михайлишин (21), Віра Шевченко (27), Т.Сліпецька – незмінний керівник школи (40).

У 1954-73 діяла Школа ім. І.Франка в Белл Парку; розпочала працю з 40 учнями в бараці, потім перейшла до австрал. кат. школи з 55 учнями (1956). В 1960-их рр. кількість учнів зменшилася. 1974 злучилася зі Школою ім. Т.Шевченка в Джілонгу. Учителі: Марія Панченко, Віра Омельченко, Н.Шаравара, Віра Грабайло. В Нідрі постала Школа ім. Б.Грінченка у 1954 і проіснувала до кін. 1960-их рр. Спочатку було 2 кляси, а в 1965 відкрито 7-му клясу. Учителі: Євгенія Булка, С.Лисенко, Юлія Олійник. Школу спонсорував СУМ.

З 1954 працювала Школа ім. Т.Шевченка в Ньюборові з найвищим ч. учнів понад 50, згодом їх кількість зменшилась до 30 (1965). Серед учителів: Богдан Баран, Надя Павлишин, М. і Ф.Башуки, І.Брозницький. Школа ім. Т.Шевченка існувала також в м.Водонґа у 1955-64 на поч. з 35 учнями, ч. яких зменшувалось. Керував школою Василь Товстоп`ят. Відносно пізно постала школа у Джілонґу (1956) з 20 учнями в приватній хаті; через відсутність приміщення навчання було тимчасово припинене. Відновлено у 1962 в нар. домі під опікою громади, а від 1964 – батьківського комітету. В 1965 – 25 учнів, в 1988 – понад 50. Серед учителів: М.Ганусин, Н.Цибульська, В.Омельченко, М.Клос, Б.Назар.

З малих шкіл, що проіснували коротко, слід згадати, зокрема, Школу ім. Л.Українки в Балляраті (1956-65). Кількість учнів ніколи не перевищувала 30. Учителі: Ярослав Гвоздецький, А.Овчаренко, К.Костенко. Школа ім. І.Багряного діяла в Томаставні (засн. 1956). Учителі Любов Михайлів та Л.Гаєвська-Денес. УАПЦ відкрила малі школи в Карлтоні (1963), Беналлі (1957) та в Ессендоні при Святопокровській парафії (1965), якою керувала І.Дзісь (бл. 30 учнів). Ін. короткотривалі школи: в Сеймурі (1954-57), Альтона-Альтона (1956, 7 учнів), Мілдюрі (1956, 13), Ферфільді (1958-60, 15), Шеппертоні (11-14 учнів), Мафрі (11), Френкстоні (14), Таламаріні (бл. 20), Меклеоді (20). Один-два роки діяли малі школи з кількома учнями в місцевостях Сейл, Вангаратта, Бендіґо, півн. Карлтон, Марулбарк.

Стан. Ш. в стейті Вік. на 1965: шкіл – 19, учителів – 62, учнів – 726.

Закінчили дворічну школу українознавства: в Саншайні – 38 (1962-

Другий з`їзд укр. учителів в Аделаїді, 1959 р.; у першому ряду провідні освітні діячі: П.Лопата, Б.Шемет, Д.Нитченко, Т.Пасічинський, М.Дейко, І.Рибчин

65), Братську школу – 30, в Нобл Парку – 9, в Томаставні – 2. Разом – 79.

Закінчили дворічну педагогічну школу й отримали диплом учителя: в Саншайні – 7, в Братській школі – 2.

На рівні сер. школи українознавчі предмети можна вивчати в Школі модерних мов Вік. (University High School), відкритій у 1975. Ч. укр. студентів коливається між 70 і 90. Матуральний курс досі закінчило бл. 350 студентів. Спочатку керував курсами Г.Вишневий, з 1990 – Ірина Цабанюк.

Новий Півд. Велс

Укр. школи в НПВ також беруть початки у переселенчих таборах, а згодом поставали при громадах, відділах СУА та церквах. В Чулорі організувалася перша школа, яка проіснувала до 1961. Вчили Л.Гаєвська-Денес і Василь Шкурупій. В Сіднеї діяла школа при т-ві УМСА (1951-53); пізніше вона приєдналася до Школи ім. І.Франка в Сефтоні, що працювала протягом 1952-70. Ще одна мала школа постала 1952 в Ферфільді. Учителі шкіл сіднейських міських районів нерідко переходили з однієї школи до іншої. 1953 засн. школи в Кабраматті, Горнсбі, Редферні, Оренджі, Майтленді і в Квінбієні, б. Канберри (діяла до 1972, а потім злучилася зі школою в Канберрі). В Ньюкастелі 1951 виникла укр. школа, що в 1965 прийняла назву ім. М.Шашкевича й примістилася в будинку укр. кат. церкви (існує досі). За 40 рр. в школі працювало понад 30 учителів. В Сіднеї у 1953 нараховувалось 6 шкіл з понад 120 учнями. 1954 створено Школу ім. Т.Шевченка в Блектавні (проіснувала до 1965); учителів за увесь час 16, найдовше працювали Іванка Суховерська, В.Майковський, Осип Гриневич. У Воллонґонґу донині діє Школа ім. Володимира Великого; учителів змінилось понад 15. В другій пол. 1950-их рр. коротко існували такі малі школи: в Ґреті (1955-59, працювало 5 учителів), в Бересфільді (1956-58), в Майтленді (1956-63, 4 учителі), в Тунґебі (1956-71, 6 учителів). Два роки проіснувала школа в Кардіффі (1957-59, 2 учителі).

1959, у висліді закриття ряду малих шкіл в Сіднеї, виникла в Лідкомбі спільна укр. Центр. Рідна Школа ім. кн. Ольги, яка існує досі. Першим її керівником була Віра Проць (від 1959), потім Тихін Корінець (від 1976) та Іван Жестовський (від 1982). Довголітні вчителі: Т.Корінець, Марія і Володимир Карени, Валентинас Тиндик, Людмила Саракула.

В 1960-их рр. виникали нові школи і кляси: школа українознавства в Лідкомбі (вищі кляси, 1962-68 включилися до Центр. Школи ім. кн. Ольги); школа в Друїт (1966-70, 5 учителів); правос. Школа ім. митр. В.Липківського в Блектавні (1962-64 та 1979-84) і Школа його ж імени в Ньюкастелі (1969-72, 1982-86). 1969 створено кат. Братську Рідну Школу св. Андрія, яка сьогодні є найбільшою укр. школою НПВ.

Таблиця 1. Статистичні дані про школи НПВ станом на 1965 р.

Місцевість	Учителів	Учнів	Випускників (закінчили 7 кл.)
Блектавн (ім. М.Шашкевича)	3	43	14
Блектавн (ім. В.Липківського)	2	12	–
Воллонґонґ	1	10	–
Горнсбі	2	18	–
Ґрета	1	11	–
Кабраматта	3	85	14
Квінбієн	2	28	–
Лідкомб	5	75	24
Меррілендс	3	33	8
Ньюкастель-Адамставн	2	29	–
Сефтон	4	74	29
Тунґебі	2	25	3
Разом шкіл - 12	30	443	92

Півд. Австралія

Перша укр. школа виникла з ініціятиви СУА у жовтні 1951 в Аделаїді, прибравши згодом назву "центральної" й перетворившись в найбільшу укр. школу стейту (див. *Центральна Українська Школа ім. І.Франка* в Аделаїді). Коротко існувала школа в Роял Парку (1955 –29 учнів), що приєдналася 1955 до центр. школи. В тому часі школа в Аделаїді мала філії в Оттовей (28 учнів) та Енфілді (17). В 1958 додалася ще філія в Ґовлер (25 км від Аделаїди). Крім центр. школи в Аделаїді, діяла також школа при Святомиколаївській парафії УАПЦ (1952-60) в Сірон Парку. Школу провадили С. і Л.Онішки. 1960 всі школи в ПА сконсолідувалися в єдиній центр. школі.

Таблиця 2. Статистичні дані про розвиток Ш. в ПА у 1951-65 рр.

Роки	1951	1955	1960	1965
Учителів	6	14	17	20
Учнів	41	258	334	359

В цьому часі у школах ПА закінчили сім кляс 130 учнів.

Зах. Австралія

1952 постали малі й короткотривалі школи у передмістях Перту (Мелвіл Парк, Інґлвуд, Гайґейт). Пізніє (1956) працювали також малі школи в Бесботер, Бассендін, Белв'ю і Редкліф. 1958 школи в Перті об'єдналися в Центр. Школу ім. Т.Шевченка. Вона приміщувалася в нар. домі, згодом у зручніших приміщеннях австрал. кат. школи. Ч. учнів на поч. 1960-их рр. доходило 70-80, у 1988 – 35; 1965 відбувся перший випуск із сьомої кляси (11 учнів). У центр. школі в Перті працювало 35 учителів, серед них найдовше: М. і О.Менцінські, Н.Мандичевська, В.Мандичевський, З.Дощак, Одарка Меклін та Мирослава Стасів.

Другою школою в ЗА була Школа ім. Т.Шевченка, засн. 1952 спочатку в перехідному таборі Гольден, згодом в Нортгамі (в австрал. кат. школі, потім в нар. домі). Найбільше учнів (понад 50) припадає на 1958-59. До 1965 повних сім кляс закінчило 13 учнів, а пед. курс двоє. До 1971 через школу в Нортгамі перейшло 17 учителів, в т.ч. довголітніх: В.Мандичевський, Роман Гуменяк, Петро Гунців, Ілля Сокіл, Марта і Я.Микитюки. Школу розв'язано 1971 через брак учнів.

Квінсленд

Перша укр. школа (ім. І.Франка) в цьому стейті постала 1954 в Окслей;

до неї ходили також діти, що мешкали в Даррі та Вайкол. Керівники школи: С.Горський, Іван Панасюк, Юрій Одлига, Анна Веприк. Дворічний курс українознавства закінчило 5 осіб в 1963. 1955 створено Школу ім. Л.Українки в Брізбані, яка згодом була приміщена в нар. домі. Серед 29 учителів, які до 1990 працювали в школі, найбільший стаж мають: С.Слободян, Іван Головацький, О.Павлишин, Р.Павлишин, П.Гупало, І.Бринза, Алла Бринза, Катерина Керик. У 1956-58 коротко існувала школа в Даррі. 1956 в трьох школах стейту нараховувалось понад 100 учнів, у 1960 в двох школах – 115. До 1965 закінчили 7-му клясу 63 учні, а курси українознавства – 22. 1990 обидві школи в Квінс. мають разом менше ніж 20 учнів.

В *Канберрі* створено Школу ім. Л.Українки в 1953. Її керівниками були: Ліда Петрушевська, В.Зданович, Наталія Жуківська, О.Теодорович та ін. 1992 в школі навчалось 16 учнів.

В *Тасманії* існувало рідношкільне навчання в Гобарті (Школа ім. Л.Українки, 1965 – 20 учнів) та в Лонсестоні (бл. 10).

Найплідніший період розвитку укр. Ш. в Австралії припадає на 1957-71, коли кількість шкіл зросла з 25 до 54, учнів – з 1380 до 2150, вчителів – з 84 до 146.

Долучена таблиця (3) характеризує піднесення укр. Ш. в 1950-60-их рр. та його спад у 1980-их рр. Не зменшився пед. персонал шкіл. 1990 на одного учителя припадало 6 дітей.

Таблиця 3.

Рік	Кількість шкіл	Учителів	Учнів
1955	39	73	1604
1961	50	132	2146
1971	25	146	1377
1981	19	139	1061
1991	15	122	760

Шкільна система і навчальний процес в укр. Ш. Австралії зформувалися досить оригінально, враховуючи досвід України, зах. країн проживання укр. діяспори, вплив австрал. шкільної системи та особливості розвитку укр. спільноти на цьому континенті. Вони перейшли різні стадії: від імпровізації на поч. до стрункої організації й укр.-австрал. "моделю" сьогодні. До 1959 школи були семирічними, а від 1960, після ухвали 2 учительського з'їзду, – дев'ятирічними (бо навчання було продовжене на 2 роки під назвою "школа українознавства"). Від 1984, у висліді збільшення навчання ще на 1 рік, школи почали називатися десятирічними.

Учні укр. школи в Редферні, НПВ, 1950-ті рр.

Після визнання австрал. міністерством освіти укр. мови предметом до матури в трьох стейтах (ПА, НПВ і Вік.) організовано матуральні курси для підготовки учнів. До визначення укр. мови як матрикуляційного предмету видатно спричинилася в НПВ Марта Зибачинська.

Навчання відбувається щосуботи від 9 ранку до 1-2 год. пообіді. Крім мови, літератури, історії, географії та культури України, викладаються релігія (кат. і правос.) та спів. При деяких школах навчають також танців та гри на бандурі. Таким чином, у більших осередках навчання в укр. школах триває 12 рр., враховуючи рік дитячого садка і рік дошкілля. У зв'язку зі зміною загальної освіти в австрал. школах 1991 учні укр. шкіл, щоб закінчити українознавчу освіту одночасно з австрал. сер. школою, вписуються до 1 кляси в шестирічному віці.

На перших порах учні укр. шкіл Австралії користувалися підручниками, публікованими в ін. країнах зах. діяспори. Але скоро виникла потреба власних підручників, які було видано в 1960-их рр. Авторка й укладач *М.Дейко* підготувала висококофахові підручники для нижчих кляс, які вживаються в укр. школах також поза Австралією. Останнім часом стали доступними й підручники з України. Низка допоміжних навчальних матеріялів видається під егідою Укр. Центр. Шкільної Ради, особливо в її "*Інформативно-Методичному Листку*".

Проблема учительських кадрів була задовільно розв'язана завдяки тому, що серед емігрантів на поч. було достатньо вчителів; до того ж інтелігенція ін. фахів радо включалася в учительську роботу. Згодом виховувалися під проводом досвідчених педагогів молоді вчителі, випускники пед. курсів при укр. школах. В останні роки включилися в працю шкіл також молоді особи (народжені в Австралії), що закінчили українознавчі студії в Університетах ім. Монаша і Макворі.

Спочатку вчителі одержували мінімальну зарплату від батьків або спонсорів школи, а то й працювали безкоштовно. Пізніше укр. Ш. включено в програму багатокультурности Австралії, на підставі чого австрал. уряд сприяє фінансово (в сумі 35 дол. на учня) укр. школам. У висліді, платня учителів сягає прибл. від 3 до 7 дол. за одну академічну годину.

Учителі не мають своєї професійної організації, а діють через *Українську Центральну Шкільну Раду*, котра, як автономна установа в системі СУОА, здійснює керівну та контрольну функції над усім укр. Ш. Австралії. Центр. Рада діє через стейтові шкільні ради, а де їх нема, – через керівників шкіл. Учителі відбувають свої місцеві (стейтові) наради та загальноучительські з'їзди раз на три роки. При школах активно працюють батьківські комітети.

Учасники 12 з'їзду вчителів укр. шкіл Австралії, Нобл Парк, Вік., 1991 р.

Головною проблемою укр. Ш. у 1980-90-их рр. є невпинне зменшення учнів, викликане рядом факторів у житті самої діяспори – спад народжуваности серед укр. сімей, зростання ч. мішаних подруж, асиміляція, розпорошення укр. родин по Австралії і великих міських метрополіях та поширення серед другої генерації австрал. українців утилітарної ментальности (мовляв, яка практична користь для їхніх дітей з укр. освіти). Потенційно цю (останню) настанову може дещо змінити факт існування незалежної Української держави, як також укр. Ш. могло б багато скористати від допливу якогось ч. емігрантів з України.

Укр. Ш. в Австралії протягом свого майже півсторічного існування відіграло ключову ролю в нац. вихованні молоді. Як мало котра ін. спільнота, малочисельна укр. діяспора в Австралії доклала надзвичайних зусиль, щоб затримати укр. мову, культуру та ідентичиість. Це визнають ін. нац. групи та австрал. держ. і гром. чинники. Свідома укр. молодь поступово перебирає керівництво в організованому житті діяспори та стає в ряди гром. діячів, провідників, вміло виконуючи свої обов'язки.

Літ.: Брозницький І. Укр. шкільництво в Австралії. Зб. Укр. А.

Т.Сліпецька

ШКОЛА ГРИ НА БАНДУРІ, див. *Ансамбль Бандуристів ім. Лесі Українки.*

ШКОЛА ЮНИХ БАНДУРИСТІВ у Сіднеї (School of Young Bandura Players), також відома як Сіднейська Школа Юних Баидуристів; засн. 1972. Згодом адміністративно влилася в Укр. Центр. Школу ім. св. Ольги. Керівник Ансамблю Бандуристів ім. Г.Хоткевича П.Деряжний увійшов до вчительського складу центр. школи. Учиі Ш.Ю.Б. виступали спільно з ансамблем. В 1976 керівництво перебрав випускник школи *В.Мішалов*, а згодом Роксоляна Мішалова. Опісля керував школою гол. батьківського комітету Євген Кульчицький. В школі існують три групи – початківці, сер. і старш. групи.

О.Т.

ШУМСЬКИЙ Володимир (Wolodymyr Szumsky), журналіст, видавець, гром. діяч; н. 19.5.1922 в с. Коріиниця Ярославського пов., Галичина. Гімиазію закінчив в Ярославі; чл. ОУН (С.Бандери), учасник похідних груп. Арештований німцями 1942-43 в Рівному. У Німеччині з 1944, студіював в УТГІ та мови у Франкфуртському Університеті. В Австралії з 1948; спочатку в Беррі, НПВ, згодом в Сіднеї. Організатор, пізніше видавець і ред. газ. "*Вільна Думка*" (з 1949). Автор контроверсійних статтей; надає місце в газеті різним поглядам. Ініціятор Фундації Українознавчих Студій, м. ін. його зусиллями відкрито такі студії в Університеті Макворі в Сіднеї. Активний в СУМ, головно при спорудженні Дому Молоді.

О.Б.

ШУМСЬКИЙ Сергій (Serhiy Shumskyi), правос. свящ.; н. 17.11.1903 в с. Ратне Луцького пов., Волинь, п. 17.7.1989 у Брізбані. Був висвячеиий перед 2 світ. війною і душпастирював в с. Заболоття та ін. правос. парафіях Волині. Приїхавши до Австралії 1949, розпочав організовувати рел. життя в еміграційиому таборі в Еноггера (Enoggera), передмісті Брізбану. Перший настоятель парафії УАПЦ св. Покрови в Брізбані. Співзасновник Укр. Громади Квінс. і гол. контрольної комісії. На поч. 1960-их рр. вчитель укр. суботньої школи в передмісті Дарра. Митрофорний протоієрей УАПЦ.

Ю

ЮВІЛЕЙ ТИСЯЧОЛІТТЯ ХРЕЩЕННЯ УКРАЇНИ, див. *Тисячоліття Хрещення України-Руси Ювілей.*

ЮРКІВ Люся (Lusya Yurkiv), солістка-сопрано, вчителька музики; н. 15.6.1962 у Мельборні. Муз. студії закінчила в Консерваторії ім. Мельби, Мельборн (1977-81), отримавши пропам'ятну стипендію ім.Мельби. Здобула ряд перших місць, стипендій та відзначень у муз. конкурсах Вік. Як чл. Вікторіянської Стейтової Опери (1986-90) виступала у постановках "Турандот", "Андре Шеньє" та "Аїда", а також у постановках ін. мельборнських оперних компаній і т-в. Брала участь в укр. і австрал. концертах; відбула два турне по місцях проживання укр. спільноти в Австралії (1982, 1990). 1983 записала платівки для Укр. Центр. Шкільної Ради Австралії; 1990 видала платівку "Рідна мати моя". Від 1988 керівник власної муз. школи в Мельборні з 50 учнями.

О.Т.

ЮРКІВ-ЯРОЦЬКА Маруся (Marusia Jarockyj), з роду Юрків, архітект, маляр; н. 25.7.1951 у Бюрі (Bury), Англія. Архітектурні студії закінчила в Манчестерському Університеті (1969-74). 1981 еміґрувала з родиною до Австралії і поселилася в Мельборні.

З 1985 працює в муніципальному уряді мельборнського району Бродмедовс (Broadmeadows); останнім часом як керівник відділу будівництва. Чл. Бріт. та Австрал. королівської палати архітектів. Автор проєктів спортивних комплексів, басейнів, дитячих садків, гром. центрів, манастиря Сестер Василіянок у Мельборні. Малює під впливом кубізму і конструктивізму. Широко репродукована графіка "Чорнобильська Мадонна". З 1969 до поч. 1970-их рр. чл. вокальної групи

М.Юрків-Яроцька

(тріо) "Конвалія", яка виступала по бріт. радіо і телебаченню.

М.П.

Я

ЯВОРСЬКИЙ Ілля (Elia Jaworsky), гром. і церк. діяч; н. 2.8.1897 в Бориславі, Галичина, п. 17.1.1964 в Мельборні. Був поручником в австр. армії (1914-18), провів 3 рр. в італійському полоні. Закінчив Торг. Академію у Відні (1919-23). У Бориславі був заступником посадника м. і гол. Українбанку. Відомий політ. та церк. діяч, належав до УНДО. Перебував у таборах ДП в Австрії. 1949 переїхав до Мельборну. Тут спочатку активізувався на церк. відтинку і, як перший гол. укр. кат. братства св. Петра і Павла (1949-55), організував першу суботню школу та Шкільну Раду Вік. Діяльний в гром. і політ. житті: гол. контрольної комісії СУОА (1961-63) і, коротко перед смертю, діючий гол. управи СУОА (1963-64), довголітній гол. Т-ва Сприяння УНРаді в Мельборні (1952-64).

М.Б.

ЯВОРСЬКИЙ Нестор (George Jaworsky), педагог, гром., пластовий і спортовий діяч, син *Яворського Іллі*; н. 5.5.1940 в Бориславі, Галичина. В Австралії з 1949. Закінчив Технологічний Інститут у Мельборні, учитель математики й адміністратор сер. шкіл. Бере активну участь у пластовій праці, кількакратний комендант таборів. Діяльний в УГВ та СУОА, зокрема в зовн. зв'язках; організатор контактів на держ. рівні між представниками України й Австралії, в тому ч. у спортовій галузі.

ЯПОНІЯ (япон. Nihon або Nippon), держава в зах. частині Тихого океану, розташована на островах, що простягаються вздовж сх. узбережжя азійського материка. У складі Я. чотири великі остр. – Гоккайдо, Гонсю, Кюсю, Сікоку та кілька тис. дрібних. Площа понад 372 тис. кв. км, нас. 124 млн 310 тис. (1992).

Через відсутність систематизованих даних важко простежити укр.-япон. зв'язки від їх початків до нинішнього дня. На думку І.Світа, можливо, що перша згадка про Україну в Я. містилася в датованому прибл. першою чвертю 18 ст. япон. рукописі "Сеї йо кі-бун". В ньому мова про участь воєнних сил країни "Сакменії" у рос.-шведській війні. На підставі аналізи тексту про цю війну, а також япон. правопису назви "Сакменія", І.Світ зробив припущення, що тут, мабуть, йшлося про Україну.

Українці входили до складу різного роду рос. місій в Азії, в тому ч. і в Я. Напр., на рос. дипломатичній службі в Я. був мандрівник і перекладач укр. роду Йосиф Гашкевич. Учасник кругосвітньої експедиції адмірала Путятина, він брав активну участь в укладенні договору між Росією та Я., і, за обопільною домовленістю, став консулом в м. Гокодате. 1857 Гашкевич, за допомогою японця К.Тачибана, видав рос.-япон. словник, котрий протягом довшого часу залишався єдиним й до того ж вельми кваліфікованим рос.-япон. словником. Є відомості про те, що київський лікар Микола Судзиловський під іменем д-ра Рассела (прибраним після еміграції до Америки) редагував в Я. під час рос.-япон. війни 1904-05 часопис для рос. військовополонених.

Обкладинка підручника укр. мови

В період існування УНР японці мали в Києві свою військ. місію (містилася в буд. ч. 9 на вул. Караваївській) на чолі з ген. Такаячачі, а в Одесі діяло япон. консульство. Водночас у Києві перебували япон. журналісти. В такий спосіб уряд Я. одержував досить повну інформацію про тодішні події в Україні.

У 1920-30-их рр. зв'язки з японцями з укр. боку підтримувались на рівні: 1) політ. чинників із середовища УНР; 2) керівних діячів організованого укр. руху на Далекому Сході, зокрема, в *Манджурії*; 3) проводу ОУН. Напр., екзильний уряд УНР наприкінці 1920-их рр. встановив добрі контакти з японцями через *В.Мурського*, укр. дипломата в Царгороді. Мурський заприятелював там з цікавим, добре обізнаним з рад. політ. лаштунками, япон. військ. аташе підполк. Гарою. У дружніх стосунках з япон. військ. аташе у Варшаві полк. Янагітою перебував військ. мін. уряду УНР ген. В.Сальський. 1938 япон. посольство у Варшаві вислало до Львова свою дипломатичну місію на чолі з урядовцем Гото, котра деякий час вивчала там суспільно-політ. ситуацію.

Значно ширші можливості для нав'язування контактів з низкою впливових япон. діячів мали провідні кола укр. еміграції в Манджурії, передовсім у *Харбіні*. Такі контакти встановлювалися в процесі журналістичної та ділової співпраці ще до япон. окупації Манджурії і створення буферної держави Манджу-Го. З япон. боку інтерес до укр. справи проявили у той час, зокрема, деякі япон. журналісти та науковці, а також співроб. харбінського представництва півд.-манджурської залізниці, контрольованої Я. Між ними були: Н.Гундзі, Китагава, С.Накамура, К.Окура, Оцука, М.Симамура, К.Такахата, К.Фукуї та ін. Особливу ролю в налагодженні укр.-япон. зв'язків відіграв К.Горіе, відставний капітан япон. армії, одружений з українкою із Приморщини, котрий спочатку працював в екон. відділі харбінського представництва півд.-манджурської залізниці, а потім, у 1933-38, був референтом укр. справ у япон. військ. місії в Харбіні. Стосунки з К.Горіе не завжди були стабільними, що відбивало суперечливе ставлення японців до укр. еміґрації взагалі.

На поч. 1930-их рр. перші контакти з японцями встановив провід ОУН. Після цього вони почали нав'язуватися

через япон. амбасади в різних столицях Европи, особливо в Берліні. 1934 англ. мовою було підготовлено ґрунтовну довідку на тему "Україна як фактор розвалу Росії", що її представник ОУН Є.Ляхович передав япон. амбасадорові у Варшаві Н.Іто. Згодом у Берліні відбулись переговори між полк. Є.Коновальцем та ген. М.Капустянським, з одного боку, і військ. аташе япон. амбасади, з другого. А ще пізніше до столиці Німеччини прибув япон. старшина ген. штабу, який розпрацював плян координації дій Я. і ОУН на випадок війни з СРСР. Водночас у зв'язку з плянами дій ОУН на Далекому Сході її провід вислав 1934 до Манджурії свого представника О.Хмельовського, а 1935 – М.Митлюка та Р.Корду-Федорова. 1937 сюди прибули чл. ОУН М.Гнатів, Г.Купецький і Г.Файда. Після смерти Митлюка (1936) представником ОУН на Далекому Сході став М.Мілько. Завдання групи ОУН, висланої на Далекий Схід, полягало в тому, щоб завоювати впливи серед українців в Манджурії й нав'язати співпрацю з японцями в розрахунку на війну з СРСР. Із вступом в Манджурію рад. військ праця ОУН на Далекому Сході припинилася.

Недостатньо вивчене питання про укр. присутність на власне япон. етнічній території. Хоча безперечним є те, що вона мала радше спорадичний, ніж сталий характер. Певне місце займають тут подорожі в Я. укр. мист. колективів. Першою серед них, що відвідала Я. ще 1916, була укр. театр. трупа К. Кармелюка-Каменського. Ця трупа дала тоді вистави в містах Кобе, Токіо, Йокогама та ін., всюди зустрічаючи велику прихильність і гостинність.

Деякий час з перервами (до революції 1917 і по ній) в Я. проживали випускники Владивостоцького Орієнтального Інституту українець Б.Воблий та німець з України Т. фон Віккен. В Токійській правос. семінарії одержав освіту українець з Приморщини – Незнайко. Всі вони добре володіли япон. мовою, займалися перекладами. Зокрема, Б.Воблий зредагував япон. мовою книжку про Україну, що вийшла 1939 в Харбіні, а Т. фон Віккен опрацював і видав лекції п. з. "Грамматика япон. разговорного языка". Окремі (незорганізовані) українці були в Я. поміж утікачами з Росії після 1917.

У 1914-21 в Я. жив (з перервами) визначний письм., музикант та подорожник укр. роду *В.Єрошенко.* Він викладав у Токійському Університеті есперанто й водночас працював у школі для сліпих. Тут вийшла низка його літ. збірок, а в 1959-61 двічі перевидавався тритомник вибраних творів.

В Я. побував також укр. письм. і мандрівник *С.Левинський* зі Львова, котрий від 1936 працював як референт госп. справ у поль. консульстві в Харбіні. Перфектно володіючи япон. мовою, котру вивчив у Держ. Школі Східних Мов у Парижі, Левинський написав біографічну новелю "З япон. дому", зробив переклад япон. спогадів "Годжокі", збірки япон. казок тощо. Останнім його твором стали "Враження з Японії" (1942-44). Перебуваючи в Харбіні, Левинський брав участь у редагуванні укр.-япон. словника, виданого там же 1944. Поряд з цим йшла праця над складанням, редагуванням і перекладом на япон. мову зб. про Україну та укр. Далекий Схід, який включав статтю про Т.Шевченка, япон. переклад "Заповіту" та низку ін. матеріялів. Однак япон. військ. місія, з огляду на змінені політ. обставини, не дала дозволу на друк цього зб.

Серед японців в Европі були особи, які цікавились укр. історією, мовою та літературою. Напр., 1934 один з япон. правників, висланих на наук. студії до Европи, брав консультації з укр. цивільного права в проф. УВУ С.Дністрянського у Празі. У 1937-38 в Женеві проживав японець М.Інагакі, котрий виявив інтерес до укр. проблематики й мав публікації з цієї ділянки в тодішній япон. пресі.

В час війни й тихоокеанських операцій в лавах амер. військ. сил були амер. українці, з яких чимало згинуло в боях. По закінченні 2 світ. війни українці перебували в Я. у складі амер. окупаційних військ, як канад. і рад. дипломати, журналісти та науковці. В амер. розвідці працював журналіст В.Душник, а в 1973-78 першим секретарем канад. посольства в Токіо був Микола Світуха. У 1980-их рр. япон. українознавець Казуо Накаї навчався в Укр. Наук. Інституті при Гарвардському Університеті.

З кін. 1960-их рр. у Токіо постійно мешкав журналіст й відомий мандрівник укр. роду *Р.Турянський*, автор численних публікацій на теми своїх довколосвітніх й континентальних подорожей, в результаті яких він побував у більш ніж 150 країнах. Одна з його книг япон. мовою має назву "По 48 роках – повернення на рідну землю Україну".

Мав місце літ. обмін. В Я. переклали і видали твори Т.Шевченка, П.Тичини та ін. Поезії Шевченка, до речі, стали відомі ще на поч. 20 ст. 1926 поет Сібуя Тейсуке опублікував зб. "Пісні в полі", де вміщено вірші про Шевченка. В 1950-их рр. вийшли "Кобзар", а також поеми "Кавказ", "Сон", "Наймичка", "Єретик" у перекладі С.Комацу. На Україні перекладено і видано твори Т.Теру, Т.Сунао, К.Такідзі, Ф.Сейкіті та ін. япон. письменників. Переклад япон. гайок в діяспорі зробив Ігор Шанковський. В Гоккайдському Університеті м. Саппоро плідно працює українознавець Сеїджі Фукуока, який навчався в Києві, а в Інституті чужих мов м. Кобе досліджує творчість Шевченка Каматсу Катсусукі. 1991 у вид-ві Університету м. Осака з'явився підручник укр. мови. 1992 при

Конференція Світ. Антиком. Ліги в Токіо, 1982 р.;
зліва направо сидять Ярослав і Слава Стецьки, Р.Турянський

Токійському Університеті створено лекторат укр. мови, який веде проф. Кадзуо Накаї. Останній став засновником Япон. Асоціяції Українознавців, заходами якої та Япон.-Укр. Т-ва дружби наприкінці 1994 у приміщенні Токійського Університету відбулась перша конференція українознавців Японії. Крім Накаї, доповідачами на конференції були ін. япон. українознавці, зокрема Е.Фудзії та Н.Суедзава, а також киянин А.Накорченський, що вже кілька років живе в Японії й перекладає укр. мовою стародавні буддійські сутри, та українець з Польщі Стефан Костик – довголітній співроб. Міжнар. Університету м.Судзука.

Після проголошення незалежности України (у січні 1992) між двома країнами встановлено дипломатичні відносини. Першим послом Я. в Україні став Суміо Адамура; 1993 призначено нового посла – Суєдзава Сьодзю. Перший укр. посол в Токіо – Михайло Дашкевич.

Літ.: Світ І. Укр.-япон. взаємини 1903-1945. Нью-Йорк, 1972; Організація Укр. Націоналістів 1929-1954. На чужині, 1955; Рудницький Я. З подорожі довкола світу 1970-1971. Вінніпеґ, 1972.

В.Трощинський

ЯРЕМОВИЧ Мирослав (Myroslaw Jaremowych), правник, гром., церк. і кооп. діяч; н. 25.10.1908 у с. Попелі Дрогобицького пов., Галичина, п. 7.5.1988 у Перті. По закінченні юридичних студій у Львові працював адвокатом у Дрогобичі. Чл. ОУН з молодих літ. Творив самоосв. гуртки для селянської молоді на Дрогобиччині. Еміґрував до Німеччини; 1945 у Ґеттінґені співпрацював в організуванні укр. табору ДП і тут у таборовій гімназії вчив лат. мови. До Австралії приїхав 1949 і поселився в Нортгамі, ЗА, де працював урядником міністерства шляхів. В цьому м. був керівником укр. школи, гол. укр. кат. братства, очолював комітет будови укр. кат. церкви. 1975 переїхав до Перту, де став секретарем управи УГ ЗА; діяльний у кат. братстві і СУМ. Ініціятор укр. кредитової кооперативи "Калина" і перший гол. її дирекції (1977-86). Співроб. газ. "Церква і Життя" (Мельборн).

р.м.

ЯРОШЕНКО Василь, див. *Єрошенко Василь.*

ЯСЬКЕВИЧ Сава (Sava Jaskevych), військ. і гром. діяч; н. 1.8.1897 в Житомирі. Гімназійну освіту здобув там же. Служив у рос. армії, закінчив військ. школу в Києві; 1917 був поранений на півд.-зах. фронті. Революція і творення Укр. держави застали Я. в Астрахані, звідки він переїхав на Україну і зголосився до Армії УНР. Став курсовим старшиною у військ. школі в Житомирі, а згодом у юнацькій військ. школі в Кам`янці Подільському. Інтернований в Польщі, дістався до Галичини. Закінчив гірничу школу в Бориславі (1928) і працював на Бориславському нафтородовищі. 1941-43 секретар Укр. Допомогового Комітету в Дрогобичі. Зголосився до дивізії "Галичина", у складі якої в ранзі сотн. брав участь у бою під Бродами, де був поранений. 1945 попав у полон в Ріміні (Італія); 1947 призначений бріт. військ. владою комендантом табору полонених. З вояками дивізії переїхав до Англії, а в 1949 з родиною еміґрував до Австралії. Тут активно включився у гром. життя Сіднею і НПВ: гол. Ради Громад НПВ (1950-52, 1962-63), ініціятор і чл. управи Союзу Укр. Комбатантів НПВ, заступник гол. Об`єднання Українців Австралії (1951-53). Багато уваги приділяв зовн. зв`язкам громади; чл. правління Об`єднаної Ради Нац. Організацій (United Council of Migrant from Communist Dominated Europe). Зв`язковий від українців до австрал. Ліберальної партії, діяльний в управі Укр. Товариського Клюбу при Укр. Нар. Домі в Лідкомбі. Екзильний уряд УНР надав йому різні відзначення та ордени, включно з рангою "ген.-хорунжого військ УНР". Я. належить до найпомітніших гром. постатей в НПВ.

О.Бучацький

ЯСЬКЕВИЧ Тарас (Taras Jaskewycz), хемік, гром. і політ. діяч; н. 22.7.1920 в с. Лацьке Шляхотське Товмацького пов., Галичина. З 1940 в Німеччині, де у 1943-49 студіював хемію у Ґеттінґені й Дармштадті. Приїхавши до Австралії 1949, продовжив фахову освіту в Університетах Аделаїди (1949-55) та Мельборну (1964-66); докторська дисертація – Photolysis of L-Histidine. Працював 15 рр. у хем. лябораторії Албрайт і Вілсон (Albright and Wilson) в Мельборні. Я. – автор наук. публікацій і 14 хем. патентів. Винахідник, м.ін. синтези нових більників для тканин і процесу їхньої фабрикації. З 1972 д. чл. Королівського Хем. Інституту Австралії.

Співзасновник і організаційний референт Укр. Академічного Т-ва в Аделаїді (1949-55); керівник зовн. зв`язків в управах УГ ПА (1952-55) і Вік. (1956-63, 1967-77), СУОА (1969-75), Делеґатури АБН на Австралію (1956-63), чл. крайового комітету Тижня Поневолених Народів (1978-80). Належав до крайової управи НТШ в Австралії (1967-77). В австрал. політ. житті чл. екзекутиви Дем. Лейбористської партії у Вік. (1957-74). Як публіцист Я. наголошував, зокрема, важливість укр.-поль. і укр.-єврейського порозуміння. Дописував до укр. часописів в Австралії ("Єдність", "Вільна Думка", "Церква і Життя"), а також в США, Англії, Німеччині, Франції й Арґентіні. На теми укр.-поль. взаємин писав у поль. пресі. Автор праці "Проблеми укр. державности" (М., 1991).

М.П.

ЯХНЕНКО Наталія (Natalia Yachnenko), псевд. Н.Зибенко-Пирогової, дочка *Пирогова Миколи*, письм.; н. 1903 в Ковелі на Волині. 1949 з Німеччини прибула до Нової Зеляндії. Автор новель, друкованих у "Вістнику" (Львів), та мемуарів "Від бюра до Бриґідок. Трохи спогадів з 1939-1941 рр." (1986). Публікувалася в журн. "Визвольний Шлях" (Лондон), "Київ" (Філядельфія), "Пороги" (Буенос Айрес). Дістала другу нагороду на літ. конкурсі СУОА в 1954.

ЯХНО Павло (Pavlo Yakhno), гром. діяч; н. 1895, учасник визвольних змагань на Далекому Сході (Зеленому Клині). 1918-21 уповноважений секретаріяту Укр. Далекосхідньої Ради у Владивостоці. Засуджений більшовиками до ув`язнення на процесі в Читі (1923-24), згодом переїхав до Манджурії. Гол. керівництва Укр. Нац. Дому в Харбіні та адміністратор "Манджурського Вістника" (1932-37), один із провідних діячів Укр. Нац. Колонії в Харбіні. Після 1945 доля невідома.

ЯЦЕНКО Лука (архимандрит Леонтій), церк. діяч і письм.; н. 18.10.1729 на Полтавщині, п. на поч. 1807 в Істамбулі (Константинополі). 19-річним юнаком вступив до Полтавського Хрестовоздвиженського манастиря і став ієромонахом; 1764 виїхав на Схід, до Єрусалиму. Повертаючись назад, зупинився в Константинополі й у сані архимандрита (під ім`ям Леонтія) посів місце настоятеля рос. посольської церкви. Володів франц., грец. і тур. мовами. Крім іншого, залишив опис своєї подорожі в 13 тт., написаний під впливом В.Григоровича-Барського.

Енциклопедія Української Діяспори.
(В 7 томах). Гол. ред.: Василь Маркусь. Вид. 1-е. Київ, «ІНТЕЛ», 1995. Т. 4 (Австралія — Азія — Африка). 1995. 250 с. з ілюстраціями.

ISBN - 5 - 7702 -1069 -9

У томі вміщено 8 сторінок кольорових вклейок (видрукувані на Київській нотній фабриці), 2 кольорові карти на форзацах (діапозитиви виготовлені на Державній картографічній фабриці у м. Вінниці, надруковані в АТ «Книга»). В тексті 10 чорно-білих карт і плянів, 7 таблиць, 274 чорно-білі ілюстрації.

Науково-довідкове видання

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДІЯСПОРИ.

(В 7 томах).

Т. 4 (Австралія — Азія — Африка). 1995.

Підписано до друку 15.11.1995. Формат 84 x 108 1/16.
Друк офс. Папір офс. Обл.-вид. арк. 40,0 (+0,5 вкл).
Умовн. друк. арк. 26,9 (+0,5 вкл). Умовн. фарб.-відб. 45,6.
Тираж 10 000 прим. Зам. 5-273.

Видавництво «ІНТЕЛ». 252021, Київ, вул. Шовковична, 12.

Видавництво «ФЕНІКС». 252032, Київ, вул. Жилянська, 87/30, корпус 105,
свідоцтво № 319-МП/08 від 08.04.91.

Акціонерне товариство «КНИГА». 254053, Київ, вул. Артема, 25.

АВСТРАЛІЯ. ФІЗИЧНА КАРТА
Масштаб 1:15 000 000
110° на схід від Ґрінвіча
ТІМОРСЬКЕ МОРЕ
остр. Мелвіл
остр. Батерст
Дарвін
півострів Ар
затока Жозеф-Бонапарт
риф Ашфор
остр. Картьє
архіпелаг Бонапарт
Віндгем
Вікторія
Німберлі
мис Левек
рифи Роулі
Брум
Велика Піщана пустеля
Порт Гедленд
ЗАХІДНО-АВСТРАЛІЙСЬКЕ ПЛОСКОГІР'Я
мис Північно-Західний
хребет Гамерслі
г. Мегаррі
1235 г. Брюс
Ашбертон
оз. Маккай
оз. Дісаппойнтмент
Пустеля Гібсона
оз. Мак-Лауд
Карнарвон
Гаскойн
остр. Дерк-Гартог
Мікатарра
Мерчісон
оз. Карнегі
Велика пустеля Вікторія
оз. Остін
Леонора
Джералдтон
оз. Барлі
оз. Мур
рівнина Налларбор
Калґурлі
Ейр
Пенонг
оз. Кован
Перт
Банбері
Есперанс
мис Натураліста
Албані
Велика Австралійська
ІНДІЙСЬКИЙ ОКЕАН
КАНБЕРРА Столиця Австралії
Перт Інші населені пункти
Коралові рифи
Озера: а) прісні; б) солоні, що пересихають
Річки: а) постійні; б) що пересихають
Піски
ШКАЛА ВИСОТ у метрах
нижче 0 200 500 1000 2000 вище

Арафурське море
затока Карпентарія
мис Грей
остр. Ґрут-Айленд
острови Сер-Едуард-Пелью
острови Веслі
Коралове море
Великий Бар'єрний риф
мис Мелвіл
Кернс
Карамба
Мітчелл
Таунсвіл
Бердекін
Маунт Айза
Х'юґенден
Вінтон
Маккай
Аліс Спрінгс
Баркалдайн
Рокгемптон
Великий Артезіанський Басейн
Бандаберг
Марібороу
остр. Фрейзер
Чарлвіл
оз. Ейр
Варбертон
Тувумба
Брізбан
Іпсвіч
Кам'яна пустеля Стертс
оз. Торренс
Дарлінг
Бурк
Графтон
оз. Фром
Брокен Гіл
Тамворт
оз. Ґерднер
Порт Августа
півостр. Ейр
затока Спенсер
Муррей
Лаклан
Ньюкасл
Аделаїда
Сідней
Воллонґонг
Ваґґа Ваґґа
остр. Кенґуру
КАНБЕРРА
2228 Косцюшко
Шеппертон
Тасманське море
Джілонг
Мельборн
мис Південно-Східний
Бассова протока
остр. Кінг
остр. Фліндерс
остр. Тасманія
Лонсестон
Гобарт
Тихий океан
135° 140° 145° 150° 155° 160° 165°
10° 15° 20° 25° 30° 35° 40°